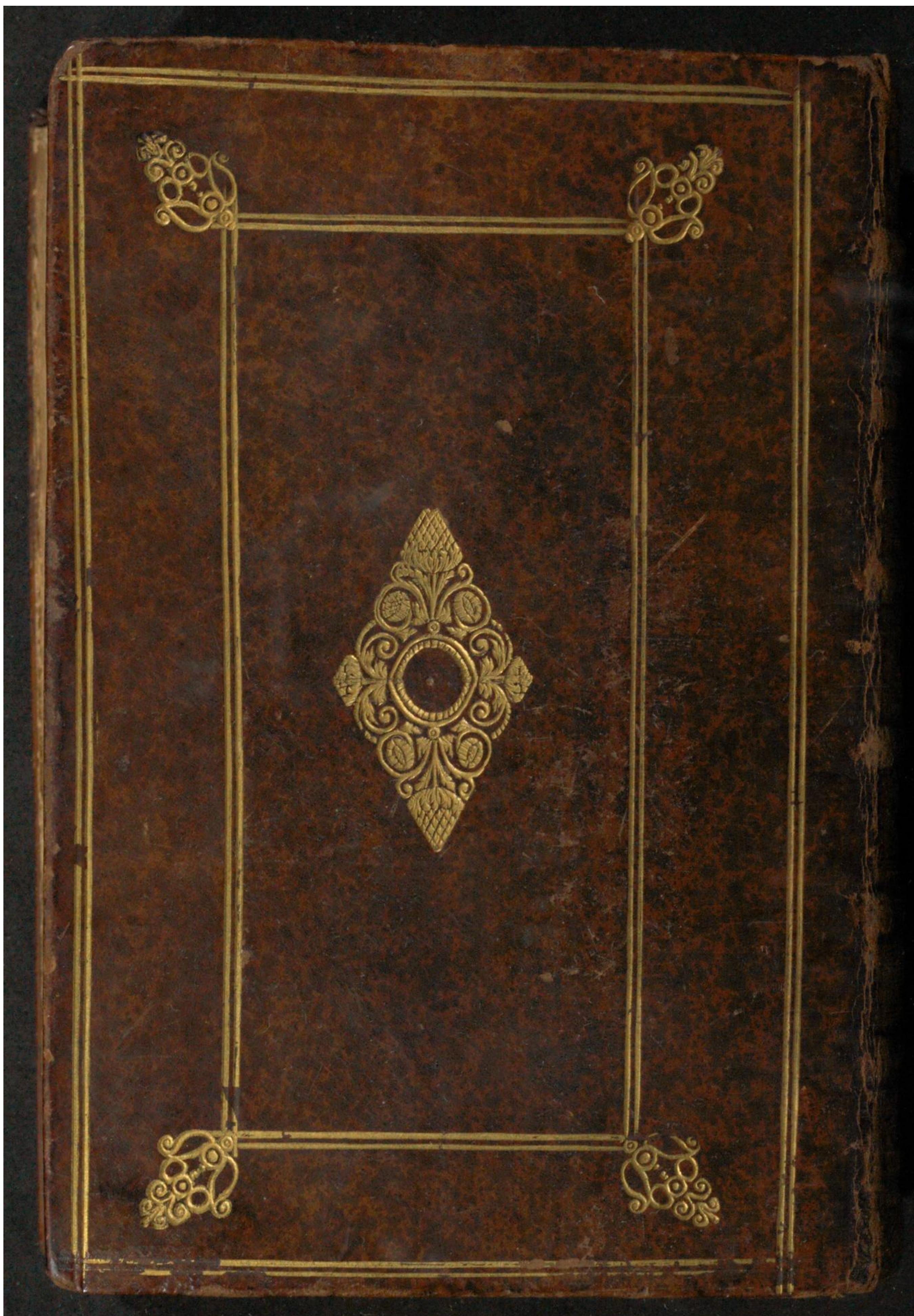

DAT NIEUW
TESTAMENT 1524

27

Cf H. le Long's Boekzaal

blz. 497

Waarin de bijzonderheden van deze vertaling worden aangegeven.

Dat niewe Testamēt. welc is dat leuende woert Goods/ wtghesproken doer onsen salichmaker IESVS Christus/ dye welcke was God ende mensch/ beschreuen doer ingeuē des heyligen geests/ vandē heyligen Apostelen eñ Euangelisten/ eñ is dye wet der gracien/ der liefdē/ eñ des barmherticheyts/ met groter naersticheyt ouergeset eñ gheprent in goede platten duytsche.

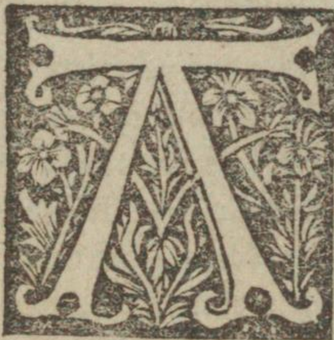
¶ Hier is oec by gheset een perfecte tafel/ om te vinden/ alle die Euangelien/ ende dye Epistelen/ die wt den niewen Testamēt/ int Ambacht der Missen daghelyck ghelesen worden.

Dit niewe Testament/ dwelck (alst Gout alle Metalen te bouen gaet) alle boucken te bouen gaet. Js gheprent tot Delft/ in Hollant/ ten huyse van Cornelis Heynrick. z. Lettersnyder/ wonende by die Vismarckt.

¶ Dit zijn die namen der boucken des niewen Teſtaments.

PROLOGHE

¶ Een corte ꝟmaninge verwerkende eenē yegelijc
ken/om naerstelick te ouerlesen/eñ te beleuen dat hey
lich Euangelie IESV Christi.

llen Christē mē
schen Saluyt. Dat ons lieue
heere IESVS Christus in sin
te Matheus Euāgelie/int.xi.
Capittel spreect. Coemt alle tot
mi die arbeyt eñ belast zijt/ ick
sal v vermaken/ dat vermoede
ic tot allen menschen geseyt te zijn. Gheen ghestacht
der menscē en versteect vā hē onser alder salichmaker
Een yeghelijc roept of noot hi tot dier vermakinghe/
wāt niemāt en is/hi en is op deser werelt ergens me
de belast eñ beswaert. Hi en onderscheyt niet de man
vande vrouwe/niet tkint vanden ouders/nz de knecht
vandē meester/niet den gemeynē man vā een Coninc
niet den rijken vandē armē.etc. Wie dat ghi zijt/hoe-
danich dat ghi zijt/begeerdi vercoelinge of vermakin
ge/coemt tot mi/seyt die heere. Het is een groot pack
Houerdie/een swaer last Oncuyscheyt/deen wort ge
quelt met Nijt/dander met Gramscap/die derde met
Armoede/die vierde met Siecten/eñ dier ghelijck vele
Wat isser quaets dat in dat leuen niet en is? Eñ in al
le dese seyt die goedertieren heere IESVS. Coemt tot
mi alle/dat v die werelt niet en can gegeuen/dat sal ic
v geuen. Wie is nv die alsulcken goedertierē here die
ons doer zijn goetheyt te gemoete coemt/niet en sou-
de lief hebben? die welcke also een yegelic tot hē roept.

Eñ wie en soude niet ter stont groot betrouwen heb-
ben tot alsulcken heere/als hi ouerdenct dat dye selue
here beloofst die alle dinc vermach. Wat quaet v belast
wat pac v beswaert/ic sal v ontlasten. Een scoon dinc
beloofst hi/sonder eenigen prijs/alleen/doet niet meer
dan dat ghi coemt. Waer om sal ons dan verdrietē te
comen/tot dien die om onsent wille tot ons gecomen
is. Nv mocht yemant seggen. Hoe sullen wi tot hem
gaen/wi sijn hier op der aerden/eñ hi is inde hemelen
Daer moeten wi toe gaen/willen wi tot Christum co
men/niet met lichamelike voeten/mer metter begeer
ten/eñ metten voeten des gheests. Want ist dat v de-
se tijtelycke dingen beginnen te walgen/die ons trec-
kē vande eewige goedē/so begindy tot Christū te gaē.
Eñ niemāt en coemt tot Christum/dan die tot hem
gaet/met een stantuastich oprecht/puer/eñ suuer ge
loue/dan die hongert eñ dorst die rechtuaerdicheyt.
Comen wi dan also wi behooren/wi en doruen niet
sorgen dat wi te vergeefs sullen comen. Want die he-
re is nv byden sinē starcker dan hi voortijts was lich
amelic tegenwoerdich bydē Joden. Want hi ons ge-
laten heeft/die alder suuerste aderkens zijns gheests
in dit nieu testament/te weten/int Euangelie/ eñ die
Epistelen vā Sinte Pauwels/daer mogē wi toe gaē
also dicwils alst ons lust/dye mogē wi altijt met ons
dragen/daer hebbē wi inne die fonteyn ons salichma
kers/waer wt wi anders niet en scheppē/noch en vin
den dan onse salicheyt/hier sullen wi zeer oueruloede-
lic wt scheppē eñ af drincken.
Laet ons dan naerstelick tot die fonteyne gaen/sij

coemt ons te ghemoet/sy is ons nv voergheset/sy en soect niet dan eenē hoghen gheest in Christo/eñ in hē seluen oetmoedich/die hem seluen niet toe en schrijft/ mer al Christo/die ons alle dinck belooft heeft. Wat ons die godlijcke goetheyt ghegeuen heeft/ dat heeft se doer Christum ons ghegeuē/op dat wi ons seluen gheen eere of glorie toe schrijuen en souden/welcken Christum/doer vele lydens/eñ doer cruys heeft die godlijcke goetheyt op gheuoert/tot die ontsterflijcke glorie/op dat wi daer en tussren/doer die onnoselheyt ons leuens soudē ouerdenckē die ontsterflicheyt/doer die liefde alle dinc wel lydende/oec den bosen menschē doer lijdsaemheyt minlic verdragende/op hope vandē toecomendē loon/vā al dat ons om dē naē Christi IESV angedaē wort/so al omme onse werckē mategēde dat wi oec die quade ongewillige treckē moghē tot de liefde des Euāgelijs leuēs/eñ datter nz en si datmen in ons mach berispen/al wat wi doen/al wat wi lydē al wat wi sprekē/voegēde totter glorie eñ eere Christi IESV/die mettē vader/eñ den heyligen Geest inder eewicheyt leeft eñ regneert Amen.

¶ Hier na volcht een verclaringe/van dit boec die welcke leert hoemen sommige dingē daer in verstaen sal.

Allen Christē mē schen broederen eñ susterē sy kenlijc/dat die Godlijke Ma iesteyt wt zijnder vryer riker liefdē / ten laetstē die honghe rige schare/met dye ogen zijn der ōtfermhertichheyt genade lijc heeft aenghesien/eñ heeftse gespijst mettē hemel scē leuendē brode zijns Godliken woorts/ dwelc hij haervoer heeft doē settē/eñ aen dienē/doer den hooch geleerden/verstandigen beminnaer der waerheyt/ de eer van duytslant. Erasmus van Rotterdam. De wel ke ons dat versch/puerlic/eñ ongemengt/eñ oec onge corrumpeert/wt der Griersch er talen/daer dz niewe testament(wtgenomē Sinte Matheus Euangelie) inne ghescreuen was/in Latijnscher talen opt alder schoonste ouergheset heeft.

Welcke translarie vā veel geleerde mannē seer ghe presen wort/eñ bysonderlinck vā onsen alder heylich sten vader de Paeus/Leo de thiende. Daer om/ wi die voer ons genomē hebbēde/ouer gheset hebbē/in goe den platten duytsche/voer die ghene die geen latijn en verstaen. Achteruolgende altoos dē besten sin/ die wy wt den Grieryen eñ de Latijnschē getranslateerden text/mochtē vindē. Mer aenghesien dat niet wel mo gelijc en is/Tgriecx of dlatijn so te verduytscē/sonder meer woordē daer by te voegen/dye daer op verstaen wordē/ so hebbē wi somtijts een woort of twe daer bi gheset/om dē sin te explicerē/of wt te leggē/die welke zijn bi manierē vā parentesim/geteykent met dusdani

ghe halue maenkēs ( )

Eñ voort ist doer altbour met scrabbekēs/puntkēs eñ questien geteykent/op dat een yegelijc dye dit leest daer op toeuende/ de sin te bet verstaē mach/te weten Alsser staet aldus danich een puntkē . of twee puntkens : so is die sin of orarie/van dat daer voer gelesen is/heel wt. Eñ alsser staet eē scrabbekē / so ist toeuinge of pause inde sin/om den sin te bat te verstaen. Eñ alsser aldus danige dinc staet ? dwelc questio hiet/so salmen weten dattet een vrage of questie was/die ghi daer voer ghelesen hebt.

Eñ oec aenghesien dat den ouden text diemē seyt bi Sinte Jeronimus getranslateert te zijn/oec niet te verworpē en is/al is hi somwijl duyster/ ende ouermits veel schrijuens/eñ prentens gecorrumpeert. So hebben wi die onderscheydē of differensiē/die tussen den oudē text/eñ Erasmus of Griecxe text zijn/ hier oec in geteykent/in dus daniger manierē/te wetē. Tgeen dat die Griecschē of Erasmus text meer heeft/dā sinte Jeronimus of doude text/dat staet wt gheteykent met dus danige teykenē [ ] Eñ tgene dat doude text meer heeft/dan Erasmus text/dat staet daer by geset in die placts daert hoort te staē/met grouer geschrift/ Eñ daer beyde die textē verscheydē houdē/daer is den oudē text op die cant gheset/eñ daer die veranderinge te pas coemt/dat is int bour gheteykent/met dus danigen cruyskē † Also datmē in dit nieu testamēt den sin vandē oudē/of niewē text claer likē verstaē mach.

Voort so biddē wi eenē yegeliken/die Griecx of latijn connē/dat/in dien si hier yet in vindē/ datmē wel badt

soude mogē ꝑduytscē/ dat si dat goedertierlikē corrige-
ren willen/ eñ dē bouckprenter te kennē geuē. Op dat
by auontuerē/ of si anderwerf gedruct worden/ mē dat
verbeteren mach. tot salicheyt vā allē Christē mēschē.

¶ Sinen bemindē soen Erasmus van Rotterdam
Doctoor der heyligher Theologien Leo
de thiende Paeus.

BEminde soen/ salicheyt sy v eñ dye Apostelsche
benedictie. Den arbeyt eñ die wakinge die ghy
ghedaen hebt in dat niewe testament nv corteline wt
gegaē/ die hebbē ons seer vermaect/ niet also seer dat
si onsen namē warē toe gescreuē/ als dat si niet mz ge
meeder/ mer met eenre hādē niewer eñ wtmuytender
leeringe waerdich warē/ eñ wordē doer alle geleerder
mannē toedoē seer ghepresen. Van welcken wi seker
gemaect zȳde/ dz ghise corteline weder ouersiē eñ met
veel toesettingē ꝑmeerdert hebt/ eñ ꝑlicht/ so en zȳ wi
nz middelbaer ꝑblijt Merckēde wt de alre eerste editie
(welcke die alre volmaerste sceen te wesen) hoedanich
dz dese wesen soude/ eñ hoe veel goets si doē soude den
genē die naerstich zȳ inder godlyker scriftuerē/ eñ oec
onsen gemeenē christē geloue. Daer om blijft mālijc
bi desen uwē sin/ eñ voer dz gemeen profijt naerstich
zȳde/ so wilt doch wakē/ dz so heylighē werck int licht
mach comē. Vā god dē heer een waerdich loon/ vā soe
veel arbeydē ꝑwachtēde/ mer vā ons prijs/ die gy ver
diēt hebt/ eñ vā allen Christē gelouigē/ eē ewich lof.
Gegeuen te Rhomē by sinte Pieters/ onder dē rinc
des visscers. Den .x. dach in September. Int iaer ōs
herē. M. CCCCC. eñ .xviij. int seste iaer ōs paus dōs

Jer beghint die tafel vā desen boucke/welcke tafel bewijst in hoe menichste Capittel eñ flat datmē vinden sal/alle die Euāgelien die doer alt iaer inder heylighen kercken ghehouden worden/ eñ oer alle die Epistelen die wt den nieuwē Testament inder heyligher kercken ghehouden worden. Eñ dese tafel is geset op den kalengier/om datmen so veel te lichteliker soude connē vinden wāneermē eenich Euangelie of Epistel/ soukē wil.

Item men sal weten/dat desen kalengier gheordineert is na die manier vanden schaepherders of crepels kalengier/eñ om die badt te verstaen salmē wetē dat inden eersten hier in geteykent is an elcken dach/ hoe menichstē dach dattet is van elcke maent. Daer an staet dat gulden ghetal/by welck men weten mach/op wat dach dat een nieuwe maen ontfangt/alsmē anmerct op wat dach dat dat gulden ghetal vanden teghenwoerdighen iare staet Daer by machmē dan lichtelic voert vinden/wāneer dye quartieren of volle manē sijn. Voert soe vint ghij die daghelicxe letteren vanden kalengier/met die heylighe dagen/eñ wat Euāgelie/eñ Epistel men op dien dach houdende is/eñ die ghebodē/vasteldaghen/eñ die honsdagē eñ op wat dach die sonne in een ander teyken is. Eñ ontrent in die helft vā elcke maent is geset seker getal van vren/tusschen dese half maenkens ( ) waer van deerste beteykent den opganc der sonnē/ eñ tander dē ondergan der sonnē/waer by men weten mach wanneer dē

DIE TAFEL

lancsten of cortsten dach of nacht is. eñ wanneer dē dach eñ nacht euen lanc zijn

¶ Wildi altoes weten wat die sondaechsche letter wesen sal/ eñ wāneert schricKel iaer wesen sal/ so merct op dese letteren hier onder/ eñ telt se van beghinsel totten eynde toe/ eñ dan weder van beghinsel totten eynde toe/ also lā= ghe tot dat ghy den datum vant iaer telt dat ghi begeert eñ op wat letter dat ghy dan blijft/ dat is die sondaechsce letter van dat iaer. Mer ghi moet beghinnē te tellen van xv. hōdert c f/ v eerste getal moet wesen. i. bouē. xv. hōdert

c b a f e d c a g f e c b a g e d c b g f e d b a g f d

g b d f a c e

¶ Wildy altoes weten welc tgulden ghetal is van wat iaer dat ghi begeert/ so merct op dit getal dat hier onder staet/ eñ telt van beghin totten eynde in sulcker manierē als voer vanden daghelicsche letteren geseyt is.

i. ij. iij. iiij. v. vi. vij. viij. ix. x. xi. xij. xiij. xiiij. xv. xvi. xvij. xviij. xix.

Wildy eewelic paesschē vindē: so soect bouē dese na uolgēde tafel de zōdaechsce letter vandē iare daer ghy den paesch dach af wetē wilt. Daer nae soect oec ter sydē vāder seluer tafelē dat guldē ghetal des seluen iaers Dit aldus ghedaen zijnde/ siet wat ghetal eñ wat maent ghetekent staet inden reghel/ daer dat guldē ghetal des iaers voer staet recht ondde sondaechsce letter vandē sel uen iare/ so vindi in wat maent eñ dē hoe menichstē dach dat paesschen coemt alle iaer eewelic duerende.

	A	B	C	D	E	F	G
	april	april	april	april	april	april	april.
I	ix	x	xi	xij	vi	vij	viij
	maer	maer	maer	maer	maer	maer	april.
ij	xxvi	xxvij	xxviij	xxix	xxx	xxxi	i
iij	xvi a.	xvij a.	xviij a	xix a.	xx apr	xiiij a	xv ap
iiij	ix ap	iij ap	iiij ap	v ap	vi ap	vij ap	viij a
	maer	maer	maer.	maer.	maer.	maer.	maer
v	xxvi	xxvij	xxviij	xxix	xxiij	xxiiij	xxv.
vi	xvi ap	xvij a	xi apr	xij ap.	xiij a.	xiiij a	xv ap
vij	ij apr	iij ap	iiij a	v apri	vi ap	xxxi m	i april
viij	xxiij a	xxiiij a	xxv a	xix ap.	xx ap	xxi ap	xxij a
ix	ix ap.	x apr.	xi ma	xij ap	xiij a	xiiij a	viij a
	april	april	maert	maert	maert	maert	april
x	ij	iij	xxviij.	xxix	xxx	xxxi	i
	april	april	april	april	april	april	april
xi	xvi	xvij	xviij	xix	xx	xxi	xx
xij	ix ap	x ap	xi ap	v ap	vi ap	vij a	viij a
	maer	maer	maer	maer	maer	maer	maer
xiij	xxvi	xxvij	xxviij	xxix	xxx	xxxi	xxv
	april	april	april	april	april	april	april
xiiij	xvi	xvij	xviij	xix	xiij	xiiij	xv
xv	ij ap	iij ap	iiij ap	v ap	vi ap	vij ap	viij pa
	maer	maer	maer	maer	maer	maer	maer
xvi	xxvi	xxvij	xxviij	xxij	xxiij	xxiiij	xxv
	april	april	april	april	april	april	april
xvij	xvi	x	xi	xij	xiij	xiiij	xv
	april	april	april	april	maert	maert	april.
xviij	ij	iij	iiij	v	xxx	xxxi	i
	april	april	april	april	april	april	april
xix	xxiij	xxiiij	xviij	xix	xx	xxi	xxij

Januarius heeft.xxxi.dagē

1 A Ons heerē besnide.
Epistel tytum.ij.cap.C.xx.lxxxij
Euāgeli lucas.ij.capit. C.lxxvij.
2 viij b Sinte steuēs ortaef.
3 c Sinte Joannes orta.
4 xvi d Alder kinderē ortaef.
5 v e Drie coningē auont
Epis.tytū.iij.capittel.B.xx.lxxxij
Euāgeli.matheus.ij.capitt.D.ij
6 f Dertien dach.
Euangeli matheus.ij.capit.A.i.
7 xiij g Isidorus bisschop
8 ij A Seueryn confessoer.
9 b Juliaen martelaer.
10 x c Paulus.i.heremijt
11 xviij d De zō i aq̄: (viij.iiij)
12 e Satyrus martelaer.
13 vij f Octa.vā dertiē dach.
Euāgeli mathe.iij.capittel.D.iij.
14 g Ponciaen marte
Euangeli matheus. xvi. D xxiij
15 xv A Maurus abt
16 iiij b Marcellus paeus
17 c Anthonius abt
18 xij d Prisca maget
19 e Marius eñ martha.
20 i f Sebastiaē eñ fabiaē
21 ix g Agniet maghet
Euā.mathe.xxv.capit. A.xxxvi.

¶Om lichteliken die Euangeliē eñ Epistelen te vindē/soe salmen merckē op dē Romeynsē A B C. die op den binnensten rant vā dit bour staet int capittel/eñ int blat dat v die tafel seyt/eñ daer vast bi suldy vinden een ✠ ende daer dat cruysken staet/daer beghint dat Euangelie dat ghi soect/eñ daer een * staet/daer ist wt

Des sondachs binnen de ortaef van dertien dach.
Euāgeli. Joānes.i.cap.D. c.xxij

Op den eerstē sondach na ortae
vā derthien dach
Epistel. Romey.xij. cap. A cxiii
Euāg. lucas.ij.capittel F. lxxvi
woē. Epis. Rom.iij.capi. C.xx.
Euā.mat. iiij. capit. B.iii
Vri. Euāge. Joānes.i.B. cc.xx

Dē tweedē sondach
Epistel Romeynē.xij.ca.B.xx.x
Euāge. Joannes. ij.ca.A.c.xx

22 xvij A Vincēt martelaer.
23 vi b Emerentiana maget.
24 c Thymotheus discipel
25 d **Pauwels bekee.**
epi. int werc d apo.ix.ca.A.c.lxix
Euā.mat.xix.capitt.D.xxvij.bl.
26 xiiij e Policarpus bisschop.
27 iij f Jan guldemont.
28 g S.agnieten octaef
29 xi A Valerius bisschop.
30 xix b Aldegont maget.
31 c Jgnacius confessoer

Februari⁹ heeft.xxviij.da.
1 viij d Brigida maghet
2 xvi e **Onser vrou.licht.**
Euā.lucas.ij.capi.D.lxxvij.blat
3 f Blasius bisschop
4 v g Phileus bisschop
5 A Aechte maghet
6 xiij b Amādus ēn vedastus
7 ij c Pelagius martelaer
8 x d Helena coninginne.
9 e De zō i piscib⁹(v.vij)
10 xviij f Scolastica maghet.
11 vij g Desiderius bisschop
12 A Dorothea maghet
13 b Eulalia maghet
14 xv c Valentijn bisschop
15 iiij d Faustina ioncfrou

woē Epi/colkosē.i.ca.D.ccxliij
Euā/marcus/vi.ca.A.liij
vrid Euā/mathe/xxi.ca/C/xxx.
Den derdē sondach
Epistel Romey/xij.ca/D/cc.xv
Euāgeli/matheus/viij.ca/A.ix.
woē Epi/i.timo/i.ca/C cclxxiiij
Euā/mathe/iiij.ca/D iiij.
Vri Euāgeli/marc/i.ca/D xlvi.
Den vierden sondach
Epistel Romey/xiij.ca/C/ccxvi.
Euangeli/matheus/viij.ca/C/x.
Op dē sondach alsmē alleluia
laet/genoēt Septuagesima.
Epistel.i.corin/ix.ca.D/cc.xxviij
Euāg/mathe.xx.ca/A.xxviij.bl
woē Ep/heb.iiij.ca/C.cc.lxxxvi
Euan/mat.ix..cap/D.xij.
vrid Euā/mar.ix/cap E..lx.blat
Den sondach sexagesima
Epistel.ij.corinth.xi.ca/D.cc.xlv
Euāg/lucas:viij/ca/A.lxxxviij
woē Epi/hebre.xij/B.cc.xcv.b
Euā.mathe.xij/ca/C.xvi.
vrid Euā/math.xiij.ca/E.xviij.
Dē sondach Quinquagesima
Epistel.i.corint:xiij.ca/A ccxxxi.
Euangeli/Lucas/xviij.ca/F cix
Den asschen woensdach
Euangeli matheus/vi.ca/C vij

KALENGIER

16 e Juliana maghet
17 xij f Siluijn bisscop
18 i g Symeon bisschop
19 A Sabijn priester
20 ix b Eucharius cõfessoer
21 xvij c xxix martelaren.
22 vi d **Peter apostel**
Epistel.i.pet.i.capit.A.xxx ij. blat
Euã.mathe.xvi.capit.C.xxiij. bl
23 e Botuast
24 f **Mathijs apostel**
Epis.werc d apos.i.ca.C.xlvij.bl.
Euãge.mathe.x.capi.A.xij. blat
25 viij g Victorij eñ ander
26 iij A Alexander eñ ander
27 xi b Juliaen martelaer
28 c Romaen bisscop

Marcius heeft.xxxi.daghẽ.
1 d Zwidbertus bisschop.
2 viij e Simplicius bisschop/
3 f Celidonius martelaer
4 xvi g Adriaen martelaer
5 v A Focus martelaer.
6 b Juliaen martelaer.
7 xiij c Thomas vã aquinẽ
8 ij d Philemon martelaer
9 e Xl.marte.in armenia
10 x f Die zõ in ariete(vi.vi)
11 xviij g Matrone ioncfrou

TAFEL

Don euan/mathe/ viij. ca/ A.ix.
Vry Euãg/ mat.v.ca/G.vi.blat
Sater/Euãg/Marc.vi.ca/G.lv.
Dẽ.i. Sõdach inde vasten
Epistel.ij.Corithẽ.vi.ca/A.xxxli
Euãgeli Matheus/ iiij.ca/ A iij
maẽ Euã/mat/xxv. ca C. xxxvi
Dijx Euã/Mat.xxi.ca/B xxix
Woẽ Euãg/Mat/ xij.ca/D xvi
Don Euã/Joã/viij.ca/D xxx
Vry Euã/Joã. v.ca/ A xxxvij
Sate Epi/Tessalo/v.ca.C/ cclx
Sate Euã/mat/xvij.ca/ A xxii
Dẽ.ij.Sõdach inde vastẽ
Epistel.i.Tessalo/iiij.ca/A cclxi
Euãgeli/Matheus.xv.ca/C xx
Maẽ euã/Joã/viij.ca/ C xxx
Dijx Euã/mat/xxiij.ca/ A xx
Woẽ Euã/Mat/xx.ca/B xxv
Don Euã/Lucas/ xvi.ca/ E c
Vry Euã/ Mat/xxi.ca/D xx
Sate Euã/Lucas.xv.ca/C ci
Dẽ.iij.Sõdach inde vastẽ
Epistel Ephesen.v.ca/ A cclxi
Euãgeli Lucas.xi.ca/B xxvi
Maẽ Euã/Luc/iiij.ca/D lxx
Dijx Euã/mat/xviij.ca/C x
Woẽ Euãg/Mat/ xv.ca/A
Don Euã/Luc/iiij.ca/G lxx
Vrij Euã/Joan/iiij.ca/A q

12		A	Gregorius paeus	Sate Euã/ioã/viij.ca/A xxxiiij
13	vij	b	Leo paeus.	Dẽ.iiij.Sõdach inde vastẽ
14		c	xlvij. martelaren	Epistel Galatẽ.iiij.ca/C ccliij.bla
15	xv	d	Longinus martelaer	Euãgeli Joannis.vi.ca/A xxxix
16	iiij	e	Herebertus bisschop	Maẽ Euã/ioã/v.ca/C xviij.blat
17		f	Geertruyt iõcfrou	Dijx Euã/Joã/vij.ca/B xxxij
18	xij	g	Alexander bisschop	Woẽ Euã/Joã/ix.ca/A xxxvi
19	i	A	Jan heremyt	Don Euã/Joã/v.ca/C xxxvij.
20	ix	b	Gudbertus bisschop	Vry Euã/Joã/xi.ca/A xxxix
21		c	Benedictus abt	Sate euã/ioã/viij.ca/B xxxxviij
22	xvij	d	Paulus bisschop	Dẽ.v.Sõdach inde vasten
23		e	Victoriaen martelaer	Epistel Hebreẽ.ix.ca/C ccxc.blat
24	vi	f	Pigmenius priester/	Euangeli Joã. viij.ca/F xxxvi
25		g	Marie bootscap.	Maẽ Euã/ioã/vij.ca/E xxxxiij.
Euãgeli lucas.i.ca.C lxviij.blat				Dijx Euã/Joã/vij.ca/A xxxxij
26	xiiij	A	ludgerus bisschop	Woẽ Euã/Joan/x.ca/E xxxix
27	iij	b	Ons herẽ verrisenis	Don Euã/Luc/vij.ca/F lxxxvij
28		c	Gontran coninck	Vry Euã/Joã/xi.ca/F xli.blat
29	xi	d	Eustacius abt	Sate Euã/Joã/xvij ca/A xlix
30		e	Quirijn martelaer	Den palm sondach
31		f	Balbina ioncfrou	Epistel Philippen.ij.ca/A cclxi
				Euãge/Mat/xxvi.ca/A xxxviij
April heeft.xxx.daghen.				Maẽ Euan/Joan/xij.ca/A clxi
1	viij	g	Theodora maghet	Dijx Euã/mar/xiiij.ca/A lxviij
2	xv	A	Nycesius bisschop	Woẽ Euã/Luc/xxij.ca/A xiiij
3		b	Theodosia maghet	Den witten Donderdach
4	v	c	Ambrosius bisschop	Epistel.i.Corithẽ.xi.ca/D cxxx
5	xiij	d	claudiaen cõfessoer	Euãgeli Joan/xiij ca/A xliiij
6		e	Firminus bisschop	Den goeden Vrydach
7	ij	f	Pellucius priester	Euãgeli Joannis/xviij.ca/A cl

KALENGIER

8 x g Celestinus paeus
9 A Maria vā egypten
10 xviij b Appollonius priester
11 vij c De zō i tauro. (v.vij)
12 d Zeno bisschop
13 xv e Eufemia maghet
14 f Tyburcius eñ valeri.
15 iiij g Olympias martela.
16 A xvij.martelaren
17 xij b Peter confessoer.
18 i c Eleutherius bisscop.
19 d Tymon dyaken
20 ix e Victor paeus
21 xvij f Symon martelaer.
22 vi g Say paeus
23 A Jotis martelaer.
Euāg. Joan.xv:capitt. A.c.xlvi.
24 xiiij b Pellucius cōfessoer
25 c Marcus Euāgelist
Epist.ij.tymo.iiij/cap:A. cc.lxxx
Euange.lucas.x.ca A:xxij:blat.
26 iij d Cletus paeus
27 xi e Anastasius bisschop
28 xix f Vitalis martelaer
29 g Peter martelaer
30 viij A eutropius bisschop

Mayus heeft.xxxi.daghen.
i b Philips eñ Jacob
Euā. Joannes.xiiij.ca.A.c.xlv.

TAFEL

Op den paesch auont
Epistel/collossen/iij.ca.A cclxvi
Euāgeli/math.xxviij.ca/A xliij
Op den paesch dach
Epistel.i.corithē/v.ca/ B cxxxiij.
Euāgeli marcus.xvi.ca/ A lxxij
Maē Epi/werc ð.x.ca.F clxxij
Euā lucas.xxiiij.ca/B cxx
Dijx epi/werc.xiij.ca/ D clxxvij
euan/lucas.xxiij.ca/F cxx
woē epi werc ð apo. iij.ca/C clx
euā/ioannis.xxi. ca/A clv
Don epi/werc ð.viij.ca/D clxix
euā/ioannis.xx.ca/C cliij
Vrid epi.i.peter.iij.ca/C cccv.bl
euā/mat/xxviij.ca/ C xliij
fater epistel.i.peter.ij.ca/A cccij
euā/ioannis.xx.ca/ A clij.
Dē.i.sondach na paesschē
Epi.i.ioannis.v.ca A cccxiij.bla
Euan/ioānis.xx.ca/ E cliij.bla
woē epi/hebre.xij.ca/ C cccxvi
euā/mat.xxviij.ca/ B xliij
Vrid Euan/mar.xvi.ca/B lxxij
Den tweeden sondach
Epistel.i.peter.ij.ca/D cccij.bla
Euangeli ioānis.x.ca/C cxxxv
woē epi.i.peter.i.ca/D cccij bla
euā/lucas.xxiiij.ca/A cxi
Vrid Euan/mat.ix.ca/B xi.bla

2 xvi c Anastasius bisschop
3 v d Cruus vindinghe
Epistel gala:v/capit:B.cc:lij.blat
Euang:ioannis.iij:ca. A.c:xxiiij
4 e Floriaen martelaer
5 xiij f Ons herē hemeluaert
6 ij g Sint ian in dolie
7 x A Juuenalis martelaer
8 b Wiero bisschop
9 xviij c Sinte iob
10 d Gordiaen eñ ander
11 vij e De zō i gemi(iiij.viij)
12 xv f Pācraes martela
Euāge. Joannis.xv.ca.A.c.xlvi.
13 g Seruaes bisscop
Euange.ioannis.xv.ca B.c.xlvij
14 iiij A Victor martelaer
15 b ysidorus bisschop.
16 xij c Peregryn bisschop
17 i d Cyrus confessoer
18 e Marcus martelaer/
19 ix f Ponciana ioncfrou
20 xvij g Basilia maghet
21 A Secundus martelaer
22 vi b Castus martelaer
23 c Desiderius martelaer
24 xiiij d Rogariaē martelaer
25 iij e Vrbanus paeus
26 xi f Augustijn bisschop
27 g Beda priester

Den derden sondach
Epistel.i.peter.ij.ca/Cccxiij.blat
Euāgeli ioānis.xvi.ca/ C xlviij
woē epi.i.ioan.ij.ca/ A cccx.blat
euā/ioannis.iij.ca/D xxxv
Vrid euan/ioānis.xij.ca/G xliij
Den vierden sondach
Epistel Jacobs. i.ca/ C cxxxviij.
Euāgeli Joānis.xvi.ca/B xlvij
woē epi.i.tessaloni.v.ca A cclxx
euā/ Joan.xvij.ca/B xlix
vrid euan/ Joan.xij. ca/ D xlv
Den vyfden sondach
Epistel Jacobs.i.ca/ D cxxxviij.
Euāgeli Joānis.xvi.ca/E xlviij
maen Epistel Jaco:v.ca,D.cci
Euā.lucas.xi.ca/A.xxvi/
woēs/ epis.werc d/iiij. ca/G.xij
Euan/ioā/xvij.ca A.xlix
Op ons herē hemeluaerts dach
epis.werc d apos/i.ca/A.clvi/blat
Euā/marcus.xvi.capit.B. lxxiij
Sondaechs na hemeluaert
Epis/i.Peter. iiij.capit/C.ccc.vi/
Euāge/Joan/xv.cap/D. c xlviij
woēs/ Epis/Hebr ij.ca. B.cc.lxxxv
Euā/luc.xxiiij.ca/ G/c xxi
vrx.Euan.Joan.xv.ca.B.xlvij
Op dē Pijnxter auont
epis.werc d.xix.cap.A.c.lxxxvij

28 xix A Jan paeus
29 b maximū biſſchop
30 viij c Felix paeus
31 xvi d Peternelle maghet

Junius heeft. xxx. daghen.

1 e Nycomedis martela.
2 v f Mercellij eñ peter
3 xiij g Pergētij eñ laurentij
4 ij A Quirij biſſchop
5 b **Bonifaes biſcop**
Epiſtel hebzeē.xi.ca/F/ cxxxv.bl.
Euāgeli mathe/ v.cap/ B v.blat
6 x c xx.martelaren
7 d paulus biſſchop
8 xviij e Medardus biſſchop/
9 f Primus eñ feliciaen/
10 vij g Rogatus martelaer/
11 xv A Barnabas apoſtel
12 b **Odulphus cōfeſ.**
Euāgeli mat/ xxiiij.ca D xxxv.
13 iiij c De zō ī cācro(iijς.viijς)
14 xij d Valerius eñ rufus
15 i e Vitus eñ modeſtus
16 ix f Baſilius biſſchop
17 g Alexius confeſſoer
18 A Marcus eñ marcellij
19 xvij b geruaes eñ prothaes
20 vi c Rufina eñ Martina.
21 d Albanus martelaer

Euangeli Joan/xiiij. ca/B cxlvi
Op den Pynxter dach
Epiſtel/ werc dʼ apo/ij.ca/ A clvij
Euangeli Joan/xiiij.ca/ C cxlvi
Maē epi/werc dʼ/ x.ca/ F clxxij
euan/ Joan/ iij.ca/B c xxv
Dijx epi/werc dʼ.viij.ca C clxviij
euan/ ioā/ x.ca/ A cxxxviij
Woē epi/ werc dʼ/ v.ca/ B c lxiij.
euan/ Joan/ vi.ca/ E cxxxi
Don epi/werc/ viij.ca/ A clxviij
euang/ Lucas.ix.ca/ A xci
Vrx epi/werc der/ ij.ca/ D clvij
euan/ Luc. v.ca/ D lxxxij
Sate epi/ werc/xiij.ca G clxxviij
euan/Luc. iiij.ca/ G lxxxi
Op de drieuoudicheits dach
Epiſtel Romeynē.xi.ca D ccxiiij
Euangeli Joan iij.ca/ A cxxiiij
Op heylich ſacramēts dach
Epiſtel.i.Corīthē.xi.ca/D ccxxx
euangeli Joannis.vi.ca/F cxxxi
Dē.i.ſondach na drieuou.
epiſtel. i. Joānis. iiij.ca/B ccxviij
euangeli Lucas.xvi.ca/E cvi.blat
Woenſdach
epiſtel Colloſſen.iiij.ca/ A cclxvi
euāgeli Matheus.v.ca/ B v.blat
Vrydach
euangeli Lucas.xvij.ca/A cvi.bl.

22 xiiij e x.duyſent martelaren
23 iij f Botuaſt.
24 g Jā baptiſtē gebo
Euangelie Luca.i. capit.F. lxxv.
25 xi A Lebuijns trāſlaci
Euangelie Lucas.xij.cap.e.xcix
26 xix b Jan eñ Paulus
27 c Die ſeuen ſlapers
28 viij d Botuaſt
29 e Peter eñ Paul?
Epi. werc d apo:xij.ca.A.clxxv.
Euang/mathe.xvi.ca.C.xxiij. bl
30 xvi f Paulus gedenckenis

Julius heeft.xxxi.daghen

1 v g Jan baptiſten octaef
2 xiij A Marie viſitatie.
Euāgelie Lucas.i.cap/D.lxxv.b
3 b Thomas tranſlacie
4 ij c Martijns trāſlaci.
Euang.Lucas.xij.cap.E.xcix:b
5 x d Zoe martelaer
6 e peter eñ paulus octae
7 f Beginſel d honſdagē
8 xviij g Kyliaen martelaer
9 vij A Onſer vrouwē octae
10 xv b Die ſeuen broeders
11 c Benedictus tranſlaci
12 iiij d Nabor eñ Felix
13 e Margriet maghet

Den tweeden ſondach
Epiſt/i. Joānes iij.ca C.cccxij.b
Euāgeli Lucas xiiij.ca D. ciij.b
Woenſdach
Epi.i.Corin/xv.ca D.cccxxiiij.b
Euāgeli math/xx.cap D.xxix. b
Vrydach
Euāgeli math/xxi.ca C.xxx. bla
Den derden ſondach
Epiſt/i.Peter.v.capi B.cccvi. bla
Euāgeli Lucas xv.ca A.ciij.bla
Woenſdach
epiſtel Colloſcē/iij.cap B.cclxvi.b
euāgeli matheus v.capi D.v.bla
Vrydach
euāgeli marcus xi.ca B.lxiij. bla
Den vierde ſondach
epiſtel Romex/viij.ca D.ccx. bla
euāgeli Lucas.vi.ca F.lxxxv. bl.
Woenſdach
epiſtel.ij.Timo/iiij.cap D.cclxxx
euāgelie Lucas.xiij.ca F.cij. blat
Vrydach
euāgeli marcus.x.ca A.xciij.bla
Den.v.ſondach
epiſtel/i.Peter.iij.ca B.cccv.blat
euāgeli Lucas.v.ca A.lxxxij.bla
Woenſdach
epiſtel i.timothe/ij.ca A cclxxiiij
euangeli marcus.vij.ca C.lvij. b

14 xij f De zō i leōe (iiij/viij)
15 g Scheydinge d' aposte
epistel Romeynē.x.ca: B.cc.xij.bl
Euāgelie/mathe.x.ca.A.xij.blat
16 ix A Hylarius martelaer.
17 b Theodosia maget
18 xvij c Fredericus bisschop
19 d Arsenius monic
20 vi e Sabijn martelaer.
21 xiiij f Praxedis maget
22 g **Maria magdale.**
euang: lucas.vij.capit: F lxxxvij.
23 iij A Appollinaris
24 xi b Botuast
25 c **Iacob apostel**
euange: mathe: xx/capit: C.xxviij
26 xix d Anna marien moeder
Euangeli mathe: i: capit: A i.blat
27 e ermolaus priester
28 viij f Panthaleon marte/
29 xvi g Olanus coninc/
30 v A Abdon eñ sennes
31 b Germaen bisschop

Augustus heeft.xxxi.dagen.
1 xiij c **Peter ad vincula**
epist: werc d' apo: xij: ca. A c: lxxv/
euāge: mathe: xvi.cap: C. xxiij: bl/
2 ij d Steuen paeus
3 e Steuēs vindinghe/

Vrydach
euange/lucas/xij.capit/ G/c.blat
Den.vi.sondach
epistel Romey/vi: capit/ A cc.vij.
Euan/matheus/v.cap/C v/ blat
Woensdach.
epistel/hebreē/xij cap/G.cc.xcvi
euang/mathe/xix. capit/B.xxvij
Vrydach
euange/marc/v.capitt/ A.li.blat
Den.vij.sondach.
Epist/Romey.vi.capit. C.cc.viij
euan/marcus/viij.ca. A.lvij blat
Woensdach.
Epist/Romey/viij.capit/ A cc.ix
euan/mathe/xvi.cap.A.xxij.bl/
Vrydach
Euange/mathe/xij.capit/A.xv.
Den.viij.sondach.
Epistel Romey/ viij.capi.C.cc.x
euange/mathe/vij.cap/C.viij bl
Woensdach.
Epist.romey/v.capit/A.cc.vi.bl
Euan/marc/ix.cap/F.lviij/blat/
Vrydach
Euāg/mathe/xxiij.B.xxiij.blat
Den.ix.sondach
epis.i.corinthē/x.cap.B.cc.xxviij
Euang.lucas.xvi.cap/A.,c.v.bl
Woensdach.

4	x	f	Justinus priester/	epistel Romeynē/vi.capit/C.cc.ix
5		g	Oswaldus coninc	euange/lucas/xvi/capit/C.c. v bl
6	xviij	A	Sixtus paeus	Vrydach
7		b	Ons herē trāsfigura	euange/lucas/xi/capitt/F. xcvij.
epistel.ij.peter.i/capitt. D ccc vij/				Den.x.sondach
Euange.Marcus ix.cap. A.lviij				epis/i.Corinthiē/xij.ca: A.cc.xxx.
8	xij	c	Cyriacus eñ ander	euange/lucas/xix/ca/F.c.xl.blat/
9		d	Botuast/	Woensdach
10	iiij	e	Laurētius mar.	epistel i.Corint/xv.ca/ E cc.xxxv.
epistel.ij.corinth:ix.cap:B .cc.xliij				euan:lucas/xxi.ca/D c.xiiij/ blat
euange:Joan.xij.rap D c:xlij bl:				Vrydach
11		f	Tyburcius martelaer	euang/lucas/xxi/cap/F.c.xiiij/bl
12	xij	g	Clara maghet	Den.xi.sondach
13	i	A	Ipolitus martelaer/	epistel/i/Corin/xv.ca/A cc.xxxiij
Epistel Hebreē x.cap:F cc:xcij/				euange/lucas/xviij.ca/B c.viij/bl
Euang:lucas xij capitt: A xcviij				Woensdach
14		b	Botuast zō i xgie(v vij)	epistel/i.Corint/vi.cap C.cc.xxiiij
15	ix	c	Marie hemeluaert	euan/marcus/viij.cap/ B.lvij/bl/
Euang:lucas x.cap:G xcv blat/				Vrydach
16		d	Rochus cōfessoer	euange/lucas/xij capit/F.c.blat
17	xvij	e	Jeroē martelaer.	Den.xij.sondach
Epist.Hebreē.x.capit.F.cc.xcij/				epistel/ij.cori/iij.ca/B.cc. xxxviij.
Euāge.lucas.xij.rap. A xcviij.bl				euan/marcus/vij.capit/D.lvi/bl.
18	vi	f	Dz eynde d hontsda.	Woensdach
19		g	Magnus martelaer.	epistel/ij.Corint/iiij.cap/D/cc.xl
20	xiiij	A	Bernaert abt	euan/matheus/ix.cap/B.xi blat.
21	iij	b	Priuatus bisschop	Vrydach
22	xi	c	Tymotheus apostel	euan/matheus/xi.rap.C xiiij. bl/
23		d	Botuast.	Den.xiij. sondach.
24		e	Bartolome9 apo.	epistel gala/iij.capitt/C.cc.l/blat.

Epiſtel Romeynē.viij.ca/E ccx.
Euāgeli Marcus.iij.ca/B xlviij
25 xix f gregorius biſſchop
26 viij g hyreneus eñ habūdus
27 xvi A rufus martelaer
28 b Auguſtī biſſchop
29 v c Iā baptiſtē ōthoe
Euāgeli Marc/vi.ca/C liij.blat
30 xiij d felix eñ adauctus
31 e paulī biſſchop

September heeft.xxx.dagē
1 ij f gielis abt
2 x g anthoninus martelaer
3 A Remaclus biſſcop
4 b Marcellus martelaer.
5 xviij c Herculanus martelae
6 vij d Magnus confeſſoer
7 e Euorchius biſſcop
8 xvi f Marien gheboerte
Euangel.matheus.i.capit/a.i.bl.
9 iiij g Gregorius martelaer
10 xij A Hylarius paeus
11 i b prothus eñ Iacinctus
12 c Marcellijn biſſchop
13 ix d Die zō in libra (vi vi)
14 e Crups verheffin.
Epiſtel colloſſen.ij.ca/ C.cclxv.b
Euāgeli ioannis.iij.ca/A xxviij
15 xvij f Nycomedis martelaer

Euāgelie Luca/x.ca.D xciiij.bl.
Woenſdach
Epiſtel ij.Corinth/v.cap/A ccxl
Euāgeli matheus xij.ca/B xv.bl
Vrydach
Euāgelie Lucas xiij.ca E.ci.bla
Den.xiiij.ſondach
Epiſtel Galaten/v.ca C.cclij.bl
Euāgelie Luc/xvij.ca C cvij.bla
Woenſdach
Epiſtel.ij.Corinth/vi.ca C.ccxli.
Euāgelie marcu/vi.cap D.liiij.b
Vrydach
Euā/Lucas.viij.ca A lxxxviij.b
Den.xv.ſondach
Epiſtel Gala/vi.ca A.ccliij.blat
Euāgelie math/vi.ca C.vij.blat.
Woenſdach
Epiſtel Colloſ/i.ca B.ccxliiij.bla
Euāgelie mathe/v.cap F.vi.blat
Vrydach
Euāgelie Lucas.xx.ca A.cxl.bl
Den.xvi.ſondach
Epiſtel Ephe/iij.ca C.cclvi.blat
Euāgelie Lucas.vij.ca C.lxxxvi
Woenſdach
Epiſt/Colloſcē/ij.ca B.cclxv.bla
Euang.Lucas/vij.ca E.lxxxvij.
Vrydach
Euang/marc/viij.ca C.lvij.blat

16 g Hermaen eñ Lucia
17 v A Lābrecht biſſcop
Epiſt/Hebreē.v.ca: A.cclxxxvij.
Euāge.mathe.x.cap/ C.xiij.blat
18 xiiij b Tyburcius biſſcop
19 iij c Januarius martelaer
20 d Botuaſt
21 e **Matheus apoſtel**
Epiſt.Ephe.iiij.cap/B.cclvi.blat
Euāgelie mathe.ix.cap/B.xi.bla
22 xi f **Mauricius eñ āder.**
Euā/Lucas.xvi.cap/ C.xxiij.bla
23 xix g Tecla maghet
24 A Jan baptiſtē ōtfang.
25 viij b Firmius biſſcop
26 xvi c Cypriaen eñ iuſtijn
27 v d Coſmas eñ damiaen.
28 e Wenſelaus coninck
29 xiij f **Michiel archāgel.**
Epiſt/apocalip.xij.ca.B.cccxxvij
Euā/mat.xviij.cap.A.xxv.blat.
30 ij g Hieronimus. prieſter

October heeft.xxxi. daghē
1 A **Remigius eñ bauo**
Euāg/Lucas.xxij.ca/E.xxix.bl.
2 x b Leodigarius biſſcop
3 c Twee Ewalden
4 xviij d Franſciſcus cōfeſſoer
5 e Appollinaris biſſcop.

Den.xvij.ſondach
Epiſt/Epheſen iiij.ca A.cclvi.b
Euāgelie Luca/xiiij.ca A.xij.bl.
Woenſdach quatertēper
Euāgeli marcus ix.cap C.lix.bl.
Vrydach quatertēper
Euāgeli math/xv.ca D.xxij.bla
Saterdach quatertemper
Epiſtel Hebre/ix.ca A.cccx.blat
Euāgeli Lucas xiij.cap B.x.blat
Den.xviij.ſondach
Epiſt/i.Corīthē/ i.cap A.ccxx.bl
Euāgeli math/xxij.cap D xxxij
Woenſdach
Epiſtel Colloſſē/iij.ca A. cclxvi.
euāgeli mat.xiij.ca D.xxxiij.bla
Vrydach
euāgeli math/xiij.ca D.xviij. bla
Den.xix.ſondach
epiſtel ephe/iiij.capi F.cclvij.blat
euāgeli matheu/ix.cap A.x. blat
Woenſdach
epiſt/ij.Teſſalo/ij.cap D. cclxxij
euāgeli mathe/xiij.ca E.xix.blat
Vrydach
euangeli marcus.xij.ca B.lxvij.

KALENGIER	TAFEL
6 vij f Fydis maghet	
7 xv g Marcus eñ marcell.	Den.xx. ſondach
8 iiij A Regēſledis maghet	epiſtel Epheſen.v.cap.D.cc.lviij.
9 b Dioniſius eñ ander	euan.mathe.xxij.ca.A.xxxi. blat
10 xij c Victoreñ ander	Woenſdach
Epiſt.Apocali.vij.ca.D.ccc.xxiij	epiſtel.ij.teſſalo.iij.ca.B.cc. lxxij.
Euãgeli.mathe.v.ca.A.iiij. blat.	euange.lucas.xiiij.ca. C.c.ij.blat
11 i d Auguſtijs trãſlacie.	Vridach
12 e Cypriaen eñ Felix	euan.lucas vi.capit: D lxxxiiij.bl
13 ix f De zō i ſcorpiōe(vij.v)	
14 g Calixtus paeus	
15 xvij A CCC maurien	Dē.xxi. ſondach.
16 vi b Gallus abt	epiſtel epheſen vi.ca.B.cc.lxix.bl.
17 c Florentius biſſchop	euan.Joan.iiij.capit:G. c.xxij.bl
18 xiiij d Lucas euangeliſt.	Woenſdach
epiſ.ij.tymothe.iiij.ca.A.cc.lxxx.	epiſtel.i.tymothe.i.ca.B. cc.lxxiij.
Euange.Lucas.x.capit.A.xij.bl	euan/lucas.vi capit/ A lxxxiiij.bl
19 e Januarius eñ ander	Vrydach
20 f Quirijn martelaer.	euang/mathe/viij.capit/B.x blat
21 iij g XI.M. maechdē.	
euã.mathe.xxv.cap:A xxxvi: blat	
22 A Seuerus biſſchop	Den.xxij.ſondach
23 xi b Seuerij confeſſoer/	epiſtel Philippen/i.ca.A.cc.lx bl
24 xix c Felix biſſchop	euan/matheus/xviij.cap. C xxvi
25 viij d Criſpij eñ criſpiaen	Woenſdach.
26 e Amandus biſſchop.	epiſtel Romeynē/viij.cap/E cc.x
27 v f Vincēt Botuaſt	euangeli marcus/iiij.ca.C l.blat.
28 g Symon eñ Judas	Vrydach
epiſtel Romey.viij.cap E.cc.x. bl	euangeli Mar/ij.capitt.B. xlvij.
Euãge.Joan.xv.ca.B.c.xlvij.bl.	

29 13 A Narciscus bisschop
30 b cc.xx.martelaren.
31 ij c Botuaft

Nouēber heeft.xxx. daghē

1 x d Alle heiligē dach
Epis/ Apocalip/vij.ca/A ccxxxij
Euangeli Matheus.v.ca/A iiij.
2 e Alle sielen dach
Epistel.i.Tessalo/iiij.ca/D cclxx
Euāgeli Mat. xxv.ca/C xxxvij.
3 xvij f Hubzecht bisschop
4 vij g Modesta maghet
5 xv A Felix priester
6 b Leonardus confesso.
7 iiij c Willebzoert bis.
Euāgeli Lucas.xij.ca/E xcix.bl
8 d Die vier ghecroende
9 xij e Theodotus martelae.
10 i f Marty̅ paeus
11 g Marty̅ bisschop
Euāgeli Lucas.xij.ca/E xcix.bl
12 ix A Lebuy̅ cōfessoer
Euan/ math/xxv/cap/ B xxxvi.
13 xvi b De zō i sagit (viij.iiij)
14 c Serapion martelaer.
15 vi d Secundus martelaer.
16 e Othmarus bisscop
17 xiiij f Ananiaen bisschop
18 iij g Sinte marty̅s octaef.

¶ Item wanneer meer sondagē comen tusschen drieuoudicheyts dach ē̄n den aduent dan. xxv. die en hebben epistel noch euangeli Ē̄n men houtse gemeelic ontrēt den.x.of.xij.sondach. ē̄n ontrent den.xvij.of.xx.sondach/ of int leste bi den aduent Ē̄n die sondagē en worden hier niet ghetelt.

Den.xxiij.sondach die som tijts vareert
Epistel philip/iij.ca/ D cclxij.bl.
Euāgeli mathe/xxij.cap/B xxxi

Den.xxiiij.sondach
Epistel Collosē/i.ca/B cclxiiij.b
Euāgeli math/ix. capi/C xi.blat

Den.xxv.sondach
Euāgeli Joānis/vi.ca/ A xxix.
Woensdach
Epi/ij.Tymoth/i.ca/B cclxxxiij.
Euāgeli Lucas.x.ca/A.xciij.bla
Vrydach
Euāgeli marc/xiij.capi/D lxvij.

19 A Elizabeth weduwe
20 xi b Maximijn bisschop
21 c Marien presentacie
22 xix d Cecilia maghet
23 viij e Clemens paeus
24 xvi f Crisogonis martelae
25 v g **Katherina mage**
Euan/mathe/xxv/capi/A xxxvi
26 A Lynus paeus
27 b Vitalis martelaer
28 xiij c Theodosia maghet
29 ij d Botuast
30 e **Andries apostel**
Epist/Romey/x.capit/B cxxij.bl
Euangeli math/iiij.ca/ C iiij.bla

Decēber heeft.xxxi daghē.

1 x f Eloy bisschop.
2 xviij g Seuerus eñ seruus.
3 A Claudius eñ ander
4 vij b Barbara maghet.
Euāgeli mathe/xxv.ca/A xxxvi
5 c Julius martelaer
6 xv d **Niclaes bisschop**
Euāgeli Lucas.xij.ca/E.xxix.bl
7 iiij e Sinte andries octaef.
8 xij f **Marie ōtfāgenis.**
Euāgeli matheus/i.cap/A.i.bla.
9 g Eucharius bisschop
10 A Eulalia maghet

¶ Item den eersten sondach van den Aduent coemt altoes op den sondach daer sinte Andries dach naest bi is/te weten/Als sinte Andries dach comt op dē Maēdach Dijnxdach of Woensdach/dan ist sondaechs daer voer/Eñ als sinte Andries dach coemt op den Donderdach Vrydach of Saterdach/dan ist sondaechs daer nae. Eñ als sinte Andries dach comt op den Sondach/dan is den seluē dach den eersten sondach vanden Aduent.

Den.i.sondach indē aduent
Epistel Romey/xiij.ca/D cxxvi.b
Euāgeli math/xxi.ca/A xxix.bl.
Woensdach
Epi/Jacobs.v.capi/ B.cxci.blat.
Euāgeli mathe/iij.cap/ A.iij.bla
Vrydach
Euāgeli Lucas.iij.capi/B lxxix.
Den.ij.sondach indē aduent
Epistel Romey.xv.cap/B.cxxvij
Euāgeli Lucas.xxi.ca/ E.xxiiij.
Woensdach
Euāgeli marcus.i.ca/A.xlvi.bla
Vrydach
Euāgeli mathe/xi.cap/B.xiiij.bl

11 ix b Damaſius paeus
12 c De zō i capricor(viijc.iijc)
13 xvij d Lucia eñ Obertus
14 vi e Nycaſius biſſchop
15 f Valeriaen biſſchop
16 xiiij g Die drie kinderen.
17 A ygnarius tranſlatie.
18 iij b Winibaldus biſſcop
19 xi c Nemeſius martelaer.
20 d Botuaſt
21 xix e **Thomas apoſtel.**
Euāgeli Joānis/xx.ca.F cliiij.bl
22 viij f Didimus martelaer
23 xvi g Victoria maghet
24 A Cors auōt. Botuaſt
Epiſt/Rome.i.cap A cxij.blat
Euāgeli matheus.i.capi/ C i.bla
25 v b **Ons herē geboe.**

In die eerſte miſſe
Epiſtel Tytū.ij.cap/ C.cclxxxij.
Euāgeli Lucas.ij.A lxxvi blat

Inde twede miſſe.
Epiſtel Tytū.iij.capi B. cclxxxij.
Euāgeli Lucas.ij.ca.C lxxvij.bl

In die derde miſſe
Epiſtel Hebreē.i.ca A.cclxxxiiij.
Euāgeli Joānis.i.ca/ A xxi.bla
26 c **Steuē deerſte mar**
Epi/werc dr apo/vi.cap/C clxv.b
Euāgeli math/xxiiij.ca/A xxxv.

Den.iij.ſondach indē aduēt.
Epiſt/i.Corithē.iiij.ca/ A cxxxij.
Euāgeli math/xi.cap/A.xiiij.bl.
Woenſdach quatertemper.
Euāgeli Lucas.i.ca/C.lxxiiij.bl
Vrydach quatertemper
Euāgeli Lucas.i.cap/D/lxxv.bl
Saterdach quatertemper
Epiſt/ij.Teſſalo/ij.ca/A.cclxxij.
Euāgeli Lucas/iij.ca/A lxxviij.
Den.iiij.ſondach indē aduēt
Epi/philippē/iiij.capit/A cclxiij.
Euāgeli Joānis.i.cap/B.cxxij.b

Op dē kermis dach.
Epi/apocalip.xxi.ca/ A.ccxxxv.
Euāgeli Lucas.xix A.cix.blat

¶ Item men ſal weten dat die ander epiſtelen/ te wetē op die wercdaghen inden vaſten eñ Quatertemperen/ genomen ſijn wt dat oude Teſtament/ ende en ſtaē in dit bouck niet/ Eñ oeck ſoe en zijt geen Epiſtelen/ mer Propherië eñ Hiſtorien wt den Bybel/ Eñ des Saterdaechs buytē de vaſtē houtmē depiſtel vanden Woenſdach of Sondach daer voer

27 xiij d Jan euangelist.
Euãgeli Joan/xxi.ca/F clv.blat.
28 e Alle õnosele kind
Epi/apocali/xiiij.ca/A.cccxxviij
Euãgeli math/ij.capi/C ij.blat
29 ij f thomas vã cãtelberch
30 x g Dauid coninc
31 A Siluester paeus
Op dẽ sondach na cortsdach
Epi/Galatẽ/iiij.capi/ A cxli.blat
Euãgeli Lucas/ ij.cap/E.lxxxij

¶ Item de vier Quatertemperẽ des Jaers comen altoes/Woẽsdach/ Vrydach/ Saterdach na dẽ eersten Sondach inde vasten Woẽsdach Vrydach Saterdach nae Pijnxter dach Woẽsdach Vrydach Saterdach na heylich Cruys dach verheffing Woẽsdach Vrydach Saterdach na sinte Lucien dach.

Wildi altoes weten wãneer dattet Asschen woensdach sijn sal/soe merckt welc tgulden ghetal ende die sondaechsche letter is vant iaer dat ghi begheert/ende soect dan in desen Kalengier Van onser lieuer vrouwen lichtemis dach of nederwaert/tot dat ghi coemt aendẽ eersten dach daer tguldẽ getal vandẽ iare staet dat ghy soect Ende altoes woẽsdaechs daer na ist Asschẽ woensdach/ Wãt altoes den eerstẽ woensdach in deerste niewe maen na lichtmis is dẽ Asschen woensdach. Hier bi machmen altoes vindẽ dẽ Achterwinter/Septuagesima/ Paesschẽ/ Ons heren hemeluaerts dach/Pijnxteren/ Heylige drie uoudicheyts dach/Sacraments dach.etc.

¶ Hier ſijn geteykent ſommige platſen/in dit niewe Teſtament daer ghedwaelt is/Op dat een yeghelic die daer in leeſt daer voer ghewaerſchout mach ſijn.

¶ Int.vi.blat de eerſte ſide/die.xxvi.reghel/ leeſt/ dat is wt quaet.
Int.xij.blat de.i.ſide/dē.xxiij.re.leeſt/eñ crāchedē int volc
Int.xiiij.bla.die.ij.ſide/den.vi.regel/leeſt/ſegghe ick v
int.xix.blat die.i.ſide/den.xvij.re/leeſt/ quadē voer quaets
int.xxi.bl/de.ij.ſide/den xxij.reg/leeſt/ blinde leytſluyden
Int xxij.bl/die.i.ſide/den .xiij.reg/leeſt roept/voor loopt.
Int/xxvi.bla/de.i.ſide den xxij.rege/leeſt.lxx.voer.lxxvij.
int xxxvi.bl/de.i.ſide dē leſten re/leeſt geātwoert ſeggēde
Int xlij.blat de/ij.ſide/den xxv.reg/leeſt/in drie daghen
Int.lxxv.blat de/ij.ſide den xxiij.re/leeſt Hi heeft ontfanghen yſrael zijn kint.
Int lxxvij.blat de eerſte ſide den xxviij.reghel leeſt herte voer heere
Int xcv.bla/die ij.ſide den leſtē rege/leeſt/vandē quade
Int/cxv.blat de eerſte ſide/den ij.reghel/leeſt ruymoer of turbarie/voer ſchare.
Int cxxij.bl/de .i.ſide den xx.reg/leeſt/ſtem des roupers.
Int clxi.blat die ij.ſide/den xx. reghel leeſt/ moghen worden wanneer etc. want ſoe iſt beter ſin/ hoe wel dlatijn ſo heeft als Eraſmus ſeyt
Int.clxxxvij.blat de eerſte ſide dē xv.re/is zijn te veel
Int/clxxxix.blat de ij.ſide/den xxvij. reghel/ leeſt en hebbe niet ontweken.
Int.cxc.bl/de ij.ſide den leſten reg/is/ſeluen te veel
Int.cxcij.blat de eerſte ſide den xiij rege/leeſt ghekeuen

voer gheuochten
Noch int selfde blat en̄ side dē xix.re/leest vā hoer ꝯscroott.
Int xxix. blat de eerste side dē xxix.reghel/ leest den boet
ronnē crijghen/welck op ghenomen zijnde.
Int.xx.bl/de ij.side dē xv.reghel/ leest rijsen voer spaēderē
Int.xxix.blat de eerste side den .ix.en̄ .x.reghel/ leest ghe=
uonden voer ghewotden.
Int.xxvi.b/de ij.side/dē.xxiij.re/leest lopēde voer hopēde
Int xxxix.blat de twede side den.xviij.reghel/leest die die=
nerse voer onse suster
Int.xxx.blat/de eerste side dē.iiij.regel/leest den voer der
Int.xxxiiij.bl/de.i. side den xij regel/ leest saerck voer sack
Int/xxxv.blat de twede side den.ix reghel / leest snijdin=
ghe voer schuldinghe
Int.xxxxiiij.bl/de ij.side dē.xiiij.re/ is haer te veel
Int/xxlviij.blat de eerste side dē vi.reg/leest phillippis.
Int/xxlij.de eerste side/den xv.re/leest/ en sijt want veel
Noch in de selfde side/den/xix.reghel/leest veruolchde
Int/xxlv.blat de eerste side den xx.reghel leest/die welcke
god bereyt heeft
Int xxlvij.blat de eerste side dē xxvi.re/ leest loghen voer
laghen
Int xxlxi.bl/de.i.side dē.vi.reg/leest/ niemāt voer yemant.
Int xxlxij.blat de twede side dē. ix.regel leest/nochtās tot
dat gheen/dat wi vercreghen hebben/ laet wy gaen met
die selue reghel.
Noch in die selfde side dē.xiiij.reg/leest/ cruys voer eerfs.
Int xxlxv.blat de twede side/den.xxvij.reg/leest/houaer=
delick intreden in tgheen
Int xxlxix.bl/de.i.side/dē.ix.reg/leest/niet voer mer

Int.cclxxxij. blat/de tweede side/den.x. reg/leest/ nydich malcanderen hatende

Int.ccxxviij.blat/de eerste side/den.xiij.reghel leest here voer heeren

Int selfde blat.an dander side/ den.xij.re.leest goods voer des heeren

Int.ccxxix.bl/de.ij.side den.xxvi.reghel ander voer achter

Int.cccij.blat/de tweede side/ den.xxix.reghel/ leest volc twelc tot winst ghecomen is

int.cccxiij.bl/de.ij.side dē.xvij.re/leest geboteē voer gebodē

Int.cccxxij.blat/de twede side/den.xxv.reghel/leest twe-mael berghen voer borghen

Int.cccxxiiij.bla/de.i.side/dē.xij.re/leest berch voer borch

Int.cccxxv.blat de eerste side/den.x.reghel/leest.xx.mael duysent mael thien duysent

Int.cccxxvij.bl/de twede side/den eerste regel leest zwot pen voer verderuen

Int.cccxxx.blat/de twede side/den.xvij.reghel/leest vette voer wette.

Int.cccxxxv.bl/de eerste side/dē.xv.reg/leest vercieert is

¶ Dat eerste capittel. ✠

A **D**At bouck der ge
booꝛten IHESV Chꝛiſti/ des Luce.3.c
ſoens Dauid/ des ſoens Abꝛa-
hams.

Abꝛaham wan Iſaac/ Iſaac
wan Jacob. Jacob wan Judā
ēn ſijn bꝛoeders. Judas wan
Phares ēn Saram van Thamar. Phares wā Eſrō.
Eſron wan Aram. Aram wan Aminadab. Aminadab
wan Naaſon. Naaſon wan Salmon. Salmon wan
Booz van Rachab. Booz wā Obeth vā Ruth. Obeth
wan Jeſſe. Jeſſe wan Dauid den Coninc.

Dauid die Coninc wā Salomō vā Vꝛias huyſurou
we/ēn Salomō wā Roboā. Roboam wan Abia. Abia
wan Aſa. Aſa wan Joſaphat. Joſaphat wan Joram.
B Joram wan Oziam. Ozias wan Joatham. Joa-
tham wan Achas. Achas wan Ezechiam. Ezechias
wan Manaſſe. Manaſſes wan Amon. Amon wā Jo
ſiam. Joſias wan Jechoniam ēn ſijn bꝛoeders inder
tijt der† gheuanckenis vā Babilonien. outruaert

Ēn na der Babiloniſcher gheuanckeniſſe/ ſoe wan
Jechonias Salathiel Salathiel wan Zoꝛobabel. Zo-
robabel wan Abiud. Abiud wan Eliachim. Eliachim
wan Azoꝛ. Azoꝛ wan Sadoch. Sadoch wan Achim/
Achim wan Eliud. Eliud wan Eleazar. Eleazar wā
Mathan. Mathan wan Jacob. Jacob wan Joſeph/
den man Marie. Van welcker (Maria) gheboꝛen is
IESVS die ghenaemt woꝛt Chꝛiſtus. ✱

Eñ alsoo sijn alle dese gheslachten van Abraham tot C
David viertien geslachtẽ/eñ van David totter ghe-
ouervaert uanckenisse in Babilonien viertien gheslachtẽ. Eñ
vander Babilonischer ghevanckenisse tot Christum
viertien gheslachten.

Eñ die gheboorte Christi was aldus. ✠

Lu.1.c. Als Maria die moeder IESV te houwelijc ghege-
eñ.2.a. uen was Joseph/eer si te samen vergaderdẽ/ so werdt
beuonden dat si swaer was vandẽ heyligen gheest/eñ
Joseph haer man/wãt hi rechtuaerdich was/en wou
dese niet beschamen/maer hi woudese heymelic laten
Eñ doen Joseph dit dochte. Siet/ so openbaerde hem
die enghel des heeren in sinen droom/ segghende Jo
seph dauids sone/en vreest niet bi v te voeghen Mari
am dijn huysurouwe. Want dat in haer ontfanghen D
is/dat is vandẽ heyligen geest/eñ si sal eenẽ soen barẽ
Eñ sinẽ naem sult ghi IESVS hietẽ/wãt hij sal sijn
volc salich maken vã haer sonden. *

Eñ dit is al geschiet/om datter veruult soude wordẽ
dat die heere doer dẽ prophete gesproken heeft/ seggẽ
Esai.7.c. de. Siet. Een maghet sal ontfangẽ eñ baren eenẽ soẽ
eñ si sullen sinen naem noemen Emanuel. Dwelck
bedudende is/die heere is met ons.

Eñ Joseph gewert sijnde vet sinẽ slaep/ dede gelijc
hem die engel des heeren beuolen hadde. Eñ hij nam
sijn huysurouwe tot hem/eñ hij bekende haer noeyt/
tot dat si baerde haren eerstẽ gheboren Eñ hi noemde
sinen naem IESVS. ¶ Dat.ij.capittel. ✠

NA dat IESVS gheboren was in Bethleem A
Jude inden tiden vã Herodes dẽ coninck Siet/ die co-

ninghen sijn gecomē vot Orienten te Jerusalem/seg
ghende. Waer is die/die gheboren is coninck der io
den. Want wi hebbē sijn sterre ghesien in Orienten.
Eñ wi sijn gecomē om hem te aenbedē.

Eñ Herodes dit hoorde/wert verschrict/ eñ met hem
die geheele stadt vā Jerusalem. Eñ vergaderede alle
die hoghe priesterē eñ geleerden des volcs/ beuraech-
de vā haer/waer Christus gheboren soude worden.
Eñ dese sprakē tot Herodes/in Bethleē Jude. Wāt
also ist ghescreuē door dē propheet/eñ ghy Bethleem Mich.5.a
aerde van Juda in gheender manieren en sijt ghi die
minste onder die princen vā Juda. Wāt wt v sal my
voort comē een †leytsman/die mijn volc van Israel re †Oft her-
geren sal. toech.

Doen dede Herodes heymelijc dese coninghen tot
hem roepē/eñ hi ondersocht naerstelijck vā haer/den
tijt dat haer die sterre gheopēbaert hadde/eñ hi beual
haer in Bethleem te reysen/eñ sprac. Als ghi daer sijt
ondersoect neerstelijc van den kinde. Eñ als ghi dat
B ghevondē hebt/so segget mi weder. Op dat ic daer co
men mach/eñ mach hem aenbedē. Eñ na dat si dē co-
ninc Herodem gehoort haddē/so sijn si ghereyst. Eñ
siet die sterre die si in Orienten ghesien haddē/ ghinc
voor hem/tot dat si quam staen bouen ouer die plaetse
daer dat kint in was. Eñ doen si die sterre saghen/soe
sijn si verblijt seer met groter blijscap/ eñ ingaende dz
huys/so hebbē si ghevonden dat kint met Maria sijn
moeder/eñ vielen neder/eñ hebbē dit kint aengebedē/
eñ haer schatten gheopent / eñ hebbē hem gheoffert
gauen/gout/wieroock/eñ myrre. Eñ god gaf haer te

kennē indē droom/ dat si tot Herodem niet weder kee- C
ren en souden/ en si sijn doer eenē anderen wech weder
ghekeert in haer lant. *

Eñ na dat si wech gereyst warē. ✠ Siet so heeft
die enghel des heeren gheopenbaert Joseph inden
slaep/ seggende. Staet op/ eñ neempt dat kint eñ sijn
moed/ eñ vliet in Egiptē/ eñ blijft daer tot dat ict v sal
seggē. Wāt het is op handē/ dat Herodes dit kint soe
kē sal om te dodē. Eñ hi wacker wordede heeft met hē
ghenomē dat kint/ eñ sijn moeder/ by der nacht/ eñ is
wech ghereyst in Egyptē/ eñ heeft daer also langhe
ghebleuē/ tot na der doot Herodis/ op dat veruult sou
de wordē/ dat vandē heere ghesprokē was/ doer dē pro
Osee.11.a pheet/ seggēde. Wt Egiptē heb ic minē soē geroepē.

Doen Herodes sach/ dat hi bedroghē was/ vanden
coningē/ wert wter maten gram/ eñ seyndede sijn die
naers/ heeft gedoot alle die kinderen die te Bethleem
eñ daer omtrent in die landē ronts om liggēde warē/
alle die twee iaren oft min out warē. Nae den tijt die
hi naerstelic wtē coninghē bekent hadde.

Hiere.3.g Doen was veruult dat gesprokē heeft geweest doer
Treñ.1.a. den propheet Jheremias/ als hi spreect/ een stemme
is gehoort gheweest in Rama clachinge/ huylinge/ eñ
grote weeninge. Rachel beweende harē kinderen/ eñ
en heeft haer niet willē latē troostē. wāt si nz en zijn. *

✠ Voert als Herodes gestoruē was. Siet/ so opē- D
baerde die engel des heerē Joseph/ inden droom daer
hi in Egyptē was/ seggēde. Staet op eñ neempt tot
v dat kint eñ sijn moeder/ eñ gaet int lant vā Jsrahel
Wāt si sijn ghestoruē die den kinde na sijn leuen ston

den/ eñ hi stont op eñ nam dat kint eñ syn moeder tot
hem eñ is gecomẽ int lant van Israel. Maer doen hi
verhoorde dat Archelaus int lant vã Judeen regneer
de in die plaetse Herodis syns vaders/ so heeft hi ghe
vreest daerwaert te gaẽ/ mer indẽ droom ontfinc hi eẽ
beuel van gode/ eñ is geweken in die eyndẽ des lants
vã Galileen. Eñ daer comẽde so heeft hy gewoent in
die stadt die ghenaẽt is Nazareth. Op dat veruult sou
de wordẽ/ dat doer die prophetẽ gesprokẽ was. Want Judi.13.
hi Nazarenus genoẽt sal wordẽ. * ¶ Dat.iij.capit. Luce.3.a.
A IN dien dagen is Johannes baptista gecomẽ pre Joan.1.a.
kende in die woestine vã Judeen/ eñ seyde. † Be- Mar.1.a.
tert v/ dat rijck der hemelen is nakende. Eñ dese is de †Doet pe
ghene daer die propheet Esayas af ghesproken heeft nitencie.
seggẽde/ een stemme des geens die daer inder woesty Esa 40.a
ne roepende is/ bereyt den wech des heeren/ eñ maect
syn toepaden recht.

Eñ dese hadde syn cleedinghe vã kemelen hare/ eñ
een leren gordel om syn lenden/ ende syn spise waren Mar.1.a
sprinchanẽ/ eñ wilden honich. Doẽ is tot hem wt ghe
gaen/ die stadt vã Jerusalem eñ alle dat lant van Ju-
B deen/ eñ alle die landẽ omtrent der Jordanẽ/ eñ si wor
den van hem in die Jordane ghedoopt / bekennende
haer sonden.

✠ Eñ doen hi sach veel Pharizeen eñ Sadureen
tot sinẽ doopsel comẽ/ so sprac hi tot haer luden. Ghy
gheslachtẽ der slangen. Wie heuet v te kennẽ geghe
uen te ontulieden den toecomẽden toorn? Hier om so
doet waerdige vruchtẽ der penitencien/ eñ en syt van
alsulcke meininge nz als dat ghi sout seggẽ in v seluẽ

Wi hebbē Abraham tot eenē vader/ wāt ic segge v/ dz
god mach maken dat vt dese steenen moghen opstaē
kinderen Abrahe. Eñ die byle is als nv aen die wortel
der boomē ghestelt/ hier om alle boom die geen goede G
vruchten brēgt/ wert af gehouwē eñ int vier geworpē.
Mar. I. a. Eñ ic dope v met water totter penitencie/ mer hy die
Lu. 3. c. na mi comen sal/ die is stercker dan ic/ wyens schoenē
Johā. I. a ic niet waerdich en ben te draghen/ die sal v dopē indē
Actuū. I. a heylighen geest/ eñ met vier/ wiens wayer in zȳ hant
is. Eñ hi sal sinen dorschvloer suueren/ eñ sine tarwe
sal hi in zijn schuere vergaderē/ mer dat caf sal hi met
onblusschelyken vuere verbrādē. *

✠ Doen quam IESVS vt Galileen tot die Jor- D
dane tot Johannē/ om dat hi van hem gedoopt soude
worden/ eñ Johannes verbotet hem/ eñ sprack. Jc be
hoefde wel van v ghedoopt te worden/ eñ coempt ghi
tot mi? Eñ IESVS antwoorde hem/ eñ sprac. Laet
nv toe/ wāt alsoe betamēt ons op dat wi alle gerechtic
heyt volbrenghen. Doē liet hy hem. IESVS gedoopt
synde/ clam ter stont vten water/ eñ siet/ die hemelen
zijn hem gheopent ghewordē/ eñ sach den geest gods
neder dalen ghelijc een duue/ eñ ouer hem comēde/ eñ
siet daer quam een stemme vten hemel/ seggende. De
Mat. 17 a se is mijn beminde sone/ inden welcken ic een wel be-
haghen hebbe. * ¶ Dat. iiij. capittel

Mar. I. b DOen is IESVS ghelcyt vanden gheest/ inder A
Luce. 4 a woestinē/ om dat hi getempteert soude worden
vandē duuel. Eñ na dat hi geuast hadde viertich dagē
eñ viertich nachtē/ so hongerde hem/ eñ die tempteerd
quam tot hē eñ sprac. Ist sake dz ghi die sone gods zijt

so gebiet dat dese stenē broot worde/eñ IESVS sprac
eñ antwoorde. Het is gescreuē/die mensche en sal niet Deut.8 a
leuen alleē vandē broode/mer van alle woort dat daer
coemt wt den monde goods.
Doen nam die duuel/(eñ voerde) hem in die heylige
stadt/eñ stelde hem op der tinnē vandē tēpel/ eñ sprac
tot hē. Sijt ghi die sone gods/ so worpt v seluen neder=
waerts Wantter gescreuē staet. Sijn engelen sal hij Psal.90
gebiedē vā u/eñ mz haer handē so sullē si v draghē/op
dat ghi uwē voet nz stotē en sout an dē steen. Eñ IE=
SVS sprac tot hem. Weder om so isser gescreuē Ghi Deut.6 c
en sult uwen here uwē god niet tempteren.
B Weder om nam hē de duuel(eñ voerdē) op eenē seer
hoghē berch/eñ hi toonde hē alle die rykē der werelt/
eñ hair glorie/ eñ sprack tot hē. Alle dese sal ic v gheuē
ist sake dat ghi neđ valt/eñ mi aenbidt. Doe sprac IE=
SVS tot hē. Gaet weth Sathanas/wanttet gescreuē
is/uwē here/uwē god sult ghi anbiddē/ eñ hē sult ghi Deut.6 b
alleen dienē. Doen liet die duuel IESVM/ eñ siet/die eñ.10 b
engelen quamē/eñ dienden hem. * Mar.1 b
✠ Eñ na dz IESVS ghehoort had/dat Johānes ge
leuert was/ so ghinc hi wech tot in Galileē/eñ liet die Luce.4 c
stat Nazareth/ so is hi gecomē/wonē in die stat vā Ca
C pharnaū/ die aenđ zee leyt/in die eyndē vā Zabulō eñ
Neptali/op dz veruult soude wordē/dz door dē propheet
Esaias gesprokē was. Dat lāt vā Zabulō eñ tlant vā Esay.9. a
Neptali/(dz gelegē is)bidē wech đ zee/ouer die iordaē
dz heydēsce Galilea/dat volck dat in duysternissen sat
heeft een groot licht gesiē/eñ dē genē die daer saten in
dat ryc en schaye des doots/ die is eē licht opghegaen

Vā dier tijt af begost IESVS te prediken en̄ te seg-
†Doet penitencie. ghen† Betert v/dat rijc der hemelen is nakende. *
✠ En̄ IESVS wandelende byder zee vā Galileē
Mar.1. b heeft ghesien twee broederē Symon die Petrus hiet/
Luce.5. b en̄ Andream sinē broeder/haer vischnet inder zee wor-
pēde/ wāt si visschers warē/en̄ sprac tot haer. Volcht
mi na/en̄ ic sal v visscers der menscē makē En̄ dese ter
stont haer nettē achterlatēde/zȳ Jesum na geuolcht.
En̄ vā daer voortgaēde/heeft hy twee ander broede D
rē ghesien. Jacobum den sone van Zebedeus/en̄ Jo-
hannem sinen broeder int schip met haren vader Ze-
bedeus/vermakende haer vischnettē/en̄ hi heeft dese
geroepē. En̄ dese lietē ter stont haer nettē en̄ harē va-
der/en̄ volchden hem. *
✠ En̄ IESVS omghinc dat geheel lant vā Ga-
Luce.4 c lileen/leerēde in haer synagogen/en̄ predikēde dz euā-
gelie des rijcs/en̄ ghenas alle siecheде en̄ onghesont-
hede in dat volc. En̄ zijn fame is verbreyt int gheheel
lant vā Syrien/en̄ si brochten tot hem/alle crancken/
met menigerley qualen en̄ siectē beuangē/ en̄ die van
den duuel besetē warē/en̄ die maensuchtighen/en̄ die
gichtigen/en̄ hi maecte se alle ghesont/en̄ vele scharē
sijn hem gheuolcht vā Galileen/ van dē tien stedē/vā
Jerusalē/en̄ vā dē ioetschen lande/en̄ van ouer die ior-
danen. *

¶ Dat.v.capittel.

ALs hi ghesien heeft die scarē/is hij geclommē A
op dē berch/en̄ als hi geseten was/ quamē tot
hē zijn discipulen. En̄ als hi op gedaen had sinē mōt
Luce.6. d leerde hi haer seggende. Salich zijn die gene die arm
vā geest zijn/wāt dat rijc der hemelen hoort haer toe.

Salich zijn die ghene die weenen oft screyen want si vertroost sullen worden. Salich zijn die sachtmoedighe/wãt si die aerde besittẽ sullen. Salich zijn die ghene die hongerẽ eñ dorstẽ na die rechtuaerdicheit/ wãt si versaet sullen wordẽ. Salich zijn die ontfermhertige/wãt si ontfermhertichede vercrighẽ sullen Salich zijn die suuer vã hertẽ zijn/wãt si sullen god sien. Salich zijn die vreedsamige/wãt si sullen gods kinderen heeten. Salich zijn die gene die persecutie lijden om dr
D rechtuaerdichz/want dat rijc der hemelen hoort haer toe. Salich zijt ghi/als die menscẽ v versmadẽ/eñ vervolgen/eñ alle quaet tegẽ v sprekẽ liegẽde om minẽ wille/dan verblijt eñ verhoget v/wãt v loon is groot in die hemelen. *

Wãt also hebben si oer veruolcht die propheten die wer v gheweest hebben.

B ✠ Ghi zijt dz sout der aerdẽ/eñ ist sake dat dat sout Mar.9.g
zijn cracht verliest/waer mede salmẽ dan soutẽ/ want Luc.14.g
dan en ist voort aen niet profitelic/dan om wtgegotẽ te wordẽ/eñ vandẽ menscẽ vertredẽ te wordẽ Ghi zijt dat licht der werelt/Een stadt die op eenen berch leyt en mach niet verborghen wordẽ Noch men ontsteect geen kaersse/die mẽ bercht onder een coren vat. Mer Mar.4.c
mẽ steltse op enẽ kandelaer/om datse alle die int huys Luc.8.c
zijn licht soude gheuẽ/alsoe latt v licht lichtẽ voer die eñ.11.c
menscẽ/op dat si v goede werckẽ aensien/ eñ uwẽ vadr die inden hemelen is/louen. *

✠ En wilt niet meynen/dat ic ghecomen bin/ om te †bederuẽ die wet/ oft die prophetẽ/ ick en bin niet ge †ontbindẽ
comẽ/ om die wet te bederuẽ/ mer om die te veruollẽ

Want ick segghe v voorwaer/ alsoe lange als hemel
ende aerde staen/ soe en sal niet een letter/ noch oor een
Luce.16 e alder minste tijtel vander wet vergaen/ tot dat al ghe-
Jaco.2 b schiet sal zijn.
En daer om/ so wie enē van dese alder minstē gebo- C
dē breect/ en die mēschē also leert/ die sal die ald̄ minste
int rijc d̄ hemelē genaēt wordē/ mer die dese gheboden
doet en leert/ die sal int rijcke der hemelen groot ghe-
naemt worden. *
✠ Wāt ic segghe v. Ten si dat v rechtuaerdicheyt
meer d̄ is/ dan der scriben en Pharizeē/ so en suldy int
rijc der hemelen niet moghen comen.
Ghi hebt ghehoort dat tottē ouders gesprokē is Ghi
Mar.10 c en sult niet dootslaē/ wāt die doot slaet/ die sal des oor-
Exo.20 c dels sculdich zijn Maer ic segge v/ dat een yegelijc die D
Leui.24 c op sinen broeder gram is (sond̄ sake) die is des oordels
sculdich. En wie dat tot sinē broeder spreect Racha/ die
sal des raets sculdich zijn. En wie tot sinē broed̄ spreect
dwaes die is sculdich dat helsche vier. *
Daer om wanneer ghi v gauē optē outaer offert/ en
dz ghi dair gedachtich wort/ dz v broed̄ yet teghē v wt
staende heeft/ so laet daer by den outaer v offerhande
en gaet eerst en versoent v met uwen broeder/ en dan
coemt en offert v gauen.
✠ Ouerdraget ter stont met uwē viāt/ als ghi mz
hē op dē wech zijt/ op dz uwē viant tot eniger tijt v nz
en leuert dē rechter/ en die rechter v ouer leuert dē die
nare/ en indē kercker geworpē wort. Voerwaer ic seg-
ge v/ ghij en sult daer niet wt comē/ voer dat ghij den
alder laetsten penninc betaelt sult hebben.

Ghi hebt gehoort dat tottē ouders geseyt is/ ghy en Exo.20 c
sult geē ouerspel doē/ mer ic segge v/ dz so wie eē anders Mar.10 c
wyf aensiet/ om haer te begherē/ die heeft in zijn herte Mat.19 a
met haer ouerspel gedaē. Eñ ist sake/ dat v uwe rechte
E ooge argert/ so steect die wt/ eñ worptse vā v. Het is v
profiteliker/ dat een vā uwen leden vergaen/ dan dat v Mat.18 b
geheel lichaem in die helle gewo rpē worde. Eñ ist sa- Mar.9 f
ke/ dat v rechte hant v argert/ so snijt die af/ eñ worpt-
se van v/ het is v beter dat een van uwē leden vergaen/
dan dat v gheheele lichaem in die helle ghewo rpen
worde. *

Daer is oor ghesproken. Die hem vā zijn huysurou Deu.24 a
we scheyt/ die sal haer gheuen eenē scheytbrief. Mer Mat.19 b
ick segghe v/ wie hem van sijnen wijue scheyt (het en Mar.10 a
si om ouerspel) die maect dat si ouerspel doet. Eñ soe Luc.16 a
wie die af gescheydē trout/ die doet ouerspel.

F ✠ Voort an/ soe hebt ghi ghehoort dat totten oude
ren ghesproken is. Ghy en sult gheen valschen eedt Leui.9 c
doen. Maer ghy sult god uwen eedt houden. Eñ ick Exo.20 c
segghe v/ dat ghy in gheender manieren sweeren en
sult. Noch byden hemel/ want hy den stoel gods is/
noch byder aerden/ want zijn voetbanck is. Noch by
Jerusalem/ want si een stadt van een groot coninc is
Noch by v hooft en suldy niet sweeren/ want ghi niet
een haer swart oft wit maken en moecht. Maer uwe
woorden sullen sijn/ ia ia/ neen neen/ eñ alle dat hier Jaco.5 c
bouē toe ghedaē wort/ dat is quaet.

Ghi hebt gehoort datter geseyt is/ oge om oge/ tant Exo.21 c
om tant. Mer ic segge v. Ghi en sult niet wedstaē dē Deu.19 b
quade. Mer ist sake dz v yemāt slaet an v rechte wāge Lu.6 d

so biet hem v ander. En̄ oft yemāt met v te recht gaē
wilt/ en̄ uwē rock nemē wil/ laet hem oor nemē uwē
mantel. En̄ mettē genē die v dwingt om met hem te
gaen een mile/ so gaet twe milen met hē. Geeft allen
den ghenē die v bidt/ en̄ en weyghert niet den ghenen
die van v lenen wilt. *

✠ Ghi hebt gehoort datter ghesprokē is. Ghi sult
uwē naestē beminnē/ en̄ uwē viant haten. Mer ic seg
Luce.6.c. ghe v/ hebt lief v viandē/ gebenedijtse die v vermaledīē
Leui.19.c. en̄ doet wel den ghenē die v hatē/ en̄ bidt voer die ghe-
ne die v quaet doē en̄ veruolghen/ op dat ghi kinderen
moecht zijn vā uwen vader/ die in die hemelen is/ die
zijn sonne laet op gaen op die goede en̄ quade/ en̄ laet
regenē op die rechtuaerdighe en̄ onrechtuaerdighe.

Wāt ist sake/ dat ghi die gene bemint/ die v bemin
nē/ wat loen sult ghi daer voer hebbē? en doē die publi
canē dit selue niet? En̄ ist sake dat ghi uwē broeder al
leen vrientlic zijt/ wat doet ghi sonderlincx. En doen
die publicanē dit oec nz. Hier omme so sult ghi perfect
Luce.6.c. zijn ghelijc uwe hemelsche vader perfect is.

¶ Dat.vi. Capittel.

SIet toe/ dat ghi v aelmissen niet en gheeft voer
die menschē op dat ghi vā haer gesiē mocht wor
den/ anders so en sult ghi gheenē loen hebbē bi uwen
vader/ die in die hemelen is.

Mat.23.a Hier om als ghi aelmissen gheeft/ so en wilt gheen
trompettē voir v latē blasen/ gelijc die ypocritē in haer
synagogē en̄ op die stratē doen/ om dat si vandē men-
schen ghepresen mogen wordē. Voerwaer ic segge v
dz si harē loē ontfangē hebbē. En̄ als ghi v aelmissen

gheeft/so en laet v slinckerhant niet weten wat uwe
rechterhant doet/op dat v aelmissen verborgen blijuē
eñ v vader/diet aensiet int verborghē/die sal v int opē-
baer loonen. *

Eñ als ghi bidt/soe en sult ghi niet zijn ghelijck die
yporriten/wāt die plagen in die synagogen eñ in dye
B hoecken der stratē al staende te biddē/ om dat si vandē
mensren ghesien soudē wordē. Voerwaer ic segghe v/
dat si haren loen ontfanghen hebbē. Mer als ghi bidt
so gaet in v slaepcamerken eñ sluyt de dore toe/eñ bidt
intheymelijc uwē hemelschē vader/eñ v vader/die dat
int verborgē siet/die sal v dat int opēbaer loonē.

Mer als ghi bidt/so en maect niet veel woordē ghe-
lijc die heydenē doē/die daer meynē/dz si doer vele woir
den verhoort wordē. Daer omme/so en wilt desen niet
ghelijc wordē/wāt v vader weet wat v vā node is / eer Luce.xi.a
ghi hem bidt/daer om so sult ghi aldus bidden. Onse
vader die in die hemelen is Gheheylicht worde uwen
name. V rijc toe come Vwen wille ghescriede opter aer
den als indē hemel. Geeft ons huden onse daghelijcx
broot. Eñ vergeeft ons onse schulden/ghelijc wi onse
sculdenaers vergheuē Eñ en leyt ons niet in tempta-
cien Mer verlost ons vandē quadē(Wāt v is dat rijc
eñ die cracht/eñ die heerlicheyt inder ewichz) Amen.
Want ist sake/dat ghi den menschē vergeeft haer mis
daden/so sal v hemelsche vader v oor vergheuē Maer
ist sake/dat ghi den menschē haer misdadē niet en ver
gheeft/soe en sal uwe hemelsche vader v oeck niet ver- Mar.xi.d
gheuen v misdaden.

✠ Eñ als ghi vast soe en wilt niet droeflijc sien/ suerlijck

gelijc die ypocriten. Want dese verduysterẽ haer aen= C
sichten/ om dat die mensen daer door bekennẽ souden
dat si vasten. Voerwaer segge ic v/ si hebbẽ haren loen
ontfangen Mer als ghi vast/ so salft v hooft/ eñ was=
schet v aensicht/ op dat ghi voer die menschen niet en
schijnt te vasten/ mer v vader die int verborgẽ is/ eñ v
vader die int heymelijck siet/ sal v dz loonẽ int opẽbaer.
Luc.12 d Ghi en sult gheen scatten vergaderẽ opter aerden/
daerse die roest eñ die mottẽ verderuẽ/ eñ daer de dieuẽ
na grauẽ eñ stelen. Maer vergadert v scatten indẽ he
mel/ daerse noch roest/ noch motten en verderuen/ eñ
daer die dieuẽ niet na en grauẽ noch en stelen. Want
waer uwẽ schat is/ daer is v herte. *
Luc.11 c Die lichter des lichaems ist ooghe/ daer om ist dat
dijn ooge simpel is/ so sal dijn geheel lichaẽ lichtende
sijn. Eñ ist sake dat dijn ooghe scalck is/ so sal dijn ge
heel lichaem duyster sijn. Hier om ist sake dattet licht
dat in v is/ duysternissen zijn. hoe groot sullen dan die
duysternissen selue zijn?
Luc.16 c ✠ Niemãt en mach twee heerẽ dienẽ/ oft hi sal den
eenẽ hatẽ/ eñ den anderẽ beminnẽ/ oft hi sal den eenen
aenhangẽ eñ den anderẽ verghetẽ Ghi en moecht god
niet dienẽ eñ Mãmõ. Daer om segghe ic v/ en sorcht
(mãmõ) niet voer v leuen/ wat ghi eten oft drincken sult/ noch
is dẽ god. oor voer v lichaem/ wat ghi aendoen sult. En is dat le
Rijcheyt uen niet meer dan die spise/ eñ dat lichaem meer dã die
Luc.12 c cleederen. Aensiet die voghelen des hemels/ want zij
niet en sayen/ noch en mayen/ noch in die schuerẽ niet
en vergaderen/ eñ v hemelsche vader voetse En gaet
ghi dese niet verde te bouen?

Ēn wie isser onder v die sorchfuldelijc denckēde tot
zijnder lengde een elle toe doē mach? waer om sorcht 2.Cor.9.b
ghi dan voer v cleederen? ansiet die lelyen des ackers/ Luce.12 d
hoe dat si wassen? Si en arbeydē nz noch si en spinnē
niet. Nochtās (seg ic v) dat Salomō in al zijn geheel
glorie niet so gecleet geweest en is gelijc eē van desen
Ēn ist sake dat god also cleet een gras des ackers/dat
hudē is/ eñ morgē indē ouen geworpē wort En soude
hi v dā niet vele meer doen? o ghi vā cleenē ghelooue?

Daer om suldy niet sorghen/segghende. Wat sullē
wi eten/oft wat sullen wi drincken/oft waer mede sul
len wi gecleet wordē? Wāt die heydenē soekē alle dese
wāt v hemelsce vad weet dz ghi dese alle vā node hebt
Soect alder eerst dat rijke gods eñ zijn rechtuaerdic-
heyt. Ēn alle dese sullen v toeghewoorpen worden.*
Daer om soe en zijt niet sorchuuldich voer den dach
van morghen. Want den dach van morghen sal voer
hem seluen sorghen. Het is ghenoech dat elckē dach
zijn eyghen last heeft. ¶Dat.vij.Capittel.

A En wilt niet oerdelen op dat ghi niet gheoordelt Luc.6 f
en wort/wāt mz wat oerdel dz ghi oerdelt/met Roma.2 a
dat sal vā v gheoerdelt wordē/ eñ mz wat matē dz ghi Mar.4 c
meet/met die selue sullē v die and meten. Wat siet ghi
een splinter die daer is in ws broeders ooghe/ eñ den
balc die in v oge is/die en wort ghi nz gewaer? oft hoe
dorf dy segghē tot uwē broeder. Hout/laet mi wt dijn
oogc worpē dē splinter/eñ siet in dijn oghe is enē balc?
Ghi ypocrijt worpt eerst dē balc wt v oogc/eñ dair na
sult ghi besiē/hoe ghi de splinter wt ws broeders oge
trecken moecht.

En gheeft niet dat heylich is den hondē/en worpt v
paerlen niet voor die verckē/op dat si dye niet haren
voetē niet en vertredē eñ die haer keerēde tot uwaerts
v en verschoten.

Luce 11. b Bidt/eñ v sal gegeuē wordē/soect/eñ ghi sult vindē/ B
Jaco. 1. a clopt/eñ v sal op ghedaen worden. Wāt wie daer bidt
die ontfāct/eñ wie soect/de vint/eñ wie clopt die sal op
gedaē wordē. Isser iemant ondē v een mensce/die welc
ken/ist dat saer dat zijn soen broot begeert: sal hy hem
eenē steen gheuē? Of ist saeck dat hi een visch begeert:
sal hi hem een serpent gheuē? Ist dā dat ghi/ die doch
arch sijt/uwē kinderē goede gauen condt gheuē/ hoe
vele meer sal dā uwe vader die in die hemelen is/ goet
geuē den ghenē die hem bidden.

Hier omme alle dat ghi wilt/dat v die menschē doē
Thob. 4. c sullen/also doet ghij haer oec/want dat is die wet eñ
Luce. 6. c. die propheten.

Gaet in doer die enge poorte/wāt die poort is wijt:
eñ die wech is breet die daer afleyt totter verdoemenisse
eñ veel zijnder/die doer dese gaen. Want die poorte is
enghe/eñ die wech is smal/die tottē leuē leyt/eñ luttel
zijnder diese vinden.

✠ Wacht v voer dē valsche propheten/die tot v co-
men in scaeps cleederē/ mer inwēdich zijn si gripende
woluen/aen haer vruchtē sult ghise kennē. Machmē
oec wijndruyuē vergaderen vandē doornē/oft vighen
van distelen? Also een yegelijc goede boem brengt goe
de vruchtē/maer een quade boem brenct quade vruch-
ten/ eenē goedē boem/en can gheen quade vruchtē brē
ghen/eñ een quade boem/en can gheen goede vruchtē

strenghen/alle boom/die geen goede vruchtẽ en brẽgt
wordt of ghehoudẽ/eñ int vier ghewozpen. Daer om
so sult ghy dese kennẽ an hare vruchten.
Niet alle die ghene die tot mi heer heer seyt/sullen in
gaen int ryc der hemelen. Mer die ghene die doet den
wille myns vaders/die in die hemelen is. *
In dien daghe sullen veel menschen tot mi segghen
D Heere/here/en hebben wi niet in uwen naem ghepro
pheteert/eñ in uwen naem die duuelen wt geworpen
eñ door uwen name veel crachten volbrocht: Eñ dan Psal.6
sal ic haer belydẽ/gaet van mi die quaet doet. Luce.13.c
Daer om een yegelyc die wt mi dese woordẽ hoort
eñ doetse/sal gheleken worden eenẽ wisen man/die zyn
huys op eenẽ steen ghetimmert heeft/eñ daer is eenẽ
reghen neder ghedaelt eñ daer zyn stroomẽ gecomẽ/
eñ winden ghewaeyt/eñ stieten tegen dat huys/ende
ten is niet ghevallen/wãt het was op eenen steen ge
fondeert. Eñ wie van mi dese woorden hoort/eñ nyet
en doet/is eenẽ sotten mã gelyc/die zyn huis opt sant
ghetimmert heeft/eñ die stroomẽ zyn gecomẽ/ eñ die
winden hebben ghewaeyt/eñ stieten tegen dat huys
eñ het is ter neder ghewozpen/ende die val hier af is Mar.1.c
groot gheweest. Luc.4.c
Eñ het is gheschiet/doẽ IESVS dese leeringhe vol
eynt hadde/dat die scharen des volcs haer seer verwõ
derde ouer sine leeringe. Wãt hi leerde als auctoriteyt
daer toe hebbẽde/eñ niet ghelyc die scriben.

¶ Dat.viij. Capittel. ✠

A ENde na dat hi vanden berge neder gedaelt was
soe volchden hẽ vele scaren/eñ siet eẽ malaetsch

Mar.1. d menſche quam bi hem/ en̄ heeft hem aengebeden ſeg-
Lu.5.b. gende. Heere/ wildy ſo moecht di mi ſuuerē. En̄ wt ſte
kende zijn hant heeft hem geraect ſegghēde. Jck wil
weeſt ſuuer. En̄ ter ſtont ſo was zijn malaetſchz ge-
reynicht/ en̄ IESVS ſprac tot hem. Siet dat ghij dit
niemant en ſegt. Maer gaet en̄ vertoent v ſeluen den
prieſter/ en̄ offert dine ghifte/ die Moyſes gheboden
heeft/ haer tot een ghetughenis gheoffert te worden
Luce.7.a. ✠ En̄ doē IESVS gecomē was indē ſtadt Caphar
naum/ ſo is tot hem gecomē een hooftmā hem biddē
de en̄ ſeggēde. Here/ mijn knecht leyt thuys gichtich
en̄ wert ſeer gequelt/ en̄ IESVS ſeyt tot hem. Jc ſal
comē en̄ hem geſont maken/ en̄ die hooftmā antwoor
de/ en̄ heeft gheſeyt. Here ic en ben niet waerdich dat
ghi onder mijn dack comē ſoudt/ mer ſpreect allēē een
woort/ en̄ mijn knecht ſal geneſen wordē. Want ick
ben een mēſce die eens anders macht onderworpē is/
en̄ heb onder mi knechtē/ en̄ ic ſegghe tot deſen gaet/
en̄ hi gaet/ en̄ tot dē anderē coemt/ en̄ hi coemt/ en̄ mij
nē knechte/ doet dat/ en̄ hi doetet. En̄ na dat Jeſus dit
gehoort had/ ſo heeft hi hem verwōdert. En̄ ſprac tot
den ghenē die hem na volchdē. Voerwaer ic ſegge v.
Jc en heb alſo grotē gheloove in Jſrael niet gheuon-
den. Mer ic ſegge v vele ſullender comē wt ooſten en̄
weſten/ en̄ ſullen ſittē met Abraham Jſaac en̄ Jacob
int rijc der hemelen. En̄ die kinderen des rijcs ſullen
wt geworpen worden in die wterſte duyſternis/ daer
ſal weſen screyinghe en̄ knarſinge der tandē. En̄ IE-
SVS heeft geſeyt den hooftman/ gaet heen/ en̄ gelijc
ghi geloeft alſo moet v gheſchien. En̄ zijn knechte is

ghesont geworden in die vre.*
✠ Eñ als IESVS gecomẽ was in dat huys Pe= Luce.4 g
tri/so heeft hi gesien zÿ wijfs moeder koortsich te bed
liggẽ/eñ hi heeft geraect haer hãt eñ die coortse heeft
haer gelatẽ/eñ si is opgestaẽ/eñ heeft haer gedient.
Alst auont gewordẽ was/so hebbẽ si hẽ by gebrocht
veel beseten (menscẽ) eñ hi heeft wt geworpẽ dye gee=
sten met een woort. Eñ al die cranck warẽ heeft hi ge
sont gemaect. Op dat veruult soude wordẽ dat geseyt
was doer die propheet Esaiam/als hi seyt. Dese heeft
onse cranchedẽ ontfangẽ/eñ siecte gedragen.* Esay.53. a
Als IESVS gesien had veel scaren ront om hẽ/ soe
heeft hi gheboden sijn discipulen dat si gaen souden
C an die ander side vã twater. Eñ als dat gehoort hadde
een scrift geleerdẽ heeft hẽ geseyt. Meester ic sal v vol
gen waer dat ghi gaet Eñ IESVS seyt tot hem. Die
vossen hebbẽ hollen/eñ die vogelen des hemels nestẽ/ Luc. 9 g
mer die soen des menscen en heeft niet daer hij thooft
op mach leggẽ Eẽ andˀ vã tgetal zijnˀ discipulẽ heeft
hẽ geseyt. Heer laet mi eerst toe/ dz ic mach wech gaẽ
eñ grauẽ mijn vadˀ. Mer IESVS heeft geseyt tot hẽ
Volcht mi/eñ laet die doden haer doodẽ begrauẽ.
✠ Ende als hij int schip ghegaen was zijn hem
na geuolcht zijn discipulen/eñ siet/een grote beroerte
is geworden in die zee/also dat dat scip bedect wort vã Lu.8 d
die goluen/ende hij sliep/eñ die discipulen tot hem co Mar.4.d.
mende/hebben hem ghewect seggẽde. Heer bewaect
ons/wy vergaen. Ende hij seyde haer/wat zijt ghij
vreesende/cleyn van gheloof wesende. Toe ghewecht
zijnde heeft hij ghestraft die winden/ende dye zee/eñ

daer is ghewordden een grote stilte Eñ dye menschen
verwonderden haer seggende. Hoedanige is dese wãt
die windẽ eñ die zee zijn hẽ ghehoorsamich. *
Mar.5 a Eñ doen hi an dat ander ouer gheromẽ was/in dat
lant Gergesenorum/ zijn hem teghen ghelopen twe
beseten(menschen) wt die grauen ghegaen zijnde/eñ
si warẽ bouen maten wreet/also dat niemant doer die
wech gaen en mochte. Eñ siet/si riepen seggẽde/ wat
Mar.3. b hebbẽ wi met v te doen/ IESV soen goods? Sijt ghi
hier gheromẽ om ons te quellẽ voer die tijt. Eñ niet
verde vã haer was eẽ vergaderinge van veel verckẽ wey
dede. Aldus so baden hem die duuelen segghẽde Ist sa
ke dat ghij ons wt worpt. Laet ons toe dat wij gaen
moghen in de vergaderinghe der verrken/ eñ hi sprac
tot haer. Gaet henẽ Si wt ghegaen wesende/zijn ge
gaen in die vergaderinge der verrken. Eñ siet die heel
vergaderinghe der verrken/ wordt geuoert snellijc in
de zee/ eñ si zijn vergaẽ in die wateren. Voort die geen
diese hoeden/sijn wech ghelopen/ eñ geromẽ wesend
in die stadt/hebben dit al gheboortscapt/eñ wat den be
seten(menschẽ)geschiet was. Eñ siet die gantse stad
is wt ghegaen IESV te ghemoet. Eñ als si hem g
sien haddẽ/baden zy op dat hi wech ghinge van hae
eynden. ¶ Dat.ix. Capittel. ✠

EN de als hi int schip gegaen was/is hi ouer ge
Mar.2 a varen/eñ is geromẽ in zijn stadt. Eñ siet/si he
Luce.5 d ben tot hem ghebrocht een gichtich(mensche)int be
liggende Eñ als IESVS ghesien had haer ghelo
heeft hi geseyt den girhtigẽ(mensce) Soen weest w
ghemoet/v sondẽ worden v vergeuen. Eñ siet somm

ghe wt den scrift gheleerde seyden in haer seluen. De
se blasphemeert En als IESVS ghesien hadde haer
ghedachten/heeft hi gheseyt. Waer om denckt ghij
quaet in v herten. Welck is lichter te seggen. Die son
den worden v vergheuen/oft te segghen/ staet op en
wandelt. Maer op dat ghi moecht weten/dat die soen
des mensche macht heeft op die aerde die sonde te ver-
gheuen. Doe seyt hi den gichtigen(mensche)staet op
neemt v bedde/en gaet in v huys. En hi is opgestaen
en is ghegaen in zijn huys. En die scaren die dit ghe
sien hadden/hebben haer verwondert. Ende hebben
glorie toe gescreuen. god/dwelcken sodanigen macht
ghegeue had die menschen. *
✠ En IESVS van daer voerby gaede/heeft sien sit Luce.5 f
ten een mensce int tolhuys/die Matheus hiet. En hi
heeft hem gheseyt/volcht mi/en dese opstaede is hem
B na gheuolcht. En het is gheboert/dat IESVS was
sittende by die tafel in dese(Matheus) huys. En siet Mar.2. c
veel publicane en sondaren welcke ghecomen waren
hebben mede by die tafel geseten met IESVS en zijn
discipulen. En als dat ghesien hadden die pharizeen/
hebben gheseyt zijn discipulen. Waer om eedt v mee-
ster met publicane en met sondaren/mer IESVS na
dat hijt gehoort hadde/heeft haer gheseyt. Die gene
die starc zijn en hebben geen medicijn meester te doe
maer die cranck zijn/maer gaet lieuer en leert wat dz Osee.6 c
si/ic wil barmhertichheyt en niet offerhande. Want ic
en ben niet ghecome om te roepe de rechtuaerdigen/
mer die sondighe(menschen) [tot beteringe].* Mat.12. a
✠ Doen quame tot hem dye discipulen Johannis

Mar.2. c. seggende. Waer om vasten wi eñ die Phariceen dick-
Lu.5.f. wils/ eñ v discipulen en vastẽ niet? Eñ IESVS heeft
tot haer gheseyt. Hoe mogen die kinderen des Brude
goms weenẽ/ also lange als met haer den brudegom
is? Mer die tijt sal comen als die brudegom van haer
genomen sal worden/ eñ dan soe sullen si vasten. Nie-
mant en sedt een stuck vã grof laken in een out cleedt
want het neempt wech die veruollinck eñ dye schoer
wort arger. Noch mẽ en doet geen nyewe wijn in ou-
de flessen/ anders borsten die flessen/ eñ die wijn wort
wtghestort/ eñ die flessen vergaen. Mer si doẽ nieuwe
wijn in nieuwe flessen/ eñ alle beyde tsamen worden
si bewaert. *

Als hi haer dit seyde. Siet/ een vandẽ ouerstẽ is gero
Mar. 5. c men/ eñ heeft hẽ angebedẽ seggende Mijn dochter is
Luc.8 f nv ghestoruen/ mer coemt eñ legt v hant op haer/ eñ
si sal leuen. Eñ IESVS opstaende is hẽ na geuolcht
met zijn discipulen. Eñ siet eẽ vrouwe die de loep des
bloets .xij. iaer lanc gehadt had/ comẽde van achteren
heeft geraect dat wterste zijns cleets/ wãt si hadde ge
seyt in haer seluen. Ist sake dat ick alleen raken mach
zijn cleet ick sal ghesont wesen. Eñ IESVS om ghe
keert zijnde/ na dat hi hair heeft gesien seyde. Betrout
dochter/ v geloue heeft v salich gemaect/ eñ dese vrou
we is gesont gewordẽ vã die tijt. Eñ als IESVS ge
comen is in dat huys des ouersten/ eñ heeft gesien die
Luce.5. c. trõpers/ eñ die woelende scarẽ/ se yt haer. Gaet wech
want dese maget en is niet doot/ mer si slaept. Eñ zij
bespotten hem. Eñ als die scaer wtghewoipen was
in gegaen wesende heeft haer hant gehouden/ ende

seyde maghet staet op. Eñ dat maechdeken is op
gestaen/eñ dit rumoer is gecomē in al dat lant.
✠ Eñ als IESVS van daer ghinck/zijn hem ghe
volcht twee blinde roepēde eñ seggende Dauids soen
D ontfermt onser. Eñ als hi gecomē is int huys/zijn die
blinde tot hem gecomē. Eñ IESVS seyt haer. Ghe-
loeft ghi dat ic dat doen mach. si seggen hem Heer wi
ghelouent/Doe heeft hi geraect haer oogen seggēde.
Na v ghelooue so moet v gheschien. Eñ haer ooghen
sijn op ghedaen. Eñ IESVS heeft haer ghebodē seg
ghende. Siet dattet niemant en weet. Eñ als si werch
waren gegaen hebben si sijn faem bekent gemaect in
al dat lant.
Dese werch ghegaen zijnde. Siet/ soe brochten si hē
een stom beseten mensche. Ende als den duuel wt ge- Luce.11.B.
worpen was/soe heeft die stomme ghesproken. Eñ Mat.12 B
die scharen hebben hem verwondert seggende Noeyt
en isser aldus danich in Israel openbaer gheweest.
Maer die Phariseen seyden doer die princhē der du
uelen worpt hij den duuel wt.
✠ Eñ IESVS ghinc alle steden eñ dorpē om/le-
rende in haer synagogen/eñ prekende dat Euangelie
des rijcs/eñ gesont makēde alle suchtē eñ crāchedē.* Mar. 6 e.
Eñ als hi gesien heeft die scharen/ so is hi teghens
haer met barmhertichz bewegē/dat si mismoedich eñ
verstroeyt waren gelijc scapen die geē harde en hebbē
Doe seyt hi zijn discipulen. Den bou is ouervloedich/
mer die arbeyders sijn weynich. Daer om so bidt den
heer des bous/dat hij †wtstoot arbeyders in zijn bou. †seynd
¶ Dat.x. Capittel. ✠

Mar.3 b. ENde als hi gheroepen had zijn. xij. discipulen/
en̄.6 a heeft hise ghegheuen macht teghen de onreyn
Luce.6 c gheesten dat sise souden wt worpen en̄ souden gesont
makē alle siecte/en̄ alle cranckheydē. * Die. xij. aposto
len namen zijn dese/die eerste Symon/die genaempt
wordt Petrus/en̄ Andreas zyn broeder. Jacobus die
soen Sebedei/en̄ Johannes zijn broeder. Philippus
en̄ Bartholomeus. Thomas ende Matheus die ghe
weest had een publicaen. Jacobus Alpheus soen/ en̄
Lebbeus die zijn toenaem is Thadeus Symon Ca-
naneus/en̄ Judas Iscariotis dye welcke hem verra-
den heeft. *

✠ Dese. xij. seynde IESVS wt/de welckē hij beuolē
Mar. 6 b heeft segghende/in die wech der heydenē en wilt niet
Luce.10 b gaen/en̄ in die stadt der Samaritanen en wilt niet in
gaen. Maer gaet lieuer tot die verlozen scaepkēs des
huys van Israhel. Ghereyst wesende preect seggēde
Dat rijc der hemelen is ghenaect/ maect ghesont die
crancken/die melaetschen reynicht/verwect die doodē
worpt wt die duuelen/om niet hebt ghijt ghecreghen
geeftet om niet. * En wilt niet besittē gout oft siluer
noch ghelt in v budelē/noch mael om te reysen/ noch
twee rocken/noch schoenē/noch een roede/ want een
werckman is zijn cost waerdich.

Mar.6 b Mer in wat stadt oft dorp ghij sijt ingegaē/vraecht
Luce.10.b wie daer ī waerdich is/en̄ blyft daer tot dz gy wt gae
Als ghij sult gaen in een huys/groet dat seggēde
Vrede si desen huyse. En̄ ist sake dat dat huys den
waerdich is/so sal v vrede op hem comē En̄ ist des n
waerdich/so sal v vrede weder tot v keeren.

Eñ al die gene die v niet en ontfanct/noch en hoort v woorden/wtgaende wt dat huys oft stede/ slaet af die vullens uwer voeten. Voorwaer segge ic v. Ghenadeliker sal wesen dat lant der Sodomitē/eñ dē Gomorren/in den dach des oerdels dan dese stadt.

Siet ic seynde v gelijc scapen int middē der wolué daer om so weest wijs ghelyck serpenten/ eñ simpel ghelijc duuen. Wacht v van die menscen/want si sullen v leueren in die vergaderinghen/eñ in haer synagogen sullen si v gheeselen/ eñ noch voer princen eñ Coningen sult ghi geleydt wordē om mi/haer eñ die heydenē tot een getughenis. Luc.10.b. Mar.13.b. eñ.21.c C

Eñ als si v sullen leueren en sijt niet sorchfuldich/hoe oft wat ghi spreken sult/wāt in die vre sal v ghegeuen wordē dat ghij spreken sult/want ghij en sijt dat niet die daer sprekē/maer den gheest ws vaders die welcke in v spreect.

Die een broeder sal den anderen ouer leueren in die doot/eñ die vader den soen/eñ die kinder sullen opstaē tegen haer ouders/eñ si sullense doodē/eñ ghi sult ge haet worden vā allen(menschē)om minē naem/mer diet lijdt totten eynde toe/die sal salich wesen.

Voort als si v veruolgen in dese stadt/ vliedt in een ander. Wāt voerwaer seg ic v. Ghi en sult niet doer wandelen al die steden vā Israel. Den soen des menscē en sal comen/Die discipel en is niet bouen dē meester/noch die knechte bouē sinē heer. Het is die discipel genoech dat hi is als syn meester/eñ dz die knechte si gelijc zijn heer. Ist sake dat si dē vader des huysghesins hebben gheheeten Belsebub. Hoe veel te

meer (sullen si soe heetē) zijn huysgesin? Daerom en
wilt haer niet vreesen.
Luce. 12 a ✠ Want daer en is niet bedect dat niet ontdect en
sal wordē/ eñ niet heymelijcs ten sal geboren datmēt
sal weten. Dat ic v segge in die duysternis/ segt dat int
licht. Eñ dat ghi int heymelijc hoort/ dat preect op die I
daken. Eñ en ontsiet v niet voer die ghene die dat lich=
aem doodē/ die siel en mogen si niet doodē. Mer vreest
veel meer de welcke mach dye siel ende dat lichaē ver=
deruen in die helle. Coeptmen niet twee mussren om
een cleyne penninc? eñ een vā die en sal niet vallen op
der aerden sonder uwen vader. Oeck die haren van v
hoeft zijn al getelt. Daer om en wilt niet vresen. Ghi
zijt beter dan veel musschen.
Daer omme alle die mi belijden sal voer dye men
Mar. 8 d schen/ die sal ick belijden voer mijn vader/ die daer is
Luce. 9 c. indē hemel. * Eñ wie mij versaect voer dē mēsrē/ die
eñ. 12. b sal ic oec versaken voer mij vadr die daer indē hemel is
Ghi sult niet meynē dat ic ben gheromē om vrede in
die aerde te brengen. Jc en ben niet geromē dat ic sou=
de brenghen vrede mer een swaert. Wāt ic ben ghero
men dat ic tweedrachtich soude maken een mensce te=
ghen zijn vader/ eñ die dochter tegen haer moeder/ eñ
den brudegom tegen zijn wijfs moeder/ eñ die viandē
des menscen sullen wesen die/ die zij huysgesin zijn.
Die vader ofte moeder lieuer heeft dan mij/ die en is
mi niet waerdich. Die lief heeft soen oft e dochter bo
Luc. 14 f uen mi/ die en is mi niet waerdich/ eñ die niet en neēpt
zijn cruys eñ volcht mi die en is mi niet waerdich/ die
zijn siel sal vindē die salse verliesen/ eñ dye verliesen sal

zijn siecl om minē wil die salse vinden. Mar.9.e.
En wie v ontfangt die ontfangt mi/ eñ die my ont= Joan.13.c.
fangt die ontfangt den ghenen die mi gheseynt heeft Luc.10 c
Die een propheet ontfangt in dyen naem van eenen
propheet/die sal een loen des propheets ontfanghen.
Eñ die een rechtuaerdich(man)ontfangt in die naē
des rechtuaerdigens/die sal dat loen des rechtuaerdi-
gens ontfangen. Eñ wie te drincken sal geuē yemāt
van dese cleyne(menschē)een drinck vat met cout wa-
ter/alleen inden naem des discipels. Voerwaer seg ic
v. Hi en sal syn loen niet verliesen. ¶ Dat.xi. Capittel.
A Ende het is geschiet/doe IESVS volcynt hadde
te ghebiedē zijn.xij.discipulen/soe is hij vā daer
ghegaen/op dat hi leeren eñ preken soude in haer ste=
den. ✠ Eñ als Johannes gehoort hadde in die kerc= Luc.7. c
ker die wercken Christi. Seyndede twee van zijn disci
pulen/heeft hem geseyt. Sijt ghi die ghene die toeco=
mende is/of verbeydē wi een ander? Eñ IE SVS ant
woordede heeft geseyt. Gaet eñ bootscapt Joanni dz
geen dz ghi hoort eñ siet/die blinde die worden siende/
eñ die crepele wāderē/die malaetsche wordē gereynicht
eñ die douē die horē/die dodē wordē verwect/ eñ die ar
mē ontfangē die blide bootscap des euāgelijs. Eñ sa-
lich is al die gene die welcke nz gescādalizeert en wort
in mi. Eñ als si wech gingē/begon IESVS te seg=
gē dē scarē vā Joanne. Wat zijt ghi wt ghegaē in die
woesteni/dz ghi sout sien een riet dat vandē wint ghe
roert wort? Of wat zijt ghij wt gegaē op dz ghi sout
sien? een mensch die met sachten cleederē ghecleet is?
Siet die sachte(cleederē)dragē die zijn in die husen der

Coningen? Voert wat zijt ghy wtgegaē om te sien?
een propheet? Seker segge ic v/eñ groter dan een pro
pheet (siet ghi) Wāt dese is die/vā welcke gescreuē is
Mala.3.a Siet ic seynde mijn bode voer v aēsicht/die uwē wech B
voer v bereyden sal. *
✠ Voerwaer segge ick/onder die geen die van vrou-
Luce.7.d wen geboren wordē/en is geen opghestaen meerder
dan Johannes Baptista. Nochtās die minder is int
rijc der hemelen/die is grooter dan hi. Vā Johānes
Baptisten dagen/tot desen dach toe/lydt dat rijc der
hemelen gewelt/eñ die gheweldigen nemē dat/ wāt
alle die prophetē eñ die wet seluer hebbē gheprophe-
teert tot Johannē toe. Eñ ist sake dat ghyt ontfangē
wilt/hi is die Helias die daer toe comēde was/die orē
heeft om te hooren/die hoort. *
Mer bi wie sal ic dit geslacht gelijken? Het is ghe
lijc den kinderen die dair sitten op die marct/eñ roepē
tot hoer speelgenoten/eñ seggen. Wi hebbē v gepe-
pen/ende ghy en hebt niet ghedanst. Wy hebben v
droefheyt gesongen/eñ ghy en hebt niet gheweent.
Want Johannes is gecomē/noch etende noch drinc C
kende/eñ si seggen/hi heeft den duyuel. Die soen des
menscen is gecomē etende eñ drinckēde/eñ si seggen/
Siet een vraettich mensch/eñ een wijnsuper/eē vriēt
den publicanē eñ den sondarē. Eñ die wijsheyt is ge
rechtuaerdicht vā haer kinderen.
Luc.10.b. ✠ Doe heeft hi begonnē te verwijtē die steden/in
welcken veel van zijn crachten geopenbaert waren/
dat si hem niet gebetert en hadden. Wee v Corazin/
wee v Bethsayda/wāt waren in de [stadt] Tyrus en

Sydon die crachtē gesciet/die in v ghesciet zijn. Hier
voermaels souden si hem in asscē eñ sacken ghebetert
hebben. Nochtans segghe ick v. Tyrus eñ Sydon sal
verdrachliker zȳ inden dach des oordels dan v. Ende
ghi Capharnaum die welcke totten hemel verheuen
zijt/ter hellen toe sult ghij neder getogen wordē/wāt
waert sake dat in Sodoma gesciet waren die crachtē/
welcke ghescihiet zijn in v/ si soudē **by auontuer** tot
desen dach toe ghebleuen hebbē. Nochtās so segge ick
D v/dat die vā Sodoma verdrachliker sal zijn indē dach
des oordels dan v. *

In die tijt antwoordende. IESVS/heeft geseyt. Ic Luc.10.b.
danck v o vader/heer des hemels eñ aerdes/ dat ghij ende d.
dit verborgen hebt vā die wise eñ cloekē/eñ hebt ghe= Johā.8.c.
opēbaert dē cleynē. Voerwaer vader/also heeftet ghe
weest † by v een goede wille. Alle dinc is mi ouergege †v behage
uen vā mijnen vader. Eñ niemāt en kent den soen dā lijck.
die vader. Eñ niemāt en heeft dē vader gekent dan die
soen/eñ diet de soen heeft willen openbaren.

Coemt tot mi al die daer arbeyt/eñ die belast zijt/ eñ
ick sal v veruorschen. Neempt mijn iuck op v/eñ leert
vā mi/dat ick sachtmoedich bin/eñ ootmoedich vā her
ten/eñ ghi sult uwe sielen rust vindē/ want mijn iuck Hiere.6.d
is ghemackelyken/eñ mijn last is licht.

¶ Dat. xij. Capittel. ✠

Marc.2.d

A IN die tijt ginc IESVS op een sabboth doort ko= Luce.6.a.
ren. Eñ zijn discipelen die hongerdē / eñ si hebbē
begonnen die aeren te plucken eñ te eten. Eñ als die
Pharizeen dit gesiē haddē/so hebbē si hem geseyt Siet
v discipulen doen dat niet geoorloft en is te doen optē

sabboth. Eñ hi heeft haer geseyt. En hebdy niet gele
sen wat Dauid heeft gedaen als hi eñ die met hẽ wa=
I.reg 21. b. ren hongerdẽ: hoe dat hi gegaen is int huys goods/
eñ heeft gegeten die ghewide broodẽ/ die welcke hem
niet geoorloft en waren te eten/ noch die met hẽ warẽ
Nume. 28 dan alleen den priesteren: Of en hebdy niet ghelesen
in die wet/ dat die priesterẽ op den sabboth inden tẽpel
den sabboth breken/ eñ vrij zijn vã sonde: Ic segge v
dat. Een groter dan den tempel is hier. Waert saecke
Ozee. 6. e dat ghij wist/ watret is Ic wil barmhertichеyt/ eñ nz
Marc. 2. c. sacrafici/ ghi en sout gheensins die onnosele verordelt
Luce. 6. a. hebben. * Want die soen des menschen is een heere/
Mat. 9. b. oeck des sabbots.
Marc. 3. a. Eñ vã daer gegaen zijnde/ is hi geromẽ in haer sy=
nagoge Eñ siet/ eẽ mensce was daer hebbẽde eẽ dorre
hant/ eñ si vraechdẽ hem segghende. Machmẽ op den
sabbaten gesont maken: op dat si hem soudẽ besculdi=
Joã. 10. g. gen. Eñ hi heeft haer geseyt. Wie sal daer wesen wt
v een mensch/ welcke sal hebben een scaep/ eñ ist saec
dattet geuallen is in eẽ put/ op den sabboth/ sal hijt nz
aen vatten/ eñ opboerẽ: Daer om hoe veel beter is eẽ
mensch dan een scaep: Daer om ist gheootloft op dẽ
sabboth wel te doen. Doe seyt hij den mensche Steect
wt v hant. Eñ hi heeftse wt ghesteken/ eñ si is gesont
geworden gelijc als die ander.

✠ Die Pharizeen wt ghegaẽ wesende/ hebben een
raet begonnẽ tegens hem/ hoe datse hem soudẽ mogẽ
doodẽ. Eñ IESVS na dat hij dat verstaen hadde/ is
gegaen vã daer/ eñ veel scaren zijn hem geuolcht/ eñ
hi heeft haer al gesont gemaect/ eñ heeft haer ghebo

den/dat si hem niet openbaer en souden maken/ op dat
veruolt soude worden dat gesproken was/ doer die pro
pheet Esaiam/ die welcke seyt. Siet minen soen/ die ick Esa.42.a.
wtuercoren heb/ mijn liefste/ in welcke mijn siel haer Luce.11.b.
wel in behaecht heeft. Ic sal minen geest op hem setten/
en dat oordel sal hi die heydensce vercondigen. Hij sal
niet kiuen/ noch roepen/ noch niemant sal sijn stem horen
opter straten. Een gequetst riet en sal hi niet breken/
en vlas dat rookende is/ en sal hi niet wt doen/ tot dat
hi wtworpt dat oordel tot victorie. En in sinen naem
sullen die heydenen hopen.*

Doe is tot hem gebrocht/ een blinde stomme die van Mar.3. c
den duuel gequelt werde/ en hi heeft hem ghesont ghe- Luc.11 b.
maect. Also dat die blinde stomme sprack en sach. En
al die scaren hebben hem verwondert/ en seyden Is dit
niet die sone van Dauid? Maer die Pharizeen als zij
dit gehoort hadden seyden. Dese en worpt die duuelen niet
wt/ dan doer hulp van Belzebub den prins der duuelen

En als IESVS wist haer gedachten/ heeft hi hair
ghesext. Alle rijc ghedeelt wesende tegen hem seluen
wort verlaten. En alle stadt oft huys gedeelt wesende
tegen hem seluen en sal niet staen En ist saeck dat satha
C nas wt werpt sathanam/ soe is hi ghedeelt teghen hem sel
uen/ Daer om hoe sal sijn rijck staen moegen? En isset
saeck/ dat ick doer hulp van Belzebub die duuelen wt
worp/ doer wiens hulp worpen se v kinderen wt? Daer
om so sullen si van v oordelen. Mer ist dat ick met den
geest gods die duuelen wtworpe/ so is tot v gecomen
dat rijke gods Of hoe mach yemant gaen int huys van
een machtighe/ en zijn vaten nemen/ ten waer dat hij te

vorē die machtighē ghebonden hadde? eñ dan sal hy
Mar.2.b. zyn huys berouen?
Luc.12.d. ✠ Die niet met mi en is/die is teghens mi. Eñ die
niet en vergadert met my/die verstroeyt Daer omme
segghe ic v. Alle sonde eñ lasteringe sal den menschen
vergeuen wordē/mer lasteringe indē heyligen geest/
en sal den mensc̄e niet vergeuē wordē. Eñ wie dat een
woort spreect tegen dē soen des menschē/sal hem ver
geuen wordē/mer die daer spreect tegen den heyligen
geest/sal hem niet vergheuen wordē/ noch hier/noch
hier namaels.

Maect eenē goedē boem/ende zyn vruchten goet/of
maect eenē quadē boom/eñ zyn vruchten quaet/ wāt
wtē vrucht wort den boem bekent. Ghi slangen ghe
slachte/hoe mocht ghi goet sprekē/als ghi quaet sijt?
Want wt ouervloedicheyt des herten/ soe spreect die
mont. Eē goet mensch/brengt voort wten goede scat
zijns herten goet. Eñ een quaet mensch wt die quade
schat brengt quaet woort. Mer ic segge v/ dat van alle
leech woort/dat die mensc̄en sullen spreken/ sullen sij
reden geuē in dē dach des oordels. Wāt wt v woordē
sult ghi gerechtuaerdicht worden. Eñ wt v. woorden
sult ghi verdoemt worden.*
Mar.8.b. ✠ Doe hebbē sommige wten scriuen eñ Pharizeē
Luc.1 b hem gheuraecht seggende. Meester wi willen van v
Joan.2.c. een teykē sien. Eñ hi antwoordēde/ heeft haer geseyt
Dat valsche eñ ouerspelighe gheslacht soect een tey-
ken/eñ hem en sal gheen teyken gegeuen wordē/dan
dat teyken des propheets Jone. Want gelijc Jonas
gheweest heeft/inden buyck des waluis drie daghen

eñ drie nachten. Alsoe sal die soen des menschen in dat
hert des aerden drie dagẽ eñ drie nachtẽ zijn.

Die mannen van Niniue sullen opstaen int oordel Jone.5.b.
met dit gheslacht eñ sullen dat verdoemẽ wãt si hair 3.reg.10.b.
ghebetert hebben doer die prekinghe van Jonas. Eñ 1.para.9.a
siet/ meerder dã Jonas is hier. Die coningine vã suy
den sal opstaen int oerdel met dat gheslacht/ eñ sal dz
verdoemen/ want si gheromen is van die eynden des
aerdes/ om te hooren Salomons wijsheyt. Ende siet
meerder dan Salomon is hier.

Als een onreyn geest wt ghegaen is vanden men=
sche so doerwandelt hi droghe plaetsen/ soekẽde rust/ Marc.3.d.
eñ hi en vintse niet. So seyt hi. Jc sal weder keeren in
mijn huys daer ic wt ghegaen ben. Eñ als hi coemt
soe vint hi dat leech/ eñ met besemen ghereynicht/ eñ
verciert/ dan gaet hi/ eñ neempt tot hem seuen ander
geesten/ boser dan hi/ eñ inghegaen zijnde/ woent hi
daer. Eñ dat laetste des mensch wert argher dan dat
eerste. Also salt zijn dit verkeerde gheslacht.

Als hi noch was sprekende den scaren. Siet die moe Luce.8.c.
der eñ zijn broeders stonden buyten/ begerende hem
te spreken. Eñ een heefter geseyt tot hem. Siet v moe
der eñ v broeders staen buyten/ begherende v te spre=
ken. Eñ hi antwoordende/ heeft geseyt den ghenẽ die
dit hem ghebootscapt heeft. Wie is mijn moeder/ oft
wie zijn mijn broeders? Eñ wtstreckende zijn hant
tot zijn discipulen heeft gheseyt Siet mijn moeder eñ
mijn broeders. Want wie die wil mijns vaders doet/
die in die hemelen is/ die is mijn broeder/ eñ suster eñ
moeder. * ¶ Dat.xiij. Capittel.

ENde op dien dach IESVS wten huys gegaen A
wesende/heeft geseten bider zee/eñ veel scharen
zijn vergadert tot hem/also dat hi int scip gecommē
wesende sadt/eñ die gantse scaren stonden opt oeuer.
Eñ hi heeft haer veel gheseyt doer ghelijkenissen seg
gende. Siet hi is wt gegaen die daer saeyt/om te sayē/
eñ als hi saeyde/die sommighe (saden) zijn gheuallen
Mar. 4. a by die wech/eñ die voghelen zijn gecomen eñ hebbē-
Lu. 8. a. se op ghegeten. Die ander zijn gheuallen in steenige
plaetsen/daer si niet veel aerde en hadden/eñ ter stont
zijnse op ghegaen/daer om dat si gheen diepheyt des
aerden en haddē. Eñ als die sonne op ghegaen was/
zijnse verbrant/eñ wantse gheen wortel en haddē zij-
se dorre ghewórden. Weder om die ander zijn geual-
len in doernē/eñ die doernē zijn teghens haer op ghe B
staen/eñ hebbense ghewórcht. Eñ die ander zijn ghe
uallen in goede aerde/eñ si hebben vrucht ghegeuen
die sommighe hondertfout/die sommige tsestichfout
die sommighe dertichfout. Die ooren heeft om te ho-
ren/die hoort.
Mar. 4. b Eñ dye discipulen tot hem comende/hebben hem
gheseyt. Waer om spreect ghi tot haer doer ghelijke-
nissen? Eñ hi antwoordende heeft haer gheseyt. Tes
v ghegeuen te kennē die verborgentheyt des rijcs der
hemelen. Mer ten is haer niet ghegeuen. Want wie
Mat. 2. c. heeft dien sal gegeuen wordē/eñ hi sal ouervloediger
Mar. 4 c worden/mer wie niet en heeft/ooc dat gheen dat hij
Luc. 8. c heeft/sal van hem ghenomē wordē. Daer om sprack
ic tot haer in parabolen. Want al siende/soe en sien sij

niet/ eñ al horẽde/ en horẽ si noch en verstaen niet Eñ Esay.6.c.
die prophecie Esaye wort in haer vuult/ welcke seyt. Joan.12.f
Met oorẽ selt ghi horen eñ ghi en sultet niet verstaẽ/ Actu.28.f.
eñ al siende sult ghi siẽ eñ gy en sultet nz merkẽ Wãt
dat herte des volcs is verherdt eñ mit hoor oren heb-
ben si swaerlick ghehoort/ eñ si hebben hoor ooghen
ghesloten/ op dat si niet en souden sien mit hoor ogen
ende hooren mit hoor oren/ eñ mit hoor harte verstaẽ
eñ bekeert wordẽ/ op dat ick hoor ghesont soude makẽ
Mer v oghen syn salich/ wãt si sien/ eñ v oren wãt Luc.10.d.
si hooren/ wãt voorwaer segghe ick v dat veel prophe
tẽ eñ rechtuaerdighẽ begeert hebbẽ te siẽ dat ghi siet
eñ si en hebbẽt niet ghesien/ eñ te horẽ dat ghij hoort/
eñ si en hebbẽt niet ghehoort Daer om hoert ghi die Mar.4.d
parabel des gheens die daer sayende is. Asser yemant Luce.8.b.
hoort dat woort des rijcks/ eñ niet en verstaet/ soe coẽt
die quade/ eñ neẽt wech datter gesaeyt is in desẽs hert
dit is die bi den wech ghesaeyt was/ Mer die gheen
die in de stenighe aerde dat ghesaide saet ontfanghen
hadde/ dit is die dat woert hoort/ eñ terstont ontfanct
hij dat mit blijscap/ mer ten heeft gheen wortel in hẽ
seluẽ ende ten is niet duerachtich/ Wãt asser benau-
wicheit comt of veruolginghe ompt woort/ soe wert
hi terstont ghescandaliseert
Mer die in die doornen dat saet ontfanghen
hadde/ dit is/ die dat woort goods hoort/ eñ die sorch
uoudicheit des werlts/ eñ die bedriechlicheit der rijc
dõmẽ/ die verworcht dat woort/ eñ twert onvrucht-
baer Voort die in goede aerde dat saet ontfãghen heeft

dit is/ die dat woort hoort ē verstaet/ ende die vrucht
voortbrengt/ ē doet die een hondertfout/ ē die ander
tsestichfout/ die ander dertichfout.
Een and' parabel heeft hi haer voergeleyt seggēde. D
✠ Dat rijc der hemelen is ghelijkent een mensch die
daer saeyt goet saet in zijn acker/ mer als die mensē
sliepen/ soe is zijn viant geromē/ ē heeft oncruyt ge-
saeyt onder den tarwe/ ē is wech ghegaen. Ē als
dit cruyt op gegaē is/ ē heeft vrucht voort gebrocht/
so heeft gheopēbaert dat oncruyt/ ē die knechtē des
vaders des huysghesins/ comēde/ hebben hem geseyt
Heer/ en hadt ghi niet goet saet ghesaeyt in uwen ac
ker? Daer om van waer heeftet dan oncruyt? Ē hij
heeft haer gheseyt/ die viantsce mensch heeftet gedaē
Ē zijn knechten hebben hem geseyt. Daer om wilt
ghi dat wi gaen ē vergaderen die? Ē hi heeft ghe-
seyt Neen/ op dat ghi dat oncruyt vergarende/ die tar
wenz mede wt en pluct. Laetse beyde te samē wassē
totten oeyts/ ē indentijt des oeyts/ sal ic den mayers
segghen. Vergadert eerst dat oncruyt/ ē bint dat in
busschen om dat te verbranden/ mer den tarwe verga
dert in mijn schuer. *
Een and' gelikenis heeft hi haer voergeleyt seggēde.
Mar. 4.c ✠ Trijc der hemelen is ghelijck een mostert saet/
Lu. 13.a. dwelcke een mensch nam/ ē heeftet gesaeyt in zijn ac
ker/ twelcke tminst is onder alle saden. Mer na dattet
op ghewassen is/ ist dat grootste onder tcruyt/ ende
twert een boom/ also dat die vogelē des hemels comē/
ē nestelen in zijn tacken.
Een ander ghelijkenis heeft hi haer gheseyt.

Dat rijc der hemelen is gelijc een deesem/ die welke Luce.13.d
een vrouwe ghedect heeft in drie maten meels/ ter tijt
toe dattet al ghesuert was. Dit heeft IESVS al ghe
sproken door parabolen totten scaren. En sonder ghe Mar.4.d
lykenis en heeft hi haer niet geseit/ op dat veruolt sou
de worden dat door den propheet geseyt was/ die welc
ke spreect Ick sal minen mont op doen in ghelijkenis= Psal.77.
sen/ en ick sal wt spreken die verborgentheyt vā begin
sel des werelts. *

Doe/ als hi die scaren ghelaten hadde is IESVS in
huys gecomen. ✠ en zijn discipulen zijn gecomē tot
hē seggēde. Verclaert ons die gelijkenisse van dye on
crudē des ackers. En hij antwoordēde heeft haer ge
seyt. Die daer saeyt een goet saet/ is die soen des men= Apo.14.d.
schen/ die acker is die werelt/ voert/ tgoet saet/ dat zij die
kinderen des rijcs/ dat oncruyt/ zijn die kinderen des
quaets/ die viant die dese saeyt/ is die duuel/ den oeyt is
die eyndinge des werelts/ die mayers zijn die engelen
Daer om/ ghelijc dat oncruyt vergadert en verbarnt
wert mettet vier/ also salt zijn in die eyndinge van die
werelt. Die soen des menschen sal seynden zijn enge=
len/ en si sullen vergaderen wt zijn rijc alle scādalisaci
en die geen die daer quaet doen. En si sullen haer wor
pen in een vierigen ouen/ daer sal wesen screyinge en
knarsinge der tanden. Dan sullen die rechtuaerdighe
blincken ghelijc die zonne in dat rijc hairs vaders/ die
ooren heeft om te hooren/ die hoort. *

✠ Weder om is dat rijc der hemelen gelijc een scat
die verborghen is inden acker/ dye welcke een mensch
gheuonden hebbēde/ verborgen heeft en door blijscap

die hi daer of heeft/so gaet hi/eñ vercoopt dat hi heeft
eñ coept den acker. Weder om/ist rijc der heme
len gelijck eē coepmā/die goede paerlen soect/ die welc
ke/als hi een costelike paerle geuondē had/wech gaen
de heeft hi vercoft al dat hi hadde/ende heeft die ghcoft.
Weder om/dat rijck der hemelen is ghelijck/dat net/
twelck ghewozpen wert inder zee/eñ wt alle geslach
ten (der visschen) vāgende/twelcke/alst veruult was/
sij opghetogen hebbende ant ouer/eñ sittende/hebben
si vergaert/die goet waren in hoer vatē/mer die quaet
waren/ hebben si wech gewozpen. Alsoe salt gescien
in die eyndinghe des werelts/die engelen sellen comē
ende sullen verscheyden die quade van dat middel der
rechuerdighen / eñ sullen haer wozpen in een vierigē
Mat.22. b ouen/daer sal wesen screyinge/eñ knersinge der tādē
eñ.25.c [IESVS seyt hair] Hebt ghi dit al wel verstaen?
Si seggen hem. Ja wy heer/Eñ hi heeft hoer geseyt
Daer om alle scriftgeleerde/ die geleert is tottē rijc d
hemelē/die is gelijc eē mēsce/die vadr des huysgesins
is die welke voert haelt wt zinē scat/niewe eñ out. *
Eñ het is gescshiet/doe IESVS dese woerden ghe
eynt hadde/dat hi van daer ghegaen was / ende was
gecomē in zijn lantscap/Soe heeft hi geleert in hoer
Mat.6.a. synagogen/alzoe dat sy hoer verwonderden eñ sprakē
Luc.4.d. Van waer comt desen/dese wysheyt ende cracht? Js
dit niet een tymmermans soen? hyet zijn moeder niet
Joan. 6.e Maria? eñ zijn broeders Jacop eñ Joses eñ Symō
Mar.6.a. ende Judas? ende zijn susteren/zijnse niet al by ons?
Luce.4.d. Daer om/vā waer coemt desen/ dit al. Eñ si wozdē ge
Joan.4 f scandalizeert aen hem. Eñ IESVS heeft haer geseit

Een propheet en is nyet sonder eer/ dan in zijn lant/
eñ in zijn huys. Eñ hi en heeft daer niet veel teykenẽ
gedaen/om haer ongeloofs wil. ¶ Mat. xiiij. Capit.

IN die tijt heeft Herodes Tetrarcha gehoort dye
faem IESV/ en heeft gheseyt zijn knechtẽ. De=
se is Joãnes Baptista/die opgestaẽ is vandẽ dodẽ/ eñ
A daer om werkẽ die crachtẽ in hẽ. Want Herodes had
de Joannẽ geuãgen eñ gebondẽ/ eñ had hẽ in eẽ kerc
ker geset/om Herodias die huysurou Philippi zijns
broeds. Wãt Joãnes die seide hẽ. Ghi moet hair niet Mar.6.b.
hebbẽ Eñ als hi hem woude dooden so vreesde hi die Luce.3.d
ghemeente ouermits dat si hẽ hieldẽ als eẽ propheet. eñ.9.a

Eñ als Herodes gheboort dach geuiert worde. Soe
danste Herodiadis dochter int middẽ/ eñ heeft Hero=
di behaecht/ waer om hijt haer met eenẽ eedt beloeft
heeft te geuen wat si begeerde **van hem**. Eñ si eerst
onderwesen zijnde van haer moeder seyde. Geeft my
hier in die schotel thooft van Joannes Baptista. Eñ
die Coninck is bedroeft gheweest. Nochtans om den
eedt/ eñ die ghene die met hem (ter tafel) saten/ so ghe
B boet hijt hoer te geuẽ. Eñ die buelẽ gezõdẽ zijnde/ heeft
hi thooft vã Joãnes af geslagẽ inde kercker. Eñ zijn
hooft is gebrocht in die schottel/ eñ die maecht gegeuẽ
Eñ si heeftet gebrocht haer moed Eñ zijn discipulen
zijn toegegaẽ/ eñ hebbẽ tlichaẽ op genomẽ/ eñ begrauẽ
[eñ zijn wech gegaẽ] Eñ **comẽde** hebbẽt Jesu te ken
nẽ gegeuẽ. Als Jesus dz gehoort had/ is hi vã dair ge
wekẽ in eẽ scip/ tot eẽ woeste plaets zijn dtwaerts/ Eñ
alst de scarẽ ghehoort hadden/ soe hebben si die steden
ghelaten. ende ouer wech te voet hem nae gheuolcht

Eñ [IESVS] wt gaende heeft ghesien een grote scã-
Mar.6. e re/ eñ beweecht zijnde met barmherticheyt tegẽ haer
Lu.9.b. heeft hi wt haer ghesont ghemaect die sier warẽ. Eñ
Joã.6.a. als den auont gheromẽ was/ so zijn/ zijn discipulẽ tot
hem gecomen seggende. Dese plaets is woest/ eñ dye
wre is thans voorleden. Laet die scaren/ op dat si mo-
ghen gaen inde dorpen/ eñ copen haer spisen. Eñ IE
SVS heeft haer gheseyt. Ten is hem niet van node/ dz
si werh gaen/ geeft ghij haer/ dat si eten. Eñ si segghẽ
hem. Wi hebben hier niet/ dan vijf broden/ eñ twe vis-
schen. Eñ hi seyde. Brengt mij die herwaert. Eñ ghe
biedende die scaren te sitten op dat gras/ eñ nemẽde die
vijf broden eñ twee visschen/ die oogen opborẽde in dẽ
hemel/ heeftse ghebenedijt. Ende als hijse ghebroken
hadde/ heeft hij die discipulen die brodẽ gegeuẽ/ eñ dye
discipulen den scaren. Eñ si hebben alle gader gegetẽ
eñ zijn versaet. Eñ si hebben op genomen van de stuc C
ken die ouer ghebleuen waren. xij. volle koruẽ. Eñ die
ghegeten hadden/ die waren by na vijf dusent mannẽ
behaluen vrouwẽ eñ kinderen. Eñ ter stont heeft IE
SVS zijn discipulen gedwongen/ dat si souden int scip
climmẽ/ eñ voer hẽ reysen soudẽ opt ander side/ ter tijt
toe hij die scaren gelaten hadde. Eñ als hi die scharen
ghelaten hadde/ is hi alleen opten berch gecommen/
om te bidden. Eñ alst auont ghewoorden was/ so was
hi daer alleen. Maer tschip was doe midden inde zee/
eñ twoorden benaut vanden goluen/ wãt die wint was
contrari. Maer in die vierde waeck des nachts is IE-
SVS heen gegaen tot haer/ wandelẽde op die zee. Eñ
na dat die discipulen hem gesien haddẽ wãdelende op

te zee/so zijn si verscrict ghewordden seggende. Het is Mar.6.g
een geest oft een scijnsel/ eñ van vreese hebben si luydẽ
gheroepen/ mer ter stont heeft IESVS haer gespro=
ken segghende. Hebt goede moet. Jc bent/ en weest nz
bevreest. Eñ Pieter antwoordede hem/ heeft gheseyt.
Heer ist dat ghijt zijt /gebiet mi tot v te comẽ opt wa=
D ter. Eñ hi heeft geseyt. Coemt. Eñ als Petrus neder
geclommen was wt dat scip/ soe wandelde hi opt wa=
ter om te gaẽ tot IESVM
Mer als hi eẽ starcke wint sach/ so is hi veruaert ge
worden/ eñ als hi begonst te sincken/ heeft hi geroepẽ
seggende. Heer behout mi. Eñ ter stont IESVS wt
stekende zijn hant/ heeft hem gheuat/ eñ hem gheseit
Cleyn van betrou wesende/ waer om twijfelde ghij?
Eñ als si int scip gegaen waren/ so heeft de wint ghe
rust. Voert die int schip waren/ zijn toegegaen en heb
ben hem angebedẽ seggẽde. Warachtich ghij zijt dye
soen Gods. Eñ als si ouer geuaren warẽ/ so zijnse ge
comen int lant Genezareth. Eñ als die mannen des
plaets hem ghekent hebbẽ/ hebben si tot alle plaetsen
alle zins [boden] wt gesondẽ/ int geheel lant dat daer
omtrent gelegen was/ eñ hebben hem ghebrocht alle
die siecken/ eñ si baden hem/ op dat zij alleẽ dat wterste
van zijn cleet mochten raken/ eñ alle die ghene diet ge
raect haddẽ/ zijn ghesont ghewordden. ¶ Capitt. xv. ✠
A Doe quamen tot IESVM die scrift geleerdẽ eñ Mar.2.
Pharizeen die welcke van Jerusalem gecomen
waren/ seggende. Waer om ouertredẽ v discipulen die
insettinge der ouderen? Want si en wasschen die han
den niet/ als si broot eten. Eñ hij antwoordende heeft

haer gheseyt/waer om treedt ghi oor ouer Gods ge-
bodt/om uwe insettinghe? Want God heeft gebodē/
Exo.20.b seggende Eert vader eñ moeder/eñ die vader oft moe
Deut.5.b. der vermaledijt/die moet steruen. Mer ghi segt. Soe
wie den vader oft den moeder seyde. Wat ghiste van
mi comē sal/dat coemt tot uwen profijt/eñ hi en sal zijn
vader oft zijn moeder niet eeren. Eñ ghi hebt Goods
ghebodt te nyet ghemaect/om v insettinge. Ghi ypo-
criten/recht heeft van v ghesproken Esayas seggen-
Esa.29.b. de. Dit volc genaect mi met haer mont/eñ eert mi mz
haer lippen/mer haer hert is verre van my. Aldus/ te
vergeefs eeren si mijn leerende/leeringhen eñ ghebo
den der menschen. Eñ als hi die scaren tot hem geroe
pē hadde/so heeft hi haer geseyt. Hoert eñ vstaet/Nz
dat indē mont gaet/maect den mensche onreyn/ mer
dat wt den mont gaet/ dat maect den mensce onreyn.
Doe quamē zijn discipulen tot hem/eñ hebben hem
gheseyt. Weet ghi dat die Pharizeen dit woert hoorē-
de/gescandalizeert zijn gheweest? Eñ antwoordede
sprac hi/alle plantinge/die mijn hemelsche vader niet
gheplant en heeft/sal wt gheroet worden. Laet hair
si zijn blinde/eñ leytsluden der blindē. Eñ ist saec/dat
een blinde den anderen blinde een leytsman is so sullē
si beyde inden gracht vallen. Eñ Petrus antwoordē-
de heeft hem geseyt. Verclaert ons dese parabel. Eñ
IESVS heeft geseyt. Sijt ghi oock noch sonder ver-
stant? Verstaet ghi noch niet/dat al tgheen dat inden
mont gaet/wech gaet inden buyck/eñ wort geworpē
in die heymelicheyt. Mer tgeen dat wt den mont coēt
dat gaet wt dat hert/eñ dat maect den mensce onreyn

B

C Want wt dat hert comen quade gedachtē/ dootslagē
ouerspel/oncuysheydē/dieften/valsche getuychnissen/
lasteringhen/dese zijnt die dē menschen onreyn maken
mer met ongewasschen handē etē/en maect den mē
sche niet onreyn. *

✠ Eñ IESVS van daer gaende/soe ontweec hij Marc.5.
die landen van Tyrus eñ Sydon. Eñ siet een vrouwe
vā Cananea/die welcke vandē eyndē gecomē was/die
riep tot hem seggende. Heer Dauids soen ontfermt
v mijnre. Mijn dochter wort deerlijc vā den duuel ge
quelt. Eñ hi en heeft haer niet een woort geantwoort
Eñ zyn discipulen toegaende/hebben hē gebeden seg
gende/ seynt hoer wech/want si loept ons na. Eñ hij
antwoordede seyde. Jc en ben niet ghesonden/dan tot
die verloren scapen des huys van Israel. Eñ si is ge=
comen eñ heeft hem angebeden seggende. Heer coēt
mi te hulp. Ende hij antwoordende seyde. Ten is niet
eerlijck tbroot der kinderen te nemen/eñ worpēt voer
die † hondekens. Eñ si heeft gheantwoort seggende/ † honden
tis also heer. Maer die hondekens eten van die crumē
die daer vallen vā die tafelen hare heerē Doe heeft IE
SVS haer geantwoort seggēde O vrou/groot is v ge
loef/laet v geschien gelijc ghi wilt. Eñ haer dochter is
gesont gewordē van dier tijt of. *

Eñ IESVS van daer ghegaen wesende/is gecomē
bi die Galileesche zee. Eñ als hi opten berch gecommē
was. sadt hi daer/eñ veel scharen zijn tot hem gecomē/
brenghende met haer/crepelen/blinde/douen/lammē
eñ veel ander/ende sij hebbense ghewoꝛpen voer dye
voeten IHESV/ende hij heeftse ghesont ghemaect.

Also dat die scaren haer verwondert hebbẽ, als si sagẽ
die stommẽ spreken, die lammẽ gesont wesen, die cre-
pelen wandelen, die blinde sien. Eñ si glorificeerden
God van Israel.
Mar.8 a ✠ Eñ als IESVS zijn discipulen by hem geroe- D
pen hadde, heeft hi haer gheseyt. Mi ontbarmt die sca
ren, ouermits datse nv drie dagen by my bliuẽ, eñ niet
en hebben datse moghen eten, eñ hongherich en wil
icse niet laten, op datse nyet en ontbreken in die wech.
Eñ zijn discipulen seydẽ hem. Van waer (crigen) wij
in die woesteni so veel broots, dat wi so moghen versa
den also grooten schare? Eñ IESVS seyt haer. Hoe
veel broden hebt ghi? Eñ si seggen hem seuẽ, eñ een
weynich visckens. Eñ hi geboot dat die scaren souden
neder gaen sitten opter aerden. Eñ hi heeft genomen
die seuen broden eñ visscen. Eñ na dat hi die graci ghe
seyt hadde, heeft hijse gebroken, eñ gegeuen zijn disci
pulen, eñ die discipulen voert die scaren. Eñ si hebben
alte samen gegeten eñ zijn versaet. Eñ si hebbẽ op ge
nomẽ vã die stucken die daer ouer bleuẽ, seuen mandẽ
vol. Eñ die daer ghegeten hadden, waren vier dusent
mannẽ, behaluẽ die vrouwẽ eñ kinderẽ. ✱ Eñ als hij
die scharen gelaten had, so is hi gecommẽ in een scip,
eñ is gecomen in die eyndẽ vã Magdala.

¶ Dat. xvi. Capittel. ✠

ENde die Pharizeen metten Sadduceen zijn tot A
Joan.2. d. hem gecomen, eñ tempterende badẽ si hem, dat
Mar.8. b hij haer een teyken vandẽ hemel soude tonẽ, eñ hi ant
woordende heeft geseyt. Alst begint auont te wordẽ so
segt ghi. Het sal claer (weder) worden, want den he-

mel is root. Eñ tsmorgens/ tsal huden onweder zijn/
want den hemel droeuich zijnde is root. Hypocriten/
die gedaente des hemels coent ghi oerdelen/ eñ die tey
kenẽ der tiden en moecht ghi niet (oerdelẽ)? Dat boo-
se eñ ouerspelige geslacht soeckt een teyken/ eñ haer
en sal geen teyken gegeuen wordẽ / dan dat teykẽ des
propheets Jone. Ende als hi haer ghelaten hadde/ Jone.2.a.
ghinck hi wech.

B Eñ als zijn discipulen gecomen waren/ an tander
oeuer/ so hebbẽ si vergeten broot met hem te nemen/
eñ IESVS heeft haer geseyt. Siet toe/ eñ wacht v vã
den deesem der Pharizeen eñ Sadureen. Mer si doch
ten in haer seluẽ seggende. Wy en hebben geen broot
ghenomen. Twelck na dattet IESVS wist/ heeft hij Mar.8.b
haer gheseyt. Wat denckt ghi in v seluen. O weynich Luc.12.a.
betrouwẽde/ dat ghi geẽ broot mz v genomẽ en hebt?
Verstaet ghi noch niet/ noch en ghedenct ghi niet/ die
vijf broden alsser vijf dusent menscen waren? eñ hoe
veel coruen dat ghi op naemt? Noch die seuen broden
alsser vier dusent menschen warẽ/ eñ hoe veel coruen
dat ghi naempt? Hoe coemptet/ dat ghi niet en ꝟstaet
dat ic v dat niet geseyt en heb van tbroot/ op dat ghij v
wachten sout vanden deesem der Pharizeen eñ Sadu
ceen? * Doe hebbẽ sy verstaẽ/ dat hi nz gebodẽ en had
te wachten vanden deesem des broots/ mer vã die lee-
ringe der Pharizeen eñ Sadureen.

C ✠ Eñ als IESVS gecomẽ was/ in dye deelen vã
Cesarie die daer ghenoempt wort Philippi/ heeft hij
geuraecht zijn discipulen seggẽde. Wie seggẽ die mẽ-
scen dat ic ben? die soen des menscẽ? eñ si seidẽ/ die som

mighe. Johãnẽ babtistã / die sommige heliã / die som
Luce. 9. c hieremiam of een vten propheten / hi seyt hoer Mer
Mar. 8. c wie segt ghi dat ick bin ? Antwoerdende. Simon pe-
Joan. 6. g trus heeft gheseyt Ghi sijt Cristus die leuende gods
zoene En̄ IESVS antwoerdende heeft hem gheseyt
Salich sijt ghi Simon bar iona Wãt vleys en̄ bloot
en̄ heftet v niet gheopenbaert / mer mijn vader die in
(Petrus) den hemel is En̄ ick segghe v weder om / dat ghy sijt
dat is ste- petrus / en̄ op desen steen / sal ick timmerẽ mijn kerck
nich En̄ die poertẽ des hels en sullen gheen macht hebbẽ
teghens hoer / En̄ ick sal v gheuen die sloetelen des
rijcks der hemelen. En̄ al dat ghi binden sult / opter
Mar. 18. c aerden sal inden hemel ghebonden wesen / en̄ al dat
ghi ontbinden sult opter aerden sal inden hemel ont-
bonden wesen *
Doe heeft hy verboden sijn discipulen / dat si niemant
Mar. 8. d en souden segghẽ dat hi IESVS Cristus waer / En̄
Luce. 9. c van die tijt / begonst IESVS te kennẽ te gheuen sijn
discipulen / dat hi soude moeten gaen te hierusalẽ / en̄
veel lyden van die ouders / en̄ princen der priesteren
en̄ scriftgheleerdẽ / en̄ ghedoet soudẽ werdẽ / en̄ op dẽ
derden dach soude verwect werdẽ / En̄ als hẽ petrus
an deene sijde gheleyt hadde / begonst hi hem te straf-
fen segghende / Heer / weest v seluẽ genadich / dit en
sal v gheen syns gheschien / Mer omgekeert sijnde / D
heeft hi petro gheseyt / Gaet achter mi sathanas / gi
Luce. 9. c sijt mi hinderlick / Want ghi en verstaet niet dat geẽ
dat godlick is / mer dat menschelick is
Doe heeft IESVS sijn discipulen gheseit ✠ Ist
saeck dz yemãt mi volgen wil die versaeck hem seluen

eñ nee mi syn cruis eñ volcht mi na / Want die zyn Luc.17 g
ziel wil behouden die salse verliesen Eñ weder om die
syn zyele verliesen wil om minen wil die salse vinden/
Want wat batet een mensche ist saeck dat hi heel die
werlt gewonnē heeft eñ syn ziele scade ghedaē heeft?
of wat sal een mensche gheuen daer hi syn ziele mede
verlossen mach?
Want het sal gheschien / dat die zoen des menschen
coemen sal in die glorie syns vaders met syn engelen
eñ dan sal hi een yeghelicken gheuen/ na syn werken
Ick segge v voerwaer / Daer syn sommige hier staē
de/ die den doot niet smaken en sullen/ ter tyt toe dat si
den soen des mensren sullen sien comē in zȳ rijck. * Mar.8.d.

¶ Dat.xvij. Capittel. ✠

A ENde na ses dagen nam IESVS tot hē Petrū/
eñ Jacobum eñ Joannē zȳ broed. Eñ hij ley= Mat.9.a.
dese an deen side op een hoghen berch/ eñ zijn figuer Luc.9.d
is verandert gewordē voer haer. Eñ zȳ ansicht blinc=
te gelijc die sonne. Eñ syn cleederen zijn† blinckēde ge †wit ghe=
worden als tlicht. Eñ siet Moyses eñ Helyas hebben wordē als
haer vertoont. sprekende met hem Petrus antwoordē sneeu.
de heeft IESV geseyt. Here/ hier is ōs goet te wesen
wildy laet ons hier maken drie Tabernaculen/ v een/
eñ Moyses een/ eñ Helye een. Doe hi noch sprekende
was/ siet/ een lichtende wolck omscheemde haer Ende
siet/ een stemme (quam) wt die wolck/ die welcke sey= 2.pe.1.d.
de, Dit is mijn lieue soen/ inden welcken my een Mat.3.d
goet behaghen is. Hoort hem. Mar.1.d.
Ende als die discipulen dit ghehoort hadden/ Lu ce.3.d

so zijnse neder gheuallen op hair aensicht/ eñ zijn seer B
veruaert gewordẽ. Eñ IESVS toegaẽde/ heeft haer
geraert eñ geseyt/ staet op/ eñ en vreest niet. Eñ na dz
si haer ogen op geboert haddẽ/ saghen si niemant dan
IESVM alleen.
Eñ doe si neder ghinghen vanden berch/ heeft IE-
SVS haer geboden/ seggende. En segt niemant den
visioen/ ter tijt toe/ dat dye soen des menschen/ vanden
dooden op staet. *
Eñ zijn discipulen hebben hem gheuraecht/ seggen
de. Waer om seggen dan die scrift geleerde/ dat Hely
as eerst comẽ moet? Eñ IESVS antwoordẽde/ heeft C
haer gheseyt. Helyas sal eerst comẽ/ eñ sal alle dinc re
Mat. 9. b. formeren. Mer ic segge v/ dat Helyas nv gheromẽ is
eñ si hebben hem niet gekent/ eñ si hebben in hem ge-
daen/ al wat si wouden. Eñ also sal die soen des men-
schẽ van haer lijdẽ. Doe hebbẽ die discipulen verstaẽ
dat hi haer van Joannes Baptista geseyt hadde.
Eñ doe si totten scaren gheromẽ waren/ is tot hem
geromẽ een mensche buygẽde hem zijn knyen/ eñ seg
gende. Heere ontfermt v ouer mijn soen/ wãt hi maẽ
sier is/ eñ wort deerlijc gequelt/ eñ valt dicwil int vuer
eñ dicwil int water/ ende ic heb hem v discipulen ghe-
brocht/ eñ si hebbẽ hem niet moghen ghenesen. Ende
IESVS antwoordende heeft geseyt. O ongelouighe
Lu. 9. f. geslacht/ eñ verkeerde/ hoe lãge sal irk noch bi v wesen?
Mar. 9. c. hoe langhe sal ic v lijden? Brengt hem herwaert. Eñ
IESVS heeft den (duuel) gestraft eñ die duuel is wt
hem gegaẽ. Eñ tkint is genesen vã dier tijt of.
Die discipulen/ doe comende tot IESVM an deen

zijde/hebben geseyt/waer om hebbē wij hem niet mo
ghen wt worpen? Eñ IESVS heeft geseyt/om von
gheloofs wille Jc segge v voerwaer Hebt ghij geloef
als eē mostaert saet so sult ghij desen berch seggē/ver
treet v van hier/daerwaert/ende hi sal vertrecken/Eñ † wort uz
niet sal v onmoghelijck wesen/ Mer dit gheslacht en wt gewor
†gaet niet wt dan doer biddē eñ vasten. pen.

Eñ als hi verkeerde in galileen/heeft IESVS Luce.9.c.
hoer geseyt/het sal geschien dat die soen des mēschen Mar.9.e.
sal ouer gheleuert worden/inder menschē handē ende
sij sullen hem doden/eñ des derden daechs sal hi ver
risen/Eñ sij sijn seer bedroeft ghewordden

Eñ als sy gecomen warē in die stadt Capharnaū/
sijn gecomen tot Petrum/die den tsijnspēninck plegē
te ontfanghen/eñ hebben gheseyt/ Betaelt v meester
gheen tzijns? Hij seyt/Ja hij. Eñ als hi int huys ge
gaen was/ voerquam hem IESVS/seggende. Wat
dunct v Symon. Die coningen des lants/ van wyen
nemen si tribuyt ofte tzijns/van haer kinderen oft vā
die vreemde? Petrus seyt hem/van die vreemde. IE= (schādali=
SVS seyt hem/daer om zijn dye kinderen vry/mer op sari) is
dat wi hoer gheen scandalisari en zijn/gegaen zijnde als hē ye=
totter zee/Worpt uwen hangel wt/eñ die vis de welc māt verar
ke eerst voert comē sal/die neemt/eñ als ghij zijn mōt gert doer
op hebt ghedaen/sult ghi vinden staterē neept hē/ eñ eē anders
geeft haer voer mi eñ v. ¶ Dat.xviij.capittel. ✠ woort oft

IN die tijt zijn die discipulen tot IESVM ghero werck
men seggende. Wie is die alder grootste int rijck (staterē)
der hemelen? Eñ IESVS een kint tot hem geroepē is gelt soe
hebbende/heeft hij't geset int middel vā haer/eñ heeft genoemt.

gheseyt. Voerwaer segghe ic v/ ten si dat ghi bekeert
wort/ en wort als kinderẽ/ ghi en sult nz ingaẽ int rijc
Mar. 9. e der hemelen. Daer om wie hem seluen vernedert/ als
Mat. 5. e. dit kint [is] dese is dalder grootste int rijc der hemelen
En wie ontfanct een aldus danigen kindekẽ/ in minẽ
naem/ die ontfanct mi. En die een van dese cleyne dye
in mij ghelouen schãdalizeert/ twaer hem goet dat eẽ
molensteen die vandẽ ezel wert getogen an sinẽ hals
gehanghen worde/ en ghedrenckt worde in die diepte
des zees.

Wee die werelt vã scandalisaci. Want het is van no
de datter scandalisacien comẽ/ nochtãs wee die mẽsce/
door den welckẽ scandalisaci coemt. Ist saeck dat v hãt
Mar. 9. c. of v voet v scandalizeert. snijtse of/ en worpse vã v Tis
Mat. 5. e v beter totten leuẽ in te gaen crepel oft lam/ dan twee
handen/ oft twee voetẽ. hebbende geworpen te wordẽ
int eewighe vier. Ende ist dat v oghe v schandaliseert
neemtet wt/ en worptet vã v. Tis v beter dat ghi met
een ooge ingaet int leuen/ dan ghi twee oogẽ hebben
de/ wort ghewortpen int helsche vier.

Siet toe/ dat ghi niet en versmaet eẽ wt desen cleyn-
ste wãt ic segge v dat hoer engelen in die hemelen/ al-
tijt sien/ dat aensicht mijns vaders/ die in die hemelen
is. * Want die sone des mensc ẽ is gheromẽ om te be
Luce. 15. a. houden dat verlotẽ was Wat dunct v of een mensche
hondert scapen hadde/ en een wt hoer dwaelde / gaet
ghi niet/ die. xcix. achterlatende in die bergen/ en soect
dz gedoolt was? En ist dattet gheboert/ dat hijt vint/
ic seg v voerwaer. hi verblijt hẽ meer daer of dan vã die
xcix. die niet gedwaelt en hebbẽ. Alsois die wille nyet

voer v vader die in die hemelen is/ datter een van dese cleynste verloren gaet.

✠ Voort ist dat v broeder tegen v misdoet/ gaet eñ straft hem tusschen v eñ hem alleen. Ist dat hi v hoort
C so hebt ghi uwẽ broeder gewonnẽ. Maer ist dat hij v Luce.15.a
niet en hoort/ neemt tot v noch een oft twee/ op dat in 2.cori.13.a.
die mont van twee oft drie ghetugen/ alle woort staẽ mach. Ist saeck dat hi haer niet en hoort/ segtet die gemeente. Ist dat hi die gemeente niet en hoort/ soe laet hi v wesen als een heyden eñ publicaen. Ic segghe v voerwaer. So wat ghi bindẽ sult opter aerdẽ/ dat sal gebondẽ sijn indẽ hemel/ eñ so wat ghij ontbindẽ sult
opter aerdẽ dz sal ontbonden zijn inden hemel. Wed Joã.20.e.
om segge ic v. Ist saec dat twee wt v ouer een dragen/ Mar.16 c.
op der aerden van alle dinck dat si begheren sullen/ sal hoer gescien van mijnen vader/ die in die hemelen is. Wãt waert wee oft drie vergadert zijn in minen naẽ daer ben ic int middel van haer.

Doe quã Petrus tot hẽ/ eñ heeft gheseyt. Heer hoe menichmael sal mijn broed tegẽ mi misdoẽ/ eñ ic salt hẽ vergeuen: tot seuẽ mael: IESUS seyt hẽ. Ic en seg v niet tot seuẽ mael/ mer tot .lxxvij. mael seuẽ mael. *

✠ Daer omme is trijck der hemelen ghelijck
een mensche/ die een coninck is/ dye rekeninghe doen Luc.17.a.
woude met zijn knechten. Ende doe hi begonste te rekenẽ is hem een voergebrocht/ die hem sculdich was/ tien duysent pondẽ. Eñ als hi niet en had waer mede dat hi mocht betalen. Soe gheboet die heer hem. ende zijn wijf/ ende kynderen/ ende al dat hij hadde te vercopen/ ende betalinghe te doen.

Eñ die knecht neder vallende/badt hem an seggende. Heer weest lydtsaem teghen mi/eñ ic salt v al gheuē/ Eñ die heer ontfermende den knecht/heeft hem losch D ghelaten/eñ die scult quyt gescouden.

Eñ die knecht wtgaende heeft geuondē een van zȳ mede knechtē/die hem sculdich was/hondert penninghen. Eñ die hant in hem slaende/toech hi hem metten crommen hals seggende. Betaelt dat ghi sculdich zyt. Eñ neder vallende zyn mede knecht/bat hem seggende. Weest lydtsamich tegen mi/eñ ic salt v al gheuen. Mer hi en woude niet/eñ ginc heen eñ worp hē in die kercker/tot dat hi de schult betaelde. Eñ als zyn mede knechten ghesien hadden/datter geschiede/so zȳ si seer bedroeft/eñ zyn gecomen eñ hebbē harē heere te kennē ghegeuē/al datter geschiet was. Doe riep hē zyn heer/eñ seyde hem. Ghi bose knecht/al dye schult heb ic v quyt ghelaten/ als ghi mi gebeden hadde/ en most ghi oec v mede knecht niet ontfermē/ghelyc ick uwer ontfermde? Eñ zyn heer toernich zynde/heeft
Mat.6.b. hem ouer geleuert den pinigers/ter tyt toe/dat hy be
eñ.5.d. taelde/al dat hi hem sculdich was Eñ also sal myn he
Luc.12.g melsce vader v doen/ist saeck dat ghi een yegelyc uwē
broeder nz en vergeeft wt uwer hertē haer sculdē.*

¶ Dat.xix. Capittel.

ENde tis geschiet doe IESVS dese sermonē ghe eynt hadde/vertrack hi vā Galileen/eñ is gecomē in die eyndē vā Judeē ouer die Jordaē/ eñ veel scarē zȳ hē na geuolcht/eñ heeftse daer gesont gemaect. A

Eñ die Pharizeen zȳ tot hē gecomen/tempterēde hē eñ seggēde hē. Ist een mā geoorloft te sceydē van zyn

wijf om een yegelijke sake. Die welcke antwoordede
heeft haer geseyt. Hebt ghi niet gelesen dat die ghene
die de mensch maecte vā begin/heeft haer een man en̄
vrou gemaect En̄ hi heeft haer geseyt. Daer om sal eē
mensch vader en̄ moeder laten/en̄ sal by zijn wijf ge= Eph.5.g.
uesticht wesen/en̄ si sullen twee in een vleesch wesen/ Mar.10a
also en zynse nv niet twee/mer een vleesch. Daer om Gene.1.d.
dat God (te samē) gheuoecht heeft/laet dat den men= en̄.2.d.
schen niet scheyden. 1.cori.6.b.

Si seggen hem/waer om heeft dan Moyses gebo=
B den/te geuē een screytbrief/en̄ haer te latē. hi heeft hair Mat.5.e
geseyt. Moyses heeft v toegelaten om die herdicheyt Deu.24 a
uwer hertē/te verlatē v wiuē. Maer vanden begin en
heeftet so niet geweest. Mer ic segge v/dat so wie zijn
wijf verlaet/anders dā om ouerspel/en̄ eē andꝛ trout dese
doet ouerspel En̄ wie die verlatē trout/die doet ouerspel

En̄ zijn discipulen seyden hem. Ist dat die saeck des Luc.16.e.
menscen met zijn wijf hem aldus heeft/so en ist nyet
goet te houweliken. Die welcke heeft haer geseyt. Nz
al en verstaen si dz woort/mer dese (verstaent) diet ge
gheuen is. Wāt daer zijn gheuuerde/ die vā moeders
buyck also geboren zijn. En̄ daer zijn gheuuerde/ die
vande mensche gheuuert ghemaect zijn En̄ daer zijn
gheuuerde/die hem seluen geuuert hebbē/om trijck dꝛ
hemelen. Dict vatten mach/die vadt dat.

Doe zijn voer hem ghebrocht kinderen/op dat hi Luc.18.c.
die hant op haer legghen/en̄ bieden soude/mer die dis= Mar.10b
cipulen straften haer. En̄ IESVS seyde haer. Laet
die kinderen toe/en̄ en verbiet haer niet tot mi te comē
want sulcker is trijc der hemelen. En̄ als hi hoer dye

hant op gheleyt hadde is hi vā daer ghegaen.
Mar.10.c ✠ Eñ siet/ een tot hem comēde heeft hem ghesegt
Luce.18.d Goede meester wat sal ic goets doē/ op dat ic dewige
leuen mach hebben. Die welcke heeft hem ghesegt/
waer om noemdi mi goet? daer is niemant goet dan
een/ dat is god. Wilt ghi ingaen tot dat leuen/ onder=
hout die ghebodē. Hi seyt hem/ welcke? Eñ IESVS C
Exo.20.c. seyde. Ghi en sult niet dootslaen. Ghi en sult gheen
ouerspel doen. Ghi en sult niet stelen. Ghi en sult geē
valsch getuych seggen. Eert vader eñ moeder/ eñ ghi
sult v naeste lief hebbē als v seluen. Die iongelinc seyt
hem. Al dese heb ic onderhoudē van mijn iongheit of/
wat ghebreert mi noch? IESVS heeft hem ghesegt
Ist dat ghi volmaect wesen wilt/ gaet eñ vercoopt dz
ghi hebt/ eñ gheeft den armē/ ende ghi sult een schat
inden hemel hebben/ eñ coemt volcht mi na. *

Eñ doe die iongheling dese redē gehoort hadde/ is
hy droeuich wech ghegaen/ want hi was hebbende
veel besittinghen.

Eñ IESVS heeft zijn discipulē ghesegt. Voerwaer
seg ic v. Die rijcke sal swaerlijc int rijck der hemelen
gaē. Eñ wederom seg ic v. Lichteliker ist een cabel door
een naelden oghe te gaen/ dan een rijcke in te gaē/ int
rijc der hemelen. Dit ghehoort hebbende/ die discipu=
len hebben seer geureest seggende. Wie mach dan be
houdē wordē? Eñ IESVS haer ansiende/ heeft hair
geseyt. Dat is bi den menscen onmoghelijc/ maer by
God zijn alle dingen mogelijck. D
Mar.10.d ✠ Doe antwoordede Petrus heeft hem geseyt Siet
Luc.18.c. wi hebbē alle dinc achter gelatē/ eñ zijn v na geuolcht/

wat sal ons daer om wesen. Eñ IESVS heeft haer
geseyt. Voerwaer seg ic v/dat ghi die mi na geuolcht
zyt/in die weder geboorte/als die sone des mensce sit- Luce.22.c
ten sal/in die stoel zijns heerlicheits/so sult ghi mede
sitten op die.xij.stoelen oerdelende die.xij. geslachten
van Israel. Eñ al die ghene die achter laet huysen/ of
broeders/oft susters/oft vader/ oft moeder/oft huys- Luc.3.f.
vrou/of kinderẽ/oft ackeren/om minen naem/ die salt Mar.10.d
hondertfout ontfangen/eñ sal vercrighen dat erf des Mat.10.d
ewigen leuens.* Eñ veel die de eerste zijn/sullen die
laetste wordẽ/eñ die laetste die eerste. ¶ Capit.xx. ✠
Want dz rijc d' hemelẽ is gelijc eẽ mẽscẽ dye vad'
des huysghesins is/die wtghegaẽ is des mor
A gẽs seer vroech/om in sinẽ wijgaert arbeyders te hue
ren/eñ als een voirwaert gemaect was mz die arbey-
ders/elckẽ dach om eenẽ penninc/so heeft hise in zijnẽ
wijgaert gesondẽ. Eñ wtgegaẽ wesende ontrent der
derder vrẽ/heeft and' gesiẽ/op der merct ledich staẽde/
eñ heeft haer geseit/gaet ghi oor in minẽ wijgaert/eñ
dz recht is sal ic v geuẽ.eñ si zijn heen gegaẽ. Wed' om
is hi wt gegaẽ/ontrẽt der sester/eñ neghẽder vren/eñ
heeft desgelijc gedaen. Eñ ontrent der elffter vre/is hi
wt gegaẽ/eñ heeft ander gheuondẽ ledich staẽde/ eñ
seyt haer. Wat staet ghi hier ledich den geheelẽ dach?
si seggen hem/want ons niemãt gehuert en heeft. Di
seyt haer. Gaet henẽ ghi oer†in den wijngaert[eñ ghij tin mijnẽ
sult ontfanghẽ dat recht is]. Alst auont gewordẽ
was/so sprac die heer des wijngaerts tot sinen procu
ratoer. Roept die arbeyders/eñ geeft haer loẽ beginẽ
de vãdẽ laetsten totten eerstẽ. eñ als si quamẽ de ontrẽt

der elfter vren gheromē waren hebbense elx een pen- B
ninc ontfanghen / eñ die eerste coomende hebbē ghe-
meent dat si meer ontfangen souden / eñ si ontfinghē
oock elx een penninck eñ doen sijt ontfanghē hadden
soe murmureerdē si / teghen den vader des huisghe-
sins seggēde / dese laetste hebbē mer eē vre indē werck
gheweest eñ ghi hebt hoor ons gelijck gemaect die wel
ke die last des daghes eñ die hette ghedraghen hebbē
Eñ hi heeft gheantwoort een van hoer eñ heeft ge
seyt. vrient ick en doe v gheen onrecht / en sijt ghi niet
mit mi ouercomen om eenē penninck? Neemt dat v
is / eñ gaet wech / Jck wil desen laetsten oock gheuē
ghelijck v / of ist mi niet gheoorloft te doen [in mijn
† want ick dinghen] dat ick wil? of v oghe quaet is † dat ic goet
bin / also sullen die laetste die eerste sijn / eñ die eerste
die laetste / want veel sijnder gheroepē / mer weynich
wtvercoren ✱
✠ Eñ IESVS opclimmende te. Jerusalē heeft mit C
hem ghenomen sijn xij discipulē alleen [inden wech]
Eñ heeft haer ghesept Siet / wi climmen op tot Hie-
rusalem eñ die sone des menschen sal ghelevert wor-
den dē princen der priesterē / eñ dē schrift geleerdē / eñ
sij sullen hem veroerdelen ter doot eñ sij sullen hem
Mar.10.e leueren den heydenen / om te bespotten / eñ te ghesselē
Luce.18.f eñ te crucen / eñ hi sal den derdē daghe verrisen
✠ Doen is tot hem gheromen / die moeder der kinde
Mar.10 e ren zebedei / met haren sonē aenbiddede / eñ begerēde
wat vā hē Eñ hi seyt haer / wat wildi? Si heeft hē ge
seyt. segt dz dese twe mijn sonē / sitten in dijn rijck / die
een an dijn rechter hant / eñ de ander an dijn slincker

hant. Ēn IESVS antwoordende heeft geseyt. Ghy
en weet niet wat ghi bidt / moechdi drincke̅ de̅ kelc die
ick drincke̅ sal? [en̄ mitte̅ doepsele gedoept werde̅ daer
ick mede gedoept worde?] Si segge̅ he̅ / wi moge̅ Hy
heeft hoer geseyt / ghi sult mine̅ kelc drincken [en̄ ghe
doopt worde̅ mette̅ doepsele dair ic mede gedoopt wor Mar. 10. f
de] Mer te sitte̅ an my̅ rechterhant / en̄ my̅ slincker Luce. 22. c
D hāt / en behoert mi niet v te geuen / mer [die salt ghe
boeren] diet bereydt is van minen vader.
Alst die thien gehoort hadde̅ so zijn sy verwaerdicht
vā dese twe broedere̅ Mer Jesus heeftse gerope̅ tot
hem en̄ geseyt Ghi weet dat die prince̅ der heydenen
hebbe̅ heerscappie ouer hoer / en̄ die groet zy̅ / gebruke̅
macht onder hoer / Also en salt onder v niet zy̅ / mer so
wie ond' v / groot wil worde̅ / laet die v dienaer zy̅ ende
die ond' v die eerste wil zy̅ / laet die v knecht zy̅ Gelijc
die soen des mensche̅ / niet gecomē en is / op datme̅ he̅
diene̅ soude / mer op dat hi selue soude diene̅ En̄ geue̅
zy̅ ziel tot een verlossinghe voer vele. *
✠ En̄ zij wech gaende vā Jerico / is he̅ geuolcht
ee̅ groote scare / En̄ siet / twe blinde sitte̅de byde̅ wech
Als sy gehoort hadde̅ dat Jesus verby ghinck hebben
si geroepe̅ segge̅de / O heere Dauids zoe̅ / ōtfermt on-
ser / en̄ die scare strafte haer / op dat si swighen souden.
En̄ si riepe̅ veel te meer seggende Ontfermt onser / he
re Dauids sone. En̄ Jesus heeft bliuen staen en̄ heeft
haer geroepe̅ / en̄ geseyt / wat wildy dat ick v doen sal?
Si seggen he̅. Heere dat onse ogen gheopent mogen
worden. En̄ Jesus ontfermde hair / en̄ heeft haer oge̅
geraect. En̄ ter stont hebbe̅ haer oogen dat ghesichte

Mar.11.a. wech ōtfāgē eñ si zijn hē geuolcht* ¶ Dz.xxi. Capit. ✠

Luce.19 c Joan.12.b

ENde als IESVS genaect was hierusalem eñ tot betphage ghecomen / toten olijfberch / Doe heeft IESVS twe discipulen ghesondē / seggēde hoer A
Gaet int casteel dat teghen v is / terstont sult ghi een ezelin ghebonden vinden / eñ een. Jonghe mit hoer Ontbintse / eñ brēgtse tot mi Eñ ist saer / dat v yemāt watseggēde waer segget / die heer heeft dese vā node Eñ terstont sal hi hoer laten. Eñ dit is al ghescyiet /
Esay.62 d op dat veruult soude werden datter ghesprokē is doer dē propheet segghēde. Segghet die dochter vā. Sion Siet / v coninck coemt v sachtmoedich / sittēde op een ezelinne / eñ een ionghe des iucdraghendē (esels) Eñ dye discipulē gaēde / hebbē ghedaē / als IESVS haer beuolen hadde Eñ si hebben die ezelin eñ die ionge gebracht / eñ hebben hoer cleider op haer geleit / eñ hebben hem daer op ghefet / Eñ veel scaren hebben hoer cleideren indē werch ghespreyt / Eñ dander snedē tacken van die bomen eñ spreydēse inden werch / Eñ die scarē die voer gingē eñ na volchden / die riepē seggēde B
(Hos anna) dat is maert mi salich. Hos anna dē zoē dauid: gebenedijt (is hi) die daer cōt inden naē des heren / Hos anna int alder hoochstē * ✠ Eñ als hi gegaē was in hierusalē / soe is al die gāse stat beroert geweest / seggēde / Wie is dese? Eñ die scharē die seydē Dit is die Jesus / een propheet vā nazareth. Galilee

Joan.2 c Eñ Jesus is indē tēpel gegaē / eñ hi worp wt al die copēde eñ vercopēde warē indē tēpel / eñ die tafellen vādē
Mar.11b. wisselarē eñ die stoelē vā die duuē vercoftē heeft hi ōgekeert / Eñ heeft haer geseyt / daer staet gescreuē Mijn
Esay.56.c huys sal een bede huys genoēt werdē Eñ ghi hebt dz
Hiere.7 b

een moertcuyl gemaert / En̄ daer ſijn tot hē geromē
idē tēpel blindē en̄ crepelē/en̄ hi heeftſe geſōt gemaert
Als die princē dͣ prieſterē en̄ ſcriſtgeleerdē geſiē haddē
die wōderike dingē die welcke hi gedaē had en̄ die kīde
rē indē tēpel roepēde en̄ ſeggēde Hoſanna dē zoē da=
uid / So ſijnſe veronwaerdicht /en̄ hebbē hem geſeyt
hoert gi wel wat deſe ſeggē. En̄ IESVS ſeyt hoer:
Waer om niet? Hebt gy niet geleſen wt dē mont der
kinderē en̄ die ſugēde zijn/hebt ghi dat lof volmaect? en̄ Pſal. 8.
als hi hoer gelatē had. is hi wter ſtat gegaē in Betha
nyē en̄ heeft daer ꝟkeert. * En̄ ſmorgēs weder ī die
ſtat comēde heeft hi gehōghert. En̄ als hi eē vigeboē
in dē wech geſiē hadde. is hi tot haer geromē en̄ heeft Mar. 11. f.
nz ī haer geuōdē dā bladerē. En̄ hi heeft haer geſeyt.
na deſe tijt en moet wt v geē vrucht waſſē inder ewichz
en̄ die vigeboē is ter ſtōt dorre ghewordē En̄ alſt die
C diſcipulē geſiē haddē hebbē ſi hē ꝟwōdert/ſegghende.
Hoe is deſe vigeboē ter ſtōt dorre gewordē? En̄ IE=
SVS ātwoerdēde/ſeyt haer Vaerwaer ſeg ic v/waert
ſaeck dz gi geloef hadt/en̄ nz en twifelde/ ſo ſout gi nz Mar. 11. b.
alleē doē dz dē vigeboē geſciet is/mer gi ſout oec ſeggē Joā. 14. b.
dezē berch/wert op geheuē en̄ geworpen inde zee/het
ſoude gheſciē/En̄ al dz geē dz gi biddē ſout in v gebet/
gelouēde ſult gi ꝟcrigē. + En̄ als hi geromē was in=
dē tēpel/ſo ſijn tot hē geromē daer hi was lerende/die
princē der prieſterē/en̄ ouders des volcs ſegghende/
Doer wat macht doet gi dit/en̄ wie heeft v deſe maht
gegeuē? En̄ IESVS ātwoerdēde heeft geſeit Jck ſal Luc. 20. a
oec wat vragē twelcke iſt ſake dat ghyt mi ſegt/ ſo ſal
ick oec ſegghen in wat macht ick dit doe Joānes doep
ſel vā wien waſt/wtē hemel/of wten menſchē? En̄ ſy

hebben bi haer seluen gedocht/ seggede. Seggen wij
wten hemel/ so sal hi ons seggē/ waer om en hebt ghi
hem niet ghelooft? Mer ist dat wi seggen/ wt dē men
schen/ so vreesen wi die scaren/ want si houdē hem al te
samē voer een propheet. Eñ IHESV antwoordende
hebben si ghesept/ wi en wetens niet. Eñ hi heeft tot
haer ghesept. Noch ick en segghe v oock niet/ in wat
macht dat ic dit doe. *

Mer wat dunct v? Een mensch hadde twe sonē. Eñ
gaende totten eerstē/ heeft hi gesept. Soen gaet hudē
eñ werct in minē wijgaert. Eñ hi antwoordede sprac.
Ic en wil niet. Eñ daer na berou crigede/ ginc hi heē.
Eñ gaende totten ander/ heeft des ghelijcs ghesept.
Eñ die antwoordede sprac. Ic (salt doen) heer Eñ hij
en is niet ghegaen. Wie vā dese twee heeft gedaē dat
die vader woude? Eñ si seggē hem. Die eerste Jhesus
sprac tot haer. Voerwaer seg ick v/ dat die publicanen
eñ hoeren voer v gaen int rijcke Gods. Wāt Joānes
is tot v gheromē/ door dē wech des rechtuaerdicheits
eñ ghi en hebt hem niet gheloeft/ die publicanē eñ die
hoeren hebben hem gelooft. Eñ ghi/ als ghi dat ghe
sien hebt/ en zijt daer na niet beweecht geworden met
berou/ op dat ghi hem sout ghelouē.

Hoert een ander ghelijckenis.

Luc. 20. b Mat. 12. a ✠ Een mensch wasser een vader des huysgesins/ die
welcke gheplant heeft een wijngaert/ eñ heefter een D
heyning om getuynt/ eñ heeft een pers dair in gegra
uen/ eñ een toren getimmert/ eñ hi heeft hem die bou
luyden verhuert/ eñ is buten gereyst Eñ als die tijt d
vruchten geromē was/ heeft hi gesept zijn knechtē/

totten ackerluyden/op datse zijn vruchten ontfangē souden. Eñ die bou luyden / zijn knechten geuangen hebbende/hebben si den eenē gheslagen/ dander ghedoot/den derden ghesteent. Weder so heeft hi gheson den ander knechten meer dan dye eerste/ eñ si hebben haer des ghelijcs gedaen. Eñ ten laetsten heeft hi geseynt tot haer zijnē soen seggende. Si sullen minē soē ontsien. Eñ die ackerluden als si die soen gesien hebben/hebbē si geseyt onder malcander. Dit is die erfgenaem/comt latē wi hem dodē/eñ latē wi zijn erf besitten. Eñ als si hem geuat hebbē/hebbē si hem wtē wijgaert geworpen eñ gedoot. Daer om wãneer de heer des wijgaerts comt. wat sal hi desen bouludē doē? Si segghen hem. Ouermits dat si quaet zijn/sal hise qualijc handelen/eñ zinē wijgaert sal hi andꝰ bouludē verhueren die welcke hem vrucht sullen gheuē op zijn tyt.

Jhesus sprac tot haer. Hebt ghi noeyt ghelesen in die scriften. Die steen/welcke die wercluyden verwor pē haddē/die is gemaert int principael des hoecs. Dz is vandē heer gesciet/eñ tis wonderlick in ons ogen? Daer om seg ic v/dat rijc Gods sal vã v genomē worden/eñ tsal gegeuē wordē volc/dat vootbrengende is zijn vrucht. Eñ die daer valt op desen steen/die sal gebroken wordē. Mer op wie dat hi valt/sal hi te niet maken. Eñ als die princen der priesterē eñ die Pharizeen gehoort haddē zijn gelikenissen/hebben si verstaē dz hij vã haer sprack/eñ soekende hem te vangen/hebben zij gevreest die scharē/want zij hielden hem voer een pro pheet. Eñ IESVS antwoordēde/heeft hi weder om gesprokē tot haer doer gelikenissen eñ geseyt. *

Psal. 117.
Mar. 12. a
Luc. 20. b

TRyc d' hemelen is gelijck geworde̅ ¶ Cap. xxij A
Luc. 14. d. een me̅sce die coninc was / die welck bereyt had
zy̅ soen / ee̅ bruloft / en̅ hi heeft wt gesonde̅ zy̅ knechte̅ /
dat sy roepe̅ soude̅ die daer totte̅ bruloft genoet ware̅
en̅ sy en woude̅ niet come̅ Wed' om heeft hi wt geson
de̅ zijn knechte̅ / segge̅de / Segt die genode̅. Siet mijn
maeltijt heb ic bereyt / my̅ osse̅ en̅ my̅ gemeste beeste̅
zy̅ geslage̅ / en̅ tis al bereyt comt te bruyloft. En̅ si en
hebbe̅t nz waer genome̅ / en̅ sijn werch gegae̅ / die ee̅ in
zy̅ acker / die and' tot zijn coma̅scappe̅. En̅ de and' heb
be̅ gehoude̅ zy̅ knechte̅ / en̅ als sy hoer spijt aengedae̅
hadde̅ / hebbe̅ si hoer gedoot. En̅ doe die coninc dit ge-
hoert had / is hi toornich geworde̅ / en̅ zy̅ heerknechte̅
geseynt hebbe̅de / heeft hi hoer gedoot / en̅ hoer stat an
brant gesteke̅. Doe sprac hi tot zijne̅ knechte̅. Die bru
loft is bereyt mer die daer genoet ware̅ / en ware̅ niet
waerdich / daer om so gaet in die wtgange̅ der wegen
en̅ al die ghi vint die roept ter bruloft. En̅ zijn knech
te̅ zijn wtgegae̅ in die wege̅ / en̅ hebbe̅ vergadert al die
geen die si hebbe̅ geuonde̅ / quade̅ en̅ goede̅ te same̅ / en̅ B
die bruloft is veruult mz gaste̅. En̅ als die conic inge
gaen was / op dat hi sien soude die daer an die tafele̅ sa
te̅ / na dz hi gesie̅ had / daer ee̅ me̅sce nz gecleet wese̅de
mit ee̅ bruloftes cleet / sprac tot he̅ Vrie̅t / hoe sidi hier in
gegae̅ / nz hebbe̅de ee̅ bruloftes cleet? / En̅ hi heeft ghe
swege̅ Doe heeft die conic geseyt sijn dienaers. Als gij
zy̅ hande̅ en̅ voete̅ gebonde̅ hebt / soe werpt hem in die
wterste duysternis. dair sal wese̅ screijnge en̅ knersin
ge d' tande̅ / wa̅t veel sijnder geroepe̅ mer weynich wt
Mar. 12. b uercore̅. * ✠ Doe hebbe̅ die pharisee̅ va̅ daer gae̅
Luc. 20. d de / een ractgeuo̅de̅ dat si he̅ va̅ge̅ soude̅ in zy̅ woerden
En̅ si sonde̅ tot he̅ / haer discipule̅ / mette̅ herodianen

seggede. Meester/ wi wetē dz gi warachtich sijt/ eñ dē
wech Gods ī die waerheit leert eñ nyemāt en vreest/
want gi en siet niet an/ die persoē dd mēsē. daer om segt
ons Wat dunct v/ behoertmē scattinge dē Keyser te ge
uē of niet? Eñ als IESVS hoer valsheyt kēde/ sprac hi
Wat tēpteert gi mi Hipocritē/ toent mi dē munt des
scattinge. Eñ si hebbē hē voergebrocht eē pēninc. Eñ
hi seyde haer/ wiens is dit beelt eñ dz opscrift? Si seg
gē hē des keysers. Doe sprac hi tot haer. Daer ō geeft
dz des keysers is/ dē keyser/ eñ dz gods is God *Eñ Rom.13. b
als si dit gehoort haddē/ so hebbē si hē verwondert/ eñ
hē latende zijnse wech gegaē. ¶ Op dien dach zijn tot
hē gecomē die Saduceē die welcke seggē/ datter geen
verrisenis en is/ eñ hebbē hē geuraecht seggede. Mee- Luc.20. e
ster Moyses heeft ghseyt. Waert saer datter yemāt Mar.12. b
storf geen kint hebbēde/ dz zijn broed trouwē soude zijn
huysurou/ eñ saet zijn broed verwerkē soude Eñ by ōs
warē seuē broeders/ eñ die eerste als hi eē huysurouge
trout had is hi gestoruē/ eñ geē saet hebbēde. heeft ge
latē die huysurou zijn broed/ des gelijcs dē tweedē/ eñ dē
derdē/ tottē seuendē toe. Ten laetstē vā allē is die vrou
oec ghestoruē Daer om in die verrisenis/ wiens huys
urou salt vā die seuen zijn/ want si hebbē haer alle seuen
gehat. IESVS antwoordede heeft haer geseyt. Ghij
dwaelt nz wetēde die scriftuerē noch die cracht Gods
In die verrisenisse/ en hylict mē nz/ of si en worden niet
te houwelijc gegeuē. Mer si zijn gelijc engelen Gods
indē hemel. Mer van die verrisenisse der dooden hebt
ghi niet ghelesen dat tot v gesproken is vā God? [die
welcke seyt] Ic ben een god van Abraham/ eñ eē god Exodi.3. b
Ysaac/ eñ een god Jacob. † God en is geē god dd dodē † Hi en is

mer der leuendighen / En̄ doe die scaren dit ghehoort
hadde̅/hebbe̅ sy hoer verwondert van syn leringhe. D
✠ Als die phariseen gehoort hadde̅ dat hi die Saddu
Mar.12.c. ceen den mont gestoept hadde/syn se te samen gecomē
en̄ een wt hoer dwelke ee̅ doctoer was des wets/heeft
hem geuracht tempterende hem/en̄ seyde/Meester/
wat is dat groetste gebot inden wet? IESVS sprack
tot he̅/Ghy sult lief hebben v heer/v god/wt al uwer
harten/wt al uwer zielen wt al uwer gedachte̅/dat is
Deut. 6.a dat groetste gebot. En̄ dat twede is dese gelyck/ Ghi
Leui.19.c sult lief hebben v naesten als v seluen/ In dese twe ge
Rom.13.c. bode̅ hangt die ganse wet en̄ propheten/
En̄ doe die phariseen vergadert waren/ heeft IE
SVS hem geuracht seggende Wat dunckt v vā Chri
sto wiens soen ist? Si seggen. Dauids. Hi sprack tot
haer. Daer om hoe hiet Dauid inden geest hem heer
segge̅de Die heer heeft geseyt minen heer/sit an mine̅
rechter hāt/ter tyt toe/dat ick sal setten uwen vianden
een voetscamel dynder voete̅? Daer om ist sake/dat=
Psal. 109 Dauid hem een heer noemt/hoe isset zynen soen? En̄
niemāt.mocht hem.yet antwoorden. En̄ niemant wt
hoer heeft geduruē/vā dien dach he̅ yet meer vrage̅ *

Dat.xxiij.Capittel.

DOe heeft Jesus gesproken toten scare̅/ende tot
zyn discipulen/seggende. In die stoel vā Moysi
Luc.11.f sitte̅ die scriftgeleerden en̄ phariseen. daer om al dat zy
Mar.12.b v gebiede̅ te houden. hout dat/en̄ doettet/mer na hoer
wercke̅/en wilt niet doen. Wāt zy segge̅t en̄ en doent
Luce.20.f niet. Wāt zy binde̅ te same̅ grote laste̅/ en̄ swaer om
te drage̅/en̄ legge̅ die op die scoudere̅ der mensche̅ mer

met haer vingher en willen si die niet roeren. Wãt al
haer werrken doen si daer om/ op dat si vandẽ mẽsren (Philacte
gesien mogen wordẽ. Eñ si verbreydẽ haer Philacte- ria) dat zijn
ria. Eñ si makẽ groot die zoomẽ hare mantelen/ eñ si brieskens
sitten garen in die hoochste stede/ in die maeltijdẽ/ in daer dye
die eerste plaetsen in die vergaderingen/ eñ si worden wet Moy
garen gegroet op die merct/ eñ ghenoemt vã die men si in gescre
sren Rabbi. Maer ghi en wilt nyet genoemt worden uen stont.
Rabbi. Wãt een is v meester te weten Christus. Eñ (Rabbi)
ghi zijt al te samen broeders. Eñ wilt v ghenẽ vader dat is mee
noemen opter aerdẽ/ wãt een is uwẽ vader/ die welke ster.
inden hemel is En wilt niet geheetẽ wordẽ meesters Jaco.3.a
want een isser v meester/ te weten Christus. Dien die
grootste is onder v/ die sal v dienaer wordẽ. Eñ die hẽ
verheft die sal verootmoedicht worden/ eñ die hẽ ver- Luce.14.b
oetmoedicht/ die sal verheuen worden. *

✠ Wee v scriftgeleerdẽ eñ Pharizeen/ hypocriten
Want ghi sluyt dat rijc der hemelen voer die mensrẽ Luc.11.g
ouermits dat ghi daer niet in en gaet/ eñ die daer toe
comẽ/ die en laet ghi niet ingaen.

Wee v scriftgeleerdẽ eñ pharizeẽ hypocritẽ/ de welc
eet/ die husen dẽ weduwẽ/ eñ dat ondẽ een scijnsel vã lã- †oerdel õt
ge biddẽ Dair õ so sult ghi swaerliker† gestraft wordẽ fanghen.

Wee v scriuẽ eñ pharisseen hypocriten/ wãt ghi om
gaet die zee eñ dat lant/ op dat ghi eẽ Jode morht ma
kẽ eñ als hijt gewordẽ is so maect ghi hem een soen
des hels/ tweemael meer dan ghi zijt.

Wee v blinde leytsluydẽ/ wãt ghi segt. Al die gheen
die daer sweert bydẽ tempel/ dat is niet. maer die daer
sweert bi dz gout des tempels/ die is sculdich. O dwa

sen eñ blindẽ/want wat is groter/dat gout of den tẽ-
pel dien welcke tgout heylich maeckt? Eñ al die geen
die daer sweert bi dat outaer/dat is niet/mer al die geẽ
die daer sweert bi die gaef die welcke opt outaer is/ die
is sculdich. O [dwasen eñ]blinde/want wat is groter
die gaef/of dat outaer/twelck die gaef heylich maeckt? G
Daer om/die daer sweert bi dz outaer. die sweert bi dz
eñ bi al dat geẽ datter op is/eñ die daer sweert bi dẽ tẽ-
pel/die sweert bi die/eñ bi die geẽ die daer in woẽt. Eñ
die daer sweert/bi dẽ hemel/die sweert bi dẽ stoel gods
Luce.11.f. eñ bi die geen die daer op sit. ¶ Wee v scriftgeleerdẽ
eñ phariseẽ hypocritẽ/die daer ꝯtient mẽthã eñ anijs
eñ camijn/ Eñ dattet swaerste was van die wet/achter
gelatẽ hebt/dat oerdel/barmherticheit/eñ tgeloef. Dit
moestmẽ doẽ/eñ tander niet achterlatẽ. * Blinde
leitsludẽ/cleinsende eẽ mugge/eñ ꝯslindẽde eẽ cameel
Wee v scriftgeleerdẽ eñ phariseẽ hypocriten wãt gi
Luce.11.f. reynicht dz butenste deel des drincknaeps eñ des sco-
† onreynic tels/mer binnẽ zijn sij vol rouerijs eñ † onmaticheyt.
heyts. Ghi blinde phariseẽ/reynicht eerst dz binnẽ dẽ napt
eñ scotel is/op dz die butẽste deelẽ vã dese reyn mogen
worden ¶ Wee v scriftgeleerdẽ ende phariseen hy
pocritẽ/wãt ghi sijt gelijck die witte grauẽ/die vã bu-
tẽ scoen scijnẽ/mer van binnẽ zijnse vol dode beenẽ eñ
alle onreynichz. Also scijnt ghi vã butẽ/ rechuaerdich
Luc. 11. g. die mẽscẽ/mer vã binnẽ sijt gi vol beueynsthz eñ boes-
hz. Wee v scriftgeleerdẽ eñ phariseẽ hypocritẽ. Wãt D
gi timmeert die grauẽ der prophetẽ/eñ ꝯciert die gra-
uẽ der rechuaerdigẽ/ eñ segget/hadden wi geweest in
die dagẽ vã onse vaderẽ/wi en soudẽ nz geweest hebbẽ

hoer gesellen in dz bloet der prophetē. Aldus sijt ghi v
seluē een getugenis/ dz ghi sijt kinderen/ der genē/ die
welcke die propheten gedoot hebbē En vuolt ghi die
maet uwer vaderē Ghi serpētē eñ geslacht der slāgē/
hoe sult gi ontvliedē/ dz oerdel des hels?

✠ Daer om/ siet/ ic sende tot v prophetē/ eñ wise/ eñ
schriftgeleerde/ eñ sommige vā hoer sult ghi dodē/ ende
crucē/ eñ sommige vā hoir sult ghi geeselē in v sinago
gē/ eñ ghi sultse vuolgē/ vā die eē stat in die ande/ op dz
op v comt alle rechuaerdich bloet/ twelc wtgestoert is
op der aerdē/ vā dz bloot des rechuairdigē Abels tot dz
bloot vā Zacharie/ des soēs Barachie/ die ghi doot ge-
slagē hebt/ tusscē dē tēpel eñ dz outaer. Voerwaer seg
ghe ic v/ al dese dingē sullen comē op dit geslacht.

Iherusalem Jerusalē/ die daer dootslaet die prophe Luc. 13. g.
ten. Eñ stenicht den genē die tot v gesonden zijn/ hoe
dicwil heb ick willen vergaderen v kinderen/ ghelijck
een henne vergadert haer kuykenen onder haer vlo-
ghelen/ eñ ghi en hebt nz ghewilt/ Siet/ v huys/ wort
v woest gelaten/ want ick seg v/ ghi en sult mi hier na
niet sien/ ter tijt toe dat ghi segt. Ghebēdijt is hij/ die
daer comt indē naē des herē. * ¶ Dat. xxiiij. Capit.

ENde IESVS wtgegaē zijnde/ so ginc hij vandē
tēpel. Eñ zijn discipulē zijn tot hē gecomē. om dat
si hem tonē soudē/ die timmeringhe des tempels. Eñ Mar. 13. a.
IESVS heeft tot haer ghesproken. En siet ghij niet Luc. 19. g
al dese? Voerwaer segghe ick v. Hier en sal den eenē eñ. 21. b
steen op den anderen nyet ghelaten worden/ die niet
ghedestrueert en sal worden. ¶ Eñ sittende op den
berch van olyueten soe zijn/ zijn discipulen heymelijc

tot hē geromē ſeagende/Segt ons wanneer deſe din-
ghen geſchien ſullen/ eñ welc teiken dijnre toecoemſt
weſen ſal/eñ der eyndinghe der werelt. Eñ IESVS
antwoordende heeft tot hoer geſproken. Siet/ dat nie
mant v en verleyt/ want daer ſullē veel comē in mijnē
naem ſeggende/ick ben Chriſtus/eñ ſi ſullen der veel
ve:leyden.
Ephe 5. b Eñ ghi ſult horen oorloghen/eñ gheruchtē der oor
logē/mer ſiet toe/dat ghi niet verſtoert en wort Wāt
het is van node dat al deſe dingen geſciē/mer noch en
iſt gheen eynde. Want dat een volck/ſal tegē dat āder
volck opſtaen/eñ dat een rijck teghen dat ander rijck/
Eñ daer ſullen zijn peſtilentien/duertijdē/ en aertbe-
uinge/in alle plaetſen/eñ al deſe/zijn die beginſele der
droefniſſen.
Jo. 16. a Eñ dan ſo ſullen ſi v leuerē/in tribulatiē / eñ ſullē v
Mat. 10. a dodē/Eñ om mijnē naē ſo ſuldi gehaet zijn/vā allē mē
ſcē/Eñ dā ſo ſullē daer veel geſcandalizeert werdē/eñ
ond malcanderē ſo ſal die een dē anderē leuerē/Eñ ſij
ſullē malcāderē hatēde zijn. Eñ veel valſce prophetē ſul
lē opſtaē/ eñ ſullē daer veel verleydē/ eñ wāt die boeſhz
ouerulvedich ghewordē is. ſoe ſal die liefte vā vele cout
wordē/Eñ die volſtādich blijft/tot idē eynde/die ſal ſa
lich weſē. Eñ dit euāgelie des rijcs/ſal ī die geheel we
relt gepredict wordē tot een getugeniſſe voer alle mē
ſchen. Eñ dan ſal die eyndinghe comen.
Hier ō als gi ſiē ſult /die gruwelichz der verlateniſſe/
Dani. 9. g die vā dē Propheet Daniel geſeyt is ſtaēde in die heyli
ge plaetſe/Die dit leſēde is die verſtaet dz/dā die ī Judeē
zijn laet vliē ī die bergē Eñ die op dack is/en laet :iz neder

alnmmē/ō wat wt zȳ huys te halen/Eñ de indē acker
is/en laet die nz weder om kerē ō zȳ cleď te halē. Wee
dē (vrouwē) die kīder dragē/eñ sogē ī diē dagē eñ biď dz
v vliedinghe/ nz en gescie indē witer noch op dē sabbot
Want dan so sal een so grotē tribulaci zȳ/ welcke
gelijc/ nz geweest en is/ vanden beginsele des werelts
tot desen tyden toe/ noch en sal gescien/ Eñ ten waer
sake/ dz die dagen vercort warē/ so en soude alle vleysch/
niet salich wordē/ mer om die wtvercorē (menscē) so
sullen die dagen vercort worden/
Dan waert sake dz yemant tot v seyde/ Siet/ hier is
Christus/ of daer/ so en wil des nz gelouē/ wāt valsce
Christenē/ eñ valsce prophetē/ sullē opstaē eñ sullē ge
uē grote teykenē/ eñ voerteykenen. Also dz die wtuerco
ren (menschē) in dwalige geleyt soudē wordē/ waert
moghelijc. Siet ic hebt v te voerē geseyt. Hier om ist
sake. dz sy tot v seggē/ Siet hi is inde woestine/ so en/
wilt nz wtgaē/ siet hi is int heymelicste vant huys/ so Luce.17.
en wilt des nz gelouē. Want ghelijck den blixem/ wt
oosten comende is/ eñ wort ghesien tot int westē/ also
sal die toecoemst vandē soen des menschen zijn/ want
daer dat doode lichaem wesen sal/ daer sullen de aernē
vergadert wordē. Ter stont na die tribulacie deser da=
gē/ so sal die sonne verdonckert wordē. eñ die maen en
sal haer licht niet geuen. Eñ die sterrē sullen wten he Luce.21.e.
mel vallen Eñ die crachten ď hemelen sullen beroert Mar.13.c.
wordē/ eñ dan sal dat teyken des sone des menschē in Joelis.2.e
den hemel openbarē. Eñ dan sullen alle die geslachtē
der aerdē weenē/ eñ si sullen sien dē soen des menscen/
comēde in die wolckē des hemels mz macht/ eñ grote

glorie. Ende hi sal zijn engelen seynden met een groote stemme des trompets. Ende si sullen zijn wtuercoren vergaderen/vanden vier winden/ vanden opperste der hemelen tot haer eynden.
Ende leert ghi vanden vigeboom een ghelikenisse/want als sine tack teer is Ende als hem bladeren wt gewassen zijn/so weet ghi dat die somer na by is. Also ghi mede als ghi al dese dingen siet/soe weet dattet na bi in dye dore is/voerwaer segge ic v. Dese outheyt en sal nyet verbi gaen ter tijt toe dat dit al gheschiet. Hemel ende aerde sullen vergaen/mer mijn woorden en sullen niet vergaen. Mer van dien dage ende vre so en weet niemant/noch oor die engelen der hemelen. dan alleen minen vader.
Gen. 7. b. Mer gelijc alst was in die dagen van Noe/ alsoe sal die toecomst vanden soen des menscen zijn/want gelijc si waren/die voer die diluuie waren/eteden ende drincken/ houwende/ende tot houwelijc bestedede/ tot dien dage dat Noe gegaen was inder arcke/ ende dat nyet bekent en hebben/voer dat die diluuie ghecomen was/ende hoer alle werch genomen hadde/also sal oor die toecoemst van die soen des menscen zijn. Dan sullen daer twee inden acker zijn die een wort werch genomen ende die ander wordt achter gelaten/twe (vrouwen) malende an een molen/de een wort werch genomen/ende de ander wort gelaten twe in een bedde/een sal wech genomen worden/ende dander daer ghelaten worden. ✠ Hier om so waket. want ghi nu en weet in wat vre/dat uwen heer comen sal. Ende weet dat want waert sake/dat een vader des huysgesins geweten had/in welcke vre dat die dief ghecomen soude hebben/ so soude hi sekerlijc gewaert hebben. Ende hij en soude zijn

huys niet laten doorgrauen hebbē Hier om/so weest
ghi oec bereyt/wāt in die vre/als ghijt niet en meynt
so sal die soen des menschē comen Wie is eē ghetrou Luc. 12. c.
eñ een cloec knecht/dē welkē die heer ouer zijn huysge-
sin gestelt heeft/op dz hi haer spise geuen soude/op zijn
tijt: Salich is de knecht/dē welckē die heer also doende
vint/als hi comēde is. Voerwaer voerwaer seg ick v.
Want hi hē bouē al zijn goedē settē sal. * Eñ waert sa
ke/dz dye quade knecht in zijn hert seggede waer. Mijn
heer beyt lange eer hij coēt/eñ waert sake dat hi dā be
gōste zijn mede knechtē te slaē/eñ oec te etē eñ te drinc
kē mettē drōckaerts/so sal dā die heer des knechts in
dien dach comē/indē welckē hi hē nz verwachtede en is
eñ in die vre/inde welcke hi dat nyet en weet. Eñ zijn
heer sal hē deylen (in tween) eñ zijn deel sal hij metten
ypocritē settē/daer sal screyinge eñ knersinge der tan
den zijn. ¶ Dat. xxv. Capittel. ✠

Dan sal trijc der hemelē gelijc wordē tien maech
dē de welcke haer lāpē genomē hebbēde/zijn wt
gegaē dē brudegō eñ de bruyt te gemoet/eñ vijf wt
haer warē dwaes/eñ vijf wijs. Die dair dwaes wa-
rē hair lāpē genomē hebbēde. so haddē si geē oly/ met
hair genomē. Mer de wise haddē oly in haer vatē ge
nomē/mz haer lāpē. Eñ als de brudegō toefde/so heb
bē si altemael geslumert eñ geslapē Voert middē inde
nacht isser eē roep gescriet. Siet de brudegō coēt. Gaet
wt/hē te gemoet. Doe zijn opgestaē al de maechdē eñ
hebbē hare lampen bereyt. Ende die dwasen hebben
tottē wisē geseit. Geeft ōs vā uwē oli/wāt onse lāpen
wordē wtghedaē. Mer de wisen hebbē geantwoort/

Gheen sins op dat ons eñ v niet en ontbreeckt / Mer
gaet lieuer tot dẽ ghenẽ die daer vercopẽ / eñ coept voer
v seluẽ Als si ginghẽ om te coepẽ / is die brudegom ge
comẽ eñ die daer bereyt warẽ / syn ingegaẽ met hẽ ter
bruloft / eñ die doer is gheslotẽ / Daer nae / comen die
Luce .13.e ander maechdẽ / segghẽde Heer heer doet ons op Eñ B
hi antwoerdende sprack / Voerwaer segge ick v Ick en
Mar .13.d † hebbe v niet gekẽt / Aldus soe waect / wãt gi en weet
†kẽ v niet. dach noch wre / [in welcke die zoen des mẽschẽ coemẽ
sal] *
✠ Wãt ghelijc een mẽsce butẽ reysende / heeft geroe-
pen syn knechtẽ / eñ heeft hoor gegheuẽ syn goet / Dẽ
Luc .19.b eenẽ heeft hi ghegeuẽ vijf pont / den anderẽ twe pont
den derdẽ een pont / Een yegelic na syn eygẽ macht /
eñ terstont is hi gereyst Eñ die geẽ die vijf pont ont-
fangẽ hadde / is wech ghegaẽ eñ heeft daer mede ghe
comenscapt / eñ heeft ander vyf pont ghewõnẽ / Des
ghelijcks oeck die daer .ij. ontfanghẽ hadde heeft twe
ander ghewonẽ / Mer die een ontfangẽ hadde wech
gaende / heeftet gegrauẽ inder aerdẽ / eñ heeftet gelt
syns heren gheborghen Eñ na langhe tyt / comt die
heer der knechten eñ hout rekeninghe mit hoor / Eñ
die gheen die vijf pont ontfanghen hadde / comende /
heeft voert ghebracht vijf ander pont / seggede / Heer
vijf pont had ghi mi ghegheuen / Siet vijf ander põt
heb ick daer bouen ghewonnen / Syn heer sprack tot
hem Ey goede eñ ghetrouwe knecht / Ouer weynich
hebt ghi getrou gheweest / ouer veel sal ic v settẽ / Gaet
in die blijschap ws heeren / Eñ die gheen die twe põt
ontfanghen hadde / comende / sprack / Heer / twe põt

had ghi mi ghegheuen / Siet twe ander pont / heb ic
daer bonē ghewonnē / Sijn heer sprack tot hem / Ey
goede eñ ghetrouwe knecht / ouer weynich hebt ghy
ghetrou gheweest / ouer veel sal ick v setten / Gaet in
die blyscap ws heren * Eñ die gheen die een pont ōt
fanghen had / comende sprack / Heer ick wist dat ghi
een straf man waert / mayende daer ghi niet ghesaeyt
en hebt / eñ vergaderende / daer ghi niet ghestroyt en
hebt / eñ veruaert sijnde ben ick heen ghegaen / eñ heb
v pont in die aerde gheborghen Siet ghi hebt dat v is
Eñ syn heer antwoerdede heeft hem geseyt / ghi qua
de eñ leuye knecht / Ghi wist dat ick maye daer ick nz
ghesaeyt en hebbe eñ vergader van daer / daer ick niet
ghestroyt en hebbe. Daerom wast van node / dat ghi
mij gelt die banckierders gegeuen had / eñ ic comēde
soude sekerlijck ontfanghē hebbē dat myn was met Marc. 4.
woeker. Aldus neemt van hem dat pont / eñ gheeftet Luce 8. c.
hem die tien ponden heeft. Want al die daer heeft dyē Mat. 13 b.
sal gegeuen wordē / eñ hi salt ouervloedich hebbē / mer
die niet en heeft / oeck dat geen dat hi heeft / sal vā hem
ghehaelt wordē. Eñ een onnut knecht / worpt in dye
wterste duysternis. Daer sal wesen screyinghe ende
knersinghe der tanden. *

✠ Eñ als die soen des menschen comen sal in zijn
glori / eñ al zijn heylighe enghelen met hem Dan sal
hij sitten / op die stoel zyns glorien / eñ al dat volck sal
voer hem vergadert worden / eñ hi sal hair sceyden die
een vanden anderen / ghelijc als een herder dye scapē
van die bocken scheyt. Eñ die scapē sal hi setten an zijn
rechter hant / eñ die bocken an die slincker hant. Dan

sal die coninc seggen/den genē die an zijn rechterhāt
zijn sullē. Coemt ghi gebēdide mijns vaders/ besit dz
rijc dat v bereyt is van begin des werelts. Wāt ic bē
hongerich geweest/ en̄ ghi hebt mi gespijst. Ick ben
dorstich geweest/en̄ ghi hebt mi drincken ghegeuen.
Ic was gast/en̄ ghi hebt mi geherbercht. Naect/en̄ D
ghi hebt mi ghecleet. Cranck/en̄ ghi hebt my gheui=
senteert. Ic was in die kercker/en̄ ghi hebt tot mi ge=
comē. Dan sullen die rechtuaerdigen hem antwoor=
den/segghende. Heer wanneer hebben wy v ghesien
hongherich/en̄ hebbē v ghespijst: en̄ dorstich en̄ heb
ben v drincken ghegeuen: En̄ wanneer hebben wi v
ghesien een gast/en̄ hebben v geherbercht : oft naect
en̄ hebben v ghedect: Oft wanneer hebben wi v ghe
sien crāck. oft in die kercker/en̄ zijn tot v gecomē: En̄
die coninc antwoordende/sal haer seggen. Voerwaer
segghe ick v. Also verde als ghijt gedaen hebt/een vā
desen mijn cleynste broederen/so hebt gijt mij gedaē.
Luce.13.f. Dan sal hi ooc segghen. die gene die aen zijn slinc
kerhant sullen zijn. Gaet van mi/ ghij vermaledyde/
in dat eewige vier/dat bereydt is den duuel/ en̄ zijn en=
ghelen. Want ic bin hongerich gheweest/en̄ ghij en
hebt mi gheen spijs ghegeuen. Ick ben dorstich ghe=
weest/en̄ ghi en hebt mi geen drincken gegeuen. Ick
was een gast. en̄ ghi en hebt mi niet geherbercht. Ic
was naect/en̄ ghi en hebt mi niet gedect. Ic was crāc
en̄ inden kercker/en̄ ghi en hebt mi niet gheuisiteert.
Dan so sullen si hem antwoorden en̄ seggen. Heer/
wāneer hebbē wi v ghesien/hongherich oft dorstich/
of een gast/oft naect/of cranc/of in een kercker/en̄ en

hebbē v niet gedient? Dan sal hi haer antwoordē seg
gende. Voerwaer segghe ic v. Alsoe verde als ghijt nz
gedaen hebt een van desen minen minsten/ soe hebdijt
my niet ghedaen. Eñ dese sullen gaen in die eewighe
pijn/ mer die rechtuaerdighe in dat eewige leuē.*

¶ Dat.xxvi. Capittel. ✠

ENde het is geschiet/ als IESVS al dese sermo
nē gheeynt hadde/ heeft hi zijn discipulen ghe-
seyt. Ghi weet dattet na twee daghen paesschen wort/
eñ die soen des menschen wert geleuert om ghecruyst
te worden.

Mar.14.a
Joā.11.f.

Doen zijn die princen der priesteren/ eñ schriftghe
leerden/ eñ die ouders des volcs vergadert gheweest
in die sael des prins der priesteren/ die welke genoemt
worde Cayphas Eñ si hebben een raet gehouden/ op
dat si IESVM doer bedroch vangen eñ doodē moch
ten. Eñ si seyden. Niet in die hoochtijt/ op datter geen
oploep en geschiede onder tvolck

Eñ als IESVS in Bethanien was/ in die melaet
schen Symons huys/ is tot hem ghecomen een vrou
hebbende een bosch met costeliken salue. Eñ si heeftet
wt ghestort op zijn hooft/ daer hij was aen dye tafel
sittende.

Eñ die discipulen (dat) siende/ hebben hem veron-
waerdicht/ segghende. Waer toe is dit verlies? want
dese salf mocht duer vercoft worden/ eñ dē armen ge-
geuen. Eñ IESVS dat kennende heeft haer geseyt.
Wat zijt ghi dese vrou moeylic? wāt si heeft een goet
werck teghen mi ghewrocht. Want die armen hebt
ghij altijt met v/ maer my en hebt ghij nyet altijt.

Joan. 12.a

Want dat si dese salf op mijn lichaem ghegotẽ heeft
dat heeftse gedaen om mi te begrauen. Voerwaer seg
ick v. Alsoe waer dit euangeli gepreert sal wordẽ in die B
hele werelt. dan sal dit vertelt wordẽ in haer gehooch
Luc. 22. a nisse/ dat dese dit ghedaen heeft.
Mar 14. b Doe is wech gegaen een vã twaleuẽ. die welcke ge-
noemt worde Judas Ischariotis / totten princen der
priesterẽ/ eñ heeft haer geseyt. Wat wilt ghi mi geuẽ
eñ ic sal hem v ouer leuerẽ? Eñ si hebbẽ hem geloeft
xxx. siluere penningen. Eñ vã die tijt sochte hi ghele-
gentheyt/ op dat hi hem ouer leueren mochte.
Voert op dẽ eersten dach des hoochtyts azymorum
zijn die discipulen tot IESVM gecomẽ/ seggẽde hẽ.
Azymus/ Waer wildy/ dat wi v bereydẽ om den paschen te etẽ?
is onghe- Eñ hi heeft geseyt. Gaet in die stadt tot een (mã) en
desemt segt hem. Die meester seyt. Mijn tijt is nae by/ by v
broot. maer ic paesschen met mijn discipulen. Eñ die discipu
len hebben gedaen ghelijc als IESVS haer beuolen
heeft/ eñ si hebbẽ tpaesschen bereyt. C
Eñ alst auont gewordẽ was/ so sadt hij an dye tafel
met zijn. xij. discipulen eñ als si etẽde warẽ heeft hij
geseyt. Voerwaer seg ic v/ een vã v/ sal my verradẽ/ eñ
Joan. 13. c si zijn seer droeuich geworden/ eñ hebben een yeghe-
lijc hem beginnẽ te segghẽ. Ben ickt heer? Eñ hi ant
woordende heeft geseyt. Die met mi die hant in die scro
tel gesteken heeft/ dese sal mi verradẽ. Eñ die soen des
menschen gaet gelijc vã hẽ gescreuẽ is. Mer wee dye
mensch doer welcke die soen des menscẽ verradẽ wert
Het waer hem goet/ waert dat die mensce niet ghebo
rẽ en waer geweest. Eñ Judas/ de welcke hẽ verradẽ

hadde antwoordede/heeft geseyt. Bint ick niet Rabbi? (Rabbi) dat is mee
Hi heeft hem geseyt. Ghi hebtet geseyt. ster.
Ende als si etende waren. Heeft IESVS tbroot geno- Mar.14.c
men/ende als hi danck geseit hadde/ heeft hi (dat) gebroken Luc.22.b.
ende heeftet zijn discipulen gegeuen/ende geseyt Neempt/ende Joan.6.c.
eet/dat is mijn lichaem. Ende doe hi den beker genomen 1.corin.11.e
ende gedanct hadde, heeft hijt haer gegeuen segghende.
Drinct daer wt alle gader. Want dit is mijn bloet/twelc
is des niewen testaments/dat voer veel (menschen)
wort wt gestort/tot vergiffenis der sonden. Ende ick seg
ge v/hier na en sal ic nz meer drincken wt dese vrucht
des wijngaerts/tot dien dach toe/als ic dat niewe met
v drincken sal int rijc mijns vaders. Joan.18.a
Ende als si die graci ghesept hadden/zijn si wt gegaen op
den berch van Olyueten. Doe seyde IESVS hoer Ghi
alle gader sult gescandaliseert worden om minen wil in
dese nacht. Want daer staet gescreuen. Ic sal den herder Zacha.13.c
slaen/ende die scapen des vergaderings sullen verstroeyt
worden. Mer na dat ic verresen sal wesen/soe sal ick v
voergaen in Galileen. Ende Petrus antwoordende/
heeft hem geseyt Al waert dat si alle gader gescandali
seert souden worden om v Nochtans en sal ic nemermeer ge
scandaliseert worden. IESVS sprac tot hem. Voerwaer
seg ic v/dat ghi in dese nacht/eer die haen craeyt/drie-
mael mi versaken sult. Petrus heeft hem geseyt. Al wairt
oor van node/dat ic met v steruen moste/ick en sal v niet
D versaken. Ende des gelijcs hebben oor alle die discipulen ge
seyt. Doe is IESVS met haer gherommen op een hof/ Mar.14.d
dwelc genoemt wort Gethsemane/ende heeft dye disci- Lu.22.e.
pulen geseyt. Sidt hier/ter tijt toe dat ic gae/ende bidde

daer/ En̄ als hi tot hem genomē had petrū en̄ die twe
zoenē vā zeb⁊deus/ heeft hi begonnē droeuich en̄ be-
druckt te wordē/ Doe heeft IESVS hoor geseyt
Mijn siel is bedroeft ter doot toe/ Blijft hier en̄ waec
ket met mi En̄ een weynich voert gegaē sijnde is hy
op sijn ansicht geuallē/ biddede en̄ seggēde Mȳ vader
ist mogelijkē so laet vā mi gaē dese kelck nochtans nꝫ
als ick wil/ mer als gi/ En̄ hi quā tot sijn discipulen
en̄ vant hoer slapēde/ En̄ seyt tot Peter/ En moecht
gi niet een ure mit mi wakē? Waeckt en̄ bidt/ op dꝫ
gi niet en valt in becoringe/ Die geest is bereyt mer
tvleys is cranck

Weder om andermael is hi wech gegaē/ en̄ heeft
gebedē seggēde/ Mȳ vader/ ist saeck dat dese kelck vā
mi niet en mach gaē/ tē si dat ick hē drincke/ laet uwe
wil geschiē En̄ comēde/ vandt hi hoer weeder om sla
pēde/ Wāt hoor ogē die warē beswaert/ En̄ als hy
hoer gelatē heeft/ is hi weder om wech ghegaen/ en̄
heeft ten derdēmael gebedē seggēde dat selfde woort
Doe quam hi tot sijn discipulē/ en̄ seyt hoor/ Slaept
nu en̄ rust Siet die ure is gecomē/ en̄ die zoē des mē-
schē wort geleuert in die handē der sondarē/ staet op
Joā. 18. a. laet ons gaē/ siet hi is hier bi die mi verraet
Mar. 14 c En̄ als hi noch sprekēde was/ Siet Judas een van
Luce. 22. e die .xij. is gecoemen en̄ mit hem een grote schare mit
swaerdē en̄ kusen gesondē wesende vā die princen der
priesterē en̄ die ouders des volcs En̄ die gheen die hē
verriet heeft hoer een teykē gegeuē/ seggēde/ Die ick
kussen sal die isset/ houdt hem/ En̄ terstont gaē de-
tot IESVM/ heeft hi geseit/ weest gegroet Rabbi/

Eñ hi heeft hē geruſt Eñ Jeſus heeft hē geſeit Vriēt
†Waer om ſijt gi hier ? Doē ſijn ſi aēgegaē/eñ hebbē hoer hādē geſlagē in Jeſum eñ hebbē hē geuāghen †waer toe ſidy ghero men.

Eñ ſiet een vā die gheē die met Jeſu warē/wtſtrec- kēde ſijn hāt heeft ſijn ſwaert wtgetogē/eñ ſlaēde dē knecht des prins der prieſterē heeft hē ſijn oor af ghe- houwē Doe ſprack Jeſus tot hē keert v ſwaert in ſijn plaets/Wāt alle die een ſwaert nemē (om te ſlaē) die ſullē mettē ſwaert vergaē Of meēt gi dat ick [nu] nz biddē en mach mijnē vader/eñ hi ſal mijn geuē meer dā.xij.legionē der engelen ? Daer om hoe ſoude dan die ſcriſturē veruult werdē ? Wāt het moet alſo ghe- ſchieden. Gene.9.A

In deſe wre heeft IESVS gheſeyt den ſcharen/ Gi zijt wt gegaē als tot een moordenaer met ſwaer- dē eñ ſtockē/om mij te vāgē Dagelics ſat ick bi v lerē de indē tempel/eñ gi en hebt mi niet geuangē/mer al dit is geſchiet/op dat veruult ſoude worden die ſcriftē der propheten. Doe/al zijn diſcipulen hem latende/zijn gheuloghen. Eñ ſi IESVM gheuanghen hebbēde/ hebben hem ghebrocht tot Caypham/den prins der prieſteren/daer die ſcrift geleerden eñ ouderen verga- dert waren. Eñ Petrus volchde hem nae van verre/ tot die ſael des princhen der prieſteren. Eñ ingegaen weſende/ſadt hij met die dienaers/op dat hi dat eynde ſien ſoude. Mar.14.f

Voert die princen der prieſterē/eñ die ouders/eñ die heele vergaderinge ſochtē tegen IESVM een valſch ghetuychnis/op dat ſij hem dooden ſouden/ende ſij en vonden nyet/alſſer oeck veel valſche ghetuyghen

by geromē waren[en vonden ſi niet] Mer ten laetſtē
zijnder twee valſce tuygen by geromē/en̄ hebbē ghe-
ſeyt. Deſe heeft geſeit. Ic mach te nyet makē dē tēpel
Gods. en̄ in drie dagē die timmeren.

En̄ die prins der prieſterē opſtaende heeft hem ge-
†tot dië die ſeyt/en antwoort ghy niet † Waer om ſeggē deſe ge-
deſe tegen tuychnis tegen v: En̄ IESVS ſweech ſtil.
v getugē: En̄ die prince der prieſterē antwoordēde heeft hem
gheſeyt/ Ic beſweer v/bi dē leuendē God/dat ghy ons
ſegt/of ghi zijt Chriſtus die ſoen Gods. IESVS ſeit
Mar. 14. f hem. Ghi hebtet geſeit. Mer nochtās ſeg ic v/ van nv
of/ſult ghi ſien den ſoen des menſchen ſittende an dye
rechterhant des crachts gods en̄ comēde in die wol-
ken des hemels.

Doe ſcoorde die prins der prieſterē zijn cleederen/ ſeg
gende. Hi heeft blaſphemi geſproken. Wat behoeuē
wi daer bouē meer tuygen: Siet ghi hebt nv zijn blaſ-
phemie gehoort/wat dunct v: En̄ antwoordēde heb-
ben ſi geſeyt. Hi is den doot ſculdich. Doe hebben ſi in
zijn aenſicht geſpogen/en̄ inden hals geſlaghen mit
vuyſten. En̄ die ander hebbē hem met platte handen
in zijn aenſicht (ſlagen) gegeuen ſeggende. Prophe-
teert ons Chriſte/wie iſt/die v geſlegē heeft.

En̄ Petrus ſadt butē in die ſael/en̄ eē dienſtmaecht
quam tot hem ſegghende. En̄ ghi waert ooc mz IE-
Joā. 18. c. SV van Galileen. En̄ hi heeftet voer haer allen ver-
ſaect ſeggende. Ick weet niet wat ghi ſegt. En̄ als hi
vet gaende int portael was/heeft hem een and' dienſt
maecht geſien/en̄ heeft geſeyt den ghenē die daer wa
ren. En̄ deſe was ooc met IESV van Galileen. En̄

hy heeftet weder om versaect met een eedt. Ic en ken den mensch niet. Eñ na een weynich tijts/zijn toe ge gaen die daer stonden/ende hebben geseyt tot Peeter Voerwaer ghi sijt mede vā haer (luydē) wāt v sprake maect v openbaer. Doe heeft hi begonnē te verulokē eñ te sweren. dat hi den mensch niet en kende. Eñ ter stont heeft die haen ghecraeyt. Eñ Pieter heeft ghe dachtich geweest des woorts IESV. die hem gheseyt hadde Eer die haen craeyt/sult ghy mi driemael versa ken. Eñ wtgegaen sijnde heeft hi bitterlijc ghecreyt

¶ Dat. xxvij. Capittel.

ALst morgen ghewordden was. soe hebben dye princen der priesteren/eñ die ouders des volcs eē raet ghehouden tegens IESVM/ om hem ter doot te leue ren. Eñ si hebben hem ghebonden ghebrocht Poncio Pylato den rechter. Luce. 23

Judas die hem verraden hadde. siende doe dat hi ver oerdelt was/met berou beroert sijnde/so heeft hy den princhen der priesteren eñ den ouderen die. xxx. pēnin ghen weder gebrocht seggēde. Ic heb gesondicht ver radende dat onnosele bloet. Eñ si hebben ghesproken Wat leydt ons daer an? Siet ghy toe. eñ die siluer en penninghen ghewoorpen hebbende indē tempel. so is hy van daer ghegaen. Eñ wech gaende so heeft hi hē met een strop verhangen.

Die princen der priesteren genomen hebbende die silueren penninghen/hebben gesproken/ten betaemt niet datmen haer inden geltblock worpt. want dit een loen des bloets is. Eñ een raet ghehouden hebbende/ so hebben si daer mede gecoft een pottebackers acker. Actuū. 1.

om die pelgrims daer in te begrauē. Ēn hier om is de
sen acker genoēt gewordē/den acker des boets/tot dē
dach van huden. Ēn doe is veruolt geweest/dat door
Jeremias den propheet ver seyt was seggēde. Ende
Zacha.11 c sy hebben ghenomen .xxx. silueren penninghen/ een
loen des ghewaerdeerden/dwelc gewaerdeert sy ghe
cost hebbē vanden kinderē van ysrael/ eñ hebbē hem
ghegheuē tottē acker des pottebackers/ gelijc die heer
mi dat beuolē heeft
Ēn IESVS heeft gestaen voor den rechter/eñ dye
rechter heeft hem geuraecht segghende. Sijt ghi die B
Coninc der ioden. Ēn IESVS sprac tot hē. Ghi segt
dat. Ēn doen hi ghearruseert wert vanden princē der
priesteren/eñ vanden ouders/soe en heeft hi niet ghe
antwoort. Doe seyde Pylatus tot hem. En hoordi nz/
hoe vele getugenissen dat si tegen di segghende zijn?
Ēn IESVS en heeft hem niet geantwoort/op enich
woort/also dat die rechter seer verwondert wert.
Ēn in die hoochtijt plach den rechter/ den scare vry
te laten een gheuanghen/den welcken si wilden/ende
hi had doe eenē merckeliken geuangen die Barrabas
ghenoempt was. Ēn tot haer vergadert zijnde/heeft
Pylatus ghesproken. Welck van tween wildi dat ick
Joā.18. g. v vry latē sal Barrabas oft IESVS/die Christus ge
Luce. 23 c. noempt worde. Want hi wist wel/dat si hem door ni=
dicheyt gheleuert hadden.
Ēn hi sittende in zijn rechterstoel/soe heeft tot hem
zijn huysurou ghesonden seggende/en hebt ghi toch
nyet te doen/met dyen rechtuaerdighen (mensche)
want om zijnen wille/so heb ic huden indē slaep veel

gheleden.

Ẽn die princen der priesterẽ/eñ ouders hebben den scharen wijs ghemaect dat si Barrabam begerẽ souden/eñ IESVM souden dooden. Ẽn dye rechter antwoordende sprac tot haer. Welcken wildy van desen tween dat ick v vry laet/eñ sy hebben gheseyt Barrabam. Ẽn Pilatus die heeft tot haer geseyt. Wat sal ic dan IESV doen/die Christus ghenoempt worde/eñ si hebben alle tot hem gesproken/laet hem ghecruyst werden/eñ die rechter heeft geseyt/ wat quaets heeft hi ghedaen. Ẽn si riepen te meer seggẽde/laet hem ge cruyst worden.

Ẽn Pylatus siende dat hi niet en profiteerde/ maer datter meerder oploop (onder dat volc) wert/soe heeft hi/water genomen hebbẽde/ zijn handen voer tvolck gewasschen/seggende Ic ben onnosel des bloets van desen rechtuaerdigẽ. Siet ghi toe. Ẽn dat geheel volc heeft antwoordẽde gesproken/zyn bloet si op ons/eñ op ons kinderẽ. Ẽn doe heeft hi haer gelaten Barrabam/eñ hi heeft IESVM gegeesselt zijnde/haer ge leuert/om gecruyst te worden. Mar. 15. b.

Ẽn doe so hebbẽ die knechtẽ des rechters Jesum ge nomẽ int rechthuys/eñ si hebbẽ tot hẽ vergadert/dẽ geheelẽ hoop/eñ na dat si hẽ ontcleet haddẽ/ so hebben si Joã. 19. c.
hẽ om gegeuẽ eenẽ purpurẽ mantel/eñ si hebbẽ op zijn hooft ghesct een crone die van doornẽ geulochtẽ was eñ in zijn rechterhant een riet/eñ voer hem knielẽde/ so hebbẽ si hem bespot seggende. Weest gegroet Coninc der iodẽ. Ẽn als si in hẽ gespogẽ haddẽ/ so hebbẽ si dat riet genomẽ/eñ si sloegh en zijn hooft.

En na datsi hem bespot hadden/so hebben si hem dē mantel wt getogē/eñ hebbē hem met zijn clederē ghecleet/eñ si hebbē hem van daer geleyt/om dat si hē crucen souden.

Eñ wt der stat gaende so hebbē si geuondē/ een mēsche vander stat Cyrenē/die Symon genoēt was/ eñ desen hebbē si daer toe gedwongē om dat cruys (IESV) te dragē. Eñ si zijn gecomē indē plaetse die. Golgotha genoemt is/dwelc is die plaetse. Caluarie/ eñ si hebbē hem gegeuen te drinckē/a zijn die met galle gemenghet was/eñ doe hi dat gesmaect had/so en wou

Psal. 21.

de hijt niet drincken.

Eñ na dat si hem gecruyst hebbē/so hebbē si zijn cle- derē ghedeelt/het lot worpende/op dat volbrocht soude worde dat doer den Propheet geseyt is. Sij hebben hem seluen ghedeelt mijn clederen/eñ op mijn cleet so hebbē si dat lot geworpen. Eñ sittende so hebbē si hem daer ghewacht/eñ bouen zijn hooft so hebben sij ghe set/sijn sake gescreuē zijde. Dit is IESVS die coninc der Joden. Eñ doen werden met hem ghecruyst twe moerdenarē/die een an zijn rechtersijde/eñ die ander an sijn slincker sijde. B

Sapiē. 2. d

Eñ die verbij ghingen spraken spijtich/schuddende haer hoofden/ende spraken/†Sijt ghi die selue/die destruerende wert den tempel/eñ indē derden dage dien weder op timmerde/helpt v seluen/ ende sij di die soen Gods so climt neder vanden cruyce.

†ti si v die destruerēde.

Eñ des ghelijck sprakē die princen der priesteren hē bespottede mettē schriftgeleerdē eñ mettē ouders. Hi heeft ander geholpen/eñ hi en maech hem seluen niet

helpen/is hi die Coninck van ysrahel/so laet hē nu vā
den cruyce neder dalen/eñ wi sullen hem gelouen. Hi
heeft in God betroudt/laet hy hē nu verlossen ist sake
dat hi [hem] wil/Want hi heeft gesprokē Ick ben die
soen Gods/eñ ditselue verweten hem oock die Moor
denaren/die met hem ghecruyst waren/
Eñ vander sester vre/zijn duysterhedē ghewordē op Mar.15.c.
der geheelder aerde/ tot der negenster vre. Eñ omtrēt
der negenster vre/so heeft IESVS met een grote stē
geropen seggende. Eli Eli lamasabachthani. Dat is
mijn God/mijn god/waer om hebdi mӯ gelaten Eñ
die sommige vandē genē die daer stonden/na dat si dit
gehoort haddē spraken. Dese roept Helyam Eñ ter-
stont een van desen lopende/ na dat hi een spongie ge
nomē/eñ met asyn geuolt hadde/so heeft hi die an een
riet ghesteken/eñ gaft hem/ om dat hi drincken soude
Eñ die ander spraken. Latet staen. Laet ons besien of
Helyas comē sal om hem te verlossen. Eñ na dat IE
SVS weder om met een grote stemme geropē hadde
so heeft hi sijnen geest ghegheuen.
Eñ siet/dat cleet des tempels is gescoert in twe dee-
len van bouē tot beneden/eñ die aerde is beroert ende
die stenen sijn gescheurt eñ die grauen sijn gheopent/
eñ veel lichamē der heylighen die geslapen haddē sijn
opgestaē. Eñ wt den graue ghegaen sijnde/ na sijne
verrisenisse/so sijn zӯ gecomen in die heylige stat. Eñ
hebben veel (menschen) haer gheopenbaert.
Centurio eñ die gene die met hē IESVM bewaer-
dē gesien hebbēde die aertbeuinge eñ die dingē die dair
geschiet warē/hebbē seer gevreest seggende/waerach- Mar.15.d

en wilt niet vreesen. Gaet heen eñ bootscapt mijn broe
deren dat si gaen in Galileen/ eñ dair sullẽ si mi sien.
Eñ na dz si werch gegaẽ warẽ. Siet/ sommige vã dẽ
wachters/ zijn indẽ stat geromẽ/ eñ hebbẽ dẽ princen ẽ
priesterẽ gebootscapt/ al datter ghesciet was. Eñ vergadert
sijnde metten ouders/ eñ enẽ raet gehoudẽ hebbẽ
de/ hebbẽ si dẽ ridderẽ ouervloedich gelt gegeuẽ seggẽ
de. Segt dat zijn discipulẽ des nachts geromẽ sijn
eñ hem gestolen hebbẽ/ die wile dat wi slapẽde warẽ.
Eñ ist sake dat dit gehoort wort vanden rechter/ wij
sullent hem diets maken/ eñ sullen v vry maken. Eñ
als zijt ghelt genomen haddẽ/ hebbẽ si gedaen gelijc
si geleert waren. Eñ dese woordẽ zijn verbreyt byden
Joden/ tot den dach vã huden. *
✠ Eñ die. xi. discipulen zijn gegaẽ in Galileẽ/ op dẽ
berch daer IESVS hem beuolen hadde/ eñ na dat si
hẽ gesien hadden/ hebben si hẽ an gebeden/ eñ die som
mige hebbẽ getwifelt. Eñ IESVS comẽde heeft
tot haer gesproken seggende. Mi is alle macht
gegeuẽ/ inden hemel/ eñ inder aerdẽ/ hier om
gaẽde leert alle volck/ haer dopẽde inden
naẽ des vaders/ eñ des soẽs/ eñ des
heylighẽ gheests. haer leerende
onderhoudẽ/ alle dat ick v
beuolen hebbe. Eñ siet
ic ben by v alle dagẽ
totter voleyndinge
der werelt. *
¶ Hier is voleynt Sinte Matheus Euãgelie
¶ Hier na volcht Sinte Marcus Euangelie.

¶ Dat eerste Capittel. ✠

At beginsel des
euangelijs IESV christi gods
soens/als gescreuen is inden
prophe ten. †Esaia den prepheet.
Siet ic sende minē bode/voer
v aensicht/die welcke sal berey-
dē uwen wech voer v. Een stē
me die daer roepēde is indē woestinē/ bereyt den wech
des heeren/maect recht zijn toepaden.

Mala. 3. a. Esa. 40. a Mat. 3. a

Joannes doopte inder woestinē/prekende dz doop
sel des penitentijs/in een vergiffenisse der sondē. Eñ
dat geheele lant vā Judeen/eñ oec die van Jerusalem
gingen wt tot hem/eñ worden alle gader van hē ghe
doopt/in die vloet vanden iordanen/belidēde hare son
den. Joannes die was ghecleet met dat haer des Ca-
meels/eñ een leren gordel om zijn lendē/eñ at sprinc-
hanen/eñ wilden honich/eñ predicte seggēde. Die self
de is ghecomen na mi die welcke starcker is dan ick/
wiens riem zijnder scoenē/ ic neder bugende / die niet
†bequaem en bē te ontbindē Jc sekerlijc heb v gedoept †waerdich
inden water/mer die sal v dopen indē heyligē geest.✳ Joan. 3. d.
Eñ het is geschiet in dien daghen/dat IESVS van
Nazareth in Galileen quam/eñ is gedoopt vā Joan
ne inder iordanē. Eñ ter stont/doē hi op clam/wtē wa
ter sach hi/dat die hemelen †opghespleten worden/eñ †geopent
den gheest ghelijc een duue/dalende eñ bliuende op 2. pe. 1. d.
hem. Eñ daer is een stemme gemaect vā die hemelen Luce. 3. d
Ghi zijt mijn lieue sone/indē welckē mi wel behaecht. Mat. 3. d

Eñ ter ſtont dreef hem die geeſt in die woeſtijne/ eñ
was aldaer in die woeſtine.xl.daghen/ eñ.xl.nachtē
Mat.4.a eñ wort getempteert vandē boſen viant/ eñ was daer
Luce.4.a metten wilden dieren/ eñ die engelen dienden hem.

Na dien dat Joannes geuanghen was/ is IESVS
ghecomen in Galileen/ predikēde dat euangelium des
rijcs gods/ ſegghende. Die tijt is veruolt eñ dat rijck
Actuū.3.d. gods naect eñ anſtaet. Hebt leet weſen vā v boeſheyt
eñ gheloeft dat euangelij.

ten verby gaende. † Doē hi wandelde by dat meer van Galileen/ heeft
hi gheſien Symonē eñ Andream ſinē broeder/ ſcieten
de haer netten inder zee/ wāt ſi waren viſſcers/ eñ IE
Mat.4.c SVS ſprac toe haer. Volcht mi/ eñ ic ſal doen/ dat ghij
Luce.5.d. worden ſult/ viſſcers der menſchen. Eñ ter ſtont/ ach
terlatende haer nettē/ ſijn hem na gheuolcht.

Eñ voort ghegaen weſende een weynich van daer/
heeft hi geſien Jacobum Zebedeus ſoen/ eñ Joannē
ſinē broeder/ die welcke oec ſelue inden ſcepe verboettē
haer netten/ eñ ter ſtont heeft hiſe geroepē. Eñ ſy la-
tende haren vader Zebedeo/ int ſcip mettē hueilingē/
zijn hem na gheuolcht.

Eñ gingen in Caphernaum/ eñ ter ſtont opten ſab
both ingaende/ in die ſynagoghe heeft hi gheleert/ eñ
hebben hem verwōdert/ vā zijnre leeringe. Want hij
Mat.7.d. was leerēde/ als macht hebbēde/ eñ nz gelijc die ſcrift
Luce.4.f. geleerde ¶ Eñ daer was in haer der ſynagogen een
man beſeten met eenē onreynē geeſt/ eñ heeft gheroe
pen ſeggende. [Ah] IESV Nazarene/ wat dinc is ōs
met v? Sidy gecomē om ons te verdoemē? Ic ken v/
wie ghi ſijt/ ſekerlijc (ghi zijt) die heylich gods. Ende

IESVS heeft hem bestraft seggēde. Swijcht stil/eñ
gaet wt vā desen mēsce. Eñ na dien die onreyne geest
hem versoert hadde/eñ oec met groter stemmē geroe
pen hadde/is hi vā hem wtgegaen. eñ alle gader heb-
bense hē verwōdert also datse ond malcanderē vraech
dē/segghende. Wat is dat? wat nieuwer leer is dese/
want met machte hi oec gebiet die onreyne gheesten/
eñ zijn hem ghehoorsaem. Ter stont is syn fame wijt
verbreyt/in dat heele lant datter ront om lach/omtrēt
Galileen.
Eñ vā stondē an/wtgaende wter synagogen/zijn
si gherome/in Symons eñ Andreas huys/met Jaco Luce. 4. g
bo eñ Joanne. Simons wijfs moeder/lach sieck te bed Mat. 8. b.
de/vande koorts/eñ ter stont seyden sy hem van haer
Eñ tot haer gaende/eñ anvattēde haer hant/heeft hi
se opgeboert/eñ ter stont heeft haer die koorts gelatē
eñ andiende haer,
Des auonts na dien die sonne ondergheg en was/ Luce. 4 g
brochtense tot hem alle siecke mensen/ eñ oec die van
den duuelen ghequelt worden. Eñ die hele stadt was
vergadert voer die dore/ende vele die daer sieck waren
met verscheyden siekten/heeft hij ghesont ghemaect
eñ vele duuelen wtghewozpē/eñ en gehengde nz dye
duuelen te spreken/dat si hem kenden.
Eñ des morgens doē hi opgestaē was/noch al duy
ster wesende/is hi wtgegaen/eñ [IESVS] ghinc in
die woestine/eñ al daer badt hi/ende Symon is hem
nae gheuolcht/met den ghenen die met hem waren.
Ende doen sy hem gheuonden hadden/ sprakense tot
hem/Alle gader soeckense v.

Eñ hi sprac tot haer Laet ons gaē/in dese naeste dor-
pen eñ steden/op dat ic daer predikē mach/wāt daer
†gheromē om ben ic† wtgegaen. Eñ hi predicte in haer synago-
ghen/eñ int heele lant van Galileen/ ende wtworpt
dye duuelen.
Mat. 8. a. ✠ Een malaetsch mēsce is tot hem geromē/hē her-
Luce. 5. c telijken biddende/eñ op zijn knyen[voer hem] vallen-
de/sprkende tot hem. Jn dien ghi wilt/moechdi mi su
ueren. IESVS ontfermede zijns/wt stekede zijn hant
heeft hem gheraert/eñ sprac tot hem. Jc wil weest su
uer. Eñ na dien hi dit gesproken heeft/ter stont soe is
die malaetscheyt vā hem ghescheyden/eñ is ghesuuert
Eñ hem gedreyrht hebbende/ heeft hem laten gaen/
seggende hem. Siet toe dat ghijt niemāt en segt/mer
gaet eñ toent v seluen den prins der priesteren/ eñ
offert voer v suuermakinge/tgheen dat Moyses ghe
boden heeft haer in een getuychnisse. Wtgaende soe
heeft hi veel geleert eñ gods woert eñ sermoē wt ver
condicht. Ja dat IESVS niet en mochte openbaerlij-
ken comen inder stadt/mer bleef buten in die woestij-
nen/eñ van allen weghen/quamēse daer tot hē. *

¶ Dat. ij. Capittel.

E Nde na een weynich dagen/so is IESVS we-
der om gecomen in Capharnaum/eñ het is ge
hoort dat hi in een huys was/ende ter stont zijn daer
veel menschen vergadert/ia also vele/als dat die plaet
sen daer ontrent d' doren/haer alte hants nz en mocht
†woort begripen/eñ preecte haer† een sermoen/eñ quamē tot
Luce. 5. d. hem/brengende een vergichtich(mēsche) die welcke/
Mat. 9. a. vā vier (luden) ghedrogen worde. Eñ na dien si hem

let naken en mochten/ouermits die groote scare/ soe
hebbense ontdect dat dack [der husen] in welc hi was
ē tbedde neder gelaten [met coorden] doer tdoer gra
ven dack/ in welcken bedde die vergichtighe rustede.
Mer na dien IESVS gesien hadde/tgeloof der geen
e/die hem droegen/ sprac hi totten vergichtigē Sone
sondē wordē v vergheuen.
Al daer waren oec sommige vanden scriftgeleerden
sittende eñ denckende in hare hertē. Wat/hoe spreect
dese aldus blasphemi: Wie mach vergeuen die sondē
dan alleen God: Eñ ter stont na dien IESVS bekēt
hadde/wt sinē geest/dat si alsoe in haer seluē dochten/
sprac hi tot haer. Waer om denct ghi dese dinghen in
uwen herten: Welc [van beyden] is lichter te seggen
den vergichtigen vergheuē moeten wordē v sonden/
oft te segghen/staet op eñ neemt v bedde/eñ wandelt
henen: Mer op dat ghi mocht wetē/dat die sone des Joā 5. b
meñschen heeft die macht om te vergheuen die sondē/op
ter aerden/sprac hi tottē vergichtichdē. Jc seg v/staet
op/eñ neemt v bedde/ende gaet wech in uwen huyse/
Eñ ter stont is hij op ghestaen/ eñ wechnemede zijn
bedde/is hi wtgegaen in teghenwoordicheyt vā hem
allen/ia als dat si hem alle gader seer verwonderden/
ende gauen gode glorie segghende. Nie en hebben wi
sulcs ghesien.
✠ Eñ IESVS is anderwerf wt ghegaen totter
zee/eñ alle die groote scare quam tot hem/eñ hi leerde
se. Eñ doen Jesus voerby ginc/heeft hi gesien Leui/
een soen van Alphei/sittende opten tol/eñ sprac tot hē
Volcht mi nae. Eñ hi opstaede/is hem naghevolcht

Eñ thi is gheschiet doen hi was werscappede int hu
Leui datter oock veel publicanē eñ sondige mēschē
Mat. 9. b gader waren werscappēde mit IESV. eñ syn disci
Luce. 5. f pulē Wāt daer warēder vele / die hē na gheuolcht w
ren Eñ na diē ghesiē haddē die scrifthgeleerdē eñ ph
rizeen hē spijse nemēde / mittē publicanē eñ sondaren
† Waer ō sprakē si tot sijnē discipulē / (segghēde) / † Wat is do
eet eñ drie dat / alsdat hi eet eñ drinckt / mit publicanē / eñ sond
ket v mee= rē: IESVS dat horende / sprac hi tot haer. Die gesi
ster. sijn en behoeuē dē medicijn meester niet / mer die zier z
Luce. 15 a Jck en bin niet gecomē om te roepē rechtuaerdighe
I. corin. 1. c mer sondighe [menschē tot penitēciē] *
Die discipulē Joānis / eñ der pharizeen / die vasten e
Luce. 5. g comen (tot IESVM) ende segghen hem. Waer om
Mat. 9. b vasten die discipulen Joannis / eñ der pharizeen / eñ
discipulen en vasten niet. IESVS sprac tot haer. Is
† Also lan= betamelic dat die kinderē [vander slaepcamerē] de
ghe als bruloftts † inde welcke die brudeghom / mit hoot is
souden moghen vasten: Also langhe / alsē den brud
ghom bi hoot hebben / en moghen si niet vasten Mer
die daghen sullen comen / wanneer die bruydeghom
van haer ghenomen sal werden / eñ dan in dien daghē
sullen si vasten.

¶ Wāt niemant en naeyt een lap van ruych laken
aen een oudt cleet / anders soe of haelt dye nyeuwe lap
tstoppen vanden ouden / eñ wort quader schore. Oock
mede niemant en stort mostwijn in oude vatē. Wāt
anders so doet die mostwijn die vaten bersten eñ die
Luce 6. a wijn wort ghestort / eñ die vaten vergaen / mer most
Mat. 12. a wijn sal ghedaen wordē in nieuwe vaten

Ende het geuiel/ als dat IESVS/ opte sabboth ginck
doert coren/ ende sijn discipulen/ begonden onder we-
gen die koren aren of te plocken/ en die Phariseen sey
den hem. Siet/ waer om doense opten sabboth/ dat nz
en betaemt. IESVS sprac tot hoer. En hebdy niet ge
lesen wat Dauid dede/ doen hi noot hadde/ en hi hon-
gherende was/ en die ghene die met hem waren/ hoe 1.reg.21.
dat hi ghegaen is/ int hu s Gods/ onder de prins der
priesteren Abiathar/ en gegheten heeft/ die ghofferde
broden/ die welcke nie nant en betaemt te eten/ dan al
leen die priesteren/ en heeftse oec gegeuen/ den genen
die met hem waren: En hy seyde haer. Den sabboth
is ghemaect om den mensche/ niet die mensche om de
sabboth. Sekerliken/ die soen des mensce/ is die heer
oeck des sabboths.

Dat .iij. Capittel.

Ende hi is weder om in ghegaen/ in die synago- Mat. 12.
ge/ en adaer was een man/ hebbede een verdor- Luce. 6.
rede hat/ en (de scriftgeleerde) wachte of hi he oec ge
sont soude make n/ inden sabboth/ op dat sy hem soude
moghen beuldighen. En IESVS sprac totte man/
die daer hede die verdorrede hant. Staet op int mid-
del. En hi sprac totten (scriftgeleerde) Wat betaemt
van beyden/ goet te doen/ opten sabboth oft quaet te
doen/ die siele (of mensche) ghesont te maken of te do-
den. Doen sweghen si. En nae dien hyse ouer gesien
adde/ met toornicheyt/ mededoghen hebbende/ va die
lindtheyt haerder herten/ sprack hy totten man.
Steeckt wt v hant. Hy stackse wt/ ende zyn hant is
em weder gesont gemaect [als die ander was]

Mat. 4. d. Die Pharizeen wtgegaen wesende/hebben ter stõt
Luce. 4. b. te samen/met die van Herodes familie/raet gehouden
tegẽs hẽ/hoe datse hẽ soudẽ mogẽ dodẽ. Mer IESVS
met sinẽ discipulen weeck van daer/ na dat meer toe/
eñ een groote menichte van Galileen is hem na ghe
uolcht/eñ vã Judeen/eñ vã Hierusalem/eñ vã Idu-
mea/eñ van ouer die Jordane/eñ van die ontrent Ty
rum eñ Sidonẽ woendẽ/eei ouer grote menichte [vã
menschen] die welcke/nae dien si ghehoort haddẽ/die
dingen die hi gedaen hadde/tot hem gecomẽ zijn.
Eñ geboot sinẽ discipulẽ/als dat hem tscepkẽ dienẽ
soude. ouermits die groote meni hte/datse hem nz en
soude benauwẽ. Wãt vele had hier gesont gemaect/
ia/als datse hem ouer liepẽ/om hen te raken. alle dye
bedruct oft benaut wordẽ. Eñ als de onreyne geestẽ
hem sagen/vielen hem te voeten/eñ riepen seggende
Ghi zyt die sone Goods. En naerstelken dreyghede
hi haer/datse hem niet openbaer makẽ c soudẽ.
Luce. 4. f. ✠ Eñ hi is geclommẽ indẽ berch/eñ rip tot hẽ die
Mat. 8. d. hi woude/eñ si zijn tot hem gecomẽ. Eñ heft gescict
als datter soudẽ wesen. xij. mz hem/om dat ise soude
heeft haer wtseynden om te prediken/ende † datse hebben soden
macht ge- macht om te ghenesen die siecten/ ende wt te worpẽ
gheuen. die duuelen. Eñ heeft Symon ingheset/die naem P
trus/eñ Jacob Zebedeus soen/eñ Joannem Jacob
broeder/heeft hi inghesetdie namen Boanarges/d
welck gheseyt is/kinderen des donders/eñ Andrea
Mat. 10. a eñ Philippum/ eñ Bartholomeum/ eñ Matheu
Luce. 6. c. eñ Thomã/eñ Jacobum Alpheus soen/eñ Thadeu
eñ Symonem van Cananeen/eñ Judã Jscarioten

die welcke hem verraden heeft. *
En si zijn gheromen in een huys/en daer is weder
om vergadert een grote scaer.also datse geen veylichz
en hadde/om wat broots te eten. En nae dien schoort
hadden/die welcke he toe hoerde(of van sinen maerch
stal waren)zijnse wtgegaen om hem te vange Wat
si seyde/als dat hi rasende dol ghewordē was. En die
scriftgeleerde/die van Hierusalem neder gerome wa
ren/seyden. Hi heeft in hem Belzebub/ende doer den
prins der duuelen.worpt hi die duyuelen wt. En nae
dien dat hi haer tot hem geroepē hadde/heeft hi hair
toe gesproken in parabolen.
Hoe mach den eenē duuel/den anderen wtworpen
En ist sake dat een rijc/gedeelt is tegens hem seluen
so en mach dat rijck niet bliuen staen. En in dien een
huys gedeelt is/teghens hem seluen/so en mach dat
huys niet bliuen staen. En in dien die duyuel op staet Luc. 11. b.
tegens hem seluen/en gedeelt is/soe en mach hij niet Mat. 12 b.
staen/maer hi heeftet eynde. Daer en mach niemant
beroue/die vaten van eenē starckē/ingaende in sijnen
huyse/ten si dat hi eerst gebonden heeft/den stercken/
en dan so sal hi mogen berouen zijn huys. Mat. 12. c.
Ic seg v voerwaer. Alle sondē en scoffierige woordē Luc. 12. b.
daer si yemāt mede gescoffiert hebbē/ sullen vergeuē
worden/dē kinderē der mēscen. Mer so wie scoffieric-
heyt spreert indē heyligen geest/en heeft geē vergiffe
nisse/inder ewichz/mer is sculdich dz eewighe oerdel
Doē sprakē si/hi heeft in hem/eenē onreynē geest.
En zijn moeder/ en broeders quamē/en buten(den
huise)staende. hebbense een tot hē gesonden/die hem

wtroepen ſoude/en̄ die ſcare ſadt bi hem/en̄ ſeydē hem
Siet/v moeder en̄ broeders / daer buten ſtaende/bege
ren v. Hy heeft haer gheantwoort ſeggende. Wie is
mijn moeder/en̄ mȳ broeders: En̄ als hi/ ouergeſien
† dye gene die daer waren hadde† ſijn diſcipulen/ſittende ront om hem/ſprack hi
Siet mijn moeder en̄ broeders. Want die ghene/die
daer doet/die wille Gods/ die is mȳ broeder / en̄ mijn
Luce.8.c. Mat.12.d. ſuſter/ende mijn moeder.

¶ Dat.iiij.Capittel.

Luce.5.a. Mat.13.a. Luce.8.a ENde hi heeft weder om beginnē te leerē/ bijder A
zee/en̄ een grote ſcare/is bi hē vergadert/ia als dz
hi gegaen heeft/in een ſcip/en̄ geſeten inder zee/en̄ die
geheel ſcare / was opt lant/bi die zee/ende leerde hoer
veel doer parabolē/en̄ in ſȳ leeringe ſprack hi tot hoer/
Hoert toe Siet/een ſayer ginc wt om te ſayen/en̄ het
geboerde onder tſayē/dattet ſommich ſaet viel bij den
wech/en̄ die vogelē des hemels/ſyn gecomen/en̄ heb
bē dat op gegetē. Dat ander is geuallē/op ſteēroet ſen
daert niet veel aerdē en hadde/en̄ het is terſtont opge-
gaen/wantet geen hooch3 van aerden en hadde. Mer
doen die ſonne op was/iſt van hette verdorret/wantet
geen wortel en hadde. En̄ dat ander (ſaet) is geuallen
in die doorne/en̄ die doornē ſijn opgewaſſchē/en̄ heb-
bent vernielt/en̄ en heeft geen vrucht gegeuē. En̄ dat
ander (ſaet) is geuallen/in goede aerde/ en̄ heeft gege
uen vrucht/opgaēde en̄ waſſende/en̄ een bracht voert
xxx.en̄ een.lx.en̄ een.hondert.ende ſeyde [tot hoer] die
daer heeft ooren/om te horen/die hoort.

En̄ na dat hi/alleen ghewordē was/ hebbē die ge- B
ne die metten.xij.omtrent hem warē/hem gevraecht/

van die parabole / eñ seyde haer. Het is v gegeuē / om Mat.13.b.
te kennen / die verborgenheyt des rijcke Gods / mer dē Luc. 8.b.
ghenē die buyten zijn / geschien alle dingē / doer parabo Joan.12.f
len / op dat si siende / sien mogē / eñ niet bescouwē. eñ ho Esay. 6.c.
rende / horen moghen / eñ niet verstaen. Op dat sij niet Actu.28.f.
in eenighe tijt / en worden bekeert. eñ also hoer sonden
wordē vergeuē. Eñ hi heeft tot hoer gesproken / weet
ghij dese parabel niet / ende hoe suldij alle parabolen
kennen?

Die sayer sayt een sermoen / mer dese / menschen zijn vanden welcken / sommige worden ghenoēt / de vlerk bij den wech / in welcke tsermoen wort ghesaeyt / ende na dat sijt hebbē gehoort / so comt terstōt Sathanas / ende trect van hoer tsermoē / datter gesaeyt is / in hoer herte. Ende des ghelijck sijn sommighe / die daer ontfanghen / dat sermoen / in een steenachtighe aertrijke die welcke wāneer si horen tsermoen / ter stont ontfanghen sij dat (saet) met blijschap / ende si en hebbē geen wortel in haer (selfs) mer sij zijn tijtelijcken / daer na wanneer daer op comt / druck of veruolghinge / om dē sermoen / terstont / worden sij verstoert / ende sommich sijnder / die dz saet ontfāgē / in doernē / dese zijn die gene die dat sermoen horē / eñ die sorchuoudicheyden deser werelt / eñ dat bedroch der rijcdōmē / eñ die begheerlijcheydē / van ander dingen / ingaēde tot hoer / versmorē dat sermoen / eñ twort onvruchtbaer gemaect / eñ sommich sijnder die dat saet hebben ontfangē / in een goede aertrijck / die welcke horē dē sermoē / eñ ontfangen / eñ brēgē vrucht voert / also dattet / sommich greyn anbrengt. xxx. vout / sommich. lx. eñ sommich. hondert.

Eñ hy seyde hoer. Wort een lichter ontsteken om te
settē onder een (coren) maet/ of onder een bedde? wort
die lichter niet ontstekē/ om datmē die sal stellen op eē
candelaer? Want daer is/ niet so heymelick/ dz niet sal
worden gheopenbaert/ noch ten is niet verborgē ghe
†Dz niet sal weest †mer op dattet mach comen int openbaer. Soe
wie oorē heeft/ om te horen/ die hoert/ eñ hi seyde hoer
✠ Siet toe wat ghy hoert/ met wat maet/ gi meet
Luce. 6. f. sullen ander (menschē) v meeten/ eñ v[die daer horē]
Mat. 7. a. sal worden toegeworpē/ want die heeft/ sal wordē ge-
gheuen/ eñ die daer niet en heeft/ oeck dat hy heeft sal
hem worden benomen.

Eñ hi seyde. Also is dat rijcke Gods/ gelijck als een
Mat. 13. b. mensce/ die daer werpt/ saet in die aerde/ eñ slaept. Eñ
Luce. 8. c opstaende/ nacht eñ dach/ so groeyt dat saet/ eñ rijst ō
eñ. 19. d. hoech/ daer hyt nz en weet/ wāt die aerde/ brēct vrucht
wert/ wt haer seluē. Eerst loof/ daer na die ader/ daer
na dat volmaerte koren/ in die ader/ mer als die vrucht
voert ghebrocht is/ terstont/ sendt hy/ den sicht daer in
want den oept teghenwoordich is/ *Eñ hy seyde

Waer by sullē wi gelijckenē/ dat ryck gods/ of met
wat gelijckenissen/ sullen wyt ghelijckenen? (Trijck
Mat. 13. d. gods) is gelijc een mostaert saet/ dwelc gesaeyt wesen
Luce. 13. d. de/ inder aerdē/ minder is dā alle sadē/ die daer syn inder
aerden. Eñ na dattet gesaeyt is/ so rijstet op/ eñ wort
groet/ bouen alle cruyt. Eñ maeckt grote telgerē/ also
dat die vogelen des hemels/ moghē nestelen onden sijn D
bedersel.

Eñ hy sprack tot hoer zijn sermoen/ met veele alsul-
ke ghelijckenissen/ na dat si mochten horen/ mer sonder

gelijckenisse en sprack hi hoer niet. Mer alleen buten
of/beduyde hij alle dinck zijn discipulen. Eñ hij heeft
hoer in dien dach geseyt/ wãneert auōt geworde was Luc. 8. d.
Laet ons ouer gaen ant ander ouer. Eñ achterlatēde Mat. 8. c.
die scaer/nemē si hem op/ also als hij was int scip/ eñ
daer waren noch ander scheepkens met hem.

Eñ daer rijst op een grote storm vā wint/eñ die gol
uē vielen int scip/also dattet scip veruolt worde. Eñ hi
was int achterste vant schip slapēde op een oercussen
Eñ sij wecktē hem eñ seggē. Meester/ist v tot gheen
sorghe/dat wi vergaen? Eñ gewerkt / wesende/heeft
hi geboden dē wint eñ heeft geseyt/ dye zee. Swijcht
weest stom/eñ die wint heeft gerust/eñ daer is gewor
den/een grote stilheit. Eñ hij heeft hoer geseit. Waer
om sijt ghi aldus beureest. Hoe comtet dat ghi gheen
betrouwē en hebt? Eñ sij hebben gheureest /met een
grote vreese/eñ seydē onder hem seluē. Wie is dit /dat
die wint ende die zee hem gehoersaem sijn?

¶Dat vijfste. Capittel. ✠ Mat. 8. d.

EN De na sij geuarē warē ouer die zee/in dat rijck Luce. 8. d.
Gadarenorum/eñ na dat hij wt den scepe was
ghegaen /is hem ter stont te moet gecomē/wt dē gra
uen/een mensche/ die daer was ghequelt met een on=
reyn geest: die welcke hadt sijn woninge indē grauen:
eñ niemant mocht hem/met eenige ketenē bindē/daer
om/want wanneer dat hij dicwil mz boyen eñ ketenē
gebonden was(nochtans)warē van hem die ketenē
ghescoert eñ die boyen ghebroken/eñ niemant mocht
hem betemmen/eñ hij was altijt dach eñ nacht indē
berghen eñ inden grauen roepende ende quetsende hē

seluen met steenē. Eñ wanneer hi sach IESVM vā
verts/heeft hi gelopen/eñ hem angebedē/eñ roepen-
de/met een grote stemme/heeft hi geseyt. Wat is my
met v/IESV sone des oppersten gods. Ic besweer v
by god dat ghi mi niet en pijnt/want hi seyde hē. Ghi
onreyne geest/gaet wt vanden mensce. Eñ hi vraech
de hem. Wat is v naem. Eñ hi heeft geantwoort/seg
(Legio) gende hem. Mijn naem is Legio/wāt wi veel zijn/ eñ
is eē getal hi heeft hem veel ghebeden/op dat hi hem niet en sou
vā. 6666. de seyndē/wt den rijck. Eñ daer was/bi die bergē een B
groote cudde/van verkens weydende. Eñ alle die du-
Mat. 8. d. uelen/baden hem/segghende. Seynt ons indē vercke
Luce. 8. d. nen/op dat wi moghen in hoer gaen. Ende IESVS
heeft haer dat ter stont toe ghelaten/eñ die cudde wor
de ghedreuen/doer een sneuelende stortinge in die zee/
eñ si waren by tweemael dusent/eñ sijn altemalē ver
smoort inde zee/eñ diese hoeden zijn geweken/eñ heb-
bent ghebootschapt tottē stadt/eñ totten ackeren. Eñ
si zijn wt gegaen/om te sien wattet was/ datter was
gheschiet. Eñ si comen tot Jhesum/eñ sien den genē
die vanden duuel was gequelt/sittende eñ gecleet we-
sende/ende gesont van herten [dye daer hadde gehadt
een Legioen] ende si hebben gheureest. Ende sij heb-
bē bestaen hem te biddē/dat hi soude gaen van horen
plaetsen

Ende wanneer hi in ghegaen was/in een schip/ C
heeft hem ghebeden/dye daer hadde gheweest vandē
duuel beuanghen/dat hij soude wesen by hem. Maer
IESVS heeft hem niet toe ghelaten/mer heeft hem
ghesyet. Gaet in dijn huis/totten uwen/eñ boetscapt

haer/hoe groote dinghen dye heer v heeft gedaen/eñ
dat hij uwer ontfermt heeft. Eñ hi is werh ghegaen
ende heeft bestaen te rondighen/inde thien stede/ hoe
grote dinghen Jesus hem hadde gedaen/eñ alle ver-
wonderden si hem.*

Eñ als Jhesus weder om ouer gheuaren hadde/ Luc. 8. d.
met een schip/aen tander oeuer/soe is gheromen een
grote schare(volcks)tot hem/ende was by die zee. Eñ
[siet]daer is gheromen een vanden prinrhen der sy-
nagoghen/ghenaempt Jaierus/eñ als hij hem sarh
is hij neder gheuallen tot sijnen voeten/ende hij badt
hem seer segghende. Mijn dorhterken is inden wter
sten/ick bid v/dat ghij roemt/eñ legt v hant op hoer/
op dat si marh wesen gesont/eñ leuen/eñ hij is werh
ghegaen met hem/eñ een grote schare volrhde hem/
eñ verdronghen hem.

Ende een vrou die daer hadde gheweest gequelt Mat. 9. c.
met den vloet des bloets/twaelef iaren lanc/ende had
veel gheleden/vã veel medicijn meesters/ende hadde
verteert/al haer goet/ ende norhtans gheen hulp en
hadde gheuoelt/maer meer tot quader was geromen
wanneer sij hoerde van IESV/is sij gheromen inde
schare van arhteren/ende heeft gheraeckt/zijn cleet/
want sij seyde/ist saecke/dat ick sijn cleederen raecke/
ick sal wesen ghesont/ende ter stont/is dye fonteyne
hoers bloets verdzoerht/ende sij heeft geuoelt inden
lichaem/dat sij was genesen van die geessel.

Ende IESVS kennende ter stont in hem seluen
datter een groete rracht was van hem gegaẽ keeren
de hem totten scharen/seyde hij/ wie heeft gheraeckt

mijn cleederen? Eñ sijn discipulen seyden hem. Ghy
siet die scare [al om eñ om] v bedringēde / eñ ghi segt
wie heeft mi geraect? Eñ hi sach toe/op dat hij soude
sien de ghene/die dat had gedaen. Eñ de vrou vreesen-
de/eñ beuende/kennende/dat in haer ghesciet was/is
gecomen/eñ is hem te voet gheualken / eñ heeft hem
geseyt/die heele waerheyt. Eñ hi heeft haer gheseyt/
Dochter v gheloof heeft v ghesont gemaect/gaet mz
vreden/eñ weest genesen vā v geessel.
Die wijl dz hi noch sprac/zijn gecomē (die dienaers) D
vanden princе/des synagoge/die daer seydē/v dochter
is ghestoruen/wat wilt ghij voort meer den meester
moyen. Als I E SVS hadde ghehoort die woerdē/dye
daer worden gesproken/heeft hi geseyt/ totten prins
Mat. 9. c. des synagoge/en wilt niet vreesen/mer ghelooft alleē
Eñ hi heeft niet toe gelatē/dat hem yemāt soude vol-
gen/dan Petrus Jacobus/ende Joannes Jacobus
broeder. Eñ hi is gecomen int huys/vanden princhе
des synagoge. Eñ hi siet een beroerēde scaer/screyen-
de/eñ weenende/seer/eñ ingaende/heeft hi hoer ghe-
seyt/wat loopt ghi dus ouer een/eñ screyt Dese ionge
maghet is niet ghestoruen/mer si slaept. Eñ si hebbē
hē begect. Mer na dat hi haer allen wt hadde ghedre-
uen/neemt hi tot hē dye vader eñ moeder/des ionghe
maechts/eñ dē ghenē die met haer waren/eñ hy gaet
in/daer die ionghe maecht was liggende/ eñ nemēde
die ionghe maecht byder hant/heeft hij haer gheseyt
Tabitha cumi/twelc is te vpstaē/ic seg v ionge maecht
rijst op. Eñ ter stont heeft op geresen/die ionghe ma
get/eñ si wandelde/wāt si was. xij. iaer out. Eñ si heb

den hē verwōdert/met grote verwonderinge. Eñ hy
heeft haer groteliken gebodē/dattet niemāt weten en
soude/eñ hi heeft gheboden/datmen haer gheuē sou-
de/dwelc si soude eten. ¶ Dat.vi. Capittel. ✠
ENde hi is wt gegaē van daer/ eñ is gecomē in
zijn lantscap/eñ zȳ discipulen volgen hem Eñ
so alst was sabboth/heeft hi begonnē te leeren in hair Mat.xiij.g.
synagoge. Eñ veel menscē hoorēde/hebbē verwōdert
van syn leeringhe seggēde/van waer zȳ desen.dese
dingen gecomē? eñ wat wijsheyt is dit/die hē is ghe-
geuē? Eñ sulcke crachtē wordē doer hem gewrocht?
Is dit niet die timmermā? een soē vā Maria? de broe
der van Jacobus/ eñ vā Jose/vā Juda/eñ vā Simō/ Luce.4.d.
eñ zijn.zijn susteren niet met ons? eñ si wordē gescan Joā.4.f.
daliseert doer hem. Eñ IESVS seyde haer. Een pro- eñ.6.e
pheet en is niet versmaet.dā in zijns vaders lant. Eñ
onder zijn magen.eñ zijn huysgesin. Eñ hi en mocht
daer geen cracht doē/dan weynich crancke/ouermits
dopleggghē zijnre hant/heeft hi gesont gemaect. Eñ
hi verwonderde om haer ongeloof. *
Eñ hi wandelde doer die omleggēde dorpē/leerende
Eñ hi riep tot hem die.xij.eñ heeft haer begonnē wt Luce. 6.c.
te seynden/by tween/eñ hi gaf haer macht teghen die Mat.10 a
onreyne geestē/eñ heeft haer gebodē/dat si niet nemē Mar.3.c
en soudē in die wech/dan alleen een rijse/gheen male.
geen broot/noch gelt.in hair gordel/mer gescoeyt mz Luc.10.a
solen/eñ niet ghecleet wesen met twee rocken. Eñ hi
seyde haer. Soe waer dat ghi in een huys gaet/ blijft
daer/tot dat ghi daer wt gaet. Eñ so wie v niet en ont
fanct/noch v en hoort. Wt gaende vā daer/ so smijt of

dat stof / dat onder v voetē is / hoor tot een ghetugenis
se [voorwaer seg ic v / verdrachlijker salt wesē dē Zodo
mitē of gomorrijtē indē dach des oerdels / dā die stadt]
Eñ wt gegaē sijnde / predictē si / dat si hē beterē sou
dē / eñ worpē veel duuelē wt / eñ si salfdē met olij veel
cranckē eñ maectēse gesont
Luce.3.d. eñ.9.a. Mat.14.a Eñ die coninck herodes heeft ghehoort (wāt sijn
naem was bekāt ghewerdē) eñ seyde Die Joānes de
welcke daer doepte / is verresen vādē doden. Eñ daer
om werckē crachtē in hē. Die ander seydē / Tis. Hely
as / eñ die ander seydē Tis een propheet of als een wt
den prophetē Eñ na dattet herodes gehoort hadde so
heeft hi gheseyt. Dit is die Johannes / die welcke ick
thooft of gesnedē hebbe / hi is verresen vanden doden
✠ Want die selfde herodes ghesonden hebbende sij
knechten hadden die hant in Joannē gheslághē / eñ
had hē in die kercker ghebondē / om herodias die huis
vrou sijns broeders / philippi / want hi hadde hoer ge
trout [tot eē wijf] Want Joannes seyde Herodi. Tē
betaemt v niet te hebbē dat wijf dijns broeders Ende
Herodias / leyde hem lagē / eñ woude hem doden / eñ
en mocht niet / wāt Herodes ontsach Joannē / wetē-
de dat hi was een rechtuaerdich eñ heylich mā / eñ hi
nam hem waer / eñ als hi hem ghehoort hadde / so de
de hi veel eñ hoorde hem gaerne
Eñ als een bequamen dach ghecomen was / wan
neer herodes vā sijn gheboerte / een auontmael maec-
te den ouersten / eñ hooftluden / eñ principaelste van
galilea. Ende als die dochter vā die selfde Herodias
in gecomen was / eñ gedanst hadde / eñ als dat Hero-

eñ die daer te samẽ/an die tafel saten behaecht had-
so heeft die Coninc tot dat maechdeken geseyt. Be
geert van mi/wat ghi wilt/eñ ic salt v gheuen/ ende
hi heeft haer gheswozen/also wat ghi van mi beghe
ren sult/sal ick v gheuen tot die helft mijns rijcs.
Eñ si wtgegaen zijnde heeft tot haer moedr geseyt/
wat sal ic begeren? Eñ si heeft geseyt. Thooft vã Joã
nes Baptista. Eñ ter stont haestelijc ingegaen zijnde
tottẽ coninc/heeft begeert/seggẽde/ic wil dz ghi mi ter
stont gheeft/inde platteel/thooft vã Joãnes Baptista.
Ende die Coninc droeuich wesende/om dẽ geswo-
ren eedt/eñ die geen die daer te samen ande tafel saten †bedroeuẽ
en heeft haer niet willen†verworpen. Eñ de Coninc
ter stont dẽ buyel gesondẽ hebbẽde/ heeft gebodẽ zijn
hooft daer in gebrocht te wordẽ[eñ hi is heen gegaẽ]
eñ heeft hẽ onthooft/ inde kercker/eñ heeft zijn hooft
in de platteel gebrocht/eñ heeftet dz maechdekẽ gege
uẽ/eñ dat maechdekẽ heeftet haer moedr ghegheuen.
Dwelc zijn discipulen gehoort hebbẽde zijn gecomẽ/ eñ
hebbẽ tdoode lichaem genomẽ/eñ int graf gheleyt.*
+ Eñ die apostolẽ zijn tot Jesum vergadert/eñ hebbẽt
hẽ al gebootscapt/dz si gedaẽ haddẽ/eñ dz sij gheleert
haddẽ. Eñ hi seyde haer/coẽt [ghi alleẽ] an deen sijde/
in eẽ verlaten plaets/eñ rust een weynich/wãt dair wa
ren veel/die daer quamẽ eñ gingen/eñ si en warẽ niet
ledich/om voetsel te nemẽ. Eñ†hi is te scheep gegaen †si zijn
tot die verlaten plaets/an deen side Eñ dese scarẽ hebbẽ
haer siẽ werch gaẽ/eñ veel hebbẽ hẽ gekent. Eñ wt al-
len stedẽ zijn se ouer werch te voet dairwaerts gelopẽ eñ
zijn voer hem daer ghecomẽ[eñ sijn te samen tot hem

gherome] Eñ IESVS wt ghegaẽ sijnde / heeft ee
Mat. 9. d grote scare ghesiẽ / eñ is beroert / met barmhartiche
teghẽ haer / want si warẽ als scapẽ gheẽ herder heb
bẽde / Eñ begonst hoor veel te lerẽ *
Eñ als nu veel vandẽ dach verbij ghegaẽ was /
sijn sijn discipulen / tot hem gerome / segghẽde. De
plaets is verlaten / eñ veel tyts is tehãts verlopẽ / la
Joã. 6. a hoor / dat si gaẽ / tot die omlegghẽde woninghẽ / eñ
Ma. 14. a dorpẽ / om hoor broet te coepẽ [want si en hebbẽ niet
Luc. 9. b dat si etẽ / eñ hi antwoordẽde heeft hoor geseyt. Gee
ghi hoor dat si eten / Eñ si hebbẽ hem gheseyt / sulle
wi gaẽ eñ copẽ om twehondert penninghẽ broot /
gheuen hoor dat si eten ? Eñ hy seyde hoor. Hoe ve
broden hebt ghy / gaet eñ besietet Eñ als sijt ghew
ten hebben / seyden si / viue / eñ twe visschẽ / Eñ hi hee
hoor ghebođen / dat sij hoor allen souden doen sitten
by warscappen gedeelt / int groene gras / ende sij si
ghesetẽn in die groente / ghedeelt bi honderden / en
vijftighen
Eñ als IESVS die vijf broden ende twe viss
ghenomen hadde / opbuerende sijn oghen totten h
mel / heeft ghebenedijt / eñ heeft die broodẽ ghebro
eñ sijn discipulen ghegheuen / dat sise hoor voer leg
souden / eñ die twe visscẽ / heeft hij hoor allen ghede
Eñ sij hebben alle gader ghegheten / eñ sijn versad
Eñ sij hebben op ghenomen twalef volle coruen /
die brocken / ende van die vissren / Ende die daer gh
gheten hadden / die waren omtrẽt vijf dusent mann
Ende terstont heeft IHESVS sijn discipul
ghedwonghen in een scip te climmen / op dat si vo

hem ouer die zee souden varen in Betsayda/tot dat hi
die scaren verliet Eñ na dat hij hoer verlaten hadde/
is hi op enen berch ghegaen om te bidden ✠ Eñ als
den auont gheromen was doe was dat scip int middel Mat.14 d
van die zee/eñ hi alleen opt lant. eñ heeft hoer gesien
arbeydende int roeyen/want die wint was hem con-
trari Eñ omtrent die vierde wake snachts/is hij tot
haer gecomẽ/wandelende op die zee. eñ hi woude hair
verbi gaen Eñ als si hem ghesien hebben wandelen-
de op die zee/meenden si dattet een schimme waer Eñ
si hebben seer geroepẽ. want si hem alle sagen/eñ zijn
verstoort geweest. Eñ ter stont heeft hi met hair ghe
sproken: eñ heeft haer geseyt. Betrout: ick bent/ weest
niet veruaert. Eñ hi is tot haer int scip gecommẽ: eñ
die wint heeft gherust. Eñ si hebben hem wter matẽ
seer verureemt/eñ verwondert/want si en haddẽ niet
verstaen vandẽ broodẽ: wãt haer hert was verblint.
Eñ na dien datse ouer gheuaren waren/ zijn si gero
men int lant Genezareth/eñ zijn in die hauẽ gecomẽ
Eñ als si wt den scepe gegaen waren: ter stont hebbẽ
si hem ghekent. Eñ lopende doer alle dat omlegghen
de landt/ hebben si begonnen die sieken in dye bedden
om te dragen: eñ als si gehoort hebbẽ dat hi daer was
eñ also waer dat hi ingegaen was: in dorpen oft in ste
den: oft in woningen. in straten: leyden si die crancken
eñ baden hem. datse ten minsten die some vã zijn cleet
mochtẽ raken: eñ so veel alsser hem raecte: zijn gesont
ghewordden. *

¶ Dat. vij. Capittel.

Ende daer comẽ te samẽ tot hem: dye Pharizeen

ē sommige vandē scriftgeleerde/ die welcke vā Hie
rusalem ghecomen waren/ ē als sij ghesien hadde
sommighe van zijn discipulen/ met ghemeen hande
dat is onghewasschen dat broot eten. So meldē si ha
want die phariseen ē alle ioden/ en nemen geē spis
of si en wasschen dicwil hoer handē/ houdēde die ins
tinghen/ van haer ouders/ ē vande merct (comēd
en eten si niet dan als si ghewasschen zijn. Eñ veel an
der (insettinghen) zijnder diese angenomē hebben
houden/ te weten/ die drinckvatē te wasschen/ ē cr
sen/ ē latoenē vaten/ ē tafelen.

Daer na vragen hem die phariseen/ ē scriftghele
Mat. 15. a de/ waer om en wandelen v discipulen niet/ na die n
nier/ van onse ouders ingheset/ maer eten met ong
wasschen handen dbroot. Eñ hi antwoordende/ he
Esay. 29 d haer ghseyt. Wel heeft Esayas van v ijpocriten g
propheteert/ als daer ghescreuen staet. Dit volck e
mi metten lippen/ mer hoer hert is verde van mi. E
te vergeefs eeren si mi/ leerende leeringhen/ gebod
der menschen/ wāt achterlatende tgebot goods/ h
ghij/ insettinghen der menschen. Dat wasschen d
croesen/ ende drincvaten/ ende ander deser ghelijc d
ghi vele:

Eñ hi seyde hoer. Wel (fijn) verworpt ghi gods
Exo. 20. b bodt/ op dat ghij v insettinghe houdt. Want Moy
Deut. 5. b. heeft ghseyt. Eert v vader ē v moeder/ ē die va
oft moeder/ vermaledijt/ laet hem die doot steruē. M

ghi segt/ist dat een mensch seyt tot vader/oft moeder/
Corban/dat is/wat ghi ste van mi is/die sal tot uwen
profijt comen/en̄ behaluen dat/en ghehengt ghi niet
dat hi zijn vader/ende zijn moeder yet doet. Ende ghi
maect/te niet Gods woort/doer v insettinge/dye ghij
opghe set hebt/en̄ deser ghelijc doet ghi vele.
Ende na dat hi alle die schare tot hem gheroepen
hadde/seyde hi hoer. Hoort mi alle gader/en̄ verstaet/
Niet en isser buyten den mensch/ in hem gaende/dat
hem mach besmettē/ mer die vandē mēsche voort gaē
zijn die den mensche besmetten Ist dat yemant heeft
oren/ om te hooren/die hoort. En̄ als hi in een huys
ghegaen was/versreyden van die scaren/ so hebbē hē
zijn discipulen gheuraecht/van dye ghelijckenisse/en̄
hi seyde haer/zijt ghi noch sonder verstant? En ver-
staet ghi noch niet? dat al/dat van buyten inden men
sche gaet/en mach hem niet besmetten/ want tē gaet
in zijn herte niet/maer inden buyck/en̄ tgaet wt doer
de natuerlijcken camerghanck/ reynighende alle dye
spijse?
Ende hij seyde/dat vanden mensche wtgaet/dat
besmet den mensch. Want vande binnenste vā thert
der menschen/comen voort/quade ghedachten/ouer-
spelen/oncuysheyden/dootslaghen/diefte/ghierichey
den/schalcheyt/en̄ bedroch/onreynicheyt/quaet oech
spijticheyt/houaerdicheyt/ dwaesheyt. Alle dese qua-
dē comen van binnen/en̄ besmetten die mensch.

✠ Eñ opstaende vã daer is hi ghegaen in die eyn
den vã Tyrus eñ Sydon/ende in een huys ghegaen
zijnde: woude hi dattet niemant en wist: eñ en moch
niet heymelijc wesen/wãt een vrou: wyens dochterk
Mat. 15. c. hadde een onreynẽ gheest: ter stont als sy vã hem g
hoert heeft: is si gecomẽ: eñ is hem te voet gheuallen
want het was een griecx wijf: vandẽ gheslachte Sy
rophenissa: eñ si badt hem dat hi den duyuel soude w
worpen van haer dochter. Eñ IESVS seyde haer
Laet die kinderẽ eerst versaet worden: wãt ten is nie
eerlijck: te nemẽ dbroot der kinderen: eñ worpen voe
† honden. die † hondekens. Eñ si heeft gheantwoort: eñ seyt h
Tis waer heer/want die hondekens eten oec onder d
tafel/van die brocken der kinderen. Eñ hij seyde hae
Om dese reden/gaet/die duuel is wt v dochter geg
Eñ als si gegaen was/in haer huys/vant sy dat de
duyuel wtghegaen was/ende die dochter ligghend
opt bedde. ✳

† is hi ghe comẽ doer Sydon tẽn stõme
✠ Eñ weder om wt gegaen zijnde/ van die eyn
van Tyrus † eñ Sydon/is hi gherome/tot die zee va
Galileen/doer die middel eynden vanden tien steden
eñ si brenghen hem een doue † gebrerk hebbẽde in sy
tonghe/eñ bidden hem/dat hi hem die hant op leyd
eñ als hi hem genomen hadde/an deen side vã die s
re/heeft sijn vinger in zijn oer gesteken/eñ wtspouw
de/heeft hi zijn tonghe gheraert/eñ opsiende na dẽ h
mel/heeft hi versucht/eñ hem geseyt Ephphata/ d
is/wort op gedaen/eñ ter stont/zijn zijn oorẽ op gh
daen/eñ die bant zijns tonge/is los geworden/eñ h
heeft te recht gesproken/eñ heeft haer ghebodē/ d

t niemant seggē en souden Mer hoe hyt hoer meer
eboet/ so veel te meer verbreden syt/ eū verureemden
em bouen maten/ seggende. Hi heeft alle dingē wel
edaen/ den douen doet hi horen/ eū den stommē spre-
en. * ¶ Dat. viij. Capittel. ✠

IN dien daghen/ alsser een seer grote schare was Mat.15.d
eū niet en haddē dat si aten. Eū als IESVS sijn
scipulen tot hem geroepen hadde/ seyde hi hair. Mi
ntfermt ouer die scaren/ want si nv drie daghē by my
lijuen/ eū en hebben niet/ dat si eten/ eū laet ick hoer
ochterē thuys (gaen) si sullen ontbrekē in die wech/
eant sommighe van hoer zijn van verde gheromen/
Eū zijn discipulen hebben hem gheantwoort. Van
waer sal yemant dese hier moghen versaden met bro-
en inde woestine? Eū hi heeft haer geuraecht. Hoe
eel brooden hebt ghi. Eū si hebben geseyt/ seuen Eū
i heeft die scaren gheboden te sitten op daerde. Ende
ie seuen broodē genomē hebbende/ als hy ghedanct
adde/ heeft hise ghebroken/ eū zijn discipulen ghege
en/ dat sise voer souden legghen/ eū si hebbēse die sca-
en voer gheleyt/ eū si haddē weynich vissen/ eū als hi
ghebenedijt hadde/ heeft hi gheboden dese oec voor te
egghen. Ende si hebben ghegheten/ eū zijn versaet.
Eū hebben op ghenomen seuen koruen/ van die broc
en/ die daer ouer ghebleuen waren. Eū die daer ghe
gheten hadden/ waren bi na vier dusent Eū hy heeft
hoer ghelaten. *
Eū ter stont int scip gegaē sijnde met sijn discipulē/ Mat.16.a
s hi geromē/ in die deelen vā Dalmanutha ✠ Eū die Joā.2.d.
Pharizeen zijn wt gegaē/ eū hebbē begonnē te dispu

keren met hem/soekende van hem een teyken wt d
hemel/tempterende hem. En als hy versucht had
in zyn geest/heeft hi ghesezt. Waer om soeckt dit g
slacht een teyken. Voerwaer seg ic v/dit geslacht
sal gheen teyken gegeuen worde. En hoer ghelat
hebbende is hi weder om int schip ghegaen/ en o
varende is hi heen gegaen.

En si hebben vergheten brooden te neme/en n
dan een broot/hadde si met hoer int schip. En hi he
Luce.12.a haer geboden seggende. Siet toe/wacht v vande d
Mat.16.b sem der Pharizeen. En van Herodes deessem. En
disputeerden onder hoer segghende/wy en hebbe g
brooden. En als IESVS dat wist/seyt hi hoer. W
disputeert ghi/dat ghi geen broden en hebt/merct g
noch niet/en verstaet ghi niet? hebt ghi noch v he
verblint? ogen hebbende/en siet ghi niet/en oren he
Psal.113. bende/en hoort ghi niet/en ghi en gedenct niet/als
Mar.6.e. vijf broden ghebroken hadde tot vijf dusent mensc
en.8.a. hoe veel koruen met brocken hebt ghij op ghenom
Si segghe hem.xij. En als seuen (brode ghebrok
waren) onder vier dusent/hoe veel manden met br
ken vant ouer blijf hebt ghi op genomen? En si he
ben ghesezt/seuen. En hi heeft haer geseyt. Hoe coe
tet dat ghi niet en verstaet?

✠ En hi is gecome tot Bethsayda. En si breng
tot he een blinde/en bidden hem/dat hi he raecte. E
genome hebbede des blinde hant/heeft hi he wt g
leyt buten de dorp/ en als hi in zij oge gespoge hadd
en die hant op he geleyt/heeft hi he geuraecht/oft h
yet sach. En tgesicht ontfange hebbede/seyde hy I

sie mensceu/want ic sie hoer wandelende/ als boomẽ.
Daer na heeft hi weder om zijn hant op sijn ogen ge
leyt/ eñ heeft hem tgesicht weder doen ontfangen/ eñ
hi is wel gestelt geworden/ eñ hi sachse alle gadi claer
lijc. Eñ hi heeft hem ghelaten in zijn huys * seggen
de. Ghaet inden dorp niet/ ende en segtet inden dorpe
niemant. *
Eñ IESVS is in gegaen/ eñ zijn discipulen/ in die Mat.16.a
dorpen van Cesaree/ die toegenaemt is/ Philippi Eñ Luc.9.a
inden weech heeft hi zijn discipulen geuraecht/ seggẽ-
de hoer. Wie seggen de mẽscẽ dat ic ben. Eñ si hebbẽ
geãtwoort. Joães Baptista. Eñ die ander Helyas
Weder om die andr/ een vã tgetal der prophetẽ Eñ hi
seyt hoer. Mer wie segt ghi/ dat ic bẽ. Eñ Petrus ant
woordede/ seyt hẽ. Ghi zijt die Christus. Eñ hi heeft
hoer gedreycht/ dz si niemãt van hem seggẽ en soudẽ
Eñ hi heeft hoer beginnẽ te leeren/ dattet vã node
was/ die sone des menscen veel te lijden/ eñ versmaet
te worden/ vanden ouderen eñ opperste priesteren/ eñ
scriftgeleerdẽ/ eñ gedoot te worden/ eñ na drie daghẽ
te verrisen. Eñ hi sprac tot hoer die reden openbaerlic
Eñ Petrus greep hẽ/ eñ begonst hem te straffen/ eñ
hi omgekeert wesende/ eñ zijn discipulen angesien heb
bende/ heeft Petrum gestraft segghẽde. Gaet achter
mi Sathanas/ want ghi en smaect niet dat godlijc is
mer dat menschelijc is.
Ende als hij die scare te samen met zijn discipulen/
tot hem gheroepen hadde/ heeft hi hoer gheseyt. Soe Luce.9.c.
wie dat my nae volghen wil/ die versaeck hem seluen Mat.10.d
ende neempt zijn cruys/ ende volcht my nae.

Want wie sijn ziel sal willen behoudē/sal die verliesen
Mer wie sijn ziel sal verliesen om mijn of omt Euan
gelijs wille/die salse behoudē. Want wat sout een mē
sche baten/waert dat hi alle die werelt wonne/eñ zijn
Luc.12.b. ziele/scade dede? Of wat sal een mensche geuē/daer hi
sijn ziel mede lost? Want so wie hem mijnre/of mijn
sermoenen schamen sal/in dit ouerspelighe/ende son
dige gheslacht/die sone des menschen sal zijnre oeck
schamē/als hi comē sal met die heylighe Engelen in
Mat.16.d die glorie zijns vaders.

¶ Dat.ix. Capittel.

ENde hi seyde hoer Voerwaer segge ick/daer zijn
Luce.9.d. sommighe/onder die geen die hier staen/die den
Mat.17.a doot niet smaken en sullen/ter tijt toe dat si sien sullen/
dattet rijcke Gods gheromē is met cracht.

Eñ na ses daghen/heeft IESVS tot hem genomē
Petrum Jacobum eñ Joannem/eñ leyde hoer allēē
[an deen syde] op een hogē berch/eñ hij is verandert
voer hoer/eñ sijn clederē sijn blinckēde ghewordē/eñ
seer (croen) wit/als die snee/so wit/als geen voller op
aerden maken en mach. Ende daer is van hoer gesien
Helias met Moses. Ende sij spraken te samen/met
IESV. Eñ Petrus antwoordende/seyt IESV Rab
(Rabbi) bi. Hier is ons goet te wesen/laet ons drie tabernacu
dat is mee len maken/v een/ende Mosi een/ende Helie een/wāt
ster hij en wist niet/wat hi seyde/want sij waren veruaert
ouermits vreese. Ende daer is een wolcke gheromē
die welcke hoer omschceemde. Eñ daer is een stem wt
Mat.17b den wolcke gheromen/seggende. Dit is mijn lieue soē
Hoert hem. Ende ter stont als sij ront om ghesiē hadē

den/en hebben si niemant meer gesien/dan alleen IE-
SVM met hoer.

Woert als sy van den berch clommē/heeft hoer IE
SVS geboden/dat syt niemant seggen souden/ tgeen
dat sy gesien hadden(eer)dan als die zoen des mēschē
vanden doodē opgestaen waer. Eñ dit woert hebben
sy bi hoer ghehoudē/disputerende onder hoer. wat dat
waer †dat hy geseyt hadde / vandē dooden optestaen/ †als hi vā den doden opgestaen waer
eñ si vrachden hem/ seggende. Wat ist dat die schrift-
geleerden seggen. Dat Helyas eerst comen moet? eñ
hi antwoordende/heeft hy hoer geseyt. Tis waer/ als
Helyas eerst comen sal/ so brengt hy alle dinc op zyn
stel/eñ ghelijckerwys/als daer ghescreuen is van die
soen des menschen/dat hi veel lyden moet/ eñ vsmaet
werden. Mer ick segge v/dat Helyas gecomen is/eñ
si hebben hem gedaen/al/dat sy ghewilt hebben/alser
van hem ghescreuen was.

Eñ als hi gecomen was tot zyn discipulen/heeft hi
een grote scaer om hoer gesien / eñ die schriftgeleerdē
mit hoer disputerende. Eñ ter stont als alle die schaer
hem gesien hadde/so heeft zy verwōdert eñ gevreest
eñ tot hem lopende/hebben zy hem gegroetet. Eñ hi
heeft die schriftgeleerden ghevracht. Wat disputeert
ghi onder v.

✠ Ende een vvt den scare antwoordende/heeft ge-
seyt. Meester. Ick heb myn zoen welck heeft een stō Luce. 9. f.
me geest/tot v ghebrocht /ende so waneeer dat hi hem Mat. 17. c
aengrypt/so scoort hi hem / ende hi scuymt/eñ knarst
met syn tanden/ende verdwynt. Ende ick hebt v disci-
pulen geseyt/dat si hem souden vvtwerpen/ende sy en

hebben niet ghemogen.
Eñ hi antwoordende/ heeft hem geſeyt. O ongheloſ-
uige geſlacht/ hoe lange ſal ic by v bliuen? hoe lange
ſal ick v lijden? Brengt hem tot mi/ eñ ſi hebben hem
tot hem gebrocht. Eñ als hi van hem geſien was/ ter
ſtont verſtoerde hem die geeſt/ eñ neder geuallen zijn
de op daerde/ worde hi gewentelt ſcuymende. Eñ hi
heeft zijn vader gheuraecht/ hoe veel tijts iſſet (gele-
den) dat hem dit geboert is? Eñ hi heeft geſeyt. Van
kints (bien op) eñ dicwil worpt hi hem int vier/ eñ int
water/ om hem te verderuen. Och eeſt dat ghij wat
moecht. Coempt ons te hulpe/ ontfermt onſer. Ende
IESVS heeft hem gheſeyt. Moecht di dat glouen/ dē
glouende is alle dinck moghelijck. Eñ ter ſtont ſeer
luyde roepende die vader des kints/ heeft met tranen
geſeyt. Ic geloef heer. Coemt mijn ongeloef te hulp.
Eñ als IESVS geſien had/ dat die ſchare te ſamen
aen liepen/ ſoe heeft hi geboden den onreynen gheeſt
ſeggende hem. Ghij ſtomme eñ doue geeſt/ ic ghebie
de v/ gaet wt vā hē/ eñ en coemt hier namaels in hē.
Eñ als die geeſt geroepen hadde/ eñ hē ſeer verſcoert
hadde/ ſo is hi wt gegaen van hem/ eñ hy is gewor-
den als een doode/ alſo datter veel ſeyden. Hij is doot/
Eñ als Jeſus zijn hant genomē hadde/ heeft hem op
gerecht/ eñ hi is op geſtaen.
Eñ als hi in een huys ghegaen was/ ſo vraechden
hem zijn diſcipulē an deen ſide (alleen) Waer om en
mochten wi hem niet wtworpē? Eñ hi heeft haer ge-
Mat. 17. d ſeyt. Dit geſlacht en mach met gheen dinck wt gaen
dan doer bidden eñ vaſten. *

✠ Eñ van daer ghegaen zynde/ hebben si gereyst
door Galileen/ eñ hi woude niet dattet yemant wiste/
want hij leerde zyn discipulen/ eñ seide hoer. Die soen
des menschen werdt geleuert in die handen der mēschē/ Mar.8.d.
eñ si sullē hē dodē/ eñ gedoot zȳde/ sal hy tē derdē dach eñ.10.e
verrisen. Eñ si wistē twoort niet [wat hi geseyt had
de] eñ si ontsagē hē te vraghē. ¶ Eñ hi is tot Caper
naū gecomē/ eñ als hi in huys gecomē was/ heeft hij Mat.18.a
hoer geuraecht Wat disputeerde gy onder v/ īde wech? Luce.9.f
Eñ si hebbē geswegē Wāt si haddē gedisputeert onder
wege/ wie vā haer die meeste waer Eñ als hi gesetē
hadde/ heeft hi de.xij.tot hē geroepē/ eñ heeft hoer ge-
seyt. Ist dz yemāt de eerste wil wesen/ die sal dye alder
laetste wesen/ eñ aller mēschē dienaer. Eñ eē kint nemē
de heeft hijt geset int middel vā haer Eñ als hijt in zȳ
armē genomē hadde heeft hi hoer geseyt. So wie dat
een vā sodanigē kinderē ontfangē sal in minē naē/ die
ontfanct mi/ eñ wie mi ontfanct/ die ontfanct nz mijn
mer dē genē/ die mi gesondē heeft.* ✠ Eñ Joan-
nes antwoorde hē/ seggēde/ meester/ wij hebbē gesien Luce.2.f
een (mensch) in uwe naē die duuelen wtworpē/ eñ hij
en volcht ons niet/ eñ wi hebbēt hē verbodē [daer ō wāt
hi ons niet en volcht] Eñ Jesus heeft geseyt. En ver
biet hem niet/ want daer is niemāt/ dye welcke/ ist dat
hi doer minen naem cracht doet/ gheringe mach qua
lijc vā mi spreken/ want die niet tegen ons en is/ die is
voer ons. Want soe wie dat v te drincken gheeft in
mijnen naem een cop waters/ om dat hij Christo toe
behoort Ick segghe v voerwaer/ gheensins sal hi zyn
loen verliesen.

Mat.18.a Eñ so wie scandaliseren sal een vā dese cleyne die in
Luce.17 a mijn betrouwē/twaer hem beter/dat een molensteen
aen zijn hals ghedaē worde/eñ (dat hi) gewozpē woz
de inde zee. Eñ ist dat v hant v scandaliseert/snijtse of/
Tis v beter met een hant tottet leuen te gaen/ dā twe
handen hebbēde/te gaen in die helle/int vier/ dat nim=
mermeer wt ghedaen mach worden/dair hoer worm
Mat. 8.b niet en sterft/eñ tvier en wert niet wt ghedaē. Eñ ist
eñ.5.e. dat v voet v schandaliseert/snijt hem of/want tis v be
Esa.66.g ter/dat ghi gaet crepel int leuen/dan twee voeten heb
Eze.20.g. bende/sout worden ghewozpen in die hel:int vier/ dat
niet wt ghedaen mach worden/doer haer worm nyet
en sterft/eñ tvier niet wt ghedaen en wert. Eñ ist dat
vooch v scandaliseert/doetet wt. Tis v beter/ dat ghij
met een ooch gaet int rijc Gods/ dan twee ogen heb=
bende/soudt worden ghewozpen int helsche vier/daer
hoer worm niet en sterft/ende tvier nyet wt ghedaen
en werdt. *

Want alle [mensch] sal metten vier gesouten wordē/
Mat.6.b. eñ alle offerhande sal met sout gesouten werdē Tsout
Luc.14.g is een goet dinc/mer waert saec dattet sout niet soudt
en waer/waer mede sult ghi dat doen smakē. Hebt in
v seluen sout/eñ hebt vrede onder v.

¶ Dat.x. Capittel ✠

ENde als hi van daer opghestaen was/ is hi ge=
comen in dye eynden van Judeen/ doer tlant/
twelc ouer die Jordaen is/eñ die scaren comē wed om
tot hem/eñ hi leerde hoer weder als hi plach. Eñ dye
Phariseen toecomende/vraechdē hē. Ist geoorloft dz
een man/een wijf verlaet? tempterende hem. Eñ hij

antwoordede heeft haer geseyt/ wat heeft v Moyses ghebodẽ? Eñ si hebben gheseyt. Moyses gehengde een scheytbrief te scriuẽ/eñ te laten. Eñ IESVS antwoordende heeft haer gheseyt/om die hertheyt uwer herten/heeft hi v dit ghebodt gescreuen. Mer van tbeginsel des scheppings/heeft haer God man eñ vrou gemaect. Daer om sal een mensch zijn vader eñ moeder laten/eñ sal syn wijf anhanghen. Eñ twee sullen een vleesch worden/ daer om en sijnt nv geẽ twe mer een vleesch. Daer om/ laet die mensch niet sceyden/ dat God tsamẽ geuoecht heeft. *

Mat.19 a eñ.5.e. Deu.14.a Ephe.5. g 1.corin.6.b Gene.2.d

Eñ in huys hebbẽ zijn discipulen weder om/ vã dat selfde geuraecht/eñ hi seyt hoer. So wie zijn wijf verlaecht/eñ een ander trouwet/die doet ouerspel/tegen haer. Eñ ist dat een wijf hoer mã versmaet/eñ een ander trouwet/si doet ouerspel.

Luce. 16.e

Eñ si hebben kinderen tot hem gebrocht/op dat hise rakẽ soude. Ende die discipulen straften die gheen die hoer (kinderen) by brochtẽ. Eñ alst IESVS gesien hadde/is hi veronwaerdicht/ende heeft hoer gheseyt/ Hengt/ dat die kinderẽ tot mi comẽ/eñ verbietet hoer niet/want alsodanighen hoortet rijck Goods. Voerwaer segge ic v. Die rijc Gods niet en ontfangt als een kint/die sal daer gheensins in gaen. Ende als hij haer in die armen genomẽ (eñ) die handen op hoer geleydt hadde/ so heeft hi hoer gebenedijt.

Mat.19. b Luce. 18.c

Eñ als hi wt ghinck/in den wech/ soe is hem een te gemoet gelopen/eñ heeft hem zijn knyen geboghen/ eñ vraechde hem. Goede meester/wat sal ick doen/op dat ic dat eewighe leuen besitten mach? Eñ IESVS

(gebũdiẽ) is wel spreken.

Mat.19.b

heeft hem geseyt/waer om noemt gy mi goet: niemāt
Exo.20.c. is goet/dan een/te weten/ God. Ghi kent die geboden
(wel) Endoet gheen ouerspel/ en slaet niet doot/ en
steelt niet/en segdt geen walsch getuych/en bedriecht
niet/eert vader eñ moeder. Eñ antwoordende heeft hi
hem geseyt. Meester/ al dese heb ick van mijn ionchz
gehouden. Ende IESVS hem aenghesien hebbēde
heeft hem lief gehadt/ eñ heeft hem geseyt. Een ont-
breeckt v. Gaet heen/vercoopt al tgeen dat ghi hebt/eñ
gheeft den armen/eñ ghi sult een scat indē hemel heb
ben/eñ comt volcht mi/ [cruys (op v schouderen) ge-
nomen hebbende] Ende hi droeuich wesende om die
reden/ is hij droeuich wech gegaen. Want hy hadde
veel rijckdommen

Ende als IESVS ront om ghesien hadde/so seyt hi
sijn discipulen/hoe swaerlickē sullē die geen/die ghelt
hebben/int rijck Gods gaen. Eñ die discipulen ver-
wonderden van zijn woordē. Eñ IESVS weder om
antwoordende/seyt hoer/ Kinderē/hoe swaer ist hoer
die betrouwen hebbē/int ghelt/trijck Gods in te gaē
Lichtelijcker ist een cabel/doer een naeldē oech te gaē
dan den rycken/ int rijck Gods te gaen. Ende si zijn
bouē maten verwondert/ seggēde onder malcander
Wie mach daer oeck salich wesen? Ende IESVS hē
aenghesien hebbende/ seydt. By den menschē ist onmo-
gelyck/niet bi God/want alle dingen zijn moghelick
bij God.

Ende Petrus heeft beghinnen te seggen (tot) hem/
Mat.19.d Siet/wij hebben alle dinck achterghelaten/ ende zijn

v ghevolcht. Ende IESVS antwoordende heeft ge-
seydt. Ick seg v voerwaer. Niemāt isser die achter laet
een huys/ of broeders/ of susters/ of vader / of moeder/
of wijf/ of kinderen/ of ackeren/ om mijn/ ende om De
uāgelijs willē/ die niet en sal ontfangē in dese tijt hon-
dertuont/ huysen/ eñ broeders/ eñ susters/ eñ moeders
eñ kinderen/ eñ ackers/ met veruolginghe/ ende in die
toecomende tijt/ teewige leuen. Ende veel die de eerste
zijn/ sullen die laetste zijn/ ende die laetste/ de eerste/ eñ Luce.xiij.f.
si waren inden wech tot Hyerusalem opclimmende/
ende IESVS ginck hoer voer/ ende si warē veruaert/
eñ (al) volgende vreesden sij.

Eñ als Jesus weder om die twaelf tot hē genomen
hadde/ so heeft hi hoer beginnē te seggen / dat hem toe Mat.20.b
comen soude. Siet wi climmē op tot Hyerusalē/ ende Luce.18.f.
die soen des mēschen sal den Princē der priesterē ende
scriftgeleerden eñ ouders geleuert worden/ eñ si sul-
len hem veroerdelen totter doot/ ende si sullen hem dē
heydenen ouerleueren/ ende sullen hem bespotten/ eñ
sullen hem geesselen/ eñ si sullen in hem spuwen / eñ
sij sullen hem doden/ eñ ten derdē dach sal hij verrisen.

Ende daer comen tot hem. Jacobus ende Joan=
nes/ Zebedeus soenen/ seggende. Meester. Wij willē Mat.20.b
dat ghij ons doet / so wat wij begheren sullen. Ende
hij heeft hoer gheseydt. Wat wilt ghij dat ick v doe?
Ende sij hebben gheseydt. Gheeft ons/ dat wij sitten
in v glorie/ die een aen v rechter handt / ende die ander
aen v slinckerhant. Ende Jesus heeft hoer gheseyt
Ghij en weet niet wat ghij begheert.

Morcht ghi den dranc drinckē dye ic drinck: eñ met dē
doopsel gedoopt wordē/daer mede ic gedoopt worde:
Eñ si hebben geseyt. Wi mogent. Eñ IESVS heeft
hoer geseyt. Ja ghi sult den dranc drinckē/die ic drinc/
eñ mettē doopsel gedoopt wordē/daer ic mede gedoopt
worde. Mer an die rechterhāt/of aen die slinckerhāt
te sitten/en behoort mi niet v te geuen/ mer [tsal haer
ghehoren] diet bereyt is.

Mat. 20 d Eñ alst die. x. gehoert haddē/ hebbē si beghinnen te
veronwaerdigen van Jacob eñ Joānes. Eñ als hair
IESVS tot hem geroepē hadde/seyde hi hoer. Ghij
weet (wel) dat/die den heydenē schinen te ghebieden/
die hebben heerscappie tegen haer. Eñ die groot van
haer sijn gearcht/die gebrukē tegen haer (ludē) macht
Mer also salt ondv niet wesen. Mer so wie wt v groot
sal willen onder v werden/die sal v dienaer wesen. Eñ
so wie wt v sal willē die eerste wesen/die sal alder(mē
schen) knecht wesen/wāt de soen des menscen/is niet
gecomen/op datmē hem dienen soude/mer op dat hij
self dienen soude/ eñ dat hi soude sijn siel geuen tot een
verlossinge voer veel (menscen)

Mat. 20 d Eñ si comen te Jerico. Eñ als hi wt die stadt Je
richo ginc/eñ zijn discipulen/ eñ een grote schare. soe
sadt die blinde Bartimeus Timeus soen by den wech
biddende. Eñ als hi gehoort had dattet IESVS van
Nazareth was/heeft hi begonnē te roepē/eñ te seggē
Dauids soen IESV ontfermt mijnre. Eñ veel straf-
ten hem/op dat hi swijghen soude. Eñ hi riep veel te
meer Dauids soen ontfermt mijnre. Ende IESVS
heeft gestaen/eñ heeft geboden/dat hi geroepen sou-

de worden. En sy roepen den blinde/ segghende hem. Weest wel ghemoet/ staet op/ hi roept v. En als hi zijn mantel werch ghewoꝛpen hadde/ soe is hi op ghestaen/ eñ is tot IESVM gherome. En IESVS antwoordede/ seyt he. Wat wildy dat ic v doe? eñ die blinde heeft hem geseyt Rabboni/ dat ic tgesicht ontfange mach En IESVS heeft hem geseyt. Gaet heen v geloef heeft v ghesont gemaect/ eñ ter stont heeft hi tgesicht ontfangẽ/ eñ hi volchde IESVM in die werch. Rabboni dat is meester

¶ Dat. xi. Capittel.

ENde als sy Hierusalem naken/ tot Bethphage eñ Bethanien/ by den olyuen berch/ so seynde hi twee van zijn discipulen wt/ eñ seyde hoer. Gaet heen int doꝛp/ dat tegen v is/ eñ ter stont daer ingaẽde/ sult ghi een ionge gebonden vinden/ daer geen mensch op geseten heeft/ ontbintet eñ brengtet hier/ En ist dat v yemant seyde. Waer om doet ghi dat? Segghet/ dat die heer dat te doẽ heeft/ eñ ter stõt sal hi hẽ herwaert senden. En die discipulen zijn heen gegaen/ eñ si hebben geuonden een ionge bi een doer gebondẽ in een twee werch/ eñ si ontbindẽ hem. En sommige van dye geen die daer stondẽ/ seyden hoer. Wat doet ghi/ die ionghe ontbindende? En si hebben haer geseyt/ gelijkerwijs als IESVS haer gebodẽ hadde/ ende si ghehengdent hoer. En si hebbẽ die ionge tot IESVM gebꝛocht/ eñ hebbẽ haer cleederen daer op gewoꝛpen/ eñ hi is daer op geseten. En veel hebbẽ haer cleederẽ indẽ werch gespꝛeyt. En die ander snedẽ tacken vã dye boomẽ/ ende spꝛeydense indẽ werch. En die daer voer gingen eñ dye daer nae volchden/ dye riepen segghende Hos anna Mat. 21. a Luce. 16 c Joã. 12. b

(Hos anna) dat is maeckt ōs salich

gebenedijt (is hi) die daer cōt indē naē des herē Gebe-
nedijt dattet rijc comt inden naē des herē ons vaders
Dauid Hos anna int alder hoochste
✠ Eñ die heer is te Jerusalē eñ indē tempel gecomē
Eñ als hijt al ront ō gesiē had/ eñ twas nu auōts tijt
so is hi met sijn .xij. te Bethaniē gegaē. Eñ daechs
daer aē als hi wt Bethaniē gegaē was /so heeft hi ge
Mat. 12. b hōgert/ eñ als hi een vigeboē vā verre gesiē hadde/ bla
derē hebbēde so quā hi om te siē of hi wat in hoor vindē
soude/ eñ als hi tot haer gecomē was heeft hi niet dā
bladerē geuōdē wāt het en was der vighē tijt niet. Eñ
antwoordēde heeft I E SVS dē vigheboom gheseyt/
Hier na moet niemāt wt v vrucht etē inder ewicheyt
Eñ sijn discipulē hoordēt
Eñ sy comē te Hierusalē eñ I E SVS indē tempel
ghegaē sijnde heeft hi beginnē wt te worpē/ die gheē
die daer vercoftē/ eñ coftē indē tēpel/ eñ die tafelē der
wisselarē eñ dye stoelen der duyuen vercopers/ heeft
hi om gekeert/ eñ hi en heeft niet gehēget dat yemāt
een vat door dē tempel droech/ Eñ hi leerde/ segghen
de hoor/ Ist niet ghescreuē Mijn huys/ sal alle hey-
denē een huys des biddēs ghenoemt wordē: mer gi
Luce. 19. f hebbet ghemaeckt/ een spelunck der moordenarē
Esa. 56. c Eñ die scriftgheleerde/ eñ princen der priesteren
hebbent ghehoort eñ si sochtē/ hoe datse hem souden
doden want si vreesden hē (om) dat die heele scare sijn
lere verwonderde/ Eñ alst nu auont was/ so is IE-
SVS wt die stadt ghegaē/ eñ smorghēs verbi gaēde/
hebbē si dē vigheboom ghesiē/ dorre ghewordē tot die
wortel toe. Eñ Petrus gedacht hebbēde/ seyt hē Rab

...et die vigeboõ die ghi vuloert hebt/is dotre ghe-
...ot. En̄ Jesus ātwoordede seyt hoir. Betrout god
...waer seg ic v/dat so wie tot desen berch segghen Mat.21.
...eert wech genomē/en̄ in de zee geworpē/en̄ hi in Joā.14.
...t nz en twifelde/mer gheloef de/dattet ghescien
...t hi seyt/hem sal geschien al wat hi seggē sal. *
...r om seg ic v/al wat ghi biddēde begeert/geloeft
...ijt ontfanct/en̄ tsal v wesen. En̄ als ghi staē sult
...de/vgeeft/ist dat ghi yet tegēs yemāt hebbet/op
...ader/die in die hemelē is/v uwe misdaden vgeuē Mat.6.
...Ist dz ghi niet en vergeeft so en sal v vad
...inde hemel is v uwe sondē ooc nz vgeuen
...si comē weder om te Hierusalē/en̄ als hi wādelde
...tēpel/comē tot hē/de pzincen dẽ priesterē/en̄ scrift
...erdē en̄ ouders/en̄ segghē hē/Wt wat auctoriteyt
...ie zhi dese dingē/en̄ wie heeft v dese auctoriteyt ge- Mat.21.
...en/dat ghi dese dingē doet? En̄ Jesus ātwoordē Luce.20.
...eft hoer geseyt. Jc sal vā v oec wat vragē/en̄ ant
...t mi/en̄ ic sal v(dā)seggē/wt wat auctoriteyt dz
...e dingen doe. Tdoopsel van Joannes/oft wtē he
...was/of wten mensce? Antwoort mi. En̄ si dorch
...y hem(seluen)seggende. Jst dat wi segge wten
...el/so sal hi seggen. Waer om en hebt gy hē dan
...geloeft? En̄ hadden si geseyt wt den mensce/ si
...den volck. Want si alle gader hielden dat Joan
...een propheet geweest hadde. En̄ antwoordende/
...en si tot IESVM. Wi wetent niet En̄ antwoer
...e seyt Jesus tot haer. En̄ ic sal v oec niet seggen
...wat auctoriteyt/ ic dese dingen doe.

¶ Dat.xij. Capittel

Luce.20 b Ende hi heeft hoor beginnen te sprekē door p
bolē Een mēsche heeft een wijngaert ghe
ē hi heeft daer eē heyning om getuynt ē heeft d
een put ghegrauen / ē heeft daer een tooren ghe
mert ē hadse den bouludē verhuert ē is in vree
landē vā huys gereyst Ē alst bequaē tijt was h
hi een knecht / tottē bouluydē ghesondē op dat hi
die vrucht des wijngaerts ontfangē soude vā die
luydē Ē si hebbē hem aenghegreepē (ē) ghes
ē ledich weder om ghesondē / Ē weeder om hee
tot hoor een ander knecht ghesondē Ē die [als
mit steenē ghewoꝛpē haddē so] hebbēsi [hem] th
†gewont †ghemoꝛtelt ē met schande weder om ghesondē.
hi heeft weder om / een ander ghesondē / ē die h
si ghedoot / ē veel ander / dese slaende / ē die (an
dodēde Ē als hi noch sijn eenen lieuen zoen ha
so heeft hi hē oor te laetsten tot hoor gesondē / seg
Si sullen mijn zoen ontsien Mer die ackerluden s
onder hoor (luyden). Dit is die erfghenaem / coe
laet ons hem doden / ē dat erf sal ons toe hoꝛen.
si hebben hē genomen (ē) ghedoot wten wijng
gewoꝛpē Wat sal dan de heer des wijngaerts doe
sal comen ē verderuē die bouluydē / ē sal sijnē w
gaert anderen gheuē Of hebt ghi dese schrift nie
lesen ? Die steen den welcken verwoꝛpen dye g
Psal .117 die timmerden / dese is een hooft der houcks ghe
Mat .21.d den / dit is van den heere ghedaen / ende tis won
Luce.20.c lick in onsen oghen Ē si sochten hem te vanghē
vreesden den scaer / want si wistē dat hi die parab
ghen hoor ghesept hadde Ē als si hē ghelatē ha

so zijn si wech ghegaen.
Eñ sij seynden tot hem sommighe vten phariseen eñ herodianẽ/ op dat si hẽ vangen soudẽ in zijn woorden. Eñ als si hẽ ghesiẽ haddẽ/ seggẽ si hem. Meester wi weten dat ghi warachtich sijt/ eñ en vreest niemãt want ghij en siet dye persoen der menschen niet aen/ mer met die waerheit/ leert ghi die wech Gods/ ist behoerlyck dat den Keyser tribuyt gegheuen wordt of [niet]: sullen wijt [tgeuen of] niet geuen: Eñ hi wetende hoer beueynstheit/ heeft hoer geseyt Wat temp teert ghi mi: brent mij een pẽning/ dat ickse sien mach Eñ si hebbense gebrocht/ eñ hi seyt hoer/ wiens is dit beelt/ eñ opscrift: eñ si hebben hẽ geseyt/ des Keysers Ende IESVS antwoordẽde/ heeft hoer geseyt/ geeft den Keyser dat den Keyseyr toebehoort/ ende God/ dz God toebehoort/ ende si hebben verwondert/ van hẽ
Mat. 22. b
Luc. 20. d.
Rom. 13. b.
Ende die Sadduceen comẽ tot hem/ die daer seggẽ/ datter geen verrisenis en is/ eñ si hebbẽ hẽ geuraecht seggende. Meester/ Moses heeft ons gescreuen. Ist saeck dz yemãts broeder sterft/ eñ een wijf achter laet eñ geen kinderẽ en laet/ dat zijn broeder/ zijn wijf nemẽ soude/ eñ verwerckẽ zijn broeder saet. Daer hebben vij. broeders geweest/ eñ die eerste heeft een wijf ghenomẽ/ eñ die steruende/ en heeft geen saet gelatẽ/ Die twede heeft haer oock genomẽ/ eñ is gestoruen/ eñ hi heeft oock geen saet gelatẽ/ eñ des ghelijc die derde/ eñ (alle) die. vij. hebbẽ haer genomẽ/ eñ en hebbẽ geẽ saet gelatẽ. Ten laetstẽ vã allen/ is dz wijf oock gestoruen/ hier om/ in die verrisenis/ als si verrisen sullẽ/ wiens vã hoer sal dz wijf wesẽ: wãt (die). vij. hebbẽ hair (tot eẽ)
Mat. 20. c
Luc. 20. e.

wijf gehadt/eñ IESVS ãtwoordende heeft hoer ge
seyt. En dwaelt ghi daer om niet/ om dat gi die scriftẽ
niet en weet/noch die cracht Goods ? wãt als si vãdẽ
doodẽ sullen opstaen/so en huwelicken si niet/noch en
worden te huwelick gegeuẽ/ mer si zijn als Engelen
gods die in die hemelẽ zijn. Mer vãden doodẽ dat si ver
weckt werden/hebt gy niet gelesen/ in Moises boeck
hoe dat God tot hem indẽ rodẽ doern gesprokẽ heeft.
Exo.3.b Ick ben die Abrahams God/eñ Isaacs God/ eñ Ja-
cobs God/daer en is geen God der dodẽ/mer eẽ God
der leuendẽ. Daer om dwaelt ghi seer

Eñ als een vandẽ scriftgeleerdẽ aen gecomen was
Mat.22.d eñ hoer gehoort hadde disputerende/eñ (als hi) gesiẽ
hadde/dat hi hoer al wel gheantwoort hadde/so heeft
hi hẽ geuraecht. Wat ist principaelste gebod vã allẽ?
Deu.6.a Eñ IESVS heeft hem geãtwoort/Tmeeste vã allen
Leu.16.g. is(dit) hoort ysrahel. Die heer onse God/is een heer
Roma.13.c Eñ ghy sult den heer v God lief hebbẽ/ wt v geheele
herte/eñ wt v geheele ziele/ eñ wt v gheheele verstant/
eñ wt v geheele crachtẽ/ dat is tmeeste gebodt Ende
tweede deser gelijck/is dit. Ghi sult v naestẽ lief hebbẽ
als v seluẽ/daer en is geen ander/ meerder gebot dan
dese.

Eñ die scriftgeleerde heeft hem geseyt Meester ghi
hebt in die waerheit wel geseyt/datter een God is/eñ
datter geen ander en is/sonder hem/eñ dat/ God lief
hebbẽ wt geheelder hertẽ/eñ wt geheelder verstant/eñ
wt geheelder zielẽ/eñ wt geheelder crachtẽ/ eñ lief te
hebbẽ den naestẽ als hem seluẽ/meer is/dan alle hee
gebrande offerhande eñ sacrifici. Ende als IESVS

sach dat hi wijsselick geantwoort hadde/ heeft hi hem
geseyt. Ghi sijt niet verde van trijcke Gods/ende nie
mant en doerste hem daer nae meer vraghen.

Eñ IESVS antwoordende/seyt hoer/leerēde in dē Mat.22.d
tempel. Hoe seggē die scriftgeleerdē/dat Cristus Da Psal.109.
uids zoen is? Wāt Dauid self/ingeblasen wesende vā
den heyligen geest/heeft geseyt. Die heer heeft geseyt
tot mijn heer/sit aen mijn rechter hant/ter tijt toe dat ic
setten sal/uwe viandē tot een voetbanckt uwer voetē/
Daer om/noemt hem Dauid self eē heer/ eñ hoe isset
zijn soen? Eñ die grote scare/hoerde hem garen.

Eñ hi seyde hoer in sijn leeringhe Wacht(v)voer Luc.14.b
die scriftgeleerdē/die daer gaerne in langhe cle deren Mat.23.a
wanderen/ende gaerne ghegroet sijn op die marcten
ende(lief hebben)die eerste stoelen in die Synagogen
ende dat voer sitten in dye auontmalen/dye welcke †onder be
daer verslinden die huysen der weduwen † ende onder dersel van
bederksel grote ghebeden maken/dese sullen meerder lāge gebe
verdomenis ontfanghen den

Ende als IESVS teghen ouer die offer kist sat/soe
heeft hi gesiē dat die scare gelt worpen in die offer kist
eñ veel rijcke worpen veel. Ende daer is een arme we-
duwe gheromē/eñ heeft.ij.minutē dz is een quadrāt
ghewórpen

Eñ als hi zijn discipulē tot hē geropen hadde seyt hij
hoer Ic seg v voerwaer dat dese arme weduwe meer
geworpē heeft/dan al die in dofferkijst geworpē heb-
bē. Wāt si al geworpē hebbē van tgeen dat hoer ouer
was/mer dese heeft/wt hoer armoede/al tgeen dat sij
hadde geworpē/al haer geheele nootdruft.

¶ Dat.xiij. Capittel.

Mat.14.a Luce.19.d en̄.21.b
ENde als hi vten tempel ginc/seyde hem een vā
zijn discipulen. Meester/siet/hoedanige steenē
en̄ hoedanighe timmeragie. En̄ IESVS antwoordē
de/heeft hem geseyt Siet ghi dese grote timmeragiē?
die een steen en sal op die ander niet ghelaten werden
die niet vtgeroyt sal worden.
En̄ als hi op dē olijfberch sadt/recht tegen dē tem=
pel ouer so vraerhden hem Petrus/Jacobus/Joan=
nes/en̄ Andreas heymeliken. Segt ons/wanneer sul
len dese dingen geschien/en̄ wat teyken isser/dat alle
dese volbrocht sullen worden? En̄ IESVS antwoor=
dēde hoer/heeft begonnē te seggē. Siet/dat v nyemāt
en bedriecht. Want veel sullen daer comen/in minen
naem/seggende. Jc ben Christus/en̄ si sullender veel
bedrieghen
En̄ als ghi hoort oorloghen en̄ geruchten vā oorlo
gen/en wert niet verstoort/want het moet (also) ghe
schien/mer tis noch gheen eynde. Wāt (dat een) volc
sal teghen (tander) volc opstaen/en̄ (dat een) rijck te=
ghen (dat ander) rijck. En̄ daer sullen aertbeuingen
wesen in alle plaetsen/en̄ daer sullen duertijdē en̄ ver
storingē wesen/dit zijn die beginselen der droeuichedē.
Joā.16.a. Mer wacht v ghi/wāt si sullen v leueren in de raden
Mat.6.c en̄ in die synagogen/ghi sult gheslaghen worden/en̄
†voer dye †staen tonder den rechteren en̄ Coningen sult ghi † gheleyt
worden/om minē wil/hoer tot een getuychnis En̄ b
alle heydenē/moetet euangeli eerst gepredict werden
En̄ wanneer si v leyden sullen/leuerende, en bedēn
niet te voren/wat ghi seggen sult/noch en peynst nie

mer so wat v ghegeuen sal worden in die vre/ spreeckt
dat/ wāt ghi en zijt niet die daer spreect/ mer dye heyli
ge geest. Eñ de (een) broeder sal dē (anderē) broeder
inden doot leueren/ eñ de vader den soen. eñ die kinde-
ren sullen teghen haer ouders opstaen/ eñ sullen hoir
den doot aen doen. Eñ ghi sult behaet werdē van alle
(menschen) om minē naem. Mer diet volherden sal
totten eynden/ die sal salich wesen.

✠ Voert als ghi sien sult die grouwelijckheyt des
verlatenis staende daer sij niet en soude [vā welc
in die propheet Daniel of gheseyt is] diet lesen sal/ die Dani. 9. g
(siet. dat hi dat) verstaet. Die dan in Judeen wesen sul
len/ die vlien totten bergen. Mer die inden dack wesen
sal/ laet hi niet neder climmē int huys. eñ laet hem nz
ingaen om yet wt zijn huys te nemen. Eñ die inden
acker wesen sal/ laet hi niet weder keren/ tot die dingē
die hi achter rugge gelatē heeft/ om te nemē zijn mā-
tel. Eñ wee den beuruchtē eñ sogenden in dien dagen
Mer bidt/ dat v vliedinge niet en gesciet in die winter/
Want die dagen sullen sodanige verdriet wesen/ hoe-
danich vā tbeginsel der gescapen dingen die God ge-
schapen heeft/ tot deser tijt toe/ niet gheweest en heeft
noch wesen sal. Eñ ten waer saeck dat die heer die da-
gen vercort hadde/ alle vleys en soude niet salich ghe-
worden hebben. Mer om die wtuercorē/ die hi wtuer
coren heeft/ so heeft hi die dagen vercort.

Eñ dā als v yemāt seggē sal. Siet/ hier is Christus
Siet daer is hi/ en geloeft et niet. Daer sullen opstaen
valsche Christi/ eñ valsche propheten Eñ si sullen tey
kenē eñ voerteykenē doen/ om te bedriegen/ waert mo

gelic/oec dye wtuercozen. Mer wacht ghi(v)siet/ ick
hebt v te voor altemael ghesept *
Luc.21.e Voort in die daghē /na die tribulacie so sal die sōne
Mat.24 c verdonckert woꝛdē /eñ die maen en sal hoer schynsel
Joel.2.c niet geuē: eñ die sterrē des hemels sullen neder vallē
eñ die crachtē die in die hemelē sijn sullē seer beweghē
woꝛdē Eñ dā sullē si die soē des mēschē siē /in die wolckē
comēde mz grote macht eñ glorie. eñ dā sal hi sȳ enge
lē seyndē /eñ sal zȳ wtuercorē vgaderē /vā die vier win
dē vāt opperste des aerdē /tottet opperste des hemels
Eñ leert een ghelikenisse vādē vigheboom Als sȳ
tack teer wesen sal/ eñ bladerē woꝛt brenghen sal /so
weet ghi dat die somer na bi is. Also mede als wāneer
ghi siet dat dese dinghē ghesciē /so weet dattet na bij/
in die doir is. Vooꝛwaer segghe ick v dit gheslacht en
sal niet verbi gaē / tot dat alle dese geschiet sijn Hemel
eñ aerde sullē verbigaē /mer mȳ wooꝛdē sullē niet ver
bigaē mer vā diē dach eñ tijt /en weet niemāt/ia noch
die enghelen die inden hemel sijn /noch die zoon selfs/
mer alleen die vader
✠ Wacht (v)waeckt eñ bidt / want ghi weet niet/
Mat.25.a wanneer dattet tijt is. Gelijck een mēsch /die welcke
als hi sijn huys gelatē heeft in een vreet landt vaert/
eñ heeft sijn knechtē zijn goet gegeuen/ eñ eē yegelic
zijn werck. eñ heeft den poortier ghebodē/dat hi wa
ken soude. Daer ō waect/ wāt ghi niet en weet/ wan=
neer die heer vandē huys comē sal(tsauonts)laet/oft
in die middernacht/of in die haēgecraey/of in die mot
gestōt/op dz/of hi onuersiens quaē/v niet en vint sla
pende. Eñ dat ic v segge/dat segge ic alle(menschen)

Waect.* ¶Dat.xiiij.Capittel. ✠

ENde twas paesschẽ/eñ die daghẽ des hoochtyts Mat.16 a
azimorum(die ware) na twee dagẽ toecomẽde † azimorũ
Eñ die opperste priesters eñ scriftgheleerden sochtẽ/ dat is als
hoe dat si hẽ met bedroch vangẽ eñ doden soudẽ. Eñ si si ongedee
seydẽ/niet op den feestdach/op datter geen oploop en semt broet
geschiet onder tvolc. Eñ als hi te Bethanien was/in aten.
Symõ die leprosen huys. Eñ als hi(an die tafel) ge-
seten was/soe isser eẽ vrou gecomẽ hebbẽde een busch
(met)ongheualschte costelike naerdus water/eñ als
die busch gebrokẽ was/so heeft sise hẽ wtgegoten op
thooft. Eñ daer waren sommige die hoer veronwaer
dichdẽ bi hẽ seluẽ eñ seydẽ. Waer toe is dit verlies des
salfs? wãt dit hadde vercost mogẽ werdẽ/meer dan õ
drie hõdert penningen/eñ dẽ armẽ ghegeuẽ worden.
Eñ si grimdẽ tegẽ haer. ¶Eñ IESVS heeft geseyt
latet hoer toe/waer om zijt ghi hoir moeylijc? si heeft
een goet werc tegẽ mi gewrocht. Wãt die armẽ hebt
ghi altijt met v/eñ also wãneer dz ghi wilt/so mocht
ghi hoer wel doen/mer mi en hebt ghi altijt niet. De
se heeft gedaen dat si gemogẽ heeft. si heeft voergeco-
mẽ/om mijn lichaẽ te saluen in die begrauinge. Voer-
waer seg ic v. So waer dit euãgelie gepredict sal wer-
den in die heele werelt(daer)sal oec dat dese ghedaen Luce.22.a
heeft/vertelt werdẽ in hare ghehoorhnis
Eñ Judas Jscariotes/een vãdẽ twaleuẽ is tottẽ op
perstẽ priesterẽ gegaẽ õ hẽ hoer te leuerẽ. Als si dz ge
hoort hadden zijn si verblijt gheweest/ en hebben be-
loeft/dat si hem gelt gheuen souden. Eñ hi socht/hoe
dat hi hem bequamelijc leueren soude.

Eñ op den eersten dach des hoechtijts azimorũ als
si Tpaesschẽ offerdẽ/ so seggen hem zijn discipulẽ/ waer
wilt ghi dat wi gaen eñ bereydẽ / op dat ghi Tpaesscẽ
moecht eten? Eñ hi sende wt twee van zijn discipulen
eñ seyt hoer. Gaet in die stadt/ eñ v sal te gemoet comẽ
een mensche dragẽde een cruyck waters / volcht hem
eñ waer dat hi ingaen sal/ segget die vader des huisge=
sins. Die Meester seyt/ waer is mijn herberch? waer
sal ic Tpaesscẽ met mijn discipulẽ etẽ? Eñ hi sal v tonen
eẽ grote zael/ gespreyt bereyt/ Bereyt ons daer Eñ zijn
discipulen zijn wt gegaen/ eñ in die stat geromẽ/ ende si
hebbẽt geuonden gelijck als hi hoer geseyt hadde/ eñ
sij hebben Tpaesschen bereyt.

Eñ alst nu auont was/ so is hij met dẽ twaelfuẽ ge=
romẽ. Eñ als si (ter tafel) saten / eñ aten/ so heeft I E=
SVS geseyt. Voerwaer seg ick v. Een vã v sal mi ver=
radẽ/ die mz mi eet/ eñ si hebbẽ beginnẽ droeuich te we
sen/ eñ elck bisonď tot hẽ te seggẽ. Ben ickt? [eñ eẽ an
der ben ickt?] Eñ hi antwoordede heeft hoer gheseyt
Een (ist) vã den twaelfuẽ die met mi sopt in die scotel
eñ die soen des mẽscẽ gaet/ also vã hẽ gescreuẽ is Mer
wee dẽ mẽsche doer welcke/ die soẽ des mẽschẽ verradẽ
wert/ het waer hẽ goet/ waert dz die mẽsce niet geborẽ
hadde geweest.

Mat.16.c Joan.6.c. 1.corin.11 e Luc. 22. b.

Eñ als si aten/ heeft I E SVS tbroet genomẽ eñ als
hi gedanckt hadde/ heeft hi (dat) gebrokẽ/ eñ hoer ghe
geuẽ/ eñ geseyt Nempt eñ eetet/ dz is mijn lichaem. Eñ
als hi dẽ drinckenap genomẽ hadde (eñ) gedanckt had
de/ so heeft hi (dat) hoer gegeuẽ / eñ si hebbẽ alle gader
daer wt gedroncke/ eñ hi heeft hoer geseyt. Dit is mijn

bloet/des niewē testamēts/ twelck voer v wt gestoort
wert. Voerwaer seg ick v. Jck en sal hier na/ van dien
vrucht des wijngaerts niet drinckē/ tot dien dach toe
als ic dat nieu drincken sal/ int rijcke Gods/ Eñ als
si lof ghesegt hadden/ zijn si inden oliuen berch gegaē
Eñ IESVS seyt hoer. Alle gader sult ghi gescanda (gescāda=
liseert werden/ om minen wil in dese nacht. Wāt daer liseert) is
staet gescreuen. Jc sal den herder slaen/ eñ die scapen vargheert
sullen verstroeyt worden/ maer na dat ick opstaen sal wordē wt
so sal ic v voergaen in Galileen Eñ petrus seyde hem yemants
ick (sal) niet (gescandaliseert werden) al waert oer dat woort of
si alle gader gescandaliseert worden. Eñ IESVS seit werck
hem. Voerwaer seg ic v. Dat huden in dese nacht/ eer Zacha.13.c
die haen tweemael crayen sal/ so sult ghi mi driemael
versaken Eñ hi seyde noch sterker. Ja/ al waert saer
dat ic met v steruen moste/ so sal ic v niet versaken Eñ
also seyden si oeck alle gader.
Eñ si comen in een plaets/ welcs naem is Getsema
ni/ eñ hi seyt zijn discipulen. Sidt hier/ tot dat ic [werch Mat.16.a
gegaen zijnde] bidden sal. Eñ hij neemt Petrum/ eñ
Jacobum/ eñ Joannem met hem. Eñ hi heeft begin
nen te vreesen/ en beanxt te worden. Eñ hy seyt hoer/
Mijn siel wort droeuich totter doot toe/ blyft hier eñ
waert. Eñ een cleyn weynich voortgegaen zijnde/ is
hi neder geuallen in die aerde/ eñ hi heeft gebeden/ op
dat/ oft moghelijc waer/ die vre van hem gaen soude.
Eñ hi seyde Abba mijn vader/ alle dingen zijn v mo= (Abba) dz
geliken/ Neemt dese nap van mi. Nochtans niet wat is vader.
ic wil/ mer wat ghi (wilt) Eñ hij is gecomē/ eñ heeft
hoer slapende geuonden/ ende hy seyt Petro. Simon Luce.22 c.

slaept ghij? mocht ghi niet een vre waken? waeckt en̄
bidt. op dat ghi niet en coemt in becoringe. Dye geest
is wel bereyt/ mer tvleesch is cranck. En̄ weder om
wech ghegaen zijnde/ badt hi/ en̄ seyde die selfde woor
den. En̄ weder gecomen zijnde. heeft hi hoer wed' om
slapende geuonden/ want hoer ogen warē beswaert/
en̄ si en wisten niet/ wat sij hem souden antwoorden.
En̄ hi is tē derdē mael gecomē/ en̄ seyt hoer. Slaept
hier na/ en̄ rustet. Het is genoech/ die vre is gecomē
Siet die soen des mēscē wert geleuert inde handen d'
sondarē Staet op/ laet ons gaen. Siet die mi v'raet die
naket. En̄ ter stont als hi noch sprac/ so coēt Judas
die welc was een vandē twaleuē/ en̄ een groote scare
Joā. 18. a. met hem/ met swaerden en̄ stocken (gesonden) vandē
Mat. 26. e opphersten priesteren/ en̄ scriftgheleerden en̄ ouders.
Luce. 22. e. En̄ die geen die hem verriet/ had hoer een gemeē tey-
ken gegeuen/ seggende. So wien dat ic cussen sal/ dye
ist/ vanget hem/ en̄ leyt hem loosselick wech. En̄ als
hi gecomen was/ ter stont coempt hi tot hem/ en̄ seyt
hem Rabbi [Rabbi] en̄ hi heeft hem gecust En̄ si heb
(Rabbi) ben hoer handen in hem gesleghen/ en̄ hebben hē ge
dz is lieue uanghen. En̄ een vā die daer bi stondē/ als hi tswaert
meester. wtghetoghen hadde/ heeft hi des oppersten priesters
knecht geslegen/ en̄ heeft hem (dat) oer of gesneden.
En̄ IESVS antwoordēde heeft hoer geseyt. Ghi
zijt wtghegaen met swaerden en̄ stocken/ als tot een
moordenaer/ om mi te vangē Ic was daghelicx/ by v
inden tempel leerende/ en̄ ghi en hebt mi niet geuan
gē. Mer [dese dingen gescieden] op dat die scriftē ver
volt mogen worden. En̄ als si hem ghelaten hadden

si alle geulodẽ. Eñ eenrehande iongeline met lin- nen gecleet/op zijn naecte (lyf) die volchde hẽ/eñ dye iongelingẽ vingẽ hẽ. Eñ als hi tlinde cleet gelaten hadde/is hi naect van hoer geulodẽ.

Eñ si hebbẽ IESVM totte opperstẽ priester ghe- bracht. Eñ daer quamẽ met hẽ te samẽ alle de hooch- ste priesterẽ/eñ ouders eñ scriftgeleerdẽ. Eñ Petrus volchde hem vã verre/tot dz hi gheromen was/in dye zael des oppersten priesters/eñ hi was sittẽde/tsamẽ met die dienaers/eñ warmde (hẽ) tegen †tlicht. Mat.26 ß

†vier

Mer die hoochste priesters/eñ die gheheelen raet sochtẽ getuychnis tegẽ Jesum/om hẽ ter doot te leuẽ ren/eñ si en vondẽ geen. Want veel/haddẽ valsce getu ygenis tegẽ hẽ geseyt/eñ daer en warẽ geẽ getuych- nissen bequaẽ genoech/ Eñ sommige stondẽ daer op/ eñ seydẽ valsce getuychnis tegẽ hẽ seggẽde. Wi heb- bẽ hẽ hoten seggẽ. Jc sal desen tẽpel/die met handẽ ge maect is brekẽ/eñ eẽ andh sondh handẽ gemaect op tim merẽ in drie dagẽ. Eñ noch so en warẽ hoer getuych- nissen nz bequaẽ genoech. ¶ Eñ de opperste priester int middel opstaẽde/vraechde Jesum seggẽde. En ãt- woort ghi nz? Wat seggẽ dese tegẽ v getuychnissen? Eñ hi sweech/noch en ãtwoorde nz. Wedh õ heeft hẽ die opperste priester geuraecht/eñ seyt hẽ Syt ghi de Christus/een soen GODS des ghebenedidẽ? Eñ IE- SVS heeft gheseyt Jck bent/ende ghi sult dẽ soen des menschen sien/sittẽde/an de rechterhant des crachts ende comende in die wolcken des hemels. Eñ als die opperste priester zij cleders ghescheurt had/soe heeft hi ghesiet/wat behoeuen wij meer ghetuyghen?

Ghi hebt blasphemi ghehoort. Wat dunckt v: eñ si
hebbē hem alle gader veroordelt / dē doot schuldich t
wesen. Eñ si hebbē beghinnē te spuwē in hem / eñ si
aensicht te verdecken / eñ indē hals te slaē / eñ hē te seg
gen. Propheteert Eñ die dienaers hebbē hem kinn
back slaghē ghegheuē

Eñ als petrus beneden in dien sael was / so is een
vandē dienstmaechdē des opperstē priesters gecom
eñ als si Petrum ghesien hadde hē warmēde / eñ hem
aen ghesiē hebbēde / seyt si Ghi hebt oock mit IESV
vā Nazareth geweest: Eñ hi heeftet versaect / seggen
de. Ic en kens niet / noch en weet nz wat ghi segt. Eñ
hy is wt ghegaen inden portael / eñ die haen heeft ge
craeyt. Eñ als hem die dienstmaecht ghesien hadde
heeft si weder om beginnen te seggen (tot) die gheen
die daer by stonden. Dese is van hoer (luden) Eñ hi
versaecktet weder om. Eñ weynich daer na seyden P
tro / die gheen die daer by stonden. Voerwaer ghi zijt
van hoer (luden) want ghi zijt oor een Galileesce [eñ]
v spraer die comt (met hem) ouer een] Eñ hi heeft be
ginnen te veruloecken / eñ te versweren (seggēde) ic
en ken dese mensce niet / daer ghi of segget. Eñ de ha
heeft weder om gecraeyt. Eñ Petrus heeft ghedach
tich geweest des woerts / dat IESVS hē geseyt had
de. Eer die haen tweemael craeyen sal / soe sult ghi my
driemael versakē. Eñ hi heeft beginnen te screyen

¶ Dat. xv. Capittel.

Mat. 17. a — ENde ter stont inden dageraert hebben een rae
gehouden / die opperste priesters met de ouder
eñ scriftgeleerden / eñ den heelen raet / so hebbē si IE

SVM ghebonden gebrocht. eñ Pylato geleuert. Eñ
Pylatus heeft hem geuraecht. Syt ghi dye Coninck
er Jodē? Eñ ātwoordede heeft hi geseyt Ghi segtet
Eñ die hoochste priesters besculdichden hem/ vā veel
dingē) Eñ Pylatus heeft hem weder om geuraecht
eggende. En antwoort ghi niet? siet hoe veel getugē
teghen v? Eñ IESVS heeft daer na niet gheant=
woort/ also/ dat Pylatus verwonderde.
Eñ in die hoochtijt/ soe liet hi hoer eenē ghevangen
uijt/ so wien dat si eyschten. Eñ daer wasser een/ die
enoemt worde Barrabas/ die welcke met dē oploop
naeckers geuangen had geweest/ die doer dē oploop
en dootslach gedaen hadde. Eñ als die scare geroepē
adde/ heeft si begonnē naerstelic te bidden/ dat hi doē
oude/ gelijckerwijs hi hoer altijt gedaen hadde. Eñ
Pylatus heeft hoer geantwoort seggende. Wilt ghij
at ic v quijt laet/ den Coninc der Joden. Wāt hi wist
at die opperste priesters hem vt haticheyt geleuert
addē. Eñ die hoochste priesters hebbē den scare ver=
pert/ dat hi hoer Barrabam lieuer quijt laten soude
Eñ Pylatus weder om antwoordede/ heeft hoer ghe
yt. Wat wilt ghi dan/ dat ic hem doe/ dien ghij Co=
inck der Jodē noemt? Eñ si hebben weder om geāt=
woort. Cruyst desen. Ende pylatus seyde hoer. Wat
eeft hi doch quaets gedaen? Eñ si hebbē noch sterc=
r geroepen. Cruyst hem. Eñ pylatus willende den
are genoech doen/ heeft hi hoer Barrabam quijt ge
ten/ eñ heeft IESVM ghegeesselt hoer gheleuert
m ghecruyst te worden.
Eñ die ruters hebbē hem binnen in die sael gheleyt

twelc is dat rechthuys/ende si roepē die heele verg
dering/eñ deden hem een purpur aen/eñ omsettē h
een croon van doernē gebreyt/eñ si hebbē hē begin
te groeten(seggende)Weest gegroet Coninc der i
den/eñ si sloegen sijn hooft met een riet/eñ spogh
in hem/eñ als si hoer knien gebogē haddē/so aenba
si hem. Eñ als si hem bespot haddē/so hebbē sij hē d
purpur wt getogen/eñ sijn eygen cleederen anghe
ghen. Eñ si brengen hem wt/om dat si hem crucē s
den. Eñ si hebbē eenen Symon vā Syrenen Alex
ders eñ Rufus vader/ die welcke wt den acker qua
gedwongen/dat hi sijn cruys dragen soude. Eñ si l
den hem in die plaets Golgotha/twelc beduyt is/d
Caluaria is een doots hooft — plaets Caluarie. Eñ si hebbē hem te drincken geg
uen/wijn met myrre gemengt/mer hi en namse ni
Eñ als si hem gecruyst haddē/so hebbē si sijn clee
ren gedeelt/tlot op hoer werpēde/wie wat nemē so
de. Eñ twas drie vren/eñ si hebben hem gecruyst E
dat opscrift van sijn saeck was daer op gescreuen. C
ninc der ioden. Eñ si cruysten met hem twee moo
naers/een an sijn rechterhant/die ander an sijn sli
kerhant. Eñ die scrift is veruolt die daer seyt Eñ hi
met den boesen gherekent.

Eñ die daer verby gingen die bespotten hem/scud
de hoer hoef den eñ seggende. Tfi v/ die welc den tēp
of breect/eñ in drie dagen op timmert/behout v seli
eñ climt neder van den cruys. Des gelijcs/die hoo
ste priesters/spottende onder hoer(luden) seydē me
ten scriftgeleerden. Ander(menschen)heeft hi geso
ghemaect/ hē seluen en mach hi niet ghesont make

hristus/de Coninc van Israel/laet hē nv vā truys
imme/op dat wijt sien mogen eñ gelouen (hē) Eñ
e met hem gecruyst waren sprakē spitich tegen hē.
Eñ alst ses vren geworden was/so sijnder donker- Mat.27.f
eyden op gestaen ouer dat heele aertrijc/totter negē
er vre/eñ te negender vre heeft Jesus met luder stē-
men geroepen seggende. Eloy Eloy lama sabachtha
i/dat is beduyt mijn God/ mijn God/waer om hebt
hi mi ghelaten? Eñ alst sommige van die daer bi stō
en/gehoort haddē/so seyden si. Siet hi roept Heliam
Eñ daer isser een toe gelopē eñ als hi een spongie mz
zijn geuolt/eñ op een riet geset hadde/so heeft hi hē
drinckē gegeuē seggēde. Hout/laet ons sien/ of Hely
s comē sal/om hē of te doen Mat.27.f
Eñ Jesus met een groote stem luydende/ heeft hij
ie geest gegeuen. Eñ tcleet des tēpels is gescoert an
wee deelen/vant opperste totter nederste. Eñ als Cē (cēturio)
urio die recht tegē hē ouer stont/ ghesien hadde/ dat is eē hoeft
i also met eē roep die geest gegeuē hadde/so heeft hij mā vā hō
eseyt. Voerwaer/dese mēsch was die soen Gods. Eñ dert knech
aer warē oec vrouwē/van verre besiende/onder wel- ten
en was Maria Magdalena/eñ Maria des cleynen
Jacobs/eñ die moeder van Jose. Salome/die welcke
(vrouwen) doe hi in Galileen was/hem nageuolcht
ñ gedient haddē/eñ veel meer ander (vrouwē) die te
amen met hem te Hierusalem gecomme waren.
En als dē auōt nv gecomē was wāt het was paras
eue de welke voer dē saboth coēt/so is gecomē Joseph
gesprotē wt die stat Arimathea/eē eerlic raetsheer/die
elf oeck dat rijck Goods verwachtende was/eñ als

hi een moet genomen hadde/so is hi tot pilatum in
gaen/en̄ heeft van hem begeert tlichaem(vā)IES
En̄ pylatus verwonderde hem/of hij nv ghestoru
waer/en̄ als hi Centurio/tot hem geroepen hadde
heeft hi hem geuraecht/of hi ouer langhe gestoru
waer. En̄ als hi dat ghewetem heeft van Centurio
heeft hi tlichaem Joseph gegeuē. En̄ hi heeft een
de cleet gecoft/en̄ heeft hem of genomē zijnde/ in
linden cleet gewondē. En̄ hi heeft hem int graf tw
wt een steen gehouden was/ gheleyt. En̄ hi heeft
steen aen die doer des grafs ghewentelt. *. En̄ M
ria Magdalene/ en̄ Maria Jose/ die besaghen wa
hi gheleyt werde. ¶ Dat. xvi. Capittel. ✠

Mat. 28 a Ende als den sabboth verbi gegaen was/so h
Joā. 20. a. ben Maria Magdalene/en̄ Maria Jacobi/
Luce. 24 b Salome. costelike cruden gecoft/op dat si comē sou
en̄ hem saluen soude. En̄ inden eersten dageraert
eersten daechs der sabbathen/so comen si tottē gra
als nv de sonne op gegaen was/en̄ seyden tot mal
derē. Wie sal ons den steen van de doer des grafs v
telen? En̄ als si om ghesien hadden/so sien si dē ste
of gewentelt/wāt si was seer groot. En̄ int graf g
gaen zijnde/hebben si gesien een iongelinc aen de re
ter side sittende/met een lang wit blinckent cleet gh
cleet zijnde/en̄ si zijn veruaert ghewordden.
En̄ hi sprac tot hoer. En vreest niet. Ghi soeckt I
SVM van Nazareth/die ghecruyst is gheweest.
is op gestaen/hi en is hier niet. Siet die plaets/dae
hem gheleyt hadden! Mer gaet heen/segt zijn discip
len/en̄ Petro/dz die(IESVS) v voergaet in Galil

daer sult ghi hem sien/als hi v geseyt heeft. * Eñ werh gaende/ zyn si haestelick vandē graue gheuloē wāt vrees eñ verscricheit/haddē hoer(beuangē) eñ si en seydē niemant yet/wāt si vreesden.
✠ Eñ als IESVS smorgens opgestaen was/dē eerstē dach des sabbots/ so heeft hi eerst geopenbaert Maria Magdalene/van den welckē hi.vij.duuelē wt geworpē hadde. Si werh gegaē synde/heeftet geboet scapt/dē genen/die met hem gheweest haddē(die daer warē)huylende eñ screyende. Eñ als si gehoort had-dē/dat hi leefde/eñ vā haer gesien was/ soe hebben syt niet gheloeft
Eñ na dese/ alser twee vā hoer wanderdē gaēde int velt/heeft hi(hem)in een ander gedaēte geopenbaert Ende si zȳ werh ghegaē/eñ hebbēt de ander gheboet scapt * Eñ die en hebbē dese(oeck)niet gheloeft.
✠ †Daer nae/als die.xi.an die tafel satē/so heeft hi geopēbaert/eñ heeft hoer verwetē/hoer ongeloef/ eñ hertheyt des hertē(om)dat si nz geloeft en haddē/die geen die hē gesien haddē opuerresen. Eñ hi seyde hoer Gaet in alle die werelt/ eñ predict dat Euāgelie/allen creaturē. Die geblouē sal/eñ gedoopt sal werdē/ die sal behoudē werdē/ mer die niet gelouē en sal/die sal ver-dompt werden †tē laesten
Voert/die ghenē die ghelouen sullen/dien sullen dese teykenē volgen. Doer minē naem/ sullen si die duuelē wtwerpen/si sullen met niewe tongē sprekē/ die serpē ten sullen si verdriuē Eñ ist saer dat si yet doothcx drin ken sullē/ten sal hē nz scadē. Si sullen haer handen op die siecke leggē/eñ si sullen wel te pas wesen.

Eñ aldus na dat die heer hoer ghesproken hadde/soe is hi ontfanghen inden hemel/eñ hi sidt an die rechterhant Goods. Eñ die (discipulen) wt gegaẽ zijnde/hebbẽ si allesins gepredict want die heer mede wrocht/ ende dye woorden sterckende/doer dye nae-uolghende teykenen. *

¶ Hier is voleynt Sinte Marcus Euangelie.

¶ Hier beghint sinte Lucas Euangelie.

Prologhe of voorreden van sinte Lucas in sijn Euangelie

A Engesien datter vele aengegaen zijn/om in eẽ te vergaderẽ/die vercondiginge vã dien dingẽ
†kuolt zijn die onder ons†van sekere gheloeue sijn/ghelijck ons
hebben te kennẽ gegheuen die ghene diet vã begin-
†self hebben sel metten ooghen†haddẽ ghesien/eñ een deel haddẽ
geweest der dinghen die si vercondichden/so heeft mi goet gedunct/als dat ic alle dese dingen doerge socht hebbende/met vele naerstichheyt/ daer na v mijn alder beste Theophile soude scriuen/op dat ghi moecht beken nen/den sekerheyt der dingen die v gheleert waren.

¶ Dat eerste Capittel.

In den daghē He
rodis des Coninrs vā Judea/
was een priester/genaemt Za
charias / vanden oerdinancie
Abia. Eñ zijn wijf was vandē
dochteren Aaron/ eñ haer na=
me was Elizabeth/ Si waren
beyde rechtuaerdich voer god/wandelende in allen ge
bodē/eñ rechtuaerdichmakingē des heerē/sonder be=
clach. Eñ si haddē gheē kint/ouermits dat Elizabeth
was ōuruchtbaer/eñ si beyde warē oer wel bedaecht.

Het is geschiet/doe Zacharias gebruycte zijn priester=
scap voer God/indē ordinācie syns gebuerts/ na den
ghewoente syns priesterlics officie/dattet loth geual
len is op hem/dat hi ontsteken soude/den roor/ na der
tijt dat hi was ingegaē indē tēpel des heerē. Eñ alle
de menichte des volcs was buten biddende/ inden tijt
des wieroerks. Eñ die engel des herē/ heeft hē geopē
baert/ staende aenden rechterhant vanden outaer des
wieroers Eñ Zacharias siende hē/werde seer beroert
eñ een vrees is ghevallen op hem.

Eñ de engel heeft geseit tot hē. Zacharia/ wilt nyet
vreesen/ wāt v gebet is verhoort/eñ Elizabeth v wijf/
sal v barē/een soen/eñ ghi sult sinē naem noemen Jo
annes/eñ v sal blijschap eñ vruechde sijn/eñ veel sullē
daer blyde wesen/vā sine geboerte. Want hi sal groot
wesen/voer dē heer/wijn eñ crachtigē dranc/ sal hi niet
drinckē. Eñ hij sal noch werdē veruolt mettē heyligē

geest/indē lichaem zijnre moeder/eñ hi sal ock veel kin
derē van ysrael bekeren tot harē heere/eñ God. Eñ hi
sal voer hē gaen/indē geeste eñ crachte Helie/op dz hi
†indē sonē mach bekerē. die herten der vaderē† eñ den zoenē/eñ dē
†ōgeloui= †ongehoorsamen/tottē vroetheit/ der rechuaerdigher
ghen menschen/op dathi mach bereyden den heer/ een vol=
maect volck.

Eñ Zacharias heeft geseyt tottē Engel. Doer wat
bewijs sal ic dit bekennen? want ick ben out / eñ mijn
wijf is out van dagen. Die Engel antwoerdede/ heeft
†stae voer hem geseyt Jc ben Gabriel/die daer bi†gestaē heb in=
god dē aenschijn Goods/eñ ben gesondē/om tesprekē tot
v/eñ om dese blide dingen/v te boetscappē. Eñ siet het
sal geschien dat ghi sult wesen stom/eñ gi sult nz mo=
gen sprekē/tot dien dach toe/in welck dese dingē sullē
geschien/om dat ghi niet hebt gelooft mijn woerdē die
welcke sullen werdē veruult/in hoer tijt.

Eñ dz volck was verbeydēde Zachariam/ eñ hē ver
wonderde/om dz hi toef de indē tempel Wtgaēde [Za
charias] heeft hoer niet mogē aensprekē. Eñ sij heb=
ben verstaen/ dat hij een visioen hadde gesien/indē tē=
pel. Eñ hi wencte hoer eñ bleef stom. Eñ tis ghesciet
doe die dagē zijs ambachts veruult warē/is hi wech=
gegaen / in zijn huys. Na desen dagen heeft sijn wijf
Elizabeth ontfangē/eñ heeft haer verborgē vijf maēdē
seggēde. Aldus heeft mi die heer gedaē/ indē dagen in
welke hi mi heeft aengesien/op dat hi soude afnemē
mijn versmaetheit/onder den menschen.

✠ Jnde.vi.maent/is gesondē vā God/die Enghel
gabriel/tottē stadt/vā Galilea / genoēt Nazareth/tot

een maecht/gehuwct eenē man/genoemt Joseph/die Mar.1.c.
daer was vādē huse Dauid/eñ die naem des maechts
was Maria. Eñ die Engel ingaēde tot haer/heeft ge
seyt. Syt gegroet/vol vā gracien/de heere is mz v/ gy
bent gebenedyt/onder den vrouwen.

Doe si hem † sach/ is si beroert geweest vā syn woer †hoorde
den/eñ dochte/ hoedanige groete dit was. Eñ die En
gel/heeft haer geseyt En vreest niet Maria/wāt ghy
hebt vercregē gracie bi God. Siet ghi sult ontfangē Mat.1.d
indē lichaē/eñ sult baren een soen/ eñ sult zijnē naem Esay.7.c
hietē IESVM. Dese sal wesen groot/ eñ sal werden Esay.6.d
genaemt de soen/des alder hoechste/eñ God die heer
sal hē geuē den stoel zijs vaders Dauid/eñ hij sal een
coninck zij inder ewicheit/ ouer dat huys Jacob. Eñ
zyn rijck sal wesen sonder eynde.

Maria heeft gesprokē tot dē Engel/ hoe sal dit ghe
scie/wāt ic zekerlic geē mā beken. die engel ātwoordē=
de heeft haer geseyt. Die heylige geest/ sal vā bouē co
men in v/eñ die cracht des alre hoechste sal v ōscreemē
daer ō dz heylich/dz wt v sal werdē geborē/ sal werdē
genoēt/die zoē goods Eñ siet v nichte Elizabeth heeft
ōtfangē eē soē/in haer outhz/eñ dit is haer seste maēt
die welcke werde ghetē te wesen onurucht baer/ wāt
geen werc sal by god wesen/onmoghelic. Eñ Maria
seyde. Siet de dienstmaecht des heerē/mi moet gescie=
den na uwē woert * Eñ de engel is gegaē van haer.
✠ Maria op risende in diē dagē heeft gegaē tottē ge
berchte/met haeste/indē stede Jude/eñ heeft gegaen/
inden huyse van Zacharias/eñ heeft ghegroet Eliza
beth. Eñ het is gesciet/doe Elizabeth hoorde dē groet

van Maria/ soe heeft dat kint gesprongē in haer lich
aem. Eñ Elizabeth is veruolt gheworde mettē heyl
gen geest / eñ heeft wtgeropen met grooter stēme/ e
heeft geseyt. Gebñdijt si di onder dē vrouwē/ eñ gheb
dijt is die vrucht dijs lichaēs. Eñ vā waer coēt mi di
dat die moedr mijs herē/ comt tot mi: wāt siet/ wāne
die stēme/ vā uwē groet/ is gecomē tot mij orē/ so hee
dat kint/ ouermits blijscap/ opgesprōgē in mij licha
Eñ salich is/ die daer heeft geloeft dat die dinghē/ d
[haer] vandē heer zijn geseyt/ sullen werdē volbroch
Eñ maria heeft geseyt. Mij ziel/ maect groot dē he
Eñ mij geest/ heeft vrolick geweest/ in God mij salic
maker * Wāt hi heeft gesiē/ opte cleinheit zijs dien
maechts/ wāt siet na desen tijt/ sullen mij salich nom
alle geboorte Wāt grote dingē/ heeft hi aen mij gedā
die daer machtich is/ eñ sinē naemt is heylich. Eñ z
barmhertichheit/ is tot geslachte eñ geslachte/ dē ger
†gedaen die hē vreesen. Hi heeft † ghegeuē cracht/ doer sinē arr
hij heeft verstroyt die daer houerdigē/ in die gedar
ten/ hoere hertē Hi heeft den mogēde getrockē vā h
ren stoelē/ eñ heeft opgetogē den oetmoedigē Den h
gerēde heeft hi vuult met goedē/ eñ dē rijckē/ heeft
gelatē ydel Israel heeft ontfangē zij kint/ op dz hi so
de gedachtich wesen/ zij der barmhertichz Gelijck h
gesprokē heeft tot onsen vaderē. Abrahā eñ zij saet i
der ewichz. Eñ Maria bleef bi haer/ omtrēt drie ma
dē/ eñ is weder ghekeert tot harē huyse. *

✠ Eñ die tijt des barinrs Elizabeths is vuult/ e
heeft gebaert eenē soē/ eñ haer gebuerē/ eñ magē/ h
bē gehoert/ dz die heer gebruyct hadde / grotelijc zij

barmhertichz/mz haer / eñ si hebbē hem verblijt met
haer. Eñ het is gescriet/indē achtē dach/dat si zȳ gero-
mē/ om te besnidē dat kint/ eñ hebbē hē genaemt/nae
dē naē zȳs vaders/Zachariā Eñ zȳ moed' antwoerdē
de/heeft geseyt. In geē wijs/mer het sal genaēt wer
dē Joānes/eñ si hebbē geseyt tot haer Daer is niemāt
in dine maechscap/ de welcke aldus genaēt is Si dedē
daer ōme eē teykē zȳ vad'/om te wetē/hoe hi hē genaēt
hebbē woude Eñ hi eyschēde zȳ tafelkēs heeft gescre-
uē seggēde. Joānes is sinē naē/ Eñ si hebben hē alle ꝟ-
wōdert. Eñ syn mont is geopēt ter stōt/ eñ zȳ tonge/
eñ sprac louēde God. Eñ daer is eē grote vrese gegaē
doer alle haer gebuerē:eñ doer alle dz ioetsche geberch
te werdē alle dese geschiedenissen geopēbaert. Eñ al-
le die dat hoordē/ steldent in haer herte seggende. Wat
kint sal dit doch wesen? eñ die hant goods was mz hē
Eñ Zacharias zijn vad' is ꝟuult mettē heiligē geest
eñ heeft geprophetecrt /seggende. Gelooft zy dē heer
god/vā Israel/wāt hi heeft geuandt/eñ hi heeft gedaē
ꝟlossinge zȳ volck. * Eñ hi heeft ons opgerecht een
horē des salicheits/indē huse Dauid zȳs kints Gelijc
hi heeft gesprokē/doer dē mōt zȳder heiliger prophetē
die vā begin hebben geweest Dattet sal gescriē/dat wi
sullē behoudē werdē vā ōsen viādē/eñ vandē handē al-
lē der genē die ōs hebbē gehaet Op dz hi soude gebru-
kē barmhertichz/ aen ōsen vaderē/eñ gedachtich soude
wesen/zȳs heylige testamēts/ Eñ dz hi geuē soude dz
gesworē recht dz hi heeft ghesworē tot Abrahā onsen
vader/eñ ons hē seluē soude geuē. Op dat wij/ ꝟlost
wesende wt dē handē onser viandē/mogen hē dienen

sonder vrese. met heylicheit/ eñ rechtuaerdicheyt/ voo
hem/ alle die dagen ons leuens. Eñ ghi kint sult voo
den genaemt een propheet des alder hoochstē/ wan
ghi sult voergaen dat aensicht des heren/ om te bere
den zijn weghen/ Om te gheuē een wetenschap de
salicheyts/ sinen volck/ doer den verlatenisse hare son
den. Doer die leden des barmherticheyts ons god
met welcken ons geuandt heeft/ die opgaende wte
hoge/ Op dat hi soude toe schijnē den ghenē die dae
saten in den duysternisse/ eñ scheme des doots/ om
stieren onsen voeten/ inden wech des vredes. Eñ da
kint wies (op) eñ werde ghesterct doer den geest/ e
twas in die woestine/ tot dat den dach quam/ in wel
hi vertoent soude worden/ bi den Israeliten.

¶ Dat. ij. Capittel. ✠

HEt is geschiet in dien dagen/ Daer is wtgh
gaen een gebot vanden Keyser Augusto/ d
†beschreuē de heele werelt soude† geschat worden. Dese eerste b
scriuinghe is geschiet inden tijt vā Cyrenus/ recht
van Cyria. Eñ si zijn alle gegaen om te beliden/ eē
ghelijc an zijn stat. Eñ Joseph heeft opgecomme
wt Galilea/ vandē stadt Nazareth/ tot dat Joetsre l
inde stadt van Dauid/ ghenaemt Bethleem/ want h
was vanden huyse/ eñ huysgesin van Dauid/ op dz
soude beliden/ met Maria zijn getroude wyf/ die da
met vrucht swaer was.

Het es gheschiet doe si daer waren/ dat veruult sij
die daghen/ om te baren Eñ heeft gebaert harē eers
Mat. 1. c. geboren soen/ eñ heeft hē in doeckē gewondē/ eñ hee
hē neder gheleyt in een cribbe/ ouermits datter ghe

placts en was voer hem/inde herberge.
Eñ daer waren herderen die daer waerten indē sel-
ue coninckrijcke/eñ den waer waernemende snachts
op hoer rudde Eñ siet/die enghel des heer en heeft by
haer ghestaen ende die claerhz des heeren/heeft hoer
om geschenen. Eñ hebbē geureest/ met een grote vre
e. Eñ de Engel heeft hoer gheseyt. Wilt niet vreesen
Want siet ic bootscap v een groote blijscap. welc v eñ
alle volc wesen sal. Want † v is huden geboren/een be †ons
houder Christus die heer/inde stadt vā Dauid. Eñ dit
sal v een teyken wesen. Ghi sult vinden een ionc kint/
n doecken gewondē/geleyt in een cribbe Eñ ter stont
sser geweest metten engel een menichte van een he-
melsce ridderscap die daer God loef den/eñ seydē. Glo
rie si God inden opperstē/eñ inder aerde zijn vrede/eñ
den menscen† si een goede wil * Eñ het is gheschiet/ †vrede die
na den mael/dat de enghelen sijn gegaen van haer in vā goede
den hemel ✠ So hebben die herders gesprokē ond wille zijn
malcander. Laet ons gaen tot Bethleem/eñ laet ons
besien dat geen dat wi hebbē gehoort gheschiet te sijn
welc God ons heeft geopent. Eñ si zijn daer haestē
de gheromen/eñ hebben geuondē Mariā eñ Joseph
ñ het kindt/dat geleyt was inde cribbe. Als si dit sagē
hebbē si vercondicht vā twoort dat was gheseyt van
dit kint. Eñ alle die ghene diet hebbē ghehoort/hebbē
hoer verwondert vā tgeen dat hē vandē herderē was
gheseyt. Eñ Maria ōthielt alle dese woerdē ouer leg-
gēde in hair here. Eñ die herderē zijn wedē om gekeert
glorificerēde eñ louende god vā allen tgene dat si had-
dē gehoort eñ ghesien/alsoe alst hoer gheseyt was. *

✠ Eñ nae dien dat veruolt warẽ acht daghẽ op dat
mẽ soude besnidẽ dat kijnt / is sijnen naem ghenoemt
IESVS twelck hi ghenoẽt was / vãdẽ enghel / eer hi
indẽ lichaem was ontfãghẽ *
✠ Eñ na diẽ dat veruult warẽ de daghẽ hare suuer
makinghe na Moises wet / so hebbẽ si hẽ ghebracht
tot Hierusalẽ / op dat si hem soudẽ stellẽ voor dẽ heer
asser ghescrhreuẽ staet / indẽ wet des heren. Een ygh
Exo. 34. c. lic knechtkẽ openẽde den lichaẽ sal heylich wordẽ ghe
noemt dẽ heer / eñ op dat si soudẽ gheuẽ een offerhan
de nader ghesept is indẽ wet des herẽ / een paer torte
duuen / of twe ionghe duuen.
Eñ siet daer was een mẽsche in Hierusalem ghe
naemt Simeon / eñ dese mẽsche was rechtuaerdich
eñ god õderdanich wesende verwachtẽde / die vertro
tinghe vã Israhel. Eñ die heylige gheest was op h
Eñ hi hadde ontfanghẽ een antwoort vãdẽ heyligh
geest / dat hi nz soude sien den doot / eer hi hadde gesi
dẽ gesalfdẽ des herẽ Eñ hi quã door dẽ geest indẽ tẽpe
Eñ doe die ouders indẽ tẽpel brochtẽ tkijnt Jesum
op dat si doẽ soudẽ voor hẽ / na die ghewoẽte des wet
so heeft hi hẽ genomẽ in sijnẽ armẽ / eñ heeft god ge
looft eñ ghesept Heer nu laet gi vwẽ knecht na vw
woort in vrede. Wãt mijn oghẽ hebbẽ gesiẽ dine sali
heyt / welck gi hebt bereyt / voort aẽsicht vã allẽ luid
Een licht tot verclaringe der heydenen / eñ een glor
ws volcx vã Israhel * ✠ Eñ sijn vader eñ mo
der warẽ verwõderẽde opt tgeẽ / datter geseyt wert v
hẽ Eñ Simeõ heeft haer gebenedijt eñ heeft gespro
kẽ tot Maria / sijn moedr. Siet dese is geset tot een v

i een verrising van veel (mensch̃e) in (dẽ gestacht vã)
Israhel/ eñ tot een teyken/ teghen den welcken wert
gesprokẽ. Eñ dijn selfs siele sal doergaen dat swaert/
op dz mogẽ ontdect wordẽ de gedachtẽ wt vele hertẽ.
Eñ daer was een prophetersse genaemt Anna/ een
dochter vã Phanael/ wtẽ geslacht vã Aser. Dese was
gecomẽ tot grote outheit/ eñ hadde geleeft met haer
man seuẽ iaer/ van hare maechdõ Eñ dese was eẽ we
duwe out/ omtrẽt. lxxxiiij. iarẽ/ de welcke niet en ginc
vandẽ tẽpel/ god dienẽde met vastẽ/ eñ bedingẽ/ nacht
eñ dach. Dese bycomẽde inde selue wre heeft oeck bele
den dẽ heer/ eñ heeft gesprokẽ vã hẽ allẽ dẽ genẽ die in
Jherusalẽ v̾wachtede die verlossinge. ¶ Eñ na den
dael dz si voldaẽ haddẽ na de wet des herẽ/ so zijn si we=
der om gekeert in Galilea in hare stat Nazareth. Eñ
tz kint wies op/ eñ worde gesterct indẽ geest/ eñ wor=
de v̾uolt mz wijshz/ eñ de gratie Gods was op hẽ. *
Eñ si gingẽ alle iaers tot Hieru salẽ/ optẽ feestdach
van paesschẽ ✠ Eñ als hi was out ghewordẽ. xij. ia
rẽ/ zijn si opgheclommẽ tot Hierusalem/ nader ghe
woentẽ des feestdaechs. geeynt wesende die dagẽ/ als
si weder om gingẽ/ so is tkint IESVS gebleuẽ in Je=
rusalem/ eñ zijn ouders en hebbẽt niet gewetẽ. Mer
si v̾moedẽ dat hi was int geselscap/ eñ zijn geromẽ een
dachreyse/ eñ sochtẽ hẽ onder die vriendẽ/ eñ onder die
bekende. Eñ als si hem niet geuondẽ en hebbẽ/ zijn si
weder om ghekeert tot Hierusalem/ hem soeckende.
Ende het gheboerde nae den derden dach hebbense
hem gheuonden inden tempel/ sittende int middẽ der
doctoren/ hoorende haer/ ende vraghende haer.

Mer alle die gene die hem hoerdē/hebbē hem verw
dert/van sijn verstant/eñ zijn antwoorden.

Eñ hem siende/hebbē si seer verwōdert. Eñ zijn m
der sprac tot hem. Soen waer om hebt ghi ons ald
gedaē. Siet v vader eñ ick droeuich wesende/hebben
gesocht. Eñ hi sprac tot hoer. Wat dinc ist dat ghi
soect En wist ghi niet/dat ic moet wesen/in die din
die mijns vaders zijn: Eñ si en verstonden dat woo
niet/dat welc hi tot hoer sprac Eñ ginc neder mz h
eñ is gecomē tot Nazareth/ eñ was hoer ōderdani
Mer zijn moeder besloet alle dese woordē in haer h
ten. Eñ IESVS wies op in wijsheyt/eñ outheit/
gracie/by god/eñ dē mensce n. * ¶ Dat .iij. Capit.

IN den vijftiendē iare des rijcs Tyberij des Ke
sers. Poncius Pylatus wesende een regent d
lants vā Judeen. Eñ Herodes wesende een Gou
noer van dat lant van Galileen. Philippus sijn br
der wesende een ruwaert vandē lant Iturea en Tr
chonitis/eñ Lysanias eē prins vā Abilenen/onder
Bisschoppen Anna eñ Cayphas/doe is gheschiet
woort des heeren/op Joannem Zacharias soen/ i
Mat.3.a. woestinē. Eñ quā in al dat lant gelegen byder Jor
Marc.1.a nen/predikende dat doopsel des penitēcijs/in vergif
Joan.1.c. nisse der sondē. Als gescreuē is int boeck der woerd
Esa.40.a Esaye des propheets/die daer is seggēde. Een stē
des roepēdens inder woestinē/bereyt dē wech des h
ren/maect recht zijn toepaden Alle dal sal veruolt w
den/eñ alle berch eñ hoeuel/sal slecht ghemaect w
dē/eñ die cromme dingen sullen recht wordē. Eñ d
scarpe wegen/sullen vertreden worden in slechte w

Eñ alle mensc͞e sullen sien die salicheyt Gods. *
Hi sprac tot den scharen/die daer wt quamē/om
hem gedoopt te worden Ghi gheslachten der ser
ten/of der slanghen/wie heeft v gewesen/dat ghi
den soudt vandē tocomenden toren/daer om doet
erdighe vruchten des penitencijs/ eñ en wilt nz be
nē in v seluen te spreken. Wi hebben Abraham tot
ē vader. Wāt ick segghe v/dat god machtich is/vā
n steenen/te verwecken Abrahams kinderen. Nv
rwaer so is die byl gestelt/an die wortel der bomē.
er om alle boem geen goede vrucht makede wort
gesneden/eñ int vier geworpē
Eñ die scaren vraechden hem seggēde. Wat sullen
dan doen. Antwoordede seyde hi tot haer. Die daer
eft twee rocken/sal deelen die niet en heeft. Eñ dye
se heeft sal des gelycs doen.
Eñ die publicanē quamen/om gedoopt te worden/
spraken tot hem. Meester wat sullen wi doen? Hi
ar tot hoer. En wilt niet meer eyschen. dan dat v
eset is.
Der die ruteren vraechden hē seggende. Eñ wat sul
wi doen. Hi seyde haer? En wilt niemāt slaen/ en
lt oec niemāt ghewelt doen/eñ weest te vreden met
we soudien.
Dat volc† verwachtēde/eñ alle gader ouer dencken= † vermoe=
nde in horen herten/vā Joanne/of hi mocht wesen dende.
Christus. Joannes heeft gheantwoort seggende/
t hem allē. Ic doep v voerwaer met den water/mer Joan. 1. c.
er sal comē een sterker dan ic ben/wiens riem zijn Mar. 1. a.
r scoenen/ic niet waerdich en bin te ontbindē/die sal Mat. 3. b.

v doepen met den heyligē geest/ en̄ met den vier/ wiēs
vleghel is in sijn hant/ en̄ sal suyueren sinen vloer/ en̄
sal vergaderen de terwe in sijn schuer/ mer dat caf sal
hi verbrandē/ met een onblusselic vier. En̄ veel meer
ander dinghen vermanende/ condichde hi dē volcke. *
Mat.14 a Mer Herodes prince van dat vierde deel des lants
Mar.6.b. van Judeen/ als hi van hem bestraft wert/ van Hero
dias sijns broeders wijf/ en̄ van allen quaden dye hij
gedaen hadde/ heeft hi oec bouen al dit mede ghedaen
En̄ heeft gesloten Joannem in die kercker.
En̄ het is geschiet als al dat volc gedoopt worde dz
oeck IESVS ghedoopt wesende/ en̄ biddede geopent
is die hemel/ en̄ die heylighe gheest/ is neder gedaelt/
i.pe.i.d. in een lichamelike gedaent/ als een duyf op hem. En̄
Mat.3.d een stemme is gewordē wt dē hemel/ dye daer seyde/
en̄.17. a. ghij zijt die/ mij̄ wtuercorē sone/ in v is mijn behagē.
Mar.i.b. En̄ die IESVS begonste te wordē by nae.xxx.iaer
out. Als hi gehoudē worde voor Josephs soē die was
Helijs soē/ die was Mathats soen/ dye was Leuijs
soen/ die was Melchijs soen/ die was Jannees soen
die was Josephs soen/ die was Mathatias soen/ dye
was Amos soen/ die was Naums soen/ die was Hes
lijs soen/ die was Nagghees soen/ die was Maaths
Mat.i.a soē/ die was Mathathias soē/ die was Semeijs soē/
die was Josechs soen/ die was Judas soen/ dye was
Joannes soen/ die was Rheses soen/ die was Zoro-
babels soen/ die was Salathiels soē/ die was Nerijs
soen/ die was Melchijs soē/ die was Addijs soen/ die
was Cosans soē/ die was Helmadams soen/ die was
Hers soen/ die was Jesos soē/ die was Heliezers soē/

was Jorams soen/die was Matthas soen/dye
Leuijs soen/die was Simeons soē/die was Ju
soen/ die was Josephs soen/dye was Jonams
die was Heliachims soē/de was Meleams soē/
was Menams soen/die was Mathathas soē/die
Nathans soen/die was Dauids soen/ dye was
sees soen/die was Obeds soen/de was Boos soē/
was Salmons soen/dye was Naasons soen/dye
Aminadabs soen/die was Arams soen/dye was
oms soen/ die was Phares soen/dye was Judas
/die was Jacobs soen/die was Isaacs soen/ dye
Abrahams soen/die was Tharees soen/die was
chors soē/die was Saruchs soē/die was Regaus
/die was Phalers soen/die was Hebers soen/ die
Salees soen/die was Cainans soen/die was Ar
xats soē/die was Sems soen/die was Noees soē:
was Lamechs soen/die was Mathusalems soen
was Enochs soen/die was Jareths soen/die was
lalehels soē/die was Cainās soen/die was Enos
/die was Seths soen/die was Adās soen/die was
God. ¶ Dat.iiij. Capittel.

IESVS vol vandē heyligē geest/is weder om ge- Mat.4.a
gaen vander iordanen/eñ is gebrocht vandē (hei Mar.1.b.
en) gheest inder woestijnen/ eñ veertich daghen
de hij ghetempteert vanden duyuel/ ende hij en
t niet ghegheten in dien daghen:ende veruolt die
hen/daer nae heeft hij ghehonghert. Doen sprac
duyuel tot hem/ Ist dat ghij zijt/die sone Goods/
desen steen/als dat hi broot wordt/ Ende IHE-
S heeft hem gheantwoert segghende.

Deu. 8.a. Die mensche en sal niet leuē alleen indē brode mer i
alle goods woort
Eñ die duuel heeft hē geleit vā daer op enen ho
berch eñ heeft hē ghetoōt in eē corte tijt alle die rijc
des omganckx vander aerdē / eñ die duuel seyde tot h
Ick sal v gheuen dese ghehele macht / eñ hoor glo
want si mi ghegeuen sijn eñ geefse weder om dien
wil. Daer om in dien ghi op v kniē vallende voor m
mi aenbedet / alle dese sullē v wesen. IESVS antwo
dede heeft hē ghelept [Sathana gaet werch after m
Deu.6 .b. Want daer is ghescreuē. Ghi sult aenbedē / uwē he
†dienen uwen god / eñ hem alleen † eren
Eñ hi leyde hem tot Hierusalem / eñ heeft hem g
set opter tinnē des tempels / eñ seyde tot hem. Ist d
ghi sijt die zoen goods worpt v seluen van hier nede
† geboden heeft waert want daer is ghescreuen Dat hi † ghebiedē s
van v / sinen enghelen als dat si v bewaren sullen / e
Psal.90 sullen v nemen in haren handen / op dat ghi niet qu
sen en soudt vwen voet / andē steē: IESVS antwo
dende / seydt hem. Daer is ghesproken. Ghi en sult n
Deu.6.c. temteren / uwen heer / uwen god. Eñ alle temtarie
gheeynt (wesende) so is die duyuel ghescheyden va
hem / een wijl tijts.
Eñ IESVS doer die cracht des (heyligen) gheest
is weder om ghegaen in Galileen / eñ die faem vā h
is wtgegaē doer alle dat lant. Eñ hi leerde in hoer s
nagogen / eñ wordt gheeert van allen menschen
Mat.4.d. Eñ hi quam te Nazareth daer hi gheuoet was / e
ghinc na zijnder ghewoenten in die synagoge / opte
sabboth dach. Eñ stont op om dat hi lesen soude. Eñ

hem is ghegheuē tboock des prophets Esaie/ Eñ als
hi tboeck op ghesleghē hadde heeft hi gheuonden die
plaetse /daer ghescreuē was/ die gheest des herē is op Esay.61 a
mi /daer om dat hi mi ghesalft heeft /eñ heeft mi ghe
sondē om te predikē /dē armen /als om dat ick ghene-
sen sal die bedructe vā hartē /om te kundighē die ghe-
uangē verlossinge /eñ dē blinden ghesicht/ om dat ick
wt latē sal die ghequetste doot verlossinge/ om te kun-
dighē dat ontfanckelike iaer des heren **ende dē dach
des wedergheuinghe**

Eñ na dien hi tboeck geslotē hadde /heeft hijt we-
der om ghegheuen den dienaer / eñ sat weder om ne-
der Eñ die oghē van allen inder sinagoghē /warē ge
uesticht op hē Eñ hi begonde te segghē tot haer. Nu
den is dese scriftuere veruult in vwen oren. Eñ alle- Joan. 4.f
gader gauense ghetuchenisse van hem eñ verwonder eñ.6.e
den hem van die anghenaemheyt sijnre woordē./ die Mat.13.g.
daer wt ghinghē wt sijnē monde / eñ sprakē is dit niet Mar.6.a
Josephs soon.

Eñ hi seyde tot hē. Sonder twifel sult gi tot mi seg-
ghē dit ghemeen woort. Medicijn meester gheneest v
seluen ✠ alle die dinghē die wi ghehoort hebbē dat ge
schiet sijn in Caparnaum doet oock die hier int lant
ws geboortenissen. IESVS sprack. Jck segge v voor
waer. Geen propheet en is angenaē in sijn eygen lāt

Maer inder waerheyt segghe ick v. Veel weduen 3.re.17.b.
waren in Jsrahel indē dagen Helie wanneer gheslo-
was den hemel/ drie iaren eñ ses maendē / eñ daer is
geworden groten dieren tijt door thele lant /eñ tot ge
ne van haer /en is Helias ghesondē /dan tot een vrou

4.re.5.b. weduwe in Sarepta/ van Sydonis En̄ veel malaet
sē wareē in Jsrael/ onder dē propheet Helizeo/ en̄ ni
māt vā hē is gesuuert/ dan Naā Syrus. En̄ alle di
and Synagogē warē dese woordē horēde/ zȳ veruul
met toernichz En̄ zȳ tegens hē opgestaē en̄ hebbē h
wter stadt geworpē/ en̄ hebbē hē geleyt/ tot opt hoer
ste des berchs/ optē welckē haer stat getimmiert wa
ō datse hē soude vā bouē ned worpē. Mer hi doerga
de ginc doert middel/ vā haer * En̄ hi ginc neder t
Capernaū/ een stat vā Galileē/ en̄ daer leerde hi ha
indē sabboth En̄ si xwonderdē hē van zijn leering
want zȳ sermoē was tsamen gheuoerht met mach
En̄ in haer synagoech was een man hebbēde een
Mat. 7. d geest des onsuuerē duuels/ en̄ riep mz luid stēme se
Mar. 1. c. gēde Och IESV Nazarene/ wat hebdi mz ōs te do
Sijt ghi gecomē ō ons te xdoemē? Jck kē v wie g
zijt (te wetē) die heylich Godes. En̄ Jesus heeft
bestraft seggēde. Wort stō/ en̄ gaet wt vā hē. En̄ a
die duuel geworpē had den mā int middel/ is hi wt
gaen vā hē/ en̄ is hē niet scadelic geweest. En̄ daer
gewordē een vreese ouer hē allen/ en̄ sprakē met m
canderen onder hemluydē/ segghēde. Wat woert
dit? wāt met macht en̄ cracht gebiet hi den onsuue
geesten/ en̄ si gaē wt En̄ die faem van hē wordt v
breet in allen plaetsen [ront om] des lants [omtre
✠ En̄ als IESVS op gestaen was vander sy
gogen/ is hi gegaen in Symons huys/ wāt Sym
Mat. 8. b. zwegher moeder was beuangē met enē grotē coo
Marc. 1. c en̄ si hebbē hem gebedē voer haer. En̄ bistaēde bo
†gebodē haer/ heeft hi† bestraft die koorts/ en̄ dye koorts he
haer ghelaten. en̄ opstaēde ter stont so diendese he

Ẽn na dat die sonne ondergegaẽ was. Alle dye gene Marc.1.
die siekẽ haddẽ vã menigerley gebrekẽ/ leydẽ die tot hẽ
Ẽn hi leggende zijn hant op een yegelic maectese ge
sont. Ẽn die duuelen ginghen wt vã veel mẽscẽ/ roepẽ Mar.3.b.
de eñ seggẽde. Ghi zijt [Christus] die soen goods Ẽn Mat.8.d.
straffende en heeft hij haer niet gehenct te seggẽ/ dat Mar.4.a
si kendẽ hem Christũ te wesen. ¶ Ẽn alst dach gewor Mat.13.a
dẽ was/ is hi wtgegaẽ in die vlatẽ plaetse/ eñ die scarẽ
sochten hẽ/ eñ quamẽ daer tot hẽ/ eñ hielden hẽ/ op dat
hi vã haer nz sceydẽ en soude/ dẽ welkẽ hi toe sprac. Ic
moet mede oec anderẽ stedẽ condigẽ/ dat rijc goods *
want daer om ben ic gesondẽ. Ẽn hi predicte in die sy
nagogen vã Galileen. ¶ Dat.v. Capittel. ✠

Het is geschiet/ als dz die schare hẽ seer benaude
om te hoorẽ twoort Goods/ eñ hi stont byden
water vã Genezareth/ eñ hi sach twee schepẽ staende
aendẽ cant vã twater. Die visscers warẽ daer wt ghe
clommẽ eñ spoeldẽ haer nettẽ. Ẽn als hij gegaẽ was
in eẽ scip/ twelc Symõ toe behoerde/ heeft hi hẽ gebe=
dẽ/ als dat hijt een weynich vãdẽ lãde stierẽ woude/ eñ
sittẽde so heeft hi die scarẽ des volcs geleert wtẽ scepe.
Ẽn na dat hi afliet te sprekẽ heeft hi gesprokẽ tot Si
mõ Stiertet scip int diep/ eñ ontslaet v nettẽ om te vã
gen. Ẽn Simõ antwoordẽde/ sprac tot hẽ. Meester/
wi alle de nacht arbeydẽde/ en hebbẽ niet gheuangen
Nochtãs in v gebodt/ sal ic het net ontslaẽ. Ẽn als sij
dat gedaẽ haddẽ/ so hebbẽ si geuanghẽ een groote me
nichte d̃ vissc̃ẽ/ eñ hoer net scoerde/ eñ si hebbẽ een tey
kẽ gedaẽ harẽ mede gesellẽ/ die daer warẽ int and̃ scip
als dz si comẽ soudẽ/ eñ helpẽ hoer. Ẽn si zijn gecomen
eñ hebbẽ veruolt beyde scepẽ. Also datse by na sonckẽn

Dat werc als siende was. Simon Peeter is Jesum
te voet geuallen seggende. O heere greyt van mi/ wa
ic ben eē sondich mensch. Wāt een verscrickinge ha
hem beuanghen. eñ allen die met hem waren/ van
vangen der visschen/ die si gheuangen hadden/ desg
lijcs oer mede Jacobum eñ Johannem Zebedeus ki
Mat. 4. c. Mar. 1. b. deren/ die daer waren goede gesellen van Symō. E
IESVS sprac tot Symonem. En vreest niet/ van n
voort an/ sult ghi menschen vangen. Eñ die schepe
opt lant geuoert wesende/ eñ si aftergelaten alle din
gen zijn hem na gheuolcht. *

Eñ het gheschiede doe hi was in eender stadt. Si
daer was een man vol melaetsheyts die welcke als
IESVM ghesien hadde/ is hij gheuallen plat nede
eñ heeft hem gebeden segghende. Heer/ in dien gh
Mat. 8. a. wilt/ moecht ghi mi suueren. Eñ Jesus wt steken
Mar. 1. d zijn hant/ heeft hi hem geraect. seggēde Jc wil/ wee
gesuuert. Eñ die melaetsheyt/ is ter stont ghescreyd
vā hem. Eñ hi geboet hem/ dat hijt niemāt soude se
gen/ maer (sprac) gaet eñ toent v [seluen] dē prieste
eñ offert voer v suueringen. Ghelijckerwijs Moys
ghebođen heeft/ haer in een ghetuychnisse.

Eñ het rumoer verspreydede meer vā hem/ eñ ve
scaren quamen te samen/ dat sij hem souden hoorē
gesont wordē vā harē siertē Eñ hi † woende in een h
† weerck melike plaets inder woestijnē ende badt. ✠ Eñ h
is geboert op eenē dach/ eñ hi leerde/ eñ die Phariz
eñ die meesters des wets/ waren sittende/ die welc
gheromē waren wt allen steden van Galileen/ eñ J
deen/ eñ Hierusalem. Eñ dye cracht des heerē/ wa

daer tegenwoerdich/om hoer gesont te maken.
En siet daer zijn gheromẽ mannẽ/ dragende eenen Mat.9.a.
mensche in een bedde/die welcke was vergichticht.eñ Mar.2.a.
sochten om hem in te brengen/eñ te leggen voer hem
eñ niet vindende/an wat side sy hem mochten in brẽ
gen/ouermits die scaer/zijn si geclommẽ opt dack/eñ
hebben hem neder gelaten doer die latten/met dẽ bed-
de/int midden voer IESV Welcker mannẽ ghelooue
alst IESVS gesien heeft/heeft hy gesproken tot den
gichtighen mensch/v sonden worden v vergeuen Eñ
die scriftgheleerden/eñ Pharizeen begondẽ te denckẽ
seggende. Wie is dese/die daer spreect blasphemi/wie
mach vergeuen die sonden/dan God alleen.
Na dien IESVS bekent heeft hoer ghedachtẽ/ant-
woerdende heeft hi ghesproken tot hoer. Wat dinck
denct ghi in uwer herten. Welc van beyden is lichter
te segghen/de sonden worden di vergheuen/of te seg-
ghen/staet op/eñ wãdelt. Mer op dat ghi moecht we
ten/dat die sone des mensc̃e/heeft macht inder aerden
die sondẽ te vgeuẽ: sprac hi totten gichtigen. Ic segge
v/staet op. Neemt v beddeken/ eñ gaet in v huys. Hy Joan.5.b.
opstaende ter stont/in tegẽwoordicheyt vã haer/nam
wech tgheen daer hi in gelegen hadde. Eñ is gegaen
in zijn huys/god louẽde/eñ eer sprekende/eñ groot wõ
der heeftse alle gader beuanghẽ/eñ loueden God/ eñ
zijn veruolt met vreese seggẽde. Wi hebbẽ gesiẽ hudẽ
tongelooflike dinghen. * Eñ na desen werckẽ is hi †wonder-
wt gegaen/eñ heeft gesien eenẽ publicaẽ/genoẽpt Le lijcke
ui/sittende op den tol/eñ seyde hẽ. Volcht my na/ende
die opstaẽde ende afterlatende alle dinc/is hẽ geuolcht Mat.9.b.

Eñ Leui heeft hem ghemaeckt een grote waerscha
in sijnen huse / eñ daer was een grote scaer van pub
canen/eñ anderen die met haer tsamen aten.

Eñ † die scriftgeleerdē/ eñ pharizeen/murmureer
† hoer teghens zijn discipulen seggende. Waer om/ so ee
Mar.2.b eñ drinck ghi/met publicanen/eñ sondaren? IESV
antwoordende seyde tot haer. Die ghesont zijn en h
hoeuē den medicyn meester niet/mar die sieck zijn.
en ben niet ghecomen om te roepen die rechuaerdi
mer die sondarē tot penitencie.

Eñ si sprakē tot hem Waer om soe vastē dicwils
discipulen Joānis/eñ doen grote gebedē/ des gely
Mat.9.b oec dē pharisēe discipulē eñ v discipulē etē eñ drinkē
Mar.2.c welckē hy antwoorde. Mochdi oeck wel doen/ als
die kinderē des brulofs/vastē sullen/ so langhe die b
degom met haer is? Mer die dagē sullen comē/ dz
wāneer dye brudegom vā haer gehaelt sal wesen/
dan in dien daghē/sullen si vastē Eñ hi seyde een g
likenisse tot haer.

Niemāt en lapt een stop stick vā nieu laken in een
cleet/ want sekerlick dat niewe scort (dat oude) eñ
stop lap vant niewe (laken) en dient den ouden (co
niet Ende niemant en doet niewe wijn in oude va
want sekerlick die niewe wijn soude schoren die o
vaten/eñ hi wort wtgestort/eñ die vaten sullē togā
Mer moestwijn salmē ghieten in niewe vatē/ eñ
degadh wordē se behoudē.

Eñ niemāt die oude wyñ ghedrōken heeft / beghe
ter stont niewe/ mer hy seyt die oude is die beste.

¶ Dat seste Capittel.

ENde het geuiel/ als optē anderē (dach) nae den Mar.2.d
eersten sabboth (dach) dat IESVS ginck doer Mat.12.a
corē/ eñ zijn discipulē plocte aren of/ eñ aten se wriuēde
e in harē handē. eñ sommige vādē phariseē/ seyden
ter Waerom doet ghi dat niet en betaemt gedaē op
en sabboth Eñ IESVS ātwoortdēde haer/ seyde En 1re.21.b
ebt gy nz gelesen/ dat werck Dauid dede/ doe hē hon
erde/ eñ die gene die met hē warē/ hoe dat hy inghe=
aē is/ int huys des heerē/ eñ nam die geofferde brodē
ā at/ eñ gaft oeck den genē die bi hem warē/ die welc.
e niemāt en betaemt te eten/ dā alleen den priesterē?
Eñ seide haer Die soen des mēsce is eē heer/ oeck des
sabboths

✠ Eñ het is ghesciet op enen anderē sabboth/ als Mat.12.a
dat hi inginck inde synagoech eñ leerde. Eñ als daer Mar.3.a
was een mēsce/ eñ zijn rechter hant was dorre Ende
die scriftgeleerde eñ phariseē wachten op hem/ of hij
oeck gesont soude maken optē sabboth op dat se moch
tē vinden/ waer van/ si hem mochtē besculdigen Mer
hi kende haer gedachte eñ sprack tottē mensce die daer
hadde een dorre hant Staet op/ eñ staet int middel eñ
opstaende so stont hi/ IESVS sprack doen tot haer
Ick sal v vraghen oft oeck betaemt optē sabboth goet
te doen ofte quaet te doen/ dat leuen te behouden ofte
doden Ende ouersien hebbende hem allen/ seyde hy dē
mensche Steck wt dijn hant/ ende hij dedet Ende zijn
hant is hem weder om gesont ghemaeckt ghelijcken
die ander Ende sij zijn veruolt met rasarie ende spra=
ken tsamen onder hem luydē/ wat se IESV doen sou
den. ※

Eñ het is gesciet/in dien dagen is hi wt gegaen in
den berch om te bidden. eñ was daer verwachtende in
die biddinge Goods. Eñ doent dach ghewordẽ was/
heeft hi geroepẽ zijn discipulen/eñ heefter .xij. wt ge-
coren vā hem luydẽ die welcke hi oec ghenoemt heeft
Mat. 10. a Apostelen. Simonem dẽ welckẽ hi gheheetẽ heeft Pe-
Mar. 3. b trum eñ Andries sinẽ broeder: Jacob eñ Joānes: Phi-
eñ. 6. a lippus eñ Bartholomeus: Matheus ende Thomas:
Actuū. 1. b. Jacob Alpheus sone/eñ Simon die daer hiet Zelotes
eñ Judas Jacobs sone: eñ Judas Jscarioth /die dair
was die verrader.

Eñ neder dalende met haer/stont hi in een plaetse
van een plat velt/eñ die scare zijnre discipulen/ eñ een
groote menichte van volck/wt alle tlant van Judeen
ende van Maritima/ende Hierusalem/ eñ van Tyro
eñ Sydon/gelegẽ byder zee/die welcke geromẽ warẽ
om hẽ te hoorẽ/eñ gesont te wordẽ vā haren gebrekẽ.
Eñ die daer gequelt wordẽ vandẽ onsuueren geesten
worden oec ghenesen. Eñ alle die scare begeerdẽ hem
te raken/want een cracht wt ghinck van hẽ/ diese alle
ghesont maeckte.

Eñ hi opslaende zijn oghen op zijn discipulen seide
Salich zijt (ghi) arme/wāt v hoort toe trijc Goods
Salich zijt (ghij) die daer nv honghert/ wāt ghij sult
versaet worden. Salich zijt (ghi) die daer nv schreyt
Mat. 5. a wāt ghi sult lachen. ✠ Salich sult (ghi) wesen wā-
neer v die menscẽ haten eñ of screyden v eñ verwiten
eñ verworpen uwẽ naẽ als quaet/om dẽ soen des men-
scen. Verblijt v in dien dach/eñ veruroecht v/ wāt sie
v loen is groot in die hemelẽ. Wāt voerwaer na dese

risen/deden haer voer vaders/den propheten.
Wee voerwaer wee v(ghi)rijcke die daer hebt uwe Amos 6.a
vertroestinge. Wee v dye daer versaet zijt/want ghij
sult hongheren Wee v die daer nv lacht/wāt ghi sult
screyen/eñ huylen. Wee v wanneer v die mensčē prij
sen. Want na deser wijsen/hebbē haer voervaders ge
daen/den valschen propheten.
Mer ic segge v die dit hoort. Bemint uwen vianden Mat.5.g.
doet goet den ghenē die v gehaet hebbē. Ghebenedijt (gebūdiē)
den ghenen die v vermaledien/eñ bidt voer die met lo is goet
gentael v valsheyt opleggē. Biet den ghenē die v slaē= segghen
de is an uwe wanghe/oec die ander. Eñ die ghene die (vermale-
v ofneemt uwen mantel eñ wilt oeck niet behinderē/ dien)is
of verbieden te nemē uwen rock. Gheeft alle den ghe quaet seg-
nen die yet van v begheren/eñ en eyscht oec niet wech ghen.
vanden ghenen die dat v ontneemt. Eñ alsoe ghi wilt Tobi. 4.c.
dat die mēscē v doē sullē/so doet hoer oec die desgelijcs.
Eñ ist dat ghi bemint die v beminden/wat danck is
v dat. Want die sondarē beminnē oec den ghenē daer
si van bemint worden. Eñ ist dat ghi wel doet dē ghe
nē die v† wel doen. Wat danc is v dat. Voerwaer dye †lief heb-
sondaren doen oeck dat. Eñ ist dat ghi leent dien/vādē ben
welcken ghi hoept weder om tontfangen/wat danck
is v. Want die sondaren leenē den sondaren/ datse sou
den des ghelijcs ontfangē. Sekerlijc bemint uwe vy
anden/eñ doetse goet/ eñ leent haer/niet daer van be-
gerende/eñ v loen sal groot wesen. * Eñ ghi sult we
sen kinderē des alder oppersten/want hi is goedertie
ren/ouer die ontdancbare eñ quade
✠ Daer om soe weest barmhertich/ als oec v vad

barmhertich is. En wilt niet oerdelē/eñ ghi en sult nz
Mat.7.a geoerdelt wordē. En wilt niet vdoemē/eñ ghi en sult
Mar.4.c niet vdoemt wordē. Vergeeft/eñ v sal vgeuē worden
Geeft eñ v sal gegeuē wordē. Si sullen geuē een goe=
de/volle/toeghedructe eñ ouerlopende mate in uwen
schoot. Sekerlic metter seluer mate daer ghi mede me
tet/sullen die ander v oec mede meten.
Hi seyde haer oeck eē gelijkenisse/Mach oec eē blin=
Mat.10.c de eē blinden leydē? vallen si niet beyde inden gracht?
Die discipel en is bouē sinē meester niet/mer alle(d.sci
pel) sal volmaect wesen/gelijkē als sijn meester. Mer
wat siet ghi eē caf int oghe ws broeders/mer dē balck
die in v [eygē] oghe is en merct ghi niet an. Eñ hoe
moecht gi seggē tot uwē broeder/broeder gehenghet
dat ick mach wtwerpē tcaf dat in v oghe is/eñ en siet
niet dē balc in v oghe? Gi ypocryt/werpt wt eerst dē
balc wt v oghe/eñ dā sult gi voert sien dat gij moecht
wtwerpē tcaf/welc is int oghe ws broeders.*
Wāt het en is geen goet boem/die daer quade vruch
Mat.7.c ten brenct/noch oec een quaet boem is brengende go
de vrucht/Want een yegelic boem wort bekent wt zi
vrucht. Noch sij en pluckē oec geen vighē van doern
Noch en snydē oec gheē druuē van bramen. Een goe
Mat.12.c mensch wt den goedē schat sijns herten/brengt goe
voert. Eñ een quaet mensch/wt een quadē schat sijn
he, ten brēgt quaet voert. Wāt de mōt spreect wt oue
uloedichz des herten.
Mer waer om hiet ghi mi heer heer/eñ ghij en do
niet dat gheen dat ic v segghe.
Soe wie tot mi comt/ende hoert mijn woerden/ en

doet die / ick sal v toenen wien die ghelijck is. Hi is ghe
lijc eenen mensche/timmerende een huys. die daer int
diep ghedoluen heeft / ende het fundament gheset op
een steen. Gheromen wesende eenen groten opuloet/
heeft die stroem gheslogen an thuys/ende en heeft
dat niet moghen verstoten. wāt het was ghetimmert
op den steen.

Mer diese ghehoert heeft ende niet ghedaen/is ghe
lijc een mensche die sijn huys ghetimmert heeft op=
ter aerden/sonder fundamēt. aen dē welcken die vloet
gheslaghen heeft/ende ter stont ist neder gheuallen/
ende die val dies huys is ghewotden seer groet.

¶ Dat. vij. Capittel.

MEr nae dat hi gheeyndt hadde alle sijn woer= | Mat. 8. a
den/toehorende dat volck/is hij gheghaen in | Centurio.
Capernaum. Ende een dienaer van Centurio sier we | is eē hoft
sende/begonste te steruen/ den welcken hi lief hadde. | man vā. c.
Mer als hij ghehoert hadde van IESV/heeft hi ge= | knechten.
sonden die outste der Joden tot hem. hem biddende/dz
hij woude comen/ende ghesont maken sijnen dienaer.
Ende doen sy gheromen waren tot IESVM/baden
sy hem naerstelikē/segghende. Hij ist waerdich dat
ghy hem dat gheuen wilt/want hi bemint ons volck/
ende heeft ons ghetimmert een synagoghe. IESVS
ghinck doe met haer/ende doen hij niet verde vanden
huyse en was/heeft Centurio ghesondē tot hem/vriē=
den/segghende hem. Heer wilt niet vermoeyt wordē
Want ick en ben niet waerdich/dat ghij sult ingaen
onder mijn dack/daer om oeck en hebbe ick mijn sel=
uen niet yet waerdich gherekent om tot v te comen/

mer segt een woert, ende myjn kint sal ghesont wordẽ
want ick ben een man/ die oeck stae onder macht/ heb-
bende ruyteren onder my. Ende ick segge desen gaet/
ende hÿ gaet. Ende een ander compt/ ende hÿ compt/
Ende mynen dienaer doet dat / ende hy doet dat / IE-
SVS dese woordẽ gehoort hebbẽde/ heeft hy verwōdert
van hem//eñ omgekeert wesende/ sprack hi tottẽ scha
rẽ die hem volchdẽ. Ic seg v/ ick en heb sekerlÿckẽ niet
geuondẽ so grotẽ geloue in Israhel/ eñ weder om ge-
comẽ wesende in huys/ die gesondẽ waren/ hebbẽ ghe
uōdẽ den dienaer/ de daer cranck geweest was/ gesont
✠ Eñ daer na ist gesciet/ dat hi ginck in een stat die
daer hiet Naim. Eñ veel (van) zinẽ discipulen/ eñ oec
een grote scaer van volck/ gingẽ met hem. Mer als hi
quam by die poorte des stads/ siet so is een enige soen
van zÿnre moeder/ daer wt gedragẽ/ eñ dese was een
weduwe/ eñ een grote schaer des volcks/ vander stad
warẽ met haer/ die welcke/ als die heer gesiẽ hadde/ be
roert wesende/ met barmhertichheit op haer/ seide haer
En wilt niet screyen/ eñ hi is angegaen/ eñ heeft ge-
rackt die baer/ eñ die daer warẽ dragende/ zÿ bliuẽ staẽ
eñ hi sprack. Jongelinck/ ic seg v staet op. Eñ hi is we
der om opgestaen/ die daer doot gheweest was/ eñ be-
gonde te sprekẽ Eñ hi gaf hem zÿ moeder/ eñ een vre
se heeft hoer allen beuangen/ eñ spraken God lof seg
gẽde. Een groot propheet is opgestaẽ onder ons/ eñ
God heeft versocht zÿn volck * Eñ dit rumoer of
dese sprake/ van hem/ is wt gegaen doer heel Judeen
eñ alle die landen daer omtrent.

Eñ die discipulẽ Joannis/ hebbẽ Joāni geboetscapt

van al dese dingen. Eñ Joannes heeft tot hem gero=
pē twe van zijnē discipulē/ eñ heeftse ghesondē tot IhE
SVM/ seggēde. Sijt ghi die daer comē sal/ of sewarhe
ten wi een ander/ eñ wãneer die mãnē gecomē waren
tot hē/ hebbē si geseit Joãnes Baptista heeft ōs gesēt
tot v seggēde Sijt gi die geē/ die daer toecomēde was
of verwachtē wi een ander? Jn die selfde vre heeft hij
der veel gesont gemaect vã siectē eñ plagē/ vandē boo
sen geestē/ eñ veel blinde heeft hi tgesicht gegeuē/ Eñ
ãtwoordēde seyt haer. Gaede so wedercōdicht Joãni
die dingē/ die gy gesiē/ eñ gehoort hebt Als dz die blin=
de siē/ die crepele gaē/ die malaetse werdē gesuuert/ die
doue horē/ die dode verrisen/ dē armē wort dz Euãgeli (Euange
gekūdicht Eñ salich is hi die welcke doer mi nz gescã liũ) is een
dalizeert en wort goede
Eñ na diē die bodē Joãnis wech gegaē warē/ begō boetschap
de hi te sprekē tottē scarē vã Joãne Waer om sijt ghij
wtgegaē ind woestinē? om dz gy siē soude/ een riet ge
bogē wordē vãdē winde? Mer waer om sijt gy wtge=
gaē om te siē? eē mēsce gecleet met saftē clederē? Siet
die daer gecleet wordē met cierlick habijt eñ in wellu=
stē leuē/ zij in coningē houē Mer waer om sijt gy wt
gegaē om te siē? een propheet? Jc seg v voerwaer/ eñ
meer dã een propheet (hebdi gesiē) dese is daer vã ghe Mar.i.a
screuē is Siet ic sende mij Engel/ voer v aensijn die (Engel)
welcke bereydē sal uwē wech voer v Wãt ic segge v dz is bode
✠ Dat niemãt ond die kinderē der vrouwen/ en is Mala.3.a.
meer d propheet/ dã Joãnes Baptista Nochtans die
de mynste is int rijcke Goods/ is meer d dan hi is Eñ
alle tvolck horēde/ eñ die publicanē dye gedoopt warē

met Joannes doepſel/hebbē god rechtuaerdich gehe-
ten. Mer die Pharizeen/eñ dye geleerde des wets/nz
van hem gedoopt weſende. hebbē teghēs hem ſeluen
Goods raet verſmaet.

[Mer die heer ſeyde] Die mēſcē deſes geſlachtes bi
wiē ſal icſe doch gelikenē/eñ wien ſyn ſi gelijc: Si zȳ
gelijc dē kinderē ſittēde op die merct/eñ tot malcāder
roepēde/eñ ſeggēde Wi hebbē v op fluytē geſpeelt/eñ
Mat.11.b. ghi en hebt nz gedanſt/wi hebbē v droef hz gerōdich
eñ ghi en hebt nz geſcreyt/want Joannes die dooper
is gecomē/noch broot etēde/ noch wijn drinckēde/ eñ
ghi ſegt. Hi heeft dē duuel in. Die ſoen des menſcē is
gecomē/etende eñ drinckēde/eñ ghi ſegt. Siet deſe m
ſce is een vraet eñ wijſuper/een vrient vā publicane
eñ van ſondige mēſchē. Eñ die wijſheyt is rechtuae
dich beweſen/vā allen haren kinderē. *

✠ Maer een vandē pharizeen badt hē/ als dat h
woude met hē comē etē. Eñ ingegaē in des Pharize
huys/heeft an die tafel gaen ſittē Eñ ſiet een vrouw
die welc daer was inde ſtadt eē ſondaerſter. Als ſi ve
ſtaen heeft dat IESVS was etende int huis des ph
rizees/heeft ſi met haer ghenomē een marmoren v
van Albaſter met ſalue eñ ſtaēde [eñ ſcreyden] achte
bi zȳ voetē/heeſt begonnē met harē tranē te waſſce
zijn voetē/eñ mettet haer haers hoofts gedroecht/e
cuſte zȳ voeten/eñ ſalf deſe metter ſaluen.

Mer dit ſiende die Pharizeeus die hē genoot hadd
ſprac in hē ſeluen ſeggēde Waert dat deſe eē prophe
waer/ hi ſoude ſekerlijc wel wetē wie/eñ wat/ dz vo
een wijf waer/die hem raect/want ſi een ſondaerſt

En IESVS antwoordede seyde tot hẽ. Simon/ic
h wat dat ic v seggẽ wil. En hi sprac. Meester segt.
daer warẽ twee sculdenarẽ vã eenẽ Rentmeester/die
n was hẽ sculdich vijf hondert penningẽ/eñ die an
r vijftich. Mer als sy niet machtich en warẽ om te
etalen/heeft hijse beyde gader quijt gescholdẽ. Hier
n segt mi welc vã desen sal hem meest beminnẽ. Si
mon antwoordede sprac. Ick vermoede/dat die ghene
en welckẽ hi meest quijt heeft gescouden. Doẽ seyde
i tot hẽ. Ghi hebt te recht gheoerdelt.
En hi gekeert wesende totter vrouwẽ seyde tot Sy=
mon. Siet ghi wel dese vrouwe? Ic ben gheromẽ in
wẽ huyse. eñ ghi en hebt niet gegeuẽ water tot mij=
nen voetẽ/mer dese heeft gewasschen mijn voeten met
aren tranẽ/eñ ghedroecht met het haer [van haren
hoofde] ghi en hebt mi nyet gegeuen eenen cus mer
ese. na dien si hier geromẽ is/en heeft niet op gehou
en te cussen mine voeten/ghij en hebt niet ghesalft
mijn hooft met olye/mer dese heeft gesalft mijn voetẽ
met salue. Waer om segge ic v. Haer wordẽ veel son=
dẽ vergeuẽ/wãt si veel bemint heeft. mer die weynich ver
geuẽ wort/die bemint weynich. En hij sprac tot haer
V sondẽ wordẽ v vergheuẽ. En die daer tsamen aten
begondẽ in hoer seluẽ te sprekẽ Wie is dit/die daer oec
vergeeft die sondẽ/mer hi sprac tot der vrouwẽ. V ge=
loef heeft v salich gemaert/gaet met vrede. *

¶ Dat. viij. Capittel. ✠

E Nde het is gesciet daer na/eñ hi reysde doer de
stedẽ eñ slotẽ/predikẽde/eñ cõdigẽde het rijcke
gods/eñ die. xij. met hem/oec mede sommige vrouwẽ/

die welcke ghesont ghemaect waren/vanden quad
gheesten/ē siecten. Als Maria die welc ghenoem
was Magdalena/van die welcken wt gegaen wa
seuen duuelen/ē Joanna die huysurouwe des ma
Chusa/den procuratoer van Herodes/ē Susan
ē veel ander/die welcke hē dienden van haren tijtl
ken goeden.*

Mat.3.a ✠ Maer na dien daer ghecomen was een groo
Mar.4.a schaer/ē wt yeghelijken steden haesteden bi hē.he
hi ghesproken doer ghelijckenisse. Hi is wt ghega
die daer saet[reede ghemaect hadde]om te sayen z
saet. Ē onder tsayen is dat sommige gheuallen b
wech/ē tis vertredē/ē die vogelen des hemels h
ben dat gegeten. Ē tsommige van dat is gheual
opten steen/ē opgegaen wesende/ist verdoret/ v
het gheen vochticheyt en hadde. Ē tsommighe v
dat is gheuallen/tusschen die doernen/ē die doern
tsamen op ghewassen wesende/ hebben dat vern
Ē tsommighe van dat/is gheuallen in goede aer
Ē op gegaen wesende/heeft het gedaē hondertf
vrucht. Dit seggende heeft hi luyde geroepen/die d
heeft oren om te horen/die hoore.

Mar.4.b Mer zijn discipulen vraechden hē segghende. W
Mat.13.b. ghelijkenisse is dit. Ē hi sprac. Het is v ghegheu
Esay.6.c. om te kennē die verborghentheden des rijcs Goo
Joan.13.f. Maer den anderen doer ghelijckenisse/op dat die s
de niet en souden sien/ē die horende/niet en soudē
staen. Mer dit is die gelijkenisse/tsaet is twoort g
Mer die by dē wech zijn/zijn dese die daer hoorē/ d
na so coemt die duuel/ē ofneempt het woert vā h

rt/op dat si gelouẽde/ niet en soudẽ werdẽ behoudẽ/
ier die opten steen. zÿ die/die welke als sijt gehoort
bbẽ met blijscappẽ/ontfangen dat woort. Eñ dese
hebbẽ geen wortel/die welcke gelouẽ wat tijts/eñ
gaen/inde tijt des becorincs. Mer dat welck geual
is in die doornẽ/ zijn dese/die daer gehoort hebben/
gaende verworcht wordẽ vã die sorchuoudicheden
rijcdommẽ/eñ wellusticheđẽ des leuens/eñ en brẽ-
n oec geen vrucht. Mer dat daer geuallẽ is in goe-
aerde/ zÿ dese die daer in een eerbaer/ eñ goet hert/
ẽde/onthouwẽ dat woort/eñ voertbrengẽ vruchtẽ
r lijdtsamicheyt. *

oerwaer niemãt als hi ontstekẽ heeft een kaerse/ Mat.5.b
ert die met een vat/of set die onder tbedde/mer setse Mar.4.c
een candelaer/ op dat die daer comen/sien moghen Luc.11.c
ht. Voerwaer daer en is nz verborgẽ/twelck noch Mat.13.b
t en sal wordẽ openbaer/noch yet bedect/ dat welc
en sal zijn bekent/eñ int opẽbaer comẽ. Daer om
et † hoe ghi toehoort. Wãt so wie daer heeft/ sal ge † wat ghi
e wordẽ Eñ so wie niet en heeft/oeck dat hi meent hoort.
ebbẽ/sal van hem genomẽ wordẽ. Mat.25.c

ñ zÿ moeder/eñ broeders/zijn tot hẽ gecomen/ eñ Mar.4.c
mochtẽ niet bi hem comẽ/ ouermits die scarẽ/eñ tis Luc.19.d
eboetscapt/eñ geseyt. Dÿ moeder/ eñ dÿ broeders Mat.12.d
taẽ buytẽ/eñ willen v sien. Die welcke antwoordẽ Mar.3.d
eeft tot haer geseyt. Mÿ moeder eñ mÿ broeders
dese/ die welcke/ twoort goods horẽ/ eñ dat doen.
ñ tis geboert/op eenẽ dach/dat hi gecõmen is int
eñ zÿ discipulẽ. Eñ heeft tot haer geseyt. Laet õs
r varen/ tottet ander oeuer/ des staenden waters/

† eñ si zijn †Eñ si hebbent (scip) ontmeert/ eñ als si voeren/ heef
opgeclom hy geslapen/ eñ een wint storm/ isser op gheresen/ in
men. staende water/ eñ sy zijn veruolt geworde͂/ eñ hebbe
Mat.8 c perikel gelede͂. Eñ tot hem comende/ hebbe͂se hem g
Mar.4.d werckt/ seggende Meester [meester] wi vergae͂. En
hi gewerckt wesende/ heeft de͂ wint eñ tonweder gh
bode͂/ eñ si hebben opgehoude͂/ eñ daer is een stilhey
geworde͂ Eñ hi heeft hoer geseyt. Waer is v geloo
Eñ vreesende hebbe͂ sy verwondert/ ond hoer/ segge
de Wie is doch dit/ wa͂t hi den wint eñ †twater gebi
†Diezee. eñ si sijn hem gehoorsaem. Eñ si zijn voort geuare͂ to
tet lant Gadarenorũ/ twelck is tegen Galileen oue

Eñ als hij wt dat schip gegaen was/ opt lant/ s
mat.8.c is hem een man teghe͂ gelopen wt der stadt/ die de͂ d
mar.5.a. uel nv langhe tijt hadde/ eñ hem en wort gheen cle
an ghetoghen/ eñ hy en bleef in huys niet/ mer in
graue͂. Dese als hy IESVM gesien hadde/ eñ gero
is hy voer hem neder geuallen/ eñ heeft met luder
men gheseyt. IESV sone des alder hoechsten Go
wat dinck is my met v Ick bid v/ en pijnicht my ni
want hy geboet den onreyne͂ geest/ dat hy wt den
sche gaen soude/ wa͂t hi had hem dicwil aengegre
eñ hi worde met ketene͂ gebonde͂/ eñ worde met boy
bewaert. Eñ als hi die bande͂ gebroke͂ hadde worde
vanden duuel in die woestine ghedreuen

Ende IESVS heeft hem gheuraecht/ segghe
welck is v naem/ Ende hij heeft gheseyt Legio. W
(Legio) veel duuelen waren in hem ghegaen/ Ende si hebb
is ee͂ getal hem ghebeden/ dat hij hoer niet en sou ghebieden
va͂ 6666. water te gaen. Eñ daer was een cudde/ van veel

..s/weyende int gheberrht/eñ sy baden hem/dat hy mar.5.b.
..r toe laten soude in die(verckens)te gaen Ende hi mat.8.d
..ftet hoer gehendt Daer om zijn die duuelen gegaē
..den mensce/ eñ zijn in die verckens gegaē/ Eñ die
..de is met eē druys int water gegaē/ eñ is versmoort
..i als die gene/die daer(die verckens)weydē/gesien
..ben tgeen datter geschiet was/zijn si geulöden eñ
..ben dit rumoer geboetschapt/inde stadt/ ende inde
..thusen.
..ñ sy zijn wtgegaen/om te sien datter gesciet was/
..zijn tot IESVM gecomen/ eñ hebben geuonden
.. mensch/ daer die duuelen wtgegaē waren/ sittēde
..leet/eñ met goet verstant/voer IESVS voetē/ eñ
..ebben gheureest Eñ die geen diet gesien haddē die
..ben hoer oeck geboetschapt/in wat manire dat hy
..ont geworden was/ die daer gequelt worde vandē
..el Eñ al die menichte vā die Gadarenē/ hebbē hē
..edē/dat hi van hoer gaen soude/ want sy met gro.
..teese beuanghen waren Eñ als hy in een scip ghe
..mmen was/is hi weder om gecomē/want die mā/
..r die duuelen wtgegaen warē/had hem ghebeden
.. hi met hem wesen mocht. Mer IESVS sondt hē
..ch/seggende Gaet weder om in dijn huys. eñ ver-
..t al wat god v gedaen heeft/Eñ hi is doer die ghe Mar.5.e.
..l stadt gegaen predickende/al wat IESVS hē ge
..n hadde. Eñ tis gesciet als Jesus weder om quā/
..eeft hē die scare ontfangē/wāt si verwachtedē hem
.. gader ¶Eñ siet/daer is een man ghero-
..n/wiens naē was Jaierus/ ende hi was een prins
.. synagogē Eñ is Jesu te voet geuallē biddende hē

Mat.6.c op dz hy come̅ soude/in zijn huys/want hi had een e
Mar.5.c ge dochter/die bi na was twaelf iaer(out)en̄ dese st
Mer te wile dat si ginghe̅ so benaude hem die scare
En̄ een vrou/di den bloetganck hadde/ van twa
iaren of/ die welcke al haer substancie an die medic
meesters te cost geleit hadde/ en̄ en mocht va̅ niem
gesont gemaect worde̅/is achter an getreden en̄ he
geraeckt die some zijns cleets/ en̄ ter stont is die vl
des bloots opgehoude̅. En̄ IESVS heeft geseyt/w
ist die mi gheraeck heeft? En̄ als sijt alle missaect
heeft Petrus geseit/en̄ die met he̅ waren. Meester
scare̅ bedringen en̄ benauwe̅ v/ en̄ ghy segt/wie he
mi geraeckt? En̄ IESVS heeft geseyt/ yemant he
mi geraeckt/ want ick weet datter cracht:wt my g
gae̅ is/En̄ die vrou siende/dattet (hem) niet verbo
en was/is gecome̅ al beue̅de/en̄ is voer zij̄ voete̅ g
valle̅/en̄ heeft he̅ te kenne̅ gegeue̅/ voer tgeheel vo
om wat saeck si hem geraeckt hadde/en̄ in wat ma
ren dat si van stonde̅ an gesont geworde̅ was/ end
heeft haer geseyt. Dochter[betrout]v gheloof hee
gesont gemaeckt/gaet met vreden
Als hi noch sprekede was/so isser ee̅ gecome̅/ va̅
huys des p̄rins des synagoge̅ he̅ seggende/ v doch
is doot/en wilt de̅ Meester nz moylick wesen. En̄
IESVS dit woort gehoort hadde/heeft hi gea̅two
die vad des maechdeke̅s En wilt niet vresen/ gel
alleen/en̄ si sal gesont wesen En̄ als hi gecomen v
int huys/so en heeft hi nz toegelate̅ yema̅t met he
te gaen/dan allee̅ Petru̅ en̄ Jacobu̅ en̄ Joannem
die vader en̄ moed des maechdeke̅s En̄ si screyde̅

me/ eñ beweenden haer/ eñ hi heeft geseyt En wilt
; screyẽ/ dz maechdekẽ en is nz doot/ mer si slaept
eñ si bespottẽ hem/ wetende dat si doot was [mer na
; hi wtgeworpẽ hadde hoer al te samẽ] heeft hi haer
ant† geraeckt/ eñ geropẽ/ seggẽde. Maechdekẽ staet †gehoudẽ
o/ eñ haer geest is weder om geromẽ/ eñ is ter stont
ogestaen/ eñ hi geboet/ datmẽ haer spys geuẽ soude/
eñ hoer ouders/ hebben haer verveemt/ eñ hi heeft
aer gebodẽ/ dat syt niemant seggẽ en soudẽ datter ge
hiet was. ¶ Dat. ix. Capittel. ✠
ENde als (IESVS) die twalef tot hem geroepẽ
hadde/ heeft hy hoer cracht eñ macht gegeuen
er alle duuelen/ eñ dat si die sieken gesont soudẽ ma Mar.6.b.
en/ eñ heeft hoer ghesonden/ om dat sy soudẽ preken eñ.3.c
ijck Goods/ eñ die sieken ghesont maken/ eñ heeft Mat.10.a
t hoer gheseyt. Neemt niet in dye wech/ noch roede
och tassche/ noch broot/ noch gelt/ eñ en hebt gheen
vee rocken/ eñ in wat huys dat ghi ingaẽ sult/ blijft
aer/ eñ gaet daer niet wt. Eñ so wie v niet ontfangẽ
n sal/ wt die stadt gaende/ so stoot dat stof van v voetẽ
t een ghetuychnis teghen hoer/ eñ wt gegaen zijn-
/ hebbẽ si die casteelen om ghegaen/ predikende/ eñ
esont makende ouer al. ✱
Eñ Herodes Tetrarcha heeft ghehoort al dat van
em geschiede/ eñ hi twifelde daer om datter van som
ige gheseyt worde/ dat Joannes vandẽ dodẽ verre-
n was/ eñ vã sommige (worde geseit) dat Helyas ge
penbaert hadde/ ende vande ander/ dat een propheet
den ouden op gestaẽ was. Eñ Herodes heeft ghe
yt. Ic heb Joannẽ onthooft/ eñ wie is dese/ vanden

welckē ic dusdanige dingē hore/ eñ hi socht hē te sien
Eñ die apostelen weder om gheromē zijnde/ hebb
hem vertelt al tghene dat si gedaen haddē. Eñ als h
hoer tot hem ghenomen hadde/ so is hi gheweken a
deen syde alleen/ in een verlaten plaets des stats/ dy
genoemt wort Bethsaida. Als die scaren dat ghewe
hebbē/ zijn si hē na geuolcht/ eñ hi heeft hoer ontfā
eñ hi sprac haer van tcijc Goods/ eñ die hulp behoe
den/ maecte hij gesont. Eñ den dach begonde te dal
Mat. 14 b Eñ die twaelf tot hē comēde hebbē hem geseyt. La
Joan. 6. a die scaren/ op dat si gaende/ comē mogen in die cast
Mar. 6. a len eñ lanthuysen hier by/ eñ spijs vindē/ wāt wi hi
zijn in een verlaten plaets. Eñ hij heeft tot hoer gh
seyt. Gheeft ghij hoer/ dat si eten mogen Eñ si hebl
gheseyt. Wi hebbē niet meer dan vijf broden/ eñ tw
visscen/ ten waer dat wi gaen eñ copē voer al dit vo
spijs. Eñ daer warē by na vijf dusent mannen. Eñ
hi heeft tot zijn discipulen gheseyt. Doetse sitten/ b
vijftigen in elcke werscap. Eñ si hebbē also ghedae
eñ hebbense alle gader doen sitten. Eñ als hi die vi
broden ghenomē hadde/ eñ die twee visscen/ ende zi
ooghen nadē hemel geslagē hadde/ heeft hise gebe
dijt/ eñ gebrokē/ eñ syn discipulen gedeelt om dat s
se die scare voer leggē soudē. Eñ si hebbē alle gader
gheten eñ zijn versadicht. Eñ daer is op genomē v
datter ouer gebleuē was/ twaelf koruen brocken.
Eñ het is geschiet als hi alleen was biddēde/ so w
mat. 16. c. ren die discipulē met hem/ eñ hi heeft hoer geurae
seggende. Wie seggen die scaren dat ic ben. Eñ si h
bebben gheantwoort/ eñ gheseyt. Joannes Bapti

ñ die ander Helyas/ eñ die ander dat eẽ propheet vã=
en ouden opghestaen is. Eñ hy heeft hoer ghesept. marc.8.d.
Ner wie segt ghi dat ic bẽ? Symõ Petrus antwoot Christus
ende heeft geseyt Gods Christus. Eñ hi heeft hoer dat is dye
edreyrht/ eñ geboden/ dat sy dat niemãt seggẽ en sou gesalft is
en/ eñ hi seyde. Het is van node/ dat die soen des men
hen veel lyden moet/ eñ veracht worde/ vanden ou
ers eñ princen der priesterẽ/ eñ schriftgheleerdẽ [eñ
hedoot worden] eñ ten derdẽ daghe verrisen.
Ende hi seyde tot alle gader. Ist saeke dat yemant mat.16.d.
a mi comẽ wil/ die versake hem seluẽ/ eñ neemt zyn mar.8.d.
uys daghelicx/ eñ volcht my. Want die zyn siel sal
illen behouden/ die salse verliesen/ maer dye syn siel
liesẽ sal/ õ minẽ wil/ die salse salich makẽ Wãt wat
atet een mensch/ al eest saer dat hi al de werelt wint/
er hẽ seluẽ verliest/ of hẽ seluẽ hinder doet? Wãt wie hẽ
iyner of myñ woordẽ scamẽ sal/ die sal die soẽ des mẽ
ẽ oer scamen/ als hy comẽ sal in zyn moghentheyt/
i des vaders/ eñ der heyliger Engelen. Eñ ic segge
voerwaer/ daer syn sommighe hier staende/ die den
ot niet smakẽ en sullen/ tot dat si dat ryc Gods siẽ.
Ende het is gheschiet nae dese woerden by nae
ht daghen/ dat hi heeft tot hem ghenomẽ Petrum
Joannem. eñ Jacobum/ eñ is op eẽ berch gerlom mat.14.a.
en/ om te bidden. Ende als hy badt/ soe is die gedaẽ mar.9.a
syns aensichts verandert geworden/ ende syn cleet
it blinckende [eñ schinende].
Ende siet/ twee mannen spraken met hem/ dye
elcke warẽ Moyses eñ Helyas/ die welke gesiẽ we
nde in die heerlichz/ sprakẽ vã dz grote werc/ dwelck

hy volbrengen soude in Hierusalem. En Petrus e
die met hem waren/waren beswaert met vaeck/ en
warker geworde zijnde/so hebbē si gesien zijn mog
heyt/en twee mannē die by hem stondē. En het is g
schiet als si van hem ghinghen/heeft Petrus tot I
SVM geseyt. Meester hier is ons goet te wesen/la
ons hier drie tabernaculē makē/v een/en Moysi eē
Helie een/niet wetende wat hi seyde En als hi dit s
de is een wolc geromē/en heeft hoer omsceemt/en
hebben gheureest als si inden wolc quamē. En da
is een stemme van die wolc gheromē segghende. D
Mar. 3. d. is mijn lieue sone/hoert hē. En als die stemme ges
de so is IESVS alleen geuonden/en si hebbē gesw
ghen/en en hebbē in die dagē niemant yet geseyt v
tghene dat si gesien hadden.
En het is geschiet daechs daer nae als sy vand
Mat. 17. c berch clommē/so is hē een groote scaer tegen gelop
Mar. 9. c. En siet een man wt de scare/heeft lude gheroepē s
gende. Meester ic bid v/ansiet mijn soen/ wāt hi mi
eenige (soen) is/en siet die geest grijpt hē/en hi roe
schielicken/**en hi quetst hem** en hi verscoert hē/s
mēde/en nau en gaet hi van hē/hy en verscoert he
En ic heb v discipulen ghebedē/dat sy hem wtwor
souden/en si en hebbē niet ghemoghen. En IESV
antwoerdede heeft gheseyt. O ongheIouighe en v
keerde ghestacht/hoe langhe sal ick by v wesen/en
lijden/brengt v soen herwaert. En als hi noch tot
quam/plucte hem die duuel en schoerde hem. En I
SVS heeft den onreynē gheest ghebodē/en tkint
sont ghemaect/en zijn vader weder ghegheuē. En

hebben hē alle verureemt vā die grote werkē Gods.
Mer als si alle gader verwonderden/van altghene
dat hi dede/so heeft hi tot zijn discipulē geseyt. Hoert
ghij †int heymelijc dese woorden. Want het sal ghe/ †in uwer
schien dat die soen des mensch gheleuert sal wordē in herten
die handen der menschen. Maer sij en verstonden dit
woort niet/eñ twas vā haer verborghen/dat si dat nz
en verstonden/want si ontsaghen hem te vragē/ van
dat woert. Eñ daer is een gedachte in hoer gheromē
wie van hoer die meeste waer. Ende IESVS siende
die ghedachten van hoer hert/heeft hi een kint geno= Mat 18 a
men/eñ heeftet by hem gheset/eñ heeft hoer gheseyt Mar. 9 e.
So wie dit kint ontfangen sal in minē naem die ont=
fanct my/eñ so wie mi ontfanct/die ontfanct die ghe
ne die mi ghesondē heeft. Want wie de minste is on=
der v allen die sal die meeste wesen.

Eñ Joannes antwoordede heeft geseyt. Meester Mar. 9 . f.
wi habben een gesien in uwen naem/ die duuelen wt
worpē/eñ wi hebbent hem verboden/wāt hi met ons
niet en volcht. Eñ IESVS heeft tot hem geseyt En
wilt niet verbieden/want die niet tegen ons en is/die
is voer ons.

Eñ het is geschiet/als die daghen veruolt waren/
dat hij van hier ghenomē soude worden/eñ dat hij zij
aensicht gestelt hadde om te gaen na Hierusalem/soe
heeft hi boden voer hem ghesonden/dat si in die stadt
der Samaritanē gaē soudē/om voer hē te bereydē/eñ
si hebben hem niet ontfangen/wāt zijn aensicht was
gheset als een die gaet na Jerusalem. Eñ als zijn dis
cipulen Jacobus eñ Joannes dat gesien haddē/heb=

ben si gheseyt. Heer wilt ghi dat wi seggē dattet vuer
nederdaelt vādē hemel/ eñ verslindet die [gelikerwijs
Helyas gedaen heeft?] Maer IESVS omghekeert
wesende/ heeft haer bestraft seggēde. Ghi en weet nz
van wat geeste ghi zijt/ want die soen des menschē en
is niet gecomē om te verliesen die sielen der mensren/
maer om te bewaren.

Eñ si zijn van daer ghegaen na een ander stadt ofte
slot. Mer het is ghesciet doen si gaende waren onder
weghen datter een ghesproken heeft tot hem. Jck sal
v volgen soe waer dat ghi gaet. IESVS seyde tot hē
mat.8.c. Die vossen hebben holen/ eñ die vogelen des hemels
nesten/ maer die soen des mensren en heeft niet/ waer
hi soude zijn hooft mogen rusten.

Mer hi sprac tot eenē anderē. Volcht mi na. Eñ dye
sprac. Heer laet mi toe dat ic eerst mach gaē eñ mach
begrauē minē vader. mer IESVS seyde hē. Gehēgt
dat die dode begrauē mogē haer dodē. maer voerwaer
gaet ghi eñ vercondicht dat rijcke Gods

Eñ een ander seide. Heer ic sal v volgē/ mer laet my
toe dat ic eerst seggē mach adieu/ tot den ghenē die in
mijn huys zijn. IESVS heeft ghesproken tot hē. Nie-
mát en is bequaem den ryke Goods/ die welcke gesla
gen heeft zijn hant ande ploech/ eñ achterwaert siet.

¶ Dat.x. Capittel. ✠

Maer na desen soe heeft die heer beteykent oeck
tween tseuentich ander/ eñ heeft die gheson
den twee tsamē/ voer zijn aēscijn/ in allen stedē/ en plaet
sen/ daer hi noch comen soude/ eñ seyde tot haer. Voer
Mat.9.d. waer den oeyt is veel/ mer die wercluden zijn weynich

Daer om soe bidt dye heer des oexts/ als dat hij wil
wtstoten werckluden in sinen oext. †wtsendē.
✠ Gaet henē. Siet ic seynde v als lammeren ond
die wolue. En wilt niet dragē een sackē/of eē tassce/ Mar.6.b
noch oec schoenen/ eñ nie mät en sult ghi bydē weghe
groeten In so wat huyse ghi sult ingaen/ ten eersten
soe segt Vrede si desen huyse/ eñ ist sake dat daer is een
soen des vreeds/ so sal uwen vrede rusten op hē/ ist soe
niet/ soe salse weder om comē tot v. Maer blijft inden mat. 10.b.
seluen huyse/ etende eñ drinckēde/ tself de dat† vā haer †by hoer
ghegheuen wordt/ want een werckman is waerdich is
zijn loen. *

En wilt niet gaen vā dat een huys in dat and huys
Eñ in so wat stede ghi in comt/ eñ si v ontfangen eet
die spisen die v voergeset wordē/ eñ maect gesont die
siekē die daer (inden huyse) zijn/ eñ segt haer :in v so is
ghenaect dat rijc Goods.

Maer in so wat stede ghij in coempt/ ende si v niet
en ontfangen/ wtgaende in haren straten/ segt/ oec so
of wisschen wi tstof van uwer stadt/ dat welc ons an=
cleef de in v. nochtās so weet dat/ als dattet rijke gods
heeft in v genaect * Ic segge v/ dz Sodoma verdraech
liker wesen sal in dien daghe/ dan dier stadt.

Wee di Chorozain/ wee di Bethsaida/ wāt waert
saecke dat in Tyro eñ Sydone ghescheit waren/ dye
crachten dye in v gheschiet zijn/ souden in voerleden
tiden sittende in een harē cleet/ eñ inder assche/ gedaen
hebbē penitēcie [van haren sonden] Voerwaer het sal
verdraechliker wesen Tyro eñ Sidoni int oerdel gods
dan v. Eñ ghi Capernaū/ die daer opgerect zijt tot dē

hemel/sult neder gedruct wordē tot inder hellen. Wie
v hoert/die hoert mi/eñ wie v versmaet/dye versmaet
my/maer die mi versmaet/versmaet den ghenen dye
my ghesonden heeft.

Eñ die tweeen tseuētich sijn weder om gheromen
met bliscappen seggēde. Heer oec die duuelen worden
ons onderdanich doer uwen naem. Eñ hij sprack tot
haer. Ic sach den duuel vallende vandē hemel als dye
blixem. Siet ic gheue v die macht te tredē opten serpē
ten/eñ scorpioenē/eñ op alle die cracht des viants/ eñ
en sal v niet scaden. Nochtans voerwaer en wilt daer
in niet verbliden/als dat dye geesten v onderworpen
worden/mer verblijt v/dat v namē ghescreuen zijn in
die hemelen.

In die selfde vre heeft IESVS hem verblijt inden
geest/eñ heeft geseyt. O vader/een heer des hemels/
eñ des aerdes/ic belie v/als dz ghi dese dingen vborgē
hebt vandē wijsen eñ verstādigen/ eñ hebt die geopē-
baert den oetmoedigen. Ja sekerlic vader/wantet also
behaechlick gheweest is voer v. Alle dingē zijn mi ge-
geuen van minē vader/eñ niemāt en weet wie die soē
is/dan die vader/eñ wie die vader is dan die sone/ende
dyent die sone wil bekent maken.

Eñ hi om ghekeert wesende tot sinē discipulen aen
Mat.13.b. deen side/heeft ghesprokē ✠ Die ogen zijn salich/die
welc daer sien dat ghi siet. Wāt ic segge v dat veel pro
pheten eñ Coningē/hebbē willen sien dat ghij siet/eñ
hebbens niet ghesien/eñ horen dat ghi hoert/ende en
hebbens niet gehoort

Eñ siet een geleerde des wets is op gestaen tempte

rende hem/eñ seggẽde. Meester wat sal ic doen eñ ic
sal besitten dat eewige leuen. Ende hy seyde tot hem
Wat is daer gescreuẽ inder wet/hoe leest ghi? Eñ hi
antwoorde eñ seyde. Ghi sult lief hebben uwen heer/
uwẽ God/wt v gheheele herte/eñ wt v gheheele siele/eñ
wt v gheheele crachtẽ/eñ wt v gheheele verstant/eñ Deu.6. a.
uwen naesten ghelijken v seluen. Eñ hi seyde hẽ/ ghy Rom.13. c.
hebt wel gheantwoort/doet dat/eñ ghi sult leuẽ. Mer Jaco.2. b.
hy willende hem seluen rechtuaerdich maken/ heeft
ghesproken tot IESVM/wie so is doch mijn naeste
IESVS †antwoordende heeft geseyt. † opsiende
Een mensche is neder gegaen vã Jerusalem tot Je
richo/eñ is ghevallen in die moordenaren/die welcke
hem oeck berooft hebbẽ sijn cleederen/eñ hem seer ge
wont hebbende/zijn wech gegaen/eñ hem half doot
ghelaten. Het is gheboert als dat een priester neder
ghegaen is den seluen wech/eñ hem siende/is voerby
gegaen. Eñ desgelijcs een Leuijt/als higinc omtrẽt
die plaetse[na dien hi by hem gecomẽ was] eñ hẽ ge-
sien hadde/is voerby gegaen/maer een Samaritaen
gaen wanderende/is gecomen tot hem/ eñ hem gesiẽ
hebbẽde/is beroert geweest met barmhertichheyt/Eñ
tot hem gaẽde/heeft verbondẽ zijn wondẽ/ stortende
daer in/oly eñ wijn/eñ settende hẽ op zijn paert/heeft
hem gebrocht in die herberge/eñ heeft hem bewaert:
eñ tsanderdaechs wtgaẽde/twee pẽningẽ wt zijnder
tasschen genomẽ hebbẽde/heeft ghegeuen den waert
eñ seyde hem/draecht sorghe voer hẽ/eñ al dat gheen
dat ghi meer becosticht/als ick weder om ghecomen
ben/sal ict v weder om betalen. Wie doch vã desen drien

dunct v/gheweest te sijn die naeste van dien/die welck
ghevallen was in die moerdenaren? En hi seyde. Die
daer ghedaen heeft barmhertichheyt in hem: Hier om
sprac IESVS tot hē. Gaet/eñ doet gi des gelijcx. *
✠ Het is gheboert doē sy gingē/als dat hi ingegaē
is in een cleyn stedekē. eñ eē vrou genoēt Marta heeft
hē ontfanghen/in hoer huys. Eñ dese had een suster
ghenoēt Maria. dietwelc oec sittende an die voeten IE
SV/heeft ghehoert sijn sermoen. Mer Marta wert
daer berōmert met den ghewoenliken dienst/die welc
ke bystaende seyde. Heer en berōmert dat v niet/dat mijn
suster mi ghelatē heeft/dat ic soude alleen dienen. daer
om segt hoer dz si mi helpē wil. Eñ IESVS antwoer
dende/seyde hoer. Marta Marta/ghi bent sorchvou-
dich/ende wort seer verstoert/bi veel berommernissen/
mer sekerliken een is van noet/Maria heeft wtverco-
ren dat beste deel/dat welck van hoer niet ghenomen
werdt. * ¶ Dat elfste capittel.

ENde het is gheschiet/doen hi was in een plaets
om te bidden. Als hi ofghelatē heeft/soe is daer
een wt sijnē discipulen gheweest / die heeft ghesprokē
tot hē. Heer leert ons biddē/ghelijck als Joannes ge-
leert heeft sijnen discipulen. Eñ hi sprac tot hoer. Als
ghi bidt soe segt [Onse] vader [(die daer sijt in die he-
Mat. 6. b melen] Vwen naē moet wordē gheheylicht) V rijck
moet toecomē [(Vwē wille moet gheschiē/gelijcker
wijs inden hemel/soe oec ind aerdē)] Geeft ōs hudē
ōse dagelijcks broet/ Eñ vergeeft ōs onse sondē/ wāt
oeck wi vergevē allen die ōs schuldich sijn Eñ en leyt
ons niet in becoringhe [(mer verlost ons vāt quaet)]

Eñ hi seyde tot hoer/ Wie van v sal hebbē eenen
vrieñ sal tot hē gaen des middernachts/ eñ sal hem
seggen. Vrient geeft mi te leen drie broodē/ wāt minē
vrient is ghecomen tot mÿ van sÿnen wech/ eñ ick en
heb niet dat ick hē mach voer setten/ Ende die van bin
nen antwoerdende seyt. En wilt mi niet moyelÿc we
sen/ want nv is die doer gheslotē/ ende mÿ kinderen
sÿn met mi inder slaepcamer/ ick en mach niet opstaē
ende v gheuē: Eñ ist saeck dat hi blÿft cloppende/
ic segge v/ hoe wel hy opstaende hem niet en soude ge
uen/ om dat hy sÿn vrient is/ nochtās sal hi opstaē
doer mits sÿn onschamelheyts willen/ eñ salder hem
gheuen soe veel als hÿer behouft.
Ende ic segge v bidt/ eñ v sal gegheuē wordē: soect/ eñ Joā.16. f.
ghi sult vindē: clopt/ eñ v sal opē gedaē wordē: Want al Jaco.1. a.
le die bidt/ die ōtfanct: eñ die soect/ die vint: eñ die
daer cloppende is/ sal worden opgedaē: Mer wie isser
van v eē vader/ van dē welcken ist dat sÿn soen begheert
broot/ sal hi hē eenē steen gheuē? Of tsi eenē visch/ sal
hi hē geuen voer den visch een serpent? Of ist dat
hi begheert een ey/ sal hi hem oec reyken een scorpioē?
Daer om/ ist dat ghi na dien gi quaet sÿt/ weet uwē ki=
deren te geuē goede gauē/ hoe veel te meer sal v hemel=
sche vader geuē dē heyligē geest die hē begerēde zÿ. *
Eñ hi was wtwerpende eē duuel/ eñ die was stō
Eñ als hi wtgeworpē hadde dē duuel/ so heeft die stō
me gesprokē/ eñ die scaren hebbē hē verwondert. Mer Mar.3. c.
sommige vā hoer hebben geseyt: Hy wtwerpt die Mat.12.b
duuelē doer Belzebub/ dē prīce d' duuelē. Eñ die and' eñ.9. d.
becorende/ hebben begeert van hē eē teykē vā dē hemel

Mer als hi kende haer gedachten/heeft hy gespr
tot haer. Alle rijc gedeelt teghens hem seluen ver
en dat een huys valt op dat ander/en in dien dat d
uel tegens hem seluen gedeelt is/hoe sal zijn rijc
ghen bliuen staen? Want ghy segt dat ic wtworpe
duuelen doer Belzebub. Ist dat ic doer dat bystan
Beelzebub wtworp die duyuelen/met wiens byst
wtworpense v kinderen? Daer om sullen si wesen v
rechteren/en ist dat ic wtworp die duuelen doer die v
(vingher goods) is die cracht Goods
gher Gods/so coemt voerwaer dat rijcke Gods t
Wanneer een starck gewapende/bewaert zijn v
huys/alle die dingen die hi besidt zijn in vreden. N
na dien dair is ouercomende een stercker dan hi is
hem verwint/soe ontneemt hi hem alle syn wapen
inde welcke dat hi betroude/en hi deelt zijn roue.
welcke met mi niet en is/die is teghen mi/ en die
mi niet en vergadert/die verstroeyt. Wanneer een
reyn geest wtgegaen is va eene mensche/soe wand
hi doer verdroechde plaetsen/rust soekede/en niet v
dende/seyt hi/ Ick sal weder keeren in mijn huys v
daer ic wtgegaen bin. En als hi coemt so vint hi
met besemen gherevnicht en verciert/dan gaet hi
† scalcker
neemt met hem seuen ander geeste/die daer † scadel
ker zijn dan hi is/en inghegaen wesende wonen si
daer/en die laetste van dien mensche worden argh
dan syn eerste.

En het is gheschiet doen hi dese dingen seyde. E
vrouwe vander schare verheffende haer stemme/ s
de hem. Dien buyck is salich/die v ghedraghen hee
en die borsten die ghi ghesogen hebt. Ende hy sey

ner sekerlijc salich zijn si/die daer hooren gods woert
ē dat bewaren.*	Joan.2.d.
Mer die scaren haer vermeerderēde/heeft hi begon Mar.8.b.
nen te seggē. Dit is een quaet geslacht/ eñ begeert eē Jone.2.a
teyken/eñ haer en sal geen teyken gegeuen worden/ Mat.16 a
dan teyken van Jonas den propheet. Want ghelijck 3.re.10.a
Jonas gheweest is een teyken den Niniuitē. Also sal 2.para.6a
wesen die soen des mensren desen geslachte. Die coni
ginne vant suydē sal opstaē int oerdel met dē mannē
deses geslachts/eñ sal haer verdoemē/want si ghero-
men is van die eynden des aertrijcs dat si hooren sou
de die wijsheyt van Salomon/eñ siet een meerder dā
Salomon†in dese plaetse. Die mannē vā Niniue sul- †is hier
len opstaen int oerdeel met desen geslachte/ eñ sullen Jone.3.a.
dat verdoemen/wāt si tot penitencien geleyt zijn/ doer
die predicacie van Jonas/eñ siet een meerder dan Jo
nas†in dese plaetse.	†is hier
Niemant en ontsteect een licht eñ setse int heymelic
och onder een koren mate/maer op eenē candelaer/
op dat die ghene die daer in comen tlicht sien mogen/ Mat.5.b.
Dat licht was lichaēs ist oech. Daer om so v oge sim
pel is/so sal oer v lichaem licht wesen. Eñ in dien dat-
tet quaet is/so sal oerk v lichaem duyster wesen. Daer Mar.4.c.
om siet toe/op dattet tlicht dat in v is/gheen duyster- Luce.8.c.
nissen en zijn. Mer ist dat v lichaem al heel licht is/nz
hebbende enighe duyster stede/so salt heel licht wesen †eñ gelijc
gelijc wanneer eē kaerse v verlicht met haer schijnsel. een schijsel
✠ Eñ doen hi dit sprack/heeft hem een Pharizee des lichts
gebeden/dat hi tmiddichmael met hem eten woude/ salt v ver-
Eñ IESVS ingegaen wesende/heeft hem ghestelt lichten

an die tafel: Mer als dit gesien hadde die pharizee
uet hem verwõdert dat hi hẽ voort mael niet eerst
wasschẽ en heeft En die heer sprack tot hem. Nu.
pharizeẽ sijt reynigẽde die buytẽste des croesens e
des plateels/ eñ dat binnẽste vã v is vol roueryjs e
boosheyts O gi dwase ist also dat die geẽ die gem
heeft dat geẽ dat butẽ is en heeft hi oeck niet gem
dz gheẽ dat binnẽ is: Maer voerwaer dat v ouers
geeft in aelmissẽ eñ siet alle dingẽ sullẽ v suuer wes
Mer wee v pharizeẽ wãt gi tiende geeft vã mẽte
rute eñ alreley warmoes eñ ghi achterlaet dat oe
eñ liefte goods sekerlyjck twas meer vã node/ dese
doen/ eñ die niet achter te laten:

Wee v pharizeẽ/ die daer bemint die eerste st
inder sinagogẽ/ eñ die groetingen op die marct

Wee v [schriftgeleerdẽ eñ pharizeẽ ypocritẽ] v
gi sijt als grauẽ der doden die daer niet bekent en
eñ die mẽschẽ sy wãdelẽde daer op/ eñ en wetẽs ni
Mer een vandẽ gheleerden des wets antwoorden
sprac tot hem: meester dese redẽ segghẽde so besc
oor ons. Eñ hi sprac. Eñ we v oor geleerdẽ des w
wãt ghij beswaert die mẽscẽ mit lastẽ die si niet dr
en mogen/ eñ ghi selue en antast niet die sware pa
Mat. 23. d met uwen eenẽ vinger. *

Wee v wãt ghi timmert die grauẽ der prophetẽ
v vaders hebbẽ die gedoot. voerwaer gi geeft get u
dat ghi cõsenteert/ die werckẽ uwer vaderẽ/ want v
waer si hebbẽ die gedoot/ mer gy timmert haer gr
Eñ daer om heeft die wijsheit goods geseyt. Jc sal
dẽ prophetẽ tot v eñ apostelẽ/ eñ si sullẽ dootslaẽ vã

ñ sulkense veruolgen: op dat gheeyst mach wordē dz
loet van allen propheten/ dat welc wt gestort wort
an desen geslachte/ synt dat die werelt ghescapen is
ant bloet van Abel/ tot dat bloet van Zacharias/ dye
aer ghedoot is tusschen dat outaer/ eñ theylige huys/
Doerwaer ic seg v. Het sal geeyschet worden vā desen
heslachte ¶ Wee v geleerde des wets. wāt ghij in Mat.23. b
genomē hebt die slotel des wetēscaps/ gi en zijt niet
i gegaē/ eñ ghi hebtet verbodē dē genē/ die daer ingigē
Eñ doen hi dese dingē tot haer seyde. Begonden die
eleerde des wets eñ pharizeen scerpeliken an te leg-
en/ eñ bedriechlikē hē vā veel dingē te vragē/ hem la-
en leggende/ eñ begherēde/ yet te vanghen wt sinen
onde/ waer doer si hem mochtē besculdigē.

¶ Dat. xij. Capittel.

ENde als daer gecomē was eē ontallike menich-
te vā volc/ ia also groot datse malcāderē mz voe
ouerliepē/ heeft hi begōnē te seggē tot sinē discipulē
en eerstē so ✠ wacht v seluē vā dat deesem der phari mat.16. b.
en/ dat welcke is beueynsthz. wāt daer en is niet be Mar.8. b
ct/ dat welc niet en sal geopēbaert wordē. Noch oec Mat.10. c
rborgē dat welc nyet en sal bekent wordē. Want al
gene dat ghi in duysternissen gheseyt hebt/ sullen int
ht† gehoort wordē. Eñ dz ghi gesprokē hebt/ inder † gheseyt
rē binnē shuys sal ghepreect wordē/ op die daken.
Ter ic segge v mijn vriendē/ en wilt nz veruaert wesen/
nden ghenē die tlichaem dootslaē/ eñ na dese en heb
nse niet datse meer doen moghē. Mer ic sal v tonen
n welcken ghij vreesen sult. Vreest hem/ die welcke
dat hi doot gheslaghen heeft/ heeft macht te wor-

pen inder hellē. Ic segge v voerwaer vreest desen. [illegible]
worden niet ghecoft vijf muskens om twee penn[illegible]
gen? eñ daer en is niet een van dien voer gode verg[illegible]
ten/ eñ oeck voerwaer alle die haren ws hoofts zijn [illegible]
telt. Daer om en wilt niet vreesen/ wãt ghi zijt wa[illegible]
digher dan veel muskens.
Mat.10.d Mer ic segghe v. Alle die ghene die mi beleden he[illegible]
Mar.8.d. voerden mēscen/ dien sal oec die soen des menscē be[illegible]
voer die engelē gods.* Eñ soe wie mi v̄saect voe[illegible]
mēschen/ die sal v̄saect worden voer die engelē go[illegible]
Eñ so wie dair spreect een woert teghen den soen [illegible]
menscen/ tsal hem vergeuen wordē. Maer voerw[illegible]
die daer scoffiericheyt spreect tegen den heyligē g[illegible]
dien en salt niet vergeuen wo[illegible]den.
Mar.3.d. Mer wanneer si v brengen totter synagogē/ eñ [illegible]
Mat.13.c den Burgemeesterē eñ rechteren/ en wilt niet so[illegible]
soudich wesen/ hoe/ of wat/ ghij sult antwoorden/ [illegible]
wat ghi sult seggen/ wãt dē heyligen geest sal v le[illegible]
in die selue vre/ wat v van node sal wesen te seggē.
Eñ een vander scaren sprac tot hē. Meester/ seg[illegible]
nē broeder dat hi met mi deelt die erffenisse. Eñ h[illegible]
de hē. Mensce/ wie heeft mi ghestelt een rechter [illegible]
deeler ouer v? Eñ hi seyde tot dien Siet toe/ eñ w[illegible]
v van gierichz. Wãt iemãts leuē en is nz in ouer[illegible]
dicheyt van eenigen dingen/ van tgene dat hij be[illegible]
Mer hi heeft gesproken tot haer een ghelikenisse [illegible]
gende. Eens rijckmans acker heeft hē voert gebr[illegible]
oueruloedige vruchtē/ eñ docht in hē seluē/ seggh[illegible]
wat sal ic doē/ dz ic niet en hebbe/ daer ic mijn vru[illegible]
in vergaderen mach? Eñ hi seyde. Ic sal dat doē[illegible]

l of breken mijn scueren/ eñ groter optimmerē/ eñ
ier in sal ick vergaderē alle mȳ goeden/ die my ghe-
assen zijn/ eñ ick sal seggen mijre zielen. O ziele gy
bt veel goets/ vergadert tot veel iaren (toecomēde)
ist/ eet/ drinck/ † wblijt v. Mer god seide hē O dwaes
desen nacht/ so eyschen sy v ziel van v. voerwaer die
ij vergadert hebt/ wien sullen si toebehoren? Also ist
e voer hem seluē vergadert/ en is niet rijck voer god
Eñ hy seyde tot sinen discipulē Daer om seg ick v
en wilt nz sorgvoudich wesen/ uwer zielē/ wat ghi etē
lt. noch uwē lichame/ wat ghi antreckē sult Die ziel
meerder dā de spijse/ eñ tlichaem meerder dā tcleet/
nmerct die rauenen/ wāt si en sayen niet/ noch sy en
ayen niet/ die noch kelder/ noch schuer en hebben/
i god die voet haer/ Hoe veel te meer v. die dair waer
ger zijn/ dan die vogelen.
Mer wie vā v/ mach doer zȳ sorgvoudichz/ toedoē tot
inre lancte eenē cubijt? Daer om sekerlic: en moech
niet doen dat gene/ dat welck alder cleynst is/ waer
n sydi van anderē dingē sorchuoudich? Anmerct die
lien hoe si wassen/ si en werkē niet/ noch en spinnen
iet/ mer ick seg v/ dat Solomon in al zijn glorie/ niet
ercleet en wort als een van desen. Eñ is dat het gras
welck huden is in den acker/ eñ morgen ghewopen
wort in den ouen/ God also cleet/ hoe veel te meer [sal
i] v cleden. o ghy weynnich betrouwende? Ende en
wilt ghi niet vraghen/ wat ghy sult eten/ of wat ghy
ult drinken. Ende en wilt niet verheuen worden om
oech (om sorch te dragen van dinghen dye bouen v
zijn) want al dese dinghen/ soeken dye menschen des

† werscapt

Mat. 6. c

Mat. 6. d

wercks/maer v vad weet/dat ghi dese behoefttich zij
Mer soect lieuer dat rijcke gods/eñ sijn rechtuaer
dicheyt/eñ alle dese dinghē/sullen v toe ghewor pe
worden. O cleyne vergaderinge en wilt niet vreesen
want het behaechlic is uwē vad/om v te geuē zijn rij
Vercoept dat gene twelc ghi besidt/eñ geeft aelmi
sen/bereyt v seluen sacken/die niet out en wordē/ een
schat nyet ontbrekēde inden hemel/daer den dief nie
toe en coemt/noch die motte en verteert/ Want wae
uwe scat is/daer sal oec wesen v herte.
✠ Laet v lendenē zijn op gescort/eñ die kaersen ber
nende in uwē handen/eñ ghi ghelijc den mensc
die daer verwachtende zijn haren heer/ wanneer h
weder om coemt vander brulofte/op wāneer hij co
eñ clopt/ter stont hem mogen open doen/die knech
ten zijn salich/die welcke als die heer coemt/vint w
kende. Ic seg v voerwaer dat hi hem op scortē sal/ e
schicken hoer om te eten/eñ doergaēde sal hi hoer di
nen. Eñ ist dat hi coemt inde anderde waerck/eñ ist
Mat.14 d hi coemt inde derde waerck/eñ also vint/salich zijn d
Mar.13.d. knechten. Mer weet/dat in dien die vader des huys
sins/wist op wat vre die dief comē soude/voerwaer
soude wakē/noch hi en soude niet gehengt hebbē/ d
zijn huys doergrauē soude wordē Eñ hier ō so we
ghi bereyt/wāt in wat vre ghi niet en vermoet/ sal
men die soen des menschen. *
Eñ Petrus sprac tot hem/heer segt ghi tot ons d
gelikenis/of oec tot alle gader? eñ die heer sprac. W
so is doch een getrouwe/eñ wise huys regeerder/d
welckē die heer stellen mach ouer zijn huysgesin/op

ſi hoer mach geuē op zȳ tyt/ haer ghewoenlike ſpijs
Die knecht is ſalich/ dien welckē als die heer coempt
int alſo doende. Voerwaer ic ſeg v/ dat hi dien ſal ſettē
ouer al dat ghene twelc hij beſidt. Is dat ſake dat dye
knecht ſeyt in zijnder herten/ mijn heer vertoeft zijn
wedercoemſt/ eñ begint te ſlaen die dienſtknechtē/ eñ
dienſtmaechden/ eñ te eten eñ te drinckē/ eñ dronken
te worden/ die heer dees knechts ſal comē inden dach
in die welcken hi hem niet en wachtet/ eñ in die vre in
die welc hi niet en weet/ eñ ſal hem antweē klouē/ eñ
zijn deel ſetten met den onghetrouwen.
Mer die knecht die daer bekent heeft/ die wille zijns
herē/ eñ hē niet bereydt en heeft/ noch niet gedaen en
heeft na ſinē wille/ ſal gegeſſelt wordē mz veel ſlagē.
Mer die het niet gewetē en heeft/ eñ heeft gedaen dz
daer ſlagē waerdich was/ ſal gegeeſſelt worden met
weynich ſlagē ✠ Voerwaer dē welckē dz veel gege
uē is/ ſal veel vā hē geeyſcht wordē. Eñ de welcken ſij
veel beuolen hebbē. ſullen meer vā hem begeeren.
Ic ben gecomē om te ſenden tvier inder aerden/ eñ
wat wil ic/ dant ter ſtont ontſtekē waer. Mer ic moet
ghedoept worden met een doepſel/ ende hoe banghe
is mi ter tijt toe dat het volbrocht is? Meent ghy/ dat
ic gecomē ſi om te ſendē vrede inder aerdē? Ic ſeg v neē/
mer of ſcheydinge. Want daer ſullē weſen hier nae vijf
in eē huys verſcheydē/ drie tegēs twe/ en twe tegēs drie/
die vader ſal geſcheydē wordē/ tegēs dē ſoē. eñ die ſoen/ te
gēs die vader/ die moeder/ tegens die dochter/ eñ dye
dochter/ tegēs die moeder. Eñ des mans moeder tegē zȳ
wijf/ eñ des mans wijf teghen zijn moeder. ✱

✠ Eñ hy seyde tot den scaren/ als ghi siet op gaen
een wolke/ van des sonnẽ onderganckes/ ter stont seg
Mat. 16. a ghi/ daer comt eenẽ regen/ eñ het gesciet also. eñ als g
siet wayen den sudẽ wijnt/ segt gy dattet een hette sa
wesen/ eñ het geboert. Ghi hypocritẽ ghi cont bekẽn
die ghesteltenis des hemels/ eñ des aerdes. Mer ho
comt het by/ dat ghy niet en bekent/ desen tijt? Mae
waer om en oerdelt ghi oeck wt v seluen niet/ dat wel
rechtuaerdich is?

want als ghi gaet met uwer weder parthie/ tot den
Mat. 5. d herẽ des gerechts/ weest naerstich onder wegen/ da
eñ. 16. d ghi verlost moecht wordẽ vã hem/ op dat hy v niet by
auẽturen en sleept tottẽ rechter/ eñ die rechter v ouer
leuere dẽ stoc meester/ eñ de stoc meester worpe v ind
kerker Ic seg v ghi en sult vã dair niet wt gaẽ/ ter tij
toe/ gy betaelt oec dz leste pẽninckẽ. ¶ Dz. xiij. Capit

ENde in die selue tijt warẽ daer sommighe tegen
woordich/ boetscappende hẽ/ van dẽ Galileesc
wyens bloot Pylatus gemenct hadde/ met haer offe
handẽ. Eñ IESVS antwoordede/ seyde hoer. Meẽ
ghi dat dese Galileescẽ bouẽ al die ander Galileescẽ g
weest zijn sondige menschẽ/ want si sulcx gheledẽ he
ben? Ic seg v/ neen. Ja ten si sake dat ghi mishagẽ ha
in uwen sondẽ/ dat ghi sult altesamen des gelijcs ver
gaen. Of oeck die achtiene/ op die welcke gheuallen i
dẽ torẽ in Syloe/ eñ heeft die gedoot / meent ghy da
si geweest zijn sculdenarẽ bouẽ allen mẽscẽ/ wonẽde i
Jerusalẽ? Ic seg v Neẽ. voerwaer tẽ sy sake dz ghi m
hagẽ had vã v södẽ/ gi sult altsamẽ des gelijcs vergaẽ
✠ Eñ hi seyde dese gelikenisse. Een hadde geplã

eenē vijchboē/in sinē wijgaert/ eñ hi is comē sokende vruchtē in haer/ eñ hi en heefter nz geuondē Mer hy heeft geseit tottē gardenyer des wijgaerts. Siet het ij drie iarē als dz ic come sokēde vruchtē in desen vijch boē eñ ic en vinde geen / hout hē op/ waer toe beslaet hij oec die plaetse? Eñ die antwoordēde seide hē Heere laetse noch toe/ oeck dit iaer/ tot dz ic hē sal hebbē ōgra uē/ eñ mis geleit/ eñ dz om vrucht voert te brēgē. eñ in diē sijt nz en doet/ so sult ghise namaels wel afhouwē Eñ hi leerde optē sabbothē in eē vā haer synagogē/ eñ siet daer was eē vrouwe/ de welke hadde eenē geest des crācheits achtien iarē/ eñ si was vercrōpen eñ en mocht geēsins haer hooft opboeren. de welke als IESVS/ sach heeft haer tot hē geropē/ eñ seyde tot haer/ Vrou. gy sijt verlost vā uwer crācheit Eñ hy leyde zijn hant op haer/ eñ ter stont is si opgherecht/ eñ louede god. Mer die prins der synagogen antwoordende eñ gestoert wesende/ dat IESVS optē sabboth gesont ge maect hadde/ seide hi der scarē/ Daer zijn ses dagē in de weke datmē wel moet arbeidē. daer om so comt in diē/ ende ghesont gemaect te werdē/ eñ nz optē dach des sab-bots. Mer die heer antwoordende sprac tot hē Hypo crijt En ōtbint nz een yegelic vā v sinē os of ezel vādē cribbē optē sabboth/ eñ leitse ten water? Eñ dese doch ter vā Abrahā de welc die duuel gebondē heeft siet ach tien iarē/ en wast nz vā noet om ōtbondē te werdē/ vā desen bant optē dach des sabbots? Eñ doē hi dese (re-den) sprac/ scaemdē hē alle zijn wedpartiē/ eñ alle volc verblidē hē op alle die dingē de welke vā hē gesciedē mz glorien. * ¶ Hier om seyde hi Dat rike gods wien ist

Mar.4.c. gelijc/of wien sal ic dat gelijc makẽ? Het is gelijc een
Mar.13.d. mostaertsaet/dat welc genomẽ hebbẽde een mã/ ghe-
worpẽ heeft in sinen thuyn/eñ het is gewassen eñ ge
worden eenẽ grootẽ boem/eñ die vogelen des hemels
nesteldẽ in sine telgẽ.

¶ Eñ anderwerf sprac hi. Datrijc gods/wien sal ic
dz gelijc makẽ? Het is gelijc dz deesem/twelc genomẽ
hebbẽde een vrouwe heeft ghemẽget in drie achtẽdeel
meels/ so lange dattet suer geworden is.

✠ Ende hij ghinc doer steden eñ sloten leerende
Mat.7.d. eñ gaende na Hierusalem toe. Eñ een sprac tot hem.
Heer/zijn daer oec weynich die salicheyt vercrigẽ sul-
len? Eñ hi sprac tot haer. zijt naerstich/om in te gaen
doer die nauwe poort/want ic seg v/dat veel sullen be
geren in te gaen/eñ si en sullen niet mogẽ. Want nae
† ingegaẽ dat† op ghestaen is die vader des huysghesins/ eñ zij
doer gesloten heeft/eñ ghi beghint buten te staen/eñ
Mat.25.a. an die dore te cloppen segghende. Heer heer/doet ons
open. Eñ antwoordende sal hi v seggen. Ick en weet
niet/van waer ghi zijt. Al dan suldy beginnẽ te seggẽ.
Wi hebben in v tegenwoerdicheyt gheghetẽ/eñ ghe
droncken eñ in onsen straten hebt ghi geleert. Eñ hi
Mat.25.d. sal seggẽ [Ic segge v] ick en weet niet/ van waer ghi
zijt: gaet alle gader vã mi/die daer werct boesheyt. Al
daer sal wesen gescrey/eñ gekners der tanden/ na dat
ghi gesien sult hebben Abrahã Isaac eñ Jacob/eñ al-
le propheten int rijc Goods/eñ v buten verdreuẽ Eñ
daer sullen comẽ van oostẽ/ eñ westen/eñ noorden/eñ
mat.10.d. suyden/eñ sullen rustẽ int rijc Goods/eñ siet daer zij
mat.19.d. die leste/die welcke wesen sullen die eerste/eñ daer zijn

die eerste/die welcke wesen sullen die laetste. *
✠ Opte seluen dach zijn tot hem gecomen sommige
vanden Pharizeen/seggende tot hem. Gaet wt/ ende gaet van
hier/want Herodes wil v dootslaen. Ende hij sprac tot
haer. Gaet ende segt dien vossche. Siet ic worpt wt die du
uelen/ ende ic wercke gesontheden huden ende morgen/en
den derden dage salict volbrocht worden. Mer ic moet
sekerlic noch huden/ende morgen/ende ouermorgen wande
len: want het en mach niet wesen/dat die propheet ergens
anders steruen sal dan te Jerusalem. Mat .23. d
O Hierusalem/Hierusalem/ die daer doot slaet die
propheten/ende steenicht die ghene die tot v ghesonden
worden. Hoe dicwil heb ic willen vergaderen v kinde
ren gelikerwijs een voghel sinen nest/onder zijn vloge=
len. ende ghi en hebt nyet gewilt. Siet v huys sal v woest
ghelaten worden/ want ic segge v/dat ghi my niet sien
en sult/tot dat gecomen sal wesen die tijt/wanneer ghi
sult segghen. Ghebenedijt is hi die daer coemt inden
naem des heeren. * ¶ Dat .xiiij. Capittel. ✠
Ende het is geschiet als dat hi inghegaen is int
huys van eenen prinsch der Pharizeen opten
sabboth om met hem te eten/ende sy namen hem waer.
Ende siet daer was een watersuchtich mensche voer
hem. Ende IESVS antwoordende sprac totten ghe
leerden des wets/ende den pharizeen seggende. Betaemtet
oer gesont te maken opten sabboth. Ende si hebben geswe
gen. Mer voerwaer hi heeft desen tot hem genomen ende
heeft hem gesont gemaect/ende laten gaen. Ende antwoordende
seide hi tot haer. Wiens van uwen ezel of os sal geuallen
liggen in een put/ende en sal hi hem niet terstont wthalen opten

dach des sabboths? En si en conden hem hier op niet
antwoorden.

Maer hi seyde oeck totten ghenē die dair genoot wa
ren dese ghelijkenisse. Anmerckende hoe dat si vercorē
die eerste steden seggende tot haer. Als ghij ghenoot
zijt vā yemāt ter bruloft/ en wilt niet gaen sittē in dye
Mar.12.b eerste plaetse/ wāt bi auōtuer daer mach een eerwaer
digher dan ghi zijt van hem genoot wesen/ eñ comen
de die gene dewelcke v eñ hē geroepē heeft/ mocht to
v seggē: Geeft dese die plaetse/ eñ als dan soudy begi
nē mz groter scaētē te nemē de laetste plaetse. mer al
du ghenoot biste/ gaet lieuer sitten in die laetste plaet
se/ op dz wāneer coemt die v genoot heeft seggē mac
tot v. Vrient climt op hier bouen/ eñ als dan salt v ee
wesen voer allen dien ghenē/ die daer tsamē waersca
pende zijn/ wāt alle dye hem seluen verheft/ sal nede
Mat.23.b ghewopen worden/ eñ die hem seluē neder worpt s
verheuen worden. *

✠ Eñ hi seyde oec totten genē die hē genoot had
Als ghij maect eē middichmael of auōtmael/ en wi
nz roepē v vriendē/ noch uwe broeders/ noch v ma
†noch rike noch v gebuerē† die rijc zijn/ op dz si niet somtijts v w
derom en deruen noden/ eñ v so betaelt mach word
v weldaet. Mer sekerlijc als ghi een waerscap mae
so roept arme/ crancken/ crepelen blindē/ eñ ghij s
salich wesen/ want si en moghent v niet weder om
talen/ mer tsal v weder om betaelt worden/ inde ver
senisse der rechtuaerdiger.

Als dese redenē gehoort hadde/ een vandē ghenē d
daer mede waerscappende waren/ sprac tot hem. S

ick is hi die daer eet broot int rijck gods * En hi sey
de tot hem ✠ Een man had bereyt een groot auōt
mael/ en heefter veel gheroepen/ en heeft wt gesondē Mat.22.a
sinē knecht op die wre des auontmaels/ als dat hi seg
gen soude den ghenē die daer ghenoot warē. Coemt/
want nv alle dinghen bereyt zijn. En alle gader heb=
ben si hem begonden tsamen te ontsculdigen. Die eer
ste seyde hem. Ic heb een bouhuys gheroft/ en het is
mi vā noot/ dat ic moet wtgaen/ en besien dat. Ic bid=
de v doet mij onscult. En die ander heeft gheseyt. Ick
heb vijf paer ossen gheroft/ en ic gae om die te proeuē
Ic bid v doet mij onscult. En een ander heeft gheseit
Ic heb getrout eē huysurouwe/ en daer om en mach
ic niet comen. En die knecht weder om comēde/ heeft
dese dinghen ghebootscapt sinen heer Doen die vader
des huysgesins vertoernt wesende/ heeft geseyt tot si
nen knechte. Gaet wt gheringhe/ in straten/ en stegē
des stadts/ en brengt herwaerts in/ arme en crancke/
crepele en blinde. En die knecht sprac. Heer het is ge
schiet als ghi gebodē hebt/ en daer is nach plaetse En
die heer sprac totten knechte. Gaet wt in weghen en
tuynē/ en dwingtse in te gaen/ op dat mijn huys ver=
uolt mach worden. Want ic segge v/ dat nyemāt dier
mannē/ de welcke geroepē sijn/ sal smakē mijn auont
mael. * ¶ Maer daer ginghen veel scaren met hem
en omghekeert wesende heeft hi gheseyt tot haer. So
wie daer coemt tot mi en niet en haet sijnē vader/ ende
moeder/ en huysurouwe/ en kinderen/ en broeders/ en mat.10.d.
susterē/ en oeck zijn siel/ en mach niet wesen mijn dis= Mar.8.d.
cipel. En soe wie niet en draecht zijn cruys/ en coemt Luce.9.c.

na my/en mach niet wesen mȳ discipel.
Wāt wie isser vā v/die welcke tymmerē wil enē torē voerwaer eerst sittende rekēt hi die costē of hi oer heeft (die dingē)die hem vā noet zȳ/om te volmakē. op dat niet nae dat hi geleyt heeft tfundamēt/ eñ nz en heeft mogē volbrengē.allegader diet gesiē hebben/sullen hē dan mogē beginnē te begeckē/seggende Dese mēsche heeft beginnē te timmerē eñ en heeftet niet mogē vol brengē? Of soe wat Coninck reysende om te stridē/tegens eenē anderē conninck/sittende en leyt hi nz eerst ouer/of hi soude mogē te gemoet comē/met.x.dusendē den genē die met.xx.dusendē teghē hem comt? Voerwaer die noch verre vā daer wesende/ eñ wtgesonden wesende die bodē/begert hi die dingē/die tot vrede zijn Daer om alsoe een yegelick vā v die daer niet en verlaet al twelcke hi besit en mach nz wesen mȳ discipel. Dat
mar.9.g sout is goet/mer voerwaer/ist dattet sout sonder cracht
mat.5.b. is/waer mede sal dan gesoutē wordē Ten is niet profi telick in dat lant/noch in die missinghe.mer si worpen dat dan wech.Dye daer heeft oren om te horē/och die hore.

¶Dat.xv. Capittel. ✠

mar.2.c ENde tot hem so gingen[alle]publicanen eñ son
mat.18.b. daren/op datse hem souden horē. Eñ die Phari zeen/eñ oeck die scriftgeleerde murmureerden seggen de/dese ontfanct die sondaren Ende eet met haer.Mer hi sprack tot haer dese parabel seggende. Wie so isser van v een mensche/die daer heeft hondert schapen/eñ ist dat hi daer een van dien verloren heeft/en laet hi nz die negen eñ tnegentich inder woestinen/ eñ gaet tot

dat welc verlorē was: ter tijt toe dz hijt geuōdē heeft. En als hi dan dat geuondē heeft verblydede hem/ set hijt op zȳ scouderē/ eñ thuys comende/ soe roept hi tsamen/ zijn vriēden eñ gebuerē seggende haer. Verblijt u met my/ want ick mȳ scaep geuonden hebbe/ twelck verlorē was. Ic segge v dat alsoe blijscap wesen sal in den hemel van een sondaer/ beterēde zȳ leuē/ meer dā van negen eñ tnegētich rechtuaerdige die geen penitencie en behoeuen.

Of soe wat vrouwe isser hebbēde. x. pēningē/ ist dz si enē pēnīc vlorē heeft/ en ōtsteectse niet een caerse/ eñ verchtet huys eñ soect naerstelic/ ter tijt toe datse hem geuōdē heeft En als si hē geuondē heeft/ so roeptse samē haer vriēdinnē eñ gebuerinnē seggēde. Verblijt v mz mi/ wāt ic geuōdē hebbe dē pēnic/ die welcke ic vlorē hadde Ic seg v dz alsulcke blijscap wesen sal voer dē engelē goods vā enē sondaer zȳ leuē beterende * tomkeert.

✠ Eñ hi seyde. Een man heeft gehadt twee sonen eñ die ioncste van dien sprak tot sinē vad. Vader geeft my dat deel des goedes/ twelck my toebehoert. Ende hy heeft haer tgoet gedeelt. Ende na niet veel dagen als dye ionghe soen alle zijn goeden tsamen verghaert hadde/ is hy ghereyst pelgrimagye/ in verden lāden/ ende al daer heeft hy onnuttelicken doergebracht zijn goet/ leuende oncuysselyck. Eñ na dat hy alle tsyne doerghebracht hadde/ isser ghewoorden een groote dueren tijt in dyen landen. Ende hy begonde gebreck te lyden/ ende hy is ghegħaen/ ende heeft hem ghevoecht by een vanden burgeren dyes lants. Ende dye heeft hem ghesonden in sijnen bouwerije/ als dat hy

die verckē hoeden soude/ eñ hi begheerde sinē buyck te volllen vandē draf/ metten welckē die vercken gheuoet wordē/ eñ nyemant en gaft hem.

In hem seluē gecomen wesende/ seyde hy. Hoe veel huerlingē mijns vaders ouervloeyen vā broot/ eñ ic sekerlick vergae hier van honger. Ick sal opstaen eñ sal gaen tot mijnē vader/ eñ sal hem seggē. Vader ick heb ghesondicht indē hemel eñ voer v/ ick en ben niet waerdich te hietē v soen/ mer doet doch mi/ als een vā uwen huerlingē. Eñ opstaende is hi gecomē tot sinē vader. Eñ doen hi noch veer vā daer was/ heeft hē zijn vader gesien/ eñ hy is bewegē geweest met barmher tichheit/ eñ tot hē lopende is geuallen hē om den hals eñ heeft hem gecust. Eñ zijn soen heeft gesproken tot hem. Vader ic heb gesondicht inden hemel eñ voer v eñ ic en ben voertmeer niet waerdich te hieten v soen Maer die vadr heeft geseit tot sinē dienaers/ haelt ghi ringe voert dat eerste costelijckste cleet/ eñ doettet h aen/ eñ geeft hē eenē rinck aen zijn hant/ eñ scoenē aen sine voetē. Eñ brenct hier dat ghemeste calf/ eñ slate Eñ ghegheten hebbende/ laet ons verblyden/ wāt des mijn zoen was doot geweest/ eñ is weder leuēdich gh wordē/ hi was verlorē/ eñ is weder geuondē/ eñ zij b gonste vrolyck te zijn

Mer zijn outste soen/ die was noch int velt/ eñ als hi quam eñ genaket was dē huyse heeft hi gehoort ee ghesanc/ eñ dansspul/ eñ heeft geroepen een van sin dienaers/ eñ heeft gheuraecht wat dinghen die war Eñ die heeft hem ghesept. V broeder is ghecome ende v vader heeft ghesla gen dat ghemeste kalf/ wā

ouermids dat hi hē ghesont weder ontfanghen heeft
Doe is hi veronwaerdicht gewordē/ eñ en woude nz
ingaē. Daer om is syn vader wtghegaē/ eñ bat hem
Eñ hi antwoordende/ sprack tot synen vader. Siet al
dus veel iarē diene ic v noch en bin oec noeyt ouerge-
treden v ghebodt Eñ noch ghi en hebt mi oeyt gege-
uē eē bock/ dat ic soude vrolijc mogē wesen mit mijnē
vriendē. Mer na dat dese v soen die welcke onnuttelic-
kē verteert heeft syn goet mitten hoerē/ gheromen is
hebdi voor hem geslaghē dat gemeste kalf Eñ hi sey-
de hem Soen ghi syt altijt mit mij/ eñ al dat mijn is/
dat is oock v Maer het was van nodē/ om vrolick eñ
blide te wesen/ want dese v broeder was doot geweest
eñ is weder om leuendich ghewordē/ eñ hi was verlo
ren/ eñ is weder gheuondē * ¶ Dat. xvi. capittel. ✠
ENde hi seyde oeck tot sijnē discipulē. Daer was
een rijck mā die welcke hadde enē rentemeester
eñ dese is besculdicht bi hē als een die syn goeden ver-
quist hadde. Eñ hi heeft hem gheroepē eñ sprack tot
hem. Wat hoor ick doch dit vā v? Geeft rekeninghe
vā v rentmeesterscap Wāt ghi en moecht voort an nz
meer mijn goedē regerē Eñ doe sprac die rentemeester
in hē seluē/ wat sal ick doen/ wāt mijn heer vā mi neēt
dat officie? Ick en can niet grauen/ ick schame my te
bidden. Ick weet wat ick doen sal op dat wanneer ick
verlatē bin vāt officie si mi willē ōtfaghē in harē huisē
Eñ tsamē gheroepē hebbēde een yeghelickē vāden
sculdenarē sijs heers/ heeft hi geseyt dē eersten. Hoe
veel syt ghi minē heer sculdich Eñ die seyde. Hondert
vaten olys. Eñ hi heeft hē gheseyt neēt v hantteyken

ē sit/ē screyft gheringe vijftich Daer na seyde hi t
ten anderē. Hoe veel sijt gi doch sculdich ? Die welck
sprack/hondert matē tarwe. Ēn seyde diē /neēt v h
teykē/ē scrijft tachtich Ēn die heer heeft ghepryse
dē bosen rētmeester/dat hi wijsselijken ghedaē hadd
Wāt die kinderē deses werlts zijn cloeker dan die kind
rē des lichts in hoor geselscap/Ēn ick segge v mae
(māmon) v vriēdē/wt dē onrechtuaerdighē Mammon op wa
dat is rijc neer ghi vergaē sijt/sij v mogē ontfāgē/ in die ewig
dom. woensteden. *
Mat.6.c. ✠ Die daer is getrou int minste/is oock getrou i
grootste. Ēn die onrechtuaerdich is int minste/de
is oock mede onrechtuaerdich int meeste Js dat sae
dat ghi niet geweest en sijt getrou indē onrechtuae
digē Mammō: dat waerachtich is/wie salt v geloui
Ēn is dat saeck dat gi niet getrou geweest en sijt i
vreemde. twelck v toebehoort/wie salt v geuē? Ghe
Mat.6.c. knecht en mach dienē twe herē wāt of hi sal dē enē h
ten/ē dē anderē beminnē/of dē enē anhāgē/ ē d
āderē versmadē Ghi en moecht niet dienē god ē M
mon Ēn alse dese hebbē gehoort die pharizeē die w
ke ghierich waren/ē bespottē hem. Ēn hi sprack t
haer. Ghi zijt die daer rechtuaerdich maeckt v selu
voer den menschen/ mer god kent v herten/ want d
ghene dat hooch is den menschen/ dat is verworp
voer god. *
Mat.5.b. Die wet ē propheten zijn tot Joannē toe/van di
tijt of/so wordt gheconddicht dat rijcke Goods/ē e
yegelic doet gewelt tegē dz. Mer het is lichter hem
ē aerde voerby te gaē/dā een tittel des wets te val

Soe wie zijn huysurouwe verlaet/ eñ een ander trout/ mar.10. a.
die doet ouerspel/ eñ so wie die verlatē vā harē mā trout/ 1.corin.6 b
doet ouerspel. ✠ Daer was een rijc man/ die welc= Mat .5.a
ke gecleet wert met purpur eñ syde/ eñ adt dagheliјcs eñ.19. e
welkustelic. Mer daer was een bedelaer genoēt Laza
rus/ die welke lach gestrect voer zijn dore/ vol zweerē
begerende versaet te wordē vandē crumelē/ die daer vie
len vande tafel des rycke mans/ eñ niemāt en gaft
hem. Mer die hondē quamen/ eñ licten zӱ swerē. Eñ
het is geboert/ als dat die bedelaer starf/ eñ wordt ghe
drocht vandē engelen in Abrahams schoet.
Maer die rijcke is oeck ghestoruen/ eñ is begrauen
inder hellen/ eñ op boerende zӱ oogē [inder hellen]
doē hi was in tormentē/ sach hi Abrahā van verde/ eñ
Lazarum in sinē schoet/ eñ hi roepēde seyde. O vader
Abraham/ ontfermt mӱre/ eñ seynt Lazarū op dat hi
wil dat wterste zӱs vingers/ steken int water/ eñ wil
verkoelen mӱ tonghe/ want ic gepinicht worde in de
vlamme. Mer Abrahā heeft gheseyt. Soē weest ge
dachtich/ als dat ghi uwe goedē ontfanghē hebt in v
leuē/ eñ Lazarus des gelijcs quadē/ mer nv soe wordt
dese vertroest/ eñ ghi wordt ghepinicht. Ende bouen
alle dese soe is vast ghemaeckt een groote verslindin=
ghe/ tusschen ons ende v/ als dat die ghene/ die welke
willen van hier tot v gaen/ en moghen niet/ noch van
daer herwaerts op climmen.
Doen seyde hij/ Hier om bidde ick v/ o vader/ dat
ghi hem seynden wilt in mijns vaders huys/ want ic
hebbe vijf broeders/ dat hij haer wil bekent maecken
op dat sy doch nyet en moeten comen in dese plaetse/

des pÿnlicheyts. Abrahā ſprac tot hē. Si hebbē Moy
ſen eñ die prophetē/ laetſe die horen. Eñ die ſeyde Ne
vader Abrahā/ mer indiē yemāt vandē doodē gingh
tot haer/ ſi ſoudē haer leuen beterē. Mer hi ſprack to
hem. Iſt ſaeke dat ſi Moyſen eñ die prophetē niet e
horē/ al waert dat yemāt vandē doodē verreſe/ ſi en ſul
oer niet gheloуen: * ❡ Dat .xvij. Capittel. ✠

M Aer hi ſprac tot ſinē diſcipulen. Het en mac
niet weſen/ daer en moet comē ſcandaliſacie
mat.18.a Nochtās we den genē/ doer den welckē dat ſi comē
mar.6.f. het is hē beter/ al waert dat gehāgen worde eē mol
ſteen om ſinē hals/ eñ hi geworpē worde in die zee/
uer dā hi ſi tot ſcādaliſarie eē vā deſen cleynē Wach
iſt dz v broeder geſondicht heeft in v/ beriſpt hē/ eñ iſt
hi leet weſen heeft/ vergeeftet hē. Eñ iſt dz hi ſeuē w
indē dach gheſondicht heeft in v/ eñ hy ſeuen werf
keert wort indē dach tot v/ ſeggēde het is mi leet † g
† vergeeftet hem. ſultet hem vergeuen:
Eñ die Apoſtelē hebben geſprokē totē heer/ verme
mat 17.c. in ons tgeloue/ eñ die heer ſeyde/ waert ſake dat gi h
eñ.21.b geloue/ gelijc [heeft] een moſtaert ſaet/ ghi ſoudet
ſeyt hebbē tot deſen moerbeyē boē/ wort vvt geroeyt
ouer geſet inde zee hi ſoude v ōderdanich geweeſt
Mer wie ſoe iſſer vā v hebbende eenē knecht/ er
of die beeſtē wachtende/ die dair ſeit tot hē gecomē
ſende vvten acker/ gaet henē ter ſtont eñ ſit eñ eet/ e
en ſeyt hi niet eerſt. Maect reede dat ick mach eten
ſcort v op/ eñ dient my/ ter tijt toe dat ic ſal gegeten
gedroncke hebben/ eñ nae deſen ſo eet eñ drinckt g
Sal hij oer danckē dien knecht/ wāt hi gedaē hee

dingen die hē beuolē waren? Jc meē Neen Eñ desge
ks ghi/wāneer ghi gedaē hebt alle(dingen)die v be
len zijn/ soe segget wi zijn onprofitelike knechten/wij
hebbē gedaē/dz welck wi sculdich geweest zijn te doē. *
Eñ het is ghesciet/doen hy ginck na Hyerusalē
[eñ]hi doer wandelde doer tmiddē van Samariē
Galileen/Eñ als hi inginck in eenet steech/zijn hē †casteel.
gemoet gelopē.x.malaetsche mānē/ die welcke gestaē
hebbē van verde/eñ met luyder stemmē geseit. IESV
ghebieder ontfermt ōser. Die welcke als hi gesiē heeft/
heeft hoer geseyt. Gaet eñ toont v den priesterē/Eñ
is gesciet als dat si onder tgaen gesuuert zijn Mer
van diē/als hi gesien heeft/dat hi ghesuuert was/
weder om gecomē/met groter stemme/gode eer ge
nde/eñ is neder geuallen op zijn aensicht voer zijn voe
hē danckende/eñ dese was eē Samaritaen. Ende
IESVS antwoordende seyde. En isser niet.x. gerey= †Daer en
nicht? waer soe zijn die neghen? †Si en zijn niet geuō= is niemāt
/ die weder gecomēt zijn om gode lof te geuē dā dese tis.
ede. Eñ hij seide tot hē Staet op/eñ gaet/ v geloof
eft v gesont ghemaect. *
Mer gheuracht wesende vāde phariseē/ wāneer co=
soude trijc gods/heeft hi haer geātwoort eñ geseit mat.24.b.
Dat rijck goods en sal nz comē met waernéminghe/ mar.13.c.
ch si en sullē niet seggē. Siet hier ist/of siet/daer ist/
want siet trijck goods is binnē in v:
Eñ hi sprac tot sinē discipulē Die daghē sullē comen
wāneer ghi begerē sult te sien † eē vandē dagē van die †enē dach
des meschē/ eñ ghi en sult hē niet sien. Eñ si sullē
segghen/siet hier(is hi)siet ginder(is hi)En wilter

niet gaē/noch en volchse niet. Want ghelijc die blixē
blinckēde schijt wt dat een rijck dwelc onder dē hemel
is tottet andere.twelc onder den hemel is: also sal we-
sen die soen des mēschē/in sijnen dach. Maer hi moet
eerst veel lijdē/eñ verworpē wordē vā dezē geslachte
Eñ alsoet gheschiede in die dagē Noe/also salt oot
Gen.7.b. wesen in die dagē des soens des mēschē Si atē si drō
kē/si troudē huysurouwē/eñ wordē ter echtē ghegeuē
tot dien dage toe/indē welkē Noe ingegaē is in die ar-
ke/eñ gecomē is die diluuie eñ heeftse al v̄doruē. Des
ghelycks oec/alst gesciet is in die daghē vā Loth/S
atē/si dronkē/si coftē/si vercoftē/si plantē/si timmer-
Gen.19.f dē Mer op dien dach dat Loth wtginck wt Sodom
regēdet vier eñ sulphur vandē hemel/eñ v̄nieldese al
Na dese sal wesen dien dach/in die welcke die soē de
mēschē opēbaert wort.
In dien dach/die daer is opt dack/eñ sijn vaten i
huys/en climme nyet neder om dye wech te neme
Eñ die in dē acker is/en sal des gelijcks niet weder
gaē/tot het geē dat hi gelatē heeft Mer weest gedac
tich Loths huysurouwe:
Mat.16d Soe wie begheert sijn ziel te behoudē/sal die verl
Mar.8.d. sen/eñ soe wie die verliest/sal haer bereydē tleuē/ J
segge v in dier nacht sullē daer sijn twee in een bedde D
een sal opghenomē wordē eñ die ander sal after ge
tē wordē. Twe sullen daer wesen tsamē malēde/die
mat.24.c. sal angenomē wordē/eñ de āder sal after gelatē wo
Twe in enē acker deen sal angenomē werd
eñ dāder sal achter gelatē werdē. Eñ ātwoo
de seggē si tot hē Heer waer doch Hi sprac tot hoor

waer dat lichaẽ is/al daer so sullẽ die aernẽ vergadert wordẽ.

¶ Dat.xviij.Capittel.

ENde hi sprac tot haer een ghelikenisse[hier toe dienẽde] Als dat het vã node is altijt te bidden/ ẽn niet † vermoeyt te wordẽ/segghẽde. Daer was een rechter/in eender stadt/dye welcke god nz en vreesde/ noch genẽ mẽsce en ontsach. Mer daer was eẽ weduwe in dier stadt/ẽn quã tot hẽ seggẽde Wreect mi van minẽ wederpartyẽ/ẽn hi en woudet in een lange wijle niet (doẽ) Mer na desen heeft hi geseyt in hẽ seluen Hoe wel ic god niet en vreese/noch dẽ mẽscẽ en ontsie Nochtãs/wãt dese weduwe mi moeyelijken is/sal ick haer wrekẽ/op dat si tẽ laetstẽ comẽde/mi nz en bescaghe. ¶ Ẽn die heer sprac/hoert doch wat seyt die bose rechter/ẽn sal god dã niet doẽ wrake/ sinẽ wtuercoren die daer roepẽde zijn tot hẽ/nacht ẽn dach/ oec als hi is ghedulďich ouer haer? Jc segge v/dz hij geringe doẽ sal die wraerk vã haer. Voerwaer die soẽ des mẽscen/ als hi comẽ sal/sal hi oec vindẽ gheloef inder aerden?

✠ Ẽn hi heeft gesprokẽ tot dẽ sommigen dye daer betrouden in haer seluen/als dat zij waren rechtuaerdighe/ ẽn versmaden al de andere/dese gelijckenisse. Twee menschen zijn op gecommen indẽ tẽpel/dat si biddẽ soudẽ/die een was een pharizee/ẽn die ander eẽ Publicaẽ/Die pharizeus staende/heeft dit ghebedẽ bi hem seluen. O god ic dancke v/dat ick niet en ben als ander menschen/rouers/onrechtuaerdige/ ouerspeeckers/ Als oeck dese Publicaen/ ick vast twee werf in die weke. Jck geue tienden van alle dat ick besitte: Ẽn die Publicaen staende vã verde/en woude nz op boerẽ

1.tessa.5.d. † op te houden

zijn ooghen tot den hemel/maer sloech zijn borst/se
gende. O god/weest ghenadich mi sondige mensch
Ic segge v/dese is neder gecomme gherechtuaerdich
in sine huyse/meer dan dese (Pharizee) want alse d
Mat.23.b. hem seluen verheffen/ sal veroetmoedicht worde/e
die hem seluen veroetmoedicht/sal verheue worde.
En si brochte tot hem/oec ionghe kindere/dat hy
raken soude/twelck als dat sage die discipulen hebb
Mat.19.b die bestraft. Mer IESVS/als hi haer tot hem gh
roepen hadde/heeft geseyt/gehenget dye kindere t
mi te come/en en wilt haer niet verbieden/want d
rijc Goods hoert den sulcken toe. Voerwaer ic segg
v/so wie niet en ontfanct dat rijc Goods/ghelijck ee
kint/en sal daer niet in gaen.
Mar.10 c En een prins heeft he geuraecht seggede. O goe
mat.19. b. meester/wat moet ic doen/dat ic sal mogen vercrig
dat eewige leuen? Mer IESVS seyde he. Waer o
so heet ghi mi goet? Nieman en is goet dan god alle
Exo.20. c ghi kent die ghebode. Ghi en sult geen ouerspel do
Ghi en sult niet dootslaen. Ghi en sult ghee dieuer
doe. Ghi en sult geen valsch getuychnis spreke. Ee
v vader/en v moeder. En die (prinsch) seyde. Alle de
heb ic gehoude va mijn ionchz of. Dat welc IESV
gehoort hebbede/sprac tot he. Noch een ontbreect
Vercoopt al dat ghene dat ghi hebt/en deeltet den a
men/en ghi sult hebbe eene scat inde hemel/ en co
volcht mi na. Die (prinsch) dese (redene) gehoort h
bede is nz droef hz beuange/want hi was seer rijc.
Mer IESVS siende hem met droefheit beuang
heeft geseyt. Hoe swaerlic sullen (die ghene) die g

hebben/ ingaen int rijc goods. Want het is lichtelij-
ker een Cameel te gaen doer een oech van een naelde
dan eenẽ rijckẽ/ in te gaen int rijc Goods. Eñ die dit
hoordẽ/ hebbẽ geſeit. Eñ wie mach ſalich wordẽ? Eñ
(IESVS) ſeyde. Die welcke onmogeliken zijn biden
menſchen/ zijn moghelic by gode.
Eñ Petrus ſeyde. Siet wi hebbẽ alle (dinghẽ) after mar.10.d. Mat.19.d
gelaten/ eñ wi zijn v na gheuolcht. Die welcke (IE-
SVS ſeide haer. Voerwaer ic ſegge v. Niemãt en iſſer
die achter gelatẽ heeft/ huys/ of ouders/ of broeders/
of huyſurouwe/ of kinderẽ/ om dat rijc Gods/ die wel
ke niet ontfangẽ en ſal veel meer in deſer tijt/ eñ in die
toecomẽde wereldt/ dat eewige leuen.
✠ Mer IESVS heeft tot hẽ ghenomẽ die twalef mat.20.b.
eñ ſeyde haer. Siet wi climmen op tot Jeruſalem/ eñ mar.10.c.
eñ alle die (dingẽ) die geſcreuẽ zijn/ doer dẽ propheten
vanden ſoen des menſchẽ/ ſullen veruolt wordẽ. Want
hi ſal geleuert wordẽ den heydenẽ/ eñ ſal beſpot wordẽ
eñ ſal gegeeſſelt worden [eñ met valſchen woerden
gelaſtert wordẽ] eñ ſal beſpoghen wordẽ/ eñ na datſe
hem gegeeſſelt hebbẽ/ ſullen ſi hem dodẽ/ eñ hi ſal ver
riſen ten derden daghe. Eñ ſi en hebbẽ nyet van deſen
verſtaen. Eñ dit woort was verborgẽ vã haer/ noch ſi
en verſtondẽ niet die welcke daer geſeyt wordẽ. Mer
het is geboert doen hi nakede (die ſtadt) Hierico/ dat
een blinde ſadt byden weghe/ biddende/ eñ doẽ hi hoer
de die ſcaer voerby gaen/ vraechde hi wat dz waer Eñ
si hebbẽ hẽ gheſeyt/ dat IESVS vã Nazareth (daer)
voerby ginc/ eñ hi heeft geroepẽ ſeggẽde. IESV Da
uids ſoen/ ontfermt v mijnre. Eñ die voer ghinghen

hebbē hem bestraft/ als dat hi swighē soude/ hy heeft
voerwaer/ veel te meer gheropē. O Dauids soen/ ont
fermt v mijnre. Mer IESVS staende/ heeft gebodē/
dat hi tot hē gebracht soude wordē. Eñ als hi hē naer
te/ heeft hi hem gevraecht segghēde: Wat wilt ghi dat
ic v doē sal? Eñ hi heeft geseit. O heer/ dat ic mach †ōt
fangē mijn gesicht. Eñ IESVS heeft hem gheseyt/
†Ontfanct v gesicht. V geloof heeft v salich gemaect.
Eñ ter stont heeft hi ontfangē zijn gesicht/ eñ volchde
hem/ Gode glorie eñ eer geuende. Eñ al tvolc dit ghe-
sien hebbende/ heeft Gode lof ghegeuen *

†sien.

†siet op.

¶ Dat. xix. Capittel. ✠

EN de ingegaen wesende/ doer wandelde hi Hye-
richo Eñ siet eē mā genoēt Zacheus/ eñ die sel[ue]
de was een prins der publicanē/ eñ selue was hi rijck
eñ begheerde IESVM te sien/ wie dat hy was/ eñ e[n]
mocht niet vā die scare/ ouermits dat hy cleyn was v[an]
stature. Eñ voer henē lopēde/ is hi opgeclōmē in en[en]
wilden vijch boē/ dat hy hem sien soude/ want hy sou[de]
de daer voerbij gaen Eñ doen hy gecomē was totte[r]
plaetsen/ IESVS opsiende/ heeft hē gesiē/ eñ heeft g[he]
seyt. Zachee/ haestende v/ so climpt neder/ wānt hui[den]
soe moet ic blijuē in v huys. Eñ haestende hem/ is h[i]
neder geclōmen/ eñ heeft hem blijdelijck ontfangh[en]
Eñ als dit alle die sagē/ murmureerdē se/ seggēde/ al[s]
dat hi ingegaē was/ by enē sondaer/ ter herbergē.
Mer Zacheus staende/ heeft ghesprokē totten hee[re]
Siet die helft mijre goeden/ geue ic den armē/ eñ ist [dat]
ic yemāt yet bedrogē hebbe/ geue ic vieruout weder
IESVS sprac tot hē/ huydē is gesciet salicheyt des[en]

uyse/ouermits dat†sy is een dochter vā Abrahā/wāt †hy oec is
e soen des menschē is gheromen ō te soeken/eñ te sa een soen.
ghen/dat verloren was. *
Dye(scarē)horende dese(woerdē) vuolgende heeft
i gesprokē een gelikenisse/ouermits dat hy by Hye-
usalem was/eñ dat si vermoeden te gescien/als dat ter
ont/dat rijc goods vertoent soude worden. Daer om
eeft hi geseyt Een man edel vā geslachte/is gereyst Mat.25.b
ı eē vreemt lant/dat hi hē soude ontfangē een rijc/ eñ Mar.13.d
ude weder comē Mer gheropē wesende zȳ. x.knech
n/heeft haer gegeuē.x.pēningen/eñ sprack tot haer
Doet comāscap/ter tyt toe/dat ic comē sal Eñ zȳ bur
erē hatedē hem/eñ hebbē na hē bodē wtgesondē seg-
ende. Wy en willen nz dat dese ouer ōs regnerē sal:
Eñ het is gesciet/dat hy weder om quam/ontfangē
ebbende trijck/ eñ heeft geboden/ als dat zȳ knechtē
ot hem gheroepen souden worden/ die hȳ tgelt gege
en hadde/dat hi soude weten hoe veel een yegelic ge-
omanscapt hadde Mer die eerste is gheromen seggē
e. Heer uwe penninck heeft verereghen tien pennin
ghen Eñ hi sprac tot hem. Ey recht wt goede knecht
want ghy int minste getrou geweest syt/hebt macht
uer tyen steden. Ende die ander is gheromen/seggē
e Heer uwe penninc/heeft gewonnē vijf penningē/
Ende tot desen sprack hy. Eñ weest ghy[een beuaer-
er]ouer vijf steden.

¶Ende die andere quam segghende. Heer siet/
wen penninck den welcken ick ghehemelt hebbe/ Mat.25.c.
hehadt in eenen snuytel douck/ wandt ick vreesde
/ wandt ghy syt een wreedt mensche/ ghy neempt

dat ghi niet gheleyt en hebt/ en̄ ghi maeyt/ dat ghi n
ghesaeyt en hebt. Hi seyde tot hē. O quade knecht. J
sal v oerdelen/ wt uwē monde. Ghi wist wel dat ic bē
een wreet mēsce/ nemēde dat ic niet gheleyt en hebbe/
en mayende/ dat ic niet gesaeyt en hebbe/ en̄ waer om
en hebdy niet ghegeuē mijn ghelt an die wisselbanc/
en̄ ic comēde/ soude dat sekerlijc weder geeyst hebben
met woecker. En̄ hi heeft geseyt tot die daer by ston
mat.25.b den. Neemt vā hem den penninc/ en gheeft hem dien/
mar.4.c welcke daer heeft tien penningē. En̄ si hebben tot hi
Luce.8.c. gheseyt. Heer hi heeft tien penningē. Want ic segg
v/ dat alle die gene die heeft/ sal gegeuē wordē. Maer
van dien die niet en heeft/ en̄ oec dat hi heeft/ sal hē o
ghenomē wordē. Mer oec brengt herwaerts tot mi
die/ mine viandē/ de welcke niet en woudē dat ick ouer
haer regerē soude/ en̄ slaet se doot voer mi. En̄ dese (r
denē) ghesegt wesende/ ginc hi voer [bereydende hē]
om op te climmē na Hierusalem.
Mar.11.a. En̄ het is gesciet/ doē hi ghenaect was tot Bethph
Joan.12.b ge en̄ Bethanien/ byden berch/ dye ghenoemt is/ de
Mat.21.a. olyuē (berch) heeft hi wtgesondē twee vā zyn discipu
len/ seggēde. Gaet int casteel dat teghens v ouer ley
Jnt welc ingaende/ suldi vindē een ionge van een eze
linne gebonden staen/ opt welcke nye yemāt van mē
schen geseten heeft/ ontbint dat/ en̄ brengtet hier. E
is dat v yemant vraecht/ waer om ghijt ontbint: ghi
sult so tot hem seggē/ dat die heer hē vā node heeft.
En̄ die gesondē warē zijn henē gegaen/ en̄ hebben
ghevondē dat ionghe staende als hi haer ghesey
hadde. En̄ si ontbindēde dat ionghe/ hebbē gesproke

die heren vā dien tot haer. Waer om ontbint ghi dat
ionghe. Eñ si hebbē gheseyt/ want die heer heeft hem
van noot/ eñ hebbent gheseyt tot IESVM. Eñ ghe
worpen wesende haer cleederē opt ionghe/ hebbēder
IESVM op gheset.

Eñ hi werh gaende hebbēse haer cleederē onderge-
spreyt inden wege. Eñ als hi te hants nakede ant ne
der climmen des berchs der olyuen/ alle die menichte
der discipulen verblydēde/ hebben begonden Gode te
louē met (luder) stemmē/ vā allen dye crachtige werc-
ken/ die welcke si gesien haddē/ seggende. Gebenedijt
is die Coninc/ die daer coemt indē naem des heerē/ vre
de indē hemel/ eñ bliscap inden hoochsten.

Eñ sommige wter scaren der pharizeen/ hebbē tot
hem gesprokē. Meester bestraft v discipulen/ dē welc
ken hi gheseyt heeft. Ic segghe v. Waert dat dese swe
ghen †ter stont soudē die steenē roepē. †die stenē sullē ropē

✠ Eñ als hi genaect heeft/ siende die stadt heeft op
haer ghescreyt/ seggende. Och of ghi oec bekende/ eñ mat. 24. a
voerwaer in desen uwē daghe [ghi sout naerstelijc be mar. 13. a
sorghen] die (dingen) die [daer dienē] tot uwen vrede.
maer nv zijn si verborgē van uwē ooghen. Wāt daer
sullen comē daghen teghens v/ eñ uwe vianden sullē
v om ringelen met een bolwerck/ eñ sullen v ombeleg
gen/ eñ sullen v an allen canten benauwē/ eñ sullen v
ghelijc plat maken totter aerdē/ eñ v kinderen die in v Joan. 2. c.
zijn. Eñ si en sullen niet laten in v/ den eenen steen op
ten anderen/ ouermits dat ghij niet ghekent en hebt
die tijt uwes visiterings.

Eñ ingegaē wesende inden tēpel/ heeft hi begonnē

wt te worpen die daer in waren vercopende eñ cope
de/seggende haer. Daer is gescreuẽ. Mijn huys is
Esay.56.c huys des ghebets/mer ghi hebt dat gemaect een sp
Hye.7.b. lonc der moerdenarẽ. Eñ hi leerde daghelics inden
pel * Mer die princẽ der priesterẽ/eñ die scriftgelee
de begeerden hem te verderuẽ/eñ oec mede die regẽ
des volcs/eñ si en vondẽ niet watse doen soudẽ. W
altgeheele volc was geheel snackende/na zÿ woerd
als zÿ hẽ hoerden. ¶ Dat.xx. Capittel. ✠

ENde het is gesciet in een van die daghen/als
in dẽ tempel leerde tvolc/eñ Deuãgeli predict
so zÿ die princen der priesterẽ eñ scriftgeleerdẽ/met
ouders te samẽ gecomẽ/eñ spraken tot hẽ segghend
Mat.21.c Segt ons doer wat macht doet ghi dese dinghẽ? O
mar.11.d. wie is die ghene die v dese macht gegeuen heeft? E
IESVS antwoordẽde/heeft tot haer geseyt. Ic sal
† woert oec een † dinc vragẽ/eñ antwoert ghi mi. Dat doops
van Joannes/wast vandẽ hemel/of wt den mensc
Ende si dochten onder haer seggende. Ist saeck d
wi seggẽ sullen vandẽ hemel/so sal hi segghẽ. Waer
en hebt ghi hem dan niet geloeft? Mer ist saec dat v
seggẽ sullen wtẽ menscẽ/so sal ons altheele volc ste
gẽ. Wãt si houdẽ vast/dat Joannes een prophect i
Eñ si hebbẽ geantwoert/dat si niet en wistẽ/vã wae
dattet was. Eñ IESVS heeft hoer geseyt. Noch i
en seg v oec nz/doer wat macht/dz ic dese dingẽ doe.
Eñ hi heeft beginnẽ te seggẽ/tottet volc/dese para
Mat.21.d. bel. Een mensch heeft eẽ wijngaert geplant/ eñ heef
Mar.12.a se dẽ bouluydẽ verhuert/eñ hi is in vreẽde landẽ gheu
rẽ/lange tijt. Eñ alst bequaem tijt was/soe heeft ee
knecht tot die bouluydẽ gesondẽ/op dat si hem van

vrucht des wijgaerts geuen soudē Die welcke zij hebbē geslagē/ en ledich wech om gesondē. En weder om heeft hi noch een ander knecht gesondē. En si hebben dese oer geslagē/ en spiticheyt andoende/ ledich weder om gesondē. Wech om heeft hi dē derdē oer gesonden/ en als si hē gewōt haddē/ so hebbē si hē wt geworpen. En die heer des wijngaerts heeft geseyt/ wat sal ick doē? Ic sal minē lieuē soē seyndē. Bi auōtuer als si hē siē sullē/ so sullē si hē ontsiē. Dē welckē als die bouludē gesiē haddē/ so hebbē si ond' malcāderē gedacht/ seggēde. Dit is die erfgenaē[coēt en]latē wi hē dodē/ op dat dat erf ons mach wordē En si hebbē hē wtē wijgaert geworpē/ en gedoot. Daer ō/ wat sal dan dye heer des wijgaerts hoer doē? Hij sal comē/ en verderuen dese bouludē/ en hi sal dē wijgaert and' (luydē) geuē. Als si dit gehoert haddē/ soe hebben si geseyt tot hē/ dat si verre. En als hi hoer angesiē heeft/ so heeft hi geseyt Wat is dan/ datter gescreuē staet. Die steē welcke die timmerludē ꝫ worpē hebbē. Dese is gewordē eē hooft vā eē hour. Al die geē die vallen sal op desen steē/ die sal
eer gequetst wordē/ mer op wien die steen vallen sal/ Mat. 21. d
dien sal hi in stucken wriuē En die princen der priestē/ en scriftgeleerdē/ die sochtē die hant in hem te slaē op de selue vre/ en si hebbē tvolc gevreest/ wāt si wistē dat hi dese gelikenis tegen hoer gheseyt hadde. Mar. 12. a
En (op hem) wachtēde/ hebbē si wt ghesondē laechleggers/ die welc hē (seluē) rechtuaerdich beueynsen soudē/ op dat si hem behalen souden/ in woerden/ en leverē hē de princelichz en macht des stathouders. En hebbē hē geuraecht seggēde Meester wy wetē dat mat. 22. b.
hi rechtelic segt/ en leert. en gi en siet geē persoen an mar. 12. b.

mer ghi leert die werck Gods met die waerh3. Ist be
hoerlijc dat wi dē Keyser tribuyt geuē of nz? Eñ al
hi hoer loesheyt bekent heeft/ so heeft hi tot hoer gh
seyt/ wat tempteert ghi mi? Toent mi den penninck
Wiens beelt/ eñ opscrift heeft sy? (Eñ) antwoorde
de/ hebbē si ghesept. des keysers. Eñ hi heeft hoer g
Rom.13.b. seyt. Daer om geeft dan den keyser dat dē Keyser t
behoert. eñ God dat God toebehoert. Eñ si en hebb
zijn woert niet mogē straffen/ voer tvolck/ eñ verw
dert zijnde vā zijn antwoert/ so hebbē si ghesweghe
Eñ daer zijn tot hem gheromē sommige vandē S
duceen/ die welc versaecken / datter een verrisenis i
eñ si hebbē hem gheuraeght seggēde. Meester Mo
ses heeft ons gescreuē. Ist saer dat yemants broed
Mat.22.c ghestoruē is/ een wijf hebbēde/ eñ hi sonder kinder
mar.12.b ghestoruen waer/ dat zijn broeder twyf nemē soud
eñ verwecken sinen broeder saet. Aldus waren daer
uen broeders/ eñ die eerste heeft een wijf ghenome
eñ is sonder kinderen ghestoruē. Eñ die tweede hee
haer ghenomē/ eñ hi is (oet) sonder kinderē gestor
Eñ die derde heeft haer ghenomē/ eñ des gelijcs o
die ander seuen/ eñ si en hebbē geen kinderē ghelat
eñ zijn ghestoruē. Eñ ten laetstē van allen/ is dz w
oer gestoruen. Daer om/ wyens wijf salt dan wes
in die verrisenis? want dye seuen hebben haer tot
wijf gehadt. Eñ antwoordende/ heeft IESVS h
ghesept. Die kinder vā dese werelt/ die trouwē wiu
eñ worden ghetrout. Mer die geen welcke die (toe
mende) tijt/ eñ dē verrisenis wten doodē waerdich
rekent sullen worden/ die en nemen geen wiuen/ no

en gheuē te huwelic / wāt si niet meer steruē en mogē.
wāt si sijn ghelijc die engelē Eñ tsijn kijderē. Gods/
n dien dattet zijn kijderē des verrijsenisse Mer dat die
dodē verrijsen soudē (dat) betoont Moyses oer / bidē Exo.3.b.
doren boem / als hi seyt (Dat) die heer is eē God vā
Abrahā / eñ een God vā Jsaac / eñ eē God vā Jacob
Eñ God en is geē (God) der dodē / mer der leuēden
wāt alle leuē si hē Eñ sommige der scriftgeleerdē ant
woordede / hebbē sij geseyt. Meester ghij hebt wel ge
seyt / eñ si en dorstē hē niet meer yet vraghē
Mer hi seyde tot hoor. Hoe seggē si dat Christus da= Mat.22.a
uids soon is? eñ dauid self / seyt / int boeck der psalmē Mar.12.d
Die heer heeft gheseyt minē heer / sit aen mijn rechter psal.109
hāt / ter tijt toe dat ick settē sal uwe viandē / tot een voet
scamel dijner voetē? Daer so noēt hē Dauid een heer/
ñ hoe isset sijn soon?
Eñ alst al tvolck hoorde / heeft hi sijn discipulē ghe
seyt. Wacht (v) vāden schriftgheleerdē / die der wan=
derē willen in langhe clederē / eñ beminnē die groetin Mat.23.a.
ge op dē marckten / eñ die eerste stoelē inde synagogē Mar . . d.
ñ dz voor sittē in die warscappē. Die welcke verslinden
die huysen der weduen beueynsende lange gebedē De
e sullen groter verdomenisse ontfanghē

Dat .xxi. capittel.

Alde omsiende / heeft hi ghesien die gheen / die mar.12.d.
daer ghiften in die (tempel) kist worpen rijcke
luden) Eñ hi heeft ghesiē / een arm weeukē twe mi
utē ghelts worpēde. Eñ hi heeft geseyt. Voorwaer
egghe ick v Dat dese arme wedue / heeft meer gewor
ē dan (si) alle gader wāt alle dese hebbē tot gods giftē

ghewoꝛpē/vātgeē dat hooꝛ oueruloedich was .N
deſe heeft vā hooꝛ armode/al hooꝛ ſubſtācie die ſi h
ghewoꝛpē

Eñ als ſommighe ſeydē vanden tempel dat ſi m
ſchone ſteenē/eñ ghiftē verciert was ſo heeft hi g
mat.24.a ſeyt Die dagē ſullen comē /indē welckē vā tgeē da
Mat.13.g ſiet die(een)ſteē op dē (anderē) ſteē nz gelatē ſal w
Luc.19.g. den die niet wt gheroyt ſal woꝛden Eñ ſi hebben h
gheuracht ſeggēde Meeſter wāneer ſullē deſe di
weſen Eñ wat teykē (iſſer)wāneer deſe dingē toe
mēde ſijn: Eñ hi heeft geſeyt Siet toe/op dat gi n
verleyt en woꝛt Wāt daer ſaller veel comē onder m
ne naem/ſeggēde/dat ſi Chꝛiſtus zijn /eñ de tijt na
daer om en volcht hooꝛ niet ✠ Vooꝛt als ghi hoꝛē
(vā)ooꝛloghē eñ oplopē/eñ wilt niet veruaert w
wāt deſe dingē moetē [eerſt] gheſchien/mer tē is
ſtont geen eynde. Doe ſeyde hi hooꝛ. Dat (een) v
ſal teghē (tander)volc op ſtaē/eñ dat (een) rijck t
(tander)rijck eñ grote aertbeuinghe ſullen daer w
op alle plaetſen eñ diertijdē/eñ peſtilenciē eñ veru
niſſen/eñ grote teykenē ſullen daer inden hemel w

Mer vooꝛ al deſe (dinghen) ſo ſullen ſi hooꝛ ha
Joan.15.c. in v ſlaen/eñ (v)veruolgē/leuerēde (v)in die ſina
gē eñ karkerē treckēde(v)tottē conigē/eñ rechters
minē naē mer tſal v geboerē tot eē getuchniſſe Da
hout vaſt in v hertē/dat gi niet te voꝛē en denct/o
te verantwooꝛdē wāt ick ſal v geuē/een mont eñ w
heyt/den welcken /niet en ſullen moghē weder ſt
al die gheen die v teghen weſen ſullen Eñ ghi ſul
leuert woꝛdē/oeck van v ouders/eñ bꝛoeders/eñ n

ghen/eñ vriendẽ:eñ sullen den sommigẽ wt v/dẽ doot
aen doen. Eñ ghi sult (vã) alle menschen behaet wor
den om minẽ naem/eñ een haer wt v hooft, en gater
niet verloren† Besit v sielen/doer v lijdsaemheyt. *
✠ Eñ als ghi sien sult/dat Hierusalem omgerin=
gelt werdt vandẽ heerscaren. Dan sult ghi weten/dat
hoer verlatenis aen staet. Die dan in Judea zijn, die
vlien totten berghen/eñ die int midden(van Jerusalẽ
zijn)die gaen werh/eñ die inde landen(zijn)die gaen
daer niet in/want dit zijn die daghen des wraecks/op
dattet al volbracht werde datter gescreuen staet. Mer
wee den kint draghenden/eñ die metten borst voeden
in dien daghen. Want daer sal een groote tribulatie/
op aerde wesen/ ende toernicheyt in dit volck. Ende
zij sullen int scarp van tswaert vallen/zij sullen geuã
gen gheleyt wordẽ in alle natien. Eñ Jerusalem sal
met voeten getredẽ wordẽ/van den heydenen/tot dat
die tiden der heydenẽ veruolt wordẽ.
✠ Ende daer sullen teykenen wesen/in die zon/
die maen/eñ sterren. ende inder aerdẽ bangicheyt der
mensren† van mistroestichz/eñ die zee eñ vloet sal seer
luyde ruyssren/ende die menschen sullen verdwinen
van vrees/ ende verwachtinghe der dinghen, die de
ganse werelt ouer comen sullen. * Want die crachtẽ
der hemelen/sullen bewegen wordẽ. Eñ dan sullẽ zij
den soen des mensrẽ sien in een wolck met macht/ eñ
groote glorie.
Eñ als dese dingẽ beginnẽ te ghescien/so siet op/eñ
heft v hoofden op/want v verlossinge is na bi. Eñ hi
seyde hoer eẽ gelikenis Besiet dẽ vigeboẽ/eñ alle bomẽ

† in v lijdsamicheyt suldi v sielẽ besitten

Joe.2.c.
Mat.24.c
Mar.13.c.

† ouermits cõfuys vã gelupt der zee/eñ der vloeden.

als si nu knoppẽ voertbrengẽ/dit siende/ so weet gi w
v seluẽ/dat nu die somer aenstaet. Also gy mede/als g
dese dingẽ siet ghescien/ so sult ghy weten/dattet rijc
Goods na by is Voerwaer ic segge v†dese ontheit e
† dit ghe= slacht sal niet verby gaen/ eer dat al dese dingẽ gesciet sulle
wesen. Hemel ende aerde sullen verghaen/mer mij
woerdẽ sullen niet vergaen. *

✠ Eñ wacht v op dat†tot eniger tijt v herten ni
† by auon= tuer beswaert en wordẽ/met gulsicheyt/eñ dronckẽscap
doer sorchuoudichedẽ vã dit leuẽ/eñ dat diẽ dach õue
siens v niet ouer(dẽ hals)coempt want als een stri
soe sal sy ouer comẽ op alle die daer sitten opt aensi
des geheelen aertrijcs. Aldus so waeckt alle tijt/ bi
de/op dat gy al dese dingẽ ontulien mocht/die daer
comẽde zijñ/eñ staẽ(mocht)voer dẽ zoen des mẽscẽ.
Eñ des dachs/so leerde hi inden tẽpel/mer snachs
gaende/ so ꝯkeerde hi indẽ berch/ die genoẽt wort/
olyuẽ(berch)Eñ al tvolc/ quã inden dageraet tot
op dat si hẽ inden tempel hooren souden.

¶ Dat.xxij.Capittel/ ✠

Azimorũ is alsmẽ onghedee semt broet adt
EEnde die hoech tijt vã azimorũ stõt aẽ/dye w
ke Paeschẽ hyet. Eñ die princẽ der priesterẽ
scriftgeleerdẽ/ sochtẽ hoe si hem doden souden war
vreesden tvolck
Eñ Sathanas is gegaen in Iudã. welcks byna
mat.26.a. was Iscariotes/die daer vã tgetael der twalefuẽ v
mar.14.a. eñ hi is wech gegaẽ/ eñ heeft gesprokẽ mz dẽ prin
Ioan.11.f. der priesterẽ eñ burgemeesterẽ hoe dat hi hẽ hoer
de leuerẽ. Eñ si zijñ ꝯblijt geweest eñ si hebbẽ eẽ cõ
ghemaect/dat si hem ghelt geuẽ soudẽ. Eñ hi hee

hoer) beloeft/ en̄ hi socht bequaēheyt/ op dat hi hē sou
hoer leuerē sonder scare
En̄ die dach vā azimorū is gecomē/ in welckē het vā
de was/ dattet Paeschē geoffert soude wordē En̄ hi
eft gesondē Petrū en̄ Joānē seggēde/ gaēde bereyt
Lpaeschē/ op dz wyt etē mogē. En̄ si hebbē hē ghe
t/ waer wildi dat wyt bereydē? En̄ hi heeft tot hoer
seit Siet/ als ghi in die stat coēt/ so sal v tegemoet co
ē eē mēsche/ dragēde een aerdē vat waters/ volcht hē
thuys daer hi in gaet/ en̄ ghi sult dē vadr des huisge
is seggē. Die meester seyt v/ waer is dye herberch?
er ic Lpaeschē met myn̄ discipulē eten mach? En̄ hy
v tonen een grote eet zael geplaueyt/ bereytet daer
n̄ gaēde/ so hebbē syt geuondē/ ghelikerwys als hi
er geseit hadde/ en̄ si hebbē Lpaeschē bereyt.
En̄ alset bequaē tyt was/ so is hi aen tafel gesetē/ en̄
.xij. Apostelen met hem.
En̄ hi heeft hoer geseit. Met verlangē heb ic begeert
e paescē mz v te etē/ eer dz ic lyde/ wāt ic seg v/ na de=
tyt en sal ic hier of nz eten ter tyt toe/ dattet veruolt
rdet int rycke gods. En̄ als hi dē cop genomē had.
so heeft hi gedāct en̄ geseyt Neēt dat/ en̄ deeltet on
v/ wāt ic seg v/ dz ic niet drinckē en sal vā die vrucht
s wyngaerts tot dattet rycke goods coemt.
En̄ als hi tbroot genomē hadde/ en̄ gedāct/ so heeft Joa.6.c.
t gebrokē/ en̄ hoer gegeuē/ seggēde. Dat is myn̄ lich i cori.11.c
en/ dz voer v gegeuē wort/ doet dit/ in myn̄re gehoech mat.26.c.
e/ desgelycs (nā hi) oer die croes/ na dat hi tauont= mar.14.c.
el gegetē had/ seggēde. Desen dranc ist niewe testa
nt ouermits myn̄ bloot/ dz voer v wtgestott † wort. † sal wordē

Nochtās/siet/die hāt mijs vraders/ is met mi in di
tafel: Eñ die soē des mensce gaet/ na dattet vā hē gh
sciet is/ mer wee diē mensch/ doer welc hi vradē wer
Eñ si hebbē beginnē te vragē/ ond hoer seluē/ wye v
hoer dattet waer/ die dat doē soude.

✠ Eñ daer is een twist ond hoer gesciet. Wye d
mat.20.d. vā hoer/ die meeste soude schinē te wesen. Eñ hy hee
mar.10.f. hoer geseyt Die coningē der heydenē/ die hebbē hee
scappi ouer haer/ eñ die geen die macht ouer hoer h
bē/ dye wordē goetdadige (herē) ghenoemt. Mer g
niet also/ mer die meerder onder v is/ laet hem worde
†voergan als die ioncste/ eñ die de †opperste is/ als die daer dy
ger Wāt wie is meerder/ die aen tafel sidt/ of die daer die
Ist nz die aen tafel sit? Mer ic ben int middel vā v a
die daer dient/ eñ ghi sijt die met mi gebleuē sijt/ in n
tentariē. Eñ ick berey v/ ghelikerwijs als mijn vad
mijn rijck bereyt heeft. op dat ghi moecht etē eñ dri
ken/ aen die tafel in mijn rijck/ eñ sitten op die stoel
mat.19.d. oerdelēde die .xij. geslachtē van ysrael.* Eñ die h
heeft geseyt tot Symon/ Symō symō/ siet Sath
nas heeft v begheert/ om te siften als tarwe/ Mer
heb voer v gebedē/ op dat v geloof niet en onbrect.
als ghi bekeert sijt/ so starckt v broeders. Eñ hy he
hem gheseyt. Heer ick ben met v bereyt/ inden car
eñ in den doot te gaen. Eñ hi heeft geseyt Ic segg
Petre/ die haen en sal huydē niet crayen/ eer dat g
driemael versaeckt hebt/ mi te kennen.

mat.26.d. Eñ hy heeft hoer geseyt. Als ick v geseynt heb/ s
der sackken/ eñ tasche/ eñ scoenē/ heeft v yet gebro

Eñ sy hebbē gheseyt. Niet. Daer om heeft hy hoer ge
seyt. Mer nu/ die nu eē sarkē heeft/ die neemtet (voer
hem) desgelijcxs oeck een tasche/ eñ die geen en heeft/
die vercoept zijn rock/ eñ coep een swaert. want ic seg
v/ dattet geen datter ghescreuē staet/ dat moet noch in
my volbrocht worden. Eñ met den bosen is hi ghere= Esay.53.d.
kent: want die dinghen die van mi (gescreuen) zijn die
hebben een eynde. Eñ si hebben geseyt Heer/ siet hier
twee swaerden. Eñ hi heeft hoer geseit. Tis genoch mar.14.d.
Eñ wtgegaē zijnde/ so ginc hi/ als hi gewoen was/
tottē olijf berch/ eñ die discipulen zijn hē oec geuolcht
Eñ als hi tottē plaets gheromē was/ so heeft hi hoer
geseyt/ Bidt/ op dz gy nz in en gaet in becoringe Eñ hi
vā hoer gescheydē zijde/ ontrent (so verre) alsmē met eē
steē worpē soude/ eñ zij knien gebogē hebbēde/ so bad
hy seggende. Vader/ ist saeck dz ghi wilt/ so neēt desen
dranck van mi. Mer nochtans niet mine wil/ mer dē tkelck
twen moet ghescien. Eñ een Enghel wtten hemel/
heeft hem geopenbaert/ sterckende hem Eñ beuangē
zijnde met bangicheit/ so badt hi (noch) langer Eñ zijn
sweet was/ als droppelen bloets/ inde aerde lopende/
Ende als hy vander bedinghe/ op ghestaen was/ en=
de tot zijn discipulen ghecomen was/ so heeft hy hoer
ghevonden slapende/ ouermits droeuicheyt. Ende hi
heeft hoer gheseyt/ Wat slaept ghy?. Staet op/ bid=
det/ op dat ghy niet in en gaet in becoringe.
Eñ als hy noch sprac. Siet/ een scare (is gecomē) eñ
en dye Judas genoēt was/ die ginc hoer voer/ eñ hi mat.26.e.
is bi IESV gecomē/ ō hem te cussen/ eñ Jesus heeft mar.14.e.
Joā.18.e

hem gheseyt. Juda/ verraet ghy den soen des mensē
met eē rusch? Eñ die ontrent hem warē/ siede/ datter
toeromēde was/ so hebbē si hē geseyt. Heer/ sullen wi
metten swaerden niet slaen? Eñ een van haer/ heeft
geslagen den knecht des prins der priesterē/ eñ heeft
zȳ rechter oer of geslagen. Eñ IESVS antwoorden
de/ heeft gheseyt. Ghehengtet tot hier toe. Eñ als hy
zijn oer geraect hadde/ so heeft hi hē gesont gemaect.
Eñ IESVS heeft geseyt/ tot die geen/ die tot hē ge
comē waren (te wetē) den princen der priesterē/ ende
meesters des tempels/ eñ ouders/ ghi zijt met swaer
den eñ stocken wtgegaē/ als tot een moerdenaer/ als
ic daghelicx bi v gheweest heb indē tempel/ so en hebt
ghi v hant in mi niet geslagen. Maer dit is v eyghen
selfs vre/ eñ macht der duysternissen.
Eñ si hebbē hem geuangē geleyt/ eñ ghebrocht int
huys des prins der priesterē. Eñ Petrus volchde vā
verdts. Eñ als si vier ontstekē haddē/ middē in die zae
eñ si te samē daer om ghesceten warē/ soe heeft petrus
oec onder hoer ghesceten. Eñ als een dienstmaecht hi
gesien hadde/ sittende tegen tlicht (eñ) als sȳ de ooghē
op hem geslagē hadde/ so heeft si gheseyt. Dese was
oec met hem Eñ hi heeft hē versaect/ seggēde/ vrou/ i
en ken hem niet. Eñ weynich daer na/ een ander hem
siende/ heeft geseyt. Ghi zijt oec vā hoer. Eñ Petrus
heeft geseyt. O mensch/ ic en ben niet. Eñ alst een tȳ
geleden was/ bi na van een vre/ so stercte dat eē ande
man/ seggēde. Voerwaer dese was oec met hē/ wāt h
is oec een Galileesch (mā) Eñ Petrus heeft ghesey
Mensch/ ick en weet niet wat ghi segt. Eñ ter stont

ls hi noch ſprac/ ſo heeft die haen gecraeyt. En̄ dye
eer omgekeert zynde/ heeft hi Petrum angeſien En̄
etrus heeft gedacht/ op twoert des heerē/ hoe dat hi
em geſeyt hadde/ eer die haen craeyen ſal/ ſo ſult ghi
ii driemael verſaken. En̄ Petrus wt gegaen zÿnde/
eeft hi bitterlic gheſchreyt.

En̄ die mannē die IESVM hielden/ die beſpottedē
ē. ſlaēde/ en̄ als ſi hē ront om gedect haddē/ ſo ſloegē
/ zȳ aenſicht/ en̄ ſi hebbē hem geuraecht ſegghende
rophetecrt/ wie is die geen die v geſlagē heeft? En̄
el meer anders/ ſeyden ſy † ſcimpende tegē hem. † blaſphe-
En̄ alſt dach geworden is/ ſo zȳ te ſamē gecomē/ die merende
ders des volcs/ en̄ die princen der prieſterē/ en̄ ſcrift
leerdē/ en̄ hebbē hem in horen raet ghebrocht/ ſeg-
nde. Sÿt ghi [niet die] Chriſtus? ſegtet ons. En̄ hi
eft hoer gheſeyt. Iſt ſaeck dat ict v seggē ſal/ ghi en
t mi niet ghelouen. En̄ al iſt dat ic v vragē ſal/ ghÿ
ſult mi niet antwoerden/ noch quÿt laten. Maer
n deſe tÿt/ ſal die ſoen des menſcē/ weſen/ ſittende aē
rechterhāt des crachts Gods. En̄ ſi hebbē alle ga
r gheſeyt. Sÿt ghi dan die ſoen Goods? die welcke
eft geſeyt. Ghi ſegt/ dat icket ben. En̄ ſi hebbē ghe
t Wat begherē wi meer getuychs? wāt wi hebbēt
ue wt zÿn mont gehoert. Dat. xxiij. Capit.

E Nde hoer heele menichte opſtaende/ heeft hem mat. 27. a
gebrocht tot Pylatum. En̄ ſi hebbē hem begin Mar. 15. a
te beſculdigē ſeggēde. Wi hebbē deſe geuondē ver- Joan. 18 c
rende † volck. En̄ verbiedende/ den Keyſer tribuyt † ons volc
gheuē/ ſeggēde Dat hi Chriſtus een Coninc was. Chriſtus
i Pylatus heeft hem geuraecht/ ſeggēde. Sÿt ghi is die ghe
ſalſt is.

die Coninc der Joden? En hi antwoordede he, heeft geseyt. Ghi segtet. En Pylatus heeft geseyt tot den princen der priestere, en den scaren. Ic en vinde geen scult in desen mensche. En si worden sterc (ropende) seggende. Hi heeft beroert dat volc, leerede doer heel Judeen begonne hebbede, va Galilee tot dese plaets toe. ¶ En als pylatus hoerde segge va Galilee, so heeft hi gheuraecht, oft een Galileesch mensch was. En als hi (dat) vernome heeft, dz hi behoerde tot Herodes heerlicheyt, so heeft hi hem tot Herodem ghesonden, de welcke self mede te Hierusale was, op dyen tijt. En als Herodes IESVM ghesien heeft, so is hi seer verblijt gheweest, want hi nv langhe tijt seer verlanghet hadde, om hem te sien, want hi veel van hem hoerde, en hi hoepte, dat hij sien soude eenich teyken van he geschien. En hi heeft he gheuraecht, met veel woerden. Mer hi en antwoerde he niet En die princen der priestere, en scriftgeleerde stonde he †scerpelic besculdigede. En Herodes heeft he versmaet, met zijn heerscare, en als hi he bespot hadde, heeft hi hem een †blinckent cleet aengedaen hebbende weder tot pylatum ghesonde. En op den selfden dach, so zijn pylatus en Herodes onder hoer vrienden ghewoorde, want daer te voren viantscap tussche hoer gheweest hadde.

† stantachtelijck

† wit

En als pylatus tot hem geroepe hadde, die princen der priestere, en wetmeesters, en tvolc, so heeft hi tot hoer gheseyt. Ghi hebt mi dese mensch gebrocht, als een die tvolc verkeerede is, en siet, ic in v tegenwoordicheyt vragede, en vinde geen †misdaet in dese mensche van tgeen daer ghi he of besculdicht, noch Herode

† saeck

niet/wāt ic v tot hem gesondē heb/eñ siet/hem is niet
geschiet/dat den doet waerdich is. Daer om sal ick hē
gherorrigeert/quyt laten.

Eñ twas hem van node/dat hy hoer een quijt liet/
in die hoechtijt. Eñ daer om heeft die heele scaer lude
geroepen/seggēde. Doet dese werch/en laet ons Bar= Mat.27b
rabam quijt/die welcke was om een oploep/dat in die Joan.18g
stadt gemaect was/eñ een doetslach/in dē kercker ge=
worpen.

Eñ pylatus heeft weder om tot hoer gesprokē/wil
lende IESVM quijt laten. Ende si riepen seggende.
Cruyst hem Cruyst hem. Ende hij heeft ten derden
mael tot hoer gheseyt. Wat heeft dese doch quaets ge
daen? Ick en vinde geen † hooftscult in hem/daer om †saeck des
sal ick hem gherastijt quijt laten. Ende si aenhieuen/ doots
met luyder stemmen/eyschende/dat hi ghecruyst sou
de worden/eñ hoer stemmen [eñ der opperster prieste
ren] worden sterker. Ende pylatus heeft gheoordelt
datter geschien soude dat si eyschten. Eñ hi heeft hoer
quijt gelaten/den ghenen/die om den oploep/ eñ doet
slach/in dye kercker ghewoorpen was/den welcken si Jaon.19a
gheeyscht haddē. Maer IESVM heeft hi tot haren
wille ouer gheleuert.

Eñ als si hem wech leyden/so hebben si ghegrepen
eenen Symon van Syrenen/comēde wtet velt/ eñ si
hebbē hem tcruys opgeleyt/om dat hi dat achter IE
SVM draghen soude.

Ende hem volchde een groote schare van volck/eñ
van vrouwen/die weenden ende beschreyden hem:

Eñ IESVS tot hoer gekeert zijnde/heeft hi geseyt

Dochteren van Hierusalem/ en wilt niet screyen op
my/ mer screyt op v seluen/ eñ op v kinderẽ. Wãt siet/
daer sullẽ dagẽ comẽ/ in welcken si segghẽ sullen. Sa
lich zijn die onuruchtbare/ eñ die lichamẽ die niet voert
gebrocht en hebbẽ/ eñ die borsten die niet gesoecht en
hebben. Dan sullen si beginnẽ te seggen tot dẽ bergẽ
valt op ons/ eñ tot den houelen/ bedect ons. Want ist
†groen saeck dat si dit doen/ in een † vochtich hout/ wat salder
geschien/ in een dorre (hout)?

† scalcken Eñ daer worden noch twee ander † misdadige/ met
hem geleyt/ om dat si gedoet soudẽ wordẽ. Eñ na dat
Caluaria si gecomẽ zijn in een plaets/ die genoemt wort Calua
dat is een ria/ daer hebbẽ si hem gecruyst/ Eñ die † misdadige dẽ
doetshoeft eenẽ an die rechterhãt/ den anderẽ an die slinckerhãt/
† moerde= Eñ IESVS seyde. Vader/ vergeeftet haer/ wãt si we
naren ten niet/ wat si doen. Eñ zijn cleederẽ deelende/ hebbẽ
si tlot ghewoꝛpen. Eñ tvolck stont † bescouwende/ eñ
†verwach die princen bespotteden hem/ met hoer segghẽde. Hy
tende heeft ander (menscen) gesont gemaect. Laet hy hem
seluen helpen/ is hi anders die Christus/ die selfde wt
uercoren. Goods. Eñ die ruters comẽde bespotten hẽ
oec/ eñ hem azijn geuẽde/ eñ seggẽde. Ist saec dat ghy
zijt die Coninc dẽ ioden/ maect v (seluẽ) gesont. Eñ dat
opscrift was op hem gescreuẽ/ met Griecsche/ eñ La
tijnsce/ eñ Hebreeusce letterẽ. Dit is die coninc dẽ iodẽ
†moerde= Eñ een vã die † misdadige/ die daer hingen/ spꝛac spi
naren telіken tegen hem/ seggẽde. Ist saec dat ghi Christus
zijt/ so behout v seluen/ eñ ons mede. Mer die andẽ ant
woordẽde/ heeft hẽ gestraft/ segghẽde. En vreest ghy
oeck God niet/ daer ghy in die selfde pijn zijt? eñ wy

seker wel te recht/ wãt wi loen na onse werckẽ ontfan
gen. Mer dese heeft niet quaets gedaen. Eñ hi seyde
tot IESVM. Heer/ gedenct doch mijnre/ als ghy in
v rijc comen sult. Eñ IESVS heeft hẽ geseyt. Voer
waer seg ic v. Hudẽ sult gi mz mi wesen int paradijs.
Eñ het was bi na die seste vre/ eñ duysternissen zij=
der geworden opt heele aertrijc/ totter negender vre.
Eñ die son is verdonckert ghewordẽ/ eñ tcleet des tẽ=
pels is tẽ haluen gescoert. Eñ als IESVS met gro=
ter stemme geroepẽ hadde/ so heeft hi geseyt Vader in
dinẽ handen beueel ic minen geest. Eñ als hi dit ghe=
seyt hadde/ so heeft hi den geest gegeuen
Eñ als Centurio ghesien hadde/ datter gheboert is Psal. 30.
so heeft hi God geglorificeert/ seggẽde. Warachtich Centurio
dese mẽsche was rechtuaerdich. Eñ al die scaren/ dye is eẽ cap
gheromẽ waren/ tot dese besrouwinge/ eñ ghesiẽ had= teyn vã C.
den die dingen/ die daer gescieden. dye ginghen weder knechten.
om/ slaende voer hoer borsten. Eñ al zijn vriendẽ/ eñ
die vrouwẽ/ die hem geuolcht waren vã Galilea ston
den vã verre dese dingen siende.
Eñ siet/ een man ghenaemt Joseph **die daer was**
Decurio/ twelc was een Goet mã/ eñ rechtuaerdich/
dese en hadde niet geconsenteert in horen raet/ eñ daet Decurio
(eñ) hi was gesprotẽ vã Arimathea/ een Joetsce stat is eẽ capi
die welcke oec mede verwachtede dat rijke Gods. De teyn vã. x.
se is tot Pylatum gegaen/ eñ eyschte IESVS lichaẽ knechten.
Eñ dat of genomẽ hebbẽde/ heeft hijt in eẽ lindẽ cleet
bewondẽ/ eñ heeftet geleyt int graf/ twelc in een steẽ
wt gehoudẽ was/ in welc noch noeyt yemãt gelegen
hadde. * Eñ twas den dach van Parasceue ende dye parasceue
is dẽ dach

des bereyt sabboth began te schinē. Eñ die vrouwē die geuolcht
selsdatmē waren (eñ) mét hem vā Galilea gheromē waren/ die
totter hebben tgraf gesien/ eñ hoe zȳ lichaē geleyt was. Eñ
hoechtijt weder om gheromē zijnde/ so hebbē si costelike crudē/
behoufde. eñ saluē bereyt/ eñ op den sabboth hebbē sit gerust/ na
† geswegē dat ghebodt. ¶ Dat. xxiiij. Capittel. ✠
† smorgēs ENde op een vanden sabbathen † inden diepē da
seervroech geraert. so zijnse tottē graue geromē/ brengen
Joā. 20. a. de die crudē die si bereyt haddē [eñ sommige mz hoer]
Mat. 28. a Eñ si hebbē geuondē den steen van tgraf gewentelt/
mar. 16. a. Eñ ingegaen zijnde/ eñ hebbēse tlichaem des heeren
IESV niet gheuondē. Eñ het is geschiet/ als si daer
om ꝟslagē warē van hertē. Siet/ twee mannē hebbē
bi hoer gestaē/ in blinckende cleederen. Eñ als sy ver
uaert warē/ eñ taensicht na die aerde sloegē/ so hebbē
si tot hoer geseyt/ wat souct ghi/ dē leuende met den do
den:? hi en is hier niet/ hi is verresen. Gedenct hoe dat
hi v geseyt heeft/ doe hi noch in Galileē was/ seggēde
Dattet van node soude wesen/ dz die soē des mensce
geleuert soude wordē/ in die handē der sondarē/ eñ ge
cruyst wordē/ eñ ten derdē dach verrisen. Eñ si hebbē
zȳ woerdē gedachtich geweest. ¶ Eñ wed om gegaē
zijnde van tgraf/ so hebbē si al dese geboetscapt die elf
(discipulē) eñ alle dē anderē Eñ het was Maria mag
dalena/ eñ Joanna/ eñ Maria Jacobi/ eñ dye andere
die met hoer warē/ die welcke dese dingē tottē aposte
len seydē Eñ hoer woerdē schenē bi hoer te wesen als
ydele clappagie/ eñ si hebbē hoer oer nz geloeft Eñ pe
† neđ bor- trus opstaende/ is tottē graue ghelopē/ eñ † toesiende
kende heeft hi gesien die linde lakenē alleē liggēde/ eñ hij is
wech gegaē ꝟwonderēde in hē seluen/ tgheen datter

geboert was. * ✠ Ende siet twe vā hoer ghingen op
die self dē dach/ tot een casteel/ twelc lach vā Hierusa=
lem/ een spaci vā .lx. stadiē† (eñ) twas genoēt Emaus † stadiū is
Eñ si sprakē tsamē vā alle dese dingē die daer geboert twee hon=
waren. Eñ het is geschiet als si (aldus) tsamē sprakē dert voetē.
eñ disputeerdē/ dat IESVS aencomēde/ ginc tsamen Mar. 16. a
met hoer/ mer hoer oogen worden gehoudē/ dat sy hē Mat. 28. a
niet kennē en soudē. Eñ hi heeft tot hoer geseyt/ wat
reden zijn dit/ die ghi tot malcander verhaelt al gaen
de/ eñ ghi zijt droeuich? Eñ een genoemt Cleophas/
antwoerdende/ heeft hem geseyt. Sijt ghi alleen van
buten (gheromē) in Hierusalem/ en en weet ghi niet
wat daer geschiet is/ in dese daghen? welckē hi geseyt
heeft/ Wat?

Eñ si hebbē hē geseyt/ van IESV vā Nazareth/ die
welcke was eē man (eñ) propheet/ machtich in werc=
ken eñ woerdē/ voer God/ eñ al tvolck/ eñ hoe die op=
perste priesters/ eñ onse princē hē geleuert hebbē/ tot
dē verwisinge des doots/ eñ si hebbē hē ghecruyst. Eñ
wi hoeptē/ dat hi was/ die gheē/ die Israel verlost soude
hebbē. Eñ hier en bouē/ so ist hudē dē derden dach/ dat
dese geschiet zijn. mer sommige vrouwē wt ōs die hebbē
ons verbaest gemaect/ die welcke† in dē dageraert ge= † voort
comē zijn totte graue. eñ als si tlichaē nyet geuondē en licht ghe=
haddē/ so zijn si gecomē seggēde Dz si oec eē opēbaring weest zijn
engelē gesiē hebbē/ die welcke seyden dz hi leeft Eñ
sommige vā die mz ons warē/ zijn heen gegaē tottē gra
ue/ eñ si hebbēt also gheuonden/ ghelijck als die vrou
wē geseyt haddē/ mer hē en hebbē sy niet gesiē Eñ hi
heeft tot haer geseyt. O dwasen/ eñ trage vā hertē. ō
te gelouē in al tgeē dz die prophetē gesproken hebbē.

En waſt niet van node/dat Chriſtus dit lyden ſoude
eñ alſo in zijn glori gaen? Eñ hi heeft begonnẽ. van
Moyſes/eñ alle propheten/ eñ beduyde hoer in alle
die ſcriften/die dingen die van hem waren. Eñ ſi zijn
ghenaket bi den caſteel/daer zij toe gingen/ eñ hy be
veynſde hem verder te gaen. Eñ zij hebben hem gh
dwongen ſeggende. Blijft bi ons heer wãt het gae
ten auont/eñ den dach is gedaelt. Eñ hi is in gegaen
[om te bliuẽ] met hoer
Eñ het is geſchiet/als hi met hoer ſadt/ſo heeft hy
tbroot genomen/eñ gebenedijt/eñ gebroken/eñ gaf
hoer. Eñ hoer oogen zijn geopent/eñ zij hebbẽ hẽ gh
kent/eñ hi is verdweenẽ van hoer geſicht. Eñ zy heb
ben geſeyt onder hoer. En brande onſe hert nz in ons
doe hi ons ſprac in den wech/eñ opẽde ons in die ſcri
ten? Eñ op die ſelfde vre opſtaende/zijn zij weder om
ghegaen tot Hieruſalem/eñ zij hebben gheuonden
vergadert die elue/eñ die met hoer waren ſegghende
Die heer is warachtich verreſen/eñ hi heeft Symo
ni gheopenbaert. Eñ zij vertelden die dingen die gh
ſchiet waren in den wech/eñ hoe dat hij hoer beken
worde/wtet breken des broots. *
Joã. 20. e. ✠ Eñ als zij dit ſpreken/ſo heeft IESVS ſelf gh
ſtaen int middel vã hoer/eñ ſeyt hoer. Vrede (zij met
v. Eñ zy verbaeſt eñ veruaert zijnde/meenden ſi/ ee
geeſt te ſien. Eñ hi heeft hoer gheſeyt/ waer om zij
ghi verſtoert/eñ (waer om) op climmẽ die gedachte
in v herten? Siet myn handen eñ mijn voetẽ / wãt i
bent ſelf. Handelt my/ eñ beſiet/ want een gheeſt/e
heeft vleyſch/noch beenẽ/als ghi ſiet/dz ic hebbe. E

als hi dit geseyt hadde/so heeft hy hoor getoēt/handē eñ voetē Eñ als si noch niet en ghelofdē/vā bliscap/ eñ verwonderdē/ so heeft hi hoor gheseyt. Hebt ghy hier wat te etē? Eñ si hebbē hē gebrocht/ een stuc vā een ghebraden visch/eñ wat van honich ratē. Eñ hy heeftet genomē/eñ gegetē voer hoer aengesicht.

Eñ hi heeft tot hoer geseyt. Dit zijn die woerden/die ick tot v ghesprokē heb/doe ic noch met v was. Dattet van node soude wesen/dat alle dingē veruolt soudē worden/die van mi ghescreuen zijn/in die wet Moysi/ eñ (in die) propheten/eñ psalmen. Doe heeft hij hoer †hert gheopent/op dat si die scriften verstaen souden eñ heeft hoer gheseyt. Aldus statet ghescreuē/eñ also most Christus lijden/eñ verrisen ten derden dach/ eñ (daer most) penitencie in sinen naem/ gepredict worden/eñ quijtscheldinge der sondē/onder alle mensē. * beginnēde vā Hierusalem. Eñ ghi zijt ghetugē hier of. ✠ Eñ siet. Ick seynde die belostenisse mijns vaders/op v. Eñ sidt ghij in die stadt van Hierusalem/ tot dat v wort aengedaen die cracht van bouē.

† den sin

Actu. 17. a

Actuū. 1. a.

Eñ hi heeft hoer buyten ghelept tot in Bethanien eñ als hi zijn handē om hoech geheuē had/ so heeft hij hoer gebenedijt. Eñ het is gesciet/doe hi hoer gebenedyde/so is hi vā hoer gegaen/eñ hi worde geuoert in den hemel. Eñ als si hē anghebedē haddē/zijn si weder om gegaen te Hierusalem/met grooter blijscap eñ sij warē altijt indē tēpel God louende eñ gebenedidende.* Amen.

Gebenedijt en is wel spreken.

¶ Hier is voleynt Sinte Lucas Euangelie.

¶ Hier na volcht Sinte Joannes Euangelie.

¶Dat eerste Capittel. ✠

At begīsel wa
twoert/eñ twoert was bi G
eñ God was dz woert/dit w
in tbeginsel by God. Alle d
gē zijn doer hem gemaert
sonder hem en isser nyet g
maert(vā al) datter ghema
is In hē was tleuē. Eñ tleuē was tlicht der mens
eñ tlicht schijnt in die duysternissen/.eñ die duyster
sen en hebbent niet begrepē.

mat.z.a. Daer was een mensch van God ghesonden/wie
tineen naem was Joannes. Dese is geromētom te get
gen/om van tlicht te getuygē/op dat alle mēschē d
hē ghelouē soude. Hi en was dat selue licht nyet/
(hi was gesondē) dat hi getuyghē soude van dz lic
Dat[licht]was een warachtich licht/twelc verl
alle mensch die daer inde werelt coēt. Twas in die
relt/eñ die werelt is doer hem ghemaert/eñ die w
en heeft hem niet gekent. Hij is in zȳ eygen gero
eñ die zijnē en hebbē hē niet ontfanghē. Mer soe
alsser hem ontfangē hebbē/die heeft hi macht gh
uen/dat si mogē Gods kinderē wordē (te wetē) di
ne die in sinē naem geloeft hebben/die welcke nie
den bloeden/noch wt wille des vleysch/noch wt v
des mans/mer wt God geboren zijn.

Eñ dit woert is vleysch ghewordden/eñ heeft o
Mat.1.d ons ghewoent/eñ wi hebbē zȳ glorie gesien/ een
Luce.3.e. rie als van een enighen geboren des vaders/ vol
gracie eñ warachticheyt.*

✠ Joannes getuyget daer of/ eñ roept/ seggende.
Dit was hi daer ic v of seyde/ die welcke al volgede hi Mar.1.a
mi (nochtans) voer mi gecomen is/ want hi was eer
dan ic. Eñ van zijn volheyt hebben wi alle gader ont
fangen/ eñ graci om graci. Wãt die wet is doer Moy
sen ghegeuen. Dye graci ende waerheyt is doer IE=
SVM Christum †op gegaen. Niemant en heefter oyt †geschiet,
God gesien/ dye enige geboren soen/ die daer is in dye Luce.3.c
schoet des vaders/ die heeftet vertelt. Eñ dz is datge Mat.3.a
tuyghnis vã Joannes/ als de Joden/ Priesterẽ/ eñ Le
uiten ghesonden hebbẽ van Hierusalem tot hẽ om
hem te vraghen/ wie zijt ghi. Ende hi heeftet beledẽ
eñ nz versaert eñ hi heeft beledẽ (segghende) Ic en bẽ
Christus niet. Eñ si hebbẽ hẽ gheuraecht/ wat dan?
Sijt ghij Helyas? Eñ hi seyt. Ic en bent nz. Sijt gy
die propheet. Eñ hi heeft geãtwoert Neen. Daerom
hebbẽ sij hem geseyt. Wie zijt ghi? op dat wi een ant=
woert geuẽ mogẽ/ den ghenẽ die ons gesondẽ hebbẽ?
wat segt ghi vã v seluen? hi heeft geseyt. Ick ben een
stem die daer roupt in die woestenie/ bereyt den wech
des heerẽ/ als Esayas die propheet gheseyt heeft. Esa.40.a
Eñ die gesondẽ warẽ/ die warẽ wtẽ pharizeẽ Eñ sij
hebben hẽ geuraecht eñ geseyt. Waer õ so doept ghij
dan zijt ghi Christus nz? noch Helyas? noch Pro=
pheet? Joãnes heeft hoir geãtwoert seggẽde Ic doep
int water/ mer hi staet middẽ ond v/ die gy nz en kent
dz is die geẽ/ die welcke/ al volchde hi na mi (nochtãs)
voer mi gecomẽ is. wiẽs ic nz waerdich en bẽ/ te ontbi
dẽ dẽ bant vã zijn schoe. Dese dinghẽ zijn in Bethabara
geschiet/ ouer die Jordaẽ daer Joannes doepte. ✱

✠ Daechs daer an/ siet Joannes IESVM tot hē
comende/ eñ heeft geseyt. Siet/dit is dat lam Goods
twelck die sonden der werelt wech neēt/dit is die geen
daer ic v of seyde. Daer is een mā/na my gecomen/die
voer my gecomē is/want hi was eer dā ick/ eñ ic en kē
de hē niet/ mer op dat hi in ysrael opēbaer mach wor=
den/daer om ben ic gecomē/dopende int water.

Eñ Joānes heeft getuycht seggēde/ wāt ic heb ge=
mat.3.d. sien/dē geest in die gedaēt vā een duue neder dalende vā
mar.1.b. den hemel/ eñ hi heeft op hem gebleuen / eñ ic en had
Luce.3.d hem niet gekent / mer die my gesondē heeft om te do=
pen int water/die heeft mi geseyt. Op wien dat ghi dē
geest neder dalende sien sult/ eñ op hem bliuende/dat is
die gene die daer doopt/ met den heyligen geest. Eñ ic
hebt gesiē/eñ hebt getuycht/dz dit die zoē Goods is *

Daechs daer an/stont Joannes weder om/ eñ twee
vut zijn discipulen/ende siende IESVM wanderende
so seyt hy. Siet/dat lam Goods. Ende twe discipulen
hoerdent hem seggen. Eñ sy zijn IESVM geuolcht
Eñ IESVS omgekeert zijnde/eñ siende hoer hē vol=
gende/so seyt hy hoer. Wat soect ghi? De welcke heb
ben geseyt. Rabbi/dat geseyt is/alst ouerghesett is/ meester
Waer woent ghi? Hy seyt hoer. Coemt/en siettet. Si
zijn ghecomen/eñ hebben ghesien waer hi bleef/ende si
zijn by hem ghebleuen dien dach/ende het was by na
tien vren

Andreas eē broeder vā Symon Petrus wasser een vā
dē twee/diet vā Joāne gehoort haddē/ eñ hē geuolcht
waren. Dese (Andreas) heeft Simonē zijnen broeder tē
eerstē geuondē/ eñ seyt hē. Wi hebbē geuondē Messiā

dwelck is/ alst verduist is †die gesalfde. Eñ hi heeft hẽ †Cristus.
tot IESVM geleyt Jesus hẽ aẽgesien hebbẽde/ heeft
geseyt. Ghi sijt Symõ een zoen van Jona. Ghy sult
ghenoẽt wordẽ. Cephas/ twelck luydt/ alst verduist is
†een steen. †Petrus.
Daerchs daer an/ heeft Jesus willen gaẽ in Galileẽ
Eñ hi heeft Philippum geuonden/ eñ seyt hẽ. Volcht
mij/ Eñ Philippus was vã Bethsaida/ de stadt/ daer
Andreas eñ Pieter (wt waren) Eñ Philippus heeft
geuõdẽ Nathanael. eñ seyt hem. Wij hebbẽ geuondẽ
Jesum vã Nazareth Josephs soẽ. Vãdẽ welckẽ Moi
ses in die wet gescreuẽ heeft eñ die prophetẽ. Eñ Na
thanael heeft hem geseyt. Mach van Nazareth wat
goets comẽ? Philippus seit hẽ. Coemt eñ sietet.
Jesus heeft gesiẽ Nathanael comẽde tot hẽ/ eñ hij
seyt vã hẽ. Siet/ een warachtich Jsrahelijt/ in welckẽ
gheẽ bedroch en is. Nathanael seit hẽ. Waer of kendi
mi? Jesus heeft geãtwoort/ eñ heeft hẽ geseit Eer dz
Philippus v riep/ als ghi onder dẽ vijchboẽ waert/ so
sach ic v. Nathanael heeft hẽ geantwoort eñ seit. Rab
bi. Ghi sijt die soen Goods Ghi sijt die Coninc vã Js
rahel. Jesus heeft geãtwoort/ eñ hẽ geseit. Wãt ick v
geseyt hebbe/ dat ic v sach ondr den vijgeboẽ/ so gelooft
ghi. Ghi sult meerder dingẽ dan dese siẽ/ eñ hi seyt hẽ
Voerwaer voerwaer segge ick v [hier nae] sult ghi dẽ
hemel open sien/ eñ die Engelen Goods opclimmen
de eñ ofclimmẽde/ op die soen des menschen.

¶ Dat twede Capittel. ✠

EN de des derdẽ dachs/ is daer bruloft gehouden
te Cana in Galileẽ/ eñ Jesus moedr was daer/

woert oec is IESVS ē zȳ discipulē geropē tot de brulost. Ē na datter wijn gebreck was / so seyt die moeder IESV tot hē Sy en hebbē geen wijn / IESVS seyt hoer. Wijf / wat is mi met v(gemeē)? mȳ vre is noch niet gecomē. Ē zȳ moeder seyt dē dienaers. So wat hi v seyt / doet dat. Ē daer warē ses stenē cruykē ghe set. na die manier der reyniginge der Jodē / elck twee of drie matē houdende.

Ē IESVS seyt hoer. Volt die cruyken met water Ē si hebbēse tot bouen toe gheuolt Ē hy seyt hoer schenckt nv / ē brenctet dē opperste tafelmeester / ē si hebbense ghebrocht. Ē na dien / dat die gastmeester geproeft hadde / dz water: in wijn verandert wesende / ē niet en wist / vā waē dattet was / mer die dienaers dye twater geput haddē wistent. So roupt hi dē brudegō ē seyt hē. Alle mensch / set int beginsel goede wijn / ē als si drōcken gewordē zȳ / so (set hi) dat arger is: Ghi hebt dē goedē wijn ghehoudē tot nv toe.

Dit beginsel der teykenē / heeft IESVS gedaen te Cana / in Galileē / ē heeft openbaer gemaect zȳ glorie. Ē zȳ discipulen hebbē in hē gheloeft. *

Hier nae is hi neder gecommē in Capernaū / ē zȳ moeder ē zȳ broeders / ē zijn discipulen Ē hebben daer niet veel daghen gebleuen.

✠ Ē die Paesschē der Jodē was na bi. Ē Jesus is opgecōmē te Jerusalē / ē heeft geuondē in dē tempel / die genē die vercoftē ossen. ē scapē / ē duuē / ē wisselaers sittēde. Ē als hi eē geessel gemaect hadde van

Mat. 21. b coerdē / so heeft hise al wtē tēpel geworpē te samē / scha-

Luc. 19. g pē ē ossen / ē tgelt der wisselaers heeft hi wtgestort

en heeft die tafelē omgeworpē / eñ tot die geē die daer duyuē vercoften: heeft hi geseyt / brenct dit vā hier / eñ en wilt niet makē / dat huys mijns vaders / een huys des comāscaps. Eñ zijn discipulē zijn gedachtich geworden datter ghescreuē was. Die toernighe lieft dijns huys heeft mi gegheten.
Daer om hebbē hē die Jodē geantwoort eñ geseyt. Wat teykē toōt ghi ōs / dz ghi dit doet: Jesus heeft geantwoort eñ heeft geseyt † Verderft dese tempel / eñ in drie dagē sal ic hē oprechtē: daer om hebbē die Jodē geseyt In.xlvi.iaer is desen tēpel ghetimert / eñ sult ghy hē oprechtē in drie dagē: Mer hi sprac vā den tempel zijns lichaēs. Daer om als hi verresen was vanden doot dō zijn zijn discipulē gedachtich geworde / dz hi dit hoer geseyt hadde / eñ si hebbē geloeft die scriftuer / eñ die reden die Jesus ghesproken hadde. mat.16. a. eñ. 8. a. eñ .26. b. † ontbint.
Voert als hi was te Hyerusalē / te Paesschen in die hoechtijt / so hebbē daer veel geloeft in sinē naē / siende die teykenē die hi dede. Mer Jesus en heeft hem seluē hoer nz geloeft / ouermits dz hise al kende / eñ nz vā noden hadde / dz yemāt getuychnis soude geuē van die mēsch. Wāt hi wist wat in die mensch was *

¶ Dat.iij.Capittel. ✠

Ende daer was een mensch wten phariseen / genoemt Nicodemus / een prinsch der Joden / dese is gecomen tot Jesum / inden nacht / eñ heeft hem geseyt. Rabbi / wi wetē dat ghi van God ghecomen sijt een meester. Want nyemant en mach dese teykenen doen / die ghy doet / ten waer saecke / dat God met hem waer. Jesus heeft gheantwoort / ende sprack tot hem /

Voerwaer voerwaer seg ic v/ten si saec dat yemant
† weder õ gheboren wordt
†gheboren worde van bouẽ/hij en mach niet sien/dat
rijke Goods. Nycodemus seyt tot hem. Hoe mach eẽ
mensch/als hi out is/ geboren wordẽ? mach hij gaen
weder om in den buyck zijns moeders/eñ gheboren
worden? IESVS heeft geantwoert. Voerwaer voer
waer seg ick v/ten si saeck dat yemant **weder** ghebo
ren werdt/wtet water eñ den geest/hij en mach nyet
gaen int rike Goods. Datter geboren is wtẽ vleysch
dat is vleysch/datter gheboren is wten gheest/ dat is
geest. En wilt niet verwonderẽ/dat ic v geseyt hebbe/
ghi moet **weder om** gheboren wordẽ [van bouen]
Die geest die blaest daer hi wil/eñ ghi hoert zij stem/
mer ghi en weet niet vã waer dat hi coemt/of waer dz
hi gaet. Also is al die geen/die wtẽ geest geboren is.

Nicodemus heeft gheantwoert/eñ sprac tot hẽ. In
wat manierẽ mogen dese dingẽ gheschien? IESVS
† een meester in Israel.
heeft gheantwoert/eñ sprack tot hem. Sijt ghi† dese
meester van Israel/ende en weet dit niet? Voerwaer
voerwaer seg ic v Dat wi weten/dat spreken wi/eñ dz
wi sien. dat ghetuygen wi/eñ onse getuychnis en ont
fanct ghi niet. Ist saeck dat ic v aertsce dingen gheseit
hebbe/eñ en gheloeft se niet/hoe soudet ghi ghelouen
Waert saec dat ic v hemelsche dingen seyde? Eñ nie-
mant en isser op ghecommẽ indẽ hemel/dan die daer
neder ghecommẽ is/vanden hemel/die soen des men
schen/welcke daer is inden hemel. Eñ gelijc als Moy
ses verheuen heeft dat serpẽt/inde woestijn also moet
verheuen worden die soen des menschen/op dat al die
geen die in hem geloeft/niet en vergaet/mer dat eewi

ghe leuen hebben mach. *
✠ Want also lief heeft God die werelt gehadt dat hi zijn enige geboren soen gegeuē heeft/ op dat al die geen/ die in hem geloeft niet en vergaet/ mer hebben mach dat eewige leuen/ wāt God en heeft niet geson den zijn enighe soen in die werelt/ om dat hi die werlt soude verdoemen/ mer op dat die werelt doer hē soude behouden wordē. Die in hem geloeft/ die en wort niet verdoemt/ mer die niet en geloeft/ die is nv verdoemt/ want hi niet geloeft en heeft indē naem des enighen ghebore soen Goods. Eñ dit is die verdoemenis dat dat licht in die werelt gecomē is/ eñ die mensčē hebbē meer lief gehadt die duysternis/ dā dat licht/ wāt hoer werckē warē quaet. Wāt al die geen die quaet doet/ die haet dat licht/ eñ en coemt bi tlicht niet/ op dat zijn werckē niet ghestraft en wordē. Maer die daer die wa rachticheyt volbrengt. die coempt bi tlicht/ op dat zijn werckē openbaer wordē/ wāt si doer god gedaē zijn. *
Hier na is IESVS gecomē/ eñ zijn discipulen/ int lant van Judea/ eñ woendē daer met haer/ eñ doepte/ Eñ Joannes doepte oec/ in Ennon by Salim/ want daer veel waters was/ eñ si quamē/ eñ wordē gedoept Want Joannes en was noch niet/ in die kercker ghe worpen. ✠ Voert so isser een vraech voert gecomē: tot Joannes discipulen/ met die Jodē/ vā die reynigin ge/ eñ si zijn gecomen tot Joannem/ eñ hebbē hē geseit Rabbi/ die met v was ouer die Jordaen/ de welckē ghi getuychnis gegeuē hebt/ siet dese doept/ eñ si comen al tot hem Joannes heeft geantwoert/ eñ sprac. Een mensch en mach niet ontfanghē/ ten si saeck dattet hē Luce.3.a. Mat.3.a.

wten hemel ghegheuē wert Ghi zijt seluer ghetuy-
ghen dat ick gheseyt hebbe Jck en ben Christus niet
mer ick ben voor hem ghesonden. Die die bruyt heeft
die is die bruydegom / eñ die vrient des bruydegoms
die daer staet / eñ hoort hem / die verblijt hem met blij
scap / om die stem des bruydegoms Daer om is dese
mijn blijscap veruolt: hi moet wasschē / eñ ick moet ver
mindert werdē

Die van bouen coemt / dye is bouen al. Die van
Roma.3.a die aerde is gecomen / die is aertsch / eñ spreeckt van
die aerde Die vanden hemel coempt / dye is bouen al.
Ende dat hij ghesien heeft ende ghehoort heeft / dat
betuycht hi / eñ zijn getuchnisse en ontfanct niemāt
Die zijn getuychnisse ontfangē heeft dye heeft beue
Mat.11.d. sticht dat god warachtich is Want die ghēē die God
Luce.10.d ghesent heeft die spreeckt Goods woorden Wāt god
Joan.5.b. en gheeft (dese) den gheest niet bi een maet Die vader
heeft lief den soen / ende heeftet al in zijn hāt ghegheuen
Die in den zoen ghelooft die heeft dat ewighe le
uen maer die den zoen niet en gelooft die sal dat leuen
niet sien / mer die toornicheyt gods blijft op hem *

¶ Dat .iiij. Capittel.

Daer om na dien dat die heer wist dat die Phari-
seen gehoort hadden Dat Jesus meer discipu-
len maeckte eñ doopte dan Joannes / al wast saecke
dat Jesus selue niet en doopte / mer zijn discipulē / soe
heeft hi Judeam ghelaten. Ende is weder om ghe-
gaen in Galileam + ende hi most gaen door Sama

ien. .Daer om quam hi in een stadt van Samarie-
ie. Sichar hiet bi dat erf twelck Jacob Joseph zijn
oen ghegheuẽ heeft/ eñ daer was Jacobs fonteyn
ldus Jesus vermoeyt zijnde/ vãden wech/ sadt hi soe
p die fonteyn ontrẽt te ses vren.
Ende een Samaritaensche vrou is gecomen om
vater te puttẽ/ eñ Jesus seyt hoer/ geeft mi drinckẽ/
want zijn discipulen waren in die stadt ghegaen/ om
pijs te copen. Daer om seyt tot hem/ dese Samari-
aensche vrou. Hoe coemtet dat ghij/ een Jode wesen
:/ drincken van my begheert/ die welcke een Sama-
taensche vrou ben. Want die Joden hebben gheen
hemeenschap met dye Samaritanen. Jhesus heeft
heantwoert/ ende sprack tot hoer. Waert saeck dat
hij wist die gaue Goods/ wie dat is die v seyt/ geeft
y drincken/ ghij soudt bi au ontuer van hem be-
heert hebben/ ende hij soude v ghegheuen hebben le
endich water. Die vrou seyde hem. Heere/ ghij hebt
iet daer ghij mede putten moecht/ eñ die put is diep
Daer om van waen hebt ghi dat leuendighe water/
jt ghij meerder dan onse vader Jacob/ welcke ons
ie put ghegheuen heeft/ eñ hij heefter wt ghedroncr-
en/ eñ zijn kinderen/ eñ beesten? Jesus heeft gheant-
woort eñ heeft hoer ghesejt. Alle dye gheen/ dye daer
drinckt wt dit water/ die sal weder om dorsten/ mer die
aer drinckt wt dat water/ dat ick hem gheuen sal/ die
i sal niet dorsten inder ewicheyt. Mer dat water dat
k hem gheuen sal/ dat sal worden in hem een fon-
eyn/ des springhenden waters/ in dat ewighe leuen/

Die vrou seyde hem. Heer/ gheeft mi dit water/ op
ic niet en dorste/ en niet en come hier om te putten.
SVS seyt haer. Gaet roept v man/ en coemt hier.
vrou heeft geantwoert/ en sprac [tot hem] Ic en h
geen man. I E SVS seyde hoer. Ghi hebt wel gese
want ic en heb gheenē man/ wāt ghi hebt vijf ma
gehadt/ en die ghi nv hebt/ en is v man nyet/ dat h
ghi warachtich geseyt.
Die vrou seyde hem. Heer ic sie dat ghi eē proph
zijt. Onse vaders/ hebbē in dese berch aenghebedē
ghi segt/ dat te Jerusalem die plaets is daermē m
aenbidden. Jesus seyde hoer. Vrou gheloeft mi/ die
†sal comē †die coemt/ wāneer ghi noch hier in desen berch/ n
te Hierusalem dē vader aenbidden sult. Ghij aenb
dat ghi niet en kent/ wi aenbiddē dat wi kennē/ w
†sal comē die salicheyt is wt den Joden. Mer die tijt† coemt/
is nv al thans/ wāneer die warachtighe aenbidde
sullen aenbidden den vader/ indē geest en warach
heyt/ want die vader/ soedanigē soect die hem aen
dē. God is een geest/ en die hem aenbiddē/ moetē h
indē geest en warachticheyt aenbiddē.
Die vrou seyt hem. Ic weet dat Messias comen
die welcke Christus hiet. Daer om als die coempt/
sal hi ons alle dingen vercondigē. Jesus seyde hoe
bent/ die v spreeck. En ter stont zijn zijn discipulen g
comen/ en si verwonderden hoer/ dat hij met die vr
sprac: nochtans niemāt en heeft geseyt/ wat vrae
†wat ghi/ of† waer om spreect ghi met hoer. Daer om he
die vrou hoer bornkan achter gelaten/ en is ghega
in die stadt/ en seyde den volck. Coemt/ en siet eē mē

ie mi gheseyt heeft/al dat gheen dat ick ghedaen heb
Of dese niet dye Christus en is? Daer ō zijnse wt die
at gegaen/ eñ quamen tot hem.
Hier en tusschen baden hem die discipulen seggēde
Rabbi/eet: eñ hi heeft hoer geseyt. Jc heb spijs te etē/ Rabbi dat
ie welcke ghi niet en kent. Daer om seyden dye disci= is meester
ulen onder malcanderē/heeft hem yemant wat ghe
rocht/dat hi eten soude? Jesus seyde hoer. Mijn spijs
s dat ic doe/dat geen/dat hi wil/die mi gesondē heeft/
ñ volbrenge zijn werc Segt ghi niet/daer zijn noch
ier maenden/eñ den oext †sal comen? Siet ic segghe †coemt
/boert v oghen op/eñ siet die velden/ want si nv wit
ijn totten oext/eñ die daer maeyt/die ontfanckt loen/
ñ vergadert zijn vrucht int eewige leuen/op dat dye
aer saeyt mede blyde mach sijn/eñ dye daer maeyt.
Want daer in is dat woert waer/dattet een ander is/
ie daer saeyt/eñ eē ander die daer maeyt. Jc heb v ge
eynt om te mayen/dat ghij nz bearbeyt en hebt/and
ebbent bearbeyt/eñ ghij zijt in horē arbeyt gegaen
Eñ wt die stadt hebbender veel vā die Samaritanē
n hem geloeft/om dat woert des vrous/die daer ghe
uychnis was gheuende †dat hi hoer gheseyt had/ al †want hij
at gheen/dat si ghedaen hadde. Daer omme als die my geseyt
Samaritanen tot hem ghecomen waren/ hebben sij heeft al dz
em gebeden/dat hi bi hoer bliuē soude/eñ hi is daer ic gedaen
ebleuen twee daghen. Eñ veel meer heefter geloeft hebbe
uermits zijn woert/eñ si seyden die vrou. Nv/en ghe
ouen wi niet om v woerden wil/want wi hebben sel
er gehoert/eñ wi weten/dat dit is warachtich die be
ouder des werelts [Christus] *

Eñ na twee dagen is hy wtghegaen vã daen/ eñ i
gegaen in Galileen. want IESVS hadde seluer b
Mar.6.a. tuycht/ dat een propheet in syn lant geen eer en hee
Luc.4.c Daer om/ als hi gecomẽ was in Galileen/ so hebbe
die Galileesche hem ontfangen/ als si al gesien hadd
dat hi te Hierusalem in die hoechtyt ghedaen hadd
wãt si tot die hoechtyt gecomẽ warẽ. Daer om is I
SVS weder om gecomẽ/ te Cana in Galileẽ/ daer h
van water wijn gemaect hadde.

✠ Eñ daer was een Coninckken/ wiens soẽ sie
was in Capernaum/ dese als hi gehoort hadde/ dat J
sus gecomẽ was vã Judea in Galileen/ so is hi geg
tot hẽ/ eñ badt hem dat hi neder soude climmẽ/ eñ zy
soẽ gesont makẽ/ wãt hi lach en sieltoechde. Daer o
heeft IESVS geseyt tot hẽ/ ten si saeck dat ghi teyk
nen eñ miraculen siet/ so en geloeft ghy niet/ dat C
ninckken seyde tot hem/ Heer climt neder/ eer dz m
soen sterft. Jesus seyde hem. Gaet/ v soen leeft. D
mensch heeft gheloeft dat woert twelc Jesus hẽ g
seyt heeft/ eñ ginc/ eñ als hi nv neder was climme
zŷ hẽ die knechtẽ tegẽ gecomẽ/ eñ hebbẽ geboetscap
†wãt zijn seggede† V soen die leeft. Daer õ heeft hi gheuraec
soẽ leefde vã hoer die vre/ in welc hy gebetert was/ eñ sy hebb
hẽ geseyt. Gisterẽ te seuẽ vren/ heeft hẽ die koorts g
latẽ. Daer om heeft die vadr geweten/ dat/ dat die w
was in welcke Jesus hẽ geseyt hadde. V soen die lee
Eñ hi heeft geloeft eñ al zijn heele huys. * Dit twe
de teyken heeft Jesus weder ghedaen/ na dien dat h
van Galileen in Judeen gecomẽ was.

Dat. v. Capittel. ✠

Maer na wast die hoechtijt d' Joden/ eñ Jesus is op ghecommẽ te Hierusalẽ/ eñ te Hierusalẽ is die Probatica Piscina die welcke in Hebreeusch ghenoẽt wordt Bethesda/ vijf portalen hebbẽde. In dese lach een grote menichte vã siecke/ blindẽ/ crepelen/ eñ verdorredẽ/ wachtẽde die beroeringe des waters/ wãt die Engel Gods clam neder op sekere tidẽ/ in die piscine/ eñ roerde dz water. Aldus die eerst neder gecommẽ was/ na die beroeringẽ des waters/ die werde gesont/ vã wat siecte hi cranc was Eñ een mensch was daer/ welc. xxxviij iaer cranc was Als Jesus dese sach liggẽ/ eñ gekent had/ dz hi nv lange sie geweest was seyt hi hẽ/ wilt gi gesont wordẽ? Die crancke heeft hẽ geantwoort. Heer ic en heb geen mensch/ die my ned' brengt/ in die Piscijn/ als dz water beroert wort/ mer daer tusschen dat ic coem/ so isser nv een ander voer my neder gecommen.

Jesus seyt hẽ. Staet op/ neẽt v bedde/ eñ wandelt/ eñ ter stont is die mensch gesont gewordẽ/ eñ heeft zijn bedde wech genomẽ/ eñ wandelde. Eñ twas sabboth in dien dach/ daer om seyden die Jodẽ hem/ die daer gesont ghemaect was/ het is sabboth/ tis v niet gheoerloeft dat bedde te dragẽ. Hij heeft hoer gheantwoert Die geen die mi gesont heeft gemaect/ die heeft my geseyt. Neemt v bedde/ eñ wãdelt/ daer om hebben si hẽ gevraecht. Wie is die mensch/ die v geseyt heeft/ neẽt v bedde/ eñ wandelt? Ende dese/ die ghesont ghewordẽ was/ en wist nz wie dattet was/ wãt Jesus was aen deen zyde ghegaen/ ouermits datter een schaer (volcs) was/ in die plaets.

Luce. 5. d.
Mar. 2. b.

Daer na heeft Jesus hē indē tempel gheuondē
heeft hem gheseyt Siet ghi sijt ghesont ghewordē
sondicht hier na niet meer op dat v niet erghers en
schie Die mensche is werch ghegaē / eñ heeft gheb
scapt die Jodē / dattet Jesus was / vā welkē hi ges
was ghemaect * Eñ daer om veruolchden die io
Jesum / eñ sochtē hem te dodē / wāt hi dit gedaē ha
op den sabboth Eñ Jesus heeft hoor geantwoor
✠ Mijn vad werct tot dese tijt toe / eñ ick werck D
om dan / sochten hem die Joden meer te dodē wan
niet alleen den sabbot ghebroken hadde / mer ooc
seyt hadde / dat sinen vader God is / hem seluen
ghelijck makende

Aldus heeft Jesus gheantwoort / eñ hoor ghe
Voorwaer voorwaer seg ick v Die zoen mach van
† Dā dz hi den vader siet doēde seluen niet doē† tē waer dat hi dē vader wat saech
de / want wat die doet / dat self de doet oock die soē
ghelijcs wāt die vader heeft die soen lief / eñ al de
doet / dat vertoont hi hē / eñ noch meerder werkē
dese / sal hi hem vertoenē / op dat ghi v moecht ver
deren Want ghelijck als die vader doden verwect
leuendich maeckt also maeckt ooc die soen leuēdich
hi wil. Wāt die vader en oordelt niemant / mer alle
del heeft hi ghegheuē den soen op dat si al den zoē
ghelijck als si den vader eren / die den zoen niet en
die en eert den vader niet / die hē gesondē heeft V
waer voerwaer segghe ick v Die mijn woort hoort
ghelooft hem die mi ghesent heeft / die heeft dat e
ghe leuē / eñ hi en sal in die verdoemenisse niet co
† sal mer hi† is gegaen van die doot int leuen

Voorwaer voorwaer segghe ick v / dat die vre / sal
comē / eñ is nv / als die dodē horē sullen / die stēme des
zoē Gods / eñ diese horē / die sullē leuē / wāt gelijc die
vader heeft leuē in hē seluē also heeft hi oor ghegheuē
den zoē te hebbē leuē in hē seluē / eñ oor heeft hi hē ge-
gheuē macht te oordelē / wāt hi die zoon des mēschen
is / en wilt v daer niet af verwonderen / wāt die vre sal
comē in welcke / al die in die grauē zijn / horē sullē zijn
stēme / eñ si sullē voort comen / die goet hebbē ghedaē
inde verrisenisse des leuēs / mer die quaet hebbē ghe-
daen / in die verisenisse des verdomenisse. *

Ick en mach wt mijn seluen niet doē / ghelijc als ic
hoor so oordel ick / eñ mijn oordel is rechtuaerdich / wāt
ick en soeck niet minē wil / mier die wil des gheēs / die
mi ghesondē heeft [te weten] des vaders Waert saec
dat ick ghetuygenisse gaef / vā mij seluē mijn getuyge
nisse en soude niet waer wesen / een ander isser / die ge
tuyghenisse vā mi gheeft / eñ ick weet dat zijn getuych
nis waer is / twelc hi ghetucht vā mi.

Ghi hebt gesent tot Joānē / eñ dese heeft die waer-
achticheyt / ghetuychnisse ghegheuē mer ick en ontfā
ghe gheē ghetuychnisse vā die mēsche / mer dit segge
ick / op dat ghi salich moecht zijn Dese was een caerse
barnende / eñ lichtēde / eñ ghi woudet / tot een tijt toe
verbliden in zyn licht / mer ick heb getuychnisse dat
meerder is / dan dat getuychnis vā Joānis / want die
werken die mij die vader ghegheuen heeft / om die te
volbrenghen / die werrken die ick doe / die gheuē ghe-
tuychnisse vā mi / dat die vader mi gesondē heeft. Eñ
die vader die mi ghesonden heeft / die heeft van mi ghe

tuych ghegheuē en̄ ghi hebt zȳ stē noyt gehoort noch
†hebt ghy oor zȳ ghedaēte ghesien / en̄ zȳ woort en † heeft hy in
v niet bliuēde Wāt die hi ghesondē heeft / die en ghelo
uet ghi niet.

Ondersoucht die schriftē / wāt ghi laet v duncken
dat ghi in desen hebt dat ewige leuē / en̄ die zȳ die daer
ghetuyghē vā mi / . Nochtans en wilt ghi niet comen
tot mi / op dat gi dat leuē moecht hebbē Ick en onfan
ghe gheē glorie vandē mēscen / mer ick heb v ghekent
dat ghi die liefte Goods niet en hebt in v
Ick bin gecomē in dē naē mȳs vaders / en̄ ghi en ont=
fanct mȳ niet / ist sake dat een ander coemt / in zȳ eygē
naem die sult ghi onfanghē. Hoe moecht ghi gelouē
(ghi) die welcke glorie vā malkāder ontfanct / en̄ die
†is glori / die vā god allē † comt / die en soeckt ghi niet?

En wilt niet menē / dat ick v besculdighē sal / bi dē
vader / Moyses ist die v besculdicht / in welcken ghi
hoopt / wāt waert saec / dat ghi Moisi ghelooft had /
†by ouontuer ghi soud oock † voorwaer mi ghelooft hebbē / wāt van
mi heeft hi ghescreuē / mer ist saeck dat ghi zȳ scriften
niet en ghelooft / hoe sult ghi mȳ woordē ghelouē?

¶Dat .vi. capittel. ✠

Hier na is IESVS wech gegaē / ouer die zee vā
Mar.6.c. Galilee / welcke is Tiberiadis / en̄ hem volch
Mat.14.b de een grote scare / wāt si saghē zȳ teykenē / die hi dede
Luce.9.b. ouer die gheē / die daer cranck warē. En̄ IESVS is
geclommē op enē berch en̄ sadt daer met zȳn discipu
len en̄ die dach des hoochtȳts van der Joden paessc
was nakende ✠. Daer om als IESVS opgheboert
had zȳn oghen / en̄ ghesien had dat veel scharē tot hē

quamē/soe seyde hi tot Philippū. Van waer sullē wy
broot ropē/op dz dese eetē mogē: mer dit seyde hi hē tē
terende/want hi wist/wat hi doen soude.

Philippus heeft hem geantwoert. Brodē voer twe
hondert penninghē en sullen dese niet ghenoech zijn
op dat een yeghelick een weynich ontfanct. Een van
zȳ discipulen. Andreas/een broed vā Symon Petrus
seyde hem. Hyer is eē kint/dat vijf garstē brodē heeft
eñ twe visschē/mer wat is dit onder so veel: Eñ Ihe-
sus heeft geseyt. Doet die menschē sitten/eñ daer was
veel gras in die plaets: daer om so zijn si neder ghese-
ten/by nae int ghetal vijf dusent mannen. Eñ Jesus
heeft ghenomen die broden/eñ als hi ghedanct hadde
deelde hij dat [zijn discipulen/eñ die discipulen voert]
die daer saten/des ghelijcs oec van den visschen/alsoe
veel als si wouden.

Eñ na datse versadicht zȳ/seyt hi zijn discipulē/ ver-
gadert die stuckē/die daer ouer zȳ/op datter nz en ver
gaet/daer om hebbē zijse vergadert eñ veruolt. xij. mā
dē mz stuckē/wt die vyf gerstē brodē/ welcke (stuckē)
daer ouergebleuē warē/dē genē die daer gegetē haddē
Daer om/die mensrē als si gesien haddē/dat Jesus ge
daen hadde dit teykē/so seydē si/dit is warachtich/ dye
propheet/die daer toecomēde is in die werelt. *

Daer om als Jesus bekent hadde. dz sij comē soudē/
eñ hē nemē/op dz si hē Coninc souden makē/soe is hij
wech gegaē/wed om alleē op dē berch Mer na dat-
tet auōt was/zijn zijn discipulen/ned gecomē tot die
zee/eñ als si in een schip gecommē warē/zȳ si ghero-
men/ouer ghescheept wesende/tot die stat Capernaū

Eñ het was duyster/ nochtans en was IESVS niet
bi hoer gecomẽ. Eñ wanter een grote wint wayde/ so
verhief hẽ die zee. Als sy dan geuarẽ haddẽ/ bi na.xxv.
of.xxx.stadiẽ/ so siẽ si IESVM wãderen op die zee eñ
genakẽde tottet schip/ eñ si hebbẽ geureest. Eñ hi seit
hoer Ic bent/ en wilt niet vresen Daer om hebben sy
hem willẽ int schip nemẽ/ eñ ter stont was tscip aent
lant/ daer si na voeren

Daechs daer na/ als die scare/ die ouer die zee stont/
gesiẽ heeft/ datter geen ander sceepkẽ en was/ dan dat
alleen/ daer zȳ discipulen inghegaen warẽ/ eñ dat IE-
SVS niet met zȳ discipulen int sceepkẽ gegaen was/
mer zȳ discipulẽ alleen wech gegaen warẽ. Mer daer
zȳ andꝰ sceepkẽs opgecomẽ/ vã Tyberias/ bi die placts
†Dãckende den heer daer sy tbroot gegetẽ hadde † na dat die heer gedanckt
hadde. Als dan die scare gesien hadde/ dz IESVS daer
niet en was/ noch zȳ discipulẽ/ so zȳ si oeck in die sceep
kẽs geclommẽ/ eñ zȳ te Capernaũ gecomẽ/ soeckende
Jesum.

Eñ als si hẽ ouer die zee geuondẽ haddẽ/ so hebbẽ sy
hẽ geseyt. Rabbi/ wãneer sijt ghi hier gecomẽ? Jesus
heeft hoer geãtwoort eñ geseyt.. Voer waer voer waer
seg ic v/ ghi soect mi niet om dat ghi teikenẽ gesiẽ hebt
mer om dat ghi vandẽ brodẽ gegetẽ hebt/ eñ ꝟsadicht
geweest sijt. Werckt nz spijs die ꝟgaet/ mer die ouer-
blijft int ewige leuẽ/ welcke (spijs) v die zoẽ des mẽscẽ
†beteykẽt. gheuen sal/ wãt dese heeft die vader/ god wesendet† be
† sullẽ wij doen segelt ¶ Daer om hebbẽ si tot hẽ geseyt. Wat† doẽ
wi op dz wi goods werckẽ mogẽ werckẽ? Jesus heeft
geantwoort/ eñ hoer geseyt. Dat is goods werck/ dat

ghi geloft in dēgenē die hi gesondē heeft/daer ō hebbē
sy hē geseyt Wat teykē doet gi dan/ op dat wijt mogē Mar.8.b.
siē/ en v gelouē? wat werct ghi? Onse vaders/ hebben
Manna gegetē/ in die woesteni/ alser ghescreuē staet
Broot wtē hemel/ heeft hi hoer gegeuē/ om te eeten/ psal.77.
Daer ō heeft Jesus hoer geseyt/ voerwaer voerwaer/
seg ic v/ Moyses en heeft v dat broot wtē hemel nz ge
geuē/ mer mȳ vader † geeft v twarachtige broot vandē †sal v ghe
hemel/ want het is Goods broot/ twelc vandē hemel uen
of comt/ eñ tgeest dat leuen de werelt.

Daerom seydē si tot hem. Heer geeft ons/ altijt dit
broot. Eñ Jesus heeft hoer geseyt: Jc ben tbroot des
leuēs. Die tot mi comt/ die sal niet honghere/ eñ die in
mi geloeft/ die sal nimermeer dorstē Mer ic heb v ge
seyt dat ghi mi oec gesiē hebt/ eñ en geloeft niet Al dat
mi mȳ vader geeft/ dat sal tot mi comē/ eñ die geen die
tot mi comē sal/ die en werp ic niet buytē/ want ic ben
vandē hemel gherlommē/ om te doen/ niet dat ick wil
mer dat hi wil/ die geen die mi gesondē heeft. Eñ dit is
die wil des geens die mi gesondē heeft (te wetē) des va
ders/ op dat ic niet en sal verliesen van al die dingē dye
mi mȳ vader gegeuē heeft/ mer dye verwerkē sal indē
laetstē dage. Eñ dit is die wil † des geens die mi geson † Des va-
dē heeft/ dat al die geen die dē soen siet/ eñ in hē geloeft ders.
dat ewige leuē soude hebbē/ eñ ick sal hē verwecken in
den laetsten dach.

Daer om/ so murmureerdē die iodē daer van/ dat hy mat.14.b.
geseyt hadde Jc ben dz broot/ de welcke vā den hemel mar.6.a
gedaelt bē. Eñ si seydē En is dit niet Jesus Josephs
soen wiens vad eñ moeder wij (wel) kennē? Hoe seyt

den dese. Jck ben ghedaelt vanden hemel? Daer om
heeft Jesus gheantwoert/ en hoer gheseyt. En wilt
niet murmureren onder v.

✠ Niemãt en mach comen tot mi/ ten si dat die vad
die mi ghesonden heeft/ hem trecken sal/ en ic sal hem
verwecken in den laetsten dach. Daer staet gescreuen
in den propheten/ en si sullen allegader geleert wesen
Esay.54.c van God [Daer om] al die vanden vader gehoert/ en
geleert heeft/ die coemt tot mi/ niet dat yemant den va
der ghesien heeft/ dan die gheen/ die is van God/ dese
heeft den vader ghesien.

tin my ge Voerwaer voerwaer segge ic v. Diet mi betrouwet
loeft. die heeft dat eewige leuen. Jc bin dat broot des leuẽs
V vaders hebben Manna gegheten/ in die woesten
en si zijn ghestoruen. Dit is dat broet/ vanden heme
of comende/ op dat yemant daer of eten soude/ en nie
steruen. Jc ben dat leuendich broet/ dye welcke vãden
hemel gedaelt ben. Jst saeck dat yemant eten sal va
dit broot/ die sal inder eewicheyt leuen. En tbroot da
ic geuen sal/ dat is mijn vleysch/ welc ic sal geuẽ voe
tleuẽ des werelts. ✱.

Daer om so keuẽ die Jodẽ onder hoer seggẽde. Ho
mach ons dese (mensch) zijn eygen vleysch geuẽ on
te eten? Daer om heeft IESVS hoer gheseyt. Voe
waer voerwaer seg ic v. Tẽ si dat ghi etẽ sult tvleysc
vã die soen des menschen/ en drincken sult zijn bloe
ghi en sult geen leuen in v hebben. Die mijn vleysc
.cori.11.g. eet/ en mijn bloet drinct/ die heeftet eewighe leuen/ e
ic sal hẽ verwecken inden laetsten dach.

✠ Want mijn vleysch is warachtich spijs/ en m

bloet is warachtich dranc. Die mȳ vleesch eet/ eñ mȳ
bloet drinct/ die blyft in mi/ eñ ic in hem. Gelijc die le-
uende vader mi gesonden heeft/ eñ ic om dē vader leef/
alsoe mede die mi eten sal/ die selfde sal oec om mi leuē
Dit is dat broet/ dat vanden hemel of gecomē is/ niet
als v vaders Manna ghegetē hebbē/ eñ zȳ gestoruē
Die dit broot etē sal/ die sal inder eewicheyt leuen. *
Dit heeft hi geseyt/ in die synagoge leerende in Ca-
pernaum. Daer om veel van zyn discipulen/ als si dit
gehoert hadden/ so hebben si geseit/ dese reden is hert/
wie mach hem horen? Eñ IESVS bi hem seluē we-
tende/ dat zyn discipulē dair of murmureerdē/ so heeft
hi hoer gheseyt/ schandaliseert v dat? Wat soudet dan
zȳ/ waert saec/ dat gy saecht den soen des mēscē daer
waerts opclimēde/ daer hi eerst was? De geest is (die
geen) die daer leuēt maect/ tvleysch en baet niet: Dye
woerdē die ic tot v spreeck/ die zȳ/ gheest/ eñ leuē. Mer
daer zȳ sommige vā v/ diet nz en ghelouē Wāt Jesus
had vā beginsel gewetē/ wie dz nz gelouēde en waren
eñ wie dz hē ꝟradē soude. Eñ hi seyde. Daer ō heb ic v
geseyt/ dat niemāt tot mi comē en mach/ tē waer saec
dattet hē vā mȳ vader gegeuē waer. ¶ Vā die (tyt of)
so zȳ veel vā zyn discipulen vā hē gegaē [hē ꝟlatēde]
eñ si en wādelde niet meer met hem. Daer ō heeft Je
sus geseyt/ tot die .xij. En wilt ghi nz mede wech gaē?
Daer ō heeft hē Simō petrus geantwoert. Heer: tot
wiē sullen wi gaen? ghy hebt woerden/ des ewighen
leuens/ en wy ghelouen ende bekennen dat ghi zyt Mat.16.c.
Christus [des leuenden] Goods soen. Jesus heeft hē
geantwoert. En heb ick v nz twalef wt gecorē/ eñ eē

wt v is (een) duuel? mer dat seyde hi van Judas Sy
monis Jscariotis/ want dese soude hem verradẽ/ na
dien dat hi eẽ vãdẽ twaleuẽ was. ¶ Dat. vij. Capit.

Hier na verkeerde IESVS in Galileen/ wan
hi en woude niet verkeeren in Judea/ wãt d
Joden sochten hem te doden. Eñ die hoechtijt der i
den (genoemt) Srenophegia/ die was na by. Daer
hebben zijn broeders tot hem ghesegt. Gaet vã hi
eñ gaet in Judeen/ op dat v discipulen oec mogẽ sien
die wercken die ghi doet/ wãt niemant en doet yet i
heymelick/ eñ hi begeert openbaer te wesen. Jst saec
dat ghi dese dingẽ doet/ so verclaert v seluẽ die werc
Wãt noch zijn broeders en geloef dẽ oec in hẽ nz.

Daer om seyt IESVS (tot) hoer. Mijn tijt en
noch niet. Mer v tijt is altoes bereyt. Dye wereit
mach v niet haten/ mer si haet mi. want ic gheef g
tuych van hoer/ dat hoer wercken quaet zijn. Clim
ghi op/ tot desen feestdach. Jc en clim noch nz op/ t
dese hoechtijt/ wãt mijn tijt is noch niet veruolt. E
als hi hoer dit ghesegt hadde/ so is hi in Galileen g
bleuen. Eñ als zijn broeders op geclommẽ zijn/ d
is hi oec op gheclommẽ totter hoechtijt niet opẽba
mer als int heymelic. Daer om sochten hem die io
op die hoechtijt/ eñ seyden. Waer is die? (die soe v
miraculen doet) Eñ daer was veel murmuracie o
die scaren/ van hem. Wãt sommige seydẽ. Hi is g
eñ die ander seyden neen/ mer hi verleytet volc. No
tans en sprac niemãt opelic vã hẽ/ om vrees d͛ iodẽ.

✠ Eñ als die halue hoochtijt verleden was/ so
IESVS op gheclommen indẽ tempel eñ leerde.

Jn dese hoechtijt maeckten die ioden tenten vã loueren in gedencke-nis dat sij wt egyptẽ verlost wa ren.

die ioden verwonderden hem/seggende. Hoe can dese
mensch schriftē/na dien dat hise niet geleert en heeft?
IESVS heeft hoer gheantwoert/eñ geseyt. Mijn le
ringe en is mi niet/mer des ghenen die mi gesonden
heeft. Ist saer/dat yemant wil/sinē wil †onderdanich †doen
wesen/die sal bekennē vā mine leeringe/of si wt God
s/of ick van my seluen spreeck. Die van hem seluen
spreect/die soect zijn eygē glori/meer die daer soect die
glorie des geens die hē gesondē heeft/dese is warach
tich/eñ onrechticheyt en is in hē niet.
¶En heeft Moyses v de wet niet ghegeuen/ ende
nochtans/niemāt van v en doet die wet [met dē werc
ken]? Waer om soect ghi mi te dodē? Die scaer heeft
gheantwoert/eñ gheseyt. Ghy hebt den duyuel (in)
Wie soect v te dooden? Jesus heeft gheantwoert/eñ
(tot) hoer geseyt. Een werc heb ic gedaen/eñ ghi ver
wondert alle gader. Daer om heeft Moyses v die be-
snidenisse ghegheuen/niet dat si wt Moyses is/ mer
[want si] wt den vaderen (is) Ende nochtās besnijt
ghi den mensch op den sabboth. Ist dat een mensche
die besnidinge ontfanct op den sabboth/eñ (nochtās)
die wet van Moysi/niet gebrokē en wort Waer om
veronwaerdicht ghi (v ouer) mi/dat ic eē heel mensch
ghesont gemaect heb opten sabboth? En wilt nz oer Deut .i. c.
delen na dat aenghesicht/maer oerdelt een rechtuaer Hierosolo
dich oerdel. Daer om seyden sommige van die Hiero mitanē/dz
solomitanē. En is dit niet/die geen die si soecken te do zijn die vā
den? mer siet/hi spreect openbaer/eñ si seggē hē niet/ Hierusalē
of die princen oeck weten voerwaer dat dese warach- zijn
tich Christus is? mer wi kennē desen van waen hi is

Mer als Christus comē sal/ soe en weet niemant v
waen hi is. ¶ Daer om riep Jesus in den tempel l
rēde/ eñ seggēde. Eñ myñ kent gi/ eñ gy weet vā wae
ick ben/ eñ ic en ben vā my seluen niet gecomē/ mer h
is warachtich/ die mi gesondē heeft/ die welckē ghy n
gekent en hebt. Mer ic heb hē ghekent/ wāt ic van h
ben/ eñ hi heeft mi gesondē. Daer om sochtē si hem t
vanghen/ en niemant en heeft die handē in hem g
slagen/ want zyñ tijt en was noch niet ghecomen E
veel van die schare hebben in hem geloeft. * eñ seyd
Als Christus comen sal/ sal hi oec meer teykenē doe
dan dese/ de welcke dese getoent heeft?

Eñ die Pharizeen hebben gehoert/ dat die scaer de
dingen van hem murmureerden. ✝ Eñ die phariz
eñ princen [der priesterē] hebbē dienaers ghesonde
op dat si hem vanghen souden. Daer om heeft Jesu
hoer geseyt. Noch een weynich tyts ben ic met v/ e
ic gae tot hē/ die my gesonden heeft. Ghi sult mi soe
eñ niet vindē/ eñ daer ic ben/ daer en moecht ghyñ my
comē. Daer om hebbē die Joden onder hoer ghesey
Waer sal dese (mensch) gaen/ dat wi hem niet vin
en sullen Sal hi oec gaen in die verstroyinge der h
denē/ eñ leerē die heydenē: wat reden zyñ dit/ dat hi se
ghi sult mi soucke/ eñ niet vinden/ eñ daer ic ben/ da
moecht ghi nz comē: ¶ Eñ op dē laetstē grotē da
des hoechtyts/ so stōt Jesus/ eñ riep/ seggēde. Ist sa
dat yemāt dorstet/ laet hē tot mi comē/ eñ drincke. D
in my geloeft/ als die scrift seit/ vloedē des leuendē v
ters/ sullē vā zyñ lichaē vloeyen. Eñ dz seyde hy van
geest/ die welcke si ontfangē soudē/ dye in hē gelouē

zyn.* Wāt die heylige geest en was noch niet (gegē
uen) wāt Jesus en was noch nz geglorificeert Daer
om veel vā die scare/ als si dese woerdē gehoert haden/
so seydē si. Dit is warachtich eē propheet. Dye ander
seydē/ dit is Christus. Mer sommige seydē. Sal Chri
stus comē vā Galileen? En seyt die scrift nz/ dz Chri=
stus comē sal/ wt dz saet vā Dauid/ eñ van Bethleem
Casteel daer Dauid was? Daer ō isser eē twedracht
ond die scaer gecomē/ om sinē wil. Eñ sommighe wt
hoer/ woudē hē vangē/ eñ nyemāt en heefter handen
an hē geslagē. ¶ Daer om zijn die dienaers gecomē
totte Bisscoppē/ eñ pharizeē/ eñ die hebbē tot hoer ge-
seyt. Waer om en hebt ghi hē niet gebrocht? Die die-
naers hebbē geantwoert. Noch noeyt en heeft mēsch
also gesprokē/ als dese mensch. Daer ō hebbē die Pha
rizeē hoer geātwoert Sijt gi oec mede verleyt? Heefter
oec yemāt vādē princē in hē geloeft/ of wtē pharizeē?
Maer dese schaer/ die dye wet niet bekent en hebben/
die is vermaledijt. Nycodemus seyt tot hoer. Die selfde
welcke tot hē ind nacht ghecomē was/ die welcke een
wt hoer [getal] was. Oerdelt oec onse wet een mēsch
dē si saer/ dz si eerst vā hē ghehoert eñ gheweten heeft
wat hi doet? Sy hebbē geantwoert eñ hē geseit. Sijt
ghi oec een Galileesch (mā) ondersoect/ eñ besiet die
scriftē dz vā Galileē geē propheet en is op gestaē Eñ
een yegelijc is tot zijn huys gegaē. ¶ Capit. viij. ✠
Ende Jesus is ghereyst totten olijfberch/ ende
met den dagheraert/ is hi weder om indē tēpel
gecomē/ eñ al tvolc is tot hē gecomē/ eñ sittēde/ leerde
hi hoer Eñ die scriftgeleerdē eñ pharizeē/ brēgē tot hē

Glorificerē dz is zijn eer ouer al opēbaer maken

Mich. 5. a.

Luce. 21. d.

een vrou in ouerspel geuonden/ eñ als si hoer int mi
den ghestelt haddē/ soe segghen si hem. Meester/ de
vrou is nu geuonden in ouerspel. Eñ Moyses hee
ons in die wet geboden/ dat aldus danige gesteent so
Leui. 20. b den worden. Daer om/ wat segt ghi? Eñ dit seyden
tempterende hem/ op dat si hem souden mogen besc
digen. Eñ Jesus hem seluē neder buygende/ so scre
hi met die vingher inde aerde: Daer om/ als si bleue
vragende/ so heeft hi hem seluen op gheboert/ eñ ho
ghesept. Die van v luyden sonder sonde is laet diē al
eerste den steen in hoer worpen. Eñ hem(seluen) w
der om buyghende/ so screef hi inde aerde. Eñ dit ho
de/ gingen si elc bisonder/ die een na dander wt/ van
ouderen beginnende/ eñ Jesus is alleen daer gebleu
eñ die vrou int midden staēde. Eñ als Jesus hem op
gheboert hadde[eñ niemant ghesien hadde/ dan dy
vrou]so heeft hi hoer ghesept. Vrou/ waer zijn die
beschuldighers? heeft v niemant veroerdelt? Welck
heeft geseyt. Niemant heer. Eñ Jesus heeft hoer g
seyt. Noch ick en veroerdel v niet. Gaet/ eñ hier na e
sondicht niet meer. *

Daer om heeft Jesus hoer weder om ghesproke
segghende. ✠ Ick ben tlicht des werelts. Die m
volcht/ dye en sal nyet wandelen inde duysternissen
mer hi sal tlicht des leuens hebbē. Daer om hebbe
die Pharizeen tot hem ghesept. Ghy getuycht van
seluen/ v ghetuych en is niet warachtich Jesus hee
gheantwoert/ eñ hoer geseyt. Al ist dat ick ghetuyc
geef van my seluē/ mijn getuych is warachtich/ wā
ic weet vā waen ic gecomē ben/ eñ waer dat ick hee

gae/mer ghi en weet niet/vā waer ic coem/ēn waer ic
heen gae. Ghy oerdelt na dē vleysch/ic en oerdel nye=
mant/ēn of ick oerdel/mijn oerdel is waer/want ic nz
alleen en ben/mer ick ēn die vader welcke my ghesōn
den heeft. Ēn in uwe wet is ghescreuen/dattet ghe= Deu.17.
tuych van twee mensce n warachtich is. Jck ben dye
geen die ghetuychnis geef van mi seluen/ēn dye vadh
die my ghesonden heeft die gheeft ghetuych van my
Daer om seyden si hem/waer is v vader? Jesus heeft
gheantwoert. Ghy en kent my niet/noch minen va=
der. Waert saer dat ghi my gekent had/ghy soudt oec
mijn vader ghekent hebben. Dese woerden heeft Je=
sus ghesproken opten offerkist/leerende indē tempel/
Ēn niemant en heeft hem geuangen/wāt zȳ vre en
was noch niet gecomē. *
✠ Daer om heeft Jesus hoer weder om ghesey t.
Jc gae/ēn ghy sult my soeken/ēn ghi sult in v sondē
steruen/ Daer ic gae/daer en moecht ghy nz comen.
Daer om seyden die Joden. Sal hy hem seluen dodē/
want hy seyt/daer ick gae/daer en moecht ghi niet co
men? Ēn hy seyde hoer. Ghy zijt van beneden/ ic bē
van bouen. Ghy zijt van dese werelt. Jck en ben van
dese werelt nyet. Daer om heb ick v gheseyt/ dat ghy
in uwe sonden steruē sult. Want ist saeck dat ghy nz
en ghel oeft/dat ict ben/so sult ghy in v sondē steruen
Daer om seyden sy hem. Wie zijt ghy? Ēn Jesus
seyt hoer. †Jnt eer ste/twelck ic mede(tot)v spreec. Jc †dbeginsel
heb veel dat ic van v mach segghen ēn oerdelen/maer die oec nz
die my ghesent heeft dye is warachtich/ēn ic spreeck v spreeck
in dye werelt dat ick van hem ghehoert hebbe. Sy en

† god syn vadnoede hebbē nz gewetē dz hi † hoer vādē vadr gesprokē had
Daer om heeft IESVS hoer geseyt. Als ghi dē z
des mēschē verheuen hebt/ dan sult ghy kennē/ dat ic
ben/ eñ dat ic wt mi seluē niet en doe/ mer alsoe als m
mȳ vader geleert heeft/ dat spreeck ic Eñ die mi ges
dē heeft/ die is met mi. Die en heeft mi nz alleē gelat
wāt ic doe altyt/ dat hē behaechlic is. * Doe hi d
seyde. so hebbēder veel in hem geloeft.
✠ Daer om seyde IESVS tottē Jodē/ die in hē g
loeft haddē. Ist saeck dat ghi bliuē sult in mȳ woer
so syt ghy waerachtich mȳ discipulen/ eñ ghi sult d
waerheit kenē/ eñ die waerheit sal v vri makē. Sy h
ben hē geātwoert. Wi zȳ tsaet van Abrahā/ noch v
hebbē nye yemāt gedient. Hoe segt ghi/ ghi sult v
2. pet. 2. d ghemaeckt worden?.
IESVS heeft hoer geātwoert. Voerwaer voerwa
seg ic v. Dat alle die sonde doet/ die is een knecht vā
sonde. Mer dye knecht en blyft niet eewelick int huy
mer die soen blyfter ewelic. Daer om ist saeck dz v d
soen vrij maeckt/ so syt ghi warachtich vrij. Ick we
dat ghi Abrahams saet syt/ mer ghi souct mi ō te d
† vaet in v niēt den/ want myn woert † en heeft in v geen plaets. I
spreer/ dz geē dat ic bi minē vadr ghesiē hebbe/ eñ gh
doet/ dat ghi by uwen vader gesien hebt.
Si hebbē hē geātwoert/ eñ geseit. Onse vadr is Ab
ham. Jesus seyt hoer. Waert saeck dz ghi Abraham
kinderē waert/ ghi soudt Abrahās wercke doen/ Me
nv soect ghi mi om te dodē/ een mēsch die v die waerh
geseyt heb. die welc ic vā god gehoert heb/ dat en hee
Abrahā niet gedaē/ ghi doet die werckē van v vader.

Aldus hebbē si hem gheseyt. Wy en sijn wt gheen
bastaerdyen geboren/ wi hebbē eenē vader (te weten)
God. Jesus heeft hoer geseyt. Waert saeck dat god v
vader waer/ voerwaer ghi soudt my lief hebben/ want
ick ben wt God voertghegaen eñ gheromen/ want ic
en ben van mi seluen niet gheromen/ mer hi heeft mij
ghesent. Waer om en kent ghi mijn spraeck niet: wāt
ghi moecht mȳ woerdē niet horen.

Ghi sijt wt den vader/ welc den duyuel is/ eñ die be-
geerte van v vader wilt ghi volbrenghē. Hi was een
dootslager int beginsel/ eñ in die waerheyt en heeft hi 1. Joā. 3. b
niet gestaen/ wāt die waerheyt en is in hē niet. Als hy
logētael spreeckt/ so spreeck hi wt zijn selfs/ wāt hy is
logēachtich/ eñ die vader des logētaels. Mer ic ouer-
mits dz ic v die waerheyt segge/ en geloeft ghi mi niet
✠ Wie van v/ soe† straft my van sonden: Mer ist †Sal mij
saeck dat ick v die waerheit segge/ waer om en geloeft straffen.
ghi my nz. Die wt god is/ die hoert goods woerdē. *
Daer omme en hoert ghi die nyet/ want ghij wt god
nyet en sijt.

Daer om hebbē die Jodē geantwoert eñ seydē hē/
Seggē wi nz wel/ dat ghi een Samaritaē sijt/ eñ den
duyuel (in) hebt: Jesus heeft geātwoert. Ic en heb dē
duyuel nyet/ mer ick eer mijnen vader/ ende ghy hebt
my †oneer aenghedaen. Jck en soeck mijn glorie niet †onteert
hij isser/ dyese soeck eñ verdelt.

¶ Voerwaer voerwaer segghe ick v/ ist saeck dz
yemant mijn woerden bewaert/ dye en sal dē doot nz
en inder eewicheyt. Daer om hebbē hem die Jodē
gheseyt/ Nv bekennen wij/ dat ghy den duyuel hebt/

Abraham is ghestoruē/eñ dye prophetē/ eñ ghij seg
waert saeck dat yemant mijn woerden bewaerde/di
en sal niet smaken den doot inder eewicheyt/ zijt ghi
meerder dan onse vader Abraham die gestoruen is/ e
die propheten zijn ghestoruen/wie maect ghi v seluē
Jesus heeft gheantwoert. Jst saeck dat ic mij̄ selu
glorificeer/soe is mijn glorie nyet/mijn vader ist/ dy
welcke mij glorificeert/die ghij segt v God te wesen
eñ † nochtans en hebt ghij hem niet ghekent/ mer ic
heb hem ghekent/eñ waert saeck dat ick seyde/dat ic
hem niet ghekent en hadde/soe soude ick ghelijc ghi
wesen loghenachtich/mer ic heb hem ghekent/eñ zi
woert bewaer ick. Abraham v vader/heeft hē verbly
op dat hy sien soude mijnen dach/hij heeftse ghesien
eñ is verblijt gheweest. Daer om hebben dye Jode
tot hem gheseyt. Ghij en hebt noch geen vijftich iae
eñ hebt ghij Abraham ghesien? Jesus heeft hoer g
seyt. Voerwaer voerwaer seg ic v/Eeer Abraham [g
boren] worde/ soe ben ic. Daer om namen sij steene
om op hem te worpen/eñ Jesus heeft hem seluē ver
borghen/eñ is wten tempel ghegaen. *

† ghij en hebt

¶ Dat. ix. Capittel. ✠

ENde Jhesus voerby gaende/heeft ghesien een
mensch blint wesende van zijn gheboerten of
eñ zijn discipulen hebben hem gheuraecht [seggede
Rabbi: wie heefter gesondicht. dese of zijn ouders/ o
dat hij blint geborē is. Jesus heeft geantwoert/ noc
dese/noch zijn ouders/mer op dat die wercken God
in hem geopenbaert soudē worden. Jc moet wercke
zijn wercken/die my gesondē heeft/so lange alst dach

ks/ die nacht die cõt/ als niemãt werkẽ en mach Also lã
ge als ick in die werlt ben/ so bẽ ic een licht des werlts
Als hi dit gheseyt had so heeft hi ghespoghẽ opter
aerdẽ/ eñ heeft slijc ghemaect wt dat spekel/ eñ heeft
dat slijck ghesmeert op die oghẽ des blindẽ/ eñ sprack
tot hẽ. Gaet/ eñ wast v in die Piscijn Siloe twelck so
veel beduyt als ghesent Daer om heeft hi ghegaẽ eñ
ghewasschẽ/ eñ is gheromẽ siende Aldus /zijn gebue=
rẽ/ eñ die te vorẽ hẽ ghesiẽ haddẽ/ wãt hi een bedelaer
was so seydẽ si Js dit niet dese/ die daer sat eñ bat? die
sommige seyden Hi ist Weder om ander gheẽsins/
mer hi is hem ghelijck Mer hi seyde/ ick bent Daer
om seydẽ si hẽ Hoe zijn v die oghẽ op gedaẽ? Hi heeft
gheantwoort [eñ gheseyt] Die mensche die IESVS
hiet/ heeft slijck ghemaeckt/ eñ mijn oghẽ ghesalft/ eñ
heeft mi gheseyt Gaet tot die Piscijn Syloe/ eñ wast
v eñ ic bẽ wech gegaẽ/ eñ na dat ic bẽ wech gegaẽ/ eñ
gewasschẽ so heb ic tgesicht gecregẽ Daer om hebbẽ
si hem geseyt Waer is die? Hi sprac Jc en weets niet
Si brengẽ hẽ die welke wel eer blint geweest had tot
die Phariseẽ eñ twas sabbot/ als Jesus slijc maecte
eñ zijn oghẽ op dede Daer om hebbẽ hẽ die Phariseen
noch weder om gheuraecht/ hoe hijt ghesicht ghecre=
gẽ had eñ hi heeft geseyt Hi heeft mi slijc op die oghẽ
gheleyt/ eñ ic hebbe mi gewasschẽ/ eñ ic sie Daer om
seydẽ sommige vãden Phariseen .Dese mẽsche en is
vã God niet wãt hi dẽ sabbot niet en viert Eñ die andl
seydẽ hoe mach een sondich mẽsche dese teykenẽ doẽ?
Eñ daer was twist ondl hoor Wedl om seggẽ si dẽ bli
ẽ wat segt ghi vã hẽ wãt hi heeft v dijn ogẽ opgedaẽ?

Eñ hy heeft hē geseyt. Hy is een propheet.

Daer om en hebbē die Jodē niet geloeft vā hē dat h
blint hadde geweest/ eñ tgesicht ontfangē hadde/ te
tyt toe dat si geropē hebbē zyn ouders/ des genen di
tgesicht gecregē hadde. Eñ si hebben hoer gevraech
seggende. Js dit v soen/ die welcke gi segt dat blint g
boren is? Daer om hoe siet hy nv? Zȳ ouders hebb
hoer geātwoert eñ geseyt. Wy wetē dattet onse soē i
eñ dat hi blint geboren is/ mer hoe dz hi nv siet/ dat e
wetē wi niet/ of wie zȳ ogē opgedaē heeft/ en wetē w
niet/ hy heeft zȳ ouder dō/ vraecht hē† hi sal vā hē selu
sprekē Dit hebbē zȳ ouders geseyt/ om dat si die Jod
vreesdē/ wāt nv haddē die Joden te samē op geset/ da
waert saer dat yemāt belede/ hē Christus te zȳ/ die so
de wt dē sinagoge/ geworpē wordē/ daer om hebbē zi
ouders gheseyt/ hi heeft zyn ouderdom/ vraecht hē.

Daer om hebbē si wed geroepē die mensch die blin
geweest was. eñ hebbē hē geseit. Geeft God die glo
wi wetē/ dat dese mensch een sondaer is. Daer ō hee
hi hoer gheantwoert/ eñ geseyt. Of hi een sondaer i
dat en weet ic niet/ een (dinc) weet ic. dat na dat ic blin
geweest heb/ nv sie. Daer om hebbē sy hem weder o
gheseyt/ wat heeft hy v gedaē? Hoe heeft hi v die og
op gedaen? Hy heeft hoer geantwoert. Jc hebt v n
geseyt† ghi en hebtet niet gehoert/ waer om wilt gy
weder horē/ wilt ghi oec zȳ discipulen worden? Dae
om hebbē si tot hē qualikē gesprokē eñ gheseyt/ wee
ghi zȳ discipel/ wi zyn Moyses discipulen/ wy wete
dat God tot Moysen gesproken heeft/ mer wi wete
niet/ van waen dat dese is.

† laet hem

† eñ gi hebtet ghehoert

Die mensch heeft geantwoert/ eñ hoer geseyt. Wāt
daer in is wat wonderlicx/ dz ghij nz en weet vā waē
dat hi is/ eñ nochtās heeft hi mij oogē op gedaen/ wy
weten dat God die sondarē nz en hoert/ mer ist saeck
dat yemāt Goods dienaer is/ eñ zij wil gehoersaem
(is) die hoert hi. Ten is van tbeginsel des werelts niet
gehoert/ dat yemāt op heeft gedaē/ die oogen des ghe
nē/ die blint geborē is. Het en waer saer/ dese en waer
van God/ hi en soude niet hebbē mogen doē. Si heb=
ben geantwoert/ eñ hē geseyt. Ghi zijt heel in sonden
geborē/ eñ leert ghi ōs? Eñ si hebbē hē butē geworpē
Jesus heeft gehoert dat si hē buytē geworpē haddē
eñ als hi hem geuondē hadde/ sprac hi tot hē Geloeft
ghi/ inden soen Goods? hi heeft gheantwoert/ eñ ge
seyt. Wie isset/ heer/ op dat ick in hē gelouē mach. Eñ
IESVS heeft hē geseyt/ eñ ghi hebt hē gesien/ eñ die
met v spreect/ die isset. Eñ hi seyde. Heer ic geloef/ eñ
nederuallende heeft hi hē anghebeden* Eñ IE=
SVS heeft hē geseyt. Tottē oerdel bē ic in dese werelt
gecomē/ op dz/ die nz en siē/ sien mogē/ eñ dye siē blint
wordē. Eñ sommige vandē Pharizeen die mz hē wa=
ē/ hebbē dit gehoert/ eñ hē geseyt. Sijn wi oec blint?
Jesus heeft hoer geseyt. Waert saer dz gi blint waert
ghi en sout geē sonde hebbē/ mer nv segt ghi/ wi sien/
daer om so blijft v sonde. ¶ Dat .x. Capittel. ✠

VOerwaer voerwaer seg ic v/ die nz in en gaet/
doer die dore in die scaepskoy/ mer climt ander
ns in/ die is een dief/ eñ moerdenaer/ mer die doer die
dore coemt/ is die herder van die schapen. Desen doet
de poertier op/ ende dye schapen hooren zijn stemme

Eñ hi roept zȳ eygen schapẽ bi namen/ eñ leytse wt/
Eñ als hi zȳ eygẽ scapẽ wtghesondẽ heeft/ so gaet hy
voer hoer/ eñ die scapẽ volgen hẽ/ want se zȳ stem ghe
kent hebbẽ. Mer eẽ vreemde en sullẽ si niet volgẽ/ mer
si sullen vã hẽ vlien. wãt si die stem der vreemde/ nz ge-
kent en hebbẽ. Dese bispraeck heeft IESVS hoer ge-
seyt/ mer si en hebbẽ niet geweten/ wattet was/ tgeen
dat hy (tot) hoer sprack.

Daer om heeft IESVS hoer weder õ geseyt. Voer
waer voerwaer seg ic v. Ic ben die doer vã die scapen/
so veel alser [voer mi] ghecomen zȳ/ dat zÿn dieuen eñ
moerdenaers/ mer die scapẽ en hebben hoer niet ghe-
hoert. Ic bẽ die doer. Ist saeck datter yemãt doer mi in
gaẽ sal. die sal behoudẽ zȳ/ eñ hi sal ingaẽ/ eñ wtgaen/
eñ hi sal weyde vindẽ. Een dief ẽn coempt niet/ dan op
dat hÿ mach stelẽ/ eñ doden/ eñ verderuẽ. Ic ben geco-
mẽ/ op dat si tleuen hebben moghẽ/ eñ ouervloedigher
hebben souden. *

†set. ✠ Ic bẽ die goede harder. Eẽ goet harder die † geeft
†zÿn. zȳ ziel voer † die scapẽ. Mer een huyerlinc / eñ die geẽ
harder en is/ wien die scapẽ niet eygẽ en zÿn/ die siet dẽ
wolf comẽde/ eñ hi verlaet die scapẽ/ eñ vliet/ eñ die wolf
grypt eñ verstroyt die scapẽ. Mer die huyerlinc vliet.
wãtet eẽ huyerlinc is/ eñ hi en heeft geẽ sorch voer die
scapẽ. Ic bẽ die goede harder/ eñ ic ken mȳ scapẽ/ eñ ic
bẽ vã die mine bekẽt. Als mi dẽ vader kent/ alsoe kẽ ic oec
den vader/ eñ ic set mȳ ziel voer die scapẽ. Eñ ic heb and'
scapen. die niet wt dese scaepskoy en zȳ/ eñ die moet ic
oec mede bybrenghẽ/ eñ sy sullen mȳ stẽme horen/ eñ
tsal eẽ scaepskoy/ en een harder wordẽ. *

Daer om heeft mi die vad lief/ wāt ic mȳ ziel set (vā
mi)op dat icse wed om nemē mach. Niemāt en neētse
van mi/mer ic setse vā mi seluē/wāt ic heb macht hoer
te leggē/eñ ic heb macht hoer weder om te nemē. Dat
gebot heb ic van mȳ vader ontfangē. Daer is wed ō/
een twist gewerdē onder die Joden/om dese woerden.
Want veel wt hoer luydē seydē. Hy heeft den duyuel
(in)eñ hi raest/ wat hoert ghi hē? Die ander seydē/de
se woerdē en zijn nz van eē die den duuel heeft. Mach
die duyuel opdoen die oghē vande blindē?.

✠ Eñ het was kerckwijnghe te Jerusalem/eñ
twas winter/eñ Jesus wandelde indē tēpel/in Salo
mōs portael. Daer ō hebbē hem die Joden ōbesingelt
eñ seidē hem. Hoe lāge hanct ghi onse siel(in twifel)?
Ist saeck dz ghi Christus sijt. segtet ons opēbaer. Je-
sus heeft hoer geantwoert. Jc hebt v gheseyt/ eñ ghi
en geloeftet niet. Die werckē die ick doe doer die naem
mijns vaders: dese geuē getuychnis van mi. Mer ghi
en geloeft niet/want ghi nz en sijt van mȳ scapē[ghe
liken ic v seyde] Mȳ scapē/horē mijn stem/ eñ ick ken
hoer/eñ si volgē mi/eñ ic geue hoer tewighe leuē. Eñ
si en sullē niet ꝟgaen ind ewicheyt/ eñ niemant en sal
se wt mȳ hant grypē† Mijn vader diese mi ghegeuen
heeft/die is die meeste van allē/ eñ niemant machse ne
mē wt mȳs vaders hant. Jc eñ die vader zijn een.
Daer om hebbē die Jodē[weder.om] stenē genomē
op dz si hē stenigē soudē. Jesus heeft hoer geātwoert
Jc heb v veel goede werckē getoēt/wt minē vader/om
welc vā(al)die werckē stenicht ghi mi. Die Jodē heb
ben hē geantwoort segghēde Om een goet werck en

† Datse my die vader. ghegeuen heeft dz is dat.

stenigē wi v niet/mer om die blasphemi/eñ wāt ghi v
seluē God maect/ na dien dat gi een mēsch syt Jesus
heeft hoer geantwoort Stater niet gescreuē in v wet
psal.18. ick heb geseyt. Ghi syt Godē? Ist saeck dz hi hoer go
Tghy segt dē genoēt heeft/tottē welckē twoert Goods gesciet is
vādē ghe= eñ die scrift en mach niet ꝟlorē gaen† van hē/die geen
nen die de die de vader gheheylicht heeft/eñ gesondē heeft in dye
vadh gehei wereelt. Gy segt dat ic blasphemeer/ ō dat ic geseit heb
licht eñ in Ic ben Goods soē? ist saer dat ic niet en doe die wercké
die werelt myns vaders/ so en wilt mi niet gelouē Mer ist dat ic
gesonden se doe/eñ ghi mi niet en geloeft/geloeft die werckē/op
heeft wāt dat ghi moecht kēnen/ eñ gelouē dz die vader in mi is
ghy blas= eñ ick in hem. *
phemeert Daer om sochtē si hē [weder om] te vangē/eñ hy is
wt hoer handē gegaen/eñ is weder om gegaē ouer de
Jordane/in die plaets daer Joānes eerst was dopen
de/eñ hi is daer gebleuē Eñ veel syjnder tot hē ghero=
mē/eñ seydē Joānes en toēde doch geē teykē. Mer al
tgeē dat Joannes vā dese(mensch) gheseyt heeft/dat
was waer/eñ veel geloeftdē daer in hem.

¶Dat.xi.Capittel. ✠

ENde een wasser sieck genoemt Lazarus vā BeA
thanien/van casteel/van Maria eñ Martha†
†zȳ suste. haer suster Eñ Maria was die geē die dē heer gesalft
ren. heeft met salf/eñ gedroechtheeft zȳ voetē / met horen
haer. wiens broeder Lazarus sieck was Daer ō heb=
ben zyjn susters tot hem(te weten IESVM)gesondē
seggende. Heer/siet/die ghi lief hebt/die is sieck. Ende
IESVS(dat) horende/heeft geseyt Dese sieckt en is
niet totter doot. Mer om die glori Goods/op dat dye

zoen goods daer doer glorificeert mach worde̅ Ende
IESVS had Martha̅ lief/ en̅ hoer suster Maria en̅
Lazaru̅. Daer o̅/ als hi gehoert heeft dz hi siec was so
is hi doe tertijt in die selfde plaets gebleue̅ twe dage̅
En̅ daer na seyt hy de̅ discipule̅ Laet ons weder om
gaen in Judea̅. Die discipulen segge̅ hem Rabbi/ dye
Jode̅ sochte̅ v nv te stenige̅/ en̅ gaet ghi weder o̅ daer
waert? Jesus heeft gheantwoert En zijn der niet .xij.
vre̅ vande̅ dach? Ist saeck dat yema̅t inde̅ dach wa̅delt
die en stoet (hem) niet/ want hy licht van dese werelt
siet Mer ist dz yema̅t wa̅delt in de nacht/ die stoet (he̅)
want het licht en is niet in he̅ Dit seyt hi En̅ daer na
seyt hy hoer: Lazarus onse vrient/ dye slaept/ mer ick
gae op dat ick hem vanden slaep wecken mach / daer
om hebben zijn discipulen geseyt Heer/ ist saec dat hy
slaept/ so sal hij ghesont wesen Mer Jesu had van zij
doot gheseyt. En̅ si hebben ghemeent/ dat hij vanden
slaept des waecks seyde Daer o̅ heeftet Jhesus hoer
doe opelick gheseyt. Lazarus is doot/ ende ic verblide
my om v/ dat ic daer niet gheweest en heb/ op dat ghy
ghelouen macht Mer laet ons tot hem gaen Daer
o̅ heeft Thomas die geno̅et wort dydimus toten me
discipulen gheseyt/ Laet ons mede gaen / op dat wij
met hem steruen.

dydimus. is ee̅ twee linc.

Aldus is Jesus gecome̅/ en̅ hi heeft he̅ geuonde̅/ nv
vier daghe̅ int graft (gelege̅) hebbe̅de. En̅ Bethania
was bi Jerusale̅/ bi na ontrent .xv. stadie̅ En̅ veel van
die Jode̅ ware̅ gecome̅ tot Martha̅ en̅ Maria̅/ op dz
si hoer soude̅ troeste̅ va̅ hoer broeder Daer o̅ als Mar
tha gehoert heeft/ dat Jesus gecome̅ was/ soe is sy he̅

te ghemoet gelopen. Mer Maria die ſadt in huys.

Daer om heeft Martha tot IESVM geſeyt. Heer waert ſaeck dz ghi hier geweeſt hadde/ mijn broedẽ en hadde niet gheſtoruẽ geweeſt. Mer nv weet ic oec/ dz alſo wat ghi van God begheren ſult/ dat ſal God v gheuẽ. IESVS ſeyt tot hoer. V broeder ſal op ſtaen/ Martha ſeyt hem. Ic weet dat hi op ſtaen ſal/ in dye verriſeniſſe/ inden laetſtẽ dach. IESVS ſeyt hoer. Ic ben die verriſenis/ eñ dat leuen/ die in my gheloeft. Ja al waert oec ſaeck dat hi doot waer/ ſo ſal hij leuen/ eñ al die geẽ die dair leeft/ eñ geloeft in mi/ die en ſal niet ſteruen inder eewicheyt. Gheloeft ghi dat? Sy ſeyde hem. Ja ic heer. Ic geloef/ dz ghi zijt Christus die ſoẽ Goods/ die welcke in die werelt comẽ ſoude.

Eñ als ſi dit gheſeyt hadde/ ſoe is ſi wech ghegaen eñ heeft Mariã hoer ſuſter gheroepen heymelic ſeg-ghende Die meeſter is hier/ eñ hi roept v. Als deſe dat gehoert heeft/ ſtont ſij haeſtelic op/ eñ quam tot hem/ eñ IESVS en was noch nz gecomẽ int caſteel/ mer hi was noch in de plaets/ daer hẽ Martha te gemoet ghecomen was. Daer om die Joden die met hoer int huys warẽ/ eñ troeſtẽ hoer. Als ſy geſien haddẽ Ma-riam/ dat ſy haeſtelijckẽ op geſtaen was/ eñ wtgegaẽ ſo zijñ ſi hoer geuolcht/ ſeggẽde/ ſi gaet tottẽ graue om daer te ſcreyen.

Daer õ als Maria daer ghecomẽ was/ daer Jeſus was/ ſiende hẽ/ is ſi geuallen tot zijñ voetẽ/ eñ ſeyde hẽ Heer/ had ghij hier geweeſt/ mijñ broeder en waer nz geſtoruẽ Daer õ als IESVS hoer ſach ſcreyende/ eñ die Joden ſcreyende die mz hoer warẽ/ heeft hi hẽ indẽ

geest verbrent/ eñ heeft hem seluen gestoert/ eñ ghe
seyt. Waer hebt gi hẽ geleyt? Si seggẽ hẽ. Heer/ coẽt
eñ sietet. Jesus heeft ghescreyt. Daer om hebben dye
Joden geseyt Siet/ hoe lief had hi hem. Eñ sommige
van hoer hebbẽ gheseyt. En moecht dese die de oogen
es blinden op gedaen heeft/ niet doen dat dese oec nz
n starf? Daer om. Jesus weder om in hẽ seluẽ brem-
mende/ quam hi tottet graf/ eñ het was een spelonck/
ñ een steen was daer op gheleyt
Jesus die seyt. Neempt den steen wech. Martha die
ster vã die geẽ die daer doot was/ seyde hẽ. Heer/ hij
inct nv/ want hij is vier daghen (out) Jhesus seyde
oer. Heb ic v niet geseyt/ waert saer dat ghi geloef de
hij soudet die glori Goods sien? Daer om hebben si
en steen wech genomẽ [van die plaets/ daer die geen
e gestoruen was/ geleyt was.] Eñ Jesus opborẽde
j oogen om hoech/ heeft hi geseyt. Vader ic danck v/
ant ghi my gehoert hebt/ eñ ic wistet dat ghi my al
it hoert. Mer om die scaer/ die daer om staet/ soe heb
t geseyt/ op dz si gelouẽ dz ghi my geseynt hebt.
Eñ als hi dit geseyt hadde/ so heeft hi gheroepẽ met
n grote stem. Lazare coemt voert Eñ hi is voert ge
mẽ die daer gestoruẽ was/ hebbẽde handẽ eñ voetẽ
et banden gebonden/ eñ zijn aensicht was verbondẽ
et een douck. Jesus seyde hoer. Ontbint hẽ/ eñ laet
gaẽ. Daer om veel vã die Jodẽ die ghecomẽ waren
t Mariam/ eñ gesien haddẽ dat Jesus gedaẽ hadde
bben in hem geloeft. * Eñ sommige van hoer zijn
ech gegaen totten Pharizeen/ eñ hebben hoer ghe
yt/ dat Jhesus gedaen hadde.

Mat.26.a ✠ Daer om/ hebbẽ die Biſſroppẽ/ eñ pharizeẽ een
raet ꝟgadert/ eñ ſprakẽ Wat doẽ wi? Wãt deſe mẽſch
doet veel teykenẽ. Iſt ſaer dat wi hẽ aldus latẽ/ ſi ſullẽ
alle gader in hẽ gelouẽ Eñ die Romeynẽ ſullen comẽ
eñ ſullen onſe plaets eñ volc nemẽ Eñ een vã hoer ge
noemt Cayphas/ als hij Biſſchop was vã dat Iaer
heeft hi hoer geſeyt. Ghi en weet niet met allen. noch
ghi en ouerdẽct nz/ dz ons profitelijc is/ dz eẽ menſch
ſterft voert volc/ eñ dattet geheel volck nz en vergaet.
Dit en heeft hi van hem ſeluen niet geſeyt. Mer als
hi Biſſrop was vã dat iaer/ ſo heeft hi geprophetеert
dat Ieſus ſteruen ſoude voert volc/ eñ nz alleen voert
volck/ maer op dat hi die kinderen Goods die daer ver
ſtroeyt waren/ in een vergaderẽ ſoude. Daer om van
dien dach hielden ſy raet met malcanderen / op dat zij
hem doodẽ ſoudẽ. ¶ Eñ hier om en wandelde Ieſus
nv niet openbaer onder die Ioden/ mer hi is wech ge
gaen/ in een lant/ by die woeſteni/ in een ſtadt/ die ghe
heeten is Effraim/ eñ daer verkeerde hi/ met zijn diſci-
pulen. * Eñ der Ioden paeſſchẽ was nakẽde/ eñ veel
wtet lant zijnder op gheclommẽ te Hieruſalem voer
⌈heyligen paeſſcen/ op dat ſi hẽ ſeluen ſoudẽ ⌈reynigẽ Aldus ſoch
tẽ ſy Ieſum/ eñ ſprakẽ onder malcander inden tempel
ſtaende. Want dunct v/ dz hij nz gecomẽ en is totten
feeſtdach? Eñ die Biſſroppen eñ pharizeen/ hadden
een gebodt gegeuẽ/ dat/ waert ſaer dat yemãt gewetẽ
hadde/ waer hi was/ dat hijt ſoude te kennẽ gheuẽ/ op
dat ſi hem mochtẽ vangẽ.

¶ Dat .xij. Capit. ✠

D Aer om voer die ſes dagen des paeſſchẽs/ is Ie
ſus gecomẽ in Bethanien/ daer Lazarus ghe-

storuē was/welckē hi verwect hadde [vanden doot] eñ si
hebbē hē daer een auōtmael gemaect/eñ Martha diē
de Mer Lazarus was eē vā tghetal die daer an tafel
warē sittēde met hē. Aldus heeft Maria ghenomē een
pont ongeualste costelike nardus salf/eñ heeft Jesus
voetē gesalft/ eñ heeft zijn voeten met hoer haer ghe
droecht Eñ dat huys is vervult geweest/ van dē roock mat.26.a.
des salfs. Daer om seyt een van zȳ discipulē(te wetē) mar.14.c.
Judas[Symonis]Iscariotes/die hem(noch)verra
den soude. Waer om en is dese salf nz vercoft om drie
hondert penningē/eñ den armen gegeuen? Mer dit
heeft hi geseyt/niet dat hi sorch voer dē armen hadde/
mer want hij een dief was/eñ die boers hadde. eñ hij
droech tgeen datter ghegeuen worde. Daer om heeft
Jesus geseyt. Gehengtet hoer†si heeftet bewaert tot †op dat sij
en dach vā mȳ begrauinge Die armē hebt ghi altijt dz bewarē
met v. Mer my en hebt ghi altijt niet. marh
Aldus heeft een grote scaer der Joden gewetē/dz hi
daer was/eñ si zȳ gecomē/nz om Jesum alleen/ mer
op dat si Lazarum sien souden/dien hi vanden dodē ver
wect hadde. Daer om hielden dye princen der prieste=
ren raet/dat sy Lazarum oeck souden doden. Wāter
veel om sijnen wille vanden Joden scheyden/ eñ ghe-
loefden in Jhesum.

¶ Des anderen daechs als die groote schaer die
totten hoechtijt ghecomen was/ghehoert hadde dat
Jesus te Hierusalem quā/so hebbē si genomē tacken Luc.19.e.
van palmboomē/eñ si zȳ hē te gemoet gecomē/eñ rie mat.21.a.
pē. Hos anna/gebēdijt(is hi)die daer coemt indē naē mar.11.a
des heeren/die(welcke is een)Coninc vā Israel. Eñ

tezel (als) Jesus een tezelinne gecregē hadde/ soe heeft hi
daer op ghesetē/ gelijc daer gescreuen staet. Ghi doch
Esa. 62. d. ter vā Syon/ en wilt niet vreesen/ siet v Coninc coēt:
Zacha. 9 b sittende op een ionge ezellinne. Ēn dit en hebben dy
Mat. 21. a. discipulen ten eerstē niet verstaen/ maer wanneer J
sus geglorificeert geweest is/ doe hebben sy ghedach
tich geweest/ dat dit vā hem ghescreuē was/ ēn dat s
hem dit gedaen haddē.

Daer om gaf die scare getuychnis die met hē wa
doe hij Lazarum vandē graue geroepē heeft/ ēn hem
vandē dodē verwecte/ ēn daer om is hem dye schare t
gemoet gecomē/ want sy gehoert hadden/ dat hij di
teyken gedaen hadde. Daer om hebbē die Jodē onde
malcand' geseyt. Ghi siet dat ghi nz en vordert? Siet
die heele werelt is hem na gegaen.

Ēn daer waren sommige Grierken/ vanden gene
die te Hierusalē op gecommē warē/ om aē te biddē i
die hoechtijt. Aldus zijn dese gecomen tot Philippum
die welcke was vā Bethsayda Galilee/ ēn si badē hē
seggende Heer wy willen Jesum sien. Philippus i
gecomē/ ēn seytet Andream/ weder om Andreas end
Philippus seggent Jesu. Ēn Jesus heeft hoer geāt
woort/ seggende. Die vre is gecomen/ dat die soen des
mensch geglorificeert soude wordē.

✠ Voerwaer voerwaer seg ic v. Ten si saeck datte
greyn vant corē/ inder aerdē geworpē/ gestoruē waer
Mat. 16. d so blijftet alleen. Mer ist saer dattet ghestoruen is/ so
Luc. 17. g. brengtet veel vruchts. Dye zijn siel lief heeft/ die sals
ē. 9. c. verliesen. Ēn die zijn siel haet in dese werelt/ die salse be
Mar. 8. a. warē int eewige leuen. Ist saeck dat mi yemant dien

die volge mi. En daer ic ben/daer sal myn dienaer oeck
wesen. Ist saeck dat yemant mi dienẽ sal† die vader sal †myn
hem eeren. * Nv is myn siel verstoert. En wat sal ic
seggen? Vader behout mi wt dese vre. mer daer om bẽ
ic in dese vre gecomẽ. Vadẽ verclaert uwe naẽ. Daer ō
sser een stem wt den hemel gecomẽ (seggẽde) Ic heb
hem verclaert/ en sal hem weder om verclaren. Daer
om die scare die daer stont en gehoert hadde/seydẽ/dat
er een donderslach geschiet was. Die ander seydẽ eẽ
engel heeft tot hẽ gesprokẽ. Jesus heeft gheantwoert
ende gheseyt. Dese stem is gecomen/ niet om mijnen
wil) maer om v.
Nv is dat oerdel van dese werelt/ nv sal die prins vā
dese werelt wt geworpẽ wordẽ/ en ist saer dat ic verhe
ven worde/vander aerde/ so sal icse† al tot mi seluẽ trec † alle din-
ken. En dit seyde hy/ te kennẽ gheuẽde/ met wat doot ghen
dat hy steruẽ soude. Die scaer heeft hem geantwoert
wy hebbẽ gehoert wt die wet/dat Christus blyft in-
der eewicheyt/ en hoe segt ghi/ die soen des menschen
moet verheuẽ wordẽ? Wie is dese soen des menscen?
Daer om heeft Jesus hoer geseyt. Noch tot een corte
tijt toe/is dat licht met v/wandelt te wile dat ghi licht
hebt/op dat die duysternisse v niet en beuangẽ. en dye
wandelt in duysternis/dye en weet niet/waer dat hy
gaet. Als ghi licht hebt/so geloeft in tlicht/op dat ghi
kinderẽ des lichts zijt.
Dit heeft Jesus gesproken/ en wech gegaen zijnde
heeft hy hem verborgen voer hoer. * En nae dien dz
hy soe veel teykenen ghedaen hadde voer hoer/soe en
hebben zy in hem niet gheloeft. Op dattet woert van

Esay.53.a. Esayas die propheet veruolt worde/twelc hi gesp[ro]
ken heeft. Heer wie heeft onse woerdē geloeft? eñ d[ie]
arm Gods/wie is die geopēbaert. Daer om en mo[ch]
ten si niet geloue[n]. wāt die propheet heeft weder o[m]
Luce.8.b. geseyt/hÿ heeft hoer oogen verblint/en hoer hert ve[r]
Mar.4.b. hert/op dat si niet en sien met dē ogen/eñ mettet he[rt]
Esay.6.c. en verstaen/eñ worden om gekeert/eñ ic hoer geso[nt]
Actu:28.f. make. Dit heeft Esayas ghesproken/als hi zȳ glo[ri]
gesien heeft/eñ vā hem ghesproken heeft. Nochtan[s]
veel oec wt den princen/hebben in hem geloeft/mae[r]
om die Pharizeen en beleden zijt nz/op dat sij wt d[y]
synagoge nz geworpen en souden wordē/wāt si mee[r]
lief gehadt hebbē/die glorie der menschen dan die gl[o]
rie Gods ¶ Eñ IESVS heeft geroepē eñ ghesey[t]
Die geloeft in my/die en geloeft in my niet/maer h[i]
geloeft in die geen die mi geseynt heeft/eñ die my sie[t]
die siet den genē die my geseynt heeft ✠ Ic een lich[t]
wesende/ben in die werelt geromē/op dat al dye gee[n]
die in my geloeft/niet en blijft in duysternisse. Eñ i[s]
saeck dat yemāt gehoert heeft mȳ woerdē/eñ niet e[n]
† bewaert †gheloeft/ic en veroerdel hem nz/want ic en ben nye[t]
geromē op dat ic die werelt oerdelen soude/ mer op d[at]
ic die werelt behoudē soude. Die mi verwerpt/ eñ mi[n]
woerden niet en ontfangt/dye heeft die hem oerdele[n]
sal. Dat woert dat ic gesprokē heb/dat sal hē oerdele[n]
in den laetsten dach/wāt ic en heb wt mi seluē nz ge
sproken. mer die vader die mi gheseynt heeft/die hee[ft]
mi een gebot gegeuē. wat ic seggen sal/eñ spreken sa[l]
Eñ ic weet dat zȳ gebot/dat eewighe leuē is. Daer [om]
dat ic spreeck/dat spreec ic so/gelijkē alst mi die vad[er] g[...]

seyt heeft. *

¶ Dat .xiij. Capit. ✠

ENde voer die hoechtijt vā Paesschē/ wetēde IESVS dat zȳ wre gecomē was/ dat hij gaē soude wt dese werelt/ totten vader. Als hi die zijn lief hadde ghehadt/ die in die werelt waren/ tottet eynde toe/ heeft hi hoer lief gehadt. Eñ alst maeltijt geworden was/ doe die duyuel nv int hert vā Judas Symonis Scarioths gesent hadde/ als dat hij hē verradē soude/ IESVS wetende dat die vader alle dinck hē in zȳ hāt gegeuē hadde/ eñ dat hi vandē vader wt gegaen was eñ tot God gaen soude/ so is hij op gestaen vant auōt mael/ eñ leyde zijn cleeder neder/ eñ als hij een linden douck genomē hadde/ so heeft hi hē seluen ghescrhort/ eñ daer na heeft hi water in een becken gedaen/ eñ begoste te wassren die voeten der discipulen/ eñ te drogē met die lindē douck daer hi mede gescrort was/ so quā hij tot Symon Petrus. Luce.22. a

Eñ petrus seyde hem. Heer/ wast ghi mi die voetē? IESVS heeft geantwoert. eñ hē geseyt. Dat ick doe (d)z en weet gi nv nz/ mer gij sultet hier namaels wetē (P)etrus seyde hē. Ghij en sult mȳ voetē nz wasschen (i)nder eewicheyt. IESVS heeft hem geantwoert. Ist (s)aeck dat ic v niet eñ wasch/ gi en hebt geē deel mz my (S)ymō petrus seyde hē. Heer nz alleē mȳ voetē/ mer (o)ec hādē eñ hoeft. Jesus seide hē/ die gewasschē is/ die (e)n heeft nz vā noet dā dz hi die voetē wascht/ mer hi is (h)eel rein/ eñ gi zijt reyn/ mer nz al/ wāt hi wist wie dz (he)t was/ die hē verradē soude. Daer om heeft hi geseit (gh)i en zijt nz al reyn. Daer ō als hi hoer voetē gewas(sch)ē had/ eñ zȳ clederē genomē (eñ) aēt tafel gesetē was

so heeft hÿ hoer weder om gheseyt. Weet ghÿ wat ic
v gedaen hebbe? Ghÿ noemt mi meester/ en̄ heer/ en̄
ghi segt wel/ want ic bent. Daer om ist saeck dat ick v
voeten gewassren hebbe/ die heer/ en̄ meester (ben) so
zÿt ghÿ oec schuldich malcander die een des anderen
voeten te wassren. Want ick heb v een exempel geg
uen/ op dat ghelÿkerwÿs ic v ghedaen hebbe/ ghi so
mede doen sout. * Voerwaer voerwaer segge ic v/ di
knecht en is niet meerder/ dan zȳ heer/ noch een bod
en is niet meerder/ dan die hem gesonden heeft.

Ist saeck dat ghi dit weet/ so zÿt ghÿ salich/ ist saec
dat ghi dat doen sult. Ic en spreeck niet van v allen. I
weet wie dat ic wtuercorē hebbe. Mer op dat de scrif
veruolt worde. Die broot mz mi eet/ die heeft zȳ hiel
Psal.40 tegen mi op geheuen. Ic segghet v nv/ eer dattet gh
schiet/ op dat/ alst ghescheit is/ ghi ghelouen moech
Luce.10.c dat ict ben. Voerwaer voerwaer seg ick v/ die daer on
fangt/ wie dat ick seynden sal/ die ontfanct mi. En̄ d
mi ontfanct/ die ontfanct hem/ die mi gesondē heeft.

Als Jesus dit ghesept hadde/ soe is hi verstoert gh
weest inden geest/ en̄ hi heeftet ghetuycht en̄ ghesey
Mat.26.c Voerwaer voerwaer seg ic v/ dat een van v sal mi ver
Mar.14 b raden. Daer om sagen die discipulen malcander aen
twifelēde/ vā wien dat hÿ seyde. En̄ daer wasser ee
van Jesus discipulen/ rustende in zÿn schoet/ te weten
die/ de welcke Jesus lief hadde. Daer om heeft Sim
ten̄ hē ge- Petrus dezē gewenct † dz hi vragē soude/ wiet wa
seit/ wie ist daer hi of sprac. Aldus/ als dese op die borst Jesu rus
van welck so seyde hÿ hem. Heer wie ist. Jesus antwoerde. D
hÿ seyt ist/ die ick dit gedoepte broot reykē sal/ en̄ als hi tbro

gedoopt had/ soe heeft hyt gegeuē Judas Symonis
iscarioti eñ na die brock doe is Satanas in hē gegaē
Daer om seyde IESVS hē Dat ghi doet/ dat doet
haestelick eñ dit en verstont niemāt/ vā die daer sitten
de warē/ waer om dat hi hē dit ghesept heeft Wāt die
sommighe meēdē/ ouermits dat Judas dē budel had
de/ dat IESVS hē ghesept hadde/ roopt/ dat gheē dat
ons vā node is/ tottē feestdach/ Of/ dat hi den armen
wat gheuē soude. Daer om/ als hi die brock ontfangē
had/ so is hi ter stōt wtgegaē/ eñ twas nacht. Daer
om als hi wt gegaē was/ so heeft IESVS geseyt Nu
is die soen des mēschē geglorificeert/ eñ God is door
hē geglorificeert. Ist saer dat God geglorificeert is
door hē/ so sal God hē door hē seluē glorificerē/ eñ ter-
stont sal hi hē glorificerē.

Glorificerē of clarificeren is saem/ naeer. etc. vā een anderē ouer al opēbaren.

✠ Myn kynderkēs/ noch een weynich tyts bē ick
met v/ ghi sult mi souckē/ eñ als ick die Joden ghesept
heb/ daer ic ga/ daer en moecht ghi niet comen † Also
eg ic v nv oor Een nieu ghebot geef ic v/ op dat ghi
malcanderē lief hebt/ gelijc ic v lief gehadt heb/ dat gi
malcāder oor lief wilt hebbē Daer in sullen alle (men-
schē) kēnen. dat ghi mȳ discipulē zyt/ ist saeck dat ghi
ief de hebt onder malcāder/ Simon Petrus seyde hē
Heer waer gaet ghi? Jesus heeft geantwoort Daer
ick ga en moecht ghi nv niet volghē/ mer ghi sult na-
maels volgē * Petrus seyt tot hē/ Heer waer om en
mach ic v nu nz volgē/ ic sal mȳ siel voor v settē/ Jesus
heeft geantwoort/ Sult ghi v siel voor mi settē? Voor
waer voorwaer seg ick v/ die haē en sal niet craeyē/ ter
tijt toe dat ghi mi driemael selt versakē

† eñ ic segt v nu

Mar 14 d
Luce 22. c.

¶Dat.xiiij.Capittel ✠

ENde Jesus heeft zijn discipulen geseyt/ En laet v
hert niet verstoert werden/ geloeft ghi in God/ s
geloeft oec in mi. In mijns vaders huys zijn veel won
ghen/ waert saeck dattet anders waer/ ic soudt v gesey
hebben Ic ga om die plaets v te bereyden En ist saer d
ic wech gaen sal om v die plaets te bereyden/ ic sal wede
om comen/ en sal v tot mi seluen nemen/ op dat ghi oec zi
moecht/ daer ic ben En waer ic gae/ dat weet ghi/ en
die wech weet ghi

Thomas seyt tot hem Heer wi en weten niet waer gh
gaet/ en hoe mogen wy den wech weten? Jesus seyde h
Ic ben die wech [en] die waerheit/ en tleuen Nieman
en coemt totten vader/ dan doer mi Waert saeck dat ghi
mi gekent had/ voerwaer ghi soudt mijn vader oec ge
kent hebben. En nv kent ghi hem/ en ghi hebt hem gesien

Philippus seyde hem. Heer toent ons den vader/ en h
is ons ghenoech IESVS seyde hem Dus lange ti
ben ic met v/ en en hebt ghi noch niet gekent? Philipp
†siet dye die mi† gesien heeft/ die heeft mijn vader ghesien/ en h
siet oec. segt ghi/ toent ons den vader En geloeft ghi niet/ d
ic in den vader ben/ en die vader in mi is? Die woer
die ick tot v spreeck/ die en spreeck ic van mi seluen nie
mer die vader in mi bliuende/ die doet die wercken† G
†En ghe- loeft mi/ dat ic in den vader ben/ en die vader in mi is
loeft ghij Of om dese wercken self gheloeft [mi]
niet Voerwaer voerwaer segge ic v/ die in mi geloeft/ d
wercken die ic doe/ die sal hi oec doen/ en meerder dan de
mar.11.c sal hi doen/ want ic gae totten vader En wat ghy begee
mtt.21.c. in minen naem/ dat sal ic doen/ op dat die vader gheglor

reert wert doer dē soen Ist saer dat ghi wat bidt / doer
minē naem/dat sal ic doē. *
✠ Ist dat ghi mi lief hebt/so bewaert mȳ gebodē/
Eñ ic sal den vader bidden / eñ hÿ sal v een ander ver-
troester geuē/ op dat hy met v blÿft inder ewicheyt/ eē
geest des warachticheyts/ die de werelt niet en mach
ontfangē/ wāt si en siet hem niet/ noch si en heeft hem
nz gekēt/ mer ghi kent hē/ want hi blÿft bi v/ eñ hÿ sal
bi v wesen Ic en sal v geē weasen latē/ ic sal tot v comē
Noch eē weynich/ eñ die werelt en siet mi nv nz/ mer
ghi siet mi/ wāt ic leue/ eñ gÿ sult leuē In diē dach sult
ghi kennē/ dat ic in mÿn vader ben/ eñ ghi in mi/ eñ ic
in v Die mÿn ghebodē heeft/ eñ die bewaert/ die is die
geen/ die mi lief heeft/ eñ die mi lief heeft die sal vā mȳ
vad lief gehadt wordē/ eñ ic sal hē lief hebben/ eñ sal hē
mȳ self opēbaren. * Iudas/ niet die Iscarioth hiet
seyde hem/ Heer/ wat isser gheschiet/ dat ghy v seluen
ons openbaren sult/ eñ niet die werelt? IESVS heeft
geantwoert eñ geseyt tot hem
✠ Ist saeck dat mi yemant lief heeft/ hÿ sal mÿn
woert houden/ eñ mÿn vader sal hem lief hebbē/ eñ wi
sullen tot hem comen/ eñ bi hem een woenstat makē/
Die mi nz lief en heeft/ die en sal mȳ woerdē niet hou
en Eñ dat woert dat ghi hoert / en is mÿn niet/ mer
es geens/ die mÿ gesent heeft (te weten) des vaders.
Dit heb ick v ghesеyt/ noch bÿ v blÿuende/ mer die
ertroester die welcke die heylighe gheest is / welcke
geest) die vader senden sal in minen naem/ die sal v al
dinc leeren/ ende sal v in gheuen/ al tgheen dat ick v
heseyt heb.

Vrede laet ic v/mÿ vrede geef ic v. nz gelijc als die we-
relt geeft/geef ict v En laet v hert niet verstoert werdē/
noch nz vresen. Ghi hebt gehoert/dat ic v geseyt heb/
Ic gae/eñ ic coē tot v. Waert saeck dz ghi mi lief hadt/
ghi soude v sekerlic verblydē/wāt ic heb v geseyt/ ic gae
tottē vader/ wāt die vader meerder is dā ick En nv heb
ickt v geseyt/eer dattet gesciet/ op dz gijt geloeft/ alst
† Nv. gheschyet is.
†Hier nae en sal ic niet veel met v spreken/ want die
prins des werelts coēt/eñ hi en heeft niet in my/mer
op dat die werelt kennē mach/ dat ic den vader lief heb
eñ ghelijc als die vader mi een gebot ghegeuen heeft
alsoe doe ick. * Staet op/eñ laet ōs vā hier gaen.

¶Dat.xv.Capittel. ✠

ICk ben een wararchtige wijngaert / ende mijn va-
der is een acker man. Alle rancke/ die in my geen
vrucht en draecht/die neemt hij wech/ eñ al die vrucht
brenghen/die reynicht hij/ op dat hij ouervloedigher
vruchten voertbrenghe. Nv sijt ghij reyn/ om die re-
den die ic v gheseyt heb. Blijft in mi ende ick in v/ ghe-
lijc een wijngaert ranck gheen vrucht en mach voert
brenghen van hem seluen / ten sy saeck dat hy in die
wijngaert blijft. Alsoe noch ghi oec niet/ ten si dz ghi
in mi blijft.
Ick ben een wijngaert/ghi sijt die rancken/ die in mi
blijft/eñ ic in hem/dese brenct veel vruchts voert/ wā
sonder mi en moecht ghi niet doen Ist saecke dat ye
mant in mi niet en blijft/die is vt ghewoрpen / gelij
een wijngaert rāck/eñ is verdorret/eñ sij vergaderē hoe
eñ worpēse int vier/ eñ bernēse. * ✠ Ist saeck da

ghi in mi blijft/ en mijn woordē in v blijuē/ al wat gy
wilt/ dat sult ghi begerē/ en̄ tsal v ghescien. *
✠ Daer in is mȳ vad' geglorificeert/ op dz gy ouer Mat.21.
uloedige vrucht voertbrēct/ en̄ mȳ discipulē wort.
Ghelijc die vader mi lief gehadt heeft/ alsoe heb ick
v lief gehadt. Blijft in mȳ liefst. Ist saer dat ghy mijn
gebodē hout / so sult ghi blijuē in mijn liefst/ ghelijc ic
oec mȳs vaders ghebodē gehoudē heb/ en̄ blijf in zijn
liefste. Dit heb ic tot v gesprokē/ op dat mȳ blijschap in
v blijft/ en̄ v blijscap veruult wort. *
✠ Dat is mȳ gebot/ dat ghi malcāder lief sult heb-
ben/ gelijc als ic v lief gehad heb. Meerder liefst dā de- ephe.5.
se/ en heeft niemāt/ dan dat yemāt zijn ziel set voer zȳ
vrienden Ghi zijt mijn vrienden/ ist saer dat ghi doet
tgeen dat ic v ghebiede/ Hier nae en hiet ic v niet meer
knechtē/ wāt eē knecht en weet niet wat zȳ heer doet.
Ic heb v vriendē genoēt/ wāt al tgeen dat ic vā mȳ va
der ghehoert heb dat heb ic v openbaer gemaect.
Ghi en hebt mi niet wtuercorē/ mer ic heb v vercoren
en̄ ic heb v geset op dat ghi gaē sout/ en̄ vrucht voert-
brēghē/ en̄ v vrucht blijuē soude/ op dz/ wat ghi biddē-
de sijt dē vader in minē naē/ dat hi v dat geeft.
Dit gebiede ic v/ dz ghi malcand' lief hebt Ist dat die 1.ioā.3.
werelt v haet/ so weet dat si mi eer dā v ghehaet heeft.
Waert ghi vā die werelt/ die werelt soude lief hebbē dz
hoer is Mer wāt ghi vā die werelt niet en sijt/ mer ic
heb v van die werelt wtuercoren/ daer ō haet v die we
relt Weest ghedachtich mȳs woerts/ dat ic v ghesegt Luc.21.
heb Die knecht en is nz meerder/ dā zȳ heer/ ist dat sij en̄.6.
mi veruolcht hebbē/ so sullē si v oec veruolgē/ hebbē si mȳ Mat.10.

woert gehouden/ si sullent v oec houdē.
Mer al dit sullē si v doen/ ō minē naē/ wāt si en hel
mat.24.a. bē niet gekēt die mi gesondē heeft En waer ic niet g
mar.13.b comē eñ hadde met hoer gesproken/ so en soudē si g
sonde hebbē/ mer nv en hebben si niet/ daer si hoer so
den mede ōtsculdigē mogen Die mi haet/ die haet o
minē vader Had ic niet werckē gedaen onder hoer: d
niemāt anders gedaē en heeft/ so en soudē si geen s
de hebben/ mer nv hebbē si gesiē/ eñ gehaet/ niet al
mi/ mer oec mijn vader Mer (dit is geboert) op dat
woert vuult soude werden/ dat in hoer wet gescre
psal.34. is Si hebben mi gehaet om niet. *
✠ Eñ als die vtroester coēt/ die ic v vādē vader sey
sal eē geest des waerheits/ die vādē vader wt gaet
† sult ghetuich van mi geuē sal getuchnis geuē van mi Eñ voert ghi † sijt ge
genwant ghi vā tbeginsel met mi sijt.

¶ Dat. xvi. Capittel

DIt heb ic tot v gesprokē/ op dat ghi nz gescā
† sonder sinagoge maken seert en wert Si sullē v † vscreydē/ vā hoer sy
goge/ mer die tijt sal comē/ dz al die geē die v doot
sal hem laten dunckē/ dat hi god een diēst doet E
mat.24.b sullē si v doē/ ouermits dz si nz gekēt en hebbē den
eñ.6.c of mi Mer dit heb ic v toe gesprokē/ op dat/ wan
mar.13.b die tijt coemt/ dat ghi deser ghedachtich sijt/ dat i
Luc.21.c ghesyt heb. * Eñ dit en heb ick v niet geseyt/
tbeginsel/ want ic was met v.
✠ Eñ nv gae ic totten genē/ die my ghesonden h
eñ niemāt van v/ en vraecht mi/ waer dat ic gae
want ick v dit geseyt heb/ so heeft droefheit v her

wilt/mer ic seg v die waerheyt/ tis v vā noede/dat ick
gae/want waert saer dat ic niet en ginck/die vtroester
en soude niet comen tot v/mer ist dat ic gae/so sal ic hē
tot v seynden/eñ als hi coemt/so sal hi straffen die we
relt/van sonde/eñ van dye rechtuaerdicheyt/ eñ vant
oerdel/van die sonde/want sy en gheloouen in mi niet
van die rechtuaerdicheyt/want ick gae totten vader/
ende hier nae en sult ghi mi niet meer sien vant oerdel
want die prinsch vā dese werelt is nv geoerdelt. Hier
en bouen heb ick v noch veel te seggen/maer ghÿ en
moechtet nv nyet draghen. Maer als dye coemt/dye
welcke een gheest is des waerheyts/dye sal v† leyden †leeren
in alle waerheyt/want hi en sal niet spreken van hem
seluen/mer al dat hÿ ghehoert heeft/dat sal hi sprekē/
eñ dat toecomende is/sal hÿ v vercondigen/ die sal mi
groot maken/wāt hÿ salt vāt mijn nemē/eñ v vcon-
ghen. Al tgheen dat dye vader heeft/dat is mijn/ daer
om hebbe ick v ghesevt/dat hÿt van mi sal nemen/eñ
v vercondighen. *

✠ Een weynich/ende ghÿ en siet mi nyet/ende
weder om een weynich/ende ghÿ sult my sien/ want
ick gae tot den vader. Daer om seyden [sommighe
van] zÿn discipulen onder malcander Wat is dat/dat
hÿ ons seyt/een weynich/eñ ghÿ siet mi niet/ eñ we-
der om een weynich/eñ ghi sult mi sien[eñ] want ick
gae totten vader? Daer ō seydē si/wat is dz/ dat hi seit
weynich? Wÿ en wetē nz/wat hÿ seyt. Eñ IESVS
heeft bekent/dat sÿ hem wouden vraghen/ende heeft
oer ghesevt van dat vraecht ghÿ onder malcanderē

dat ic geseyt heb/een weynich en̄ ghi en siet mi nz/en̄
weder om/een weynich/en ghi sult mi sië. Voerwaer
voerwaer seg ic v/ghi sult screyen en̄ weenen/mer die
werelt sal hoer verbliden/ en̄ ghi sult droeuich wesen/
mer v droefnis sal verandert worden in blijscap. Een
vrou als si baert/soe heeft sij droefnis/wãt hoer vre is
gecomë. En̄ als sy tkint gebaert heeft/so is si des ban
gicheyts niet gedachtich/want si hoer verblijt/datter
een mensch in die werelt ghebozen is. Daer om hebt
ghi nv oer droefnis. Mer ic sal v weder om sien/ en̄ v
hert sal hë verblydë/en̄ v blijscap/en sal niemant van v
nemë * En̄ in dien dach en sult ghi mi niet vraghen
Luce.11.b. ✠ Voerwaer voerwaer segge ic v. So wat ghi bidt
den vader in minë naem dat sal hi v geuë/aldus lang
en hebt ghi nyet begeert in minen naem . begeert/en̄
ghi sult verci ighë/op dat v blijschap volmaect sij.
Dit heb ic v doer parabolen geseyt/die tijt sal comë
dat ic v niet in parabolen en sal spreken.mer opelijck
sal ick v van mijn vader vercondigë/in dien dach/sult g
begeerë in mijn naem/en̄ ic en seg v niet/dat ic den v
der bidden sal voer v/wãt die vader self v lief heeft/om
dat ghi mi lief gehadt hebt/en̄ gheloeft hebt/dz ic va
God wtgegaë bë. Ic ben wtghegaë vandë vader/ e
ben gecomë in die werelt/wed om verlaet ic die wer
en̄ gae totten vader. Sijn discipulen seggë hë. Siet n
spreect ghij opelic en̄ ghi en segt geë parabel. Nv w
ten wi/dat ghi alle dinck weet/en̄ ten is v niet van n
de dat yemãt v vraecht/daer doer gelouë wi dat gij v
God wt zijt gegaë. * IESVS heeft hë geãtwoe
Nv geloeft ghi/siet die tijt genaect/en̄ is nv gecome

dat ghi verstroeyt sult worden/een yeghelijc int zijn/
en mi alleen sult laten/en [nochtans] en bē ic nz alleē
want die vader is met my.

Dit heb ic v gheseyt/op dz ghi in my vrede hebt. In
die werelt hebt ghi benauwinghe/maer† hebt goede †betrout
moet/ick heb die werelt verwonnen.

¶Dat.xvij.Capittel. ✠

DJt heeft IESVS ghesproken/en als hi zijn oogē
op geboert hadde inden hemel/soe heeft hi ghe
seyt. Vader die vre is gecomē/glorificeert v soen/op dz
v soen v glorificeert/gelijc als gi hē macht hebt gege-
uen ouer alle vleysch/op dat hi/al die ghi hē gegeuen
hebt/hoer gheeft dat eewige leuen. En dit is teewige
leuen/op dat si v alleen kennen/een warachtich God/
en dien ghi gesonden hebt (te wetē) Jesum Christū.
Jc heb v geglorificeert opter aerdē/twerc heb ick vol-
brocht/twelc ghi mi gegeuen hebt/dat ict doen soude.
En nv so glorificeert my/ghij vader/by v seluen/met
die glori/die ic ghehadt hebbe/eer dat dese werelt by v
was. Jc heb uwe naem gheopenbaert den menschen
welcke ghi my gegeuen hebt/van de werelt. Si hoer-
den v toe/en ghi hebtse mi gegeuen/en sij hebbē mijn
woerden onderhoudē. Nv hebbē si bekent/dat al tgeē
dat ghi mi gegeuē hebt/vā v zijn. want die woerden die
ghi my gegeuē hebt/die heb ic hoer gegeuē/en si heb
bense ontfangē/en hebbē warachtich bekent/dat ick
van v gecomē ben/en si hebben gheloeft/dat ghij my
gesondē hebt. ¶Jc bid voer hoer. Jc en bid voer dye
werelt nz/mer voer dese/die ghi my gegeuē hebt/wāt
si v toe horen. En alle tmijn hoert v toe/en dat uwe

hoert my toe/eñ ic bẽ geglorifireert in hoer. Eñ nv en
ben ic nz in die werelt/eñ dese zȳ inde werelt/eñ ic coẽ
tot v.* ✠ Heylige vadr bewaert hoer doer uwe naẽ
die geẽ die gi mi gegeuẽ hebt/op dz sy een zijn/gelijc
wi oec/Als ic mz hoer was[inde werelt]soe bewaer
de ic hoer in uwe naẽ. Die gy mi gegeuẽ hebt/die heb
ic bewaert/eñ niemãt en isser wt hoer ꝑloren/ dan die
soen des ꝑlics/ op dat die scrift veruolt soude worden.
Mer nv coem ic tot v/eñ dit spreec ic inde werelt/op
dat si myn volmaecte blijscap hebbẽ in hoer seluẽ. Jck
heb hoer geseuert v woert/ eñ die werelt heeft hoer ge
haet/want si van die werelt niet en zȳ geliken ic mede
van die werelt niet en ben. Jc en bid niet/dat ghi hoer
wt de werelt neempt/maer op dat ghy hoer bewaert
vant quaet. Sy en zȳ vande werelt nz gelijkẽ ic mede
tide waer heyt niet en ben van de werelt. Maeckt hoer heylich† doer
uwe waerhz. V woert is die waerhz. Gelijkẽ ghi my
gesondẽ hebt inde werelt/also heb ic hoer oec in de we
relt gesondẽ/eñ voer hoer so heylige ic my seluẽ/ op
dz si oec geheylicht mogẽ zȳ/doer die waerheyt.
Mer ic en bid nz voer hoer alleen/ mer oec voer dye
geen die doer hoer woerdẽ gelouẽ sullen in mi/ op da
sy alle gader een zijn mogẽ/ghelijkẽ als gi vadr in my
eñ ic in v/op dz si mede in ons(alsoe)een zȳ mogẽ/op
dat die werelt gelouẽ mach/dz gy mi ghesonden heb
eñ ic heb hoer gegeuẽ die glori/die gi mi gegeuẽ heb
op dz si eẽ zȳ mogẽ/ gelijkẽ wi oec eẽ zȳ. Jc in hoer/eñ
ghi in my/op dz si volmaect mogẽ zȳ in een.eñ op da
die werelt bekennẽ mach/dz ghi mi ghesondẽ hebt.e
hoer lief gehadt hebt Gelijc gi mi oec lief gehadt heb

Vader/die ghi mi gegeuē hebt/die wil ic/ dat waer ick
ben/dat si(daer)oec met mi zyn/op dat sy myn glorie siē
mogen/die ghi mi gegeuē hebt/wāt ghy mi lief ghe-
hadt hebt voer die† gescapē werlt. Rechtuaerdige vader
die werelt en heeft v oec niet ghekent/mer ic heb v ge † sceppige
kent/en dese hebbē gekent/dz gi mi gesondē hebt. En der werelt
ic heb hoer uwe naē bekent gemaect/en ic salse bekent
makē/op dz die liefte daer gy mi mede lief gehadt hebt
in hoer zyn mach/en ic in hoer. * ¶Dat. xviij. Ca. ✠

ALs Jesus dit geseyt hadde/so is hi wtghegaē
mz zyn discipulen ouer dat lopēde water vā Ce
drō/daer eē tuyn was/in welckē hi ingegaē is/en zijn
discipulen. En Judas die hē verriet/die kende oec die
plaets/wāt IESVS dicwil daer gherome hadde mz
zijn discipulen. Aldus als Judas ghenomē hadde een Mat. 26. e
hoop(knechtē)en dienaers vanden Bisschoppen/ en mar. 14. e.
Phariseē/so is hi daerwaert geromē/met lantaernē/ Luce. 22. e.
en fackelē/en wapenē. Hier om. Jesus wetēde al tgeē
dat hem ouer comē soude/is hij wt gegaē/en heeft
hoer geseyt. Wien souct ghi? Si hebbē hem gheant-
woert. Jesum vā Nazareth. Jesus seyt hoer. Ic bent.
En Judas die hē verriet/die stont met hoer. Als hy
hoer dā geseyt heeft/ic bent/so sijn si achterwaert ghe
gaē/en in die aerde geuallē. Daer ō heeft hi hoer wed
om geuraecht. Wien souct ghi? En si hebbē gheseyt
Jesum vā Nazareth. Jesus heeft hoer geātwoert. Ic
heb v geseyt/dz ict bē. Daer ō ist saec/dz ghi mi souct
so laet dese wech gaē/op dz tvuolt soude wordē twoert
dz hi geseyt hadde. Wt die gheen die ghi my ghegeuē
hebt/en heb ick niemant verloren.

Aldus. Symon Petrus/want hi een swaert hadd
so heeft hi dat wt getoghen/ eñ heeft den Bisschop
knecht geslegen/ eñ zijn rechter oer af gesneden. E
die knecht was ghenaemt Malchus. Daer om he
Jesus Petro geseyt. Steect v swaert in die scede.
Ofen sal ic den dranck niet drincken/die mi die vad
ghegeuen heeft? Aldus die hoep (knechten) eñ Cap
teyn/eñ die dienaers der Joden hebben Jesum ge
gen/eñ gebondẽ/eñ gebrocht alder eerst tot Anna
wãt hi was Cayphas swager/die welcke eẽ Bissc
was van dat iaer. Ende Cayphas / die was die ge
welcke den Joden een raet gegeuen hadde/dattet p
fitelijc was/datter een mensch sterft voer tvolc.

Eñ Symon Petrus volchde Jesum/ eñ een and
discipel. Mer die discipel was den Bisscop bekent/
hy is met Jesu gegaen/in des Bisscops sael/ mer P
Luce.22.f. trus stont buyten aen die doer. Daer om is dye and
discipel wt gegaen/die den Bisscop bekent was/en
heeft die vrou die de poert bewaerde gheseyt/eñ he
Petrum in gebrocht. Aldus heeft die dienstmaecht d
de poert bewaerde tot petrum geseyt. En syt ghi o
niet vã die discipulen van dese mensch. Hij seyde. I
en bens niet. Eñ die knechten eñ dienaers stondẽ/ b
welcke kolen tsamẽ gebrocht haddẽ/wãttet cout w
eñ si warmden hoer. Ende petrus was oec met he
staende/eñ warmẽde hem seluẽ.

Daer om heeft die Bisscop Jesum geuraecht vã
Mar.14.f discipulen/eñ van zijn leeringe. Jesus heeft hẽ gea
woert. Ic heb openbaerlick in de wereld ghesproke
Ic heb altijt geleert in die synagoge/eñ inden temp

daer al die Jodē tsamē comē/ en int heymelick en heb
ic niet gesproken/ Wat vraecht ghy my? Vraecht dē
ghenen diet gehoort hebben/ wat ic hoer gheseyt heb
be. Siet dese weten/ wat ic geseyt hebbe. Eñ als Je-
sus dit gesprokē hadde/ een van die dienaers/ daer by
staende/ heeft Jesus een kinnebacslach ghegeuē seg
gende. Antwoert ghi also dē Bisscop? Jesus heeft hē
gheantwoert. Heb ic qualijc gesproken/ so geeft ghe-
tuych van tquaet/ mer heb ic wel (ghesproken) waer
om slaet ghi my? Eñ Annas heeft hem gebondē ghe
seynt tot Cayphas den Bisscop.
Eñ Symon petrus die stont eñ warmde hē. Daer
om hebbē si hem gheseyt. Sijt ghi oec nz van zijn disci-
pulen. Hi heeftet versaect/ eñ geseyt/ Ic en bens niet.
Eñ een wt die knechtē des Bisscops/ een neef des ge
nen die petrus dat oor of gehouden hadde/ seyde hem.
Heb ic v niet gesien met hem inden hof. Daer ō heeft
petrus hem weder versaect/ eñ ter stont heeft dē haen
gecraeyt. ¶ Aldus so brochtē si Jesum van Cayphā
in die vierscael/ eñ twas smorgens/ eñ si en hebbē niet
gegaen in die vierscael/ op dat si nyet besmet en soudē
worden/ mer op dat si Tpaesscen eten soudē. Daer om
is Pylatus tot hoer wt gegaē/ buytē/ eñ heeft geseyt/
Wat clachte brengt ghi tegen dese mensch. Si hebbē
geantwoert/ eñ hem geseyt. Waert saeck dat hi geen
quaet dader en waer/ wy en souden hem v niet geleuert
hebbē. Daer om seyde hoer Pylatus. Neemt ghy hē
en oerdelt hē nae uwe wet. Daer om hebben die Jodē
hem geseyt. Ons en is nz geoorloft yemant te doodē
op dattet woert Jesu veruolt soude worden/ twelc hy

geseyt hadde/te kennē gheuende/met wat doot dat
steruen soude.
Daer om heeft Pylatus weder om in gegaē in d
vierscael/eñ heeft Jesum geroepē/eñ hē geseyt. S
ghi die Coninc der Jodē? Jesus heeft gheantwoe
Segt ghi dat van v seluen/of hebbent ander v vā n
geseyt. Pylatus heeft geantwoert. Ben ic een Jod
V volc eñ Bisscoppē die hebben v mi gheleuert. W
hebt ghi gedaen? Jesus heeft geantwoert. Mijn r
en is van dese werelt niet. Waert saer dat mijn rij
van dese werelt waer. voerwaer mijn dienaers sou
(voer mi) stryden op dat ic den Jodē niet geleuert
worde/mer nv en is mȳ rijc niet van hier Aldus he
Pylatus geseyt Sijt ghi dā een Coninc? Jesus he
geantwoert. Ghi segtet/dat ic een Coninc ben. Ic
daer toe geborē/eñ daer toe in die werelt gecomen
dat ic die warachticheyt getuychnis soude geuen
die geen die wt die waerheyt is/die hoert mijn stēm
Pylatus seyde hem/wat is die waerheyt?
Eñ als hi dat gheseyt hadde/so is hij weder ō vor
gecomē tot die Joden/eñ seyde hoer. Ic en vinde
saeck in hem. Maer het is v een ghewoente/ dat ic
Spaesschens een quijt laet. Daer om/wilt ghi d
v quijt laet/dese Coninc der Jodē? Sy hebbē gero
Mat.27.b. alle samē weder om seggēde/niet dese/mer Barra
Luce.23.c .eñ Barrabas was een moerdenaer ¶ Capit. xi
Daer om heeft Pylatus doe Jesum ghenom
eñ heeft hem ghegeesselt/eñ die ruyters vl
Mat.27.c tende een croen van doernen/ hebben syse ghese
zijn hoeft/ ende hebben hem om gedaen een pur

cleet eñ si quamẽ tot hem eñ seyden. Weest ghe= Mar.15.b
groet Coninc der Joden/ eñ sy gauen hem kinnebac= Luce.22.a
slagen. Weder om heeft Pylatus wt gegaen buyten
eñ seyde hoer. Siet ic brenge hem v buten/ op dat ghi
kennen moecht/ dat ic geen saeck in hẽ en vinde. Daer
om is Jesus wt gegaen [buyten] draghende een doer
ne croen/ eñ een purpure mantel/ eñ seyde hoer. Siet
en mensch. Daer om als die Bisscoppen eñ dienaers
hem gesien haddẽ riepen si seggẽde. Cruyst hẽ Cruyst
hem. Pylatus seyde hoer. Neẽt gi hẽ/ eñ Cruyst hem/
wãt ic en vinde in hẽ geen saec/ Die Jodẽ hebbẽ hẽ ge
antwoert. Wi hebbẽ een wet/ eñ na onse wet moet hi
steruẽ/ wãt hi heeft hẽ seluẽ dẽ soen Goods gemaect
Daer om als Pylatus dese woerdẽ gehoert hadde/
heeft hi meer geureest/ eñ weder õ in die viersrael ge
gaẽ zijde/ seydẽ hy tot Jesum. Vã waer bent ghi? Eñ
Jesus en heeft hẽ geẽ antwoert gegeuẽ. Aldus seyde
Pylatus. En spreect ghi mi nz toe? weet gij nz dat
macht heb v te crucẽ/ eñ macht heb v vry te latẽ? Je
sus heeft geãtwoert. Ghi en sout geẽ macht hebbẽ te
gens mi/ en waert v vã bouẽ nz gegeuẽ. Daer õ/ die my
v ouer geleuert heeft/ die heeft meerdẽ sonde. Eñ van
(tijt) socht Pylatus hẽ te ontslaẽ. Eñ die Jodẽ heb
geroepẽ seggẽde. Ontslaet ghi dese/ ghi en zijt geẽ
vrient des keysers. Al die hẽ seluẽ Coninc maect/ die seit
tegẽ dẽ keyser. Eñ als pylatus dese woerden gehoert
hadde/ so heeft hy Jesum voert gebrocht butẽ eñ heeft
geseten te recht/ in eẽ plaets die genoẽt is Lythosstra
tos maer opt Hebreeusch Gabbata/ eñ twas parasce
ue des paesscẽs õtrent te seste vre/ eñ hy seide dẽ ioden

Siet uwen Coninc. Eñ si riepen neemt werch/neemt
werch/Cruyst hem. Pylatus seyde hoer. Sal ick v Co
ninc cruycen? Die Bisscoppen hebben geantwoert
Wi en hebbē geen Coninc dan den Keyser. Daer om
heeft hi hem hoer doe gegeuen/op dat hy ghecruyst
soude worden.
Eñ si hebbē Jesum ghenomen/eñ hebben hem wt
geleyt. Eñ dese dragende zȳ cruys/is wt ghegaen in
een plaets/die ghenoemt wort Caluaria/eñ opt He
Mat.27.d. breeus Golgotha/daer si hem gecruyst hebbē/eñ m
Luce.23.e. hem twee ander/an elcke syde een/eñ Jesum int mi
Mar.15.c. del. Eñ Pylatus heeft een tytel gescreuen/eñ heeft s
geset opt cruys/eñ daer was gescreuen. Jesus Naz
renus een Coninck der Joden. Daer om als veel J
den desen tytel ghesien hadden/want die plaets dae
Jesus ghecruyst was/die was nae by de stadt/eñ he
was ghescreuen Hebreeusch Griecx/eñ Latyns
Daer om seyden die Bisscoppen der Joden tot Pyla
tum. En wilt nz scriuen Coninc der Joden. Mer da
hy geseyt heeft/ic ben een Coninck der Joden. Pyla
tus heeft gheantwoert Dat ick gescreuen heb/dz he
ic gescreuen. Daer om/die ruyters als si Jesum gh
cruyst hadden/hebbē sy ghenomē zyn cleeder/eñ he
ben gemaect vier deelen/eē yegelyken ruyter eē deel
eñ een rock. eñ die rock was sonder naet/van boue
samen geweuen ouer al. Daer om hebben sy ghesey
onder malcander/en laet wi hem nz snyden/ mer la
wi lotē wiens datse sy/Op dat die scrift veruolt sou
worden seggende. Sy hebben hoer myn cleederē g
Psal.21. deelt/eñ op mȳ cleet hebbē si tlot ghewozpen. Eñ d

hebbē die ruyters gedaen.

Eñ bi dat cruys I E SV/ stont zȳ moeder/ eñ zijns moeders suster Maria Cleophe/ eñ Maria magdalene. Daer om/ als I E SVS (zijn) moeder gesiē hadde eñ dē discipel/ die hy lief hadde/ daer bi staēde/ so seyde hi zȳ moed. Wyf/ siet/ dȳ soen Eñ daer na seyde hi dē discipel Siet/ dijn moed Eñ van die vre of/ heeft hoer die discipel genomen inde sinen.

Hier na I E SVS wetēde/ dattet al volbrocht was/ op dat die schrift veruult soude worden/ seyde hi. My dorst Aldus/ was daer een vat gheset vol azijns/ eñ sy hebbē een spōgie met azijn eñ ysoop geuolt/ eñ opset tende/ hebbē zijt an zȳ mont geuoecht Daer om/ als I E SVS dē azijn ontfangē hadde/ so heeft hi gheseyt Het is veruolt Eñ mz eē gheneycht hoeft heeft hi dē geest gegeuen.

Daer om die Joden/ wāttet Parasceue was/ op dat ie lichamen niet int cruys en soudē bliuē/ op den sab- oth/ wāt dit was een grotē dach des sabbots/ so heb- ē si Pylatū gebedē/ dat hoer benē ghebroken souden vordē/ eñ wech ghenomē wordē Daer om zȳ die ruy rs gecomē/ eñ hebbē gebrokē die benē van dē eerstē/ ī vā den anderē die mz hē gecruyst was Mer als sy ot I E SVM gecomē warē/ eñ hebbē hē nv doot ge- ē/ so en hebbē sy hem zȳ benē niet gebrokē/ Mer een ā die ruyters/ heeft zȳ side met een lanci doerstekē/ eñ r stont is daer wtgelopē/ bloet eñ water.

Eñ diet gesiē heeft/ heeft getuychnis gegeuē/ eñ zȳ etuychnis is waer/ eñ hi weet dz hi waer seyt/ op dz ji oeck geloeft/ want dit is gesciet/ op dz die scriftuer

Exo.12.g. veruolt soude worden. Een been en sult ghi niet bre
nūe.9.b. ken van hem. Eñ weder om een ander schrifture sey
Zacha.12 c Si sullen sien in wien si gesteken hebbē.
Mar.15.d Hier nae heeft Joseph van Aromathia Pylatum
Mat.27g gebeden/welc oec een discipel Jesu was/mer int hey
melic.om die vrees der Jodē/dat hi werh soude mog
nemen dat lichaem Jesu. Eñ Pylatus heeftet toe ge
laten. Ende Nicodemus die welcke tot Jhesum eers
snachts was geromē/die is geromen/brenghende by
na hondert pont ghemengde mytre/eñ aloes. Aldus
hebben si tlichaem Jesu genomē/eñ hebbent gewon
den in linden doeken/met costelijker saluen/ ghelijc
alst die manier is die Joden te begrauen. Ende in di
plaets daer hi gecruyst was/daer was een hof/ eñ i
den hof een niewe graf/daer noch nyemāt ingheley
was. Daer om/om die parasceue der Joden/ wantt
graf na bi was/so hebbē si Jesum daer gheleyt. *

¶ Dat.xx. Capittel. ✠

OPten eerstē dach des sabboths/is Maria ma
dalena smorgēs doent noch duyster was/ ger
Mat.28.a mē tot dat graft/eñ si sach den steen vant graf ghen
Mar.16.a mē. Daer om liep si/eñ is geromē tot Symon Petr
Luc.24.a. eñ tot dē anderen discipel die Jesus lief hadde/eñ sey
hoer. Si hebben den heer wtet graf ghenomē/eñ w
en weten niet/waer si hem geleyt hebbē. Aldus is P
trus wt gegaen/eñ dien anderen discipel/eñ zijn gh
comen tottet graf/ Eñ daer lieper twee tsamē/eñ die
anderen discipel liep seerder dan Peeter/eñ is eerst g
comen tot dz graf/eñ als hi neder gebort hadde/ hee
hi sien liggen die lakenē/nochtans en is hi daer nz

gegaē. Daer om is Symon Petrus gecomē hē volgē de/eñ hi is int graf gegaē. Eñ hi sach daer liggē die la kenē/eñ den sweet doer/dat op sijn hooft geweest had de/niet liggende met die lakenē/mer verscreydē gerolt in een plaetse. Aldus heeft doe die ander discipel oer in gegaē/welcke eerst gecomē was bijt graf/eñ hi heef tet gesiē eñ geloeft/wāt hi en kende noch die scrifture nz/dat hi vanden doot moste op staē * Daer ō zijn dye discipulen weder om gegaē tot haer seluen.

✠ Eñ Maria stont buten eñ sach an tgraf screy ende. Aldus als sy screyde neychde si hoer int graf/eñ sach twee engelen gecleet met wit/sittende die een ant hooft/eñ die ander an die voeten/daer si Jesus lichaē gheleyt hadden. Si seggen hoer Vrou wat screyt ghi Sij seyt hoer. Sij hebben minen heer ghenomē/eñ ic en weet niet waer si hem gheleyt hebben. Eñ als sij dit ghesyt hadde/heeft si hoer om gekeert/eñ sij sach Jesum staende/mer si en wiste nz dattet Jesus was: Jesus seyt hoer Vrouwe wat screyt ghij? wie soucht ghij? Dese menende dattet een Gardenier was/seyt hem. Heer hebt ghij hem wech gedragen/segtet my waer hebt ghij hem geleyt/eñ ick sal hem halen. Jhe sus seyt hoer. Maria. Sij omghekeert zijnde/seyt hē Rabboni twelcken hiet Meester. IESVS seyt hoer En wilt mi niet rakē/wāt ic en ben noch niet gcclōmē tot minen vader. Mer gaet tot mijn broeders eñ segt hoer. Ic clim op tot minen vader/eñ uwen vader/mijn en God/eñ uwē God. Maria Magdalene is gecomē boetscappēde die discipulē/dz si dē heer gesiē hadde ende hoer dit ghesyt hadde. *

Luc.24.f ✠ Daer om/alst auōt was/op dien dach/ dye eē vi
den sabboth was/eñ die dorē gesloten waren. daer di
discipulē vergadert warē/om die vrees der Joden. J
IESVS geromē eñ stont int middel eñ seit hoer Vr
de si v Eñ als hi dit geseyt hadde/ toent hi hoer die h
den eñ zijn side Daer om als die discipulē/ den heer g
sien haddē/zȳ si verblijt geweest Aldus heeft hi hoe
weder geseyt. Vrede si v/ ghelijc mi dye vader ghesen
heeft/so sende ic v Als hi dit geseyt hadde/heeft hy o
hoer geblasen. eñ seyde hoer Ontfanct dē heylighe
geest. Wiens sondē ghi vergeeft/wordē hoer vergh
Mat.16.c uē. Wiens ghi hout/zȳ ghehouden. *
eñ 18.c ✠ Eñ Thomas eē vā twaleuē/die genoēt is Dy
mus/ en was niet met hoer/ als IESVS quā Da
om hebbē hem die ander discipulē geseyt Wi hebbe
den heer gesiē Eñ hi heeft hoer geseyt Het en si sae
ic en sie in zȳ handen dat teykē der nagelen/ eñ my
vinger steke in dat teikē der nagelē: eñ mȳ hant ste
in zijn side/ic en geloefs niet.

Eñ na acht dagē warē zȳ discipulē weder binnē/
Thomas met hoer. IESVS is geromē met beslot
dorē eñ heeft gestaē int middel eñ heeft geseyt Vre
sȳ v Daer na seyt hi tot Thomas/brēct hier v ving
eñ siet mijn handē: eñ brenct v hant bi: eñ steecktse
mȳ zyde eñ en wilt niet onghelouich wesen maer g
louich Thomas heeft geantwoort eñ geseyt tot he
Mijn heer mijn God. IESVS seyt hē. Wāt ghi
ghesien hebt [Tomas] hebt ghi gheloeft. Salich z
se die niet ghesien en hebben ende gheloofft hebben
Dock veel ander teykēnen heeft IESVS ghedaen

tegẽwoerdicheyt zynder discipulen / de welcke niet ge
screuẽ en zijn/ in dit bouck Mer dese zijn gescreuẽ/ op
dat ghi geloeft/ dat Jesus is/ die soen goods/ eñ op dz
ghi gelouẽde/ hebbẽ moecht/ dat leuẽ/ doer zinẽ naẽ. *

¶ Dat. xxi. Capittel. ✠

Oder na heeft Jesus hem seluẽ weder om geopẽ
baert/ bi die zee Tyberiadis Eñ hi heeft hem al
dus geopẽbaert. Daer warẽ te samen Simõ Petrus
eñ Thomas/ die Didimus hiet/ eñ Nathanael/ welcke
van Cana in Galileẽ was/ eñ Zebedeus kinderen/ eñ
twe ander wt zijñ discipulen. Symõ Petrus seyt hoer
Ic gae vissen. Si seggen hẽ Wi comẽ oec met v Sij
sijn wtgegaen/ eñ [ter stont] geclõmen int scip/ eñ van
den nacht en hebbẽ si niet geuãgen. Eñ alst nv smor
gens gewordẽ was/ heeft Jesus ghestaen opt oeuer
nochtans die discipulen en hebben niet bekent/ dattet
Jesus was. Jesus seyde hoer. Kinderen/ hebt ghi nz
wat toespijse? Si hebbẽ gheantwoert/ neen wi Eñ hi
seyt hoer Worpt aen die rehter side vant scip dat net/
so ghi sult vindẽ: Daer õ hebbẽ si dat geworpẽ/ eñ nv
vermits veelheyt der vissen/ so en mochtẽ sy dat niet
trekẽ: Daer om seyt die discipel/ die Jesus lief hadde/
(tot) Petro/ Tis die heer.

Daer õ Simõ Petrus/ als hi hoerde dattet die heer
was/ heeft hi eẽ rock angedaẽ (wãt hi was naeckt) eñ
heeft hẽ seluẽ geworpẽ in die zee/ eñ die ander discipu-
len met dz scip gecomẽ/ wãt si en warẽ nz verde vãt
lant: mer bi na. cc. cubitẽ/ treckende dat net der vissen/
Daer õ na dat si neder geclõmen zijñ/ op die aerde / sagẽ
si colen liggẽ/ eñ een vis daer op geleyt/ eñ broet Jhe

sus seyt hoer. Haelt van die vissren die ghy nv geuan
gen hebt. Symon petrus is op gheclommē/eñ heeft
getogen dat net opt tlant vol groter vissren/ hondert
eñ.liij. Eñ al wasser so veel/so en is dat net (nochtās)
niet gescoert. IESVS seyde hoer/coemt eet. Eñ nie-
mant van die discipulen dorst hem vraghen. Wie zijt
ghi. Als si wistē dattet die heer was. Aldus is Jesus
gecomē eñ neemtet broot/eñ geeftet hoer/eñ dē visch
des ghelijcs. Dits nv die derde reyse dat IESVS ge-
openbaert heeft zijn discipulen/ als hij vanden doot
op ghestaen was. *

Daer om als si gegheten haddē ✠ Seyt IESVS
tot Symon petrus. Symon Joannis. Hebt ghi my
lieuer dan dese. Hi seyt hē/ia ic heer/ghij weet dat ic v
lief hebbe. Hi seyt hē/ voet mijn lammerkens. Hi sey
hē weder om. Symon Joannis hebt ghi mij lief? H
seyde hē/ia ic heer. Ghi weet dz ic v lief hebbe. Hi sey

†lammer-kens hem weder Voet mijn †scaepkens. Hi seyt hem de-
demael. Symon Joannis/hebt ghi mi lief. Petrus is
droeuich gewordē/om dat hi hē derdemael geseyt had
de. hebt ghi mi lief. Eñ heeft hem gheseyt. Heer ghi
weet alle dinc/ghi weet dat ic v lief hebbe IESVS se
de hem/voet mijn scapen.

Voerwaer voerwaer seg ic v/als ghi ionger waert
gorde ghi v (seluē) eñ wandelde waer ghij wout. Al
ghi out geworden zijt/sult ghi v handē wt steken/ e
een ander sal v binden/eñ leyden daer ghy nz en wil

Eñ dit heeft hi geseyt/te kennen gheuende met w
doot dat hi God soude glorificeren/eñ als hi dit gese
hadde ✠ seyde hi. Volcht mi. Petrus omgekeert zijn

heeft ghesien die discipel/die IESVS lief hadde/volgē de/ die oec int auontmael op zyn borst gerustet heeft/ eñ gheseyt. heer wie is die/die v verraet? Daer om als Petrus dese gesien hadde/seyt hy Jesu. Heer/wat sal dese. Jesus seyt hem. Ist dat ic wil dat hi blyft tot ick come/wat leyt v daer aen? volcht ghi mi.

Daer om is dit woert onder die broeders wt gegaē/ dat die discipel niet en sterft. Eñ Jesus en hadde hem niet gheseyt/hi en sterft niet/mer ist dat ic wil dat hy blyft/wat leyt v daer an? Dit is dese discipel die ghetuychnis gheeft van dese/ eñ heeft dit ghescreuen Eñ wi weten dat zyn getuychnis warachtich is * Eñ daer is noch veel anders dat IESVS ghedaen heeft/twelken waert dat ment al screef/ic meen dat die werelt die boucken niet begrypē en souden/diemen soude scryuen.

¶ Hier is voleynt Sinte Joannes Euangelie.

¶ Hier beghinnen die wercken der apostelen. Ende is tanderde deel van sinte Lucas Euangelie.

¶ Dat eerste Capittel. ✠

†sermoen

Ant eerste †bouck O Theophile/hebbē wi geseyt van altgeen dat Jesus heeft be gonnen te doen/eñ te leerē/tot dien dach toe/in welcke/na dat hi den heyligen geest ghedeelt hadde/eñ geboden gegeuē had de/den vtuercorē apostelen(dat)hi opwaert geuoert is/den welcken hi hem seluen leuende ghetoent heeft †na dat hē die pijn aenghedaen was/eñ dat/met veel bewisingen/als hij veertich dagen lanc van hoer ghe sien wort/eñ spreect(met)hoer vant rijcke Goods/eñ vergaderēde hoer in die selfde plaets/ hoer gheboden heeft/dat si van Hierusalem niet gaen en souden/mer dat si verwachten souden† den beloefden des vaders/ †van den welcken(seyt hij)ghi van mi gehoert hebt/ dat/want Joannes heeft(alleen)int water gedoopt/ mer ghi sult ghedoopt worden doer den heyligē geest niet langhe na dese daghen.

†nae zijn passie
Luce.24.b
†die belof= tenisse
†dē welkē ghij ghe= hoort hebt (seyt hij) doer mijn mont

Aldus/na dien dat si tsamē geromēwaren/so vraech den si hem/seggende. Heer/brengt ghi nv den Israeli ten trijc(weder)op zijn stel? Eñ hi heeft hoer geseyt Ten behoert v niet toe/te weten dye tiden/eñ puncten der tiden/die welcke die vader ghestelt heeft/in sijn ey gen macht/mer ghi sult cracht ontfanghen/nae dien dat de heylige geest/op v gerome is/eñ ghi sult mijn ghetuyghen wesen/niet alleen in Hierusalē/mer oec in gans Judeen/ende Samarien/ia tottet eynde des

ertrijcs. ¶ Eñ dit gheseyt hebbende/so is hij op ge
omen/daer zijt sagen/eñ een wolc heeft hem werh
henomen wt hoer ooghen. Eñ als si die oogen indē
emel hielden/als hi(daerwaert)ghinc/siet twe mā=
en hebben by hoer gestaen/gecleet met witten clee=
ren/de welcke oec geseyt hebbē. Ghi Galileesce mā
en/wat staet ghi/siende na den hemel? Dese Jesus
e van v genomen is inden hemel/also sal hi(weder)
men/gelijckerwijs als ghij hem inden hemel hebt
n gaen. *

Doe zijn si weder om gecomē te Hierusalē vā den
rch /die genoēt wert/ Oliuetū die welc leyt vā Hie
salē een werh des sabbots Eñ als zy in gegaē wa= Olyuetū
so zijn si op geclommē in die cetsael (eñ)daer bleuē dat is een
(te wetē)Petrus/ eñ Jacobus/ eñ Joānes/ eñ An= plaets dair
as/ Philippus/ eñ Thomas/ Bartholomeus/ eñ olijf bomē
atheus/ Jacobus/ Alpheus zoon/ eñ Simō/ Zelo wassen
/ eñ Judas Jacobs broeder/ Al dese volherdē een=
chtelic in [smekē eñ] bidden/ mit die vrouwen/ eñ
aria die moeder vā Jesu/eñ mit zijn broeders

Eñ in dien dagē/ petrus opstaende int midden
die discipulē/ heeft hi gheseyt(eñ die schare vā diē †der broe=
chē was tesamē bi na hondert eñ twintich) Ghi deren
nē (eñ)broeders/ Het was vā nodē/dat dese scrift
veruult soude wordē/ welcke die heylige geest te
geseyt heeft/ door Dauids mont/ vā Juda welck
t geweest een leydtsmā der geenre die Jesum ghe
ē hebbē/want hi mede in onse getal gecorē was/ eñ
cregē hadde een deel vā desen dienst Eñ dese (Ju=
heeft een acker †vercreghē vā tloon des boesheyts Mat. 25. a. †beseten.

en gehanghē zijnde is hi int midden gheborsten/ e
al zijn in ghewanten zijn wt ghestort Ende het is b
kent geworden al die te Hierusalem wonen/ alsoe da
die acker ghenoemt worde / in hore gemeen tael Ace
dema dat is een acker des bloets

Psal.68. Want daer staet ghescreuen int boeck der psalme
†hoer ghe laet† zijn woenstat woest werdē/ en laeter niemāt zi
hoerhnis. die daer in woent En laet zijn bisdoem een ander o
psal.108. fanghen . Daer om ist van node datter een die tsame
met ons een ghetuych si zijnre verrijsenisse geste
wort wt dese mannen / dye met ons geronuersee
hebben al die tijt / dat IESVS een ghestadighe co
uersarie [des leuens] met ons ghehadt heeft beghi
nende van Joannes doopsel tot dien dach toe in we
hi vā ons ghenomen is

En si hebbeder twe gestelt/ Joseph die genoēt
Barsabas die mede ghenaēt is die rechtuaerdighe
Mathiā En als si gebedē haddē/ so hebbē si ghese
Ghi heer/ die welcke alle hertē bekēt toēt wie ghi v
†De plaets uerrorē hebt wt dese twe op dat hi mach vercrigē t
van desen diēst/ en apostelscap daer Judas ouertre
dewt geuallen is/ op dat hi in zijn plaets gaen sou
En si hebbē die loten van hoor gegeuē en tlot is g
uallen op Mathiam en hi is mede verrorē tot dat g
tal der elf apostelē *

¶ Dat .ij. Capittel. ✠

Ende als den dach van pinxster veruult wo
so waren si alle gader eendrachtelic in die sel
plaets Ende haestelick isser een gheluyt vanden
mel ghescriet/ gelijken van een starcke wint come

eñ)heeft veruolt dat geheele huys/daer si sittēde wa
en. Eñ si hebbē gesien gerloof de tongē ghelykē vier
ñ theeft geseten op elc van hoer/eñ sy zyn al veruolt
heweest/met dē heyligen geest/eñ si hebbē beginnē
spreken met †andere tongen/gelykē hoer die gheest †verscheidē
af wt te spreken.
Eñ te Jerusalem waren Joden wonende/religiose
mannen wt alle[hoer]natien die onder den hemel zȳ
ls†dit rumoer verbreet was/ soe isser een menichte †dese stem
amen gheromen/eñ sy is verstoert gheweest/want gheschiet
m)dat een yeghelyck hoer hoerde/ sprekende met
n tael. Ende sy verureemden hem ende verwonder
segghende onder hoer. Siet/en zyn al dese die daer
reken niet Galileesche(mannen)? Eñ hoe horē wi
er/een yeghelyck in zyn tael/in welcke wi geboren
n? Parthi eñ Medi/eñ Elamite/ende die inwoen= Ludē wt.
rs vā Mesopotamia/eñ Judea/eñ Cappadocia(vā) dese lant
onto/eñ Asia/Phrigia/eñ Phamphilia/Egipto/eñ frappen.
n die deelen van Libia/dye welcke ontrent Cyrena
t Eñ die Romeynē vā butē/eñ die Jodē eñ proseliti Proseliti
retes/eñ Arabes/wi hebbē horen hoer sprekende in zȳ die geē
se talen/grote werckē Gods. * Eñ si verureemdē iodē gebo=
e gader/eñ verwonderdē/segghēde ondr hoer Wat ren en wa
l dit doch wesen? Mer die ander seydē/bespottende. ren/ mer
zyn veruolt met most. daer toebe
ñ Petrus staēde met die.xi.(discipulē) heeft zȳ stē keert
heuē/eñ heeft tot hoer gesprokē Ghi Joetsche mā
/eñ alle/ghi die te Jerusalē woēt/dit sult gy wetē/
ontfanct mz v oorē mȳ woerdē/wāt dese en zȳ niet
ncken/als ghy meent/naeden mael dattet(eerst)

die derde vte des daechs is. Mer dit is tgeen datter ge
Joel.2.g. seyt is doer den propheet Joel. Eñ tsal in die laetste da
gen wesen/ seyt God (dat) ic wtstorten sal vã mijnen
vleesch dz geest op alle vleesch. Eñ v sonen/ eñ v dochteren sullẽ
is mensch propheteren/ eñ v iongelingen sullen visioenẽ sien/ eñ
v ouders sullen dromen dromen/ eñ oec op mӱ knech-
ten/ eñ op mijn dienstmaechdẽ/ sal ic in dien dagẽ van
mijnẽ geest wtstorten/ eñ si sullen propheteren/ eñ ick
sal voer teykenẽ gheuen vanden hemel bouen eñ tey-
kenẽ inde aerde beneden/ bloet/ eñ vier/ eñ walmt van
roock. Die son sal in duysternis verkeert worden/ eñ
die maen in bloet/ eer dat die groote eñ openbaerliken
dach des heeren comen sal. Ende het sal wesen. Dat
Rom.10.c soe wie den naem des heeren aenroepen sal/ die sal be-
houden wesen.

✠ Ghi mannẽ van Jsrael/ hoert dese woerdẽ: Jhe
sum vã Nazareth (die daer was) een mã/ vã God ver
toent tot v/ doer crachtẽ ende wonderlijcheyden eñ tei
kenẽ/ die welcke God doer hẽ gedaen heeft int middel
vã v/ als ghi oec self (wel) weet. Dese (Jesum) mz op
gesetten raet/ eñ voerwetenhz Goods/ geleuert zijnde
wãneer ghi (hẽ) genomẽ had/ so hebt ghi hẽ gecruyst
zijnde doer die handẽ der boser menschẽ ghedodet/ den
welcken God verweert heeft/ na dat hy die pijnen des
doots ontbondẽ hadde/ gelikẽ alst onmogelic was/ dz
hij daer of ghehouden soude worden. Want Dauid
Psal.15. seyt van hẽ. Jc voersach den heer altijt voer mi/ want
hi is aen mӱ rechter hant/ op dat ic niet bewegen en
worde. Daer om is mӱ hert verblijt/ eñ mijn tonghe
heeft haer verhoecht daer bouen sal noch mijn vley-

rusten in hope. Want ghi en sult mỹ ziel niet verlatē
n die helle/noch ghi en sult niet gehengē/dat v heyli-
ge verderfnis siet Ghi hebt mi bekent gemaect/die we-
ghen des leuēs/ ghy sult mi met blÿscap veruullē met 3.regū.2.a.
wen aensichte. * patriarck
Ghi mānen eñ broeders/want men mach vrij by v dat is een
ggē/van Dauid die Patriarck/dat hi gestoruē is/eñ eerste/of
egrauē.eñ zÿn graft is bi ons/ tot den dach vā hūdē opperste
Daer om na dien/dat hi een Propheet was/eñ wiste/ vader als
at God hem met eenen gesworen eet gheswozē had- Dauid A-
/datter geschien soude/dat van die vrucht zÿnder lē- brahā etc.
nt als na den vleesch Christus voertromē soude/eñ teen soude
ten op zÿn stoel(Dit)voer wetende/heeft hi vā dye Psal.131
rrisenis Christi ghesproken/dat zȳ siel niet verlatē
is in die helle/noch zÿn vleesch geen verderfnis ge
n en heeft. Dese Jesum heeft God verwect/wiens
etuygen wi alle zÿn.
Daer om doer die rechter hant Goods verheuē zÿn
eñ als hi die belofte des heyligen geest van dē vad
tfangē hadde/so heeft hÿ †dat wt gestort/twelc gÿ †dese gaue
v]siet eñ hoert/want Dauid en is niet in die heme
gercōmē/mer hi seyt/Die heer heeft geseyt mȳ he Psal.109.
sidt aē mÿn rechter hāt/tot dat ic mÿne viandē set
sal(tot)een voetscabel dÿnre voeten. Daer om sal
hele huys vā Jsrael sekerliken weten/dat God den
er eñ Christū gemaect heeft(te weten)dese Jesum
welken ghi gecruyst hebt.
Eñ als si dit gehoert haddē.so zȳ si versleghen ghe
eest vā herten:eñ si hebbē geseyt tot Petrum:eñ die
der Apostelen: Wat sullen wi doē/ghi mannen eñ

broeders? Petrus seyt hoer Doet penitẽcie van v so
den/ eñ laet een yegelic vã v ghedoopt worden / inde
naẽ IESV Christi/tot ꝟgiffenis der sonden/eñ gh
sult ontfangẽ die gaef des heyligẽ geest Want die b
loftenis is v gescièt/eñ v kinderẽ/eñ al die geen die v
re zijn/ die welcke God tot hem roepẽ sal/ die onse he
is/ eñ met veel ander woerden heeft hijt betuycht/
hoer vermaẽt seggende. Wort(doch)behoudẽ wt d
se bose geslacht Daer õ/die gheen die zijn redenẽ [ga
ne]ontfanghen hebben/die zijn ghedoopt Ende da
zijn op dyen dach toeghecomen/ omtrent drye duse
zielen

Eñ si warẽ volherdẽde in die leringe der Apostelẽ/
in die gemeynscap/eñ in die brekinge des broots eñ
bedingẽ Eñ alle ziele heeft een vrees gecregẽ/ eñ v
wonderlichedẽ eñ teykenen worden ghedaen doer d
ApostelẽEñ al die geloefdẽ/die warẽ tsamẽ geuoe
eñ haddẽ alle dinc gemeen Eñ sy vercoften hoer p
sessiẽ eñ hoer goedẽ/eñ deeldẽt(hoer)alle gader/na
een yegelic vã node was Eñ dagelix eendrachtelic
den tẽpel volherdẽde/eñ doer elcke huyse tbroet brel
de/so namẽ si(met)malcãder spijs/ met bliscap eñ s
pelheyt van hertẽ/God louende/eñ gonst hebbẽde
alle volck Eñ die heer voechde alle daghe meer tot
vergadernis die daer salich soude werden

¶Dat.iij.Capittel.

ENde Petrus eñ Joannes clommen tsamen
den tempel/totter negender vre des bedingh
Eñ een man/ welck crepel was van zijn moeders li
aem(die)worde ghedraghen/welcken si dagelix se

oer die poert des tempels/ die welcke genoemt wort/
e scone (poort) op dat hi een aelmis soude begheren
an die inden tempel quamen Dese (mensch) als hij
hesien hadde/ dat Petrus eñ Joannes inden tempel
mende waren/ so badt hij/ op dat hij een aelmis sou=
ontfanghen Eñ als Petrus met Joannes hē aen
hesien hadden/ so heeft hij ghesegt. Siet ons aen/ eñ
merckte op hoer/ hopende/ dat hi van hoer wat ont
nghen soude. Ende Petrus heeft ghesegt. Syluer
de gout en is met mij nyet/ maer dat ick hebbe/ dat
eue ick v. Inden naem IESV Christi van Naza=
th/ staet op ende wandelt/ ende zijn rechter hant ne=
nde heeft hij hem op gerecht Eñ ter stont zijn zij
ten ende zijn aenclauwen gesterckt/ ende op sprin.
ende/ heeft hij ghestaen/ ende hij wandelde/ ende hi
met hoer inden tempel ghegaen/ wandelende ende
inghende/ eñ God louende.

¶ Ende al tvolck heeft hem wandelende eñ God
ende ghesien/ ende sij hebben hem ghekent/ dat hij
zheen was/ die om een aelmis ghesete hadde/ an
schone poort des tēpels. Eñ si zijn veruult van ver
ndinge/ eñ verwonderinge op tgeen dat hem ge
t was † Ende als die crepel/ die ghesont ghewor= † eñ als sij
e was/ Petrum eñ Joānem aenhinck/ so is al tvolc Petrū eñ
oer ghelopen/ int poortael/ twelc genoemt wort/ Joannem
ertael) van Salomon seer verwonderende. saghen.
Petrus dit gesien hadde/ so heeft hi geantwoert
t volc. Ghi mannē van Israel/ wat verwondert
daer of/ of wat siet ghij ons aen/ alleens of wi dz
se cracht of † goddyenstichegt ghedaen hadden/ † mogēhz

dat dese wanderde: ✠ God van abraha/ en God va
mat.27.b. Isaac en God va Jacob God va ose vadere die hee
Mar.15.a. ft soe Jesum gheglorifireert/ de welcke ghi gheleu
Luce.23.c. en versaect hebt int aensicht va pilatus / nae dien
Joa.18.g. hy gheoordelt hadde/ hem/ quyt ghelaten te word
Mer ghi hebt de heylighe en rechtuaerdighe versa
en ghi hebt gheeyscet dat hi v een ma die een doots
gher was/ vri gheue soude/ mer de gheuer des le
hebt ghi ghedoot/ de welcke God heeft va de dode
wert/ wiens ghetuge dat wi zijn/ en door tbetrou
in zijne naem/ so heeft hi dese (mesche) welc ghi
en kent/ zijne naem sterc ghemaect en tgheloof t
door he is heeft hem/ int aensicht va v allen/ dese
sontheyt gegeue
Eccl.17.a. En nv weet ick/ broeders/ dat ghy dit wt onwete
Mat. 4.c. gedae hebt/ gelijke als oock v princ e Mer god hee
Mar.1.b. dus veruult/ tgee dat hy voorkundicht hadde/ doo
mont va al zijn Prophete zijn Christus gepassy
worde. Daer o latet v leet wesen/ en wert bekeert
dat v sonde wt gedae moge werde. * op dat/ wa
die tijden va verkoelinghe comen sullen/ vant aen
Goods/ en dat hi seynde sal den ghene/ die v te v
ghepredict is (te weten) Jesum Christum/ die we
moet de hemel ontfange/ tot die tijde des verniewi
van alle dinghe/ die welcke God ghesproke heeft
tbeghinsel/ door de mont va alle zijn heylige Pro
Deut.18.c ten Moises heeft totte vaders gheseyt Die heer/
God/ sal v een Propheet verwecke/ van v broed
mijns ghelijc/ hem sult ghi hore (en luystere)
tgheen dat hi v seggen sal Want het sal gheschie

alle ziele die welc den Propheet niet hoten en sal dat si
vtgedaē sal werdē vāt volc Immer alle Prophetē die
gesprokē hebbē vā Samuels (tydē of) eñ daer na[so
veel alser] gesprokē hebbē/ die hebben oor dese daghē
vercondicht Ghi zijt kÿderē der Prophetē/ eñ des tes
tamēts/ twelc God † getuycht heeft tot onse vaderen † gescickt
segghēde tot Abrahā Eñ in v saet sullen alle geslachten Gen. 12.
des aerdē gebenedijt werdē V heeft God eerst/ na dat
hi zijn soen IESVM verwecht hadde/ hē gesondē v
gebenediende op dat een yegelic vā v/ hē keren soude
vā zijn onrechtuaerdicheyt

Dat .iiij. Capittel

Alde als si noch tottet volc sprakē so zÿ hoot die
priesters ouergeromē/ eñ die meesters vā den
tempel eñ die Sadureen † qualic nemēde dat si twolck † drœuich
leerdē eñ vercondichdē in IESVS naem die verrÿse= wesende
nis vandē dodē eñ si hebbē die handē in hoot gheslegē/
ende hebbē se in die geuangenis geset tot sanderē daechs
want het was nv auont Eñ veel vā diē die tsermoen
ghehoort haddē/ hebbē gelooft/ eñ tgetal vā die (gelo=
uighe) mannen is ghewordē omtrent vijf duysent
Eñ het is gesciet sanderen daechs/ dat vergadert
werden hoot princen eñ ouders/ eñ scriftgeleerdē te
Ierusalē/ eñ Annas die princе der priesterē/ eñ Cay=
phas/ eñ Joannes/ eñ Allexander/ eñ so mēnich alser
des bisscops gheslacht warē Eñ als si hoot int middē
geset hadden/ so vraechden si Doot wat cracht/ ofte
in wat naem hebt ghi dit ghedaen? Doe petrus veruult
wort met den heyligē geest/ heeft tot hoot geseyt Ghi
princē des volcs/ eñ ouders vā Israhel/ ist saer dat wi

huyden voordelt wordē/ vā dat wi den crancken mēsch
Mat.21.d goet gedaē hebbē/ waer doer dz hy gesont gemaect is
Mar.12.a so si v allen dit bekēt/ eñ tgehele volck van Israel/ dat
Luce.10.c doer die naē IESU Christi vā Nazareth/ welckē ghi
1.pet.2.a. gecruyst hebt/ die God verwect heeft vandē dodē Doer
dese (IESUM) staet dese hier gesont voer v/ dese (Je-
sus) is die steen/ die van v timerende verworpē is/ dye
geworde is een hooft vā een houck/ eñ in niemant an
ders en isser salicheyt/ wāt daer en is anders geē naē
onder den hemel ghegeuē den menschē/ daer wi in sa
lich moetē wordē. ¶ Mer siēde die vriheit int sprekē
van Petrus eñ Joannes/ eñ als si beuondē hebben/
dattet ongeleerde menschē/ eñ leke warē/ so verwonder
den si/ eñ kendē hoer/ dat si met IESU geweest haddē
eñ siende dē mensch staende bi hoer die gesont gewor-
den was/ so mochtē si daer niet tegen seggen/ mer als
si hoer wten raet geboden te gaen/ so spraken si te sa-
men onder hoer segghende. Wat sullen wy dese men
schē doen? want het is openbaer/ alle die te Jerusalem
wonende zijn/ dat daer is een bekent teykē van hoer ge
daē/ eñ wi en mogent niet missaken/ mer op dattet nz
meer verbreyt en wort onder tvolc/ laet wi hoer swaerli
kē dreygē/ op dat si hier na niet en sprekē enich mēsch/
in dese naē. Eñ als si hoer geropē haddē/ so hebben si
gebodē/ dat si niet met allen sprekē soudē/ noch leerē in
den naē vā IESU. Mer Petrus eñ Joānes antwoer
dende/ hebbē si tot hoer geseyt. Oft recht is voer gods
aensicht/ v meer te horen dā God/ oerdelt (ghi dat self)
want wij en konnen niet swigen/ tgeen dat wi gesien
eñ gehoert hebbē. Eñ sy hebbē hoer met dreygē quijt

gelaten/niet vindende waer om dat si hoer pinigē sou
den om tvolcx willen/wāt si alle gader god glorificeer
den/van tgeen datter gesciet was/ wāt die mēsch was
meer dan.xl.iaer(out) an welckē dit teyken van geson
heyt ghedaen was.
Eñ quijtgelaten zijde/ zijse geromē tot hoer (mede=
Apostelē)eñ hebbē hoer vrondicht al tgeē dz de princē
ā priesterē eñ ouders gesecyt haddē/welcke als zijt ge
hoert haddē so hieuē si eendrachtelic die stē tot God/eñ
hebbē geseyt. Heer [ghi sijt God] die hemel eñ aerde
gemaect hebt/eñ al tgeen dat daer in is/ die welcke ge
sprokē hebt/doer dē mōt vā onse vader/v kint Dauid
waerom hebben die heydens gegrimmet/eñ(waer ō) psal.2.
ieestet volc idelheit bedacht? Die conigē des aertrijcs
hebben(mede)bi gestaen/eñ die princen zijn in een ge
omen/tegen den heer eñ teghen sinē Christum.
Want si zijn voerwaer te samen ghecomen in dese
tadt tegen uwen heylighen soen IESVM/die ghi ge
alft had(teweten) Herodes samen met Pourius Py
atus/met die heydenen.eñ tvolc van Jsrael/ō te doen
altgheen/dat v hant eñ v raet/te voren gheoerdineert
hadde om.te gheschien. Eñ nv heer siet hoer dreyghē
n/eñ geeft v knechten op dat si met gansen betrou.
en/v woerden spreken moghen/v hant daer toe rey.
ende/ op dat gesontheyt/eñ teykenē/ eñ wonderliche
n gedaē mogē worden/doer den naē van uwen hey
lē zoen IESVM Eñ als si gebeden haddē/so is die
plets beroert gewordē/daer si in warē vgadert/ende
sij alle gader vuult gewordē met den heylighē geest
eñ spraken Goods woerdē met betrouwen

✠ En̄ die veelheyt der gelouigen hadden een hert
en̄ een siel. En̄ niemant en seyde datter yet zijn (eygē)
was/ van tgeen dat hi besadt/ mer alle dinc was hoer
ghemeen/ en̄ met groote cracht/ gauen die apostelen
ghetuych van die verrisenis des heeren Jesu Christi
En̄ grote gracie was op hoer allen/ want daer en was
niemant behoeftich onder hoer/ want so menich alser
ackeren of huysen besaten (die ackeren of huysen) ver
copende/ brochtē sy die waerde van tgheen datter ver
coft was/ en̄ leydent voer die apostelen voetē. En̄ een
yegelijc worde gedeelt/ na dat elck van node was *

En̄ Joses die vā die apostelen genoemt worde Bar
nabas/ dat is een soen van vertroestinge/ een Leuijt/
(wt) Cypers van gheslachte/ als hi een acker hadde
heeft hi die vercoft/ en̄ heeftet tloen ghebrocht/ en̄ ge
leyt tot die voetē der apostelen. ¶ Dat. v. Capit.

EEn man genaemt Ananias/ met Saphira
zijn wijf/ die hadde een possessi vercoft/ en̄ had-
de van tloon wech geleyt/ dat zijn wijf oer (wel) wiste/
en̄ een deel gebrocht (hebbēde) heeft hijt voer die apo-
stelen voeten geleyt. En̄ Petrus heeft geseyt **tot A-**
† becoort **naniam.** Anania/ waer ō heeft die duuel v hert † ver-
uolt/ op dat ghi den heyligen geest liegen soudt/ en̄ be
driegē van tloon des ackers? En bleef si nz altemael
v/ en̄ vercoft zijnde/ was sy niet in uwe macht? waer
om hebt ghi dit in v hert op geset? Ghi en hebt dē mē
scen niet gelogen/ mer God. En̄ Ananias dese woer
den hoorende/ so heeft hi neder vallende die geest gege
uen. En̄ daer is een groote vrees gheromē/ op alle die
geen die dit gehoert hebbē En̄ die iōgelingē op staēde

hebben hem wech gedaen/eñ wt ghedraghen zijnde begrauen.

Eñ daer tussren is geleden een wijl(tijts)ontrent van drie vren(dat)zijn wijf/niet wetende watter gescyiet was/in geromẽ is. Eñ Petrus heeft hoer ghe antwoert. Segt mi/Hebt ghi den acker also duyr verkoft: Eñ si heeft gheseyt/Ja/ alsoe duyr. Eñ Petrus heeft tot hoer geseyt. Waer om hebt ghi onder v tsamen gestemmet/ op dat ghi den geest des heerẽ tẽpte ren soudt: Siet/die voeten van die geen die v man begrauen hebben/die zijn hier voer die dore/eñ sullen v oer wt dragen. Eñ ter stont is si voer zijn voeten ghe callen/eñ heeft die geest gegeuen. Eñ die iongelingẽ ngegaen zijnde/hebben hoer gheuondẽ doot/eñ heb dese wt gedragen/eñ by hoer man begrauẽ. Eñ daer s een grote vrees geromẽ/op al die vergaderinge/eñ p alle die geen die dit hoerden.

✠ Eñ doer die handẽ der apostelẽ worden veel tey cnẽ eñ wonderlijcheydẽ gedaen in tvolck. Eñ si wan alle gader eendrachtelick/in Salomons portael. ler niemãt van die ander dorste hem met hoer voe hen/mer tvolc maecte hoer groot. Eñ die veelhz vã dẽ heer geloefden die vermeerderde/ van mannen vrouwẽ/also dz si die cranckẽ wtbrochtẽ/op die stra n/eñ leydẽse in die beddẽ/eñ koetsen/op dat die schau van Petrus comẽde/ te minsten yemãt van hoer chemẽ soude/eñ al te samẽ verlost soudẽ mo n wordẽ van hoer siectẽ Eñ daer is oec een me hte/vã die ontrẽt liggẽde stedẽ/te Hierusalẽ ghero aenbrẽgẽde/die siekẽ/eñ die vandẽ onreyne geestẽ

gequelt wordē/die welcke al gesont gemaect wordē
En̄ die prins der priesteren opstaende/en̄ al die me
hem warē/twelc is die secte der Sadureē/veruolt zij
de van nidicheyt/en̄ hebbē die handen in die apostele
geslegen/en̄ hebbē hoer gheset/in die gemeen geuā
kenis. Mer die engel Goods heeft inde nacht op gh
daen die doren vande kercker/en̄ hoer wt gheleyt he
bende/so heeft hi gheseyt. Gaet/en̄ inden tempel sta
de/so spreectet volc alle die woerden vā desen leuē. E
als si dit gehoert haddē/soe zijn si inde dageraert gh
gaen inden tempel/en̄ si leerden.

En̄ die prince der priesterē comēde/ en̄ die met he
waren/so hebbē si tsamē gheroepen den raet. en̄ al d
[oerden vande] ouderē der kinderē van Israel/en̄ h
bē tottē kercker gesondē die gene die hoer wt breng
soudē. En̄ als die dienaers gecomē warē/en̄ hoer n
gheuondē haddē/indē geopendē kercker/ weder o
gecomen zijnde/hebbē zijt geboetscapt seggēde. W
hebben immer die kercker gheuondē geslotē met a
naersticheyt/en̄ die bewaerders buyten staende vo
die doren. Met als wijen op gedaen haddē/so hebb
wi daer nyemāt in geuondē. En̄ als dese woerden
hoert haddē [die priesterē] en̄ meesters vandē tem
en̄ die princē der priesteren/so twyfelden sy van ho
wat dinc dattet wordē soude.

En̄ een tot hoer comēde/heeft hoer geboetscapt(
gende) Siet/die mānē/die ghi inde kercker geset h
die zijn indē tempel/staende/en̄ leerēde tvolc. Doe h
ben die tēpel meesters en̄ dienaers heen ghegaen
hebbē hoer gehaelt sonder gewelt/wāt si vreesdē tv

op dat ſi niet geſteent en ſoudē wordē. Eñ als ſi hoer
gehaelt haddē/ ſo hebbē ſi hoer gheſet inden raet. Eñ
die prince der prieſterē heeft hoer geuraecht ſeggēde.
En hebben wi v niet eens eñ weder om verbodē/ dat
ghi niet en ſoudt leeren in deſe naē? Eñ ſiet/ ghy hebt
Jeruſalem veruolt met v leeringe/ eñ ghi wiltet bloet
vā deſe menſch/ op ons brenghen.
Mer Petrus eñ die apoſtelē antwoerdēde/ hebbē ge
eyt. Het is van node/ datmē God meer gehoerſaē is/
an dē mēſcē. God onſer vaderē/ die heeft Jeſum ver=
vect/ welckē ghi gedoot hebt/ hangēde aen thout De
een prince/ eñ behouder weſende/ heeft God verhe=
ē mz zȳ rechterhāt/ om te geuē penitencie Jſrael/ eñ
ergiffenis der ſondē. Eñ wi zȳ getuygē van tgheen
at wi ſeggē[daer bouē]oer die heylige geeſt die God
egeuē heeft/ die hē gehoerſaem zijn. Eñ als ſi dit ge
oert haddē/ ſo worden ſi ghedeelt/ eñ hielden raet/ op
at ſi hoer ſouden doodē. ¶ Eñ een pharizeus
den raet opſtaende ghenaēt Gamaliel/ een doctoer
nde wet/ die groot gherekent was by al tvolck/ dye
eft gebodē/ dz die apoſtelē een weynich buytē gaen
idē. Eñ heeft tot hoer geſeyt. Ghi mānē vā Jſrael
t voer v/ vā deſe menſcē/ wat ghi doen ſult/ wāt voer
e dagē is gheweeſt Teudas/ ſegghende dat hi wat
oots was/ dien welckē aēhingē een getal/ vā ontrēt
c.mannē/ die welcke gedoot is/ eñ al die hē geloef
zȳ ꝟſtroeyt/ eñ tot nz gebrocht. Na deſen iſſer ghe=
eeft Judas Galileus/ indē daghē des belidings/ eñ
eft veel volcs na hē ꝟkeert/ eñ hi is vergaen/ eñ alſo
al alſer hē gehoerſaē geweeſt haddē/ die zȳ ꝟſtroyt

† gebiende hebbē wy v geboden

Penitēcie is een heel veranderī ghe des herten

Eñ nv seg ic v onthout v van dese mẽschen/ eñ laet se (gaẽ) Want ist saec/ dat dese raet of (dit) werck wt de menschẽ is/ so salt vergaẽ Mer ist saec dattet wt God is/ so en moecht ghijt nz/ te niet makẽ (Eñ siet toe) dz ghi nz beuondẽ en wort te stridẽ tegen God/ eñ dese sentenci hebben alle die ander gheuolcht/ eñ als si die Apostelẽ geropẽ haddẽ/ so hebbẽ si hoer gegeselt (eñ) ghebodẽ/ dat si niet spreken en soudẽ in dẽ naẽ IESV eñ si hebbẽ hoer quijt ghelaten.

†den naẽ. Jesu Eñ aldus gingẽ si blide wesende/ van dẽ ansicht des raets/ want si waerdich gereket warẽ/ dat si voer † sinẽ naẽ scandelicheyt aengedaẽ wordẽ Eñ si en hieldẽ nz op/ dagelix in den tempel/ eñ in elcke huysen te lerẽ/ eñ te vercondigen Jesum Cchristum.

¶ Dat vi. Capittel.

IN dien dagẽ/ als tgetal der discipulẽ ꝟmeerde/ so isser een murmuraci opgeresen/ van die Griekẽ/ teghẽ den Hebreuschẽ/ daer om/ want haer weduwẽ veracht wordẽ in den dagelicsen dienst Eñ als die. xij. (Apostelẽ) beuolen haddẽ/ dat die menichte der discipulen bi hoer comẽ souden/ so hebben si geseyt † Ten behaecht ons niet/ dat wi Goods woert verlatende/ ter tafel dienẽ souden Daer om broeders siet ront õ (na) vij. mannẽ wt v/ vã merckelike bequamhz/ vol vanden heyligẽ geest/ eñ wijsheyt/ den welckẽ wij dit werck beuelen sullẽ/ eñ wi sullen ons becommerẽ (in) bedinge/ eñ twoert (Goods) aen te dienẽ Eñ dese woerden behaechden voer die gheheele menichte. Ende si hebben wt gecoren Stephanũ/ een man vol gheloefs/ eñ vãden heyligẽ geest/ eñ Philippum eñ Prochorũ/ eñ

† ten is nz behoerlic.

Nicanorum eñ Timonem/ eñ Parmenã/ eñ Nicolaum
prosylitũ van Antiochiẽ. Dese hebbẽ si gheset int aen=
sicht der Apostelẽ/ eñ als si gebedẽ hadden/ so hebbẽ sy
die handẽ op hoer geleyt
Eñ twoert Goods wies/ eñ tghetal der discipulen
worde te Hierusalẽ zeer vmenichuuldicht/ eñ eẽ gro=
te scaer der priesterẽ/ warẽ den geloef gehoersaem.
✠ Voert Stephanus vol van graci eñ sterckz/ toe
e wonderlichedẽ eñ grote teykenẽ in tvolck Eñ daer
n sommige opgestaen wten synagoge/ dye genoemt
ort/ vãde Libertinẽ/ eñ van Cyrenẽ/ vã Alexandrinẽ/
i van Cylicie/ eñ van Asiẽ/ disputerende met Stepha
o/ eñ si en mochtẽ niet wederstaen/ die wijsheyt eñ dẽ
eest die daer sprack Doe hebben si toe gemaect man
/ die welck seggẽ souden Wij hebben hem gehoert
itige woerdẽ seggen tegen Moysen eñ God. Eñ si
bben tvolck beroert/ eñ den ouders/ eñ den schriftge
rdẽ/ eñ ouervallende hebben si hem gheuanghẽ/ eñ
bben hem inden raet gebrocht/ eñ hebben daer val=
se tuyghẽ gestelt/ welcke seggẽ soudẽ Dese mensch
hout niet op/ te sprekẽ spitige woerden/ teghen dese
lige plaets/ eñ wet/ want wij hebben hẽ ghehoert
gende Dese Jesus van Nazareth sal dese plaets ✠
uẽ/ eñ die insettinge veranderẽ/ die Moyses õs ghe
ert heeft. Eñ al die indẽ raet saten/ hem aensiende/
bẽ si gesiẽ zijn aensicht/ als een Engels aensicht

¶ Dat.vij. Capittel.

ENde die prince der priesterẽ heeft geseyt Zijn de=
se dingẽ aldus gelegẽ: Eñ hi heeft geseyt Ghi
nnẽ/ broeders eñ vaders hoert (doch)

God der glorien heeft geopenbaert onse vadē Abra
ham/doe hi in Mesopotamia was/eer dz hi in Char
Geñ.12.a ram woende/eñ heeft tot hē geseyt Gaet wt v lant/e
wt v maechscap/eñ coemt in tlant dat ic v wijsen sa
Doe is hi gegaē wtet lant der Chaldeen/eñ heeft g
woent in Charran. Eñ van daen/ nae dat zijn vade
gestorue is/so heeft hij hem ouer gebrocht in dit lan
daer ghi nv in woent. Eñ hi en heeft hē daer in gee
erf gegeuē/ia niet een voetstap/eñ hi heeft hē beloef
Gene.15.c dit hem te geuen te besittē/eñ zijn saet na hem/als h
noch geen soen en hadde. Eñ God heeft also ghesp
kē/dat zijn saet soude worden inwoenders in eē vre
lant/eñ dat si dat onder eygendom brengen soudē/e
qualick handelen vier hondert iarē. Eñ die heydēs
si dienē sullen/die sal ic oerdelē/heeft God geseyt. E
daer sullen si wtgaē/eñ sullen mi dienē in dese plaet
Eñ hi heeft hē gegeuen dat testamēt des besniden
eñ dese (Abraham) heeft geteelt Isaac/ eñ heeft he
besneden/den achsten dach/eñ Isaac heeft geteelt I
cob/eñ Jacob heeft geteelt die.xij.patriarckē.
Eñ die Patriarcken doer nidicheyt beroert wesen
Geñ.37.f hebben sy Joseph vercoft in Egyptū. Eñ God w
met hē/eñ hi heeft hē wt genomē vā al zijn tribula
eñ hi heeft hē ghegeuē gracie eñ wijsheyt/voer P
rao den Coninc vā Egyptē. Eñ hij heeft hem ghe
een ouerste ouer Egyptē/eñ ouer al zijn huys.
Eñ daer is eē duyr tijt gecomē/op al tlant vā E
Geñ.42.c ten/eñ Chanaan/eñ een groote bangicheyt/ eñ o
vaders en vonden geen spijs. En als Jacob geho
hadde/datter coren was in Egypten/so heeft hy o

aders eerstwerf gesonden/eñ als hi hoer anderwerf Geñ.45.d
esonden hadde/so is Joseph van zijn broeders bekẽt
hewordẽ/eñ Josephs gheslacht is Pharaoni be-
ent ghewordẽ. Eñ als Joseph een bode ghesondẽ
adde/so heeft hi Jacob zijn vader tot hem ontboden
ĩ al zijn maechscap tot.lxxv.sielen. Eñ Jacob is ne-
r geckommen in Egyptẽ Eñ hij is ghestoruen/eñ
nse vaders/eñ si zijn ouer ghebrocht in Sychem/eñ
t graf geleyt/twelc Abraham gheroft heeft/om tsil
ere ghelt/van die kinderen van Emor/een soen van
ychem.

Eñ als die tijt des beloftenis nakede/daer God of Ge.49.a
sworen hadde(tot)Abraham/so ist twolc gewassẽ/
is vermenichuoudicheyt in Egyptẽ/tot datter een
der Coninc op gestaen is/die Joseph niet gekẽt en
dde. Dese bedriegende onse geslacht/heeft hij onse
ders gequelt/op dat sij die (nieu geboren)kinderen Exo.1.a
rworpen souden/op dat die vruchten niet leuendich
esen en souden. In die selfde tijt is Moyses ghebo
n/eñ heeft God aengenaem geweest/die welc ghe Exodi.2.a
et is drie maendẽ in zijns vaders huys. Eñ wt ge-
zijnde/heeft hem die dochter vã Pharao genomẽ/
heeft hẽ geuoet hoer seluẽ tot eẽ soen. Eñ Moyses
geleert ĩ allewijsheyt der Egiptenarẽ/eñ hi was mach
h in werckẽ eñ woerdẽ. Eñ als hi (out) was eẽ tijt
xl.iarẽ. So is hẽ indẽ sin gecomẽ dat hi versoekẽ soude
broeders dẽ kinderẽ van Israel. Eñ als hi ghesien
dde/datter eenẽ ongelijc ghedaẽ worde/so heeft hij
n bescermt/eñ als hi dẽ Egiptenaer geslagẽ had-
so heeft hi ghewraect dẽ ghenẽ die ongehelijc leedt

Ende hy meende / dat zyn broeders souden versta[...]
hebben / dat God hoer soude salicheyt gheuen do[...]
zyn hant. Mer si en hebbent niet verstaen En tsan[...]
ren daechs is hi van hoer gesien (daer si waren) kiu[...]
de / en hi heeft hoer tot eendrachticheyt ghebrocht se[...]
gende. Manne / ghi zyt broeders / waer om doet gh[...]
malcander leet? Mer die geen die daer onghelyck de[...]
zyn naesten / die heeft hem verdreuen seggende. W[...]
heeft v een prinsch en rechter ouer ons gestelt? W[...]
ghi mi dooden / ghelyck gi ghisteren den Egyptena[...]
ghedoot hebt? En doer dat woert is Moyses geu[...]
de / en is geworden een vreemdelinc in tlant van M[...]
dian / daer hy twee sone gewonne heeft.

En als veertich iaren veruolt waren / so heeft he[...]
Exo. 3. b. gheopenbaert in die woestein des berchs van Syn[...]
die engel des heere / in een vierige brant des roede[...]
rens. En alst Moyses gesien heeft, so heeft hi he v[...]
wondert (van den) gesicht. Voert als hi daer bi qua[...]
om (dat) te besien / so is die stem des heeren tot he gh[...]
schiet / seggende. Ic ben die God van uwe vadere[...]
God van Abraham. God van Isaac / en God van I[...]
cob. En Moyses verscrict wesende / en dorstet niet a[...]
sien. En die heer heeft hem geseyt. Ontbint die scho[...]
nen van v voeten / want die plaets dair ghi in staet / [...]
†siede heb is een heylige aerde† Ic heb gesien / ick heb ghesie se[...]
ic ghesien ge ic / die tribulacie van myn volc / dat in Egypte is / e[...]
hoer suchtinge heb ic ghehoert / ende ic ben neder gh[...]
daelt / op dat ick hoer daer wt verlossen soude En n[...]
coemt / en ic sal v seynden in Egypten.

Dese Moyses / die si versaect hebben segghede. W[...]

heeft v geset (tot) een prince eñ rechter? Dese [seg ic]
had God gesonden (tot) een prince eñ verlosser/ door
die hant des engels/ dye hem gheopenbaert hadde/ in
den roeden doorn. Dese heeft hoer wt gheleyt tonēde
wonderlijcheydē eñ teykenē in Egyptē/ eñ in die rode
zee/ eñ in die woesteni.xl.iaren. Dit is Moyses/ die dē
kinderē vā Israel geseyt heeft. God sal v een propheet Deut.18.c
verwecken/ wt v broeders/ mijns ghelijck dyen sult
ghij hooren.
Dit is hi die in die vergaderinge geweest heeft/ met
den (self den) engel/ in die woesteni/ die hem sprack in
den berch vā Syna/ ende met onse vaders/ die ontfan
gen heeft dat leuende woert/ opdat hijt ons geuen
soude. Den welcke onse vaders niet en hebben willen
ghoersaem wesen/ mer si hebbent verworpē/ eñ zijn
gekeert/ met hoer herten/ tot Egypten/ seggēde tot
Aaron. Maect ons Goden/ die ons voergaen. Want
wi en weten niet/ wat desen Mosi geschiet is/ die ons
gebrocht heeft wtet lant van Egipten. Eñ si hebbē Exo.32.a
een calf gemaect/ in dien dagen/ eñ hebbē dat beelt of-
ferhande gebrocht/ eñ si verblidedē hoer/ vant werck
hoerder handen.
Eñ God heeft hem seluen om ghekeert/ eñ heeft
hem gheleuert/ op dat si souden eeren die ridderschap
des hemels alsser gescreuen staet int bouc der prophe
ten) gi huys van Israel. Hebt gi mi offerhandē of
slachten gheoffert/ in.xl.iaren/ in die woesteni? Eñ gi
hebt ontfangen dat Tabernakel van Meloch/ eñ dat Amos.5.g
gesterrēte van v God Rempham (dat zijn) figuerē
die ghi gemaect hebt/ om die aen te bidden/ eñ ic sal v

ttenghen voerti Babilonien

Exo.25.d. Dat tabernakel des getuygenis is geweest mz
†Godt se vaders in die woesteni gheliken als † hi hoor geo
neert hadde sprekende tot Moisen/ op dat hijt mak
soude na die gedaēte die hi gesien hadde twelcke o
Jesu dat vaderē die daer na gheromen zȳ/ooc met Jhesu g
was Jo- brocht hebbē in dat besit der heydenē/ die God v
sue heeft vāt aēsicht ōser vaderē tottē dagē vā dauid we
ke grati voor God geuondē heeft eñ heeft begeert
hi een tabernakel vindē mochte (voor) dē God vā
3.regū.6.a rob Eñ Salomon heeft hē een huys getimmert.

Mer die alder hoochste en woēt niet in tēpelē
hādē gemaect gelijc die Propheet seyt Die hemel
mȳ stoel eñ die aerde (is) die voetscabel vā mȳ vo
Wat huys sult ghi mi timmerē/ seyt die heer/ of
Esa.66.a. plaets isser voor mȳ rust? En heeft mijn hant niet
dit gemaeckt?

Hertneckige eñ onbesnedē van herten en oorē/
wederstaet altijt den heylighen gheest gelijken v
ders waren also zijt ghi mede/ wie vandē Prophet
en hebben vwe vaders niet veruolcht?. Eñ si hebb
gedoot die gheen/ die verkundichdē van den toecom
des rechtuaerdighē wiens verraders eñ dootslage
ghi nv zijt gheweest die die wet ontfanghē hebt/ d
die beschickinghe der engelē eñ en hebse niet gehou

Eñ dit horende worden si in hoor herten ghesne
eñ knersten mit hoor tandē teghen hē Mer als hi
vanden heylighē geest was (eñ) als hi die oghē in
hemel gesleghē hadde so heeft hi die glorie Gods
sien eñ IESVM staēde ande rechterhant Gods

hi heeft geseyt. Siet ic sie die hemelen opgedaē, ēn den
soen des menschē staende an die rechterhant Goods
Eñ met groter stemme luyde roepende, hebbē si hoer
oren gestopt, eñ hebben eendrachtelic een oueruallinc
tegen hem gedaen, eñ hem wt de stat geworpē hebbē
e, steenden si hem, eñ die ghetugen hebbē die cleederē
afgeleyt, bi die voeten vā een iongheline, genoēt Sau-
lus, eñ sij steendē Stephanū (welcke was den heer)
anropēde eñ seggēde Heer IESV ōtfanct mijn geest
Eñ met gebogen knien, heeft hi met luyder stēme ge
ropen. Heer en rekent hoer dese sonde niet Eñ als hi
dat geseyt hadde, soe heeft hi geslapen indē heer.*

¶Dat.viij. Capittel.

Ende Saulus hadde gheconsenteert in zijn doot.
Eñ in dien dach isser een groote veruolginghe
geschiet tegen die gemeente die te Hierusalem was
en si zijn alle gader verstroeyt doer die landen vā Ju-
dee eñ Samaria, behaluen die apostelen. Eñ die reli-
giose mannē, hebben Sephanum bescickt, eñ hebbē
een groot gescrey ouer hem ghemaect. Eñ Saulus
verstroeyde die ghemeente† tot alle huysen ingaende. †ingaede doer dye huysen
mannen eñ vrouwē treckende, leuerde hijse in die
gheuangenis.
Daer om sij verstroeyt sijnde, doerwandeldē (tlant)
vercondighende twoert Goods.
Eñ Philippus is ghecomen in een stadt vā
Samaria, ende predicte hoer Christum. Eñ die scarē
merctē op tgeēdat vā Philippo geseyt worde eēdrach
telick hoorende, eñ siende die teykenen die hij toende,
want die onreyne gheesten, gingen wt veel (mēscē)

die daer of beseten waren/roepende met luyder stē[m]
En̄ veel vergichtige/en̄ crepele zijn gesont geworde[n]
En een groote blijscap isser in die stadt geschiet.*

En̄ een man ghenaemt Symon/die te voren in di[e]
stat/swarte cōste gepleecht had/en̄ tvolc vā Samari[a]
†verdwaest gemaect hadde/seggēde/dz hi wat groot
was/welcke si alle gader gehoer gauē/van die minst[e]
totten meeste/seggende. Dit is die cracht Gods/w[el]
ke die groote is genoemt En̄ (daer om) gauē si hē g[e]
hoer/want hi hoer langhe tijt/met swarte constē v[er]
dwaest gemaect hadde. Mer als sy Philippo geloe[f]
hadden (welcke was) prekende vant rijcke Gods/e[n]
van den naem Jesu Christi/so worden daer gedoop[t]
mannē en̄ oec vrouwen. Doe gheloef de Symon se[lf]
mede/En̄ als hy ghedoopt was/so hinc hij Philipp[o]
aen. En̄ siende teykenē en̄ crachtē geschien/so verw[on]
derde hy hem seer.

†verkeydt

✠ En̄ als die apostelen/die te Hierusalem ware[n]
gehoert hadden/dat Samaria twoert Gods ontfa[n]
gen hadde/so hebben si tot hoer gesonden petrum: e[n]
Joannem. Die welcke als si neder gecommē ware[n]
hebben voer haer ghebedē/op dat si den heyligē gee[st]
ontfangen souden/want hi noch in geen vā hoer † g[e]
uallen was/mer si waren alleen ghedoopt/inden na[em]
ons herē IESV [Christi] Doe leydē si die handē o[p]
hoer/en̄ si ontfingē dē heyligē geest.*

†gecomen

En̄ als Symon gesien hadde/dat die heylige gee[st]
gegeuen worde/doert opleggē der handen van d[ie]
apostelen/so heeft hi hoer gebrocht gelt/ segghend[e]
Gheeft mi oec dese macht/op dat/soe wie ick die han[den]

opliggen sal/den heyligē geest ontfanct. Eñ Petrus
heeft tot hē geseyt. V gelt si mz v tot *verderfenis/ wāt gi
gemeent hebt die gaue Gods met gelt te†copē. Ghi †besitten
en hebt geen deel/ noch lot in dese reden/ want v hert
en is niet recht voer God Daer om betert v/ van dese
uwe boesheyt/ eñ bidt God/of bi auōtuer/ v die gedach
tews hertē/vergeuē wordet/ wāt ic sie/ dat ghi zijt/ in
galle eñ bitternisse/ eñ in eē bāt des ongerechticheyts
Eñ Simon antwoordede/ heeft geseyt Bidt ghi bi
ē heer voor mi/ op datter niet op mi en coēt/ vāt geē
at ghi geseyt hebt Eñ si hebbē voort getuycht eñ ge-
proke t woort Gods/ (eñ) si zijn weder om gecomen te
Hierusalem/ eñ veel steden der Samaritanen predic
en si Teuangeli.
Eñ die enghel des herē heeft tot Philippum ghe-
roke/ seggēde. Staet op/eñ gaet suytwaerts totten
ech die neder daelt/ vā die stat vā Hierusalē/ totten
t Gazam Dese is woest Eñ (Philippus) opstaē-
is hi heen ghegaen/ eñ siet/een man een Moriaen
welc was) Eunuchus een opperste vā Candace die Eunu-
oninginne der Morianē dē welckē si ouer hoor ghe- chus is eē
le scat ghesethadde/dese was te Hierusalem ghero man dye
/ om aen te biddē eñ hi quam weder om sittende op onbequaē
n wagē/ eñ las Esaiam dē Propheet. Eñ die geest iste huwe
ft tot Philippo geseyt Gaet aen/ eñ voecht v bi de- lijcken
wagē/ Eñ Philippus aen lopēde/ heeft hi gehoort
hi Esaiā dē Propheet las eñ hi heeft gheseyt Ver-
et ghi (wel) wat ghi leest? Eñ die (ander) heeft ge
t Ja hoe mach ickt (verstaē) tē waer †of ic een leyts †oft mi ye
n vandē wech hadde? Eñ hi heeft Philippū gebedē mant be-
wees

dat hi opclimmē soude/ eñ mit hē sittē Eñ †dat inhou
vā die scrift die hi las dat was dese Gelijc een scaep/ i
hi totter doot geleyt/ eñ als een lam voor die geē die h
sceert stom is/ also en heeft hi zijn mont niet opgedae
In zijn cleynicheyt is zijn oordeel wech genomē wie s
zijn geslacht vertellē? wāt zijn leuē wort vāt aertrijc g
nomen Eñ die Eunuchus antwoordende Philipp
heeft geseyt Ick bid v vā wiē seyt die Propheet dat v
hē seluē/ of vā yemāt anders?

†De plaets — Esay. 53. c.

Eñ Philippus zijn mont opdoede/ eñ beginnen
vā dese scriftuyr of/ heeft hi hem IESVM gepredic
Eñ als si ouerwech voerē/ so zijn si tot een water ge
mē/ Eñ die Eunuchus heeft geseyt Siet (hier is) w
ter †wat behidert dat ic niet gedoopt en soude word
Eñ Philippus heeft geseyt Ist saec dat ghi wt gā
hertē gelooft/ so mochdi. Eñ antwoordede/ heeft
gheseyt Ick gheloof dat IESVS Christus die so
Gods is. Eñ hi heeft gheboden dat die waghen gh
houden soude wordē Eñ si zijn beyde of ghegaē int w
ter Philippus eñ die Eunuchus tsamen/ eñ hi hee
hem ghedoopt Eñ als si wtet water opgheclomm
waren/ so heeft die gheest Gods Philippum wech
nomen/ eñ die Eunuchus en heeft hem niet meer g
sien hi ghinc ouer zijn wech blide wesende Mer Ph
lippus is gheuonden (in) Azotē/ eñ doorgaende/ pre
te hi alle steden tot dat hi quam tot Cesaream*

†wie behi dert mi ge doopt te worden.

Dat .ix. Capittel.

EN de Saulus noch (niet dan) dreyghement
eñ moort blasende teghen die discipulen des h
ren is tottē princē der priesterē gegaē/ eñ heeft brie

vā hē begeert/die hi brenghen soude in Damascū/tot
die synagogen/op/of hi enige mannē of vrouwē van
dese wege geuondē hadde/die gebondē brengē soude/
te Hierusalem. Eñ als hi reys de/so ist gesciet/dat hij
naerte by Damascum. Eñ haesteliken heeft hem een
licht vanden hemel omgheblixemt/eñ in die aerde ge=
uallen zijnde/heeft hi een stemme ghehoort/hem seg
gede. Saul Saul/wat vuolcht gi mi? Eñ hi heeft ge
seyt. Heer/wie zijt gi? Eñ die heer heeft geseyt Ic bē
IESVS. dien ghi veruolcht. Het is v hert teghen die
prickelen te stoten. Dese beuende eñ verwonderende/
heeft hi geseyt. Heer wat wilt ghi dat ic doe? Eñ dye
heer (seyde) tot hem. Staet op/eñ gaet in die stadt/ eñ
†sal v geseyt worden/wat v van node is te doē. †daer sal
Eñ die mannē die zijn mede gesellen waren in dye
verh/die stondē verbaest/die stem hoorende/ nochtās
iemant siende. Eñ Saulus is opgestaen vander aer
e/eñ met open ogen/en sach hi niemant. Mer metter
ant hem leydende/brochten si hem in Damascū. Eñ
i was in drie dagen niet siende/eñ en heeft nz gege=
n/noch ghedroncken.
Eñ daer was een discipel in Damasco/genoēt Ana=
as/eñ die heer heeft doer eē visioen tot hem gheseyt
nania. Eñ hi heeft geseyt. Siet: (Ic ben hier) heer.
ñ die heer (seyde) tot hē. staet op/eñ gaet in eē straet
elc genoēt wort/die rechte (straet) eñ souct ī Judas
ys. Saulū genoēt van Tarsen. wāt siet/hi bidt. Eñ
heeft gesien [doer een visioen] eē mā genoemt Ana=
as/incomende/eñ hem die hant op legghēde op dat
tgesicht ontfanghen soude.

En Ananias heeft geantwoert Heer/ ic heb van ve
(luyden) van dese man gehoert/ wat groter quaet hy
heyligen gedaen heeft te Hyerusalem. En hier heeft h
macht/ vanden princen der priesteren/ om te vangen al
uwen naem aenropen. En die heer heeft tot hem geseyt
Gaet/ want dese is mijn een wtuercoren †instrument/ om
draghen minen naem/ voer die heydenen en Coningen
kinderen van Israel/ want ic sal hem toenen hoe veel
hi om minen naem liden moet.

†vat.

En Ananias is heen gegaen/ en int huys gherom
en hem die hant opleggende/ heeft hi geseyt Saul/ bro
der. die heer die v geopenbaert heeft inden werh/ daer
doer quaemt/ die heeft mi gesonden/ op dat ghi tgesic
ontfangen soudet/ en veruult worden vanden heyligen ge
En ter stont zyder van zijn oghen geuallen geliken sc
ben (van visch) en hi heeft tgesicht ontfangen/ en opst
de is hi gedoopt/ en als hi spijs genomen hadde/ so
hi ghestarckt.

En Saulus heeft met die discipulen/ die in Dam
co waren/ een deel daghen geweest En ter stont/ so p
dicte hi Christum/ in die synagoge/ dat dese was die so
Goods. En si verwonderden hem alle die hem hoerden/ en
seyden. En is dese niet dye/ die welcke te Hierusal
beuocht die geen die dese naem aenriepen:/ en hi is h
daer om gecomen/ op dat hi hoer gebonden soude bren
totten princen der priesteren:. En Saulus worde v
meer ghestarckt en bescaemde die Joden/ dye in D
masco woenden/ vast seggende dz dese is Christus:
En alst veel dagen geleden was/ so hebben die Joden
der hoer een raet gehouden/ om hem te doden Mer hoer

gen zÿ van Saulo ꝯſtaē geweeſt Eñ ſi bewaerdē die
poortē dach eñ nacht op dat ſi hē dodē ſouden Eñ die
diſcipulē hem nemēde inde nacht/ hebben ſi hem ouer 2.cori.11.b.
die muyr ofgelatē/in een mande neder latende.
Eñ als Saulus te Jeruſalem gecomē was/ ſo poch
de hi hē te voeghē(bi) die diſcipulē/ eñ ſi vreeſdē hē alle
gader/ niet gelouēde/ dat hi eē diſcipel was. Eñ Barna
bas hem nemēde/ heeft hē tottē Apoſtelē geleyt/ ende
heeft hoer vertelt/ hoe dat hi den heer indē wech geſiē
hadde/ eñ dat hi hem geſprokē hadde/ eñ hoe dat hi in
Damaſco †ſterckelic gedaē hadde inden naem IESV †ghetrouwelick
Eñ hi was met hoer ꝯkerende te Hieruſalē/ met be-
trouwē ſprekende indē naem IESV. Eñ hi ſprack/ eñ
diſputeerde tegē die Grieckē/ mer ſi ſochten hem te do
den. Twelck alſt die broeders bekent haddē/ ſo hebbē ſi
hē tot Ceſaream geleyt/ eñ wtgeſondē tot Tarſum. Al
dus ſo had die ꝯgaderinge vrede/ doer heel Judeen/ eñ
Galileen/ eñ Samarien/ eñ ſi werden gheſticht/ wan
delende in die vreeſe Gods/ eñ doer de vertroeſtinge
des heyligen geeſt/ worden ſi †vermenichuoudicht. †veruult.
Eñ het is geboert/ dat Petrus/ als hyſe al doerwā
de/ oeck ghecomen is/ totten heyligen die tot Lidde
woenden. Eñ hi heeft daer een menſch geuonden/ ge
noemt Eneas/ nv acht iaer int bedde ligghende/ welc
was gichticht. Eñ Petrus heeft hē geſeyt. Enea/
heer IESVS Chriſtus die moet v ghesont maken
ſtaet op/ eñ vermaect v seluen(tbedde). Eñ ter ſtont
is hi opgheſtaen/ eñ ſi hebben hem alle geſien/ die tot
Lidde woenden/ eñ tot Aſſarone/ dye welcke totten
heer bekeert zÿn.

Eñ te Joppe was een discipulinne/ genoẽt Tabitha welcke beduyt zijnde/ hiet Dorcas. Dese was vol van goede wercke/ eñ aelmissen dye si gaf. Eñ het is ghe [...] schiet in dien dagẽ/ dat si sier wesende starf/ welckẽ als [...] se gewasschen hadde/ hebben si haer op die solder gh [...] leyt. Eñ als Lyddas na bi Joppẽ was/ eñ die discipu [...] len gehoert hadde/ dat Petrus daer in was/ so hebben sy ghesonde tot hem twe mannẽ biddende/ dat hij [...] hem niet en liet verdrieten tot hoer te komẽ.

Eñ Petrus opstaẽde is met hoer ghekomẽ Eñ als hi gekomẽ was/ so hebbẽ si hẽ op die solder geleyt/ e [...] alle die weduwẽ stonden ront om hem/ screyende/ e [...] tonende hem die rocken eñ clederen/ welcke Dorca [...] maecte [doe si met hoer was] Eñ als si alle buten g [...] iaecht warẽ/ so heeft Petrus met geboghẽ knyen g [...] bedẽ/ eñ gekeert zijnde tottet lichaem/ heeft hi ghese [...] Tabitha/ staet op. Eñ si heeft hoer oghẽ opgedaẽ/ e [...] als si Petrum gesien hadde/ so heeft si weder gesetẽ/ [...] (Petrus) hoer die hant geuende/ heeft hi haer opg [...] recht/ eñ als hi die heyligẽ eñ weduwẽ geropẽ hadd [...] so heeft hi haer leuendich getoent Eñ dz is bekẽt g [...] wordẽ door heele Joppẽ/ eñ veel hebbẽ in den heer [...] geloeft. Eñ het is geboert/ dat hi veel daghen bleef [...] Joppen/ bi Symon den leertouwer.

¶ Dat. x. Capittel.

Centurio is eẽ capiteyn vã. c. knechten.

ENde daer was een man te Cesarea/ genoẽt C [...] nelius Cẽturio/ vã den schare/ welke hiet die J [...] liaensche/ religioes eñ God vreesende/ met al zijn hu [...] veel aelmissen den volck geuende/ eñ altijt God bid [...] de. Dese heeft gesiẽ door een visioen openlic/ ontrent [...]

negeder vren vā den dach/ den Engel Gods tot hem
ingaēde eñ hē seggende Corneli/ eñ hi aensiende hē eñ
met vrees beuangē/ heeft geseit† Wat ist heer? Eñ hi   †twye sijt: ghi heer
heeft hē geseyt. V gebedē eñ v aelmissen zijn opgeclom
nē totter gehoechnisse voer God. Eñ sendt nv mānē
tot Joppē/ eñ ontbiet Symonē die mede genoēt wort
Petrus. Dese† herbeert bi Simonē enē leertouwer/ dye   †is ghelo geert
een huys heeft bider zee/ dese sal v seggē/ wat v vā no
e is te doen Eñ als die engel werchgegaē was/ die hē
ptar/ so heeft hi vā zijn twe knechtē geropē/ eñ een reli
giosen ruyter/ vā die geen/ die hē† aenhinghē/ den welc   †onderdanich warē
en als hijt al vertelt hadde/ heeft hoer te Joppen ge-
onden.
Eñ daechs daer na/ als si reysdē/ eñ bi der stadt qua
mē/ so is Petrus int opperste vant huys geclommen
m te biddē/ ontrent die seste vre Eñ als hij hongerde
woude hi spijs proeuē/ eñ doe si (die spijs) bereyden
is een optreckinge des hertē op hē geuallē Eñ hij
t den hemel opghedaen/ eñ neder comende tot hem
n vat/ gelikē een grote lindē laken/ met die vier houc
n tsamen ghebonden/ van den hemel/ totter aerden
der gelaten wordē/ in welcke warē alle vieruoetige
ierē) des aerde/ ende beesten/ ende cruypende (dierē)
de voeghelen/ des hemels. Eñ daer is een stemme
hem ghesciet. Petre/ staet op/ slaet doot/ eñ eet. Eñ
etrus heeft geseyt† In geēderley wijs heer/ wāt ick   †dat moet verde zijn
eyt yet ghemeens/ ende onreyns gegeten hebbe/
de die stem (seyde) weder om tot hem. Dat God ge
nicht heeft/ en noempt ghi dat niet ghemeen. Eñ
is ten derden mael ghesciet

Eñ wat is weder om indẽ hemel ghenomẽ.
Eñ als Petrus twifelde bi hem seluẽ/ wat dat visio
was/ dat hi gesien hadde/ siet. die mannẽ die van Cor
nelio ghesondẽ warẽ gheuraecht hebbẽde vã Simõ
huys/ hebbẽ gestaẽ voer die doer. Eñ als zy daer ee
wt geroepẽ haddẽ/ so vraechdẽ si/ of Symon die me
Petrus genoemt wort/ daer herberch hadde. Eñ al
Petrus dochte vant visioen/ so heeft hem die geest g
seyt. Siet die mannẽ soukẽ v. Aldus staet op/ eñ clim
of/ eñ gaet met hoer/ niet twifelende. Daer om/ wa
ic hoer gesondẽ hebbe. Eñ Petrus of comende/ tot d
mannẽ/ die van Cornelio tot hem ghesondẽ warẽ/ s
heeft hi geseyt. Siet ic bẽ die geen die ghi souct. W
is dye saeck daer ghi om gecomẽ zijt? welcke hebbe
geseyt Cornelius Centurio/ een rechtuaerdich ma
eñ God vreesende/ eñ een (goet) ghetuych hebbend
vã alt Joetsche volc/ dye is doer beueel vermaent va
den heyligẽ engel/ dat hi v ontbiedẽ soude in zȳ huy
eñ woerden vã v hoten. Aldus heeft hi hoer in gero
pen zijnde/ ter herberch ontfanghen.

Eñ tsanderẽ daechs is Petrus met hoer gereyst: e
sommige vandẽ broederẽ vã Joppe zijn hẽ geuolch
Eñ daechs daer an/ zijn si in Cesaream gecomen E
Cornelius verwachtede hoer/ tsamẽ geroepen hebb
de/ zijn magen eñ vrienden. Eñ alst gesciet is dat P
trus in quã/ so is Cornelius hẽ te gemoet gecomẽ/ e
voer zȳ voetẽ vallende/ heeft hi hẽ angebedẽ. Mer P
trus heeft hẽ opgerecht seggẽde Staet op/ eñ ick b
oec een mensch. Eñ sprekẽde met hẽ/ is hi inghega
eñ hi heefter veel geuondẽ/ die daer tsamẽ gecomẽ v

en/en̄ heeft tot hoer gheseyt. Ghy weet (wel) dattet
en Jode niet gheoerloft en is gheuoecht te worde/ of
romē tot een vreemdelinc. Mer God heeft mi ghe-
ent dat ic geen mensch gemeen of onreyn hieten en
ude/ waer om ick ontboden zijnde/ sonder toeuē ghe
men ben. Aldus vraech ick/ om wat saeck hebt ghij
y ontboden?
En̄ Cornelius heeft geseyt/ vā nv/ den vierden dach
dt ic tot deser vre nochterē/ en̄ te neghender vre badt
in mijn huys/ en̄ siet/ een man heefter voer mi ghe-
en in een blinckent cleet/ en̄ heeft geseyt. Corneli/ v
bet is verhoert/ en̄ v aelmissen sijn in gehoechnis
houdē † voer God. Daer om sentse die te Joppe gaē † in Gods
ontbiet Simonē/ die mede genoemt wort Petrus. aensicht
iese verkeert in die huysinge van Symon die Leer-
uwer/ by die zee/ die welcke als hi coemt/ v sprekē sal
aer om heb ic ter stont tot v ghesondē/ en̄ ghij hebt
el gedaen/ dat ghi gecomē zijt. Daer om zijn wi nv
hier tegenwoerdich voer God/ op dat wij hooren
gen/ al tgeen dat v vā † God beuolen is † die heer
En̄ Petrus zijn mont opdoende/ heeft gheseyt
beuindet † mette wercke/ datter geen aensien van † metter
sonē bi God en is/ mer in alderley nacien/ die god waerheyt
st/ en̄ rechtuaerdicheyt doet/ die is hem angenaē. Roma.2.b
at woert twelc God gesondē heeft den kinderen Ephe.6.b
Jsrael verccondigēde/ vrede doer IESVM Christū Collo.3.d.
e is die heer van allen Ghi weet self (wel) vā wat
ort die faem verbreet is doer heel Judeen/ alst ru-
r eerst op ginc van Galileē/ na dat doepsel twelck
nes predicte (en̄) hoe god IESVM vā Nazareth

gesalft heeft met den heylighen gheest/ eñ cracht/ d
welcke wandelde/ weldoende/ eñ ghesont makende/ a
die vandẽ duuel verdruct waren/ want God was m
hem. Eñ wi zijn getuygen/ vã al dat hi gedaen hee
int Joetsche lant/ eñ te Hierusalem/ welckẽ gehang
zijnde aent hout/ sij gedoot hebben. Desen heeft Go
verwect/ ten derden dach/ ende hi heeft hem vertoen
op dat hi openbaer soude worden niet alle volck/ m
den getuygen/ daer toe te voren van God wtuercor
te weten ons/ die welcke te samẽ gegeten eñ gedron
ken hebbẽ met hem/ nae dat hi vandẽ dodẽ verresen i
geweest. ✠ Eñ hi heeft ons gebodẽ dat wijt dẽ vo
prediken souden eñ betuygen/ dat hi die geen is wel
ke van God ghesedt was/ een rechter van leuende/ e
doden. Desen/ geuen alle die propheten ghetuych/ d
hi vergiffenis der sonden ontfanghen sal doer sijn
naem/ so wie dat in hem gelouen sal. *

Als Petrus noch dese woerdẽ sprac/ so is die heyli
†twoort geest geuallen op al die geen die † tsermoen hoerde
Eñ dese/ die vanden geslacht der besneden geloef d
also veel alsser met Petro gecomẽ waren/ hebbẽ he
verwõdert/ dat die gaue des heyligẽ geest oec in die h
dens ghestort worde/ want si hoer met tonghen ho
den sprekende eñ God grootmakende. Doe heeft P
trus gheantwoert/ mach dat yemant verbieden/ d
dese met water niet gedoopt en worden/ die den hey
gen geest ontfangen hebbẽ ghelijken als wy? Eñ
heeft geboden dat sy gedoept worden inden naem d
heeren. * Doe hebbẽ si hem gebedẽ/ dat hi (daer) so
mige dagen blijuen soude ¶ Dat .xi. Capittel

ENde die apoſtelē eñ broeders/die in Judeē waren/hebbē gehoert dat die heydens oer twoort
doods ontfangen haddē. Eñ als Petrus op gecom
en was te Hieruſalem/ſo diſputeerden ſi/ die wt dē
ſnidenis waren/ tegen hem ſegghende. Ghi zijt in
gaen totten mannē die Preputium hebbē/ eñ ghij
bt met hoer geget ē Eñ Petrus van beginſel of ver
lende/heeft hi hoer dat in ordinancie beduyt/ſeggē=
Ic was in die ſtadt Joppe biddende/eñ wt my ſel=
n ghetoghen zijnde/ hebbe irk een viſioen gheſien/
n vat neder comen ghelijc een groot lindē cleet/met
vier hourken/ wt den hemel neder ghelaten/eñ tis
comē tot mi toe. In welcke/als ic die oogē in ſloech
heb ic gemerct eñ geſien/vieruoetighe(dieren)des
de/eñ beeſten/eñ crupende (dierē)eñ vogelen des
mels Eñ ic heb gehoert een ſtemme(tot)mi ſeggē
Staet op Petre/ſlaet doet/ende eet. Maer ic ſeyde/
eēſins heer/ wāt er niet gemeens of onreyns oeyt
nñ mont gecomē is. Eñ die ſtē heeft mi weder om
ant woert wt den hemel/dat God gereynicht heeft
noemt ghi dat niet gemeen. Eñ dat is ten derden
el gheboert/eñ al tſamen iſt weder om indē hemel
ebrocht. ¶ Eñ ſiet ter ſtont warē daer tegenwoer=
h inden huyſe inden welckē ic was/drie mannē vā
area geſondē tot mi. Eñ die geeſt hadde mi geſeyt
ick met hoer gaen ſoude niet twijfelende. Eñ deſe
broeders zyn mi oock gheuolcht. Ende wi zijn ge
n in thuys van die man / ende deſe heeft ons ver=
hoe dat hij een Enghel tot ſijnen huyſe gheſien
de/die by hem gheſtaen ende gheſeyt hadde.

preputiū is tgeē dat dye Joden in die beſnidenis of ſneden

Seynt[mannē]wt te Joppe/ eñ ontbiet Symonen (die)mede genaemt is Petrus/die welcke v dat geen seggen sal/waer doer ghi behoudē sult wordē/eñ al huys. Eñ als ict sermoē begonnē hadde/ so is die heylige geest op hoer geuallen gelijkerwijs als hij oec in tbeginsel op ons geuallen was. Eñ(doe)quā(mi) int hert dat die heer geseyt hadde. Joannes heeft in water gedoept/mer ghi sult gedoopt worden doer d heyligen geest. Aldus/ist dat god hoer een gelijke g ue gegeuē heeft/gheliken oer ons als wi geloeft ha den inden heer IESVM Christum/ wie was ic dor †die God mochte wederstaen. Eñ als si dit ghehoer haddē/so hebbē si geswegē/eñ hebbē god geloeft/seggende. Aldus heeft god oec in die heydens penitenti verleent tottet leuen.

Joan.1.d

†Die verbiden mochte god penitencie is een omkeeringhe van hertē

Daer om die geen die verstroeyt warē wt dye tribulacie die op gestaen was om Stephanus willen/ dy hebben ghewandelt tot Phenicen toe/eñ Cyprus/ei Antiochia/niemant dat woert(gods)sprekende/da alleen den Joden. Eñ sommige wt hoer warē mān vā Cyprus/eñ Cyrenē/welcke als si tot Antiochiē i gegaen waren/spraken si totten Grieckē/predikend den heer IESVM. Eñ die hant gods was met hoe eñ een groot getal der gelouigen is tottē heer bekeer

Eñ trumoer vā dese dingē is gecomē tottē oorē va die vergaderinge die te Hierusalem was/eñ sij hebb Barnabā ghesondē tot Anthiochien. Dye welcke al hi gecomē was/eñ die gracie gods ghesien hadde/s is hi verblijt geweest/eñ vermaende hoer allen/dat met een opset des herten volstandich souden god ae

angen/wāt het was een goet mā/eñ vol vandē hey-
ghen gheest/eñ gheloef. Eñ een groote ſchaer iſſer
d toe ghevoercht.
Eñ Barnabas is ghereyſt tot Tarſum/om Saulū
ſoeken/welcken als hij gevondē hadde/heeft hij hē
Antiochien ghebrocht. Eñ het is gheboert/dat ſij
n heel iaer ghemeenſcap haddē met die vergaderin
/eñ leerdē een grote ſchare/eñ (dat) die diſcipulen te
thiochien (alder) eerſt Chriſtianē genoemt wordē
Eñ in deſe dagen zijnder van die ſtadt Hieruſalem
opheten over gheromen tot Antiochien/eñ een wt
r genaemt Agabus opſtaende/heeft doer dē geeſt
enne gegevē (datter) een groten honger in alle die
relt comē ſoude/die welcke geboert is/onder Clau
s den Keyſer. Eñ die diſcipulen hebben op gheſet/
t dattet elck vermocht hulp te ſeynden/den broede-
die in Judeen woendē/twelck ſi oec gedaen hebbē
ndende totten ouders/doer die hant vā Barnabas
Saulus. ¶ Dat.xij. Capittel. ✠

P die ſelue tijt ſloech Herodes dye handen aen
ſommige vander ghemeenten om die te pinigē
hi dode Jacobum Joannes broeder mettē ſwaer
Eñ ſiende dattet den Joden behaechde/ſo heeft hij
t gegaen om Petrum oec te vangen. Eñ het wa
die dagen Azimorum. Als hi hem dan oec ghevan
hadde/ſo leyde hi hē indē kercker/ leverende hem
te bewaren/vierwerf vier ruyteren/willende nae
ſchen hem voer den volcke wt brengen. Eñ Pe-
wert inden kercker bewaert/mer dat ghebet ghe
de voer hem tot god ſonder op houden vander ge

Azimorū dat was alſmē on-gedeeſemt broot adt

meentē. En̄ als Herodes hē woude voertbrēge in
ſeluer nacht ſliep petrus tuſſchen tuſſchen twe ruyte
gebondē mʒ twe ketenē/ en̄ die wachters voer die do
bewaerdē dē kercker. ¶ En̄ ſiet/ die engel des here
heeft daer bi geſtaē/ en̄ een licht ſceen in die woning
en̄ ſlaende Petrum an die ſyde/ ſo heeft hi hem op
wert ſeggende. Staet op haeſtelijc. En̄ die ketenē vi
len of vā ſinē handē. En̄ die engel ſprac tot hē. Sc
v op/ en̄ doet v ſchoenē aen/ en̄ hi dede alſo En̄ hi ſey
hem. Slaet v cleet omme/ en̄ volcht my. En̄ wtgae
de volchde hi hem/ en̄ hij en wiſte niet dattet warac
tich was dat doer den engel gheſciede/ mer hem do
te dat hi een viſioen ſach. Als ſy dan doer die eerſte
doer die anderde bewaringe gegaen waren/ ſoe ſijn
ghecomen tot die yſeren poorte die inder ſtadt leyde
die welcke haer vā ſelfs geopent is. En̄ wtgaēde zij
eē ſtrate doer gegaē/ en̄ ter ſtōt ſceyde dē engel vā h
En̄ petrus tot hē seluē gecomē zijnde/ heeft geſp
ken. Nv weet ic warachtelic dat die heer ſinen engh
gheſondē heeft/ en̄ heeft mi verloſt wt die hant He
dis/ ende wt alle verwachtinghe des Joetſchen vol
En̄ als hi hem bedacht/ ſo quā hi voer dat huys M
rie der moeder Joannis/ wiens bynaem is ghewe
Marcus/ daer der veel vergadert waren/ en̄ bidden
Als dan petrus aen die dore vandē portael clopte/ ſ
ginc een maecht voer om te luyſteren/ geheetē Rho
En̄ als ſi petrus ſtemme kende/ ſoe en dede ſi die do
nʒ opē vā bliſcappē/ mer binnē lopende heeft ſi verc
dicht/ dʒ petrus ſtont voer die dore. En̄ ſi hebbē geſ
tot haer. Si raeſt/ mer ſi bleef daer by/ dattet alſo we

...er si seydē. Het is sinen engel. Eñ petrus bleef vol
... dich cloppēde. Als si nv die dore open gedaē had-
...n/ so hebbē si hē gesiē/ eñ hebbē hē verwondert. Eñ
...s hi haer een teyken hadde gedaen/ zijn hant geroert
...hbende/ dat si swigē souden/ so heeft hi haer vertelt/
...e dat die heer hem wt geleyt hadde wt den kercker
...ñ hi seyde. Verrōdicht dit Jacobo/ eñ den broeders.
...ñ wtgegaen zijnde is hi vertogen in een andr plaetse.
...lst dan dach wort/ so wasser gheen cleyn turbarie
...der die ruyteren/ wat doch vā Petro geschiet soude
...gē zijn. Mer Herodis als hi hē gesocht hadde/ eñ nz
...vondē/ die bewaerders ondervraecht hebbende/ soe
...hise wech leydē. Eñ neder climmēde vā Judea in
...arien so is hi daer gebleuē Mer Herodes was ver
...nt op die vā Tyro eñ Sidon. Eñ si quamē eēdrach
...ē tot hē/ eñ hebbē Blastum wt gemaect die des co
...s Camerier was/ eñ begeerdē vrede/ om dat haer
... vā des Conincs victalie gheuoedt wert. Mer op
... gesettē dach sadt Herodes met een Coninclic ha
...gecleet op dē rechter stoel/ eñ vertoech een reden
...aer. Eñ dat volc riep hē toe/ dat is een Goods stē
...eñ geens menscē/ mer ter stont heeft hē geslagen
...ngel des heerē/ wāt hi God die eere nz en hadde
...zheuen/ eñ wt ghegheetē zijnde vanden wormen/
...eft hi den geest ghegeuen.
...er dat woort Gods wiesch eñ wert vermenichfou
.... Eñ Barnabas eñ paulus zijn weder gecomē te
...usalem/ haren dienst volbrocht hebbēde/ nemēde
...jē ver Joannē/ wiens toenaem was Marcus.

¶ Dat. xiij. Capittel.

ENde te Anthiochien in die gemeente waren som
mige propheten en leeraers En Barnabas e
Symon/die ghenoemt worde Niger/en Lucius va
Cyrenen/en Manahen die Herodis Tetrarcha spe
ghenoet was/en Saulus. En als si den heer offerh
de deden/en vasten/so heeft geseyt die heylighe gees
Scheydet my wt Barnabam en Saulum totten wer
ke daer ickse toe gheroepen hebbe. En als sy gheua
hadden en gebeden/en die handen op hoer gheleyt
hebben sijse laten gaen. En si wt ghesendt wesen
vanden heyligen gheest/soe zijnse ghetoghen tot S
leuciam/en van daen zijn si gescheept in Cypren. E
als si in Salamine waren/soe hebben sy daer verco
dicht dat woert goods inden synagoghen der Jode
En si hadden oer Joannem tot eenen dienaer.

En doerwandelt hebbende dat Eylant tot Papho
toe/so vonden si eenen touenaer een valsch propheet
Jode/wiens naem was Bariesu/die was bi den sta
houder Sergio Paulo eenen verstandigen man. De
tot hem ontboden hebbende Barnabam en Saulum
begheerde te horen dat woert Goods/maer die tou
naer Elymas (want alsoe wort sinen name beduydt
weder stont haer begherende of te keeren den stattho
der vant geloue. Maer Saulus die oec Paulus hie
veruolt vanden heyligen gheest/vestigende zijn ogen
op hem heeft ghesegt. O soen des duuels vol van all
bedroch en alle schalcheyt/een viant van alle rechtuae
dicheyt/en hout ghi noch niet op te verkeeren dye w
ghen des heeren die recht zijn? Ende nv siet/dye han
des heeren coempt op v/en sult blint zijn/niet siende

die son tot eenẽ tijt toe/ Eñ ter stont viel op hẽ een doc
kerheyt eñ duysternisse/ eñ al om gaende socht hise die
hẽ mitter hãt leydẽ soudẽ Doẽ heeft die stathouder ge
louet siende datter was geschiet verwonderende ouer
die leringhe des heren.

Eñ als Paulus eñ die mit hẽ warẽ vã Papho ghe
screept warẽ so zijn si geromẽ tot Pergen In Pãphilien
mer Joannes affreydede vã hẽ/ is weder om ghereyst
tot Hierusalẽ Mer si/ als si die landẽ doorwãdelt had-
dẽ zijn geromẽ vã Pergẽ tot Antiochiẽ in Pisidien/ eñ
in die zynagoge ingegaẽ zijnde optẽ sabbot dach/ zijn
si geseten Eñ na die lesse der wet eñ der Prophetẽ/ so
hebbẽ gesondẽ die princẽ der sinagogẽ tot haer/ seggẽ
de Ghi mãnẽ eñ broeders isser in v enige redẽ der ver
maninghe totten volcke die segt.

Eñ Paulus opstaede/ eñ mitter hant een teyken
doende om te swigẽ/ heeft gesprokẽ. Ghi mãnen van
Israhel eñ ghi die god vreest/ hoort toe. God vã desen
volck heeft wtuercorẽ onse vaderẽ eñ heeft dit volc om
hoech verheuen/ doen si vreemde inwoenders int lant
van Egiptẽ waren/ eñ mit eenen hoghen arm heeft
hise daer wtgheleyt/ eñ omtrent veertich iaren tijts
heeft hi haer manieren inder woestinen verdraghen
Eñ wtghedaen hebbende seuen nacien van volcke int
lant van Canaan/ heeft hi hoor gedeelt door tlot haer
luyder lant Eñ daer na gaf hi hoor rechters omtrent
vierhondert eñ vijftich iaren lanc tot dẽ propheet Sa
muel toe Eñ van daen aen begheerdẽ si eenen coninc
eñ god heeft hem ghegheuen Saul den soen Cis/ een 1.re.3.a.
man van tgeslacht Beniamin veertich iaren lanc Eñ

1.reg.16.c. dien afgeset hebbēde/ heeft hi haer verwert David om
coninck te wesen/ vā wiē hi getuych geuēde gesprokē
heeft/ Ic heb geuondē David dē soē Jesse eenē mā na
minē herte die alle mine wille sal doen

Wt dē sade vā desen heeft God so hi belooft hadde
voort gebrocht dē volcke vā Israhel den salichmaker
IESVM als Joannes te vorē gepredict hadde voor
dz aēsicht zijs ingācs een doepsel vā penitēciē den volc
Mar.1.a. ke vā Israhel Mer als Joānes zijnen loop vuolde so
seyde hi/ Wie vermoedet ghi mi te wesē? Ic en ben die
Joan.1.d. mā nz/ mer siet hi cōt na mi wiē ic niet waerdich en bē
dē scoe zijre voetē te ontbinden.

✠ Ghi mānē eñ broeders/ kinderē des geslachts vā
Abrahā/ eñ die ond' v luyden god vresen v is dat woort
deser salicheyt gesondē/ wāt die te Jerusalē woēdē eñ
hoor prīncē als si hē niet en kēdē eñ die stēmē der pro=
phetē (die welcke op alle sabbathē wordē gelesen) heb
bē si die (prophecie) hē veroer delēde vuolt Eñ geē saec
des doots vindēde/ hebbē si begeert vā Pilato dat hi hē
Luce.23.c. dodē wilde Eñ als si alle dingē volbrocht haddē die vā
Joā.18.d. hē ghescreuē warē so hebbē si hē vā dat hout genomē
eñ hebbē hē in een graf geleyt Mer god heeft hē ver=
wect vā dē dodē die welcke datter ghesiē is veel daghen
lanc vandē genen die mit hē opgheclōmen warē van
Galilea tot Jerusalem die welcke zijn ghetughē zijn
biden volcke.

Eñ wi vercondighē v dat God die gheloftenisse die
tottē vaderē is gesciet veruult heeft harē kynderē/ als
psal.2. te wetē ons verwect hebbende IESVM * gelijc als
Hebre.1.d oocinde eerstē psalm gescreuē is Gi zijt mijn soē/ huēc

heb ic v gebaert. Mer dat hi hem vandē dodē heeft ver
wert/ dz hi voert nz meer en sal weder keerē tot vergā
licheyt/ dat seyt hi aldus. Ic sal v gheuē ghetrouwelic
die genade die Dauid is beloeft. Daer om siet hij oeck
op een ander plaetse. Ghi en sult nz toe laten dat uwē
heylighe verganclicheyt sie. Want voerwaer Dauid psal.15.
doen hi in zijnre tijt den raet Goods bedient hadde/ so
heeft hi geslapen/ eñ is bi sinē vaderen toe gheleyt/ eñ
heeft ghesien verganclicheyt/ mer dien God verwect
heeft **vandē dodē** die en heeft die verganclicheyt nz
esien. Hier ō so si v kenlic mannē eñ broeders/ dz v
oer desen wort vercondicht vergiffenisse der sonden/
ı vā allen dien vandē welcken ghi niet en hebt mogē
rechtuaerdicht wordē doer Moyses wet. Doer de
n wert rechtuaerdich alle die geen die daer gelouet.
ier om siet toe/ dat niet ouer v en come/ dat indē pro
eten ghescreuē staet. Siet ghi versmaders/ eñ ver-
ondert v/ eñ vergaet/ wāt ic doe een werc in uwē da
en/ twelc ghi niet gelouen en sult waert dattet v ye
nt vertelde. ¶ †Als die Iodē dā wt der vergaderin Abac.1.b
gegaē warē so badē die heydenē dz sy dē nauolgēde †als sy wt
both haer die woerdē wildē spreken Eñ als die ver gegaē wa
eringe vā malcādere gescreydē was/ so zijn geuolcht ren soe ba
ulum eñ Barnabā veel Ioden/ eñ geestelijcke pro den sy
en/ welcken si aenspreckende gheradē hebbē/ dat sij
dē volstādich bliuen in Goods gracie.
Mer optē nauolgēde sabboth/ quā bi na te samē
ehele stadt ō goods woert te horē. Mer die Iodē
die scarē/ so zijn si veruult met nijt/ eñ weder seyden
ingē die vā paulo wordē geseit[weder seggēde eñ]

blasphemie sprekende. Doen hebben Paulus eñ Bar
nabas moet gripēde gesprokē. Het was vā node/ dat
v dat woert goods eerst geseyt soude worden/ mer nv
ghi dat vā v verworpt/ eñ oordelt v seluē onwaerdich
des ewigē leuens/ siet/ so keerē wy ons tottē heydens
wāt alsoe heeft ons die heer gebodē (die seyt). Jc heb
Esa.49.b v den heydenē tot een licht geset/ op dat ghi die salichz
soudt zijn/ tot dat eynde der aerden.

Dit horēde die heydenē/ so zijn se verblijt/ eñ presen dz
woert des herē/ eñ wordē gelouich/ alsoe veel alser tot
ten ewighē leuē gheordineert warē/ Eñ dz woert des
heerē/ wert doer dat geheele landt ꝟbreyt. Mer die io
den maecten toe die geestelike eñ eerbare vrouwē/ eñ
die ouerste vā dier stadt/ eñ verwertē een ꝟuolginge te
ghen Paulum eñ Barnabam eñ stietēse wt dē eynde
hare landen Mer si schuddēde dat stof hoere voeten op
mat.10.b. haer/ zijn gheromē tot Jconien Eñ die discipulē wor
Luce.9.a. den veruult met blijscappē/ eñ met dē heyligē geest *

¶ Dat.xiiij. Capittel.

MEr het is ghescriet tot Jconiē/ dat si te samē in gegaen zijn/ in een synagoge der Jodē/ eñ spra
ken alsoe/ datter geloef den eē oueruloedige menichte
der Joden eñ tsamē oer der Griekē. Mer die Jodē die
ongelouich warē hebbē ꝟwert eñ verualschet die her
tē d' heydenē tegē die broeders. Hier ō so zijn si daer ge
bleuē langē tijt/ starckelicke aerbeydende/ doer die hul
pe des herē/ die getuych was geuēde dē woerdē zijnre
gracien/ eñ ꝟleende dat teykenē eñ wonderlihedē doer
haren handē gescīedē/ mer die menichte der stadt deel
den hoer/ eñ die sommige hieldent metten Joden/ dy

sommighe metten Apostelen.
Mer alser eē oploop was geschiet te samē/ der heide
nē eñ der iodē eñ oer hoer ouersten/ om hoer ghewelt
an te doē eñ te stenigē. Dit ꝟstaende/ so zyͦ si geulucht
tot die stedē des lants Lycaonie/ Listerē eñ Derben/
eñ in tlāt daer ront ō bi liggēde/ eñ daer predictē si dat
Euāgelium. Eñ te Lysterē sat een mā cranck aen zyͦ
voetē/ crepel wt zyͦre moeder lichaē/ die noeyt ghewan
delt en hadde. Dese hoerde Paulum sprekēde/ die welc
ke hē angesiē heeft/ eñ siēde dat hi dz geloef hadde om
gesont te wordē/ soe sprac hi met luder stemmē. Staet
op dinē voetē recht op/ eñ hy sprong op/ eñ wandelde
Mer die scarē doen si saghē tgeen dat Paulus gedaē
hadde/ so hieuē si haer stēmen op/ eñ seydē in Lycaoni
sche (spraeck). Die Godē zyͦ nedergheda elt tot ons in
menschen gedaente Eñ si hietē Barnabā Jupiter eñ
Paulum Mercuriū/ ō dat hy dat woert voerde. Mer
Jupiters priester die voer haer stadt was/ brengende
ossen eñ cranssen voer die dorē/ woude met die schare
offerhande doen.
Doen die Apostelen Barnabas eñ paulus dat ghe
hoert haddē/ so hebbē si mz gescoordē clederē onder die
scharē gesprongē/ roepē eñ seggende. O ghi mannen
waer ō wilt ghi dese dingē doē? Wi zyͦ oer mēschē scul
dich indē seluē gebreken/ daer ghi mede syt besmet ver
condigēde/ dat ghi vā desen ydelen dingē v wilt beke= psal.145.
ren totte leuēdigē God/ die gemaect heeft hemel ende
erde eñ die zee/ eñ alle die dingē die daer in zyn/ die in
ouerledē tyden toe gelatē heeft alle menscē te wādelē
in horē wegen. Eñ tis waer dat hi hē seluē/ sonder ge-

tuych niet gelatē en heeft/als hi ons weldadē was g
uende vandē hemel/ verlenēde regē eñ vruchbarige t
den/ vuollende met spijs eñ blijscap onse herten. Ei
dit seggende/ en constē si nauwelic dat volck bedwin
gē/dat si hē luyden geen offerhande en deden.

Mer daer quamē sommige Joden vā Antiochiē eñ
Iconien/ die welckē als si die scaren bekalt hadden eñ
Paulū ghestenicht haddē/so hebben si hē wt die stad
getogen/ vermoedende hē doot te wesen. Mer als h
die discipulē omsingelt haddē/ so is hi opgestaen eñ i
die stadt gegaē. Eñ des anderē daechs/is hi met Bar
nabā gereyst tot Derben. Eñ als si dier stat Euāge
lie gepredict haddē eñ veel mensē geleert/soe zijn si w
der gereyst tot Lystram/ eñ Iconiē/eñ Antiochien d
zielen der discipulen weder sterckēde/eñ haer vman
de/dat si indē ghelooue volstandich bliuē wilden/ eñ da
wi doer veel tribulatiē in dat rijcke Goods moetē ga
Eñ als sij haer dan met stemmē doer alle ghemeent
priesters geordineert haddē/ eñ ghebeden haddē m
vasten/so hebbē si hoer dē heer beuolen/in wien si gh
loeft hadden.

Eñ doer Pisidiā gereyst zijnde/ quamē si in Pāph
lien. Eñ als si dat woert gepredict haddē tot Perge
so zijn si neder gedaelt in die stadt Attaliā/eñ van dae
zijn sij ghescheept tot Antiochien/van waen dat si d
genadē gods warē ouergeleuert tot dz werck dz si v
brocht hebbē. Eñ als si gheromen waren eñ die gh
meente vergadert hadden/hebbē si vertelt/alle dat g
dat god met haer gewrocht had/eñ dat hij dē heyden

die doer des geloefs gheopent hadde, en si vertoef den daer bi den discipulen een langhe tyt.

¶ Dat. xv. Capittel.

Ende sommighe ofcomende van Judea, leerden die broeders. Een si dat ghi besnedē wort na die wise van Moyses, so en moechdi nz salich zȳ, als daer om nv geen cleyn oploop en twist op geresen was dē Paulo en Barnabe, so hebben si opgestelt tegens die dat Paulus en Barnabas en sommige anderen met hē luydē op souden reysen tot Hierusalem tottē Apostelen en priesterē om deser vragen wille, waer om dat si vander gemeente geleyt wesende, hebben doer ghegaen Phenicē en Samarien. vertellende die bekeringe der heidenē en maecten alle den broeders eē groote bliscap. Mer doē si te Jerusalē quamē zȳ si ōtfangē geweest, vander gemeenten en vanden Apostelen en vāden † priesteren, en hebben vercondicht alle dat gheen dat God met hoer gedaen hadde. Doen stonden daer sommighe op van die secte der phariseen, die gelouich waren ghewoorden segghende, dattet van node was, haer te besniden, en te ghebieden dat sy Moyses wet souden houden. Ende die Apostelen en die † priesteren quamen te samen om te beraden van deser saecken

gala 2. a.

† ouden

† onden

¶ Doen daer nv veel twist op stont, soe heeft Petrus opstaende ghesproken tot hoer. Ghy mannē ende broeders weet dat God van ouden daghen onder ons vercoren heeft, dat die heydenen doer mijnen mont dat woert des Euangelijs hoeren souden ende gheloven. Ende God die de herten bekent, heeft haer

getuych gegeuen/geuende hē den heyligen geest/ ge
lijcken ons oer/eñ en heeft geen onderscheyt gemaeckt
tusschen ons eñ hoer/naden mael dat hy haer herten
doer tgeloef ghesuuert heeft. Daer om/wat temteert
ghi nv Godt/om op te legghen een Jocke op die hal=
sen der discipulen/dat noch onse vaderen/noch wi heb
ben mogen dragen? Mer wi gelouen doer die ghena
de ons heeren IESV Christi salich ghemaect te wor
den gelijken als si oer. Eñ die geheele menichte heeft
geswegen/eñ hoerdē Barnabam eñ Paulum/vertel=
lende die teykenē eñ wonderlichedē die god doer haer
gedaen hadde/onder die heydenē.
Eñ als si stille sweghen/soe heeft Jacobus gheant
woert seggende. Ghi mannen eñ broeders hoert my
Symeon heeft vertelt hoe god eerst heeft geuisiteert
om te nemē een volck wt den heydenē in sinen naē/eñ
hier mede accorderen die woerden der propheten/ als
Amos.9.c gescreuen is. Daer na wil ic weder comen/eñ sal den
Tabernakel Dauids weder timmeren/ dat veruallen
is/eñ zijn veruallinghe sal ic weder op vernieuwen eñ
salt op rechten/op dat die menscen dye ouer gebleuen
zijn den heer mogē soucken / eñ alle die heydenē daer
mijnē naem ouer aen geroepen is/spreect die heer di
tis zijn werck alle dese dingen doet Godet zijn alle dese zijne werk
bekent vander werelt aen. Daer om besluyt ic datm
geen onrust en make den genen die wt den heydene
hem tot god bekeerē / mer datmen hem luyden scrijf
dat si hem wachtē vandē besmettenissen der afgoden
eñ van oncuysheyt/eñ van dat ghewocht is/ eñ van
bloet. Want Moyses heeftse van voerleden tijden i

lken steden/die geen die hem prediken inden synago
gen/daer hi alle sabboth dage gelesen wort.
Doen behaechdet dē apostelen en̄ den ouden met al
e der gemeentē/dat si mannē wt hoer vercorē/souden
ynden tot Antiochien/met paulum en̄ Barnabam/
als) Judam metten toenaem Barsabas/en̄ Sylam
e vernaemste onder den broederen/ seyndende doer
aren handen brieuen/ dit inhoudende.
Die apostelen† en̄ priesteren/ en̄ broeders/den broe= †dye oude broeders
ren dye tot Antiochien/en̄ in Syrien en̄ in Cilicien
in/die wt den heydenē(bekeert)zijn Saluyt. Want
i gehoert hebben/dat sommige van ons wt gegaen
nde v v̄stoert hebben/doer woerdē uwe sielen† wār † omkeren de
lbaer makende[gebiedende v besneden te wordē/en̄
wet te houdē]dē welckē wijs niet beuolen en had
n. So heeftet ons/eendrachtelikē vergadert wesen=
goet gedocht /wtuercoren mannē te seyndē tot v/
et onsen beminden Barnaba en̄ paulo/menscē dye
er sielen ouer gheleuert hebben voer den naem ons
eren IESV Christi. Daer om hebbē wij gesonden
dam en̄ Sylam/die v oeck dat selfde met woerden
rcondigen sullen/want het heeft dē heyligē geest/
ons goet gedocht/dat wi v niet meer lasten op sou
leggen/dan dese nootsakelijke dingen/als te we=
dat ghi v wacht van dat gheen dat den afgoden
offert is/ en̄ van bloet/ en̄ van dat ghewrocht is/
van oncuysheyt/vanden welcken/ist dat ghi v ont
t/so sult ghi wel doen/blijft ghesont.
s dese dan wech ghelaten warē/so zijn sij geromē
Antiochien/en̄ die menichte verghadert wesende/

hebben si den brief ouer geleuert/ als sy dien ghelesen
hadde/ worden si veruolt ouermits dē troost. Mer Ju
das eñ Silas/ want si oer prophetē warē/ so hebbē si
†getroest. met oueruloedige woerdē die broederē† vermaent en
gesterct. Eñ als si daer een wijl tijts getoeft hadden
zijn si wech laten gaen met vrede van den broederē to
den apostelen. Mer het dochte Silas goet daer te bli
uen/ mer Iudas is alleen gereyst tot Ierusal
Eñ Paulus eñ Barnabas bleuen wonēde tot Anti
chien/ leerēde eñ vercondighēde oec met veel meer a
deren dat woert des heeren.

Mer na een deel dagen heeft gesprokē Paulus to
Barnabam/ laet ons nv/ weder om keerēde/ onse bro
ders besoucken doer alle steden/ inden welckē wi ver
condicht hebbē/ dat woert des heerē/ hoe dat si hē hou
den. Mer Bernabas riet dat si Joannē mettē toena
Marcus oec mede soudē nemē. Mer Paulus en w
de nz/ dat hi bi haer geuoecht soude wordē/ als den g
nē die haer of was ghegaen wt Pamphilien/ eñ m
haer in dat werc niet en was gegaen. Doen isser tu
schen haer soe scarpen twist geweest/ dat die een va
den anderē gescheydē is. Eñ dat Barnabas met hē n
mende Marcum scheeptē in Cypren/ mer Paulus t
hem verkiesende Silam is gereyst/ ouer gegeuē zij
vandē broederē der genadē Gods. Eñ hi doerwād
de Syriam eñ Ciliciam/ die gemeentē sterckēde/ G
biedēde te ōderhoudē dye gebodē der apo
len eñ der ouderē. ¶ Dat. xvi. Capittel.

Ende hi is gecomē tot Derben eñ Listrē/ eñ s
daer was eē discipel Tymotheus genoēt/ een

Joetscher vrouwẽ sone die gelouich was/mer zÿ vad
was een Grier. Desen gauẽ eẽ goet getuych die broe
erẽ die daer warẽ te Lysteren eñ tot Jronien. Desen
wilde Paulus dat hi met hem soude reysen/eñ hẽ me-
e genomẽ hebbẽde heeft hi hem besneden om der Jo
en wille/die in dien plaetsen warẽ/wãt si wisten alte
amẽ dat zÿn vader een† Grierk was geweest. Maer †heyden
s si doer die steden gingen/so gauen si hoer te onder
oudẽ die insettinghe die gheordineert waren vanden
postelen eñ den ouden die te Jerusalẽ waren/ waer
er dat die gemeentẽ int geloue gheuesticht worden
worden oueruloedich int getal daghelix.
Mer doen si doer Phrigiam eñ dat lant vã Galatiẽ
reyst haddẽ eñ belet warẽ doer dẽ heylighen geest/
t woert te sprekẽ in Asia/gereyst wesende in Misi-
n leyden si toe om te gaẽ in Bithyniam/ eñ dẽ geest
lietet hoer niet toe. Mer als si voerby Misiam ge-
en waren quamen si of tot Troadem. Ende paulo
enbaerde een visioen by nachte. Een man vã Ma
donien was daer staende/ eñ hem biddende eñ seg-
ende. Gereyst wesende in Macedonien/coemt ons
hulpen. Mer als hi dit ghesicht ghesien hadde/ ter
nt hebben wi naerstich gheweest om te reysen in
acedonien seker ghemaect zÿnde dat ons dye heer
roepen hadde om hem luyden dat Euangelium
prediken. Als wi dan van Troade op gebroken wa-
n/ soe zÿn wi rechts loops gecomen tot Samothra
ende des anderen daechs tot Napels/eñ vã daen
Philippis/ die welcke dat is die hooftstadt des lãts
n Macedonien een vrie stadt.

Ē wi waren sommige dagen in dese stat vertoeu
de. Ē opten sabboth dach zyn wi wtgegaen buyte
der stadt aen die riuier/daer dat gebet plach te geschie
ē sittende hebben wi gesproken den vrouwē die da
te samen gecomen waren. Ē een vrouwe ghenoem
Lydia/God dienēde/een purpur vercoepster der st
vanden Tiathirenen heeftet ghehoert/ wiens her
die heer gheopent heeft/dat si aenmercte dat gene d
van Paulo wert gheseyt. Als si nv ghedoept was/
haer huysgesin/so heeft si gebedē seggēde. Ist sake
gi mi gelouich hebt gerekent te wesen inden heere/
gaet in myn huys/ē blyfter/ē si heeft ōs gedwōg
Mer het is geschiet als wi gingen totten ghebed
dat ons te gemoet liep een maechdeken / hebbēde e
waerseggende geest/die groot ghewin was geuen
haren heeren doer waer seggen. Dese selue volger
paulum ē ons/riep/segghende. Dese menschen z
knechten vanden alre hoechsten god/ die v den we
des salicheyt vercondigen. Ē dit dede sy veel dag
Mer Paulus dit qualyc nemende/ē hem omkeer
de heeft hi den geest ghesproken. Ic gebiede v doer
naem IESV Christi/dz ghi wt gaet van haer. Ē
is wt gegaen ter seluer vren.
Mer haer herē siede dat dē hope haers profyts w
wtgeuaren/so hebbē si Paulum ē Sylam anget
ē getoghē op die marct tot die ouersten/ē steller
haer voer die Borghemeesterē/hebbē sy geseyt. D
mensē na den mael dat si Joden zyn/ verstoren o
stadt/ē vercondigen ordinancien die wi niet en m
ten ontfangen noch houdē om dat wi Romeynē z

Eñ die scare liep te samen tegens hoer/ eñ die Bor-
ghemeesters schorende haer cleederen hebben ghebo 2.corin.11.b
den datmen haer met roedē slaen soude. Ende als sij
haer veel slagen gegeuen hadden/ so worpen sijse in-
den kercker/ ghebiedende die bewaerder des kerckers
dat hi haer naersteliiken bewaren soude. Die welcke
als hi sulckē gebodt ontfangē hadde/ heeft haer inden
binnēsten karcker geworpē/ eñ sloot haer voetē indē
stock. ¶ Mer te middernacht paulus eñ Sylas bid
dende/ loof den God. Eñ die daer gheuanghē waren
hoerden hoer. Eñ haesteliken isser geschiet een grote
aertbeuinge/ also dat die fondamentē des kerckers be
wegen worden. Eñ terstont so zijn alle die doren ghe
opent/ eñ die bandē van allen (den geuangē) zijn ont-
bonden/ als dan die bewaerder des kerkers ontwaect
wesende/ sach die doren des kerckers gheopent/ so sou
de hij hem seluen mettē wtgetogen swaerde ghedoot
hebben/ menende dat die geuangē ontlopē haddē ghe
weest. Eñ paulus heeft met luyder stemmē geroepē:
seggende. En doet v seluen niet quaets/ want wi zijn
alte samen hier.
Eñ licht gheeyscet hebbēde sprone hi daer in/ eñ ver
vaert zijnde/ heeft hi paulo eñ Sile te voeten geuallē
eñ haer wt geleyt hebbēde sprac hi. O herē wat moet
ic doen/ op dat ic salich mach worden? Eñ si hebbē ge
sproken. Geloeft inden heere IESVM/ eñ ghij eñ v
huys sult salich zijn. Eñ sij hebben hem gesprokē dat
woert des heeren/ eñ alle den ghenē die in zijn huys
waren. Eñ haer mede nemende in die vre des nachts
heeft hi haer wonden ghewasscen/ eñ hi is ter stot

gedoopt met alle zijn huysgesin. Ende als hy haer in
huys gebrocht hadde/heeft hi hoer die tafel voer g
†gelouēde set/en heeft hem verblijt† dat hi mz alle zijn huys
den heer de ghelovest hadde.

¶Ende als den dach was op ghegaen/soe h
ben dye Borghemeesters ghesonden die boden/ se
ghende/laet die menschen gaen. En die Kerckerm
ster verrondichde Paulo dese reden(segghende) D
Borgemeesters hebbē gheseynt/datmē v losch sou
latē gaē. Daer om nv wtgaende/gaet in vredē. Ma
paulus heeft hoer geseyt. Si hebbē ons openbaerl
geslagen zijnde sonder sake/na den mael dz wi Rom
nē zijn indē kercker geworpen/en worpē si ōs nv h
meliken wt: Neen so niet/mer laet si selfs comē/en
wt leydē. En die bodē hebbē dē Borghemeesterē d
woerdē te kennē gegeuē. En si zijn beureest gewe
gehoert hebbēde dattet Romeynē warē/ en comen
hebbē si haer gebedē/en haer wt gebrocht hebben
baden si dat si wt der stadt gaen wilden/mer ghega
zijnde wt den kercker/hebbē si tot Lidiam inghega
en die broeders gesien hebbēde/hebben sise ghetro
en si zijn ghereyst.

¶Dat.xvij. Capittel.

MEr als si doer Amphipolim en Appolonie
reyst warē/quamē si tot Tessalonicā/dair e
synagoge was der Joden. Mer paulus na zijnre
woentē ghinc tot haer in/en op drie sabbotthē spra
hi haer vanden scriftē/open doende/en voerleggen
Luc.24.g dattet van noden was Christum te lyden en vand
dooden te verrisen/en dat hi Christus IESVS wa

die welcken ic(sprac hi)v vercondige. En̄ sommighe
et hem hebben gheloeft/en̄ zijn Paulo en̄ Syle toe
gheuallen/en̄ oeck een groote menichte vanden God
vruchtigē Jodē/en̄ nz weynich edele vrouwen.
Mer die ongelouige iodē zijn met nidicheyt beroert ge
weest/en̄ met hem ghenomē hebbēde sommige banc
oeuen quade mannē/en̄ een menichte vergadert zijn
/so hebben si die stadt in beroerte gestelt/en̄ gewelt
ende den huyse Jasonis/sochten sise voer dz volck
t te leyden. En̄ als si haer niet gheuondē en hadden
togen si Jasonē/en̄ sommighe broederē tot die prin
n d̄ stadt/roepende. Dese dye den ōloop der aerdē in
roerte gestelt hebbē/zijn hier oec gecomē/welcke dz
ason heymelick ontfanghen heeft/en̄ dese alte samē
en tegen die insettinghen des Keysers/segghende Joā. 18. d.
SVM te wesen eenē anderen coninc. En̄ si beroer †dat volck
t die scare/en̄ die Borghemeesters der stadt dye dit
erden. Ende ontfanghen hebbende onschult van
son en̄ vandē anderē/so hebbē si haer laten gaen.
¶Maer die broeders hebben haestelijcken by
ht Paulum te samen met Sylam wtghelaten/
Berrheam. Dese als sy daer ghecomen waren/
zijnse ghegaen in dye Sinagoge der Joden/ wāt
waren vanden hoochsten gheslachte onder dye
en die te Tessalonien waren/dye daer ontfinghen
woert met alre toegheneyghentheyt des herten
helijcx die schriften ondersoeckende/ of dese din=
alsoe ghelegghen waren. Ende voerwaer veel
er geloeft van haer/ende eerbare Griecse vrou=
en̄ niet weynich mannē. Mer als die Joden van

Tessalonien bekent hadden/dattet woert Goods oe
tot Berrheen van paulo verrondicht was / soe zijn
gecomen en̄ hebben daer oer die scharen beroert. E
doe̅ter stont hebbe̅ die broeders paulum wt ghelat
dat hij soude gaen als of hi opter zee woude. Mer S
las en̄ Timotheus zijn daer gebleuen. Mer die pa
lum gheleyden/ hebben hem gebrocht tot Athene̅
en̄ ontfanghende een ghebodt aen Silam en̄ Tim
theum dat si hem volgen souden opt alre eerst als
mochten/ so zijn si ghereyst.

Mer paulus als hi haer te Athene̅ verwachte/ so
sinen gheest ontsteke̅ gheweest in hem/ doen hi sie
was. dat die stadt gheneycht was totten dienst der
goden/ daer om disputeerde hij metten Joden en̄ m
ten Godvruchtigen inder sinagogen/ en̄ op de ma
daghelicx met den ghene̅ die bi gheual tot he̅ qua
Mer sommige der Epicureen en̄ Stoyci philoso
keuen mz he̅/ en̄ die sommige seyde̅/ wat wil desen
nutte clapper seggen? En̄ die andere (spraken)
schijnt dat hi is een verrondiger/ van niewen duu
om dat hi IESVM en̄ die verrisenisse hem verco
de. En̄ si hebbe̅ hem aenghetast en̄ gheleyt in die
te van Mars/ segge̅de. En mogen wi niet wete̅
ke dat is dese nieuwe leeringhe die van v verrond
werdt? Want ghi brengt sommighe nieuwe din
voer onsen oren. So willen wi da̅ weten wat desi
ghen willen wesen. Mer die van Athene̅ altesam
die vremde (luyde̅) die daer verkeerde̅/ en leyde̅ ne
op toe/ dan om wat nyeus te segge̅ of te hore̅.

En̄ Paulus staede opt middel der strate̅ va̅ M

ſprack. Ghi mannē vā Athenē/ ic ſie v bi na in allē ſtuc
ken wangelouich/ want voerbi gaende/ eñ aenſiende
uwē Goods dienſt/ ſo heb ic oeck geuondē een outaer
daer op geſchreuē ſtonde/ dē onbekenden God. Daer
om den genē die ghi onwetēde zijt eerende/ deſen ver=
condige ick v. God die gemaect heeft die werelt/ eñ al=
le dat gene dat daer in is/ deſe na dē mael dat hij is een
heer des hemels eñ der aerden/ ſo en woent hi niet in
tempelen die mit handē zijn gemaect/ noch hy en wort
er niet met menſchē handē geeert/ enich dinc behoeuē
de/ in dien hi allen dingē dat leuen eñ den adem ouer al
is geuende/ eñ hi heeft gemaect wt een [bloet] alle dat
geſlacht der mēſchen/ dattet ſoude wonē/ op dz aenſicht
der geheeler aerden/ eñ heeft geſtelt beſette tiden/ eñ
geſet haer luydē terminen hare woninghē/ dat ſi god
ſoucken ſoudē/ of ſi hē bi auentuerē geuoelen eñ vindē
mochten/ hoe wel dat hi niet verde en is vā een yeghe
lijck van onſen/ want doer hem leuen wi/ eñ worden be
weegen/ eñ zijn wi/ als oec ſommighe van uwē Poetē
gheſeyt hebbē/ want wi zijn oec van zijn gheſlachte. In
dien wi dan vanden Godliken geſlachte zijn/ ſo en ſullē
wi niet meenē/ dat God gelijck is den goude of den ſil
uere/ of enen ſteen die metter konſtē gheſtekē is/ ofte
vindinghe der menſchen.
Eñ tis waer dat God met dē tijt vā deſer onwetē=
heit doer die vingerē heeft ghesiē tot noch toe/ mer nv
condicht hi dē mēſchē/ dat ſi alte ſamē op alle plaetſen
hem bekerē ſoudē/ daer ō/ wāt hi geſtelt heeft enē dach in
den welckē hi ordelen ſal dē omloop der aerdē met recht
uaerdicheit/ doer dien man/ doer welkē hijt beſlotē had

de alken mẽschen geloef houdende/ als hi hẽ vandẽ d
den verwert hadde. ¶ Mer als sy die verrisenis
der dodẽ hadden gehoert/ so bespotteden hẽ die somm
ge/ mer die sommighe seydẽ/ wi sullen v daer weder
horẽ Alsoe is Paulus wtghegaen/ wt dat middel v
haer. Mer sommige mannẽ hẽ aenhangende hebb
geloeft/ indẽ welckẽ oer Dyonisius genoẽt Ariopa
ta was/ eñ een vrouwe genaẽt Damaris/ eñ ander
met haer. ¶ Dat. xviij. Capittel.

Daer na [Paulus] gescreydẽ wesende vã Athe
is geromẽ tot Corinthen/ eñ hi vant eenẽ J
genoẽt Aquila/ geborẽ wt Ponto/ dit onlancx gero
was wt Italiẽ/ eñ zijn huysurouwe Priscilla/ wãt C
dius gebodẽ hadde/ dat alle die Jodẽ wt Romẽ rey
souden Eñ tot desen is hi gegaẽ. Eñ want hi vand
seluẽ hantwercke was/ so bleef hi bi hoer eñ wro
Eñ haer konste was/ tenten te breyen. Eñ hij diss
teerde inder synagogẽ alle sabboth daghen/ eñ hy
raet te samẽ den Jodẽ/ eñ dẽ Griecken.

Mer als Silas eñ Timotheus gheromẽ waren
† naer-stich int woort. Macedoniẽ/ so wort Paulus † benaut indẽ geest/ d
den betugẽde/ dat IESVS Christus was. Mer a
daer tegen seggende warẽ eñ blasphemie sprekẽd
heeft hi zijn clederẽ wtscuddende gesproken tot hae
bloot si op v hooft. Jc sal voertaen reyn tottẽ hey
gaẽ Eñ vã daer vertreckẽde/ heeft hi gegaẽ in eẽs
huys genoẽt Justus/ die God dienende was/ wi
huys rakende was die synagoghe Mer Crispu
ouerste der synagoghẽ/ heeft dẽ heer gheloeft m
zijn huys/ eñ veel vandẽ Corinthẽ horende gheloef

en worden ghedoopt.
Mer die heer seyde snaechs Paulo/ doer een gesich-
te. En wilt niet vreesen/mer spreect en̄ en swighet niet
daer om dat ic bi v ben/ en̄ niemant en sal v aengaen/
om v last te doen / wandt ick in deser stadt veel volck
hebbe En̄ hi heeft daer ghesetten een iaer lanc/ en̄ ses
maenden/ leerende hoer Goods woort.
Mer als Gallio stadt houder vā Achaiē was/ so zijn
die Jodē mit eendrachtigē moede opgeresen tegē Pau
li/ en̄ hebben hē gebrocht voer dē rechtstoel seggende
Dese raet den mensē tegen der wet/ God te erē. Mer
als Paulus nv bereyde den mont te openē/ seyde Gal
lio tottē Jodē. O ghi Jodē/ waert dattet enich ōrecht/
ofte bose mis daet ware/ soe soude ic v wel te recht lydē
Mer ist een questie vandē woerdē en̄ namē en̄ vā vwer
wet/ soe siet ghi selue toe/ want ic geen rechter van de
sen dingen en wil zijn En̄ hi heeft haer verdreuē vandē
rechter stoel. Mer die grierkē alte samē aengeuat heb
bende Sostenē/ den ouerstē der synagogē/ sloghen sijn
voer dē rechterstoel/ en̄ Gallio/ en achte op dese din
ghē En̄ Paulus noch daer nae vertoeuēde veel da
ghen/ den broederen adieu gesyt hebbēde/ so is hi ghe
varen in Syriam/ en̄ dat met Priscilla en̄ Aquila hem
volghende. En̄ hi heeft zijn hooft gesroren in Cenchrē
want hi hadde een gelofte En̄ hi is geromē tot Ephe
sen/ en̄ heeft haer daer gelaten/ mer hi ingegaen zijnde
in synagoghen/ disputeerde met den Joden. En̄ als
si hem baden/ dat hi wat meer tijts bi hoer bliuē wou
de/ en heeft hijs niet gheconsenteert/ en̄ hy maecte vā
hem zijn of sceydē seggēde [Jck moet voer al die aen-

staende hoechtyt houden tot Jerusalē/ mer]ic sal we
der om tot v romē wilt godt Eñ is gereyst vā Ephe
so. Eñ als hi geromē was tot Cesariē/ eñ opghegaen
was eñ die gemeēte gegroet hadde/ so reysde hi op tot
Antiochien/ eñ wat tyts daer vertoeft hebbende / is hy
ghereyst doerwandelende al geheel dat lant vā Gala
thien eñ vā phrigiā/ sterckende alle die discipulen.

Mer tot Ephesiē is geromē een Jode mettē naem
Apollos/ van Alexandriē geborē/ een welsprekēde mā
mogende in scriftē/ dese was onder wesen inden weck
ons herē/ eñ bernēde vā geest/ sprac hi eñ leerde naer
stelickē dat geen dat vandē heere was/ wetende allei
dat doopsel vā Joannis. Eñ dese heeft bestaē vrilick
inder synagogen te sprekē. Wiē als Priscilla eñ Aqu
la gehoert haddē/ so hebbē si hem genomen tot hē/ eñ
hebbē hem den weck des herē volmaerteliker ond w
sen. Mer als hi woude reysen na Achaien/ vermaen
hebbende die broeders/ hebbē si gescreuē den discipul
dat si hem ontfangē souden. Eñ als hy daer gerom
was/ holp hi dē genē veel die daer geloeft hebbē[do
die gracie] want hi verwan die Jodē seer eñ openbaer
ken/ bewisende doer scriftē dat IESVS die Christu
was. ¶ Dat. xix. Capittel ✠

MEr het is geboert als Apollo was te Corin
eñ Paulus die bouēste landē doerwādelt he
bende quam tot Ephesiē Eñ geuondē hebbende so
mige discipulen/ sprac hi tot hoer. Hebt ghi oer dē h
ligen geest ontfangē/ na dat ghi hebt gheloeft? Eñ
hebbē geseyt tot hē/ ymmer wi en hebbē oer niet gh
hoert ofter enē heyligē geest is. Eñ hi sprack tot hē

Jn wien sijt ghi dan gedoept? Eñ si hebbẽ geseyt Jn
Joãnes doopsel. Mer Paulus heeft geseit. voerwaer
Joannes heeft gedoopt mettẽ doopsel der penitẽcien
ꝓrekende dẽ volc vandẽ genẽ die toecomende was na
ẽ/ dat si soudẽ ghelouẽ dat vã Christo I E S V is. Dit
ehoert hebbẽde zijn si gedoopt indẽ naẽ des herẽ I E=
V Eñ als Paulus die handẽ op hoer hadde geleit/ is
ecomẽ die heylige geest op hẽ/ eñ si sprakẽ met tongẽ
i propheteerdẽ Eñ alle die mãnẽ warẽ bi na. xij.
Mer inder synagogẽ ingegaen zijnde/ sprac hi vrielic
ie maendẽ lanc disputerẽde eñ radende vandẽ rijcke
Goods. * Eñ als die sommige verhart worden/ eñ
r niet en geloefden/ qualic sprekende vandẽ werh des
erẽ voer die gemeente/ getredẽ zijnde van hẽ heeft hij
n discipulẽ of gescheydẽ/ dagelicx disputerende in een
ole eens mans Tyrannus genoẽt Eñ dat duerde. ij.
ẽ lanc/ also dat alle die geen die daer woendẽ in Asia
erdẽ dat woert des herẽ I E S V/ te samẽ die iodẽ eñ
Grieckẽ/ eñ god dede doer die hãdẽ Pauli nz cleyne
rchtighe teykenẽ/ alsoe dat oeck van sinẽ lichame die
eet doeckẽ eñ die collierẽ gedragẽ wordẽ op dẽ sieckẽ
die siectẽ scheydẽ van haer/ eñ die bose geestẽ gingẽ
.

¶ Eñ sommighe vandẽ omgaendẽ Joden
daer besweerders warẽ/ hebbẽ hem onderwondẽ
t te roepẽ den naem des herẽ I E S V ouer die geen
daer bose geesten haddẽ seggende. Wi besweerẽ v/
E S V M die Paulus predict/ eñ twaren seuẽ sonẽ
n enẽ Jode (genoemt) Sceue/ een ouerste der prie=
ren die dat deden Eñ die bose geest antwoerdende/
ft gesprokẽ. Jc kenne I E S V M eñ paulum weet

ic mer wie zijt ghi? En die mēsce indē welken die bo
geest was/ springēde op haer/ eñ hare geweldich zij
heeft hi haer te sterc geweest/ also dat si naect eñ gh
wōt liepē vet diē huyse En dat is opēbaer gewordē
samē alle dē Jodē eñ dē Grieken die daer woenden
Ephesen eñ der is geuallē op hoor allen een vrese
die name gods wert groot gemaect

En veel der gelouigē quamē belijdede eñ vercō
gēde haer werkē En veel vet hoor die mit swartē co
stē omgegaē haddē/ hoor boekē te samē brēgede/ he
bē die verbrāt in alre mēscē tegēwoordicheyt/ eñ ou
rekēt hebbēde haer waerde hebbē si geuondē des g
vijftich duysent (penningen) So sterclijcken wies
gods woort eñ wert geuesticht Dit geschiet zijde
Paulus indē gheest voor Macedonie eñ Achaie vo
bi gaēde tot Hierusalē te reysen segghende Na dat
daer geweest hebbe so moet ic oor Romē sien/ mer
sondē hebbēde in Macedonie twe vet dē genē die h
diēden als Timotheum eñ Erastum so is hi gebl
een wijl tijts in Asia.

Mer in dier tijt is op gerezē genē cleinē oploop

Van den werk des heeren

dien wege/ want een mā genoēt Demetrius een g
smit/ die Dianen siluerē tempel maecte/ gaf dē co
naren geen cleyn gewin. Dese by malcander ge
hebbēde/ eñ den ghenē die wercluydē waren van
gelijken dingē/ heeft hi gesprokē. Ghi mannen v
dat wi vā desen hantwerc gewin hebbē/ eñ ghi sie
hoort dat nz alleen tot Ephesen/ mer oec dat geh
lant van Asien/ dese Paulus heeft wijs ghemaec
heeft of gekeert een grote scare seggēde/ dattet g

Godē en zȳ/die met handē gemaect wordē. Mer het
en sal niet alleen perikel zȳ ons/om dat ons hātwerc
verworpē sal wordē/mer oeck datten tēpel Diane der
groter Godinnē voer nz geacht sal zȳ/ eñ toecomēde
sal zȳ dat oec haer mogēthz vernielt sal wordē/welcke
geheel Asien eñ die werelt dient. ¶ Dit gehoert hebbē
de/zȳ si veruolt met toornicheyt/eñ hebbē gheroepen
seggēde. Diana der Ephesien is groot. Eñ die gehele
stat is vuolt met cōfusie/eñ hebbē met eenē moet een
oploep gedaē in die opēbaer speelbaen/gripēde Gayū
eñ Aristarchū vā Macedoniē Paulus gesellen Mer
als Paulus ingaen wilde tottē volc/en hebbent hē die
discipulē nz toe gelatē. Eñ sommige oec vandē opper
stē wt Asien die zȳ vriendē warē/hebbē tot hē gesondē
biddēde/dz hi hē nz en wilde in die speelbaen geuē. Eñ
die sommige riepen aldus/sommige anders/ wāt die
vergaderingewas verstoert/eñ veel vā hē en wistē nz
wt wat sake dat si te samē gecomē waren.

Eñ si hebbē Alexandrū vander scarē wt getoghē/ als
hem die Joden voert stietē/mer Alexander metter hāt
stil swiginge begerēde/woude den volck bescreyt doen/
welkē als si(hē)bekēdē eē Jode te zȳ/ so isser eē stēme
vā haer allē opgegaē roepēde/ bi na twe vrē lanc. Dia
na der Ephesiē(godinne)is groot

Mer als die scriuer die scare ghestilt hadde/heeft hi
geseit Ghi mānen van Ephesiē/wie isser doch vandē
mēschē/die niet en weet/dz die stadt vā Ephesiē is een
dienaersse Diane/ der groter godinne/ eñ des beeldes
dat van Jupiter is of ghecomen:~ Nae demael dan dat
ter niemāt hier tegē seit/so ist vā node dz gi besaet zijt

eñ niet ouoerdachteliken doẽ/want ghi hebt dese m
schen hier voer gebrocht(de welcke en sijn)noch ke
rouers/noch lasteraers tegẽ uwe Godinne. Mer
dat Demetrius eñ die constenaers dye met hẽ zijn
gen yemãt aenspraer hebbẽ/men hout gemeenẽ r
eñ daer zijn stadt houders/laet si malcanderẽ besch
digen. Mer ist dat ghij yet van anderẽ dingẽ vrae
dat machmẽ in die wettelike vergaderinge schey
want het is te sorgen dat wi besculdicht sullen wo
vanden oploop van huyden/in dien daer gheen sa
en is waer vã wi bescreyt soude mogen doen van de
oploop. Eñ als hi dese dingen geseyt hadde/soe he
hi die gemeente laten gaen. ¶Dat. xx. Capitte

MEr na dat dese beroeringe gedaen is gewe
roepẽde Paulus die discipulen tot hẽ/ eñ h
indẽ armẽ nemẽde/is hi gereyst om te treckẽ in M
cedonien. Eñ als hi die landẽ doerwandelt hadde
haer veel woerden vermaent hadde/so is hi gecom
in Griecke. Eñ daer drie maendẽ vertoeft hebbe
als hem lagen geleyt waren vandẽ Joden/doen h
Syrien wilde varen/so heeft hi inden sinne gheh
weder om te keerẽ doer Macedoniam. Eñ hem i
uolcht tot Asien Sopater vã Berrehen. eñ van T
lomẽ Aristarchus/eñ Secundus/eñ Gayus vã
ben/eñ Tymotheus/mer wt Asien Tychirus/eñ
phimus. Dese als si voer waren ghegaen/ so heb
si ons ghewacht tot Troaden/mer wi scheeptẽ of
die dagen Azimorum van Philippen/eñ zijn tot
gecomẽ binnẽ vijf dagen tot Troaden daer wi
hebben seuen daghen.

Mer op eenē dach der sabbothen/als die discipulen
te samen waren gecomē om tbroot te breken/ so heeft
Paulus †haer gepredict willende des anderē daechs
reysen. Eñ hi heeft die reden vertoghen tot inde mid
dernacht. Eñ daer warē veel kaersen op die eet camer
daer wi vergadert waren. Mer een Jonghelinc ghe
noemt Euthicus sittende in een veynster als hij be-
swaert was mz enē swarē slaep/als Paulus lāc was
sprekende/noch meer beswaert met vaeck/heeft ghe-
uallen vanden derden solder nederwaert / eñ is doot
op gheboert. Mer als Paulus of gegaen was/ heeft
hi gelegen op hem/eñ hē omuangende seyde hi. En
wilt niet verstoert wordē/want zijn siele is in hē. Eñ
als hi op gegaen was eñ tbroot gebroken hadde/ eñ
gheproeft hadde/langhe te samen gesproken hebbēde
tot den dageraet/so is hi ten laetsten ghereyst. Eñ sij
brochten den Jongelinc leuende/ eñ zijn niet weynich
vertroost gheweest.

† met hoer ghedisputeert

Mer wi in tschip ghegaen zijnde/voerē nae Asson/
willēde Paulū daer ontfangē/wāt hi also geordineert
hadde/ouer lant den wech an nemēde. Eñ als wi tot
Asson te samē gecomē waren hem ontfangen hebbē-
de zijn wi gecomen in Mitilenē. Eñ van daer varēde
zijn wi des nauolgendē dages gecomē tegen Chium
in sdaechs daer na zijn wi gelāt an Samum. Eñ ver-
bleuende in Trogilien/so zijn wi des anderē daechs ge
comē in Mileten. Want Paulus hadde voergenomē
dat Ephesen voerby te varē/op dat hi den tijt nyet en
soude slijtē in Asien/wāt hi haeste/ waert hem moge
lijc dē Pinxter dach te Jerusalem te houden.

Eñ vã Mileten bodẽ seyndẽde tot Ephesum/heef
hi tot hẽ geroepen die priesterẽ der gemeenten. Als di
tot hem gecomẽ waren seyde hij haer. Ghi weet ho
dat ic vanden eersten dach of/dat ic in Asien ingegae
ben/met v alle den tijt ben geweest. dienẽde den heer
met alder oetmoedicheyt des hertẽ/ eñ met [veel] tr
nen eñ anuechtingẽ die mi geschiet zȳ doer lagen de
Joden/hoe dat ic niet gescuwet en hebbe/dier dinge
die v profitelijc soude mogen zijn / ic en vercondich
v/eñ leerde openbaerlic/eñ in allen huysen betuyge
de te samen den Joden ende Griecken/die penitenc
tot God/eñ tgheloove dat is in onsen heer IESVM
Christum.

Eñ nv siet/ic ghebondẽ zijnde inden geest/reyse t
Jerusalem/niet wetende wat mi daer ghemoeten s
dan dat die heylige gheest doer allen steden betuyc
seggende. Dat banden eñ tribulacien te Jerusale
mi aenstaende zȳ. Mer mi en beroert niet†eñ mijn
uen en is mi seluen niet costelijken/dat ic minen lo
met vroechden mach voleyndẽ/eñ dẽ dienst die ic o
fangen hebbe vanden heere IESV om te betuyge
dat Euangelium der genadẽ Goods.

†noch ick; en maeck mȳ siel nz costelyker dan my

Eñ nv siet ic weet dat ghij alle te samẽ daer ick d
gereyst ben/predikẽde dat rijcke Goods/mijn ang
sicht niet meer sien en sult/waer om dat ic huydẽ tẽ
ge v te getuyge neme/dat ic suuer ben vã alle (uw
bloet/want ic en hebbe niet onthoudẽ/dat ic v niet
condighen woude alle den raet Goods. Daer om
naerstelijken voer v/eñ totter geheelder schare/ o

die welcke v die heylighe geest Bisschoppen heeft ge=
set/om te regeren die gemeente Goods/die hy met si
nen bloede verworuen heeft/want dat weet ic dat na
mȳ verscheyden onder v sware woluen ingaen sullen
die vergaderinge niet sparende. Ende wt v sullen wt
spruyten mannē sprekende verkeerde dingen/ op dat
sy discipulen met hem verleyden moghen nae haer.
Daer om waert/ ghedachtich zijnde/dat ic drie iaren
lanck niet op gehoudē en hebbe nacht eñ dach eenen
yeghelijken met tranē te vermanē.
Eñ nv broeders beuele ick v God/eñ dat woert zijn
er ghenaden die machtich is daer op te timmeren/eñ
gheuen v die erfnisse onder alle den gheheylichden/sil
uer eñ gout of nyemants cleet en heb ick begheert/
immer ghy weet wel dat mijne nootdrusticheden/
eñ der gheenre die met mi zijn dese handen ghewon=
nen hebben. Alle dinghen heb ick v ghetoent/dattet al
so behoerlijcken is arbeydende die sieken te ontfan=
ghen/ende ghedachtich wesen der woerden des hee=
ren IESV/want hi gheseyt heeft. Tis meer salich te
gheuen dan te ontfangen.
Ende als hy dese dingen gheseyt hadde/zȳ knyen
buyghende/heeft hi met hem allen ghebeden. Maer
een groote weeninge isser op ghereesen onder hoer al=
len/ende vallende op Paulus hals/so custen si hē droe
uich zijnde/alre meest om die reden die hi ghesproken
hadde/dat si voer/ meer zȳ aengesicht niet sien en sou
den/eñ si geleyden hem tot den scheepe.

Dat xxi. Capittel.

ALs wi nv of gesteken waren gescreyden zijn
van hem/so sijn wi rechts loops gheromē t
Choum/eñ des nauolgendē daerchs tot Rodes/eñ
daen tot Pateren. Eñ gerregen hebbēde een schip
ouer woude varen in Phenicen/daer in gheclomm
sijnde/hebbē wi of ghesteken. mer als ons Cypren
stondē hem te tonē/dat ghelaten hebbende ter luft
hant sijn wi geuaren in Syrien/eñ zijn gheromē
Tyrus/want daer leyde dat schip die vracht wt. En
daer discipulen geuondē hebbēde/so sijn wij daer se
dagen gebleuen. Dye Paulo geseyt hebben doer d
gheest/dat hi niet soude op reysen tot Jerusalem.
die dagen ouer gebrocht hebbende/soe zijn wi reys
de ghegaen. eñ si alle met huysurouwen eñ kinder
geleyden ons tot dat wi buyten die stadt gegaen w
ren/eñ op dat oeuer op ons knyen vallende/hebbē
gebeden. Eñ als wi malcanderē gegroet haddē/so
mē wi in tschip/mer si zij wed om gekeert tottē h
Eñ als wi die schipuaert volbracht haddē/ so zij
van Tyro ghedaelt tot Ptolemaiden/eñ dye broede
gegroet hebbēde/sijn wi eenen dach gebleuen bi h
Mer sdaechs daer na zij wi die met paulo warē g
mē tot Cesariē Eñ inghegaē sijnde in Philippus
Euangelisten huys/dye een vanden seuenē was
sijn wi gebleuen by hem. Dese selue hadde vier d
teren dat maechden waren/prophetherende. Ende
wi daer seer veel dagen bleuen/soe is daer toe ger
wt Judeen een propheet genoemt Agabus. Dese
hi tot ons gerōmē was/so nam hi paulus gorde
bindende hem seluē handen eñ voeten/heeft hi ge

Dit seyt die heylige geest. Die man wiens dese gordel
is/dien sullen die Joden aldus binden tot Hierusalē/
ē sullen hem inder heydenē handen leueren.
Als wi dese dingen hoerden baden wi hem/eñ die an
dren die van dier steden waren/dat hi niet op en sou
reysen tot Hierusalem. Doen heeft Paulus gheāt
woert eñ gheseyt. Wat maect ghi screyende/ eñ mijn
hert bedroeuende? Want ic bereyt ben niet alleen ghe
bondē te worden mer oeck te steruen tot Hierusalem
voer den naem des heeren Jesu/mer alsment hē nyet
consten ontraden/so zȳ wijs te vreden geweest seg
gende. Die wille des heerē die moet geschien. Eñ nae
desen dagen packēde ons dingē/reysden wi op tot Je
rusalem. Eñ daer zȳ te samē met ons geromē sommi
ghe wt den discipulen van Cesarien/brengende met hē
eenē man vā Cypren Mnasonē eenē oudē discipel/by
wien wi logeren souden. Eñ als wi gheromē waren
tot Hierusalem/so hebbē ons die broeders gaern ont
fangen/mer des anderen daechs ghinc Paulus met
ons in tot Jacobum/eñ alle die † priesterē zȳ te samē † ouderen
gheromen. Eñ als hyse ghegroet hadde/soe heeft hy
hier (alle dingen) bysonderlinck vertelt/die God doer
sijnē dienst onder die heydenē hadde gewrocht.
Eñ als zijt gehoert haddē/ so hebbē si den heer ghe-
prysen eñ seidē hē/broeder ghi siet wel hoe veel dusent
Joden datter zȳ die gelouich geworden zijn/eñ zȳ al-
le naerstige achteruolgers der wet/mer si hebben ge-
hoert van v/dat ghi een ofganck leert van Moyses/
alle den Joden die onder den heydenē zijn/segghende
dat si die kinderen nyet besnyden en souden/noch oeck

na die insettingē niet leuē/ wat ist dā nv? Tis gāselick
vā nodē dat die menichte vergadert/ wāt si sullē horē d
ghi gecomē sijt/ daer om doet dat gene dat wi v segg
Wi hebben vier mannē/ hebbende een ghelofte o
haer/ dese tot v genomē hebbende/ suyuert v met hoe
eñ doet dē cost ouer hem/ dat si haer hoofdē bescheren
eñ si sullent alle weten/ dattet dinghē van dz zijn/ die
van v gehoort hebbē/ mer dat ghi wandelt oec die we
houdēde. Mer vandē genen die vandē heidenē geloef
hebben/ hebbē wi gescreuē beslutende/ dat si niet va
desen onderhoudē soudē/ dan dat si hē wachten/ vā da
geen dat den afgoden geoffert is/ eñ vanden bloet/ e
vādē verstickte/ eñ vandē oncuysheyt. Doē heeft Paulu
die mānē tot hē genomē/ eñ daechs dair nagereinich
zijnde/ heeft hi met haer indē tēpel gegaē/ verkondigē
die voluollinge der dagē der suyueringe/ ter tijt toe/ da
voer een yegelic van hē een offerhande geoffert wo
Mer als die seuē dagen bi na waren voleynt/ so he
ben die Joden die van Asiē warē/ dat hele volc verstoe
als si hem indē tēpel gesiē haddē/ eñ si hebben an he
die handē geslagē roepende. Ghij mannē van Israe
coēt ons te hulpē. Dit is die selue mensch/ die tegē d
volc/ eñ die wet/ en dese plaetse/ alle mēschen/ tot alle
plaetsen leert. Daer en bouē/ heeft hi oec Grieckē g
leit indē tēpel/ eñ heeft dese heilige plaetse gemeen g
maect. Wāt si hebbē gesiē Trophinū van Ephesien i
die stadt mz hē/ wiē si gemeent hebbē/ dz Paulus in
tēpel geleit hadde. Eñ die gheheel stadt is beroert/ e
daer geschiede een oploep des volcs. Eñ Paulum a
getast hebbende/ so toghen sij hem wt den tempel/ e

ter stont zȳ die doren gesloten.
Mer als si hem sochtē te doodē/ so ist vercondicht dē
Tribunus der heerscaren/ dat geheele Jerusalē waer
verstoert. Die terstōt ruyteren eñ Centurionē met hē
genomen heeft/ eñ is gelopen tot haer. Mer als sy dē
Tribunus eñ die ruyterē gesien hebbē/ so hielden si op
Paulum te slaē. Doē trat die Tribunus toe/ eñ heeft
hem geuangē eñ geboden datmē hē met twee ketenē
bindē soude/ eñ hi vraechde wie dz hi waer/ eñ wat hy
gedaen hadde/ mer die eē riep dit onder tvolc/ eñ dand
dat/ mer als hi nz sekers bekennē en conste ouermits
dat gerucht/ so heeft hi gebodē datmē hē leyden soude
indē heerleger. Eñ doen hi aen die trappē quā/ ist ge-
biet dat hi gedragen wort vandē ruterē/ om tgewelt
des volcs/ wāt daer volchde eē menichte van volc roe-
pende. Doet hē wech. ¶ Eñ als Paulus indē heerle
ger bestonde geleyt te wordē. seyde hi tot dē Tribunus
Mach ic nz wat tot v sprekē? Die (welke) geseit heeft
Cont gi Griecx? Sijt gi nz die Egyptenaer/ die voer
desen dagē eenē oploop gemaect hebt/ eñ wt gheleyt
in woestine/ vier duysent heymelike moordenaers?
Paulus heeft geseyt. Jc bē een Joetsch mā/ eē borger
van Tarsen eenre vermaerder stat in Cilicien/ mer ic bid
verloft mi te sprekē tottē volcke. Eñ als hijt hē toe
gelatē hadde/ staēde Paulus op die trappē/ so heeft hi
mitter hant gewenct tottē volck. Eñ een grote stilte
gemaect zȳde/ heeft hise in Hebreuscer talē toe
gesproken seggende. ¶ Dat. xxij. Capittel
Ghi mannē eñ broeders eñ vaders/ hoort mȳ on
sculdiginge/ die ic nv doe bi v. Mer als si hoordē

tribunus is een opperste hooftman van veel ruteren. Centurionē dat warē hooftluden onder den Tribunus vā. C. ruteren

dat hi mit hebreuscer talen haer (toe) sprac/ so wor
si noch stilder Eñ hi seyde/ ic bẽ een Joetsch mã ge
ren tot Tersen in Cilicië/ voort op gevoet in deser st
voor die voetẽ van. Gamaliel gheleert naerstelickẽ
die vaderlicke wet/ een navolgher van God/ ghely
als ghi ooc huydẽ altesamẽ zijt/ die desen wech ver
licht hebbe totter doot toe/ bindede eñ over leveren
in kerkeren te samen mannẽ eñ vrouwen ghelijc
oeck die opperste der priesterẽ mijn tuych is eñ die g
hele ordene der ouderẽ van welckẽ ick oor brievẽ on
ghen hebbende tottẽ broederen reysde tot Dama
om met mi te brenghẽ alle die daer gheuanghẽ w
tot Hierusalem op dat si gepinicht souden worden.

Mer het is mi geschiet over wech reysende eñ g
nakende bi Damasco ontrent den middaghe/ dat
haestelicken een groet licht omscheen vanden hem
eñ ic ben geuallẽ inder aerde/ eñ heb ghehoort een
me mi segghende: Saul Saul waer om vuolcht
mi? Eñ ic heb geantwoert/ wie sijt ghi heer? Eñ
de tot mi. Ic ben die IESVS van Nazareth / diẽ g
vuolcht/ eñ die met mi warẽ hebben dat licht ghes
eñ zijn veruaert geweest/ mer si en hebbẽ niet geho
die stem des geens die met mi sprac. Eñ ic seyde/ h
wat sal ic doen? Eñ die stem heeft mi gheseyt St
op/ eñ gaet tot Damascũ/ eñ daer sal v geseyt wor
van al dat geen dat voer v geordineert is om te do
mer als ick overmits die claerheyt des lichts niet
sach/ geleyt zijnde bider hant vandẽ ghesellen die
mi waren/ ben ic gecomẽ tot Damascũ.

Maer Ananias een godvruchtich man nader

ghepresen door tgetuych alle der Jodẽ die daer woen
hende warẽ comẽde tot mi eñ bi mi staẽde heeft mi ge
eyt Saul broeder ontfanctet gesichte. Eñ ic dat ghe
cht indẽ seluer wrẽ ontfangẽde/ heb hẽ ghesiẽ. Eñ hi
eeft geseyt God onser vaderẽ heeft v bereyt dat gi si
ẽ wille sout bekẽnẽ/ eñ siẽ dat geen dz recht is/ eñ horẽ
e stẽme wt zijnẽ mõt wãt ghi hẽ eẽ getuych sult zijn
allẽ mẽschẽ dier dingẽ die ghi gesiẽ hebt eñ gehoort
Eñ nv wat vertoef di? Staet op eñ wert ghedoept/ eñ
asscht v sondẽ of aẽroepẽde† dẽ naẽ des herẽ †sinẽ naẽ
Mer het is gesciet als ic wedẽ gecomẽ was tot Je=
salẽ eñ badt indẽ tẽpel/ dat ick vã mi seluẽ op getogẽ
orde/ eñ sach hẽ/ segghende tot mi/ haest v/ eñ gaet
ellickẽ wt Hierusalẽ/ wãt si v getuych vã mi niet õt
ngẽ en sullẽ Eñ ic heb geseyt/ heer si wetẽ dz ic indẽ
rker toech/ eñ sloech in allẽ sinagogẽ die geẽ die wel
in v geloofdẽ Eñ als dat bloet stephani dijs getu
gestort worde stõt ic oor bi eñ cõsentierde mede in
: doot eñ bewaerde dye clederẽ der geenre die hẽ do
Eñ hi heeft gheseyt tot mi Gaet want ick v verde
en heydenen senden sal
si hoorden hem tot dit woort toe Eñ mit opgehe=
stemmen hebben si gheseyt Neemt dusdanigher
ische wech vander aerdẽ/ want ten is niet behoor
dat hi sal leuen/ mer als si riepen eñ hoor clederen
h worpẽ eñ worpẽ dat sant inder lucht so gheboot
Tribunus hẽ te leydẽ indẽ heerleger/ eñ beual dat
hẽ mit geesselẽ ondẽsoekẽ soude op dat hi wetẽ sou=
n wat saeck dat sy hem so toe riepen. Eñ als si hẽ
banden ghebonden haddẽ so seyde Paulus tot dẽ

Cēturio bi hē staende woortet voer toe eenē Rom
schē mensch ēn onuerwesen te geesselen Die Cētu
dit ghehoert hebbende/ is tottē Tribunus ghegaē
heeftet hē kondicht seggēde Wat sult ghi gaē do
want dese mensch is een Romeyn

Ēn die Tribunus romēde tot hē/ heeft hem ghe
Segt mi Sidi eē Romeyn Ēn hi heeft geseyt Ja
† burgher scap — die Tribunus ātwoorde Ic heb dese † stat mz eē gr
summe geroft. Ēn Paulus seyde Ēn ic bēt oer geb
Daer om zȳ si ter stont van hē gescreydē/ die hē on
soeckē soudē/ Ēn die Tribunus heeft oec geureest
dz hi kenomē heeft dattet eē Romeyn was/ ēn dz h
gebondē hadde. Mer daerhs daer na willende we
sekerlic vā wat saecke dz hy besuldicht worde van
Jodē/ so heeft hi hē vandē bandē ontbondē/ ēn geb
die princē der priesteren ēn den geheelē raet te com
Ēn Paulū voert brengēde stelden hem voer hoer.

¶ Dat. xxiij. Capittel.

Mer Paulus vestigēde zȳ ogē op den raet h
geseit. Ghi mannē ēn broeders/ ic heb me
ker goeder cōscientie ghewandelt voer God/ totte
ghe toe van huyden. Ēn die prinsch der priesterē
nias heeft gebodē den genen die bi hem stondē/ da
sinē mont slaē soudē. Doen heeft Paulus geseit to
Ghi gewitte wandt God sal v slaen Ēn ghi sidt
delende mi nader wet/ ēn gebiet ghi my tegen die
geslaghen te worden? Ēn die daer bi stonden heb
gheseyt. Spreeckt ghi qualickē toe/ den alre hoechs
priester Goods? Ēn Paulus heeft geseit. Ic en
te niet broeders dattet dē bisscop was/ wāt daer is

screuē Ghi en sult den oppersten dijns volcx niet qua
lick toe spreken. exo.22.d.
Mer Paulus wetēde dat eē deel/was vandē Sadu phili.3.a
B reē/eñ dat ander vāder phariseē/so heeft hi ouerluyt ge
roepen indē raet. Ghi mannē eñ broeders Ic ben een mat.22.d
pharisee eñ eens phariseē soen/ vanden hope eñ verri
senisse der doden worde ic geoordelt Eñ als hi dat ge
seyt hadde/ isser en twist geworden onder die pharise-
en eñ Sadureen/ eñ die menichte is gedeelt gewordē/
want die Sadureen seggen/datter gheen verrisenisse
en is noch Enghel noch geest. Mer die phariseē bely †ende op-
dent alle beyde Eñ daer is een grotē roep gescriet† Eñ staēde som
als die scriftgeleerdē/vander sectē der phariseen warē mige van
opgestaen/ so hebben si gheuochten seggende Wi en dē pharise
vinden niet quaets in desen mensche† mer ist dat hem en.
een geest of een Enghel ghesproken heeft[soe en laet †wie weet
ons niet tegen God stridē]. of hem.
Eñ als daer enē groten oploop opghestaē was sor-
gede die Tribunus dz paulus van hē ghescoert soude
wordē/ so geboet hi den ruterē of te gaē eñ hē te nemē
wt dat middel van haer/ eñ hē te geleydē inden heerle-
ger. Des snachs daer aen/staende die heer bi hē heeft
gheseyt. Paule† hebt goeden moet/ want als ghi van †weest stā
mi te Hierusalem hebt ghetuycht/ alsoe moet ghi oec tachtich.
te Romen getuyghen.
¶ Alst nv dach ghewordden was/soe hebben hē som-
mighe vergadert wt den Joden/eñ verbōden hem sel
uen segghende. Dat si noch eeten noch drinckē en sou
den/ter tijt toe/dz si Paulū doot gheslagen haddē. Eñ
daer wasser meer dā veertich mannē/die dit verbant ge

maert haddē/die tot die princē der priesterē eñ den ou
dē ghegaē hebbē eñ ghesiet Mit beloften hebben w
ons verbondē/dat wi niet en sullen eten/ter tijt toe d
wi Paulū doot geslagē hebben Daer om geeft ghi
kennen dē Tribunus eñ dē raet/dat hi hē morghē w
voertleydē tot ons als den ghenen van wyen wi w
meer sekerheits beuragē willen Eñ wy zijn bereyt
te doden eer hi ghenaert.

Maer als Paulus suster soen die laghen ghehoo
hadde/so is hi geromē eñ is ingegaē inden heerlege
eñ heeftet Paulo vercondicht. Eñ Paulus riep een v
dē Centurionē eñ seide Leyt desen iongelinc tottē T
bunus/wāt hij heeft hē wat te seggē. Eñ die heeft
mede genomē/eñ heeft hē ghebrocht tottē Tribun
eñ seyde. Die gebondē Paulus heeft mi tot hē ropē
gebedē/dat ic desen iongelinc tot v soude leyden/di
wat te seggē heeft.

Eñ die Tribunus nemende hē bider hant/ is m
geweké achterwerts/eñ heeft hem gevraecht/wat
dat ghi hebt mi te kennē te geuē? Eñ hi heeft ghese
Die Jodē zijn eens ghewordē dat si v biddē sullen/d
ghi paulū morgē ten daghe wt wilt brengē indē ra
gelijc of sij wat sekers van hē vraghen woudē/mer
weest haer niet te wille/ want daer isser meer dan
mannē wt haer/die hem lagen leggē/die hē seluē ve
bondē hebbē/dat si noch etē noch drincké en sullen/t
dat si hē gedoot hebben/eñ nv zijn si bereyt verwa
tende dat ghijt wilt belouen

Mer die Tribunus heeft dē iongelinc laten gaē/eñ
beuolē seggēde En laettet v bi niemāt ōtuallē/dat g

mite kennẽ hebt gegeuen. Eñ geroepẽ hebbẽde twee
ander Centurionẽ heeft hi geseyt. Bereyt twe hõdert
ruyteren/op dat si gaen mogẽ tot Cesarien/eñ tseuen
tich reysigers/eñ twe hondert Lancien dragers/van
der derder vre des nachts/eñ bereyt beesten/op dat sy
paulũ daer op gesetẽ bewaert brengẽ mogẽ tot Felix
den president/scriuende brieuẽ in deser manieren.
Claudius Lysias den alre machtichste president Fe
lix gesontheyt. Desen man gegrepen zijnde vanden Jo
dẽ/als hi nv gedoot soude hebbẽ geworđẽ/ic daer ouer
comẽde met den heyre/hebbe hem verlost/ bekent heb
bende dattet een Romeyn was. Eñ willende wetẽ die
sake/om de welcke si hem beschuldichdẽ/so heb ick hem
gebrocht in harẽ raet/welckẽ ic beuondẽ hebbe beschul
dicht te wordẽ vandẽ vragẽ hare wet/ gheen mis daet
hebbẽde dat dẽ doot of die bandẽ waerdich is. Eñ als
mi te kennẽ was gegeuẽ vandẽ lagẽ die hẽ die Joden
bereyt haddẽ/so heb ic hẽ ter stõt gesondẽ tot v/ een ge
bot gegeuẽ hebbẽde oec dẽ beclagers dat si bi v seggẽ
allen tgene dat si hebbẽ tegens hẽ/blyft ghesont.
Mer die ruyterẽ na dat haer beuolẽ was/ nemende
paulũ. hebbẽ hẽ bi nacht ghebrocht tot Antipatriden
Eñ daechs daer na gelatẽ hebbende die reysigers/ dz
si met hẽ reysen soudẽ/ so zijn (die andere) wed gekeert
in dẽ heerleger / welcke als si gecomẽ warẽ tot Cesari
en/eñ haddẽ den brief ouergeleuert den president/soe
hebbẽ si paulũ oec gestelt voer hẽ. Mer als die presidẽt
den brief gelesen hadde/eñ geuraecht wt wat lãt dat hi
was /eñ bekẽt hebbẽde dz hi wt Ciliciẽ was/ seyde hy
Ic sal v horẽ/wãneer v beclagers oec hier gecomẽ sul=

len zijn .Eñ geboot datmen in Herodis rechthuy
hem bewarē ſoude. ¶ Dat.xxiiij.Capittel

EN de na vijf daghē is neder gheromē die prin
der prieſterē Ananias/ mit den ouderen eñ m
eenē aduocaet Tertullus welcke tottē preſidēt zȳ gh
gaē tegē Paulū/ eñ Paulū gheroepē hebbende he
Tertullus begonnē te beſculdigē ſeggēde (tot hē) L
dē mael dat wi in grotē vrede leuē door v/ eñ veel din
door v voorſienicheyt ond desen volc oprechtelic gh
gedaē wordē dat wi alle tijt eñ tot allē plaetſen priſ
mit alre dancbaerhz/ alre heerlicſte Felix. Mer op
ic v niet langer en vertoeue/ ſo bid ic v dat ghi ons m
weynich woordē horē wilt na dijre goedertierēheyt
Wi hebbē deſen ſcadelijckē mā gecregē/ verwerckē
eenē oploop alle dē Jodē in alle die werlt/ eñ een m
†te ſcendē ſter der ſectē vandē Naſarenē die oock dē tēpel ghe
beyt heeft †gemeē te makē/ welckē wi oec geuāgē h
bēde woudē na onſer wet oordelē Mer Liſias die r
buyn ouercomēde mit groter macht heeft hē wt on
handē verloſt/ gebiedēde zijn beclaghers tot v te co
wt wien ghi ſelue onderſoekinge ghedaen hebben
van alle deſen dingen bekennē moecht/ vā welckē
hem beclagen. Eñ die Jodē ſeyden oec daer toe/ dat
alſo waer. Mer paulus/ als hē die preſident wen
dat hi ſprekē ſoude/ heeft geantwoert. Want ic w
dat ghi in deſen volc nv veel iaren een rechter zijt
weeſt/ ſo wil ic met beter moet voer mi ſeluen vera
woerdē/ in dien ghi bekennē moecht datter nyet m
dagen mi en zijn dan.xij.van den tijt of dat ic op g
reyſt ben tot Hieruſalem om aen te biddē/ eñ ſi en

ben my niet geuonden met yemãt disputerende inden tempel/noch oploop makende onder die scharẽ/ noch inden synagoghen/noch inder stadt/eñ si en moghen oer niet bewisen die dingen daer si mi of besculdigen
Mer dat belide ic v/dat ic naden wech/die si een secte hietẽ/also diene myre vaderẽ God/gelouende alle den dingẽ/die in die wet eñ prophetẽ ghescreuen zijn/hoop hebbende in God/welcken(hoop) si oec self verwachende zijn/datter gescien sal verrisenisse der dodẽ/te sanẽ der rechtuaerdiger eñ der õrechtuaerdiger/ waer n ick oeck selue naerstich ben/ een consciencie altijt te hebben teghen God eñ teghen die menschen/ daer hẽ niemant aen stoten en mach.
Mer na veel iaren ben ic toe gecomẽ om aelmissen e doen onder minẽ volcke eñ offerhande/indẽ welckẽ onden si mi ghesuuert indẽ tempel/niet met een schar/noch met gheenen oploop/eñ si hebbẽ mi ange ast roepẽde eñ segghende/ neemt wech onse iant.Mer sommige vandẽ Joden wt Asia/ welcke an nodẽ waer by v tegenwoordich te wesen/ eñ te be agen hadden si yet tegen mi(te seggen)of laet dese lue seggen/of si wat boesheyts in mi beuonden heb n/in dien ick (hier)voer den raet stae/dan van deser nre stemme/met welcken ic onder haer staende ge- epen hebbe. Vander verrisenisse der doden worde ic yden ghecordelt van v.
Mer Felix dit gehoert hebbende/heeft haer wtstel- ghe ghegheuen/vastelick wetende tghene dat tot en weghe was behoorende / segghende. Als den ibuyn Lysias of coempt/soe sal ic v saken hooren.

Eñ hi beual den Cēturio dat hi Paulum soude bewa-
ren/eñ dat hi hem soude laten rustē/eñ dat hy niemā
van sinen vrienden soude verbieden hem te dienen[o
tot hem te comen]

Maer na een deel daghen/als Felix gherome was
met Drusilla zyre huysurouwē/die een Jodinne wa
so heeft hi Paulum gheroepen/eñ dat ghelooue dat i
Christum is vā hem gehoert. Mer doen hi disputee
†suyuerhz de vander rechtuaerdicheyt/eñ †maticheyt/eñ vande
toecomendē oerdel/so is Felix verschrict/eñ heeft geā
woort. Gaet nv ter tijt wech mer als ic bequamē tij
gecregen hebbe/sal ic v roepen/dat mede hopende da
hem gelt van Paulo soude gegeuē wordē/dat hi hen
losch soude maken/waer om dat hi hem oeck dicwil
roepende sprac met hem. Mer twee iaren om zijnde
is Portius festus in Felix stede ghecomen Eñ Feli
willende den Joden een vrientscap bewisen/soe hee
hi Paulum geuangen ghelaten.

¶ Dat.xxv. Capittel.

Daer om Festus dat lant ontfangen hebbende
is na drie dagen op ghereyst vander stadt Ce
rien tot Hierusalem. Eñ die princē der priesterē end
die opperste der Joden hebbē hem te kennē gegeue
van Paulo/eñ si baden hē begherēde gonste teghen
hem/dat hi hem woude roepen tot Jerusalem lage
seggende dat si hem soudē dooden inden weghe. Me
Festus heeft geantwoert/dat Paulus ymmer te Ce
sarien bewaert soude worden/eñ dat hi cortelijck dae
waerts reysen soude. Daer om (seyde hy) die onder
machtich zijn/laet die te samen met ons reysen/end

isser in desen man enige misdaet laet si hē besculdigē.
Eñ vertoeft hebbende onder haer meer dan tien da
gen/is hi of gereyst tot Cesarien. Eñ daerhs daer na
is hi gaen sitten op dē rechter stoel/eñ heeft geboden
datmen Paulum voert soude brenghē/welcke als hy
voert gebrocht was/so hebben ront om hem ghestaē
die Joden die vā Jerusalem of gecomē warē/ veel eñ
sware saken beclagende[tegen Paulum]die si niet be
wisen en consten/want Paulus verantwoorde hem
seluē/dat hi noch tegen dye wet der Jodē/noch tegen
den tempel/noch tegen den keyser yet misdaen hadde
Mer Festus willende by den Joden danck begaen
heeft Paulo antwoerdēde ghesedt. Wildy op reysen
tot Jerusalem/eñ daer van desen dingen by my geor
delt worden. Mer paulus heeft ghesproken. Ick sta
voer des Keysers rechterstoel/daert van noden is mi
gheordelt te worden. Den Joden en heb ick gheen on
recht gedaē/als ghi oer best weet/ wāt heb ic(yemāt)
schade gedaen/of yet dz des doots waerdich is bedreuē
ick en wedersegge niet te steruē/mer isser niet vā desen
sanden welckē si mi beclagen/so en mach mi niemāt
hem gheuen. Ick appelleer (voer)den Keyser. Doen
Festus dan met den raet hem besproken hadde/ heeft
hi geantwoort. Ghi hebt(voer)den Keyser geappel
leert/tot den Keyser sult ghi gaen.
Eñ als een deel dagen ouerleden warē/so is die Co
ninc Agrippa eñ Bernice nedergereyst tot Cesarien
om te groetē Festum. Eñ als si daer veel daghen ver
toefden/so heeft Festus den Coninck vertelt dye sake
Pauli seggende. Daer is een man geuangē ghelaten

van Felix/van welckē/als ic te Jerusalem gecomen was/die princen der priesteren eñ die ouderen der Joden mi te kennē hebbē gegeuē/begerende tegen hem sententie. Wien ic geantwoert hebbe. Ten is der Romeynē ghewoente niet/doer gonste enighen mensch ouer te gheuen dat hij sterue/eer dat die ghene die beclaecht wert/zijn beclaghers tegenwoerdich hebbe/eñ een plaetse neme om te bescermen vāder misdaet. Als si dan hier gecomē warē/so heb ic sonder enich vertrec des nauolgendē daechs/sittende op den rechterstoel/ beuolen den man voert te brengen/van wien als dye beclagers gestaen haddē/soe en brochtē si gheen misdaet voert van sulckē dingen vā welcken ic vermoede mer si haddē sommige vragen van haren wangeloue tegen hē/eñ van eenē doodē IESVM/ welcken Paulus beuestichde te leuen. Mer ic twifelende van desen vraghen seyde. Of hi te Jerusalem woude reysen/eñ daer van desen geordelt wordē. Mer als Paulus ghe appelleert hadde/dat hi der kēnisse Augusti (des Keysers) behoudē soude wordē/ so heb ic beuolē datmē hē bewarē soude/ter tijt toe dz ic hē tottē Keyser seynden soude

¶ Maer Agrippa seyde tot Festum. Ic woude oec dē mensce (wel) horen Hi seyde. Morgen sult ghi hem horen. Eñ daechs daer na als Agrippa mz Bernice met groter pronckerien gecomē warē eñ gegaen in dz raethuys mettē tribunē/eñ dē principaelstē mānen der stadt/so is Paulus doer Festus gebodt voert gebrocht. Eñ Festus seyde. Agrippa (lieue) Coninc eñ alle ghi mannē die hier te samē met ons tegēwoe

dich zijt/ghi siet desen mensche vā welcken mi alle die
menichte der Joden gebedē heeft [beyde] te Jerusalē
[eñ hier] begerende eñ roepende dat hi niet langer
n moste leuen. Mer ick hebbe beuonden dat hij niet
es doots waerdich zyde hadde mis daen/mer in dien
i selue tot (den keyser) Augusto appelleerde/ soe heb
op gheset hem te seynden. Van wien ick niet sekers
n hebbe dat ic den heer schrijuē mach. Waer om dat
hem voertghebrocht heb tot v/eñ alre meest voer v
oninc Agrippa op dat ic nae die ondersoekinge heb-
en mach dat ic scriue. Want het dunct mi onrecht te
in eenen gebondē te seyndē/eñ dye mis dadē daer hij
berlaecht wert niet te kennē te gheuen.

¶ Dat. xxvi. Capittel.

AGrippa seyde tot Paulum. Het wordt v geoz-
loft voer v seluen te sprekē. Doe sprac Paulus
et wtgherecter hant voer hem seluē. Coninc Agrip
ick achte my salich te zijn om dat ic mi huyden ver
twoerden sal voer v/vā allen dien dingen vā welkē
vanden Joden beschuldicht worde/in dien ghi al-
r meest wetende zijt beyde die ghewoenten/ eñ vra
en die byden Joden zijn. Daer om bid ic v dat ghij
verduldelic hooren wilt.
dier om. Mijn leuen dat ic van mijnre ioecht ghe-
dt hebbe welcke van beghinsel gheweest is onder
in volck tot Jerusalem/bekennen alle dye Joden/
mi eerst kendē van beghin/woudē si daer getuych
gheuen/alsdat ic nae die alre wtghelesenste secte
er religien een Pharizeus gheleeft hebbe. Ende
oer dē hoop der beloftenissen die tot onsen vaderē

van God is geschiet/ so sta ic onder dat oerdel/ tot wel
ken (hoop) onse twaelef geslachtē/ gestadeliken nacht
eñ dach God dienēde/ hopen te comē/ vā welckē hoep
Coninc Agrippa ick beclaecht worde vanden Joden
waer om wort dat by v ongeloeflick geordelt/ dat god
die doden verwect?

Eñ ic meende tegen den naē IESV van Nazaret h
veel dingen wederuechtēde te doen/ dat ic oec gedaen
hebbe te Jerusalem/ eñ veel der heyligen heb ic in ker
keren gesloten/ vanden princen der priesteren macht
ontfangen hebbende. Eñ als si gedoot wordē/ so ga
ic dat vonnisse. Eñ doer alle synagogen/ haer menich
weruen pinigēde/ bedwanck ic haer te blasphemeren
eñ noch meer tegēs haer rasende/ veruolchde ic haer
oec tot in vreemdē stedē toe/ Om welckē dingen wille
als ic tot Damascum reysde met macht eñ oorlof der
princen der priesterē/ so heb ick o Coninc gesien op di
middach inden weghe/ dat mi vanden hemel een licht
bouen dat schijnsel der sonnē omscheen/ eñ die ghen
die met my reysden.

Mer als wi te samē neder geuallen warē ter aerdē
so heb ic gehoort een stemme sprekende tot mi eñ seg-
gende in Hebreeuscer talen Saul Saul wat vuolcht
ghi mi? Tis v hert tegen die prickelen te sporē. Eñ ic
hebbe gheseyt Heer wie zijt ghi? hi seyde. Jc ben IE
SVS welckē ghi veruolcht. Mer rijst op/ eñ staet op
v voeten/ want daer toe heb ic v gheopenbaert/ dat ic
v tot eenē dienaer eñ getuyge stellen soude/ der dingē
die ghi gesien hebt/ eñ der geenre/ in welckē ic v versc
nen sal/ verlossende v vandē volc eñ heydenē/ daer ick

nv toe seynde/dat ghi haer oogen openē moecht/dat
bekeert mogen worden van die duysternisse tot dat
ht/eñ van die macht des duuels tot God/dat si ver
ffenisse der sondē ontfangen mogen/eñ een deel on
r den genē die geheylicht zijn doer tgeloef dz in mi is
Daer om Coninc Agrippa en heb ic niet ongehoer-
em geweest die hemelsce opēbaringe/ mer ic verco/
ighdet ten eersten den genē die zijn tot Damasco/ eñ
Jerusalem/eñ doer alle dat lant vā Judeen/eñ daer
noer den heydenē dat si penitencie doen soudē/eñ hē
God bekerē/doende wercken waerdich den ghenē
bekeert waren. Om deser saken wille hebbē mi die
den inden tempel aengetast hebbende/ghesocht te
den/mer Gods hulpe vercregen hebbende/so sta ic
huydē ten dage toe betuyghende beyde cleyn ende
ot/niet anders seggende dan dat die propheten eñ
oyses te voren geseyt haddē te gescien/of Christus
en soude/of hi die alre eerste wt die verrisenisse der
en een licht vercondigen soude den volc eñ dē hey-
ē. ¶ Mer als paulus dese dingen voer hē seluen
e/so sprac Festus met luyder stemmē. Paule ghi
t. Die groote clergiē die maken v versuft. Eñ pau
seyde. Ick en rase niet alre beste Feste/mer ic spre
woerdē der warachticheyt eñ soberheyt. Want die
inc weet van desen bi wien ic oec vrielijken spreke
it ic vermoede dat hem niet van desen verborgen
want dit en is in gheenē houck gescliet. Geloef dy
inc Agrippa den propheten? Ick weet dat ghijse
eft. Mer Agrippa seyde tot paulum. Ghij maect
ijs een weynich deels/om te wordē een Christē

mensch. Eñ paulus seyde. Ic wensche van Gode/ n
alleen int cleyn deel/ mer oec int groote/ niet alleen v
mer oec alle die my huyden hoorẽ alsodanich te wese
als ic ben wt genomẽ dese banden. Eñ dit gesproke
hebbẽde/ is die Coninc op gestaẽ/ eñ die President e
Bernice/ eñ die by haer saten. Eñ als si besiden of gh
gaen warẽ/ sprakẽ si onder malcanderẽ seggende. D
se mensche en heeft niet gedaen dat den doot of dẽ ba
den waerdich is. Eñ Agrippa seyde Festo. Men ha
de desen mensche losch moghen laten gaen/ hadde h
(wer) den Keyser niet gheappelleert

¶ Dat. xxvij. Capittel.

MEr alst besloten was dat wy in Italien so
den varen/ so hebben si Paulum eñ sommig
andere geuangen ouergeleuert den Centurio der ve
gaderinge van Augusto genoemt Julius Eñ te sch
pe gegaen zijnde in een schip van Adramiten/ soe he
ben wi of gesteken om te varẽ omtrent die plaetsen v
Asien/ eñ Aristarchus wt Macedonien vã Tessalon
en bleef by ons. Eñ des daechs daer na quamẽ wi to
Sydon aen. Eñ Julius hielt hẽ vriendeliken tot Pa
lum/ eñ heeft hem toe gelaten dat hi tot zijn vriende
gaende van haer waer genomẽ soude wordẽ. Eñ al
wi vã daen of gestekẽ haddẽ/ so hebbẽ wi omtrent C
pers gheuaren/ om dat die winden contrarie waren
Ende die zee die teghen Cilicien eñ Pamphilien ley
ouer gheuaren hebbende/ zijn wi gheromen tot My
ren in Lycien.

Eñ daer vant Centurio een schip van Alexandrien
varende in Italien eñ setten ons daer in. Eñ als wy

el dagen lanckſamelic voeren/en̄ nauwelic teghen
nidon geromē waren/wāt dye wint belettede ons/
ſijn wi tot Creten aen gheuaren omtrent Salmo
en̄ die nauwelic voerby varende/zȳ wi gheromen
en plaetſe die genoemt is Goedehauē daer de ſtat
ea nae by was. Mer als nv veel tijts verlopē was
orchlick was te varen/daer om oeck dat ſi nv ouer
tijt honger geleden hadden/ ſoe vermaende haer
lus ſegghende hem.

¶ Ghij mannen ick ſie dat deſe vaert met hinder
en groote ſchade niet alleen der vrachten/ ende des
ps/mer oec ons leuens geſchien ſal. Maer Cen
die gheloofde meer den ſtierman en̄ den pyloot
geen dat van paulo geſeyt worde. En̄ als die ha
nghelegen was om ouer te winterē/ſo hebbē=
eel raet ghenomen van daer te varen/ende of ſij
ins mochten tot Phenicen comen/ om daer te
ren. Deſe is een hauen van Creta teghen den
eſten ende noortweſtenwint. Mer als den zuy
int wayende was meenende dat ſi haer voerne=
ercregē haddē/en̄ ſtaken of van Aſſon en̄ ſcreep=
erby Creten.

niet lanck daer na verhief hem teghen Creten
geblaſen wint diemen Noortooſt noemt. En̄
ſchip vanden wint ghegrepen was/en̄ niet en
wederſtaen/ſo gauen wi tſchip den wint ouer
eren alſoe. Ende in een Eylant gheuoert zȳ=
Clauda ghenoemt is/ſoe en hebben wi nauwe
oet konnen crighen/welcke werh ghenomen
eſichdē ſi hulpelichedē onder ſcortēde dz ſchip

vreesende dat si in Syrtien vallen soudē/ eñ dz vat
ken gelaten hebbēde/ so voeren si also. Eñ als wy m
grootē storm hier eñ daer geworpen worden/ so de
si daechs daer na eenē wtworp/ eñ des derden daec
worpen wij met onsen handen die ghereeschap d
schips wt. Mer als in veel daghen noch sonne/ no
sterren en verschenē/ eñ geen cleyn onweder aenst
de was/ so was alle hope ons leuens wech genom

Eñ alsmen langhe geuast hadde/ doe heeft paul
int middel vā hem staende gheseyt O ghi mannē/ t
hadde van noden geweest mi gehoert te hebbē eñ
van Creta of gheuaren te hebbē/ eñ dat verdriet/ eñ
schade geschut te hebben. Eñ nv vermane ic/ dz gh
goets moets wilt zijn/ want niemants siel hier sc
lyden sal/ dan alleen dat schip. Want in desen na
heeft by mi gestaen een engel Goods/ wiens ick
eñ welcken ic diene/ seggende. En vreest niet Pa
Ghi moet voer dē Keyser gestelt wordē. Eñ siet G
heeftse v alle gegeuen die met v varen. Daer om (ij
mannē hebt goeden moet/ wāt ic geloue God/ dat
also sal zijn als mi is geseyt. Eñ in een Eylant m
wi wtgheworpen wordē.

Mer na dat die viertiende nacht ouer geromē ie
weest als wi omtrent middernacht in Adria var
waren/ so vermoedē die schippers dat hem enich
vertoent hadde/ welcke oer dat dieploot wtworpe
vonden twintich passen diep/ eñ een weynich vā
geuaren/ eñ weder dat dieploot ghesoncken hebb
vonden si vijftien passen. Eñ vreesende dat si aen
pen plaetsen stoten soudē/ so hebbē si vier Ancker

scepe wtghewoꝛpē eñ si begheerden dattet dach soude
werdē Mer als die scippers sochtē wt dz scip te vluch
ē eñ si dē boot neder ghelatē haddē inder zee/ onder een
chine of si die anckers vādē scepe wtreckē haddē wil-
ē/ so heeft Paulus geseyt dē Cēturio eñ dē ruyteren.
Tē si dat dese int scip bliuē ghi en sult niet behoudē mo
jē wesen Doe hebbē die ruyterē die touwē vandē boot
fgesnedē eñ hebbēse latē driuē.
Eñ alst dach begōste wordē/ vermaendese Paulus
lte samē dat si spise soudē nemē/ seggēde Dese dach is
ē viertiendē dat ghi verwachtēde nuchterē blijft nz
tende/ waer om dat ick v vermaen/ dat ghi spijs wilt
ntfangē/ want dat hoozt tot uwer salicheyt/ wāt nye
nants van v een hare vā zijnē hooft vallen en sal Eñ
oen hi dat geseyt hadde/ nemende dat broot/ heeft hi
God gedanct in teghēwoordicheyt van hē allen. Eñ
ls hijt gebrokē hadde/ bestonde hij te eten. Als si dan
l te samē verblijt warē/ so hebben si oec spijse ontfan-
en. Eñ wi waren al te samē int scip/ twe hondert eñ
xvi. zielen. Eñ versadicht zijnde van spijse/ so ontlastē
dat scip/ woꝛpende den tarwe inder zee.
Eñ alst dach was/ en kendē si dat lant nz/ mer si wer
en eenē crommē houck ghewaer/ hebbēde een oeuer
aer si dochten/ of sij mochten dat scip aen driuen. Eñ
ls si die anckers ingenomē hadden/ beuolen si hē sel-
en die zee/ ontbindende oec die banden des roers/ eñ
effende die spriet op tegen die wint/ so voerē si na dat
euer. Eñ als si in een plaetse die vā beydē siden zee ge
aect hadde waren/ soe stierden si tscip an tsant. Eñ dz
ꝛerste deel/ bleef vast staen onbewegelic/ mer dat ach

tzee terſte deel brack/van die cracht der tgeluen.

Eñ den raet der ruyterē was/dat ſi die geuangē do-
den ſoudē/dat niemant vā haer/als hij wt geſwōmen
waer/ontlopē ſoude. Maer die Cēturio/willēde Pau-
lū behoudē/heeft haer vandē raet behindert/eñ gebo-
dē/dz die gene die ſwēmē mochtē/hē seluē voer wtwo-
pē ſouden eñ te lande rakē/eñ die anderē/ ſommige op
die borderē/ſommige op die ſtuckē vandē ſcepe. Eñ a
ſoe iſt geſciet/dz ſi alle behouden te lande quamen. A

¶ Dat.xxviij. Capittel.

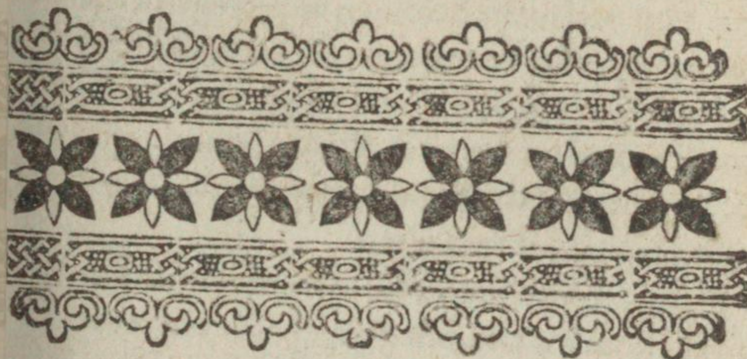
EN de als ſi ōtcomē warē ſo hebbē ſi beuondē dat
tet eylāt Melite gehietē was. Eñ dz ruwe volk
bewees ōs geē cleyne vrienſcap. Eñ eē vier ontſteken
hebbēde/ōtfingē ſi ōs alle/ō den anſtaendē regē eñ di
coude. Eñ als Paulus enē hoep ſpaēderē verghaden
hadde/eñ op dz vier geleit/ ſo croper eē ſlange vande
hettē voert/eñ voer an zijn hāt. Mer als die luydē ſag
dz beeſt an zijre hant hangē/ſeidē ſi tot malcāderē/de
ſe mēſch is gāſelic eē dootſlager/ welke hoe wel hi di
zee ontgaē is/die wrake nz en laet leuē. Eñ hij ſcudd B
die ſlāge in dz vier/ eñ hē en quā nz quaets ouer. mer
meēdē dz hi ōtſtekē ſoude wordē of haeſtelikē doot ne
vallē. Eñ als ſi lāge wachtēde warē/eñ ſiende dz hem
nz quaets en geſciede/ſo ſeidē ſi hē (met vanderden ſi
nē) eē god te weſen. ¶ Eñ in dier ſeluer plaetſe ha
de wthouē die prinche des eylants ghenoēt Publiu
die ons ōtfangēde ter herbergē drie dagē ōs vriendel
heeſt getoeſt. Mer het geſciede/dat die vader Publi
bedde lach an die coertſe/eñ dē buyckeuel. Tot wiē pa
lus in is gegaē/ eñ als hi gebedē hadde eñ die hādē o
hē geleit/heeft hi hē geſont gemaect. Daer om dit g

ſriet zȳde/ſo zȳ die ādere oec die ſiectē haddē in dē eylā-
de geromē/eñ ſi werdē geſont gemaect/die oec mz gro
er erē ons geeert hebbē/eñ hebbē ōs al gedaē dz van
iodē was als wi reyſdē. ¶ Mer na drie maēden zȳ
wi geuarē in eē ſcip vā Alexādrie/ dz in dē eylāde ouer
winteꝛt hadde/welkē een wapē hadde van Caſtoꝛ eñ
Pollux. Eñ als wi geromē warē tot Syracuſen/ ble
ē wi daer drie daghen/vā daer omuarende quamē wi
ot Rhegiū. Eñ na enē dach/als wi dē ſuydē wint me
hаddē/ſo quamē wij des anderē dages te Puteolen
i daer broederē geuondē hebbēde/ zȳ wi vā hē gebe-
ō te bliuē bi haer ſeuē dagē/ eñ ſo zȳ wi geromē tot
omē. Eñ van daē als die broederē vā ons ghehoert
addē/zȳ ſi ōs te gemoet geromē tot appius mart toe
die drie tauernē/welke als paulus geſiē hadde/ god
dāct hebbēde/heeft hy eē betrouwē ghenomē. Mer
s wi te Romē geromē warē/ſo heeft Cēturio die ge
ngē ouergeleuert dē prinche des heyrs. Eñ tis pau
geoorloft dz hi alleē bliuē ſoude mz enē ruyter hem
warēde. ¶ Mer na drie dagē heeft Paulus die ouer
d iodē te ſamē geropē/eñ als ſi geromē warē ſeyde
hoer. Ghi mannē eñ broeders/ ic nz gedaē hebbēde
hē ōs volc noch tegē die ſeedē d ouderē bē gebonden
Jeruſalē ouergeleuert indē hādē d Romeinē/welc
als ſi mi ondſocht haddē/mi hebben willē vri laten
mneer geē ſake des doots was in mi. Mer doe die
den daer tegē ſeydē/ſo ben ic bedwongē (voer) den
yſer te appellerē/ niet als of ic yet hadde/ mȳ volck
de te beſculdigē Daer om doer deſe ſake heb ick v te
ſiē geropē/dat ick v ſien ſoude eñ aenſprekē/ want ō
hope van Iſrael/ben ic mz deſe ketene ombeuāgē

Eñ si seydẽ tot hem. Wy en hebbẽ noch brieuẽ vã
ontfangẽ van Judeẽ/ noch niemant vandẽ broederen
comẽde/ heeft ons vercondicht of gesproken yet quaets
van v/ mer wi willen vã v horẽ/ wat ghy geuoelt/ wãt
van deser sectẽ ist ons kenlick/ dat haer op allen plaet
sen weder seit wert. Eñ als si hẽ enẽ dach geset hadde
so zijnder veel tot hẽ gecomen in zyder herberge/ wel
ken dat hy wtleyde eñ betuychde dat rijcke Gods/ eñ
radende hoer vã IESV wt Moysen eñ die prophetẽ
vandẽ morgẽ tot den auõt. Eñ die sommige geloof d
dẽ dinghen/ die van Paulo geseyt wordẽ/ mer die som
mighe en geloefdent niet.
Eñ als si ond malcãderẽ niet eendrachtich en wa
sceydẽ si/ na dat Paulus geseyt hadde een woort. W
(te recht) heeft die heylige geest gesprokẽ doer Esa
am dẽ propheet/ tot onsen vaderẽ seggẽde Gaet tot
Esay. 6. c. volck eñ segt. Ghi sultet mettẽ oren horẽ eñ niet vst
mat. 13. b. eñ al siende suldyt sien/ eñ niet bekennẽ/ want dat h
mar. 4. b. te vã desen volck is vhart/ eñ mettẽ oren hebbẽ si sw
Luce. 8. b. lickẽ gehoert/ eñ si hebben hoer oghen toe gedruct/
Joã. 12. f. dat si niet tot enigẽ tijt sien en soudẽ/ mettẽ oghen/
horẽ met den orẽ/ eñ met der hertẽ verstaẽ/ eñ beke
wordẽ/ eñ ic haer gesont makẽ mochte. Daer õ si v
lic/ dz den heydenẽ dese salicheit Gods gesondẽ is/
si sullẽt horẽ. Eñ als hi dit geseit hadde/ gingẽ die J
dẽ wt van hẽ/ veel twist onder malcanderẽ hebben.
Mer Paulus is. ij. iarẽ gebleuẽ in zyn gehuerde w
ninge/ eñ õtfincse alle die tot hẽ in gingẽ prekẽde dz r
ke goods/ eñ lerende die dinghen/ die vanden heer I
SV zyn/ met alre vriheyt onuerboden.

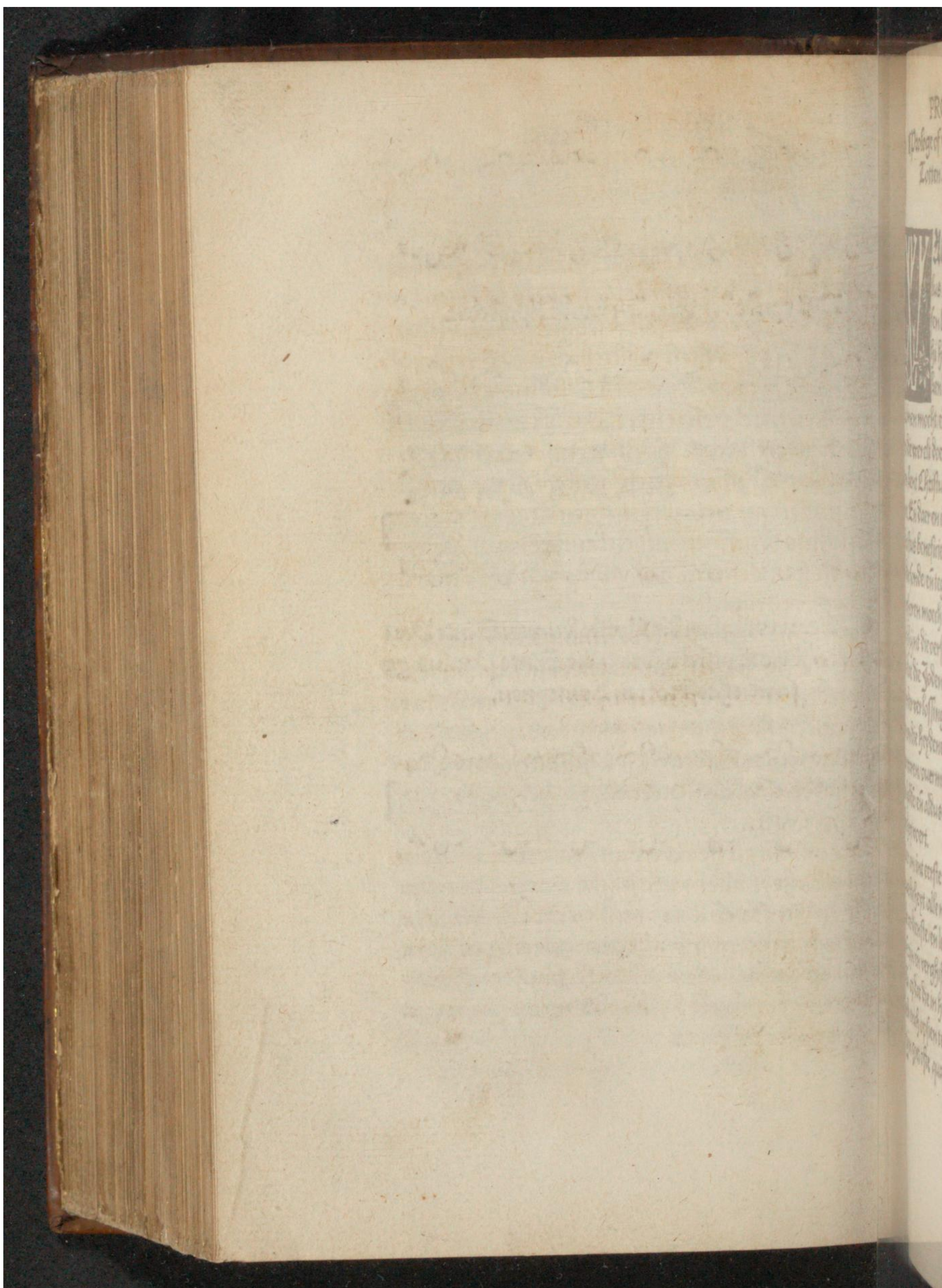

Dat eynde der wercken vandē Apostelen.

¶Hier na volghen die Epistolen/van Sinte Paulus eñ eerst die Epistel of brief/ die Sinte Paulus gescruen heeft totten Romeynen.

¶ Prologe of voorreden vande Epistel Totten Romeynen.

Atoorsaec dat Paulus gehadt heeft om te schriuen desen brief. Het schijnt ghenouch dat hi heeft willen bescriuē en̄ wtdrucken der wereli Christum/also claer ken alsmen mocht/en̄ te leerē sekerliken/ wat benefi ien dat die wereli doer Christum ontfanct/want nie mant en kent Christum/ten si saeck dat hi zijn benefi ien kent. En̄ daer en is pleyn gheen dinc(ist saer dat hi Christus beneficien niet en kent)van welckē ghy ghen die sonde/en̄ tegē benautheyt ws consciencies ulp begheren moecht.

Aldus schijnt die oersaer des scriuings dese geweest hebbē/dat die Joden hoer seluen toe schreuē die wel iet hoerder verlossinghe/doer haer rechtuaerdicheit Oeder om die heydenen die seyden dat die Joden ver orpen waren/ouermits dat si Christum niet ontfan en en haddē/en̄ aldus settede een yeghelijc zijn recht erdicheyt voert.

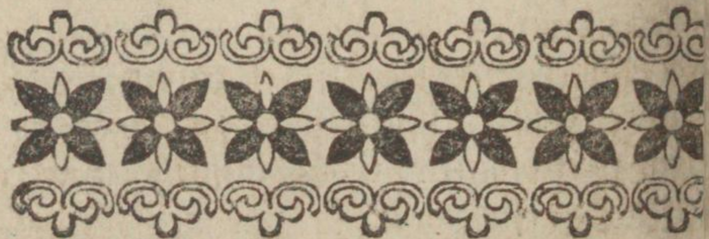
Daer om/int eerste verworpt hi alle menschelijke chtuaerdicheyt/alle menschelijke cracht/ alle men helike verdienste/en̄ leert opentlijc dat alle mensen ndarē zijn/en̄ verghiffenisse gecrigen om niet doer hristū/ op dat die in hem ghelooft/salich mach wot n sond enich opsien te hebben/der menschen werc sij zijn goet ofte quaet.

Ten anderdē/ dat eerſte deel des briefs(te wete
die acht eerſte capittelen)tracteert die gracie/die w
eñ de ſonde/eñ dat mz een bequame ordinancie/eñ e
orators manier/dat principaelſte des saecs is dz v
gherechtuaerdicht wordē doer tgheloef/welcke ſer
cie wort beueſticht met veel argumenten/eñ dā w
die wet/eñ die ſonde/met die gracie tegē een gehou

Die cracht van deſe ſentencie/ dat wi gerechtua
dicht wordē doer tgeloue/is deſe/dat menſchē werc
niet goets en hebbē/eñ menſcelijke cracht/niet en v
mach/mer wāt Christus gegeuen is/ſo wert die ſ
de doer hem vergeuē/iſt dat ghij gheloeft/eñ betr
ſalich te wordē/welcke betrouwinge v gerekent w
vā God voer rechtuaerdicheyt/gheen opſicht heb
de tot eenige wercken/ſi zijn goet ofte quaet/daer
iſſet ſaeck/dat enige conſciencie/of vleeſchelike toe
ghelicheyt/v laſtich is/neemt ghi Christum voer
pant des ſalicheyt/ghij ſult behouden/eñ ghehulp
worden.

Dat leſte deel des briefs/tracteert/dye predeſti
cie/eñ roepinghe der heydenē.

Ant eynde zijn gheſet ſommighe pareneſes/da
is vermaninghen/die welcke ordineren
tghemeen leuen.

¶ Dat eerste Capittel. ✠

A

Aulus eē dienaer
IESV Christi/ een geroepē Apo=
stel/ wtuercoren tottet Euangeli
Goods/twelck hi hier voermaels
hadde beloeft doer zijn propheten
in die heylige schriften/vā zijn soē
die ghebozen is wt dat saet vā Da
id/nae den vleysch/de welcke bewesen is(te wesen)den
en Goods/met macht/nae den gheest die daer heylich
aect/daer wt/dat verresen is vāder doot IESVS Chri
us onse heere/doer welcken wi graci vercregen hebbē/
ñ dat apostelscap/op datmē gehoersaem soude wesen dz
heloef van sinen naem onder alle heydenen/vā welcker
etal ghi oec zijt/gheroepē van IESV Christo. ✻
Allen die te Romen zijt/dē liefsten Gods/den geroepē
ylighen/si gracie eñ vrede/van God den vader/eñ van
n heere IESV Christo.
Ten eersten danck ic minē God/doer IESVM Christū
n v allen ouermits dat v gheloef vercōdicht wort doer
e die werelt. Want god is mijn ghetuych/welcken ick
ne in mine geest/int Euangelie zijns soens/dat ic son
r ophouden uwer ghedachtich ben/in mijn gebedē al=
t biddende of mi doer enighe maniere/doch/tot enighe
t ghebozen mochte een gheluckige reyse(doer Goods
llen)om tot v te comen/want ick beghere v te sien/ op
t ic enige geestelike gaue v mede deylen mochte/ waer
r ghi ghesterct mocht worden/dat is/op dat ic een ge
en vertroestinghe/in v vercrighen mochte doer uwen

en minen gheloef dat wi te samen hebben.
Voert broeders/wil ic dat ghi weet dat ic dicwijl voern
ghenomen hebbe/te comen tot v/mer ick ben belet tot n
toe/op dat ic oec enighe vrucht mocht hebbē onder v/g
lijc onder ander heydenē. Ic ben een sculdenaer dē G
ken/en den Barbaren/den gheleerden en ongheleerd
Aldus/so veel als in mi is/ben ic bereyt v oec/die te Ro
zijt/te preken dat Euangelie.
Want ick en schaem mi dat Euangelie[Christi] n
wantet is die macht Gods/tot salicheyt alle die gelou
eerst in den Joden/en oec mede den Griecken. Wan
rechtuaerdicheit Gods wort daer door openbaer/wt
Aba.2.a gheloef inden gheloef. Alsser ghescreuen staet. Die re
uaerdighe sal wtet gheloef leuen.
Want die toernicheyt Gods/vanden hemel gheop
baert wert/tegen alle ongodlicheyt/en onrechtichei
menschen/die de waerheyt in onrechticheyt onthou
daer om/om dattet geen twelc men van God beken
mach/is in hoer openbaer/want god heeftet hoer g
baert/ouermits dat zijn onsienlike dingen wt die scep
ghe des werelts/alsmense doer die wercken verstaet
sien worden. En oec zijn ewighe macht en godheit.
dat si gheen onschult en hebben/daer om/dat/als si
hebben bekent/so en hebben si hem niet als God ge
en dancbaer gheweest. Mer si zijn in hoer gedachtē
ghewordden/en haer onuerstandich hert is verdonc
Als si ghelooeff den dat si wijs waren/so zijnse sot ge
den/en si hebben verandert die glorie des ontsterflij
Gods/in een gelijkenisse des beelts niet alleen ge
na een ghelijkenisse van een sterflick mensche maer

van voghelen eñ vieruoetighe eñ crupende dieren.
Daer om heeftse God ouergeleuert in die begeerliche dē harer herten/in ōreynicheyt/ alsoe dat si scādelyc haer lichamen handelden/onder malcander/die welcke (oeck) zij waerheit verandert hebbē in loegen/ eñ si hebben ghe eert eñ gedient/die gescapē dingen/bouen den genē diese gescapē heeft/welcke gebenedijt is inder ewicheit Amē. Waer om heeft God haer ouergeleuert in scandelike be geerten/wāt haer vrouwen hebben verandert den natue likē gebruyc/in een onnatuerliken. Des ghelijcs oeck die mānen verlatende dē natuerlikē gebruyck/des vrouwes hebbē hettich gewordē in die begeerlichz vā haers selfs/ die een tot den anderē/mannē in mānen/licheit bedriuē de/ eñ thoon alst behoerlyck was van haer dwalinge in hem seluen ontfangende.
Eñ gelikerwijs/als si niet gearht en hebbē/dat si God kenden/also heeft God haer ouergeleuert in een verkeer den verstant/dat si deden/dat niet betamelic en was/ ver-volt zijnde van alle onrechticheyt/oncuysheyt/boesheyt/ ghiericheyt/quaetheyt/vol haet eñ nijt/ dootslaginghe/ twistinghe/bedroch/qualic ghemaniert/ oertuyters/ach terclappers/Goods beniders/spitich/houerdich/eergie-rich/ versierders van quade vondē/ den ouderē ongehoor saem/ōuerstandich/den ouerdrachtē niet houdende/vreet van die sucht der liesten/ niet achtende op verbindenissen/ onbermhertich. De welcke na dien dat si goods gerechtic heit ghekent hebben/ niet verstaen en hebbē/dat die/ die alsodanige dingen doen/den doot waerdich zijn/ en doē niet alleen dese dinghen/ mer consenteren oeck den ghe nen diese doen.

Dat twede Capittel.

WAer om/ ghi niet ōtſculdich en zÿt/ o menſch v
ghi zÿt/ die daer oerdelt/ wāt met dat ghi een
der oerdelt/ ſoe veroerdelt ghi v ſeluen/ want ghy die d
oerdelt/ doet dat ſelfde. Want wi weten/ dat Gods
del na die waerheyt is tegen den ghenen die alſodanic
dingen doen Denct ghi oer o menſch/ ghi de welcke h
oerdelt die ſodanige dingen doen/ en̄ doetet ſeluer/ dat
ontulien ſult dat oerdel Gods: of verſmaet ghi die rÿ
zÿnder goetheyt/ en̄ verdrachlichz/ en̄ ſaftichheyt/ niet
tende dat die goetheyt Gods/ v tot beteringhe nodet:
Mer na uwe herdicheit en̄ hert dat onbewegelÿc is
penitencie vergadert ghi v ſeluen toernicheyt inden d
des torens/ in welcke openbaer ſal worden dat rechtu
dighe oerdel Gods/ de welcke eenē yegheliken ſal ge
na zÿn wercken (te weten) die volherdich ſÿnde int g
doen/ glorie/ en̄ eere/ en̄ ontſterflicheyt ſoecken (ſal hi
uen) dat eewige leuē. mer die kÿſachtich zÿ/ en̄ die w
heit niet ghehoerſaem/ mer den onrechticheyt ghel
gheuen/ dien ſal onwaerdicheyt ouer comen/ ende to
en̄ tribulacie/ en̄ bangicheit/ teghen alle menſchē ſiel
quaet doende is/ eerſt in vande Joden/ en̄ oer der Gri
Mer glorie/ en̄ eer en̄ vrede alle die goet doende is/ t
ſten/ den Joden (dan) oer den Grieken.
Want daer en is gheen aenſien van perſonen by G
want die ſonder wet geſondicht hebben/ die ſullen ſo
wet vergaen/ en̄ die inde wet miſdaen hebben/ dye ſ
doer die wet geoerdelt worden/ wāt niet die de wet (a
horē/ en ſijn rechtuaerdich bi God/ mer die de wet m
wercken bewiſen/ die ſullen rechtuaerdich gerekent w
dē. Wāt als die heidenē/ die geen wet en hebbē (noch

wter natuer doen/tgeen dat de wet toebehoert/dese(hey-
denen)geen wet hebbende/zijnse hem seluen een wet/die
daer bewisen twerck des wets gescreuen in hare herte/
doer tgetuyge van haer conscientie/en hare ghedachten
nalcander beschuldigede oft oec ontsculdigende/ in dien
dach/als God oerdelen sal/die verborghentheden der me
chen/na mijn euangelie/doer IESVM Christum.
Siet ghi wert een Jode ghenoemt/en ghi verlaet v op
ie wet/en ghi glorieert in God/en ghi bekent die wille/
van god)en ghi prijst grote dingen/geleert zijnde inde
vet/en ghi betrouwet v seluen te wesen/een leydtsman
er blinden/een licht die in duysternissen wandelen/ee on
erwiser der onwetender/een leerder van die ongheleer-
en/hebbede een gedaente des wetenheyts/en des waer
eyts/doer die wet/daer om ghi die leert een ander/v sel-
en en leerdy niet/ghi predict men sal niet stelen/(en)gy
eelt/ghi segt/ men sal geen ouerspel doen(en)ghy doet
uerspel/ghi veruloect die beelden/en ghi beroeft de hey-
dhen.ghi die vande wet glorieert/ghi ontecrt God/doer
e ouertredinge des wets. Want die name Goods wert Esai.52.a
n uwent willen veracht onder die heydene/als daer ge- Eze.36.a
screuen staet.
Want die besnidinghe profitich is/als ghi die wet hout
leer ist dat ghi een ouertreder des wets zijt/v besnidin
e is verandert in een onbesnidinghe. Daer om/ waert-
t dat die onbesnidinge/die rechtuaerdichmakinge des
ts onderhielde/en sal niet zijn onbesnidinge/ voer een
nidinghe ghereckent worden:en dat na de natuer obe
den is/ist dattet de wet onderhout/dat sal v oerdele/die
den wet en besnidinge een ouertreder zijt van die wet

Niet en is hi een Jode/die alleen int openbaer een Jo
is/noch int openbaer die besnydinghe des vleysch/ en
gheen besnydenis/mer die int heymelic een Jode is/ d
is(warachtich) een Jode/ende die besnydinghe des h
ten(dat)is een besnydinge. dwelc doer den gheest is/n
in die letter/welcx lof en is (oec)niet wt den mensē/m
wt god. ¶Dat.iij.Capittel.

Wat heeft dan een iode/daer hij die(heydens)in
bouen gaet/of wat profyt is dye besnydenisse
Veel in alle manieren. Want ten eerstē(is)dat/hoer
uolen zij die antwoerdē gods. Mer wat ist dan ofter s
mige onghelouich gebleuē zij/sal dan hoer ongeloef/
loef goods te niet makē/dz moet verde of zij Immer
moet warachtich wesen/mer alle mēscen logenacht
Alsser ghescreuē staet/op dat ghi rechtuaerdich(geu
Psal.115. den)wort in uwe woerden/eñ verwinnet als ghi gh
Psal.50. delt wert.¶Ist sake(dā)dat onse ōgerechticheit / go
gerechtich z priset/wat sullen wi dan seggē? Is god
om onrechtuaerdich/dat hi die gramscap op ōs bren
Ic spreeck na den mensche. Gheensins Wāt hoe sal
de wereelt oerdelen? Ist saer/dat gods waerheit/doer
loghen te bouen gaet tot zijnder glorien/waer om w
ic dā noch/als een sondaer gheoerdelt? Eñ hoe/en m
wi niet lieuer (geliken als si qualikē vā ons seggē/eñ
sommige seggē dat wijt geseyt hebbē)quaet doen/op
ter goet wt comen mach/welcker verdoemenis rech

Wat ist dā? Gaen wi hoer te bouē? In geender m
Psal.13. rē.wāt wi te voren saken bewesen hebben/so wel die
Psal.5. (als)oer die heydēs sondich te zijn. Alsser ghescreuē
Psal.136. Niemāt en is rechtuaerdich/niet een/niemāt en ist

hē/daer en isser geen die na god soect. Alle gadsijn si of ge Psal.10.
weken/altesamē sijnse onnut geworden/daer en isser geē proue.1.a
die goet doet/daer en isser(oeck)niet een. Hoer kele is eē Esay.56.
pen graf/hare tonghe hebben si tot bedroch ghebruyct Psal.35.
slanghen fenijn is onder hoer lippen/welcker mont vol
s van vloekē/eñ bitterheyt. Hare voetē zijn haestich tot
loet te storten/ Vernielinghe eñ ongheuallicheyt is in
are wegen/eñ den wech des vredes en hebben si niet be
ent/si en hebben de vreese gods niet voer ogen.
✠ Wi weten(dat)Alsoe wat die wet seyt(dat)spreect
tot(den ghenen)die in die wet zijn/op dat aller (mēsē)
ont gestopt wert/eñ dat alle die werelt/god sculdich si
aer ō dz doer die werkē des wets alle vleysch nz gerecht
aerdicht en wert voer zij aēgesicht. Want doer die wet
coēt alleē)die kēnisse des sondes Mer nv is sond' de wet
e rechtuaerdichz gods geopēbaert/betuycht zijn de doer
e wet eñ prophetē. wāt die rechtuaerdichz(coemt) doer
geloef vā IESV Christo/in allen/eñ op allen die geloueē
Want daer en is geen onderscheyt/want si alle gader ge
ondicht hebbē/eñ behoeuē die glorie gods. Mer si wer
om nz rechtuaerdich ghemaect doer zij gracie doer die
soenige/welcke in IESV Cristo is/dē welckē god voer
estelt heeft(tot)eē ꝟsoenige doer tgeloef † zij bloet tussē †in zijn bloet
mēde/tot een ꝟtoeninge zijs rechtuaerdicheyts/ō dye
giffenis der voerledē sondē/dwelc god ꝟdraghē heeft/ō
betonē zij rechtuaerdicheyt/in dese tegenwoerdige tijt
t dier (meninghe)op dat hij rechtuaerdich si/eñ recht-
erdich makende(alle)den gheenen die wt den gheloef
ESV Christi is. ✱
Waer is dan die gloriarie? die is wtgeslotē/doer welke

wet? van de wercke? Neen. mer doer die wet des geloefs.
Aldus so mercken wi/ dat die mensch ghererhuaerdich
wort/ doer tgheloef/ sonder die wercken des wets. Of i
God alleen der Joden (God)? en niet mede der heyden
(God)? Ja (hi is God) oec van die heydenē. Wattet (
niet dan) een God is/ die rechuaerdich makē sal/ den bes
denis wtet geloef/ en dē onbesniding/ doer tgeloef. M
ken wi dan die wet tot niet/ doer tgeloef? dat en moet ni
wesen/ mer wi vestighen die wet.

¶ Dat. iiij. Capittel.

Waer om wat sullen wij segghen/ dat geuondē hee
Abraham onse vader naden vleysch? want is Ab
ham/ wt werckē des wets rechuaerdich geworden/
heeft hi te glorieren/ mer niet bi God/ want wat seyt
scriftuer. Abrahā heeft God geloeft/ en tis hem gereke
gene. 15. b tot rechtuaerdicheit. Mer die geē die daer werckt/ die
wort dat loen niet toegescrikt doer gracie/ mer doer sc
Voert. die geen/ die daer niet en werckt/ mer geloeft in
die daer rechuaerdich maeckt den boesen/ zijn geloef wo
hem gerekēt tot rechtuaerdicheit. Gelijc als oec Dau
wtleyt die salichmakinge des mēschen/ welckē God
rechtuaerdicheit toescrickt/ sonder werckē. Salich/ die ha
boesheden vergeuen zijn/ en die hoer sondē bedect zijn/ e
psal. 32 salich man/ die de heer geen sonden toeschriuen en sal.
Daer om/ dese salichmakinge/ is die alleē gecomē in
besnidinge/ of oec in die onbesnidinge? Want wi segg
dattet geloef/ Abrahā toegescreuē wast/ tot rechuaerdi
heyt. Daer om hoe ist hē toeghescreuen? als hi in die
snidige was/ of als hi in die ōbesnidige was? Niet in
besnidinge/ mer in die onbesnidinge. En hi heeft ontfa

gen/dat teykē des besnidinge/tot een segel van die recht-
aerdicheit des geloefs/ welcke geweest was in die onbe
nidenis/op dat hi wesen soude/een vader van al die geen
ie daer gelouēde zijn/doer die onbesnidenisse/ op dat dye
echuaerdicheyt oec haer toegeschreuē soude worden/eñ
en vader des besnidenisse/den genē/ die welcke niet alleē
oer afcoemst en hebbē/van die besneden zȳ/mer die oec
gingē/die voetstappē des geloefs/die welcke(geloef)
die onbesnidinghe ons vaders Abrahā geweest heeft.
Want die beloftenisse/en is Abraham/of zȳ saet niet ge
iet/ doer die wet/ dat hi een erfgenaem soude wesen des
erelts/mer doer die rechtuaerdicheit des geloefs. Wāt
saeck dat die/die daer tot die wet horē/ erfgenaemē zȳ/
is dat geloef te niet gewerdē/eñ die beloftenis/is te vo-
efs ghesciet/want die wet die maect toernicheyt/ wāt
aer geen wet en is/daer en is geen ouertredinge. Daer
n wert die erfnis gegeuen wtet geloeff/als doer gracie
dat die beloftenis vast si/allē sadē of naromelingē/niet
een die wt die wet is/ mer oec den genē die wt den ghe
f is van Abraham/ die welcke is ons alre vader/ gelijc
er gescreuen staet. Een vader van veel volcx heb ick v gen.17.a
set/te weten tot een exempel Goods die hi geloeft had/
weder om vwect die doden/eñ noemt dat geen dat nz
is/gelijc als dat geen dat is. ¶ Die welcke (Abra-
)tegen dē hoep/in den hoep geloeft heeft/ dat hi eē va-
soude wesen van veel volcx/na dat geen †datter ghe-
was. Alsoe sal v saet wesen/gelijc die sterrē des he †dat hem
els/eñ gelijc tsant des zees/ eñ niet cranck wesen- gene.13.d
nt geloef/en heeft nz angemerct zȳ selfs lichaē/nv be
tuē zȳnde/als hi bi na hōdert iaer out was/noch oec

die bestorvĕheit des buycs Sare/mer an die gelooftenis
Goods en heeft hi nz ghetwifelt/doer ōghelouichz/m
sterc geworden zȳde int geloef/ geuēde glorie God/m
een seker onderwys begrepen hebbende/ dat die/die da
beloeft had/selue machtich was/oec te geuē. Daer om
hem oec toegeschreuen tot rechuaerdicheyt.
Eñ het en is niet alleē gescreuē om hem/ dattet hē t
gescreuē was/mer oec om ons/die welckēt toegescreu
sal werdē/gelouēde in hem/die daer ꝟwert heeft van d
doot IESVM onsen heer/die geleuert was om ōse so
dē/eñ verwect was om onse rechtuaerdicheyt.

¶ Dat.v. Capittel.

Daer om gerechtuaerdicht zȳde doert geloef/ heb
wi vrede met God/doer ōsen heer IESVM Ch
stū. Doer welckē ons oec gesriet is/ dat wi mettet gel
gebracht zȳ gewordē in dese gracie/in welcke wi staē
glorieren onder een hoep des glorie/vanden kinderen
Goods. Eñ dat niet alleē/mer wi glorierē oec in ons b
nauwinge/ wetende/dat benautheit paciēcie voertbrē
paciencie proeuinge/ eñ proeuinge hoep/voert/hoep
bescaemt niet. Wāt die liefte Goods is wtgestort in o
hertē doer den heyligē geest/die ōs gegeuen is.
Wāt Christus als wi noch cranc warē na gelegen
des tyts/ is gestoruē voer die bose (menschē) want v
een rechtuaerdich (mensce) soude nauwelic yemant st
uen/ ouermits dat voer een goede (mensche) bi auēt
yemant soude liden den doot. Voert/ so prȳst God zȳ li
die hi heeft teghen ons ✠ Dat als wi noch sonda
waren/is Christus voer ōs gestoruē Daer ō veel te m
gerechtuaerdicht wesende nv doer zȳ bloet/ sullen wi

souden worden doer hē/van die toornicheyt.
Want isset saick/dat wi versoent zij̄ met God/doer diē
oot zijns soens/als wi noch viandē waren Weel meer
ersoent zijnde/sullen wij behoudē worden doer zijn leuē
Eñ niet alleen dat/ mer oec glorierende in god/doer ōsen
eer IESVM Christū. * Doer welken wi nv ꝟsoe=
inge gheereghen hebben.
Daer om gelykerwijs/doer een mensce die sonde in die
erelt gecomē is/eñ om die sonde den doot/eñ alsoe heeft
oer alle menschē den doot gegaē. Gelijc als wi alle ghe
ondicht haddē/want tot die wet toe was die sonde in die
erelt/mer die sonde en wort niet op geleyt/als daer geē
et en was/ymmer die doot/dye heeft gheregneert van
dam/tot Moysen toe/oec in die geē/ die niet gesondicht
n hadden/ nae die ghelijckenisse des ouertredings /van
dam/welcke een figuer drachte/van des toecomende.
Mer die sonde en is nz/alsoe als die gaue/want isset sa=
c dz doer eē sonde daer veel gestoruē zij̄/ veel te meer dye
racie goods/ eñ die gaue doer die gracie (dwelcke heeft
eweest eēs mēschē Christi IESV) heeft ouerulo edich
eweest in veel ¶ Eñ niet gelijc doer een die daer geson=
cht had die doot gecomē was also oec die gaue. Want
erwaer die ꝟdoemenis (is ghecomē) wt een sonde tot
e ꝟdoemenis/mer die gaue wt veel sonden tot die recht=
erdinghe. Want isset sake dat doer die sonde van een de
oot gheregneert heeft doer een/ veel te meer die/dye de
eruloedicheyt des gracie/ende des gaue der reihtuaer
cheit ontfangē/sullen regnerē doert leuen/alleen Chri=
o IESV dat makende.
Aldus ghelijc als doer eens (menschē) sonde dat quaet

verbreyt is in allen menschen tot die verdoemenisse/ al
oec doer eens (menschen) rechtuaerdinge wort dat g
verbreyt in allē menschē tot die rechtuaerdicheyt des
uens. Want ghelikerwijs wi doer eens mensren ong
hoersaemheit veel sondaren ghewordē warē. Alsoe do
eens (menschen) gehoersaemheit sullender veel rechtu
dich ghemaect worden.

Voert. die wet is hier tusschen in ghecomen op dat d
sonde ouervloedich soude wordē. Eñ waer die sonde ou
vloedich ghewordē is/ daer is die gracie veel meer ou
vloedich geworden/ op dat ghelikerwijs die sonde gere
neert hadde in die doot/ dat die gracie oec alsoe regne
soude doer rechtuaerdicheit tot dat ewighe leuen doer I
SVM Christū onsen heer. ¶ Dat. vi. Capit

Oder om wat sullen wi seggē? Sullen wi in die
de bliuen/ op dat die gracie ouervloedich werde
sins. Wi die de sonde gestoruē zijn/ hoe sullen wi hier
moghen daer in leuen ✠ Of weet ghi niet broede
dat wi al die daer ghedoopt zijn in Christum IESV
dat wi in zijn doot ghedoopt zijn? Daer om so zijn wi
grauē te samen met hem/ doer dat doepsel inden doot
dat ghelijkerwijs Christus verweckt is vanden doot/ d
die glorie zijns vaders/ dat wi also oeck wandelen sou
in nieuheyt des leuens. Want zijn wi hem inplanti
ghewordē/ doer die ghelikinghe zijns doots/ voert so
zijns verrisenis sullen wi mede deelachtich wordē/ d
tende/ dat onsen oude mēsce met hē gecruyst is/ op d
lichaem des sonde te niet gemaect mocht worden/ op
wi hier na niet en diēde die sonde. Wāt die daer gesto
is/ die is gherechtuerdicht van die sonde.

Voert ist saeck dat wi ghestoruen zijn met Christo/wy
ielouen dat wi oec leuen sullen met hem. Wetende dat
hristus verwert zynde väder doot/nv niet meer en sterft
doot en heeft nv niet meer heerscappie ouer hē. Want
t hi gestoruē was/dat was hi eens die sonde gestoruē.
ler dat hi leeft/dat leeft hi god. Alsoe ghi oec/ acht v sel
n die sonde ghestoruen te zijn / eñ Gode te leuen doer
ESVM Christum[onsen heere]*
Daer om en laet die sonde niet regneren in v sterffelijc
haem/op dat ghi hē gehoersaem sijt/doer zijn begheer
heyt. Eñ en wilt oec niet voeghen v leetmaten wape-
n te zijn des onrechtuerdicheyts/die sonde. mer voecht
eluen tot god/gelijc als wter doot leuende/eñ v leetma
n(maeckt) wapenē des rechuaerdicheyts/god. Want
sonde en sal ouer v gheen heerscappie hebbē wät ghy
zijt niet onder die wet/mer onder die gracie.
Daer om wat ist dan? Sullen wi sondigē ouermits dat
niet onder die wet en zijn mer onder die gracie? Geen
s ✠ En weet ghi niet/dat die ghene die ghij v seluen
echten voeghet om ghehoersaem te zijn/dat ghy zijn
echtē zijt/die ghi gehoersaem zijt/het si des sondes tot
doot/of des gehoersaemheyts tot die rechtuaerdichz?
ñ gracie si god/dat gi geweest hebt knechtē des sondes
er ghi hebt gehoersaē geweest wter hertē/in die form
s leerings/in welckē ghi ghebrocht zijt. Voert. vri we
de vā die sonde/zijt ghi knechtē gewordē des rechtuer
heyts. * ✠ Ic seg dat mēscelic is om die crāchz ws
ysch/want gelykerwijs ghi ghegeuē hebt v leetmatē
echtē/die onreynicheit eñ boesheit/tot ander[eñ and]
esheyt. Also oec gheeft nu v leetmatē knechtē die recht-

uaerdicheyt tot heylichmakinge/want als ghi knecht
waert des ſondes/doe waert gi vry van die rechtuaerd
heit daer om wat vruchte hadt gi toe ĩ deſe/vã welcke
v nv ſcaemt? Want dat eynde vã deſe is die doot Mer
vry ghelaten van die ſonde/eñ goods knechten gewoꝛ
ſynde. Hebt ghi v vrucht in heilichmakinge/eñ en eyn
dat ewige leuen/want dat loen des ſondes is die doot
en gauc goods dat ewige leuẽ doer IESVM Chriſtu
onſen heere. *

¶ Dat.vij. Capittel.

EN weet ghi niet broeders (want die de wet we
ſpreke ic toe) dat die wet ſo lãge heerſcappie he
ouer die menſche tot dat ſi leeft. Want een vrouwe di
man heeft/als die man leeft/ſo is ſi doer die wet an h
verbondẽ/mer waert ſake dat die man geſtoꝛuẽ waer
is ſi ontbonden vã die wet des mans. Aldus als die m
leeft/ſo ſal ſi een ouerſpeelſter gherekent worden/iſt
ſi hoer voeget by eenẽ anderen man. Mer waer die m
geſtoꝛuen/ſo is ſi vri vãt recht des mans/op dat ſi gh
ouerſpeelſter en is/waert ſaeck dat ſy by eenen ande
man waer. ¶ Aldus mỹ broeders ghi zijt die wet o
gedodet doer dat lichaem Chriſti/op dat gi een ande
gheuen ſout worden/te weten dien/ die vanden doden
†ghi ghestaen is/op dat †wy god vrucht ſoudẽ doen. want
wi waren in dat vleyſch/dye begheerlicheden der ſon
de welckẽ doer die wet zijn die groeydẽ in ons leetma
om die doot vrucht te doen. Mer nv zỹ wi verloſt van
wet des doots hem geſtoꝛuẽ weſende in welckẽ wi
houden waren op dat wi dienẽ ſouden doer nieuheyt
gheeſts/eñ niet doer outheyt des letters.

Daer õ wat ſullen wi ſeggen? Is die wet ſonde? G

ns Mer die sonde en heb ick niet ghekent dan doer dye
et. Want begeerlicheyt en soude ic niet ghekent hebbē
n waer saer die wet en hadde geseit/gi en sult niet bege exo.20.c.
n. Mer die sonde een oersaer nemende doer dat ghebot Deut.5.b
eeft in mi wert ghebrocht alle begeerlicheyt/ want son
r die wet was die sonde doot. Eñ ick was leuende sond
et hier voermaels/mer als dit gebot was comende/soe
die sonde weder leuendich geworden/mer ic si ghestor-
n. Eñ dat ghebot dat in gheset was tot dat leuen is ge
orden mi te wesen tot die doot/want die sonde een oer-
eck nemende doert ghebot heeft mij bedrogen/eñ daer
er heeftet ghedodet. Aldus die wet in hem seluen is hei
h/eñ dat gebot is heilich/eñ rechtuaerdich eñ goet.
Daer om dat goet was is dat mi die doot ghewordenː
heensins/ymmer die sonde. Op dat die sonde soude be
nt worden/doer dat welckē goet was heeft si mi voert
ghebrocht die doot/op dat worden soude die sonde ouer-
oedeliker sondighende doer dat ghebot/ want wi we-
n dat die wet geestelic is/mer ic bē vleysclic vercoft on
r die sonde Want dat ic doe ten prys ic nz/want dat ick ten vsta
l dat en doe ic niet/mer dat ic haet dat doe ic Eñ ist saer ick nyet
t ic doe dat ic nyet en wil/ soe consenteer ic die wet dat si
et is Eñ dan en doe ic nv dat nz mer die sonde die in mi
wonende.
Want ic weet dat in mi/ dat is in mȳ vleysch/ geē goet
woent/wāt dat willē heb ic/mer dat ic goet soude doē/
t en vinde ic niet/want ic en doe niet dat goet dat ic wil
er dat quaet dat ick nyet en wil/dat doe ick. Voert/ isset
ie dat ick doe/dat ghene dat ick nyet en wil/soe en doe
nv dat nyet/maer dye sonde dye in my wonende is.

Daer om so vinde ic doer die wet/dat mȳ wilkende go
doen quaet by geuoerht is/want die wet goods behaer
mi na den inwendighen mensche. Mer ick sie een and
wet in mijn leden/wederspannich wesende dye wet mi
verstants/eñ vanghende my onder dye wet des sonde
welcke in mijn lectmaten is. Jck arme mensche/wie
mi verlossen van dit lichaem dat die doot sculdich is? J
danc god doer IESVM Christum onsen heer. Aldus
selue mettet verstant diene ic die wet Goods/mer mz
vleysch die wet des sondes.

¶Dat.viij.Capittel. ✠

SO en isser nv geen verdomenisse/ den ghenē die
Christo IESV geplant zȳ/den genē die niet na
vleysch wandelen/mer naden geest/want die wet van
geest des leuens/heeft mȳ vri ghemaect doer IESV
Christum/van trecht der sonden eñ des doots. want
die wet nyet en mochte gheuen/in dat deel/daer si cra
was doer tvleysch/dat heeft god gegeuē/ als hi zȳ
ghesonden hadde onder die gedaente des sondigē vley
eñ vā die sonde heeft hi verdoemt die sonde doer tvley
op dat die rechtuaerdicheyt des wets veruolt soude w
den in ons/die nz nadē vleysch wandelen/mer nadē g
Want die daer vleyscelijcken zijn/die achten dat gh
dattet vleysch toe behoert/mer die gheestelijckē(zijn)
(achten)dat gheen dat die geest toebehoert. Want die
geerlicheyt des vleysch/is die doot/mer die begeerlic
des geests(is)leuen eñ vrede.*
Daer om dat die begeerlicheyt des vleysch/een viāts
is tegens god/want si en wort den wet goods niet o
danich/want si oeck niet en mach/mer die inden vley

ijn/die en mogen God niet behagen.
Mer ghi en zijt niet indē vleysch/mer indē geest/ist an
ers dat die geest goods in v woent. Mer isser yemāt die
Christus geest nz en heeft/ dese en hoert hē niet toe. mer
s Christus in v/soe is dat lichaē doot/om der sondē wille
ner die geest † ist leuen/om die rechtuaerdicheits willen/ † leeft
Ist dat die geest/des geens/ die IESVM vanden doot ver
weckt heeft in v woent/so sal die self de/die Christum ver=
weckt heeft vāden doden/oec v sterflike lichamē leuendich
nakē/om zijs geest willē die in v wonēde is.
† Daer ō broeders so zijn wi sculdenaers/niet dē vleisch
p dat wi naden vleysch leuē souden/ wāt ist dat ghi sult
uen nae den vleysch so suldi steruē/ mer ist dat ghi doer
en geest/die werckē des lichaems dodet/ so sult ghi leuē
vant alse die geen/die vandē geest Goods geleyt wordē/
e zijn kinderē goods/ want ghi en hebt niet ōtfanghē/
n geest des dienstachticheit weder om tot vreesen/ mer
hi hebt ontfanghen dē geest der wkiesingen der kinde
ē goods/ doer welcken wij roepē Abba vader. Die self
geest/ betuycht tsamē met onse geest/dat wij gods kin
rē zijn. Sijn wi dā kinderē/ soe zijn wi oec erfgenamē/erf
henamē goods/eñ mede erfgenamē van Christo. *
den wi anders te samen mz hem/op dat wi oec te samē
et hem geglorisireert moghen werden.
† Want ic reken die benautheydē/ van dese tegēwoer
ge tijt/niet gelijc te wesen/ bi die glorie/ die in ōs geopē
ert sal wordē/ want die sorchuoudige wwachtinge des
eatuers/wwacht/ op dat goods kijnderē openbaer mo=
n werdē/want die creatuer/der ydelheyt ondergewor=
is/niet willens/mer om sinent willen/die hoer onder=

worpen heeft op hoep. Want oerk die creatuer selue/sa
verlost worde vande dienst der verganclicheit/in die vri
heyt der glorien/va Goods kinderen Want wi wete/da
alle creatuer mede sucht/en te samen met ons steent to
deser tyt toe.

Mer niet allee die (creatuer) mer oerk wi (selue) die di
eerste vrucht des geests hebbe/en wi selue/suchte in on
seluen/die verkiesinge **der kindere goods** verwachte
de (welck is) die verlossinge ons lichaems. * ✠ War
wi zijn behoude/doer de hoep/mer ist dat die hoep gesie
wort soe en ist geen hoep. Want dat yemat siet waer o
soude hi dat self de hopen? Mer ist dat wi hopen/dat w
niet en sien/dat verwachte wi doer lydsaemheyt.

Des gelijc oer/die gheest/helpt onse cranckheyde/ wa
dat selfde dat wi bidden sulle so dat behoerlijc is/en we
wi niet/mer die geest selue bidt voer ons met otsprekeli
suchte/mer die ghene die de herte odersouct/weet wat
sin des geests is/wat na Goods (behage) bidt hi voer
heylige. * ✠ Mer wi wete/dat de gene die God lief h
ben/alle dinge hoer tsame behulpelic zij int goet/te w
den ghene/die na dat opset (goods) geroepe zij **heylig**
wat die hi te vore gewete hadde/die self de heeft hi oer g
frict/ghelijc te worde/de beelde zijs soes/op dat hij ma
zij/die eerste gebore onde veel broedere. Mer die hi te w
geschict hadde/die self de heeft hi oer geroepe/en die hi
rope heeft/die heeft hi oer rechtuaerdich gemaert/en d
hi rechtuaerdich gemaert heeft/die heeft hi oer geglo
reert. ¶ Wat sullen wi da hier toe segge? is god voer
wie (is) tege ons? Die welke sine eyge soen nz gespa
en heeft/mer voer os allen heeft hi he ouer geleuert/h

nacht zỹ/dat hi oec niet mz den seluē alle dinc ons sal ge
en? Wie sal tegen die wtuercoren goods clachtich we
en? God is/die welcke rechtuaerdich maect. Wie is dye
ghene/die verdoemen sal. Christus Jesus is die geen die
ghestoruen is/immer die oec verwect is/ die oec is totter
echterhant goods/welc oec voer ons bidt.
Wie sal ons scheyden vande liefde Goods? benaut-
eyt ofte bangicheyt/ofte veruolginghe/ofte honghec/
fte naectheyt/oft perikel/of swart/gheliken alsser ghe-
reuen staet/om v/worden wi ouer gheleuert totter doot
le den dach/wi zijn gheacht/als schapen dye ter slacht
heschict zijn/mer in allen desen verwinnen wy/doer dē
henen die ons lief ghehadt heeft/want ic ben dat seker/
t noch die doot/noch tleuen/noch enghelen/noch heer
chapie/noch machten/noch aenstaende (dinghen) noch
eromende dinghen/noch sterckheyt/noch hoecheyt/
och diepte/noch enige ander creatuer en sal ons mogē
cheydē van die liefte Goods/welck is in Christo IESV
sen heer. *

¶ Dat.ix. Capittel.

[I]Ck segghe die waerheyt in Christo (eñ) en liege nz/
mijn consciētie my mede een getuychnis geuende/
er dē heyligen geest/dattet mi een groote droef heit is/
een stadige smerte in mijn herte/want ic selue begeert
bbe/verbannen te zijn van Christo/ voer minen broe-
en de welcke sijn minen magen na dē vleysch/welc
zijn Israeliten/den welcken dye wtuerkiesinghe der
nderen toe behoert/ende die glorie/ ende testamenten
e die insettinghe des wets/ende dye (Goods) dienst/
de (oec) die beloftenissen/den welcken oeck dye

vaders toebehorē/eñ die geen daer Christus is(afgheb
rē)na den vleysch te spreke/die daer God is/in allē te pr
sen/inder eewicheyt Amen.

Mer dit en seg ic niet/als of goods woert te niet geg
Die wt waer/want ten zȳ niet al Israelitē† die vā ysrael(gheb
die besni- rē)zȳ/noch oec/ō dat si Abrahās saet zȳ/so en zȳt ter st
denis zȳ. geen kinderē/mer doer Isaac sal v saet genoēt werdē/
gen.21.b. is/nz die kinderē des vleysch/die en zȳ niet kinderē god
mer die kinder der beloftenisse zijn/ dye zȳ gerekēt vo
saet/ wāt dat is dat woert der beloftenissen. In deser t
gen.18.b. sal ic comen/ eñ Sara sal een soen hebben.

Mer niet alleē† dat/ mer oec Rebecca/ hadde ōtfang
Die wt enē Isaac onsen vader/ want als die kinderē noch
gene.25. geborē en warē/ als si noch nz goets noch quaets ge
en haddē/op dattet voernemē Goods soude mogen bl
nader wtuerkiesinge/ soe wert haer ghesēyt/ niet wt
werckē/mer wt die geen/ die daer roepende was/ is h
geseit/die meerder sal dē minder dienē/gelijc alser ges
uen is. Jacop heb ic ic lief gehad/ mer Esau heb ick g
mala.1.a. haetet ¶ Wat sullen wi dan seggē/isser onrechtue
dicheit bi god? Geensins/wāt hi spreect(tot) Moysen
sal ōtfermē al wiens ic ontferme / eñ bermhertich zi
wiens ic ōtferme. Daer om so ist niet des geens/ die
Exo.32.d lende of hopende is/ mer van god die daer ōtfermend
want die schriftuer seyt Pharaoni. Daer toe heb ic v
wert/op dat ic mȳ macht in v toenē soude/eñ op dat m
Exo.9.b naem vkundicht mach wordē/ in die gehele aerde. D
om/so ōtbermt hi/die hi wil/eñ diē hi wil/die vhart hi

Daer ō/so suldi mi dan seggē. Wat beclacht hi dā no
wāt wie can zȳ wil weder staen. Mer o mensch/ wie

hi/die tegē god wilt ātwoordē. Sal dat werc seggē/den
enē diet gemaect heeft/waer om hebt ghi mi in deser ma
erē gemaect? En heeft een pottebacker geē macht/dat
wt een stuck maect/dat een vat ter eeren/eñ dat ander
ter oneerē. Ist dan dat God willende grāscap ꝓtoenē/
zȳ macht bekent makē/ heeft voertgebracht met gro
sachtmoedichz des sins/ die vaten des grāscaps(die)
reyt(zȳ)totter doot/ eñ op dat hy bekent soude maken
rycdomme zȳre glorie/ teghen die vaten der bermher
heit/ welck hi bereyt hadde tot zȳder glorien/welck hi
geroepē heeft/te weten ōs/ niet alleē wten Jodē/mer
wt den heydenē/gelijc als oec Ozeas seyt. Ic sal noe
/dat volc dat mȳ niet en was/mȳ volc/eñ den ghenen Ozee.2.d
de liefste niet en was/die liefste/ eñ die de barmher
heyt niet vercregē en hadden/ als die de barm-
rticheyt vercregē hebbē. Eñ tsal wesen ī die plaet
daer haer ghesevt was/ghi en zijt mijn volc nyet/daer
en genoemt werdē/kinderē des leuenden Gods.
Ter Esaias(die)roept†vā Israel/al waert getal d kin
ē van Israel/gelijc tsant vand zee/so sullē die ouerbli- †voer
gen behoudē wordē/wāt(God is) voleyndede eñ ver Esai.20 E
ende twoert in de rechtuaerdichz. want die here sal eē
t woert ind aerde makē/eñ ghelikē als Esayas eerst
eyt heeft. Ten waer dat die heer vā Sabaoth/ ōs ghe Esay.1.c.
hadde saet/wi soudē geweest hebbē als Sodoma/eñ Saboth.
mozra soudē wi gelijc geweest hebbē. is eē heer
Dat sullē wi dā seggē? dat die heidenē/die de rechtuaer scaer van
z niet geuolcht en hebbē/die hebbē rechtuaerdicheyt crijch
gē/mer dē rechtuaerdichz(meen ic)die wtet gheloef knechten
ontrari/ Israel/die den wet des rechtuaerdicheyts

volchde/ en is niet gecomē tot die wet des rechtuaerdi-
heits. Waer om? wāt si nz wt den geloue/ mer als wt d
wercke [des wets] (die rechtuaerdicheit soecke) want
hebbē ghestotē an die steē des hindernis/ gelikē alser g
Esay.28.b screuē is. Ziet/ ic legge in Sion enē steē des aenstoten
en een steen des argernis. Eñ alle die geen die daer in
loeft/ die en sal niet besraemt wordē.

¶ Dat .x. Capittel.

Broeders/ dē toegeneichdē wil mijs hertē/ eñ tget
bdz tot god gesciet/ is voer Israel/ totter salichz/ w
ic geue hē getuych/ dat si naerstich zijn voer god/ mer n
na der kēnisse/ wāt si niet wetende goods rechtuaer
heit/ eñ soeckēde hoer eygē rechtuaerdicheit opte rech
so en zijn si den rechtuaerdicheit goods/ niet onderdan
Dat eynde Wāt die volmaertheyt des wets/ is Christus/ tot rec
uaerdich makinge allen ghelouigen.
Leu.18 a Wāt Moyses scrijft vā die rechtuaerdicheyt/ die v
wet is/ dat die mensche diese doet/ sal daer doer leuē/ en
die rechtuaerdicheit die wtē geloef coēt/ die spreeckt a
En segt niet in uwe herte/ wie sal opclimmē indē hem
Deut.36. e dat is/ Christū van bouē of te leydē/ of (en segt niet) w
sal neder dalen int afgrōt: dat is Christū vandē dode
Die scrifture der te brenghen. Mer seyt hi. Dat woert is na bi v/ in
uwe mont/ eñ in uwer herten.
Dit ist twoert des geloefs/ dat wi predikē/ want is
ghi belijt met v mōt/ den heer IESVM/ eñ geloeft
ne herte/ dat god hē verwert heeft vandē dodē/ so sult g
Esa.28.d lich zijn ✠ Wāt metter herten geloeft men totter r
Tin hē ge uaerdichz/ mer mz die mōt gesciet die belidinghe tot
loeft lichz/ wāt de scriftuer spreect/ Alle die t hem betrout/ e

niet bescraemt werden.

Wāt daer en is geē onderscheyt/des Jode oft Grieken/
wāt hi is selue eē heer van allē/ rijc ouer al/ die hē aenroe Joeli.2.g
pende zijn/ wāt soe wie dē naē des heren aēroepē sal/die sal
salich wordē. Mer hoe sullē si aenroepē/den genē/in wiē
si nz geloeft en hebbē: Of hoe sullē si hē gelouē/ vā wiē si
nz gehoert en hebbē: of hoe sullē si horē/ sonder predikāt:
op hoe sullē si predikē/tē waer dat si gesondē wordē/gelij-
ker gescreuē staet: Hoe schoē zijn die voetē/der geenre die dē Esay.52.a
vrede vrondigē/die vrōdigēde zijn goede dingē. Mer si en
hebbē niet al dē Euāgelie gehoersaē geweest/wāt Esay- Esay.53.a
as seyt. Heere/ wie heeft onse woerdē geloeft: Daer om
so ist geloeff wt et gehoer/ eñ tgehoer doer twoert goods
Mer ic segge en hebbē zijt nz ghehoert: Ja voerwaer/
haer geluyt is wt gegaē/ in alle aertrijc/ eñ hoer woerdē Psal.18.
in die eynde des omloeps/der aerden.

Mer ick segge/en heeftet Israel nyet bekent: Moyses
spreect eerst. Ic sal v verwecken tot nauolginghe/doer een Deut.32.a.
volc/ dat geen volck en is/ doer een dwaes volc/sal ic v be-
wegen tot toernicheit/want Esayas/derff(na desen)eñ
seyt. Ic ben geuonden van die genen die mi niet en sochtē
eñ(ick) ben openbaer geworden den genen/ die na mi nz Esa.63.a
en vraechdē. Mer tegens Israel seyt hij. Den ghehelen
dach/hebbe ick mijn handen wt gherect totten volck dat Esa 65 a
nyet ghelouende en is/ende mijn teghensegghende(is)

¶ Dat.xi. Capittel.

Daer omme segghe ick/heeft dan God zijn volck
verstooten: Gheensins/want ick ben oeck een Psal.93.
Israhelijt/wt et saet van Abraham/des geslachts vā
Beniamin/ God en heeft zijn volck niet verworpen/

dat hi te voren bekent hadde. En weet ghij niet/wat d
scriftuer seyt van Helyas: hoe dat hi bidt /bi God/teg
3.re.19.b. Israel seggende. Heere si hebben v propheten ghedode
en uwe outarē hebben si omgewroet/en ic ben alleen
laten gheweest/en si legghen laghen minen leuē. Ma
wat seyt hem dat godlic antwoert: Ic heb mijn seluen
laten seuen duysent mannē/die hoer knien nyet gebog
en hebben (voer) den beelde vā Baal. Daer om/also (is
oer in deser tijt/die ouerbliuinge † sijn gheweest de grat
na die wtuerkiesinghe. Mer ist doer die gracien/so en
nv niet doer die wercken/wāt gracie dan geen gracie
is [Mer ist wt den wercken so en ist nv geen gracie/w
tet werc en is dan gheen werc]

† zijn salich gewordē na die verkiesinge des gracī goods.

Wat ist dan: Dat Israel souct/dat en heeft hi niet v
creghen/mer die wtuerkiesinge heeftet verkregen/en d
ander zijn verblint. Gheliker gescreuen staet. God he
haer gegeuen eenē geest des berous/ogen op dat sy ny
Esay.6.c. sien en souden/en oren/op dat si nyet horen en souden/
ten daghe toe van huyden. Ende Dauid seyt Hoer ta
moet verandert worden **voer haer** in een strick/ en tot
psal.68.e ghevangenis/en tot een argernisse/en hoer tot een ve
dinge. Hoer ogen moeten verduystert worden/ op dat si
en sien/ en buycht haren rugge altijt.

Daer om seg ic hebben si daer angestoten/op dat si va
len souden: Gheensins. Mer doer haren val/is die sal
heyt den heydenē geschiet. Daer om/op dz hi hoer tot
uolginghe verwecken soude Mer ist dat haren val/is d
rijcdom des werelts/en hoer verminderinge is die rijc
der heydenen/hoe veel te meer/hoer volheyt: wāt ick s
v/den heydenē In dien (dat) ic een Apostel der heyden

en/so maer ic groot minē dienst/of ic enichsins mochte
erwecken mijn vleysch/om wt haticheit te achteruolgē
n salich soude mogen maken die sommige vā hoer. Wāt
s hoer verwerpinge/een versoeninge des werelts/wat
l die opneminge zyn (anders) dā dat leuen wtē doden?
Mer is die eerste vrucht heylich/so is die besprenginghe
c heylich. En̄ is die wortel heylich/so sullen dye tacken
ylich zijn.
Mer al ist dat sommige tacken ghebroken zijn/en̄ ghi
e ghi een wilde oliuēboem waert/in hair zijt ingeplant
i zijt deelachtich ghewordē vā die wortel/en̄ vetticheyt
s oliuenboems/so en gloriceert niet teghens die tacken
er ist dat ghi glorieert ghi en draecht dē wortel nz/mer
e wortel v. Daer om sult ghi seggen/die tacken zijn ge-
okē/op dat icker in geplant soude wordē. Ghi segt wel.
er ongelouicheyt zijn si gebrokē/mer doert gheloef sijt
i staēde gebleuen. En verheft v niet/mer vreest/want
eft God den natuerliken tacken niet gespaert/siet toe/
dattet niet enichsins en gheboert/dat hi v oock niet en
ert. ¶ Daer om/siet/die goetheit/en̄ strengichz gods
ie strengicheit/aen dē genē die ghevallen zijn/mer dye
etheit gods in v/ist dat ghi in die goetheit blijft. Wāt
i weder ō wt ghesnedē sult worden/en̄ si (ist dat si niet
bliuen int onghelooue) sullen weder om ingheent wor
n/wāt God mach hoer weder om in enten. Wāt ist dz
i wt eenē natuerliken wilden oliuenboem wt gesnedē
t/en̄ tegen die natuere gheent zijt in een warachtigen
uenboem/ Hoe veel te meer dese/die natuerlyken zijn/
en gheent worden/in haren eyghen oliuen boem?
Wāt ic wil/broeders/dat ghi weet dese verborgētheyt/

op dat ghi bi v seluen niet verheuē en sijt van herten/d
ter die verblintheit eens deels Israeli ghesc2hiet is/ter
toe dat veruollinghe der heydenē toe gecomē waer/eñ
soe soude geheel Israel salich werden/ alser ghescrhteu
Esay.59.d staet. Di sal comē wt Syon/die daer verlost/eñ af keer
sal die boesheyden van Jacob/eñ dit sal hem vā mi een
stament wesen/als ic wech sal nemē hare sondē. Na d
Euangelie(zijn si) viandē om v/mer nader verkiesing
(zijn si)die beminde/ om den vaderē.
Wāt Goods gaue eñ roepinghe/zijn sodanich.dat
hē niet berouwē en mogen/wāt ghelikerwijs ghi oe
voerleden tij den God onghelouich zijt geweest/ mer
hebt ghi barmhertichheit vercregē.doer haer ongeloef
so zijn dese oec nu ongelouich gewordē/daer doer dat
barmherticheit hebt vercreghen/op dat sy oec bermh
ticheyt souden moghen verweruen. Want God heef
alle besloten/onder ongelouicheit/op dat (hi hoer) al
soude mogen ontfermen.
✠ O diepheyt der rijcdommē/eñ der wijsheits/ ei
nisse Goods/hoe onbegripeliken/zijn zijn oerdelen/ eñ
doergancbaer(zijn)sine weghen/want wie heeft des
ren sin bekent? of wie is zyn raetsman gheweest? of
Esa.40.c. heeft hem te voren wat ghegeuen/eñ tsal hem weder
ghegheuen worden? Want wt hem ende doer hem e
in hem zijn alle dinghen. Hem sy eere glorie inder e
heyt Amen. *

¶ Dat.xij.Capittel. ✠

Daer om bid ic v broeders/doer Goods barmher
heyt op dat ghi v lichamen wilt gheuen tot ee

endighe offerhande die heylich is/ende god behaechlic
nde redeliken uwē dienst wesende. Eñ en wilt v niet voe
en tot die gedaent vā deser werelt/mer wordt vermaect
oer verniewinghe uwes verstants/op dat ghij proeuen
nocht/wat Goods wille si/dat goet is eñ aenghenaem/
ñ volmaect. Want ick segge/door die gracie/die mi ghe
heuē is/eenen yegelick die onder v verkeert/ op dat nie-
iāt vermetelic vā hē seluen geuoelt/ meer dan hi behoert
 gheuoelen van hem seluen Mer dat hi alsoe gheuoelt/
at hi matich si/eñ sober/ na dat god een yegelic gedeelt
eest/den maet des geloefs.
Want ghelijken wi in een lichaē veel leden hebbē/ mer
lle die leden niet een werck en hebbē. Alsoe zyn wy veel
3 en lichaem in Christo/ende een yeghelyken die een des
nderen lijtmaten *
✠ Mer nochtans hebbende versreyden gauen/na die
racie die ons gegeuen is/het si prophecie/ na die †porcie †reden
es geloefs/of enen dienst int aendienē/of die leert/in die
ringhe/of die vermaent/in dye vermaninghe/ dye daer
eelt in simpelheyt/die daer regiert in naersticheyt/die d
ntfermhertich is in blijscappe
¶ Laet die liefte zijn onbeueynst/ weest hatende
at quaet is/aenhanghende dat goet is/ weest ghenegen
oer broederlicke liefte/om malcanderen lief te hebbē/die
en den anderen/met eer voer gaende/niet traech in naer
icheyt/bernende inden gheest/ den†tijt dienende/ weest †heer
rolick in hoep/verduldich in tribulacie/ stadich int gebet
ede deelende den nootrufticheyt den heylighen/ gaern
erberghende,

Spreect wel/vanden genen die v veruolgen/spreect v
(seg ick)eñ en wilt niet qualic wenschen. Verblijt v
de verblidende/eñ screyt met de screyende/hebt eenen
met malcander/niet hoechmoedich vã v seluen geuoel
mer maect v seluen gelijc den oetmoedigen. *.

proue.r.a ✠ En zijt niet vermetel by v seluen/noch en gh
†voersiē- niemant quaet voer quaet†voersichtelick bereydende
de goede baerhz/nz allec voer god mer oec mede in tegēw
dinghen. dicheit van alle menschen. Ist dattet gheschien mach
veel als in v is(so sijt)met alle menscen in vrede leuen

En wraect v seluen niet/mijn alder liefste / mer g
Deu.22.e lieuer dē toernicheit een stede/wantter ghescreuen s
Die wraer is mijn/ic salt vergelden/seyt die heer.

Daer om/ist dat uwe viant hōgert/so spijst hem/h
hi dorst/sō geeft hem drant/wāt ist dat ghi dit doet so
prou.25.c di vergaderen vierige colen op zijn hooft/en wert nz
wonnē vandē quadē/mer verwint dat quaet met goe

¶Dat.xiij.Capittel.

Alle siel sij onderdanich den ouerste machtē/w
daer en is geē macht/dan vã God. Eñ die mog
heydē die daer zijn/die zijn van god geordineert. Aldus
wie der macht wederstaet/die wederstaet dē oerdinar
goods. Eñ diese wederstaen/die sullen hem seluē een
del ontfanghen. want die princen en sijn niet tot vrees
dē ghenē die weldoen/mer(die)qualic doen. Wilt gh
macht niet vreesen/so doetet geen dat goet is/eñ ghi s
lof van hoer ontfangē. Wāt hi is een dienaer gods/v
goede. Mer ist dat ghi doet dat quaet is/so vreest/wan
niet te vergeefs tswaert en draecht/wāt hij is goods
naer/een wraker tot toernicheyt/dē genē die doet/tgh

t quaet is. Waer om ist van node onderdanich te zijn/
et alleen om den toernicheyt/mer oer om der conscientie
llen/wāt daer om betaelt ghi (oer) v scattinge/want si
goods dienaers/tot sulcke dingē naerstich doēde.
Geeft hier om een yeghelijke datmē schuldich is/wien
buyt(toehoert)tribuyt/die scattinge(toebehoert)scat-
ghe/dye vrees(toebehoert)vrees/die eer(toebehoert)
r. ✠ En zijt niemāt yet sculdich/dan dat ghi malcā-
ren lief hebt/want wie den anderē lief heeft/dye heeft
wet veruolt/wāt die(wet)Ghi sult geen ouerspel doē Deut.5.d
ji en sult niet dootslaen/ghij en sult niet stelen/ghij en exo.20.a.
lt geen valsch getuych seggen/ghi en sult niet begerē/ Leu 19.b
ñ ist saer datter een ander gebot is/dat wort cortelijck
dit woort begrepen/te weten. Ghij sult uwen naesten
f hebben als v seluen. Die liefte en doet den naestē geē
aet Aldus is een veruollinge des wets/die liefte.*
Sonderlinge als wy den tijt weten/dattet tijt si/ons
vanden slaep wacker te worden/want die salicheyt is
s nv naerder/dan doe als wi gheloefden/dye nacht is
erbi gegaen/mer den dach ghenaect/daer om/laet ons
worpen die wercken der duysternissen/eñ laet wi ghe
et worden/met die werkē des lichts/laet wi manierlic
andelen/als inden dach niet in brasserie/ eñ droncken-
hap/niet in slaepcamerē/eñ ōsuuerheit/niet in kiuaetse
vuolginge/mer wert gecleet met den heere IESVM
hristum.* Eñ die sorchuoudicheyt desvleesch en hebt
et/tot hoer wellustichheit ¶Dat.xiiij.Capittel

DEn ghenē die cranc is int geloef(dien)neempt op/
niet tot veroerdelinghen der twistingen/Die eene
jeloeft/datmen alle dinc eten mach/mer een ander die

crank is/die eet warmoes/die daer eet/die laet niet versma
den/die daer niet en eet/ēn die niet en eet/ en oerdelt ny
die daer eet. Want God heeft hem op genomē. Wie zi
ghi/die[van]eenē vreemdē knecht oerdelt? hi staet/of
valt sinen eyghen heer/immer hi sal onderhoudē word
op dat hy staen mach/want God is machtich te make
dat hy staet.

Dese oerdelt den dach bi den dach ghelijkenēde/mer d
(ander)oerdelt van elcken dach laet eenē yegelike zijn v
stant voldoen/die den dach acht/ die acht hem den heer
[ēn die den dach nyet en acht/dye en acht hem den hee
niet]die eet/die eet den heere(te lief)want hi danct Go
ēn die niet en eet / die eet niet/ den heere(te lief)ēn dan
(oeck)God. Want niemāt van ons en leeft hem seluer
ēn niemāt en sterft(voer)hē seluen. wāt leuen wi so le
wi den heere/steruen wi/so steruen wi den here/daer o
leuen wi/of steruen wy/wi hooren den heere/ want da
toe is Christus ghestoruē ēn op geresen/ēn weder om
uendich geworden/op dat hi ouer doden ēn leuendige
heerschappie soude hebben.

Mer waer om oerdelt gi v broeder? of oer ghy(sterck
waer om versmaet gi uwē broeder? wāt wi sullen al t
nien ghestelt worden voer die Rechterstoel Christi/ w
daer ghescreuē staet Ic leue spreect die here/mijn sulle
Esay.45.d hem alle kniē buigen/ēn alle tonge sal God belydē Da
om sal een yegelijc van ons God rekeninge gheuen/va
hem seluen. Daer om/laet ons voert meer/ die eene de
anderen niet oerdelen.

Mer oerdelt dat(veel)meer/dat den broeder geen sca
dalisarie geleyt en wort/ēn een oersaec des vals/want

wet eñ ben des seker/door den here IESVM Christum
dter niet gemeē en is door hē seluen/dan (voer) dē ghe
die daer rekent wat gemeen te wesen/dien seluē ist ge-
en/mer ist dat v broeder bedroeft wert/ō der spise wil-
n wādelt ghi nv niet na die liefte/en verderft niet met
ure spise (den genē) voer welckē Christus gestorue is
er ō/en laet v goet niet der menschē qualic sprekinge
derworpen zyn. Wāt dat rike Goods en is niet spijs
drant/mer rechtuaerdichz eñ vrede/ eñ vroerht inden
ligē gheest. Wāt so wie doer dese Christo dient/die is
angenaem/eñ vandē mensrē geprezen.
aer ō laet ons archteruolgen/dat dē vrede aengaet/eñ
tichtirheyt/den eenē tegen dē anderē. Eñ wilt niet om
spise wil Goods werr verderuē. Alle dinc is reyn mer
den mensch quaet die doer scandalisarie eet. Tis goet
n vleysch te eten/noch oer wijn te drinrken/ noch yet
r welc v broed (hē) stoot/of ꝟargert wort/ of cranck
t. Hebt gi geloef? so hebtet bi v seluē voer god Salich
i/die hē seluē niet en oerdelt/int geen dat hi prijst/mer
aer oerdelt/die is ꝟdoemt/ist dat hi (dat) eet/ want hi
tet nz wt dē geloef. Eñ wat wt dē gheloue niet en is/
is sonde. ¶Dat.xv.Capittel.

OEr wi die machtich zijn/zijn sculdich die cranck
heyden/der crancker te dragen/ eñ niet ons seluē
behagen/want laet eē yeghelijc van ons sinen naestē
agen/int goet tot stichtinge/ want Christus en heeft
n seluē niet behaerht/mer ghelijcker gescreuen is/die Psal.68.
maetheden der genē die v ꝟsmadende waren/die zijn
rij gheualken. ✠ Want datter ghescreuen is/

3 tot onser leeringhe gescreuẽ/op dat wi doer verduld
heit/eñ troost der scriftueren/hoop soudẽ hebbẽ. Eñ g
des verduldicheyts/eñ troostings die verleene v dat se
te samen onder malcanderen te gheuoelen nae IESV
Christum/op dat ghi eendrachtelic/met enen mont/g
glorificeert/eñ dẽ vader ons heerẽ IESV Christi. Da
om so neempt ghi malcanderẽ op/ghelijken als Christ
v op ghenomen heeft/tot goods glorie.

Mer dat seg ic/dat IESVS Christus gheweest is/e
dienaer vãde besnidenis/voer die warachticheit goode
te beuestigen die beloftenisse der vaderẽ. Voert(seg ic
Psal.17. dat die heydenẽ God eeren/voer die barmhertigheit/al
Psal.116 ghescreuen is. Daer om sal ic v beliden heere inden h
denẽ/eñ dinen name singhen. Eñ weder om seyt hij. V
blijt v ghi heydenẽ met zijn volc. Eñ weder om/looft
here alle(ghi)heydenẽ/eñ alle volck looft hem te sam
Eñ weder õ seyt Esaias. Daer sal een wortel(wt) Je
Esa.11.e. zijn/eñ die daer op(†)risen sal/om te† ghebieden dẽ heyde
†regeren in hem sullen die heidens hopẽ. Eñ god des hoeps/m
v veruollen/met alle vruerhde/eñ vrede int ghelouen/
dz ghi oueruloedich moecht zijn/ indẽ hoep/ doer die cra
des heyligen gheests.*

Want mijn broeders. Ic bent selue seker van v/dat g
oec selue vol goetheyt zijt/veruolt met alle wetensch
machtich zijnde/oec malcanderen/die een den anderẽ
vermanẽ/mer nochtans broeders/so heb ic v stouteli
ghescreuẽ/eens deels/als vermanende v/om der gr
de welcke mi van god ghegeuen is/dair toe dat ic een
naer mach zijn van IESV Christo/onder den heyd
aendienende t'euangelie Gods/op dat die offer hãde

ydenē anghenaem mach worden/geheylicht wesende
er den heyligen geest. Daer om/heb ic dat ick glorieer
er IESVM Christum/in dat geē dat god toebehoert.
ant ick en derf nyet spreken yet van dat gheen twelcke
ristus doer mi niet ghedaen en heeft/tot gehoersaem
t der heydenē/met woerden eñ wercken/doer cracht
teykenē/eñ wōderlicheydē/doer die macht des geests
ods/hoe(dat)ic vā Hierusalem/eñ inden landē / daer
trent ligghende/tot Illiricum toe/veruolt hebbe dat
ngelium Christi.
lso arbeydende int euangeli te prediken/niet daer Cri-
s ghenoēt was. Op dat ic niet op een anders fonda-
nt soude timmerē/mer gheliker gescreuen is/die ge-
i die van hem niet vercondicht en is(die) sulken hē siē Esa.52.d.
diet niet ghehoort en hadden/sullent verstaen. Waer
/dat ic oer dicwil behindert si dat ic tot v nyet gecomē
en. Mer nv ic geen plaets meer en hebbe in dese lan
ñ vā veel iaren of/een begeerte hebbe/om tot v te co-
/So wanneer ic minē wech legghe na Spaengien
so sal ic tot v romē/want ic hoep dattet gheschien sal
ic daerwaerts minē wech makende/v sien sal/eñ van
erwaerts gheleyt wordē/ist saec nochtās dat ic eerst
uwer vrientscap een deel veruolt worde
ñ nv reyse ic te Jerusalem/dē heyligen dienēde/ wāt
heeft goet gedocht die vā Macedonien eñ Achayen/
deelinge te doen/voer die arme heyligen/die te Jeru
n zijn/want het heeft hem also goet ghedocht/eñ si
hoer schuldenarē/want ist dat si hoer geestelikē goe-
dē heydenē gedeelt hebbē/so zijn si oer schuldich hoer
eyschelike dingē te dienen/daer ō als ic dit volbracht

heb/en̄ hoer den vrucht ouergesegelt/ so sal ic doer v w
der om kerē in Spangien/ wāt ic weet/ als ic tot v con
sal/ dat ic comē sal met volheit van benedictien des Eu
gelie Christi.

Mer ic bid v broeders/ doer onsen heer IESVM C
stū/ en̄ doer die liefte des heyligē geests/ dat gi mi arb
dēde helpē wilt/ met v gebedē voer mi bi god/ op dat ic
dē ongelouigē in Judeē verlost mach wordē/ en̄ op dat
se minē dienst/ die ic te Jerusalem doen sal/ aengenaem
dē heyligē/ op dat ic met blijscappe tot v mach comē/ do
die wille gods/ en̄ tsamen met v vermaect mach worde
En̄ god des vredes/ si met v allen Amen.

¶ Dat. xvi. Capittel.

ENde ic beueel v Pheben onse suster/ die een dien
sse is/ van die gemeente tot Cenchre./ op dat g
haer ontfanghen wilt in Christo/ alsoe alst dē heyligh
betaemt/ en̄ wilt hoer bistaen/ in allen saecken tgeen d
si uwer in behoeft. Want dese heeftet veele bigestaen/
oeck mijn seluen. Groetet Priscam en̄ Aquilā mijn h
pers in Christo IESV/ die voer mijn siele/ hoer eygh
hals ondergeset hebben/ den welcken ic niet alleen d
ke/ mer oec alle die gemeente der heydenē. Des ghelij
(groet) die vergaderinge/ die in horen huyse is. Groe
Epenetum minen liefsten/ die welcke is die eerste vrue
van †Achaiē in Christo Iesu Groetet Mariam/ die
voer ons gearbeyt heeft/ groet Andronicum en̄ Juni
mijn maghen/ en̄ mijn mede gheuanghen/ die welc
vernaemt zijn/ onder die Apostelen/ die oeck voer mi g

† vā die v
gaderige
in Asien.

eest zijn in Christo Jesu/ groet Ampliam minē bemi-
n inden heer/ groet Vrbanum onsen hulper in Christo
esu/ eñ Stachyn mijn lieue (vriēt) Groet Appellam/ in
hristo beproeft/ groetet den genen die van Aristobolus
eselscap (zijn) groetet Herodianem mijnen neue/ groe
die daer zijn van Narcissus ghesellcap/ die gheen die
den heer zijn: groetet Thryphenam/ eñ Thryphosam
ghearbeyt hebben inden heere/ groet den bemijnden
ersidem/ die seer ghearbeyt heeft inden heer/ groet Ru-
m den wtuercoren inden here/ eñ zijn moeder eñ mine
oetet Asyncritum Phlegontem/ Hermam/ Patrobā/
Mercurium/ ende die broeders/ die met hoer zijn/ groet †harmā.
hilologum/ ende Juliam. Nereum/ ende zijn suster/ eñ
lympam/ ende alle die heilighen die met dese zijn/ groe
malcander/ met een heylighe cusse. Allen die gemeē-
in Christo groeten v.
Ende ick bidde v broeders/ op dat ghi waer neempt/ die
eedracht ende eerghernis voertbrenghen/ teghen dye
inge die ghi gheleert hebt/ ende wilt haer scuwen/ wāt
soedanich zijn/ dye en dienen niet den Heere IESV
risto/ mer haeren buyck. Eñ doer soet sprekinghe/ eñ
eckerie/ bedriegen si die hertē vāde simpele (mēschē).
nt v ghehoersaemheyt/ is ouer al gheromen. Daer ō/
blide ick my sekerlijcken van v. Mer ick wil/ dat ghy
is sijt tottet goet/ ende †recht op tottet quaet. Eñ god/ †simpel ist
vrede/ sal corteltjck ontween treden/ den Sathanam
er v voeten/ Die gracie ons heeren IESV Christi sy
et v.

Tymotheus myn mede wercker/ en Lucius/ en Jaso en Sosipater myne neuen(die) groeten v. Ick Terti die den brief geschreuē hebbe/ indē here/ groete v/ Gai †myn/ en des heele ghemeentē waert/ groetet v. Erast die stadt Rentmeester groetet v/ en Quartus de broe Die gracie ons heeren IESV Christi/ moet zyn/ me allen/ Amen.

†myn waert en die gehee le gemeē= te.

En den genē die machtich is v te vestigen/ nae myn Euangelie/ en †tloff van IESV Christo/ na der open ringe des verborgentheyts (die) van eewigen tyden swegen(is)/ mer nv gheopenbaert (is)/ oeck doer d schriftueren der propheten/ nae tbeueel des ewigē Gods/ die bekent gemaert is/ tot gehoersaē heyt des ghéloefs/ onder allen heydenen. den God die alleen wys is/ den moet zy doer IESVM Christū/ glo rie in ewicheyt Amen

†predica= cie

¶Desen brief is gesonden/ doer Phebe onse suste Tot den Romeynen/ van Corinthen

¶Hier beghint die eerste Epistel/ die Sinte Paulus gescreuen heeft/ tot die van Corinthien.

¶Dat eerste Capittel.

Aulus eē gheropē Apostel IESV Christi / doer den wille Goods / eñ Sosthenes een broeder / der vergaderinge goods / die tot Corinthē is.

Den gheheylichden doer Christū IESVM / den gheropen heili ... tsamen met alle den genē die aenroepen dē naē ons ... erē IESV Christi in alle plaetse het zy hore ofte onser ... Grarie eñ vrede si met v van God onsen vader eñ den ... re IESV Christo.

... Ic dāc minē God altyt voer v / vā die grarie goods die ... gegeuen is / doer IESVM Christū / dat ghi in allē din ... ryc gewordē zyt doer hē / in alle woerden / eñ in alle kē ... se / (doer welcken dingē / dz getuych IESV Christi ge ... licht heeft geweest in v) alsoe dat v niet en gebreect in ... ge gaue / verwachtende die opēbaringe ōs herē IESV ... Christi / die v oec vestigen sal ten eynde toe / onbesculdicht ... den dage ons herē IESV Christi. * God is getrou ... wien ghi gheroepē zyt / in dat geselscap zyns soens ... SV Christi ons heren.

... ñ ick bidt v broeders / doer den naem ons heeren IE... Christi / dat ghi alte samen tselfde wilt spreken / ende ... er geen twisten onder v en zyn / mer zyt een gheheel ... naem / van eenre herten / eñ van eenre meningen / wāt ... n broeders / mi is te kennen gegeuen van v / vandē ge ... cap Chloe / datter twisten zyn onder v. Eñ ick segge dz ... ck een yegelick onder v seyt. Ick ben een discipel van ... ulo / ende ick (van) Apollo. Eñ ic Cephe / eñ ic Christi

Apollo. re phe / zyn namē vā Apostelē.

is Christus ghedeelt? is Paulus wer v ghecruyst? o
fydi in Paulus naem ghedoopt gheweest? Ic danc g
dat ic niemant van v ghedoopt hebbe dan Crispum en
Gayum/op dat niemant en seyt dat ic in minen naē g
doopt hebbe. Ēn ic heb oec gedoopt Steuens huysge
Hier en bouen weet ic niet of ic iemant anders gedo
hebbe.
Want Christus en heeft mi niet ghesondē om te do
mer om te prediken dat Euangeliū/niet met wisen wo
den/op dattet cruys Christi niet ydel gemaect en wer
want die woerdē des cruys zijn den genē die verlorē v
dē dwaesheyt/mer ons die welcke salicheyt vercrigh
ist goods macht/want daer is ghescreuē. Ick sal ver
ken die wijsheyt der wisen/ēn verworpen dat verstan
Esa.29.e verstandigē/waer is die wise waer is die schriftgelee
Esa.33.c. waer is die ondersoucker deser werelt? Heeft god n
dwaes ghemaeckt die wijsheyt deser werelt?
Want na dat in die wijsheit Goods die werelt doe
wijsheyt God niet bekent en heeft/soe heuet God g
gedocht doer die dwaesheyt der predicacien salich te
ken die ghelouende. Want dye Joden begeren teyke
ēn die Grieken soucken wijsheyt/mer wi preken de
cruysten Christū. (die welcke is) dē Jodē eē argheri
mer den † Grieken een sotheyt/mer de seluen gherœ
† heidenē te samen den Joden ēn den Griecken (preken wi) C
stum goods mogentheyt en Goods wijsheit. Want
dwaesheit goods is wiser dan die menschen/ēn gods s
heit is starcker dan die menschen.
Want broeders ghi siet v roepinghe/datter nyet

wisen naden vleysch/niet veel machtighen/niet veel die
vā edelen gheslachte gheboren zijn/mer dat dwaes is na
er werelt heeft God vercoren/op dat hi besramē soude
ie wisen. Ende die dingen die cranc waren in die werelt
eeft God vercoren/op dat hi beschamen soude/die welc
e starck zijn/Ende die dinghen dye onedel waren ende
ersmaet inder werelt/heeft God vercoren/eñ dat geen
at niet was. op dat hij soude tverduysteren die dinghen tē
ie daer zijn/op datter gheen vleysch en soude glorieren
oer hem.
Eñ wt den seluen zijt ghi in Christo IESV/die ons
eworde is gheweest die wijsheit van god eñ rechtuaer
cheyt ende heylichmakinghe ende verlossinge. Op dat Jere. 9. g
helijck ghescreuen is. Die glorieert/die glorieert inden
eere.

¶Dat. ij. Capittel.

Ende broeders doe ic tot v quam/en quam ic niet in
hoocheit des woorts of der wijsheit/vercondigen
v die ghetuychnisse Goods/want ic en hebbe mi nyet
t ghegeuē yet te weten onder v dan IESVM Christū
nde dien ghecruyst. Eñ ick hebbe doer siecte eñ met sor-
hen ende in veel vreesen met v omme ghegaen. eñ mijn
oerden eñ mijn predicatie en was niet in woerden der
enschelijcker wijsheyt/die yet wijsmakende zijn/maer
vertoninghe des gheest ende des crachts. op dat v ge-
oue nyet en sy in wijsheyt der menschen/maer in dye
achte Goods.
Doert/wijsh̄z sprekē wi ond die volmaectē/mer wijsh̄z
et des werelts/noch oec der princē vā dese werlt welke

vergaen/mer wi spreken goods wijsheyt in verborgēth
die verborghen is/die god te voren gheoerdineert hadd
voer die werelt/tot onser glorien/welcke niemāt vander
princen vā deser werelt bekent heeft. Want haddē sy di
bekent/si en hadden den Coninc der glorien geensins g
cruyst. Mer ghelijc als ghescreuē is. Dattet ooghe nie
ghesien en heeft/eñ dat oer niet ghehoert en heeft/eñ i
esa.64.b. des menschen herte niet op gheclommē en is / dat heef
god bereyt die hem lief hebbende sijn.

Mer ons heuet god geopenbaert doer sinē geest/wan
die gheest ondersouct alle dinc/ oec die diepheden goods
wāt wie vanden menscē weet dat geen dat des menscher
is/dan die gheest des menscen/die in hem is? Alsoe oec
die dinghen die vā god sijn/en weet niemant dā die gee
goods. Mer wi en hebben niet ontfangen den geest de
werelts/mer den gheest die wt God is/op dat wi wete
moghen/die dinghen die ons van Christo ghegeuē sij
die wi oec spreken/niet met woerden/welcke die mensch
wijsheyt leert/mer welcke die de heylige geest leert gh
lijckenēde geestelike dingē den geesteliken/want eē sin
mensche en verstaet niet dat van die geest goods is/ w
het is hem sotticheyt/noch hi en cans niet bekennē/ da
om dattet geesteliken gheoerdelt wert/mer een geestel
(mēsche) oerdelt alle dinc/mer hi en wert vā niemant g
esa.40.a. oerdelt/als gescreuē is. Want wie heeft den sinne de
heeren bekent? wie sal hem raet gheuen? Mer wi hebb
den sin Christi. ¶ Dat.iij.Capittel.

ENde ic broeders en heb v niet moghen spreken al
geestelikē/mer [het was te sprekē] als tot vleysc
ke(menschē) ghelijc met ionge kinderkēs in Christo.

eb v gheuoet met melck/eñ niet met spise/want ghy en
orhtet noch niet/ymmer oec nv en moecht ghyt nyet
ant ghi zyt noch vleyschelyrken/wãt als in v is nauol
nge twist[eñ partynge] zyt ghi dan niet vleyschelykẽ
i wandelt ghi niet nae den mensche: Want als yemãt
pt. Ic ben Paul/eñ die andr/ic Apollo/syt ghy dã nyet
leyschheliken: Hier om/wie is Paulus: wie is Apollo: †mensce
ders dan dienaers doer den welcken ghi gelooft hebt/
een yegelyc als hem die heer ghegeuen heeft. Ic heb
geplant Apollo heeft nat ghemaect/ mer god heeft dat
as dom gegeuen Aldus die daer plantet en is niet/ noch
r die daer nat maect/mer/god die was dom geeft.
Voert/ die geẽ die plant/eñ die daer nat maect syn een/
ochtans sal een yegelyc zyn loen ontfangen nae sinen
beyt/wãt wi zy goods mede werckers/goods bouwin
/goods timmeragie zyt ghi nader gracien goods dye
ghegeuẽ is. Als een wys timmermeester heb ick dat
dament geleyt/mer een ander timmert daer op/voert
yegelyc siet toe/hoe dat hy daer op timmert/wãt een
der fondament en mach niemant leggen/behaluẽ dat
geleit is/twelcke is IESVS Christus Ist saeck dz ye
nt op dit fondament timmert/ gout/siluer/costelycke
nẽ/hout/hoy/stoppelen/een yeghelics werc sal open
r worden/wãt den dach salt verclaren/ want hi inden
e gheopenbaert†wert/eñ een yegelycx werck hoeda †sal wor-
h dattet si/sal tvier proeuen. Ist dat yemants werck den
ft/dat hi daer op getimmert heeft sal loon ontfangen
at yemants werc verbrant wort die sal schade lyden/
hi sal salich worden/mer so gelyc als doer tvier
n weet ghi niet dat ghi een tempel goods zyt/eñ die

geest goods in v woent: Ist dat yemant den tēpel go
schendet/ god sal hem vernielen. Wāt dē tempel Go
is heylich twelcke ghi zijt. Niemant en bedriege hem
uen/ist datter yemāt onder v hē seluen laet duncke da
wijs is/die werde sot in deser werelt/op dz hi wijs mo
Job.5.b worde gemaect/wāt die wijsheit deser werelt is sothz
Ic sal die gode. Wanter ghescreuē is †Die de wisen vangt in h
wise van cloecheyt. En weder om Die heer kent die ghedachtē
ghē wisen/dat si ydel zijn. Aldus en gloriere niemant indē
Psal.93. schen/want het hoert al v toe/Ist Paulus/ist Apollo
Cephas/ist die werelt.ist dat leuen/ist die doot/zijnt te
woerdige digē of toecomēde digē/al hoertet v toe/e
hoert Cristo/eñ Cristus hoert god toe. ¶Dat.iiij.ca

ALso laet ōs die mēsche achtē als dienaers Ch
eñ beschickers des v̄borgēthedē goods/eñ vo
dā/dz soucht mē onder dē beschickers datter yemāt ge
gheuondē wert / mer het is mi voer tminste/dat ic v
geoerdelt werde/of vā dat mēschelike oerdel. Immer
en oerdel oec mi seluen niet/want ic en ken mi seluē g
dings schuldich/mer daer doer en bē ic niet gerecht
dicht. Voert / die mi oerdelt is die here. Daer om b
en oerdelt niet voer dē tijt enich dinc/ter tijt toe dat di
re come/die oec verlichten sal die verborgenthedē der
sternissen/eñ sal openbarē die raden der hertē/eñ da
eenē yegeliken lof zijn van Gode.*

Eñ broeders dit heb ic doer een gelikenis tot mi sel
eñ tot Apollo getogen om uwent wille/op dat gi in
soudt leerē/dat niemāt van hem seluen en geuoele bo
tgheen datter ghescreuē is/op dat ghi niet en wert o
blasen die een teghen den anderē[de een in des eens

ander inden anders naem]want wie oerdelt v? Mer
at hebt ghi/dat ghi niet en hebt ontfanghen? Ende ist
r dat ghyt ontfanghen hebt wat glorieert ghy of gyt
et ontfanghen en hadt. Ghi syt nv versadicht/ ghi syt
ryc ghemaect/sonder ons hebt ghi een ryc verworuē
och of ghyt verworuē hadt/op dat wi te samē oec mit
egneren mochten
Dant ick meen dat god ons die de alre leste Apostelen
ghetoent heeft als die gheē die ter doot zȳ veroerdelt
ant wi zȳ een gaepspel gheworden der werelt/ eñ dē
ghelen eñ den menscen. Wi zȳ sot om Christus wille/
r ghi zyt wys doer Christum/ wi zȳ cranck/ mer ghy
rc/ ghi syt edel/mer wi versmaet. Tot deser tyt toe lidē
honger eñ dorst/eñ syn naect/eñ werdē met vuysten
eslaghen/eñ hebben gheen seker stede/ende arbeydē/
rckēde mz ōsen eigē hādē/eñ wi sprekē wel/qualyc ge †toe ghe-
wesende/ ꝟuolginge lidende/ ꝟdragē wi/gelastert wer sproken
de bidden wi/ wy zyn geworden alsvuylnis vā deser
relt/alre menschen verworpsel tot desen dage toe.
c en scriue dit niet/dat ic v wil bescamen/ mer ic ꝟmaē
ls myn lieue kinderē/ wāt al waert saeck dat ghi hadt
tallike meesters in Christo/nochtās en hebt ghi niet
vaderen. Want ic heb v in Christo IESV doer dat †tien duy
angelium voert gebrocht. Aldus vermaen ic v dat gy sent
nauolgers wilt zȳ gelijc ic Christus nauolgher
1. Om deser sakē wille heb ic v ghesonden Timotheū
mȳ lieue soen is/eñ ghetrou inden heere die v sal indē
oechnisse brengē myne wegen/dye in Christo Jesu
gelikē ic tot allē plaetsen in alle ꝟgaderigen lere Die
ige zȳ op geblasen/gelijc of ic tot v nz comē en soude

Mer ic sal cortts tot v comen/ist dat die heer wil/en̄ sal
kennen niet die woerdē der geenre die op gheblasen sij
mer die cracht/want indē woerde en is dat ryke goo
niet/mer inde cracht/wat wilt ghi? †Come ic tot v me
roede/of met liefdē en̄ eenen geest des sachtmoedichei

Wat ic co men sal

¶ Dat.v. Capittel.

AL gheheel hoortmen onder v oncuysheyt/en̄ s
ken onsuyuerheyt dye oer onder den heydenē n
en̄ wert ghenoempt dat yemant syns vaders huysu
we heeft. En̄ ghi zijt op gheblasen/en̄ hebt niet lieuer
screyt/dat hi ghenomē soude worden wt dat middel v
v/die welcke dus danigē sonde bedreuē heeft/want ick
niet tegenwoerdich inden lichaem/mer teghenwoerdi
indē geest/heb nv besloten als teghenwoerdich/ dat
gheen die dit also bedreuē heeft/indē name ons heren I
SV Christi vā v te samē vergadert zijnde/ en̄ minē ge
te samen met die macht ons herē IESV Christi/ouer
leuert werde den duuel/tot dē doot des vleesch/ op dat
geest behoudē si indē dage ons heeren IESV.

Vwe gloriarie is niet goet. En weet ghi niet dat eē
tel desems dat geheel deech versuert? ✠ Aldus reini
den oudē deesem/op dat ghi een nieu deech moecht zi
gelijc als ghi ongedeesemt sijt. Want oer ons paess
is Christus voer ons opgeoffert wesende. Aldus laet
†hoechtijt vieren/niet inden oudē deesem/noch inden
sem der quaetheyt en̄ der scalcheyt/mer in ongedesen
brodē/dat is/in puerheyt en̄ warachticheit.✳

† wer scapen

Ic heb v gescreuē doer eenen brief/dat ghi v niet ve
mē en sout met dē oncuyschen. En̄ niet geheel mz dē
cuyschen des werelts/of met dē gierigē/of mz dē rou

...met den dienaers der afgodẽ/ wãt och of ghi wt die we...
...t waert gegaen. Mer nv heb ic v gescreuen/ dat ghi v...
...er niet mede en versamet. Is daer yemãt onder v als
...een broeder ghenoemt wert/ een oncuysch mensch/ of
...gerich/ of een dienaer der afgoden/ of een quaetspreker
...een dronckaert/ of een rouer/ met dusdanighen en wilt
...niet eten/ want wat gaet dat mi aen vanden ghenen
...buyten zijn te oerdelen? Oerdelt ghi niet vanden genẽ
...binnẽ zijn? mer die ghene die buyten sijn oerdelt die he...
...er die gheen die quaet is/ die veriaecht wt v seluen.

¶Dat. vi. Capittel.

...Erdraecht yemant van v/ hebbẽde een sack mettẽ
anderen gheoerdelt te werden onder den onrecht...
...rdigen/ ẽn niet lieuer onder dẽ heiligen? En weet ghi
...dat die heyligen die werelt sullen oerdelen? Ẽn wert
...werelt doer v gheoerdelt/ soe zijt ghi dan onwaerdich
...alder cleynste oerdelen? En weet ghi niet dat wy dye
...helen oerdelen sullen/ niet alleen die dinghen welcke
...ien nootdruft hooren? Aldus hebt ghi oerdelen onder
...n dat geẽ dat die nootdruftichheit des leuẽs toehoert/
...e versmaetste is in v vergaderinge/ die setter (toe). Je
...v tot uwer schaemtẽ. Isser niemant so wys onder v
...niet eene die oerdelẽ mach tusschen sinen broeder/ ẽn
...der? Mer die een broeder kijft met dẽ anderẽ broeder
...recht/ ẽn dat voer den ongelouigen.
...dus nv voerwaer is al gheheel sonde in v/ want ghij
...t hebt ond malcanderẽ. Waer õ en lijdt ghi niet lie...
...onrecht? waer om en ontfangt ghi niet lieuer scade?
...mer ghi doet selue onrecht ẽn scade/ ẽn dat die broede...
... En weet ghij nyet dat die onrechtuaerdighen dye

erfnisse des rijc gods nz verige en sullē: En wilt nz dw
ken/noch ōcuysche mēsce/noch dienaers dē afgodē/ no
ouerspeelders/noch die tegē der naturē oncuyshz doe
noch die bi knechtkēs te doē hebbē/noch dieuē/ noch gi
rigē/noch drōckaers/noch vuloekers/noch rouers/sul
† voer tijts ōtfangē die erfnisse des rijke goods En†sōmige wae
ghi aldus danige/mer ghi sijt af gewasschē/mer gi sijt h
lich gemaect/mer gi zijt rechtuerdich gemaect doer de
naē des herē Jesu Christi/eñ doer dē geest vā ōsen go

Alle dingen zijn mi gheoerloft.mer alle dingē en zijn
oerbaerlic. Ic heb macht alre dinghē/mer ic en sal ond
niemants macht ghestelt wordē. Die spisen zijn voer de
buyck gheoerdineert/eñ die buyck dē spisen/mer God
dese eñ die te niet maken. Dat lichaem en hoert niet de
cuysheit/mer dē heere/eñ die heere dē lichaem. Mer g
heeft oec den heere verweect/eñ hi sal ons doer zijn mog
heit verwecken. ✠ En weet ghi niet dat v lichamē
ledē Christi: Sal ic dā nemē die ledē Cristi/eñ makē da
of leden eenre hoeren: Gheensins. Of weet ghi niet d
Gen.2.d. die eenre hoerē anhangt/een lichaē is (met hoer) wāt
† god seit Twee sullēder zijn eē vleysch/mer die † dē heer aēhan
die is eē geest. ¶ Vlijt ōcuyshz. Alle sonde welcke die m
sche doet is buytē dē lichaē/mer die oncuyshz doet die s
dicht in zijn eygē lichaē. En weet ghi niet dat v licham
zijn een tēpel des geeēs die in v wonende is/te wetē des h
ligē geests/welckē gi vā god hebt/eñ gi en sijt v selfs n
Wāt gi zijt doer eē loen gecoft/Glorificeert eñ draec
[nv] god in uwē lichame.*[eñ in uwē gheest/de welc
god toe behoorē. ¶ Dat.vij. Capittel.

VOert vā dien dingen daer gi mi of gescreuē heb
Tis dē mēsce goet/geē huysurou an te roerē n

s ō ouerſpelen te ſrouwē/ſo laet een yeghelick ... wyſ=
ouwe hebben/eñ een yeghelicke harē man hebbe. Die
an ſal geuē zȳre huyſurouwe/die ſculdige goetwillich
ot/des gelijcx oec die huyſurouwe den man. Die huyſ=
ouwe en heeft gheen recht ouer haer eyghen lichaem/
er die man. Des gelijcx oec/ die man en heeft zijns ey=
en lichaems macht niet/mer die huyſurouwe. En ont
ut malcanderen niet/ ten waer dattet geſciede wt con=
t/nach gelegenhz des tijts/ dat ghi v [tot vaſtē] eñ tot
dē ledigen moecht/ eñ coēt weder om te ſamē/op dat
e duuel niet en tenteere ō uwer onmaticheyts wille.
Mer dat ſegge ic wt toelatinge/ eñ niet wt gebot/ wāt
woude dat alle menſchen waren/ als ick ben/mer een
ghelick heeft zijn eygen gauen van god/die een aldus/
ander alſoe. Eñ ick ſegge den onghehuwelicken/ende
duwen/tis hoer goet/ iſt dat ſi bliuen als ick/ mer ont
den ſi hem niet/ ſoe laetſe hylicken/ want tis beter te
oelyken/ dan te bernē. ¶ Mer dē gehuwedē gebiede
et ic/mer die heer. Die huyſurouwe en ſal nz geſcey=
orde vandē man/ wāt iſt dat ſi ofgeſceydē is/ ſo laet ſi
ē ōgehylict/of laet ſi mz horē man ꝯſoent werdē/ eñ
nā en ꝯlaet die huyſurouwe nz. ¶ Mer dē anderen
c/nz die heer. Iſſer eē broed die een ōgelouige huyſ=
heeft/ eñ deſe cōſenteert mz hē te woenē/en laet hiſe
ꝯlatē/eñ een gelouige vrou/die enē ōgelouigen mā
t/eñ hi geeft cōſēt mz haer te wonē/lait ſi hē nz ꝯlatē
eē ōgelouige man/is geheylicht/ doer die gelouige
urou/eñ die ōgelouige huyſurou/is geheilicht/ doer
gelouigē mā. Anders ſoudē v kinderē ōſuuer zȳ/ mer
ȳ ſi heilich/mer iſt dat die ongelouige ſceydet/laet hē
en/want dye broeder ofte ſuſter en zȳ in duſdanigē

dingē/ tot dienstachtichheyt niet verbonden/ mer in vre
heeft ons god gheroepē want hoe weet ghy vrouwe
ghi den man sult behoudē? Of hoe weet ghi man/ of g
die huysvrouwe sult behoudē? Mer hoe dattet si/ een y
ghelick na dat hē god ghedeelt heeft.

Eñ een yegelick/ na dat hem god geroepē heeft/ laet
Heere soe wandelen. Eñ soe t ordineer ic in allen vergadering
Isser yemāt besnedē geroepen/ en laet hem gheen on
schuldinghe aen nemen. Isser yemant inde ōbesniden
geroepē/ die en laet hē niet besnyden. Die besnidinge
is niet/ eñ die onbesnidinge en is niet. mer die onderho
dinge der gebodē goods. Een yegelic blyft in die roep
ge/ daer hi in geropen geweest heeft. Syt ghi een knec
geroepē? en acht dat niet/ mer moechdi vry werdē/ so
bruyct dat lieuer/ want die inden heer een knecht ge
pen is/ die is een vri gelaten des herē. Des gelijcs oec
vry gheroepen heeft gheweest/ die is een knecht Chri
Ghi syt om loen gecoft/ en wilt niet worden knechtē
mēschen. Broeders een iegelike bliue daer in/ bi god/ d
hi in gheroepen is.

Mer vandē maechden en heb ick geen gebot des he
Nochtans soe gheue ic raet/ als die barmhertichheyt
fangen hebbe vanden here/ daer toe/ dat ic getrouwe
de zy. Daer om vermoede ic dit goet te wesen/ om die
genwoerdige noots willen/ want het is goet een mēs
alsoe te wesen. Sydi ghebonden an een huysvrouwe
en soect geen offscheidinge. Sydi los vander huisvrou
soe en soect geen huysvrouwe. Ende ist dat ghi een h
vrouwe trout/ ghy en hebt niet ghesondicht. Eñ ist
een maget trout/ si en heeft niet ghesondicht. Nochtā

[illegible]auwinghe des vleysch sullen dusdanige hebbē/mer
i spare v.

Voert broeders seg ick dat. Den tijt is cort/voert aen/
[illegible]zheen die huysurouwē hebbē die laet zijn/of si gheen
[illegible]hadde/eñ die screyen/als of si niet en screyden/ eñ dye
[illegible]blidē/als of si nz en verbliden/ eñ die ropen/als of si nz
[illegible]besaten/eñ die dese werelt ghebruyken/als of sise niet
[illegible]ghebruycten/wāt dat wesen deser werelt vergaet.

Mer ic woude dat ghȳ sonder sorchuoudicheit waert
[illegible] ongehuwelyct is/die sorghet dat den heere aengaet
[illegible] dat hi den heere sal behagen. Mer die een huysurou
[illegible]ghetrout heeft/is sorchuoudich van die dinghen die
[illegible]werelt aengaen/hoe hi zȳ huysurouwe behaghen sal.
[illegible]se twee zȳ ghedeelt/ een vrouwe eñ maghet. Die on-
[illegible]ghuwelyct is/ die is sorchuoudich int gheen dat den
[illegible]e aengaet/op dat si mach zijn heylich van lichaem eñ
[illegible]st. Weder om. Die ghehuwelyct is/die is sorchuou-
[illegible] int geen dat des werelts is/hoe dat si den man beha
[illegible]n mach. Mer dit segge ic tot uwē profite/niet dat ick
[illegible]er v een stric maken wil/mer op dat ghi moecht vol-
[illegible]n dat eerlick eñ stadeliken is/eñ aenhangt den heere
[illegible]der aftreckinghe.

[illegible]ler ist dat yemāt meent dattet sijnre maget qualijck
[illegible]/dat si ouer dē hylicbarē tijt gaet/eñ alsoe gheschien
[illegible]t/so laet hē doen wat hi wil/hi en sondicht niet. laetse
[illegible]velicken. Voert. soe wie in zijnre herte vast staet/ ghe
[illegible]noot hebbende/mer heeft macht zijns eyghen wils
[illegible]eeft dat besloten in zijnre herten/dat hi sijne macht
[illegible]oudē wil/die doet wel. Daer om diese wt geeft ter echt
[illegible]oet (oer) wel/ mer nochtās diese niet wt en geeft die

doet beter. Datwijf is gebondē aenden echtelike staet/ lange als harē man leeft/ mer ist dat haer man slaept/ is si vry vande wet te trouwē wie datse wil/ alleen(d tet ghesc̄hie) inden heere/ mer nochtans is si saligher/ datse soe blijft/ na mijnre meyninghe wāt ic meyne d ic oec den geest goods hebbe.

slaept dz is sterft

¶ Dat. viij. Capittel.

Voert vā tgeen dat den afgoden op gheoffert w weten wi dat wi alle te samen de wetenschap d of hebben. Die wetenscap maect opgeblasen/ mer de l de stichtet/ wāt ist dat yemāt hem laet dunckē dat hij w weet/ dese en weet noch niet/ hoe datmen behoert te w ten Maer isser yemant die God lief heuet dese is beke van hem.

Daer om van dat eten (der spisen) dye den beelden gheoffert werden/ weten wi datter gheen beelt inder w relt en is/ ēn datter geen ander God en is/ dan een/ w hoe veel datter zijn die Goden ghenoemt werden/ het inden hemel/ of inder aerden/ gelijkerwijs alster veel g den zijn/ ēn veel heerē/ nochtans wi hebben enē God welcke die vader is/ wt wien alle dingen zijn/ ēn wi in ēn een heere IESVS Christus/ doer wien alle dingh zijn/ ende wi doer hem/ mer die wetentheyt en is in al (menschen) niet.

(des beelts) dz is/ dat sij tbeelt groot achten

Mer die sommighe eten met een conscientie des bee tot deser tijt toe/ etent ghelijck als dat den beelden op offert werdt/ ēn haer conscientie/ naeden mael sy cra is/ so wertse beulect/ mer die spise en maect ons voer g niet aenghenaem/ wāt etē wi/ ons en blijft niet te m touer. Ēn etē wi niet ons en ghebreect niet.

Mer siet toe/ dat dese uwe vriheyt in gheenre manierē
een verergheringe si den genen die cranck zijn/ want ist
saer dat yemant siet dye daer kennisse hebt/ dat ghy sit in
die weerscap der beelden/ sal niet die conscientie des geēs
die daer cranck is/ ghesterckt werden om te eeten dat den
beelden is geoffert? eñ die broeder die cranct is sal vergaē
(in uwe wetentheit) om welcke Christus ghestoruen is.
Eñ also sondigende tegē die broeders/ eñ wondende haer
crancke conscientie/ so sondicht ghi tegen Christū. Daer
om ist dat die spijse argert minē broeder/ soe sal ick gheen
vleysch eten inder ewicheyt/ op dat ick mijnen broeder nz
en verarghere.

¶ Dat.ix. Capittel.

BEn ick niet een Apostel? ben ick niet vry? hebbe ick
niet IESVM Christum onsen Heer gesien? Syt
ghy niet myn werck inden Heer? Ist dat ick den anderē
gheen Apostel en ben/ mer seker v ben ickt/ want ghi sijt
die seghel mynre Apostelscap inden Heer/ myn ātwoert
bi den gheenen die my vraghen is dese/ hebben wij nyet
macht te eten eñ te drinckē? hebben wij geē macht vrou
wen met ons te leyden/ ghelijck als oeck die ander Apo=
stelen/ ende dye broeders des Heren/ ende Cephas? Of
heb ick alleen ende Barnabas die macht niet om dat te
doen? Wie heefter oyt gecrijcht/ op zijn eygen soudt?
Wie plant eenen wijngaert/ ende en eet van die vruchtē
niet? Of wie voet een vergaderinghe (vā beesten) eñ en
et vandē melck des vergaderings niet?.
Spreke ick dit oer naedē menschē? en seyt oeck dye wet
dat selde nyet? want in dye wet Moysy ghescreuen is. Deu.25.d
Ghi en sult dē osse dye daer dorschet/ dē mōt nz toe bindē

Sorcht God voer die ossen: of seyt hi dit al geheel om on
sen wil: want om onsen wil is dit gescreuē/dat die geen
die ploecht/sal op hoep ploeghen. En die daer dorscht op
hoep/die sal zijs hoeps deelachtich wesen. Ist dat wij v
geestelike goedē hebbē gesaeyt/ist groot/ist dat wi v vley-
schelike dingen maeyen: Ist dat die anderē(deser) macht
onder v deelachtich zijn/waer om niet lieuer wi:.

Mer wi en hebben dese macht niet ghebruyct/ mer wi
lident alle/op dat wi geen hindernisse maken souden/ den
Euāgelio Christi. En weet ghi niet/dat die geē die wer
ken in heylige(dienstē)/ vander offerhande leuē: Die bij
den outaer staen/nemen te samē een deel metten outaer:
Alsoe heeftet oec die Heer geordineert/dat si vandē Euan-
gelio soudē leuen/die dat Euangeliū verkondigen. Noch-
tans en hebbe ic deser gheen ghebruyckt.

Want ic en hebbe dese dingen niet gescreuē/ op datte
in mi alsoe geschien soude/ want het is mi goet lieuer te st
ruē/dan dat yemāt mijn gloriarie ydel soude maken/ wan
ist dz ic dz Euangeliū preecke/ des en mach ic nz glorier
want die noot dwingter my toe. Eñ wee mi ist dat ic de
Euangeliū niet predike/ want ist dat ickt willens doe/ s
heb ick loon/ mer doe ickt ōwillich/den dienst is mi beuo
Daer om wat loon heb ic dā: op dat/ als ic dat Euāgeli
predicke/ voer niet dat Euangelie Christi preecke/ daer
op dat ic mijn macht niet en misbruycke indē Euāgeli

Wāt als ic vri ben vā allen/ soe heb ic mi seluē eē yeg
lics knecht gemaect/op dat icker veel winnē soude. En
ben gewordē den Joden/als eē Jode/ om dat ick die Jo
winnen soude Den genē die onder die wet zijn/of ick wa
onder die wet/ die nochtans onder die wet niet

en/op dat ic winnen soude/die geen die onder die wet zijn
den genen die sonder wet zijn/ gelijc of ic waer sonder wet
soe weel ic niet sonder wet en ben (te weten) Godt / mer
en onderdanich den wet Christi/op dat ic winnen soude
die geen die sonder wet zijn. Ic ben geworden den crancken
als een crancke/om die cranckē te winnē Ic ben een yegelijc
alle dinc geworden/op datt ic geheel sommige behouden
soude. Mer dat doe ic om dat Euangelijs wille/ om dz
ic des deelachtich soude mogen worden.
En weet ghi niet/dat die om dē prijs lopē/alte samen
lopen si/mer een ontfangt dē prijs. Loop alsoe op dat ghi
crijgē moecht. Eñ alle die daer strijt is matich in alle di-
ngen/eñ daer om op dat si een vergancklicke croon ontfāgē
mogen/mer wi een ewige. Aldus loop ic also / niet als int
onseker/ic vechte alsoe/ niet als die lucht slaende/ mer ick
dwinge mijn lichaē/eñ brenget onder dienstacticheit/op
dattet niet en geschie in enige manierē/ dat als ick den an
derē gepredict heb/selff verwerpen worde.

Dat.x.Capittel.

Mer ic wil dat ghi weten sult broders/ dat onse va-
ders alle onder een wolcke warē/ eñ sy hebben alle
der die zee gegaē/eñ zijn alle in Moses gedoopt geweest/
in dē wolcke eñ in die zee eñ si atē altesamē eenderley gee-
stelike spijse/ eñ dronckē alle eenreley geestelike dranck/ wāt
si dronckē vandē geestelikē steen/ die hoer nae volchde/eñ
Christus is die steen geweest * Mer veel van hoer en
heeft god niet ghepreesen/ want si zijn verslegen inder
woestenie.
Eñ dese dingē zijn ons tot eē figuer geweest/ op dat
wij niet begeerlic en soudē zijn na quade dingē/ als si oec be-

tirse alle.

gheert hebbē/ Eñ en wilt niet zȳ dienaers der beeldē/ ge
lijc sommighe vā hoer/ alser gescreuē is. Dat volc is ghe
setē geweest dat si soudē etē eñ drincken/ eñ zȳ opghestaē
om te speelen. Eñ en laet ons niet metter oncuysheȝ be
smet werden/ gelijc sommige vā haer met oncuysheȝ be
smet zijn gheweest. Eñ daer isser geuallen op eenē dach
xxiij. duysent. Eñ en laet ons Christum niet tempteren
als oec sommighe vā haer ghetempteert hebbē/ eñ zijn
vanden serpenten ghedoot. Eñ en murmureert niet als
oec sommighe van hoer ghemurmureert hebbē/ eñ zijn
ghedoot vanden dootslager.

Alle dese dinghen zijn hoer in figuere gescriet/ mer si zi
ghescreuē tot onser vermaninghe/ inden welcken die ey
den der tidē geromē zȳ. Daer om die hē laet duncken da
†en laet v hi staet/ die laet sien/ dat hi niet en valt† V en heeft ghee
berozinge geuangē/ dan menscelike. Mer god is getro
die v niet en sal laten berozen/ bouen dat ghi moecht/ m
hi sal maken met de berozinge een wtganc/ dat ghise v
draghen sult moghen. * Daer om mȳ liefste vliet van
diest der beeldē.

¶ Ick spreke als totten wisen. Oerdelt ghi dat i
segghe. Die dranck des ghebenedijnghe/ die wy ghe
benedyen/ is die niet een gemeenscap des bloets Cris
Dat broot dat wi breken/ is dat niet een gemeenscap d
†ons heeren lichaems† Christi? Wāt veel zijn wi een broet/ eñ eē li
aem/ wāt wy werdē deelachtich alle samē van een bro
eñ van enē dranc. Siet aen Israel nadē vleysch. Die

ferhāde etē/zijn si niet des outaers deelachtich?
Daer om wat seg ic? Dattet beelt wat is/of dattet geē
t den beeldē geoffert is wat si? Neen ic. Mer dat seg ic
attet geē dat die heydēs offerē(dat)offerē si die duuelē
inz god. Eñ ic en wil nz dat ghi der duuelē gemeēscap
t. Ghi en moecht niet dē kelc des heerē drinckē/ eñ den
lc der duuelen. Ghi en moecht niet des tafel des heerē/
elachtich wesen/eñ des tafel der duuelen/of willen wy
n heer terghen? zijn wi starcker dan hi? Alle dinc is my
jeoerloft/mer alle dinghen en zijn niet oerbaerlic. Alle
ic is mi toeghelaten/mer alle dingen en stichten nyet.
iemant en soucke dat zijn is/maer elcx dat eens ande=
nis.
Alle wat op dat vleyschhuys vercoft wert dz eet/niet vra Psal.23.
jende om der consciencien Want dye aerde is des hee
n/ende haer volheyt. Mer ist dat v yemant vanden on
jeloouighen noeyt/ende ghij daer gaen wilt/eedt alle
itter v voer werdt gheset/nyet vraghende/om der con=
encien.
Maer ist dat v yemant seyt/dat is den beelden gheof=
t/soe en etet nyet/om hem/diet te kennen heeft ghege
n/ende om der consciencien/want die aerde is des hee=
n/ende haer volheyt. Die conscientie segghe ic/niet die
ve mer des anders/want waer om wert mijn vryheyt
jeoerdelt van een ander conscientie? want ist dat ic met
ncbaerheyt ontfanghe/waer om werde ick dan qualic
e gesproken/vā tgheen daer ic danc voer spreke?

Daer om/eet ghi/drinct ghi/of wat ghy doet/doetet a
totter glorien goods/weest alsodanich dat ghi gheen a
gernisse en gheeft/noch den Joden/noch den Grieken
noch den vergaderingē goods/gelijc ic doer allen ding
allen(menschē)behaghe/niet soeckende mijns selfs p
fijt/mer(dat profijt)vā velen. op dat si behouden moge
werden. ¶Dat.xi.Capittel.

Sijt mijn nauolgers/ghelijc als ic oec Christus(n
uolger ben)ic prise v broeders/dat ghi alle mijn di
gen onthout/eñ die insettingē hout/ ghelijc ic v die ou
gheleuert hebbe/mer ic wil dat ghi weet/dat Christus
yeghelijc mans hooft is. Mer dat hoeft der vrouwē(i
die man. Eñ dat hooft Christi is God. Een yegelijc n
die daer biddet of prophetcert hebbende wat op zijn hoo
die onteert zijn hooft. Mer alle vrouwe biddende of p
pheterende niet met ghedecten hoefde/die onteert ha
hooft. Want dat is effen alsoe veel/ of sij geschorē wae
want bedect een vrouwe haer niet/so laetse oec ghesch
ren worden/mer statet een vrouwe leelic geschorē te z
of cael te wesen/so laet si bedect wordē.

Die mā en sal dat hooft nz bedeckē/naden mael dz hi
goods beelt eñ glorie. Mer die vrouwe is eē eere des m
Want die man en is wt der vrouwē niet/mer die vrou
wt dē man. Want die man en is niet gheschapen om d
vrouwē wil/mer die vrouwe om des mans wille. Da
teē dersel om sal een vrouwe†macht op dat hooft hebbē/om der
g.len wil. Anders en is noch die man sonder die vrou
noch die vrouwe sonder dē man inden heer. Want gel
als die vrouwe wt dē man is/also is oec die man door
vrouwe/mer al wt God.

Oerdelt dat onder v seluen/oft betamelic is dat eē vrou
we onbedect voer god bidt? Of en leert voeck die natuer
selue dat niet? dattet eenē mā schande is dat hi vlechtē he
et? Contrarie der vrouwē een eer is/ist dat si vlechtē he
et/wāt de vlechte voer een dersel gegeuen is. Mer isser
yemāt onder v die kijfachtich schijnt te wesen/wy en heb
ben dus danighen ghewoente niet/ noch oec dye vergade
ringhe Goods.
Nochtans dit gebiedende en prijs ic niet. dat ghij nyet
in verbeterē/mer in verargē te samē coemt/ wāt ten eer=
sten als ghi te samē coemt inder vergaderinge so hoer ic
datter twistingen onder v zijn/ eñ eens deels ghelooue ict/
Want daer moeten oec †gedeeltheydē onder v zijn/op dat †twalin-
die beproefst zijn/mogen openbaer wordē onder v. Daer ghen
om ✠ als ghi te samē comt op eenre plaetsen/ so en ist v
gheoerloft des heeren auontmael te eten/want een yege
lic die beslaet zijn eyghen auontmael int eten. Eñ dese is
hongherich/eñ die is droncke. En hebt ghi geen huysen
om in te etē/of te drincken? Of wacht ghi die vergaderin
ghe goods/eñ beschaemt se diet niet en hebbē? wat sal ick v
segghen? Sal ic v prisen? hier in en prise ic v niet.
Want ic hebt vandē here ontfangē/dat ic v ouer gege=
uen hebbe/dat die here IESVS in dien nacht / in welckē
hij ouer gelevert is/dat broot genomē heeft. Eñ nae dat
hi dancbaer gheweest hadde/heeft hijt gebroken eñ ghe=
seyt. Neemt/ etet Dit is mijn lichaem/dat voer v† gebro= †sal gele-
ken wert. Doet dit in mijre gehoechnisse. Nae der seluer uert wor
manieren/oec dē kelc alst auontmael gedaen was/seggē den
de. Dese kelc een nieu testamēt/is in mijn bloet. Doet dit
menichwerue als gijt drinct in mijnre gehoechnisse.

Want so dickwils ghi dit broot etet/ en van desen kelck drinct/ soe sult ghi den doot des heeren verrondighen tot dat hi coemt. Aldus wie dit broot eet/ of drinct vandē kelc des heerē/ onwaerdeliken/ die sal sculdich zijn des lichaēs en des bloets des heerē. Voert. die mensche proeue hē sel uen/ en also laet hi van desen brode eten en drincke vā de se kelcke/ want soe wie dattet eet/ ofte drinct onwaerdeli die eet en drinct hem seluē dat oerdel niet onderscheydende dat lichaem des heerē. *

Daer om zijnder veel cranckē en ongesondē onder v/ en veel slapender/ wāt haddē wij ons seluen gheoerdelt/ wy en soudē niet gheoerdelt hebbē gewordē/ mer als wi ge oerdelt werdē/ so werdē wi vanden heere ghestraft/ op dat wi niet met der werelt verdoemt en werdē. *. Aldus mijn broeders als ghi te samen coemt om te eten/ so verwacht die een den anderē. Mer isser yemāt die honghert/ die ete te huys/ op dat ghi ter verdoemenisse niet en vergadert wert dat ander sal ic beschickē als ic come.

¶ Dat. xij. Capittel.

Anathema is/ dz die heylige of god op gheoffert wert en op gehangen wert als tgheē dat ghevoert is

VOert vandē geesteliken (gauen) wil ic broeders dat ghi wetet ✠ Ghi weet dat ghi heydenen zijt gh weest/ en tottē stommē beeldē wert ghi geleyt volgende Waer om maec ic v bekent/ dat niemant doer den ghees Gods sprekende/ seyt IESVM Anathema/ en niemā en mach IESVM een heer heetē dan doer den heyligen gheest.

Voert. zijnder deelingē der gauen/ mer daer is een ghees en daer zijn deelingē der dienstē/ en een heer. En daer z deelingē der werckinghen/ mer een god isser werckend alle in alle. Die opēbaringe des geests wert gegeuē een

ghelijken daer toe dat profitelic is. wät desen wert gege
n doer den gheest dat woert des wysheyts Eenen an
rē dat woert des kunsts naden seluen geest Eenē ande
n dat geloef/doer den seluē gheest Eenē anderē die ga
n der ghesontmakingen/doer den seluen geest. Eenen
derē crachten der moghentheyden. Eenen anderē dye
ophetie. Eenen anderen onderscheydinghe der geestē
enen anderen menigherley spraken. Eenen anderen
dudinghe der spraken. Mer al dit doet die eenige geest/
r selue deelende bysonderlinck/ eenen yeghelyken als
wil. *
Want ghelijck als een lichaem is eñ veel leden heeft
er alle die leden eens lichaems naden mael datsi veel zijn
n lichaem zijn. Alsoe oer Christus/ want doer enē geest
n wi alte samen in een lichaem ghedoopt/ zijn wi iodē
te Griekē knechten ofte vryen/ eñ alle hebbē wi eenen
eest ghedroncken/ Want tlichaem en is niet een lidt/
er veel (leden) Waert dat die voet seyde/ ick en ben die
nt niet/ ic en ben van dat lichaem niet/ en is hi daer om
et vanden lichame? Eñ waert dattet oer seyde/ ic en bē
t ooghe niet/ ick en ben vanden lichame niet/ ist daer ō
nden lichame niet? Waert dattet tgeheele lichaem dz
ch waer/ waer bleef dat gehoer? Eñ waert dattet heel
ehoer waer/ waer bleef die ruykinghe?
Maer nv heeft Godt die leden gheset/ een yeghelijck
nderlinck inden lichaem/ ghelijc hy gewilt heeft. Mer
alle leden een lidt waren/ waer bleef dat lichaem? mer
o zijnder veel leden/ ende een lichaem. Maer dat ooghe
i mach totter hant nyet segghen/ ick en behoeue uwer
et/ of weder ō dat hoeft dē voeten/ ick en behoeue uwer

niet/ymmer veel meer/ die leden des lichaems welke cri
ste schijnen te wesen/ zijn die notelicste/ en die wy meni
die oneerlicste te zijn des lichaems/ dien doen wi die me
ste eer an/ en die onse oneerlicste/ doen wi ouerfloedigh
eer. voert/ die ons die schoenste zijn/ die en behoeuen ni
Mer god heeft dat lichaem te samen ghemengt/ toedo
de (de leden) diet behoef de ouerfloedigher eer/ op datt
gheen twist en si inden lichaem/ maer dat die leden ond
malcanderen/ die een voer den anderen sorchuoudich soul
zij En soe daer een lidt lijdt/ so liden te samen alle die lede
of so een lidt wert geglorificeert/ soe verblyden te same
alle die leden.

Mer ghi zijt dat lichaem Christi/ en leden eens deeli
En die sommige heeft god inder vergaderinghe ghes
Opt eerste Apostelen Daer na Propheten. Ten der den l
rars. Daer na die mogentheden/ daer nae die gauen d
ghesontmakinghe/ behulpelicheden/ regimenten/ menig
hande spraken wtlegginge der woerden Zijn si alle Apo
stelen: zijn si alle propheten: zijn si alle leeraers: zijn si alle m
gentheden: hebben si alle die gauen der ghesontmakingh
Spreken si alle met talen. Connen si alle beduyden: Mer a
teruolcht die beste gauen. En noch wise ic v eenen costel
ker wech dan dese. ¶ Dat xiij. Capittel. ✠

AL waert dat ic sprake met talen der menschen/ e
der engelen/ mer die liefte niet en hadde/ so ben i
ghewordden gelijc metael gheluyt geuende of een cymb
clinckende. En waert dat ic hadde prophecie/ en wist a
le verborgentheden/ en alle wetentheden/ en waert dat i
alle gheloue hadde/ also dat ic bergen vanden plaetse v
settede/ mer en heb ic die liefte niet/ so en ben ic niet. En

...at dat ic tot voedinghe (der armen) gaue al mijn goet/
...aert/ dat ic ouerleuerde mijn lichaem/ om verbrant te
...ē/ mer heb ick die liefte niet/ so en heb ick daer gheen
...it off.
... liefte is lydsamich/ si is vriendelic/ die liefte en benijt
...ie liefte en tis niet spijtich/ si en wert niet opghebla... Doet niet
...en en is niet versmadende/ si en soect niet dat haer toe= verkeert
...ert/ si en wert niet geterght/ si en denct geen quaet/
...verblijt haer niet vā onrechtuaerdicheyt/ mer si ver=
...haer mit der waerachticheyt/ alle dingē verdraecht si/
...oeft zijt/ al hoept zijt/ al lijdt zijt Die liefte een vergaet
...al ist dat die prophecien sullen vergaen/ al ist dat die ta=
...sullē ophouden/ al ist dat die wetenheyt sal vergaen
...ant eens deels bekennē wij/ en eens deels prophete
...wij/ mer alst comt dat volmaect is/ soe salt vergaē dz
...deels is. Als ic een kijnt was/ sprack ic als een kijnt
...elde ick als een kint/ dochte ick als een kint mer nae
...een man ben ghewordden/ soe heb ic of ghedaen die
...sche dingen. Wy sien nu doer/ en spiegel in een raet
...er dan (sullē wij sien) met aensicht tot aensicht Nu
...n ic eens deels/ mer dan sal ic bekennē/ als ic oec be
...ben Mer nu blijft geloue/ hope/ liefte/ dese drie/ mer
...der meeste onder desen/ is die liefte.

¶ Dat xiiij. Capittel. *

Volcht na die liefte. Staet na gheestelike (gauen) nochtans meer dat ghi moecht propheterē/ want ...etter talen spreect. die en spreect dē mensce niet/ mer ...want niemant en hoertet. mer inden geest spreect hi ...orghen dingen. Voert. die propheteert/ die spreect dē ...nschen tot stichtinghe/ tot vermaninge/ en tot troeste

Die met talen spreert/die sticht hē seluen/ mer die preph
teert/die sticht die gemeente goods. Ic wil dat ghi al
met talē spreert/ nochtās meer dat ghi propheteert/ w
meerder is hi/die prpheteert/dan die met talen spreert.
waer dz hijt beduyde/ op dat die vergaderinge daer of sti
tinge crigē mocht. Eñ nu broeders/ist dat ic come tot
sprekende met talen/wat sal ic v baten/ten waer dat ick
sprake/of doer openbaringe/ of doer wetēheyt/ ofte do
prophecien ofte doer leringhe?

Des gelicx oec dingē die sonder siel zijn/ geluyt geuen
het si scelmey of een harpe/ ten waer dat si onderscheyt i
geluyt gauē/hoe sontmē mogē bekennē/ datmen mett
scelmey of met die harpe speelt? want ist dat die blasu
een onseker geluyt geeft/wie sal hem tot den stride be
den? Also ghi mede/ tē waer dat ghi doer die tale eē woo
dat wat beteykenēde is geeft/ hoe salt verstaē mogē w
den/datter geseyt wert? want ghi sult te vergeefs spre

Alsoe menigerley stemmē(om een gelikenis te geue
zijnder inder werelt/eñ geen van desen is †stom Aldus
† stom is dat ic niet en weet die cracht des stems/ soe sal ick vreen
nz betey- zijn/den ghenen die daer spreert/ eñ die daer spreert sal
kenende mi vreemt zijn. Aldus ghi oec nae den mael dat ghi na
stige nauolgers der geesten zijt/soe soeckt stichtinge d
vergaderinge/op dat ghi te bouen gaet.

Daer om die met talen spreert/die bidde dat hi mach
duyden/want ist dat ic met talen bidde/so bidt minē ge
mer myn verstāt is sonder vruchte. Daer om wat ist d
Ick sal bidden metten geest/eñ sal oec bidden metten v
stant/ick sal singen metten geest/ mer oeck singē mett
verstant.

Want ist dat ghi gebenedyt indē geest/die geen die ver
lt die plaetse des ongheleerden/hoe sal hi seggen Amē
uwer dancbaerheyt? want hi en weet niet wat gi segt
ant ghi danckt wel te recht/ mer die ander en wert nz
stichticht. Ick danc minen godt/ dat ick meer dan ghi
e met talen spreeck/ Mer inder vergaderinghe wil ick
uer vijf woerden spreken met mijn verstant/op dat ick
k den anderē mach leeren/ dan thien duysent woerden
tter talen.
broeders en zijt niet kinderen naeden sinnen/ mer zijt
deren an der boesheyt/ mer syt volmaeckt inden sin-
n. Inder wet is gheschreuen/ Ick sal dit volck spreken Esay.28.
t verscheydē talen/ende met verscheyden lippen/ ende
ch en sullen si mi soe niet hooren/ seyt die Heer. Aldus
zijn die talen tot een teyken/ niet den gheenen die ghe
uen/ mer den ongelouighen/ weder omme die prophe
n/ nyet den onghelouighen/ mer den gelouighen
Daer omme waert dat die gheheele vergaderinge te sa
quaem/ende si altesamen met talen spraken/ eñ daer
quamen ongheleerden off onghelouighen/ souden sij
t segghen/ dat ghi onsinnich zijt? mer ist dat ghij alle
pheteert/ eñ daer in coemt een onghelouighe eff een
geleerde/ die wert van hem allen bestraft/die wert vā
n allen veroerdelt/ ende alsoe werden die verborghen-
den zijns herten geopenbaert/eñ alsoe vallende op zijn
sicht/ sal hij god aenbidden/ te kennen gheuende dat
od waerachtich in v is.
Daer om broeders wat ist? Soe dicwils als ghij te sa
coēt/ een yegelick vā v heeft sange/ hi heeft lerige/hij
ft talen/hi heeft opēbaringe hi heeft beduidige laetet

al geſcien tot ſtichtinge. Iſt datter yemãt talen ſpreeckt/
laetet geſcien doer tween/ofte ten alre hoechſtē doer driē
eñ dat bi geboertē/eñ laetet een beduyden. Mer iſſer gei
ꝯgaderi- beduyder/ſo laet hē ſwigen in die vergaderinghe/eñ laet
ge. dat is hē zÿ ſeluen eñ god ſpreken.
Ecclesia. Laeter twee ofte drie prophetē ſpreken / eñ laet die and
eñ wort oerdelē. Mer iſt dattet een andere daer bi ſittende geopen
gemeelic baert wordt/ſoe laet die eerſte ſwigen/want ghy moecht
de kercke alle/die een naden anderē propheterē/op dat ſi alle leeren
genoemt mogen/eñ alle ꝯtroeſtinge ontfangē Eñ die geeſten der
prophetē/ zijn den propheten onderdanich/ want god en
is niet een meeſter des beſchaemteniſſe/mer des vredes
als ic in alle vergaderingē der heyligen leere.

Laet uwe vrouwen ond die ꝯgaderingē ſwigē/wāte
haer nz toegelaten is dat ſi mogē ſpreken/mer dat ſi ond
gene.3.c danich ſullen zÿ/als oeck die wet ſeyt. Eñ iſt ſaeck dat ſi
wat leerē willen/ laetſe thuys hoer mannē vragē/ wan
het ſtaet den vrouwen qualic/ in die vergaderinge te ſpr
ken. Is dat woert goods van v wt geromē: of iſt tot v a
leen geromē: Iſſer yemãt die een propheet off een gee
ſtelic(man)ſchÿnt te zÿ/die bekenne wat ic v ſchriue/ da
tet zyn ghebođen des herē/mer iſſer yemant nz wetend
laetet hem niet weten Daer om broeders arbeyt daer to
dat ghi propheteren moecht/eñ en ꝯbiet niet mit taken t
ſpreken/laet alle dingen eerlicken eñ doer ordinancie gh
ſcien onder v. Dat.xv. Capittel ✠

VOert broeders/ic make v bekēt dat Euangelie/ d
ic v gepredict heb/dat ghi oec ontfangē hebt/ dae
ghi oec in ſtaet/doer welck ghy oec die ſalicheyt ꝯcricht
in wat manierē ickt v vercondicht hebbe/ iſt ſaec dz ghi

...thout/ten si dat ghi te vergeefs ghelouet hebt.
Wãt ic heb v indẽ eersten ouergeleuert/dat ic ontfangẽ
...dde/dat Christus gestoruẽ is voer onse sonden nach scri
...uren/ẽn dat hi begrauẽ is/ẽn dat hi verresen is optẽ der
...n dage/nader scrifturen/. Ẽn dat hi ghesien is van Ce=
...fas/daer na vãdẽ twaleuẽ/daer na is hi gesien/ vã meer
...n vijf hondert broederẽ gelijc/ vandẽ welcken veel leuẽ
...t nu toe/ẽn sommige slapẽ oec. Daer na is hi van Ja=
...bo gesien/daer nae van alle den Apostelen.
Mer ten laetsten van allen/is hi oec vã mi gelijck van
...n verworpelinck ghesien/wãt ic ben de minste der Apo
...len/die niet bequaẽ en ben om een Apostel geheeten te
...ordẽ/ daer om dat ic die vergaderinge goods veruolcht
...bbe. Mer door goods gracie ben ic/dat ick ben. Ẽn die
...racie die in mi gestort is geweest/en is niet ledich ghe=
...eest * mer ic heb ouervloedeliker gearbeyt/dan si al= *zijn gra cie is i mi
...le samẽ/mer nochtans niet ic/ mer die gracie goods die
...mi is. Daer om/het si off ic off die ander/also preken al
...hebt ghi oec geloeft.
Mer ist dat Christus gepredict wort/vanden doot ve=
...ren te zijn/ hoe seggender sommige onder v/datter geen
...risenis der doden en is: want ist datter geẽ verrisenis
...dodẽ en is/soe en Christus oec niet verresen. Mer ist dat
...ristus niet verresen en is/so is ons predicatie ydel/ ẽn
...geloeff is oec ydel. Ẽn wi werdẽ oeck valsche tuyghen
...ods geuondẽ/wãt wi getuycht hebbẽ† van god/ dat hi † teghen
...ristũ verwect heeft/die hi niet verwect en heeft/ist dat
...doden niet en verrisen: Want ist dat die doden niet en
...risen/soe en is Christus oec niet verresen/mer is Chri
...us niet verresen/ soe is v gelouete vergheefs/ noch sijt

ghi in uwē sondē. Daer om oec die gheslapen hebben in
Christo/die zijn vergaen. Hebbē wij alleen in desen leuen
een vasten hoop in Christo/so zijn wi die allendichste van
allen menschen.
Mer nu is Christus verresen vander doot/ welcke dye
eerste geweest heeft/ der geenre die sliepen/ wāt nae dat
doer een mēsche die doot (gherōmē was) soe is oeck doer
enē mensche die verrisenisse der dodē. Want gelijc als
alle doer Adam steruē/alsoe sullen si oec doer Christū al
le leuendich gemaect wordē/mer een yegelic in zijn eygen
re ordinancie * die eerste Christus. Daer na die Chri
stū toe behoren/in zijn toecoemste/ter stont dan dat eynd
Als hi dat rijc Godt eñ dē vader ouergeleuert heeft/ wā
neer hi te niet makē sal alle haer heerscapie/ eñ alle mach
eñ cracht/want hi moet regnerē ter tijt toe/ dat hi alle
ne vianden onder sine voeten heeft geleyt/
psalm. 8. Die leste viant die te niet gedaē wert (is) dye doot/ wā
alle dingen heeft hi onder haren voetē ghewoꝛpen. Me
als hi spreect/dat alle dingen (haer) onder gewoꝛpen zi
soe ist openbaer dat mē wt nemen sal hē/die haer alle din
gē heeft ondergewoꝛpē Mer als hem alle dingen onde
woꝛpē sullen zijn/soe sal oec die soen selue/ hem onderwo
pen wordē/die hē alle dingen heeft onderwoꝛpen/ op da
tet godt alle mach zijn in allen dingē.
Anders wat sullen wi doen/die voer den dodē gedoo
worden/ ist dat die dodē al heel niet en verrisen? waer o
werden si oec gedoopt voer hoer? waer om zijn wi oec t
allen tijden in perikel? Broeders ic sterue dagelicx/do
onse gloꝛieringe. welc ic heb in Christo Jesu onsen he
Ist saec dat ic naden mensche tot Ephesen met den b

en gheuochtẽ hebbe/wat profijt is mi/ist dat die doden
et en verrisen? Laet ons etẽ eñ drinckẽ/wãt morgẽ ster
n wi. En wert niet bedrogẽ Quade clappinge v̾deruẽ esay.22.d
ede manierẽ/wert rechtuaerdelic wacker/ende en son- Poeta.
ht niet/wãt sommige hebbẽ geen kennisse vã godt/tot
er scaemte spreect ic.
Ner mocht yemant seggẽ. Hoe v̾risen die doden? ende
t hoedanigẽ lichaem sullen si comen? Dwaes dat geẽ
t ghi saeyt en wert niet leuendich gemaect/tẽ si dattet
storuẽ waer. Eñ datghi saeyt en saeyt ghi niet een lich
n/dat voer comen sal/mer van bloet korn (om een ghe
nis te seggẽ) het si van taruwe ofte ander koern/mer
geeft hem een lichaẽ/als hi ghewilt heeft/ eñ een ye-
ic saet zijn lichaem.
• Alle vleysch en is niet een vleysch / mer eẽ ander is
vleysch der menscẽ/een ander dat vleysch der beesten
ander der visschen/een ander der voeghelẽ. Eñ daer
hemelsche lichamẽ/eñ daer zijn aertsce lichamẽ/ mer eẽ
er glorie is der hemelscher.een and' der aertscher/Eẽ
glorie (is) der sonnẽ/ eñ eẽ ander glorie is des maẽs/
ẽ ander glorie is der sterrẽ/ want dye eẽ sterre is van-
dere v̾screydẽ in glorie/alsoe is oec de v̾risenisse d' dodẽ
wert gesayt in v̾ganclichz/het v̾rijst in õuergãclichz
wert gesayt in õeerẽ/het v̾rijst in glorie/het wert ge-
in crãchz/ het v̾rijst in mogẽthz/ het wert gesayt een
lic lichaẽ/het v̾rijst eẽ geestelic lichaẽ. ¶ Daer is eẽre
lichaẽ/eñ der is eẽ geestelic lichaẽ/alser oec gescreuẽ
Die eerste mẽsch Adã/is gemaect in eẽ leuẽde ziel. Die
Adã in enẽ geest leuẽdich makẽde/ mer niet eerst dat gene.2.b.
telikẽ (is)/mer dzredelic is/daer na dat geestelike. *

Die eerste mensche (is) aertsch vander aerden/ die ād
† hemels vanden — de (is) † die here vādē hemel/ hoedanich als die aertsche
alsodanich zijn sy oer die aertsch zȳ En hoedanich die h
melsche is/ sodanich zijn sy oer die hemels zȳ En gelik
wijs wi ghedraghen hebben dat beelde des aertschen/
soe sullen wi oer draghen dat beelde des hemelschē

Mer dat seg ic broeders/ dat vleysch eñ bloet dat erf
se des rijcke Goods niet verrigen en mogen. Noch oe
verderfenis en ontfangt geen erf des onuerderfelichei
† wy sullē alle verri sen/ maer niet alle ꝯwādelt werden — Siet/ ic segge v verborghentheyt † wi en sullen niet al
slapen/ nochtans sullen wi alle verwandelt worden in
punthen des tijts/ in eenē oghenblic/ doer die laetste bl
sune/ want si sal blasen eñ die doden sullen opstaen ōu
ganclic/ eñ wi sullen verandert werden/ wāt dit verderf
lic (lichaem) moet aentrecken onuerderfelickheyt/ eñ
sterffelike (lichaem) moet andoen ontsterffelicheyt.

Mer als dit [ꝯgāckelic ōuerganlichz heeft āgedaen
dit] sterflike heeft angetogē ontsterflicheyt/ dan sal v
uult worden dat woert datter ghescreuen is. Die doot
Osee.13.b — versionden in victorien. O doot waer is uwē prickel:
† doot — † helle waer is v victorie: de prickel des doots is die sond
eñ die mogenthz des sonde/ is die wet. mer gode danc/
ons victorie ghegheuē heeft doer onsen heere IESV
Christum. Aldus mijn lieue broeders weest stantachti
† alle — onbewegelic/ eñ altijt ouervloedich in † dat werc ons h
ren/ als ghi weet dat uwen arbeyt niet te vergeefs en
indē heere. ¶ Dat. xvi. Capittel.

VOert vande deylinge die den heyligen (gheschie
gheliken ic geordineert heb in die vergadering
van Galarien/ also doet ghi oer In een vāden sabbath

so legghe een yeghelijc van v/by hem/aen een sijt heme
lende al dat †oerbaerlick is/op dat die ghiften niet en ghe †hē wel
schien als ic sal comen. Eñ als ic comē sal/so wie ghi dair belieft
toe bequaem verdelt doer brieuen/die sal ic senden/op dat
si uwe weldaet moghen brenghē tot Hierusalem. Eñ ist
dattet van noden waer dat ic oec selue reysen sal/so sullen
si met mi reysen. Jc wil tot v comen als ick Macedonien
doer reyse/wãt ic sal doer Macedonien reysen. Ende sal
bi auontueren bi v bliuē/of oeck mijn winter houden op
dat ghi mi gheleydē moecht waerwaerts dat ic reyse.
Wãt ic en wil v nv niet ter loep sien/mer ic hoep dat ick
een wijltijts by v sal bliuen/ist dattet die here toelaet. Jc
sal tot Ephesen bliuen/ten †vijftichsten daghe toe/ want pijnyster
mi is een groote eñ crachtighe dore op ghedaen/eñ veel
vianden. Mer ist dat Tymotheus coemt/siet/dat hi son-
der vreese by v si/wãt hi werckt dat werck des heeren/ge
liken als ic oec mede. Daer om en laet hem niemant ver
smaden/mer hebt met hē vrede. op dat hi tot mi mach co-
nē/wãt ic verwacht hem mettē broederen
Vandē broeder Apollo (wetet) dat ic hem seer vermaēt
hebt/dat hi tot v soude gaē/met dē broederē/ eñ hy en had
heel gheenē wil nv te gaen/mer hi sal comē alst te pas
coemt/waket/staet int geloef. doet manlikē/ weest starc/
laet alle dingen bi v met lieftē geschien.
Mer ick bidde v broeders. Ghij kennet dat huysghesin
Stephane/dattet is die eerste vruchte vã Achayen/eñ dz
si hem seluen ten dienst hebbē gheoerdineert den heyligē
dat ghi oec dusdanigen onderdanich wilt zijn/eñ alle den
ghenē die helpen eñ arbeydē. Mer ic verblide mi vanden
toecoemst Stephane/eñ Fortunati/eñ Achaici/ want dz

mi vā v luyden gebrack/dat hebbē si veruolt/wāt si hebb
minen geest eñ dē uwē vermaect. Aldus bekennet sus d
nighen.
Die vergaderinghē vā Asien groeten v. Aquila eñ P
cilla met die vergaderinge die in haren huyse is/ die gr
ten v seer indē heere/ bi dē welkē ic oec m;de gheh
bercht worde. Die broeders alte samē groetē v. Gro
malcāderen met eenē heylighen cusse/ mijn groet
met Paulus hant. Ist dat yemāt niet lief en
heeft den here IESVM Christū/ die
moet zijn Anathema/ Marā/ Atha
die gracie des heeren IESV
Christi/ si met v/ mijn liefste
si met v allē in Christo
IESV Amen.

Maran/ Atha/ dat is die hee re is ghe comen

¶ Die eerste brief totten Corinthen is ghesonden vā Philippē doer Stephanum / eñ Fortunatum/ Achaicum eñ Thimotheum.

¶ Hier beghint die tweede Epistel dye Sinte Paul ghesondē heeft tot die vā Corinthien.

¶ Dat eerste Capittel.

Aulus eē Apostel
IESV Cristi/doer die wille gods
eñ broeder Tymotheus.
Die vergaderinge goods de wel
ke te Corinthien is/te samen met
allē heyligē/die in heel Achaia zijn
Gracie eñ vrede(si v)van God
onsen vader.eñ den here IESV Christo.
Gebñdijt si God eñ die vader ons herē IESV Christi
welcke is een vader der barmherticheydē/ eñ eē God vā
alle vertroestingē/vertroestēde ons in alle onse tribulari
en/daer toe/op dat wi vertroestē mogē/den ghenē die in
enighe tribularien zijn/doer die†vertroestinge/ daer God †verma-
ons selue mede†vertroest. Wāt ghelijken als die tribula- ninghe
rien Christi in ons ouervloedich zijn/also is oec onse ver †vermaent
troestinghe doer Christum ouervloedich.
Eñ of wi gequelt wordē voer uwe vertroestinge eñ sa
lichz/die welcke int verdragē der seluer tribularië gewrocht
wort/welcke (tribularie) wi oec lydē/of wi troost ontfan
gen/voer uwe vertroestinge eñ salichz/so is onse hoep oec
vast voer v/na diē dat wi wetē/dz gelikerwijs gi deelach
tich zijt der tribulariē/so sult gi oec/des troestinge (delach
tich zijn) Wāt broeders wi willē dz gij weet/vā ōse tribu
larie/die ons geboert is in Asia/ want wi bouē maten be-
waert zijn geweest bouē(onse)crachten/alsoe dat wi oeck
wanhooptē vant leuen/ia dat wij dye sentencie des doots
in ons seluen ontfangē hadden/ op dat wi niet betrouwē
en soudē in ons seluen/mer in god die de doden verweckt/
totter leuen] die welcke ons van so groten†doot verlost †periculē

heeft/eñ verlost. In wien wy een vaste hoop hebbē/dat h
oer hiernamaels ons verlossen sal/ als ghi mede helpē
sijt doer tgebet voer ons.op dat wt veel personē voer d
gaue die ons verleent is/doer veel(menschē)danchaerh
mach gescien voer ons.

Want dit is onse gloriacie/die getuychnis van onse co
sciencie dz wi mz simpelheyt des hertē/eñ puerhz good
eñ niet in vleisrelijke wijsheit/mer doer die gracie good
hebben in die werelt gheconuerseert. Eñ oueruloedig
onder v/want wi en schriuen v niet anders/ dan dat gh
leest of oer weet/ eñ ic hope dat ghijt oer totten eynde t
bekennen sult/gelijkerwijs ghi ons mede eens deels g
kent hebt/want wij zijn v glorie/ghelijkerwijs ghi oe
onse/inden dach des herē IESV Christi. Eñ doer dit
†gi soudt hebbē die andde vriē scap eñ ic doer v sou de reysen trouwē woude ic wel eer tot v comen/ op dat †ic een du
belde vrientscap by v crigen mocht/ eñ doer v reysen t
Macedonien / eñ weder om van Macedonien comen
tot v/eñ van v in Judeen gheleyt worden.

Daer om als ic dit inde sin hadde/heb ick erghens lic
uaerdicheyt gebruyck? of dat ic dencke/ dencke ick dat
den vleysche? (mer) op dat by mi ia mach ia zijn/eñ ne
mach neen zijn/immer God is ghetrou/dat mijn woe
by v niet en is geweest ia ende neen/ wāt die sone good
IESVS Christus/die ond v doer ons gepredict is/do
mi eñ Syluanū eñ Timotheū/die en heeft niet gewe
ia eñ neen/mer heeft geweest ia doer hē/wāt also veel
loftenissen goods alser zijn/ die zijn doer hē ia/eñ doer
amē God tot glorie doer ōs. Voert die ōs vestiche te san
†pandt met v in Christum/eñ die ons gesalft heeft/die is god/
ons oec besegelt heeft/ eñ heeft een †arrest penninck d

geests in onse herten ghegeuen. Eñ ick roep god tot een
getuich/in mijn siel/dat ic v sparende/ noch niet gheromē
n ben te Corinthien/niet dat wi heerscappie ouer v heb
en vant geloefs wegen/ mer wi zijn helpers van v blij=
cap/want ghi int gheloef staet.

¶Dat.ij.Capittel.

A MEr ick heb besloten bi mi seluen/dat/niet weder ō
tot v met droefnis te comen/want ist saeke dat ic
bedroeue/wie isser die mi verblijt/dan dye geen dye van
ni bedroeft wordt: Eñ dz selfde heb ick v gescreuē op dz/
fic bi v gecomē hadde geē droefnis nemē soude wt dz ge
e/daer ic genoecht wt soude moetē nemē Dit betrouwē
ebbende tot v alle gader/dat mijn blijscappe v allen is.
Vant wt veel tribulacie/eñ bangicheyt des herten/ soe
B eb ick v geschreuen doer veel tranen/ niet op dat ghy be
oeft soude worden/ mer op dat ghij kennen soudt/ dye
efde dye ic tot v ouervlodiger hebbe.
Ist dat saeck datter yemant droeuich ghemaect heeft/
e en heeft mi niet bedroeft/mer eēs deels.op dat ic v al
n niet en beswaer/aldus danighē mensce/is dese straf
ighe ghenoech/die van veel(menschen)ghesciet is. Al
e dat ghy hem nu weder om veel meer schuldich sijt te
rgheuen/ende te troesten/op dattet in enigher manie
n niet en gheschiet dat dus danigen (mēsce)doer ouer=
ate droefnis niet verslondē en wert. Waer om/bid ic v/
C et dat die liefde in hem starc wort/wāt daer om had ic
jeschreuē/dat ic v proeuinge bekennē soude/of ghij tot
en dinghen ghehoersaem sijt eñ die ghij yet vergeeft
ie)vergheef ic mede. Want ist saec dat ic oec yet verge
n hebbe.dien ict vergheuen hebbe/die heb ict om uwē

wilke vergheuē/int aenghesicht Christi/op dat wi vand
Sathana niet besetē en souden worden/want wi kenne
zӱ̄ gedachtē wel.
Voert/als ic te Troaden ghecomē was/so is mi eē doo
op ghedaen/doer den heer/in dat Euangelium Christ
(mer)ic en hadde geen rust in minē gheest/om dat ic T
tum minē broeder niet en vant. Mer als ic hoer gelate
hadde/so ben ic in Macedonien ghereyst. Eñ gheloeft
god/die altoos triumpheert doer ons in Christo Jesu e
openbaert doer ons den roke zӱ̄s kennis/in allen plae
sen/want wi zijn Christus goede roke (voer) god inde
ghenē die behoudē worden/eñ inden ghenē dye vergae
Dese een roke des doots/tot dē doot/mer die ander eē
ke des leuens/totten leuen. Eñ wie is hier toe bequaem
want wi en zijn niet als die sommige/die dwoert good
verropende zijn/mer ghelijc wt puerheyt/mer ghelij
wt God/sprekē wi voert aengesicht Gods doer Crist

¶ Dat derde Capittel

Wj beghinnē weder om ons seluen te prisen/of
hoeuen wi †lof brieuē tot v als die sommighe/
lof brieuē van v. Ghi zijt onse brief inghescreuē in on
hertē/die welcke verstaen eñ gelesen wort vā alle mens
als ghij te kennē geeft/dat ghi een brief Christi zijt/ae
ghedient van ons in ghescreuen/niet met inckt/mer m
den geest des leuendē goods/niet in steenen tafelen/m
in vleyschelike tafelen des herten. ✠ Want wi hebbē a
dus danighē betrouwē voer god/doer Christum/niet d
wi bequaem zӱ̄ van ons seluē/wat te denckē/als wt on
seluē/mer ist dat wi tot yet bequaem zijn/ dat is wt Go
die ons oer bequame dienaers gemaect heeft/des niew

† bestel-
ken

testaments/niet des letters/mer des gheests. Want dye
letter die dodet/mer die geest maect leuendich.

En ist saer/dat die andieninge des doots/in die letterē
in steenē (tafelen) ghemaect. in glorie gheweest is/alsoe
dat die kinderē van Israel/die oogen niet houdē en mocht exo.34.d.
ten/int aensicht Moyses/om dye glorie zijns aensichts/
welke vergaet/ waer om en sal niet veel te meer die andie
ninghe des geests in glorie wesen? Wāt is die andienin=
ge des verdoemenis (in) glorie/ veel te meer gaet in glo=
rien te bouē/die aendieninghe des rechtuaerdicheyts.*.
Wanttet nyet gheglorificeert en is gheweest/ dat in dit
deel geglorificeert is/ouermits die oueruloedighe glorie
Want ist tgeen dat vergaet. in glorien gheweest. veel te
meer is in glorien tgeen dat blijft.

Aldus/ wāt wi aldusdanighen hoep hebbē/ so laet ons
veel vryheyts ghebruyken/ en niet ghelijc als Moyses/
een dersel op zijn aēsicht dede/op dat die kinderē vā Israel
niet besrouwē en soudē† int eynde vā tgeē datter vergine †in zijn aē
mer hoer sinnē zijn verblint. Wāt tot huden toe/blijft dat sicht
selue dersel/int lesen des ouden testaments En tdersel en
wort niet wech ghedaē/dwelc doer IESVM Christum
vergaet. Mer tot desen dach toe/als Moyses ghelesen
wort/so ist cleet noch op haer herten gheleyt/ mer als si
totten heer bekeert zijn / so salt dersel wech ghenomē wor
dē/wāt die heere is een geest/en waer die geest des heerē
is/daer is vryheit. En wi alle gader/met een ondect aen
sicht/die glorie des herē in een spiegel vertonēde/ werden
verandert nae dat selue beelt van glorie in glorie/als van
den gheest des heerē.

¶Dat iiij. Capittel.

Daer om na dien dat wi desen dienst hebben/ghel
(god) onser ontfermt heeft/so en werdẽ wi niet
gher/mer wi verwerpen die derselen der schande/niet w
delende doer loesheyt/noch dwoert Goods met bedro
tracterende/mer doer opẽbaringhe des waerheyts on
seluen prisende/by alle conscienrien der menscen/in teg
woerdicheyt Goods.

Ẽn ist saer dat ons Euangelium noch bedect is/soe i
bedect inden ghenẽ die vergaen/indẽ welckẽ/ die God v
dese werelt/dẽ sinnẽ der ongheIouiger verblint heeft/o
dat hoer niet schijnen en soude dat licht des Euangeli
des glorie christi/welcke is dat beelde Goods.

†onsen ✠ Want wi en preken ons seluen niet/mer †den he
Christum IESVM/ẽn wi (prediken) ons v knechtẽ (
zijn) om IESVS willen Wãt God is die ghebodẽ hee
dettet licht wt die duysternis schijnen soude/twelcke in
Gen.1. herten geschenẽ heeft/tot een verlichtinghe der kennis
vã die glorie goods/int aensicht IESV Christi.

Ẽn wi hebben desen schat in aerdẽ vaetkens/ op dz d
hoecheyt des doechts vã god sy/ẽn niet wt ons Als wi
allen dingẽ verdruct wordẽ/ mer niet beanxt en werde
wi arbeydẽ/ẽn en worden niet vermoeyt /wy lydẽ veru
ginghe/ mer wi worden daer in niet verlatẽ. wy word
veroetmoedicht. mer wi en worden niet bescaẽ
Wi worden verworpẽ/mer wi en vergaen niet Altijt d
dodinghe des heerẽ IESV Christi/int lichaem omdr
ghende/op dattet leuen IESV/oec in ons lichaem ghe
penbaert mach worden. *

Want wi die leuen/worden altoes ouer gheleuert in
doot/om IESVS wille/op dattet leuen IESV geope

aert wert in onse sterflicke vleys. Aldus werckt die doot
n ons/mer dleuē in v. Voert. als wi den seluen geest des
heloofs hebbē. na dat gheen datter ghescreuē is Jc heb
eloeft ēn daer om heb ic gesprokē Ēn wi glouen/waer Psal. 115.
m/wi oer sprekē/wetende/dat die ghene die [den heere]
ESVM verwert heeft. ons oer verwercken sal doer IE-
VM/ēn met v setten sal/want alle dinghen zijn om v op
die weldaet/die ouervloedich geweest is/ouervloedich
ach zij/tot die glorie Gods/doer danckbaerheyt vā vele.
Daer om en sullen wi niet vermoeyt worden/mer al ist
t onsen wtwendigen mensch vergaet/die inwendighe
ensch) wert nochtās van daghe tot dage vernyewet/
Dant die corte lichticheyt onser wōderlijker tribulatiē/
engt ons voert bouē maten een eewighe swaerte des
orien/als wi niet en sien tgheē datter ghesiē wert/mer
heen datter niet ghesiē en wert. Want datter ghesien
ert/dat is tijtlijck/mer datter niet ghesien en wert (dat
is) eewich. ¶ Dat. v. Capittel. ✠
W Ant wi weten/ist saec dat onse aertsche huys vā
tabernakel verderuē wert/so hebbē wi een timmera-
e wt God/een huysinghe niet met handen ghemaect/
er eewich inde hemelen/wāt daer toe suchtē wi/bege-
nde anghedaen te worden met onse huysinghe dye wt
hemel is. Ist saec nochtās dat wi gecleet /niet naect
euondē sullen wordē. Wāt wi die in dit tabernakel zijn
htē belast wesende/daer om/dat wi niet en willen ont
et wesen/mer daer en bouē ghecleet wordē/op dat dye
flicheyt verslondē wert vant leuen/ēn die ons daer toe
eit heeft/dat is god/die welcke ons een † arrest pēninc † pandt
geests ghegeuen heeft.

Aldus hebben wi altijt goede moet/ ende weten als wij inden lichaem thuys zijn/ so zijn wi vreemt vanden heere. want wij wandelen doort tgeloef/ niet doer tgedaent/ mer wij betrouwen en prijsen meer/ vreemt te wesen vanden lichaem/ en tegenwoerdich te wesen bi God/ waer om ar beydē wi/ tegenwoerdich thuys zijnde/ of buyten vreemt wonende/ op dat wi hem mogen behagen/ want wi moetē al gheopenbaert wordē/ voer den rechter stoel Christi op dat een yeghelijcken werck draghen mach/ tgheen dat doer dlichaem geschiet is/ nae tgeen dat hi gedaen heeft het si goet of quaet. Daer ō die vreese des heren wetende so raden wi (dus) dē menschē/ mer god zijn wij openbaer en ic hope dat wi oec in uwe cōscienciē opēbaer zijn *

Wāt wi en prijsen weder ō ons seluē nz teghēs v/ mer wi geuē v eē oersaec van ōs te glorierē/ op dz gi wat hebt tegē dē genē die int aēsicht glorierē/ en nz ī herte/ wāt zijn

†sober wi ōsinnich/ so zijn wi god ōsinnich/ en zijn wi† gesōt/ so zijn wi v † gesōt/ wāt die liefde Cristi dwinct ōs dat verdelende ist datter eē voer allē gestoruē is/ daer om zijn si alle gader

†Cristus gestoruē. En † hi is voer allē gestoruē/ op dat die leuē hier na hē seluē niet en leuen/ mer den ghenen dye voer hoer ghestoruen en verresen is.

Aldus en kennē wi hier na niemant na den vleysche/ en al ist saec dat wi Christum na den vleysche gekent hebben nochtans nv en kennē wi (hem so) niet meer Aldus isser yemant in Christo een nieu creatuer. Dat oude is vergaen Siet tis al nieu ghewordē. en alle dinc is wt god/ die ōs hem seluen versoent heeft/ doer [Jesum] Christum/ ende heeft ons den dienst des versoenings gegeuen/ want god was in Christo/ den werelt hem seluen versoenende/ hoir

et rekenēde hoer sonden/ eñ heeft in ons ghesett twoert
s versoeninghe.
Aldus so hebben wi nv dbeueel van Christus wegen/
s of God v doer ons biddende waer soe bidden wi voer
hristo/ wordt God versoent/ want den ghenen die geē
nde ghekent en heeft/ heeft hij om ons (tot) sonde ghe
aert/ op dat wi goods rechtuaerdicheyt souden wordē
er hem.

¶ Dat.seste.Capittel.✠

Ende v helpēde biddē wi op dat ghi die gracie gods
niet te vergeefs en ontfanct/ want hi seyt inden be
amē tijt/ heb ic v verhoert/ eñ indē dach des salicheyts esa. 49.c.
h ic v te hulp ghecomen. Siet/ nv ist een bequame tijt/
/ nv ist dē dach des salicheits/ dat wi nerghents enige
ghernis en gheuen/ op dat† den dienst/ nyet veracht en †onsen
rt/ mer in allen dingen/ laet ons ons seluen tonen als
ods dienaers.
n veel lijdsamicheyts/ in tribulacien/ in nootdrusticheyt
dē/ in benautheydē/ in slagē/ in geuangenissen/ in op
ingen/ in arbeydinge/ in wakinge/ in vasten/ in puer=
ht/ in wetentheyt/ in lanckmoedicheyt/ in goedertieren=
ht/ indē heylighen gheest/ in ongheueynsder liefde. int
ert des waerheyts/ in die macht goods/ doer die wape
es rechtuaerdicheyts welcke recht zijn/ eñ niet recht
ijn/ doer glorie eñ scande/ doer spiticheidē eñ prijsinge
als bedrieghers/ eñ nochtās warachtich/ als onbekende
nochtās bekende/ als die steruēde/ eñ siet/ wi leuen/ als
straft zij/ eñ nz gedoot/ als droeuich wesende/ eñ noch
ans altijt verblidende/ als arm/ nochtās veel rijcmaken
als niet hebbēde/ eñ nochtās alle dinc besittēde. *
ghi vā Corinthien/ mijn mōt is tot v op ghedaē/ on=

se hert is ontlokē/in ons en zijt ghij niet benaut/mer g
zijt benaut in v leetmatē/eñ die self de loninge beloue i
v/als kinderē. Wert oec ontlokē.
✠ En draecht niet eē Juck mettē onghelouigē/ wā
wat ghemeēschap is de rechtuaerdicheyt met die ōrech
uaerdicheyt? Of wat ghemeēschap (heeftet) licht met
duysternisse? of wat eendrachticheyt is Christo/ met B
lial? of wat deel is den gheloughē mettē onghelouigē
†afgodē/ of wat compt den tempel Goods/metten †beeldē ouer
Want ghi sijt dē tempel des leuendē gods/ gelijkerwij
Le.26.g. god geseyt heeft. Ic sal onder hoer woenē/eñ onder ho
wandelen/eñ ic sal hoer god wesen/ eñ si sullen mijn e
volck wesen/daer om gaet wt dz middel vā hoer/eñ wo
van hoer verscheydē/seyt die heere/eñ en raect niet dat o
esay.25.c. reyn is/eñ ic sal vontfangē eñ ic sal v wesen tot een va
eñ ghij sult mi wesen tot sonen eñ dochteren/seyt dye a
machtige heere. ¶ Dat seuende Capittel.
Daer om alder liefste/als wi dese beloftenisse heb
laet wi ons seluē reynigē van alle beulectheit d
vleysch/eñ geests/ volbrengende die heylicheyt/ met d
vreese goods ✱ Verstaet ons/wi en hebbē niemāt se
gedaen/wi en hebbē niemāt ghesch ent/ wi en hebbē ni
māt bedrogen/dat en segge ic niet tot v verdoeminge/w
wi v nu te vorē geseyt hebbē/dat gij in onse hertē sijt o
tsamē te steruē/eñ tsamē te leuen/ic heb groot betrouw
tot v/ic heb veel gloriaci van v/ic ben veruolt vā veetro
†uwe stinghe ic ben seer oueruloedich vā blijschap in al † on
tribulacie/wāt als wi in Macedonien gecomē waren/
en hadde onse vleysch geen rust/want in allen wordē v
seer gequelt. Vā buytē (haddē wi) striden/van binnē v

se/mer god die den oetmoedighẽ vertroest/ die heeft ons
vertroest/doer die toecomst van Titus.
En niet alleen doer zijn toecoemst/ mer oec doer die v-
troestinge/die hi van v ontfangẽ heeft/doen hi ons ver-
condichde uwe begeerten/uwe screynge/uwe naerstich-
heit voer mi. Alsoe dat ic noch meer vertroest geweest bẽ
want al ist dat ic v doer den brief bedroeft hebbe/dat en be
rout mi niet/al ist dattet mi berouwẽ was/ want ic sie al
st dat die brief/tot een tijt toe v bedroeft heeft/ nu verbli
de ic mi/niet(om)dat ghij bedroeft sijt geweest/ mer om
dat ghi tot penitencie bedroeft sijt geweest/want ghi zijt
bedroeft geweest na god. Also dat ghi in genẽ dingẽ van
ons hinder geleden hebt/want die droefnis die na god is
die brengt voert penitencie totter salicheyt welc niemãt
en berout/mer die droefheyt des werelts/die brengt den
doot.
Want siet dat selue dat ghi na god bedroeft sijt geweest
wat groter sorchuoudichz dattet ĩ v voertgebrocht heeft/
mer voldoenige/ĩmer onwaerdicheit/ĩmer vrese/ immer
begeerte/immer wrake/wãt ghi v seluẽ ouer al geprésen
hebt/ dat ghi reyn sijt in dit werck. Aldus al ist saec dat ic
gescreuẽ hebbe dat en heb ic niet gedaen om den genẽ/
die v misdaen haddẽ/ noch om sijnen wille/ dye misdaen
was/mer daer om/op dat v naerstichheyt voer ons open-
baer soude werden bi v/in goods aengesicht.
Daer om zijn wi vertroest/ wt v vertroestinge/ ende wij
zijn daer en bouen noch meer verblijt gheweest/ om dye
blijschap van Tytus/want sijnen geest is veruersicht ge
worden van v allen. En ist saec dat ick bi hem van v geglo
riert hebbe/ ick en ben nyet bescaemt gheweest/mer als

wij altemael in die waerheyt van v gheſpꝛoken hebbe
alſo is onſe gloriarie/die ic bi Titū ghebꝛuycte/ die wae
heit gheworꝺē/eñ zȳ leedmaten/ ſijn wtermaten tot v b
wegen geweeſt / als hi ouerleyt uwer alder gehoerſaen
micheyt/hoe dat ghi hem ontfangē hebt met vꝛeeſe end
anxt. Jc verblide mi/dat ic v in allen betrou.

¶ Dat.viij.Capittel.

ENde ic maeke v ſekerder bꝛoeders / van dye grac
goods/die gegeuē is geweeſt in die vergadering
van Macedonien/want doer veel pꝛoeuinge van tribul
cie/is ouervloedich geweeſt hoer blijſcap/ eñ hoer diep
armoede/ is ouervloedich geweeſt in rijcdom/ van ho
ſimpelheyt. Want dat betuyghe ic/ dat ſi na hoer mach
ia oeck bouen hoer macht bereyt zijn gheweeſt/met ve
vermaningen ons biddende/dat wi die weldaet eñ gem
ſcap des dienſts totten heylighen ontfangen ſouden. E
niet als wij gehoopt haddē/mer oec hebben ſy hoer ſel
ouergegeuen/eerſt dē heere/daer na oec ons/ doer die w
le goods/daer toe/ op dat wi tytum vermanē ſouden/ d
dat hi gelijc/ hi eerſt begonnen hadde/ alſo oec volbꝛeng
ſoude deſe weldaet tegens v.

Mer gelijkerwijs/als ghy ouer al int geloef ouervl
dich ſyt/eñ int woozt/eñ wetenheyt/eñ in alle naerſti
heyt/ende in die liefde die wt v tot ons is/doet/op dat g
in deſe weldaet oec ouervloedich ſijt Jc en ſpꝛeeck niet
ghebodt.mer doer ſozchuoudicheyt/ pꝛijſende die puer
uwer liefde tegen die andere/want ghi kent die welda
ons Heren IESV Chꝛiſti/dat hi om v arm ghewozde
is/als hij rijck was/ op dat ghi doer zijn armoede / rij
ſoudt wozden

Ende daer toe rade ick/want dat is v profitelick/ghi die
iet en hebbet beghinnen te doen/ mer oeck te willen int
verleden iaer/ende volbrenghet nu oeck dat ghi beghon
en hebbet te doen/op dat gheliker wys dye wille bereyt
eeft gheweest/dat ghijt alsoe volbrenghet/wt dat ghee
e dat ghi vermoecht/want ist dat die bereytheyt des ge
oets daer eerst is/die is aenghenaem / nae tgheen dat
n yeghelick besit(ende) niet nae tgheen dat hij niet en
sit.
Want niet(alsoe)dat die andere verlichtinghe si ende v
nautheyt/ mer op dat wt ghelijcheyt/ v oueruloedich=
yt in desen tegenwoerdighen tijt/hoer armoede te hul
comt/ ende hoer oueruloedicheyt v armoede te hulpe
mt/op datter ghelijcheyt sy/gelijc alser gescreuen is
ie veel hadde/die en is niet ouergebleuen/ ende die wey
h hadde/die en heeft niet te min gehadt/ende danc heb Exo.16.
d/die wel ke die selue sorchuoudicheyt in Tytus herte
gheuen heeft voer v/ die aenghenomem heeft die ver
ninghe/ende als hij naer stigher was/soe is hij wt hẽ
en tot v gheromen.
nde wi hebben te samen met hem ghesonden dẽ broe tonsen
wiens lof is int Euangelie/doer alle die vergaderin=
ẽn niet alleen dat/mer is oec wtuercoren van die ver=
eringe(om te wesen)eẽ mede geselle vã onser pelgri=
gie/met dese weldaet welcke vã õs aẽgedient wert tot
ie vandẽ seluẽ here eñ(tot)die bereitheyt ws gemoets
wetende/dat õs niemãt en begrijpt in dese oueruloe
eit/die welcke vã ons aengediẽt wert tot di glorie
heren bestellẽde eerlike dingẽ/ niet alleen voer den
mer oec voer die menschen.

Eñ wi hebben te samen met hoer gesonden onsen broe
der/den welckẽ wi in veel dingen dicwil naerstich geuon
den hebben/mer nu veel naerstiger/ om grote betrouwe
nis/welcke ic tot v hebbe/het si vã Titus wegen/die welc
ke mȳ ghesel is/eñ een hulper tot v/ of vã ander (mẽscẽ)
weghẽ/ die welcke onse broeders zȳ eñ legaten der verga
deringhẽ/Christus glorie (wesende). Aldus betoent eẽ be
wijsinghe uwer lief dẽ/eñ onser gloriariẽ van v/tot hoer/
oec int aensien der vergaderinghe.

¶ Dat. ix. Capittel.

Want vã die aendienighe die indẽ heyligẽ geschiet
isset niet vã node dat ic v schriue/want ic kẽne di
bereytheyt ws ghemoets/ den welckẽ irk van v beroem
bi die van Macedonien/dat Achaya bereyt is vant voer
ledẽ iaer/eñ v exempel heefter veel verwert/nochtãs hel
ic dese broeders tot v ghesondẽ/op dat onse gloriacie/me
welcke wij vã v glorierẽ/ niet te vergheefs en wort in di
deel/op dat gelikerwijs ic seyde/gij bereyt sijt/op datte
niet en geboert/dat of die van Macedonien met mi qua
men/eñ v onbereyt vondẽ/dat wi beschaemt worden/ of
dat ic niet en segge/dat ghi (bescaemt wert) in dese bew
singe des gloriacie.

Aldus heb ic gemeent dattet van node was/dat die bro
ders te vermanen/dat si eerst tot v gaen soudẽ/ eñ berey
dẽ uwe beloefde goede gauen/ die nu langhe te voren b
locft zijn gheweest/ op dat zij zȳ als een goede ghift/ n
als een roef. ✠ eñ dat segghe ick/die spaerlijcken saey
die sal spaerlicken mayen/ ende die daer saeyt gaerne/ e
mijnlic gheuende/dye sal ouervloedich mayen Een yeg
lic na dat opset des hertew niet wt moylicheyt of wt be

dwanghe/want god heeft een blide geuer lief.
En God is machtich te doen/dz alle weldaet in v ouer
uloedich sy/op dat ghi in allen dinghen van als genoech
hebbende ouervloedich syt/ in alle goede wercken/ Alser
ghescheuen staet. Hy heeft verstroeyt(en) heeft den ar psalm.III
men ghegheuen/zyn rechtuaerdicheyt blyft inder ewic
heyt/en die den sayer saet gheeft/ dese sal oec broot tot spi
se gheuen/ende dat hi v saet vermenichtuoudicht/en dye
vruchtē uwer rechtuaerdicheyt vermeert. * op dat gy
in allē dinghen ryck wert/in alle simpelheyt/welcke doer
doet/dat God ghedanct wort doer ons
Wantet amboght van desen dienst en veruolt niet alleē/
gheē dat den heylighē ghebreck is/mer tis oec ouervloe
dich daer in/dat doer veel(mēschē)god ghedāct wort/die
welcke doer prisinge vā desen dienst god glorificerē vā die
derdanicheyt ws eendrachticheyts/int euāgelium Chri
ti/en van die simpelheyt des gemeenscaps in hoer/ en in
llen en in hoer gebet voer v/ die welcke(na) v verlāgen
m die ouervloedighe gracie goods in v. En danc sy god
an syn onwtsprekelicke gracie.

Dat.x.Capittel.

Wert ic Paulus selue bidde v/doer die sachticheyt
ende goedertierenheyt Christi/die nae taenschyn
der v oetmoedich zy/nochtans van v wesende ben ick
out teghen v. Ende ick bidde v/ op dat ick niet en daerf/
ghebruycken) die betrouwinghe/ met welcke ick ghere
nt worde teghē die sommighen stout gheweest te zyn
welcke meenē dat wi wādelen als nadē vleysche/wāt
den vleysche wandelende/ en stryden wy nyet naeden
ysche/wāt die wapenē vā onse stryt/en zy niet vleische

lijt/mer machtich (voer)god/tot een vernielinge der be-
uestinge/doer welcke wi te niet doen die raden/ende alle
hoocheyt/die welcke verheuen wort/teghen dye kennisse
goods/ende wi nemen geuanghen alle ghedachten/ om
Christo ghehoersaem te zijn/ende wi hebben bereyt den
wraeck teghen alle ongehoersaemheyt/als v ghehoer-
saemheyt veruolt sal wesen/Siet ghy tgene dat int aen-
schijn is:·

Ist saer dat yemant van hem seluen betrout dat hi Cri-
sto toebehoert/laet hē dat weder om rekenen wt hem se-
uen/dat gelikerwijs hi Christo toebehoert/ dat wy also
mede Christo toebehoren/wāt al ist dat ick yet meer gl-
rieer van onse macht/ die welcke die heer ons gegheuen
heeft/tot stichtinghe ende niet tot v verderuinghe/so en
sal ick niet bescaemt werden/ op dat ick niet en schijn al
v te veruaren doer brieuen. Want die brieuen (seyt hi)zi
wel swaer ende starck/mer die teghenwoerdicheyt des
lichaems is cranck ende dat woerdt is ongheacht. Lae
dat achten/dye aldus danich is dat ghelijck als wi sijn in
woerdt van v wesende doer brieuē/ alsoe sijn wij oeck al
wy by v sijn int werck.

Want wy en lijden niet hier bi te setten/ of ons seluen
te ghelijcken metten sommighen die hoer seluen prij-
sen. Mer deese en verstaen niet dat sy hoer seluen/ onder
hoer seluen meten/ Ende ghelijcken hoer/hoer seluen
Mer wij en sullen niet bouen maten glorieren.mer na
die maet des reghels/doer welcke god ons gedeylt heeft
met een maete oeck tot v toe te comen.

Wāt wi en hebben ons niet wtghestelt bouen maten

recht of wi tot v toe nyet en quamen/ want wij sijn oeck
tot v toe gheromen in dat Euangelie Christi/ niet bouen
maten glorierende/ van eens anders arbeyt/ hopende dat
het gheschien sal/ dat v gheloone in v wassende/ wi groot
ghemaect sullen worden/ na onse reghel tot ouervloedic
heyt/ op dat ic oec die landē die voerby v zijn/ dat Euange
lie prediken mach/ niet doer eens anders reghel/ ghelijck
als van tgheē dat bereyt is glorieren wi/ mer die daer glo
rieert/ laet hem inden heer glorieren/ want niet dye hem
seluen prijst/ die en is niet gepresen/ mer die/ die den heer
prijst.

¶ Dat.xi. Capittel.

OCh of ghij mi een weynich verdragē hadt in mijn
onwetentheyt/ immer ghy verdraecht mi oec/ wāt
ic ben ieloers tegens v doer die liefde goods/ want ic heb Ieloers
v gheuoecht by een man/ op dat ghij Christo een suyuer of zelus
maecht gheuen soudt. Mer ic sorghe dattet niet en ghe- is bernē
schiet/ dat ghelijckerwijs die serpent Euam bedroghen de liefgte
heeft/ doer zijn loesheyt/ alsoe v sinnē/ niet verdoruen en mēgt mz
werdē dat si vallen van die simpelheyt die tegē Christū toirnichz
is. Want ist saec dat die ghene die daer roemt/ een ander die wt lief
IESVM predict/ die welcke wi niet ghepredict en hebbē te roemt.
of ist saec dat ghi een ander gheest ontfanct/ die ghi nyet Gen.3.a.
ontfanghen en hebt/ of een ander Euangelie/ dat ghi nz
ontfangē en hebt/ so mocht gijt recht geledē hebbē.
¶ Want ic reken my seluen niet minder † gheweest te † gedaen
hebben/ dan dye opperste Apostelen. Voert. al ben ic een
ongeleert int woert/ nochtās niet in wetēthz/ mer ouer al
sij wy opēbaer geweest in allē dingē tot v/ heb ic daer an

ghesondicht/dat ic mi seluen vernedert hebbe/op dat ghi verheuē soudt werdē: dat ic dz Euangelie Gods/om nz v ghepredict hebbe: ic heb den anderē vergaderingen beroofst/dloon vā hoer nemende/om v te dienen. Eñ als ick by v was eñ behoeftich was/so en heb ic niemāt lastich gheweest/wāt dat ic ghebrec hadde/dat hebben die broeders/die van Macedonien gheromē waren/veruolt. Eñ ic hielde mi in allen dinghen/also/dat ick niemant lastich en waer/eñ also sal ic mi houden.

Die waerheyt Christi is in mi/dat dese gloriarie in my niet belet en sal worden/in die landē van Achaya. Waer om: dat ic v niet lief en hebbe: God weet dat/mer dat ick doe/dat sal ic oer doen/op dat ic die oersaeck offnide/dē genen die een oersaer begheren/op dat si int geen daer si of glorieren/gheuondē souden wordē/als wi/wāt aldus danighe valsche Apostelen/zijn bedriechlike wercluden/anghenomē hebbēde dat wesen der Apostelen Christi. Eñ dat en is gheen wonder/want Sathanas selue wort verwandelt in een engel des lichts. Daer om en is dat nyet groot/ist dat oer zijn dienaers een wesen tot haer nemē/recht of si dienaers warē des rechtuaerdicheyts/welcker eynde sal wesen na hoer wercken.

Ic segghe weder om/op dat niemant en meent dat ick dwaes ben/anders so ōtfanct mi oer nv als eē dwaes/op dat ic oer een weynich gloriere/dat ic segge/en segge ick niet/naden heer. Mer als doer dwaesheyt/in dit bewijs/van glorieren. Wantter veel glorieren nae den vleysche soe sal ic oer glorieren. ✠ Want ghi gaernē de dwase verdraecht/na dien dat ghi wijs zijt/wāt ghi verdraechtet/ist dat v yemāt in eyghendom brengt//ist dat yemāt

verslint/ist dat yemant neempt/ of yemant hem seluen verheft/ist dat yemãt v int aensicht slaet/ick spreer na spiticheyt recht of wi cranc geweest haddẽ in dit deel.

Immer waer in dat yemant darf doer dwaeshz/spreec ic/so ben ic mede stout/si zijn Hebreeusche/ic bent oeck/si zijn Israeliten/ic bent oec/si zijn tsaet van Abraham/ick bent oec/si zijn dienaers Christi/dwaes wesende spreeck ic/ick bent noch meer/in arbeyden oueruloedigher/in slagen bouen maten/in karckerẽ oueruloedigher/ in doden dicwils. Vandẽ ioden heb ic vijfmael een min dã viertich (slagen) ontfangẽ/ic ben driemael met roeden geslagen eens ben ic ghestenicht/driemael heb ic schip brekinghe gheleden/nacht ẽn dach heb ic in die diepte des zees ghe weest. Dickwils in weghen/in periculen des waters/in periculen der moerdenaren/in periculen wt dẽ gheslachten/in periculen wt den heydenẽ/in periculen inde stadt in periculen in die woestenie/in periculen in die zee/in periculen onder die valsche broederẽ/in arbeyt/ẽn moeylicheyt/dicwils in wakinghe/in honger ẽn dorst/dicwil in vasten/in coude ẽn naectheyt.

Behaluen tgheen dat van †buyten geschiet/mijn daghelijcse sorghe die ic heb van alle vergaderingen. Wie isser cranc/ẽn ic en bẽ niet cranc? wie wotter gescandaliseert/ẽn ic en bern niet? moetmen glorieren/so sal ic glorieren van tgheen dat mijn crancheyt angaet. † binnen

¶ Dat.xij. Capittel.

GOd ẽn die vader ons heerẽ IESV Christi/de welcke is te prisen inder eewicheyt/ die weet dat ick niet en lieghe. In die stadt van Damasco/die ouerste vã tvolc des Conincs Areta/die hadde laghẽ gheleyt in die stadt/

van Damasco/begherēde mi te vangē/ eñ ic ben doer
veynster in een mande of ghelatē/ouer die stadt muyre
eñ ben zijn handen ontulodē.

Ten betaēt sekerlic mi niet te glorierē/wāt ic sal come
tot die visioenē/eñ opēbaringē des heerē. Jc kēne een m
sche in Christo/voer viertiē iarē/oft indē lichaē(was)e
weet ic nz/oft wten lichaē en weet ic niet/god wetet/d
dusdanigē(mensch)tot indē derdē hemel genomē wa
eñ ic weet dat dusdanigē mensch oft indē lichaē/oft w
lichaem(was)en weet ic niet/god wetet/genomē is g
weest int paradijs/eñ gehoert heeft verborgen woerd
die welcke niet betamē mēsche te spreken/vā dusdanigh
mensche sal ic glorierē/maer vā mi seluē en sal ic niet g
rierē/dā van mijn cranckheydē/want al woude ic glorier
ic en sal niet dwaes wesen/wāt ic segge v die waerhey
mer ic spaer (v)op dat nyemāt van mi en denct/bouen
geen dat hi siet of dat hi wt mi hoort dat ic ben.

Eñ op dat die hoocheyt der openbaringhen mi niet b
uē matē verheffen en soude/so is mi gegheuē die prick
†doer tvleysch Sathanas engel/op dat hi mi met vuys
†mijns vleysch slaet/op dat ic niet bouen maten verheuen en werde/hi
vā heb ic driemael dē here gebedē/op dattet verre van m
soude gaen/eñ hi heeft mi gheseyt. Mijn gracie is v g
nouch/wāt de cracht wort doer cranchz volmaect. Da
om wil ic alder gaernste glorierē vā mijn cranckheydē/
dat die cracht Christi in mi wonen mach. * Daer om
hage ic mi seluē/in mijn crācheydē/i spiticheydē/in no
druftícheydē/in vuolginge/in benautheidē voer Chris
Wāt als ic cranc ben/dan ben ic starck.

Glorierende bē ic dwaes gewordē/ghi hebt mi gedw

gen/wãt ic soude vã v gepresen geworde̅ hebbe̅/wãt ic en
be̅ in geẽ dinc mind̄ geweest dan die opperste Apostelen/
al ist dat ict niet be̅/nochtãs die tekene̅ † des apostelscaps
hebbe̅ volbrocht geweest ond̄ v/met alle lijdsamichz/ mz
teykene̅/en̄ wo̅derlike dinge̅/en̄ machtige wercke̅/want
wat isser in welc ghi mind̄ geweest zijt/dã die ander ꝟga
deringe? dan dat/dat ic selue v niet lastich geweest en be̅?
Vergeeft mi dit ongelijc/ Siet/ic ben nv te̅derde̅ mael ge
neicht tot v te come̅/en̄ ic en sal v nz lastich wesen/wãt ic
en souc nz dat v is/mer v. Want die kindere̅ en behore̅ nz
de̅ oudere̅ schat te vergadere̅/mer die ouders de̅ kindere̅.

¶ Mer ic wil ald̄ gaernste geue̅/en̄ vt gegeue̅ worde̅/
voer uwe sielen/ al ist saec dat ic v ouervloedich lief heb-
be̅de/weynich lief gehadt worde/mer laet dat wesen/ic e̅
heb v self nz beswaert/mer want ic loes was heb ic v met
bedroch geuange̅. Heb ic v beroeft/doer yemãt vande ge
ne die ic tot v gesonde̅ heb? Ic heb Titu̅ gebede̅/en̄ heb tsa
me̅ met he̅ de̅ broeder gesonde̅. Heeft Tytus v wat of ge
drurt? hebbe̅ wi nz i ene̅ geest gewãdelt? of nz met gelike
voetstappe̅? Weder om/meẽt ghi dz wi o̅s ontsculdige̅?
Wi spreke̅ in die tege̅woerdichz goods in Christo. Mer
alder liefste/altemael tot v stichtinge/wãt ic sorge op dat
tet nz en geboert dz als ic come̅ sal/v vinde̅ sal/gelijc ic nz
en wil. En̄ ic sal geuo̅de̅ worden vã v gelijc gi nz en wilt/
op datter nz en zy̅ in eniger maniere̅ twistige/achteruol-
ginge̅/toernichede̅ kiuagie̅/achterclappinge̅/oerblasers/
opblasinge̅/ oplopige̅/op dat als ic weder om gecome̅ si/
god mi niet cleyn en maect by v/en̄ dat ic beschreye/veel
der geẽre/die voer gesondicht hebbe̅ vã die o̅reynichz / en̄
oncuysheyt/en̄ onsuuerhz/die welcke si bedreue̅ hebbe̅.

† mijns

¶ Dat. xiij. Capittel.

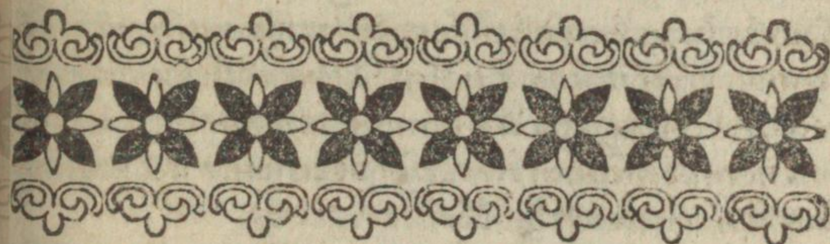
Dit sal mijn derde toecoemst tot v wesen/ indē mō
vā twee of drie ghetuyghē/ sal alle woert ghestelt
worden. Ic hebt te voren gheseyt eñ ic segghet te voren
als ic weder om teghenwoerdich was/ also schriue ic nv
werch wesende/ dē ghenē die te voren gesondicht hebben
eñ alle dē anderē/ ist dat ic come anderwerf/ ick en sal niet
sparen/ ouermits dat ghi soect een ondersoeckinghe van
Christo/ die in mi sprekende is/ die welke niet cranc en is
tegens v/ mer in v machtich is. Want al ist saer dat hi ge
cruyst is geweest wt cranckheyt/ nochtās leeft hi wt dye
macht goods. wāt wi zijn cranc in hem/ mer wi sullē mz
hem leuē/ wt die cracht Goods tegē ons.

Ondersoect v seluen/ of ghy int gheloef zijt/ beproeft v
seluen/ of en kent ghi v seluē niet/ dat IESVS Christus
in v is? Ten si saer/ dat ghi erghens verworpen zijt/ mer
ic hope dat ghi bekennē sult/ dat wi niet verworpē en zijn.
Eñ ic begere by god/ dat ghi niet quaets en doet/ niet op
dz wi geproefen schinē te wesen/ mer op dat gi doē moecht
dat eerlijc is/ eñ wi zijn als die verworpē zijn. Wāt wy en
moghen niet teghē die waerheit/ mer voer die waerheit/
Want wi verbliden ons/ als wi cranc zijn gheweest/ eñ
ghi starck zijt ghew eest/ eñ daer en bouē begheren wy v
ghesontheyt. Daer om scriue ic dit/ van v wesende/ op dat
als ic teghenwoerdich wesen sal/ niet straf en sij nae dye
macht die mi die here gegheuen heeft tot stichtinghe/ eñ
niet tot verderuinghe.

Voert an broeders/ blijft gesont/ sijt volmaect/ hebt ver
troestinge/ weest eendrachtich/ weest in vreden/ eñ God
des liefts/ eñ des vreets/ sal met v wesen. Groet malcan

deren/in eenẽ heylighẽ cusse. Alle die heydenẽ groeten v/
Die gracie des herẽ IESV Christi/ eñ die liefte goods
eñ die ghemeenscap des heylighẽ gheests/ sy met v allen
Amen.

¶ Die ander Epistel tottẽ Corinthen is ghesondẽ van Philippus tot Macedonyen/ doer Tytum eñ Lucam.

¶ Hier na volcht die Epistel die sinte Paulus ghesondẽ heeft tot die van Galacien.

¶ Dat eerste Capittel

Paulus eẽ Apostel niet vandẽ mẽschen/ noch doer eẽ mẽsche. mer doer IESVM Christum/ eñ God den vader/ die welcke hem verwect heeft vanden dodẽ/ eñ alle broeders die met mi zijn Dẽ vergaderingẽ tot Galacien † onsen Gracie si v/ eñ vrede van God † den vader/ eñ den heere IESV Christo/ die hem seluẽ gegeuẽ heeft voer onse sonden/ op dat hi ons verlossen soude/ van die tegenwoerdighe bose werelt/ na den wille Goods/ eñ ons vaders/ den welcke si glorie inder ewicheyt Amen.

Ic verwonder mi dat ghi also draey ouerghebrocht bent in een ander Euãgeli vã Christo die v gheroepẽ heeft in zÿ gracie/twelc gheen ander en is/dan datter sommige zijn/die v verstoren/eñ willen Teuangelie Christi verke ren. Mer al waert saer/dat een enghel wt dẽ hemel/v eẽ Euangelie predicte/behaluẽ tgeẽ dat wi v gepredict heb bẽ/die moet verworpẽ zijn. Ghelijken als wi gheseyt heb ben (alsoe) seg ic oec nv weder om. Ist saer dat v yemãt eẽ Euangelie predict/behaluẽ tgeen dat ghi ontfangẽ heb die moet verworpẽ zÿ. Eñ seg ic dit voer den menschẽ/of voer Godt: of begeer ic den menschẽ te behaghẽ: wãt had de ic noch dẽ mẽschen behaecht/soe en soude ic Christus knecht niet geweest hebbẽ.

Mer broeders/ic doe v wetẽ/dattet Euangelie twelck vã mi gepredict is/niet en is na den mensche/ wãt ic dat van gheen mensch ontfangen/noch geleert en heb/ mer doer die openbaringhe IESV Christi. Want ghÿ heb hier voertijts wel gehoert/mijn conuersacie in die Joet schap/dat ic bouen maten die vergaderinge Gods veruolch de/eñ beuochte hoer/eñ ic ghinck voert in die Joetschap bouen veel (van) mijns gelike/in mÿ geslacht/seer naer stich wesende inde leeringẽ va mijn vaderen.

Mer alst God heeft behaecht/die welcke my vã mijns moeders lichaẽ wt ghescheyden heeft/eñ doer zÿ gracie geroepen heeft/daer toe/dat hi sinen soen openbaren sou de doer mi/eñ dat ic hem prediken soude onder die heyde nẽ/ter stont heb ic niet † (daer of) tsamen ghesproken met vleysch eñ bloet/noch ic heb niet weder om te Jerusalem gherome/totten Apostelen/welcke voer mi geweest had dẽ. Mer ic heb heen gegaen in Arabien/eñ bẽ weder õ ge

† ouer ge gheuen

men in Damascum. Daer nae/na drie iaren/ben ic we
rom te Hierusalem ghecomen/om Petrum te sien/eñ
ben by hem vijftien daghen ghebleuen. Eñ van dander
postelen en heb ic niemant ghesien/ dan Jacobum den
roeder des heerẽ. Ende dat ic v scrijf/siet/voer god(seg
)ic en lieghe niet.
Daer nae ben ic ghecomẽ inde landen van Syria ende
ilicia. Eñ ic was onbekent van aensicht dẽ vergaderin
en in Judea/die in Christo waren/mer si warẽ hoorẽ/
alleen(dat)die ons hier voertijts veruolchde/dye pre
t nv tgheloef/twelc hij voertijts heeft veruolcht/eñ si
rijsiceerdẽ God in my.

¶ Dat.ij. Capittel.

Daer nae/na viertien iaren/ben ic weder'om tot Je=
rusalem op gheckommen te samen met Barnaba
itum mede nemende. Eñ ic ben op gheckommẽ na die
enbaringhe /eñ ick heb Teuangelie met hoer ouerghe
lt/twelc ic onder die heydenẽ predick/mer bysonder den
enẽ die(meest)gherekent waren/op dat ic bv auon
er niet te vergeefs en liep/op ghelopen soude hebben
er noch Tytus/die met mi was/een Grieck wesende
is niet ghedwonghe besnedẽ te wordẽ/om die valsche
beders welc bi gheual in ghegaen waren/om te onder
icken onse vry heyt/welcken wi hebbẽ in Christo IE=
/op dat sy ons tot eyghenschap soude brenghen/ den
lcken wi nyet tot een vre ghewecken en hebben/ in on=
danicheyt/op dat die waerheyt des Euangelijs bliuẽ
de by v.
Mer vã die gheẽ die wat scheenẽ te wesen/ hoedanich
sy wel eer gheweest hebben / dat en roert myn nyet.

God en ontfanct dē persoē des mēschē niet. Wāt die dair
†gerleet scheenē gheacht te wesen/en hebbē mi niet† gegeuē/ mer
contrarie/als si ghesiē haddē/dattet Euangelie des onbe
snidenis mijn toe betrout was/ghelijkerwijs Petro toe
betrout was Teuāgelie) des besnidenis (Wāt die in Pe
tro ghewrocht heeft tottē Apostelschap des besnidenis/
die heeft oec in mi gewrocht by die heydenē) eñ als sy be
kent hebbē die gracie die mi ghegeuen was. Jacobus eñ
Cephas/eñ Joannes/welcke die pilaren schenē te wesen
so hebbē si mi eñ Barnabe gegeuē/de rechter handē(tot
een teykē)des mede geselschaps/op dat wi onder die hey
denē/mer si inde besnidenis(predikē soudē)alleē(verma
nēde)op dat wi der armē ghedachtich zijn souden/ waer
in dat ic oec naerstich geweest heb om dat self de te doē.
Eñ als Petrus tot Anthiochiam gecomē was/soe heb
ic hem wedergestaē†int aensicht/wāt hi bestraffelicwas
†int opē= Want eer datter sommige vā Jacobo gecomē warē/so
baer adt hi tsamē met den heydenē. Mer als si gecomē warē
so ontoech hi hem/eñ verscreyde hem seluē voer hoer/ vre
sende den ghenē die wten besnidenis waren/eñ die ander
Joden beueynsdē oec met hem. Also dat Barnabas oec
tot hoer beueynstheyt ghebrocht worde. Mer als ic sach
dat si niet recht wt en ghingē/nade waerheit des Euan
†Cephe gelijs/so heb ick† Petro ghesevt/voer hoer allen. Ist dat
ghi een Jode wesende/na de heydē leeft/eñ niet na de Jo
dē/waer om dwingt ghi dā de heydēs te leuē na de Joet=
sche wet. Wi die Jodē zijn wter natuerē/eñ niet wtē heide
nē(zijn)sondarē/wāt wi wetē dat de mēsce niet rechtuaer
dich en wert wten wercke des wets/dan doert ghelooue
IESV Christi. Eñ wi hebbē in IESVM Christum ge

heeft/op dat wi gerechtuaerdicht soudẽ werden wtẽ ghe
loue Christi/eñ niet wt die werrken des wets.
Daer om/dat wt die werrkẽ des wets/alle vleysch nyet
gherechtuaerdicht en sal werden Eñ ist saec/als wi doer
Christum soucke gerechtuaerdicht te werden/ dat wi self
er sondarẽ beuondẽ werdẽ/ Is daer om Christus eẽ die-
naer des sonde? Dat moet niet zijn/want ist saeck dat ick
weder om timmer/tgeen dat ic afgebroken heb/so maec
mijn seluen een ouertreder/want ic den wet ghestoruẽ
en/doer die wet/op dat ic tsamẽ Christo leuen soude/soe
en ic tsamen met Christo gecruyst gheweest. Eñ noch
ans leue ick/niet nu ic/mer Christus leeft in mi/eñ tlee-
ẽ dat ic nu leeff/indẽ vleysch (dat) leue ick doer tgheloef/
es sone goods/welcke mi liefgehat heeft/eñ hem seluen
uergheleuert heeft om mi. Ick en †versmade dye gracie † ꝟwerp.
goods nz/wãt is die rechtuaerdichz doer die wet/so is dã
hristus te vergeefs gestoruẽ. ¶ Dat.iij. Capittel.
O Sotte Galaten/wie heeft v betouert/dat ghij dye
waerheyt niet †ten geloef de? Den welckẽ IESVS † õderda-
hristus voer ogen geschijldert was/ onder v ghecruyst nich ẽ zijt
ide. Ic begeer dat alleen vã v te leerẽ/ of ghij den gheest
fanghẽ hebt/wt de werrken des wets/ of wt den †predi † gehoor
rie des gheloefs. Sijt ghi alsoe sot/na dat ghi doer den
heest beghonnẽ hebt/ghi nu doer den vleysch voleyndt
ert? hebt ghi so veel te ꝟgeefs gheleden/ist anders oeck
vergheefs. Aldus die v den gheest aendient/ eñ werrkt
achten in v/doet hi dat wt den werrken des wets/of wt
n †predicacie des geloefs? Gelikerwijs Abrahã god ge † gehoor.
eft heeft/ eñ tis hẽ tot rechtuaerdicheyt gerekẽt. Aldus gene.15.b
eet ghi dat/die wtet geloef zijn/dz zijn Abrahãs kinderẽ.

Eñ die scriftuer voersiende/dat God den heydenē wte
† Abrahe geloef rechuaerdich maeckt/soe heeft hi eerst een blyd
te kennē boetsap tot Abraham gedaen(seggende) In v sullen all
gegeuen heydens gebenedijt wordē. Aldus die wtet geloef zijn/ di
geñ.22.d worden met den getouigē Abraham gebenedijt/want a
die wtē werckē des wets zijn/die zijn ondr worpē de xmal
deu.17.d ledidige/want daer staet ghescreuē Vermaledijt is alle/di
niet en blijft/in al tgeen datter gescreuē is/ int bouck de
wets/om dat te doen. Eñ dat wten wet niemāt gerech
uaerdicht en wert bi God/dat is openbaer/wāt die rech
Abac.2.a. uaerdige sal wtet geloef leuē/mer die wet en is niet wt
geloef/mer die dat geen(dat si gebiet)doet/ die mensch s
daer in leuē. Christus heeft ons verlost van die vermal
didinge des wets/als hi voer ons ghewordē is vermal
Leui.16.a didinge/want daer staet gescreuē. Vermaledijt is alle d
Deu.21.d geē/die int hout hang/op dat die gebñdidinge vā Abrah
in die heydēs comen soude/ doer Cristum I E SVM op
wi den belofte des geests ontfanghē souden/ doer tgelo
Broeders/ ic spreeck nadē mensch. Al ist eens mensch
testament / nochtans ist dattet ghepresen is/niemant e
verwerptet/of en doeter wat toe. ✠ Voert Abraha
zijn beloftenissen geseyt/eñ zijn saet/hi en seyt niet/ end
zijn saden/als van veel/mer als van een/eñ in v saet twe
is Christus. Eñ dit seg ick/ dat testament(dat) eerst gh
uestiht is van god in Christo/dat en maect die wet nz
niet/die nae vierhondert ende dertich iaer begonnē hee
om die belofte verloren te maecken / want is wt dye w
dat eerfenis/soe en ist nu niet wt die beloftenis/ mer go
heestet Abraham doer die beloftenis gegheuen
Wat is dan die wet(antwoert)om die ouertredinghe

ſi daer toe geſet/tot dattet ſaet quame/die welke beloeft
ns(eñ die wet is)gheordineert doer die enghelen/in die
lt des middelaers. Eñ een middelaer en is niet van een
r God is een. Js dan die wet teghen die beloftenissen
ods? Geensins/want waert ſaeck datter een wet ghe=
uē waer/die welcke leuent maken mochte/ ſo ſoude die
hteruaerdicheyt voerwaer wt die wet weſen/ mer die ſcri
ſer heeftet al onder die ſonde beſloten/op dat die belofte
wtet geloef IESV Christi gegeuē ſoude werdē den
ouigē. * Voert/eer dattet geloef quam/ſo werdē wi
der die wet bewaert/beſloten zijnde tot dat geloef dat=
t geopenbaert ſoude werden.

ier om heeft die wet onſe Kindermeeſter geweeſt tot
riſtum. op dat wi doer tgeloeff gerechtuaerdicht ſou=
werdē/mer nae dattet geloef geromē is/en zijn wi niet
er ond die kindermeeſter/wāt ghi ſijt allegad kinderē
ods/doer tgheloef in Chriſto IESV/ wāt alle ghi die
oopt ſijt in Christo Jesu/hebt Chriſtū aēghedaen/
er is geē iode noch grier/daer is geē knecht noch vrie/
r is mā noch vrou/wāt ghi ſijt allegader eē in Chriſto
SV. Eñ iſt ſaer dz gi Chriſto toehoert ſo ſijt ghi Abra
ſaet/eñ na die belofte/erfgenamē

kidermeeſter/ dz is die ionge kid ſtiert ofregiert met haer ōgaende

Dat.iiij. Capit.

[Nde ic ſegge ✠ ſo lange als die erfgenaē eē kint
is/ſo en ſceelt hi nz vā een knecht/als hi(nochtās)
llē die heer is/mer hi is ōd voechdē eñ huyſmeeſters
r tijt toe ſo die de vad voergeſcict heeft. Aldus wi oeck
wi kinderē warē/doe warē wi onder die elementē des
elts/tot knechtē gemaect/mer na dz die volheyt des
geromē is:ſo heeft god ſinē ſoē wtgeſondē ghebozen
en vrou.onder worpē die wet/op dz hi dē genē die ōd

de wet warē/ verlossen soude/ op dat wy doer verkiesingh
Abba dat is vader trecht van kinder vercrighen soude. Eñ wāt ghi gode
kinderē sijt/ so heeft God den geest sijns soens wtgeson
dē in uwe herten roepende. Abba vader. Aldus en sijt ghi
nu geen knecht/ mer een soen/ eñ ist (dat ghi sijt) een soe
so sijt ghi oec erfgenaem goods doer Christum. *

Mer doe ghi god niet en kende/ doe diende ghi den gh
nē/ die van naturē geē Goden en zijn. Mer nu nadema
(ghi sijt) God kēnende of lieuer/ bekent vā god/ hoe we
ghi weder om gekeert totten crankē/ eñ armen elemētē
die ghi weder om vā niewē op dienē wilt? Ghi ondhou
daghen eñ maendē/ eñ tijdē eñ iaren Ic sorch van v/ dat
bi auentuyer te vergeefs bi v gearbeyt hebbe. Broeder
weest als ic/ want ic ben als ghi.

Broeders ick bid v/ ghi en hebt mi niet quaets gedaen
ghi weet dat ic doer crancheyt des vleysch v eerst teua
gelium ghepredict hebbe/ eñ mijn veruolginghe die inde
vleysch was/ en hebt ghi niet veracht/ noch versmaet/ m
ghi hebt mijn ontfangen als een Engel goods/ als Chr
stum IESVM. Wat is dan v salicheyt? wāt ic geef v g
tuych/ dat haddet mogelic gheweest/ ghi soudt v ogen w
gedopt (eñ) mi gegeuē hebben/ ben ick hier om v een vi
geworden/ v de waerheyt sprekende?

Sy achteruolgē v niet wel/ mer si willen v wtslutē/ o
dat ghi hoer achteruocht. Tis goet te achteruolgen alt
int goet/ eñ niet alleen/ als ic teghenwoerdich bi v ben.

Mijn kinderen/ die ic weder om begere te baren/ tot
Christus in v gestelt wordet/. Eñ ick woude dat ic nu b
Tic worde beschaemt v waer/ eñ mijn stem veranderē (mochte) want mijn o
brekt raet onder v

Segt mi/ ghi die onder die wet wesen wilt/ en hoert ghi
n seluen wet niet. ✠ want daer staet gheschreuē/ dat
braham twee sonen hadde/ een wtē dienstmaecht: eñ een
ten vrie wyf. mer die geen die wten dienstmaecht ghe= geñ.16.a
ren is geweest/ die is naden vleysch ghebore gheweest eñ.21.a.
er die wten vrie(wyf/ die is) doer dye beloftenis/ twelc bispraeck
er een byspraeck gheseyt is/ want dit zijn die twee testa= dat is/ als
menten/ eñ teene vā die berch Syna/ die tot eygedō voert mē āders
engt/ welcke is Agar/ wāt † Agar is een berch vā Sy= meēt dan
in Arabia/ eñ si is ontrent dat nu Hierusalen ghenoēt die woer=
rt/ eñ si is eygen met haer kinderen dē luydē.
Mer die Hierusalē die bouen is/ die is vri/ die onser alre †Sinais
oeder is/ wāt daer staet ghescreuē. Verblijt v onvrucht eē berch.
re/ die niet en baert/ roept eñ crijt ghi die niet beuruchst
zijn veel meer kinderē zijder vā die verlatē vrou/ dā van
gheen die een man heeft. Eñ broeders wi zijn kinderē esay.54.a
belosten na Isaac.
Mer ghelikerwys doe/ die geen die naden vleysch gebo
was/ veruolchde dē ghenē die naden geest geborē was
oe nu oec/ mer wat seyt die scrifiuer: Werpt den diēst=
echt wt/ eñ hoer soen/ want die dienstmaechts soen en
geē erfgenaem wesen met die soen des vrien vrouwe gene.21.a
er om broeders/ wi en zijn niet des dienstmaechts kin=
ren/ mer des vrien vrouwe. ¶ Dat.v. Capittel.

Aldus in die vriheyt/ doer welcke Christus ons ver
lost heeft/ staet * eñ wert niet weder om behā=
mettet Juck des eygedoems. Siet ic Paulus segge
dat ist saer dat ghi besneden wert/ soe sal Christus v nz
n. Eñ ic betuyghe alle mensche die hem seluen besni
dat hi sculdich is die ghehele wet te houdē/ Christus

is v te vergeefs geworden/al die inde wet ghererhtuaer
dicht wort/ Ghi sijt van die gracie gheuallen. Wāt wi
doer den geest/ wtet gheloef/ den hoep des rechtuaerdi
heits verwachtē. Wāt in Christo I E SV/ noch die besn
dinge en helpt niet/ noch die onbesnidenis/ mer tgeloe
doer die liefte werckende Ghi liept wel/ wie heeft v be
†onderda dert/ dz ghi de waerhz niet † gheloue en sondt? Seker de
nich sout onderwijs en is niet vā den geenē die v roept. Een wey
nich suer deech versuert den heelen hoep deechs.

✠ Ick betrou van v inden here/ dat ghi anders nz gh
uoelen en sult. Mer die v verstoert/ die salt oerdel dragh
wie dat hi sy. Ende broeders/ ist dat ick noch den besni
nis predicke/ wat lide ick noch veruolghinghe? Aldus
is die scandalizarie des cruys te niet. Och/ of sy oec ofg
sneden worden (wt v) die v doen twyfelen. Want bro
ders/ ghi sijt tot vryheyt gheroepen/ alleen (wacht) d
ghi die vryheyt niet en geest/ tot een oersaeck/ den vleis
(te ghebruycken) Mer dient malcanderen doer die lief
Want alle de wet in een woert veruolt wert / als in d
Hebt lief v naeste ghelijck v seluen. Ist saeck dat gy m
canderen bijtet/ eñ verslindet/ siet/ dat ghi niet van ma
canderen opghegeten en wort.

Ende ick segge ✠ Wandert inden geest/ ende die b
geerlicheyt des vleys en sult ghi niet volbrenghen/ wā
tet vleysch begeert teghen den geest/ eñ die geest tegh
tvleysch Dese sijn tegen malcanderen/ dat ghi tself de
en moecht doen/ dat ghi wilt. Eñ ist dat ghi doer dē ge
geleyt wordet/ so en sijt ghi niet onder die wet. Voert/
wercken des vleysch sijn openbaer / welcke sijn dese/
†afgodē/ Ouerspel/ ōcuisihz/ onreynichz/ verwisselthz/ der † beel

ienst/venijn te geuẽ/viãtscappẽ/kiuagie/achteruolging/
ernicheydẽ/schel dingẽ/oplopingẽ/tvischeydingẽ/ hatic-
eydẽ dootslagẽ dronckenscappẽ brasserien/ eñ deser ghe
ijc. Vã welckẽ ic v te voer segge/als ick oeck voergheseyt
ebbe/dat die sodanige dinghen doen en sullen geen erf-
enaem vant rijcke Goods wesen. Weder om die vrucht
es geests is/liefte/vrolichz/vrede/ lijdsamicheyt/lanc
noedichz/vriẽdelichz/goethz/geloue/sachtmoedichz/ma
chz/abstinencie/suuerhz/ Teghẽ dus danige en is die
vet niet. Eñ die Christo toehoren/die hebbẽ hoer vleysch
ecruyst/met de ghebrekelichedẽ/eñ begheerten. *

¶ Dat seste Capittel/ ✠

IST dat wy doer den geest leuen/soe laet wy oeck na
den geest voertgaen. Laet wi niet begerich sijn na
del glorie/malcanderen terghende/malcanderen haten
e. Broeders/al waert saeck/dat een mensche in eenich
nisdaet geuallẽ waer ghi/die geestelike sijt/helpt op dus-
anigen indẽ geest des sachtmoedicheyts/ v seluẽ aẽmerc
ende/op dat ghi oeck niet ghetenteert en wort. Draecht
nalcander v lastẽ/eñ veruolt alsoe den wet Christi/ wãt
dat saer dat hẽ yemant laet dunckẽ/dat hi wat is/nae
ien hi niet en is/die bedriecht zijns selfs verstant Ende
et een yeghelic zijn werck proeuen/eñ dan sal hij in hẽ
luen glorieringe hebbẽ/en niet in een ander/want een
egelicke sal zijn eygen pack dragen.
Eñ die met een woert geleert wort/laet die mede deilẽ/
ĩ alle goet gemeen maecken den ghenen die hem leert
En dwaelt niet/God en wordt nyet bespot/ want al dat
en mensche saeyen sal/dat sal hij oeck maeyen/ wãt dye
zijn vleysch saeyt/die sal van dat vleysch verderffenis

mayen/mer die inden geest saeyt/die sal vandē gheest dat
eewighe leuen maeyen. Eñ in goet doen en laet ons niet
ophoudē/wāt wi sullen inden rechtē tyt maeyen/eñ niet
vermoeyt wesen. Hier ō als wi tyt hebben/laet wi goet
doen teghen alle(menschē)eñ mer aldermeest tegen dye
inwoenders des gheloefs.*.
Siet met hoedanighe brieuen ic v ghescreuen heb/met
mijn hant. Al die geen die [naet aensicht] behagē willen
naden vleysch/die dwinghen v besnedē te werdē/alleen
op dat si om tcruys Christi geen veruolginge en souden
lyden. Wāt die besnedē wordē/en houdē oer selue die wet
niet/mer si willen dz gi besnedē wert/op dz si in v vleysch
glorieren mogē. Mer tmoet verde wesen dat ic soude glo
rieren/dā int cruys ons heerē IESV Christi/doer wel
ken mi die werelt gecruyst is/eñ ic die werelt.*. Wāt in
Christo IESV en helpt niet die besnidinge noch die on
besnidinghe/mer een niewe creatuer. Eñ alle die gheen
die na dese reghel voertgaē/vrede si op hoer/eñ barmher
ticheit/eñ op Israel Goods. Voert an/en laet mi niemā
moeylic wesen. wāt ic die litteykenen ons heeren IESV
Christi draghe in mijn lichaem. Die gracie ons herē IE
SV Christi/si met uwen gheest/broeders Amen.
Si is ghesonden van Romen.

¶Hier beghint die Epistel die Sinte Paulus ge
sondē heeft tot die van Ephesien.
¶Dat eerste Capittel.

aulus een apostel IESV Cristi/doer die wille gods alle den heyligē welcke tot Ephesien zijn/en̄ alle dē ghelouigen in Christo IESV. Gratie si v en̄ vrede/van God onse vader/en̄ den here IESV Christo.

Gebenedijt si god/en̄ die vader ons heerē IESV Chri welcke ons ghebenedijt heeft/met alle gheestelike be dictie/in hemelsce dingen doer Christum. Ghelikē als ons wtuercoren heeft in hem/eer fondamētē des we ts gheleyt worden/op dat wi heylich soudē wesen/ en̄ berispelijc voer hē doer die liefte/welke ons voerschict eft/op dat hi ons verkiesen soude tot kinderen/doer IE VM Christum/in hem seluē/nae twel behaghen zijns ils/op dat die glorie zijn gratijs ghepresen wert/ doer elcke hij ons liefttal ghemaeckt heeft/ doer† den lieuen oen Christum) †sinen lieuen soen.

In welcken wi hebbē verlossinge doer zijn bloet(te we n)vergiffenisse der sondē/na die rijcdom zijns gratijs elcke hi ōs oueruloedich gedeelt heeft/in alle wijsheyt cloecheyt/want hi ons die verborgentheyt zijns wils eopenbaert heeft/na zij wel behagē/welc hi in hē sel n voer gheset hadde/tot eē volbrenginge des volheyts r tidē/op dat hi int geheel alle dinc verniewē soude doer hristum/en̄ tgheen dat inde hemelen is/en̄ dat inde aer (is)doer dē seluen/doer welcke wi oeck tot een erfdeel comē zijn/voergeschict zijnde doer zij voernemē/ doer iens cracht alle dingen gemaect wordē/na dat beuesti

ghen zijn wils/op dat wi zijn mogē tot lof zijns glorij
welcke te vorē in Christo gehoopt hebbē.
In welckē wi oec hopē/wāt wi dat woert des wara
ticheyts gehoert hebben/dat Enāgelium ws salicheyt
inden welcken na dat ghi oec gheloeft hebt/zijt ghi be
ghelt/doer den heylighen gheest des beloftenis/ welc
†pandt is een †arrest penninc ons erfs/tot een verlossinghe d
vercregē besittings/tot lof zijns glorijs.
Ēn daer om/als ic gehoert hadde/dat geloef dat in v
inden heere IESV/ēn die liefde tot alle heylighen/soe
houde ic niet op te dancken voer v/ēn v gedachtich te v
sen in mijn ghebeden/op dat god ons heerē IESV Ch
sti/de vader der glorien v gheuen moet de geest des w
heyts/ēn des openbarings/doer die kennisse zijns self
ēn dat die oogen ws †verstants verlicht zijn/ op dat g
†herten weten moecht wat die hoep is/daer hi(v)toe gheroep
heeft/ēn hoe rijc die glorie des erfs in zijn heylighen(i
ēn wat die ouervloedighe grootheit zijns machts in
is/welcke ghelouen/na dat werc des crachts zijnre sta
heyts/welcke hi in Christo ghewrocht heeft als hi he
wt den doden verwecte/ēn doen sitten heeft/tot zijn re
rechter hant/in hemelscen dinghē/bouē alle heerlichey
ēn macht/ēn cracht/ēn heerscappie/ēn alle name die g
noemt wort/niet alleen in dese werelt/mer oec in die to
comende. Ēn hij heeft alle dinc onder zijn voetē gheset/
heeft hem gegeuen eē hoeft(te zijn)ouer alle[dinc/dē]v
gaderingē/welcke zijn lichaem is/ēn een vuollinghe d
gheens die alle dingen in alle dinghen veruolt.

¶ Dat.ij. Capittel.

E Nde hi heeft v leuēdich gemaect als ghij do

aert/dē misdadē eñ sondē/in welcke ghi wel eer gewā=
lt hebt/na die loep deses werelts/na dē prinsch welcke
e macht heeft des luchts/die eē geest is/nu indē †rebel=
n kinderē werkende/onder welckē wi alte samē wel eer
andeldē/in die begeerlicheydē ons vleysch/ doende dat
heen dat den vleysch eñ hert luste/ eñ wi waren wt der
atuerē kinderē des torens/gelijc oer al die ander.
Mer god die rijc is in barmhertichheit/doer zijn groote
efte doer welcke hi ons lief gehat heeft/oer doe wi doet
aren/doer die misdadē/die heeft ons leuēdich gemaect.
et Christo/ Doer die gracie zijt ghij salich gemaect/eñ
eeft (ons) oer mit hem verwect/eñ heeft te samē mit hē
en sittten/onder die hemelsche (gheestē) in Christum
ESVM. op dat hi in die toecomēde tiden toonē soude de
rote oueruloedicheit zijns gracijs doer die minlickheyt
t ons doer Christum IESVM. Want doer die gracie
jt ghi salich ghewordē/doer tgeloue/ eñ dat niet doer v
is goods gaue/niet wt dē werckē/op dat niemāt en glo
eert. wāt wi zijn werc zijn/gescapen in Christo IESV
t goede werckē/die welcke bereyt heeft/ op dat wi daer
wandelen souden.
Daer om weest gedachtich/dz gi voertijts heydēs (we
nde) indē vleysce worde gehietē onbesnidinge vā tgeen
atter gehietē wort besnidenis/indē vleysche/welcke met
andē geschiet (eñ) dat ghi in dien tidē waert sonder Chri=
o/verureēt vā die burgerscap vā israel/gastē vā die testa
ientē/der beloftenisse/geē hoep hebbēde/ eñ sonder god
esende inde werelt. Mer nv doer Jesum Christū/gi die
oertijts verde waert/sijt na bi gewordē doer dbloet Cri
ti. ¶ Want hi is onse vrede/welcke wt alle beyde een

†mistrou
wenden

ghemaect heeft/eñ heeft werh genomē dat middelschu
(als te wetē) die viantschap/doer zijn vleysch/ dē wet de
ghebodẽ/die in schriften ghestelt was/of doende/op da
hi twee tot een mensch scheppē soude/in hem seluē vred
makende/op dat hi God versoenē soude/alle beyde in een
lichaem/doert cruys/als hi die viantscap te niet ghedaen
hadde doert cruys/eñ comēde heeft hi v vrede vercōdicht
v die verde waert/eñ die gheen die na bi(warē)
Eñ want wi doer hem een toegant hebbē/alle beyde in
eenē gheest totten vader. ✝ So en syt ghi nv geē gaster
eñ inwoōders/mer mede burgers der heyligen/eñ huy
ghesin goods/op getimmert opt fondament der aposte
len/eñ prophetē/de selue IESVS Christus dē houcsteen
wesende/in welckē/so wat timeragie daer an geset wor
die wascht tot eenē heyligen tempel inden heer/indēwel
ken ghi oer mede ghetimmert werdt/tot een woningh
goods inden gheest. *

¶ Dat.derde Capittel.

Daer om ic Paulus gebonde ben in Christo IESV
voer v heydenē. Want ghi hebt gehoert die wtrey
kige vā die gracie goods die mi gegeuen is tot v(profijt)
Dat hi mi na die opēbaringe/die verborgenthz bekent ge
maect heeft/gelikerwijs ic voerghescreuē hebbe opt cor
ste/wt welckē ghi lesende verstaē moecht mijn kennisse
in die verholentheyt Christi/dwelc in anderē tiden de kin
deren der menschē niet bekent gheweest en is/ghelyker
wijs nv openbaert is/zijn heilige apostelen eñ prophet
doer den gheest/op dat die heydenen mede erfghenamen
zijn/eñ vā een lichaem/eñ mede deelachtich zyns belofte
nisse in Christo/doer dat Euangelie/wiens dienaer ic g

orden bin/na die gaue vā dye gracie goods/welcke my
geuē is/na die werckinge sijns crachts.
Ni die alder minste der heyligē/is ghegeuen dese gra
/dat ic verrondighen soude doert Euangelie onder die
ydenē/dē ongrondeerlikē rijcdom Christi/ eñ dat ic int
ht brengē soude allen(mensche)wat die gemeenschap
s verborgentheyts is/dwelc verborghē was van (lan
e)tiden in god/die welcke alle dinc geschapē heeft doir
su Christum/op dattet nv bekent worde/dē ouerheidē
machtē in die hemelsche(geestē) doer die vergaderinge
seer menigerhande is/die wijsheyt goods na die voer
ickinge der tijden/welcke (wijsheit)hi gemaect heeft
Christo Jesu onsen heer/doer welcken wi hebbē stout
t/eñ een toeganc met betrouwen/dye welcke is doer
geloue van hem. ✠ Waer om ic beghere/dat ghi v nz
verslaet/om mijn tribulacien/die ic voer v lide/die wel
o glorie is.
ier om buyge ic mijn knien tottē vader ons heerē Je
Christi/vā welcke alle vaderscap in hemelen eñ in aer
ghenoemt wort/op dat hi v soude geuē na die rijcdom
ns glorijs/dat ghi met cracht gheuesticht moecht we
/doer sinē geest/inden binnēsten mensch/op dat Chri
s doer tgeloue in v hertē mach wonē/eñ doer de liefte
gewortelt eñ in gefundeert wordē/op dat ghij moecht
gripen met allen heyligē/wat die breethz is eñ lancthz
diepheyt/eñ hoecheyt/eñ bekennē/ die oueruloedighe
de des kēnisse Christi/op dat ghi veruolt moecht wor
n alle volheyt goods.
Eñ den ghenen die oueruloedich doen mach/meer dan
ghene dat wi begherē of verstaen na die cracht dye

in ons werckẽde is. Hẽ si glorie in die vergaderinge doer IESVM Christum/in alle outheyden vã tiden der tiden Amen.* ¶ Dat.iiij.Capittel.✠
ALdus vermane ic v/ic gebondẽ wesende indẽ heer op dat ghi waerdichlijc wandelt/als v roepinghe wteyscht/doer welcke ghi gheroepẽ sijt/met alle oetmoedicheyt/ẽn sachtmoedicheyt/ẽn lancmoedicheyt des herten/malcanderẽ verdragende/doer die liefte naerstich zijnde/om te houdẽ enicheit des geests/doer den bant des vredes. Een lichaem/ẽn een geest/ghelijckerwijs ghi oec geroepen sijt/in een hope ons roepings Een heer/een gheloef/een doepsel/een god/ẽn vader van allen/diewelcke is ouer alle/ẽn doer allen/ẽn in v allen Amẽ.*
✠ Ẽn een yegelijc vã v is gracie gegeuen na die mate des gheuinghe Christi/waer om dat hi seyt/als hi omhoech opclam/so heeft hi die geuangenisse gheuanghen
psal. 67. gheleyt/ẽn heeft de menschen gauen ghegeuẽ/wert dat hi is op gecommẽ/wat ist/ dan dat hi eerst nedergecommen was/in die laechste deelen des aerdẽ: Die ghene die neder gecommẽ is/dz is die selfde/ die oec op gecommẽ is bouen alle hemelen/op dat hi alle dinc vuollẽ soude.
Ẽn die selfde heeft ghemaect/dye sommige(te wesen) Apostelen/ẽn dese prophetẽ/ẽn die Euangelisten/ẽn dye ander herders ẽn leerders tot stichtinghe der heylighen tot een werc des aendiensts tot een stichtinghe des lichaems Christi/tot dat wi alle gader comẽ tot enicheyt des gheloofs/ẽn kennisse des soen goods/ tot een volmaeckt man/tot een mate des vollen outheyts Christi. * Op dat wi niet meer kinderẽ en zijn/die waggelen ẽn omgheleyt wordẽ/met alle winden des leerings doer loeshz der

nschē eñ schalcheit daer sy ons mede an comē/op dat
ns bedriegen mochtē.
Mer die waerheyt volghende inde liefde/ so laet ons
wassen doer alle dinck in hem/die welcke thooft is/te
en Christus. Indē welckē ist saer/ dattet geheele lich
vereenicht wesende/eñ te samen hanghende doer al
emeēschap des diensts/na dwerc van een iegelijc deel
yn maet/so maectet een wasdom des lichaems in een
htinge van hem seluē doer die liefte.
Aldus segge ic dat/eñ ghetuyge doer den heere.op dat
hier na niet en wandelt/gelijckerwijs die ander hey-
dē wandeldē/in die ydelheyt hoers hertē/want sy een
donckert verstāt hebbē/vervreemt zijnde van dleuen
Gods/om die onwetenheit die in hoer is/eñ verblinthz
der herten/welcke na dat si daer toe ghecomen zijn/
i hem niet meer en bedroefdē(vā hoer sondē)so heb-
si hem seluen ouer ghegheuē tot onsuuerheit/om te
alle onreynicheit met groter begeertē/ mer ghij en
Christū also nz geleert/ist saer dz ghij hem gehoert
.eñ ghi in hem geleert syt/gelikerwijs die waerheit
ESV is. Dat ghi oflegt na die eerste wandelinghe
udē mensch die welcke verdoruē wort/na die begeer-
eydē des dwalings. ✠ Eñ dat ghi vernieut wordt
dē geests ws verstants/eñ anghedaē wort een nieu
sch:die na God gheschapen is:doer die rechtuaerdic
eñ heylicheyt des waerheyts.waer om/dye laghen Psal. 4
ggende:so spreect die waerheyt een yghelijc synen
ten/want wi zyn malcanders leden. Wort toernich
sondicht nz en laet die sonne niet ond' gaē op v toer
eit/eñ geuet oec gheen plaets den besculdigher.

Die daer stal/en laet hem niet meer stelen/mer laet hi
lieuer arbeydē/ met zijn handē werckende/tgeen dz goe
is/op dat hi mach mede deylen/den ghenē diet ghebrec
heeft. *

Alle vuyle woert/en laet niet wt v mont gaen/maer is
†des ghe loofs. datter eenich (woert) goet is tot stich[illegible] †alst vā nod
is/op dattet gratie geeft den ghenē diet hoorende is. En
en bedroeft niet/den heilighe geest Gods/doer welcke
ghi besegelt zijt/tot den dach des verlossings. Alle bitte
heyt eñ op gheblasenheit/eñ toernicheit/eñ roepingh
eñ quaetsprekenheyt laet van v ghedaen wordē/ met all
quaetheit. Mer weest tot malcanderē vriendelijc/barm
hertich/malcanderen toegheuende/ ghelijckerwijs oec
God doer Christum v toe gegeuen heeft.

¶ Dat. v. Capittel ✠.

ALdus weest Gods nauolghers/als lieue kinde
ren/eñ wandelt inde liefte/gelijc oec Christus ō
oec lief ghehadt heeft/eñ heeft hem seluen ouergeleuert
voer ons/tot een gaue eñ offerhande/God in een goed
roke. Voert/oncuysheit/eñ alle onreynicheit/eñ gierich
en laet onder v niet ghenoemt wordē/alst den heylighe
betaemt/ost dorperheyt/of sotte clappagie/of geckernie
die niet en betamē/mer lieuer dancsegginge. Want ghi
dat weet/dat alle ouerspeelder/of oncuyscher/of gierige
die welcke is een dienaer der †beelden/en heeft geen erue
† afgodē. int rijc Christi/eñ gods. En laet v niemāt bedrieghen
met ydelen woerdē/want hier om coemt die torē Gods
†mistrou wende in die †ongehoersamige kinderē. Aldus/en weest hoerde
niet deelachtich. Want ghij waert wertijts duysterni
mer nu licht inden heere.

Wandelt als kinderen des lichts/ want die vrucht des
geests is in alle goetheit/ende rechtuaerdicheit eñ wa-
rchtirheit. * (Weest)proeuende/wat den heer aẽge-
nem is/eñ en hebt geen gemeẽscap mettẽ onvruchtba-
werrcken des duysternis/mer straftse lieuer. Wãt tge
dat heymelicken van desen ghesciet/ is oec scandelijkẽ
segghen. Mer alst altemael vandẽ licht wtghebrocht
werdẽ/soe salt openbaer worden/ want al wat open-
er gemaect wort/dat is licht waer õ dat hi seyt. Wort
acker ghi die daer slaept/eñ staet op vandẽ doden/ ende esai.60.a
hristus sal vtopenbaren. †verlichtẽ
† Aldus/siet broeders hoe dat ghi voersichtelick wã
lt/nz als dwasen/mer als wijse† de gelegenthz waerne †v tijt
de/want die daghen quaet zijn. Daer om en weest niet
wijs/mer verstaende wat die wille des heeren is/ende
wort niet dronckẽ in wijn/daer weeldicheyt in is/mer
t veruolt van die heylige geest/sprekende in v seluen
r psalmẽ eñ lof sangen/eñ geestelike liedekens/ singẽ
eñ spelende in uwer herten/den heer danckende altijt
n alle dinghen God/eñ den vader/ indẽ naem ons hee
IESV Christi/ onderdanich wesende malcanderen/
een den anderen in die vreese† Goods. * †Christi
aet die vrouwẽ haren mannẽ onderdanich wesen/als
heere/want die mã is thooft des vrous/ gelijckerwijs
ristus oec thooft is des vergaderings/eñ die selue is/
dẽ lichaem salicheit geeft. Aldus gelikerwijs die ver ga-
inge Christo onderdanich is/ also laet oec die vrouwẽ
ren mannẽ onderdanich zijn in als Ghi mannen/hebt
ẽ wijuen lief/gelikẽ oec Christus die vergaderinge lief
hadt heeft/eñ hẽ seluẽ ouergeleuert heeft voer haer/op

dat hi hoer heylich maken soude/gereynicht met die wasschinghe des waters / doert woert/ op dat hy hoer soude maken een gloriose vergaderinge/ hẽ seluen gheen vlecke hebbende/noch rimpele/noch enige vã dien/mer op dz si heylich soude wesen eñ onstraffelic.

Alsoe zijn die mannen haer wijuen sculdich lief te hebbẽ als haer eyghen lichamẽ. Die zijn wijf lief heeft/ die heeft hẽ seluen lief/ want niemãt en heeft oeyt zijn selfs vleysch gehaet/ mer hi voetet/ eñ hauentet/ geliken die heer oeck die vergaderinge (voedt) want wi zijn leden des seluen lichaems/ wt sinen vleysche eñ sinẽ gebeentẽ. Hier om/ om de
Gen.2.d. se sake/ sal die mensche vader eñ moeder laten/ eñ sal bi zijn wijf geuoecht worden/ eñ wt twee sal een vleysch wordẽ. Dat is een grote verborgentheyt/ mer ic spreec van Christo eñ van die vaderinge. Alsoe schickt v oek een yeghelic/ dat elck sijn wijf lief heeft/ als hem seluen/ eñ dat wijf sal die man vreesen.

¶ Dat seste Capittel.

Exo.20.b. Kinderen weest onderdanich uwẽ ouders/ indẽ heere/ want dat is behoerlick. Eert v vader ende moeder/ dwelck is deerste ghebodt in die belostenis/ op dat v wel si/ ende lanck leuende inder aerden. Vaders en tercht v kinderen niet tot toernicheyt/ mer voetse op doer leeringhe ende straffinghe des heeren. Knechten weest onderdanich den ghenen/ die heren zijn naden vleysche/ met vreese ende beuinghe/ met simpelheit ws herten/ als Christo niet naet oech dienende/ als den menschen begherende te behaghen/ mer als knechten Christi/ doende dat god wil wter herten met goetwillicheyt/ den here dienende/ ende niet den menschen/ wetende dat een ygelijcken/ tgoet dat

ghedaen heeft/ontfangen sal van God/of hi knecht sy
B vrye. En ghi heren/doet dat selue teghen hoer/dreyge-
enten latende/wetende dat hoer ende v selfs here oer
de hemelen is/ en bi hem en is gheen aensien van per-
sen.

✠ Voert an mijn broeders/weest starck doer den here/
doer die macht zijns starcheyts/treckt an alle die wapē
zhe goods/op dat ghi moecht staen teghen die anlopē
s duuels/wānt ons en is geen strijt tegē bloet en vleisch
er tegen die heerscappiē en machten/ tegē die herē des
werelts (en) regierders des duisternis van dese tijt/ tegē
geestelike scalheydē/inden hemelsche dingen/daer om
emt an/die heele wapeninge goods/ op dat ghi moecht
derstaen indē quadē dach/ en † staen. als alle dinck vol † in allen als de per ferte te staen
C chtis.

ldus staet/v lendē opgeschort zijnde/ met eē ghecierde
:del/doer die waerheit/en angetogē/ met die borstplaet
s rechtuaerdicheyts/ en met die voetē gescoeyt /op dat
i bereyt sijt/tot dat Euāgelie des vredes/bouen al an-
nomē hebbende/ de schilt des geloefs/doer welcke ghi
echt alle die vuerige gescuttē vā die quade (viāt) wt doē
neēt dē helm des salicheits/en tswaert des geest/dwelc
lat woert goods. ✱ In alle smeken ende verbidden
alle tijt biddende/indē geest/en † daer toe wakende/met † in dien
: stadichz en ꝯbiddinge voer allē heyligen/ en voer my
dat mi twoort gegeuē wort/ int opdoen mijns monts/
vriheyt/op dat ic bekent make die ꝯborgentheyt † mijn † des
D angelijs/van welcke ick beuel hebbe inde kettinghe
dat ic daer vri in sprekē mach/gelikent van node is dat
preke.

Eñ op dat ghi wetẽ moecht/ tgeen dat mÿ aẽgaet wat
ick doe/ van als sal v doen wetẽ Tychicus/ die lieue broe
eñ trouwe dienaer indẽ heere/ die welcke ic daer om tot v
gesondẽ hebbe/ op dat ghi wetẽ soudt van onsen din-
gẽ/ eñ dz hi v herte vertroesten soude. Vrede si den
broederẽ eñ liefte/ metten gheloue vã god die
vader/ eñ dẽ here IESV Christo. Gracie
si met alle die lief hebbende zÿ/ onsen
here IESVM Christum met
puerheyt Amen.

Ghesonden van Romẽ/ tot die van Ephesien doer
Tychicum.

Hier nae volcht die Epistel/ die Sinte Paulus ghe-
sonden heeft/ tot die van Philippen.

¶ Dat eerste Capittel.

Aulus ende Timo
theus/ dienaers IESV Christi.
Alle heylighẽ in Christo IESV
die daer te Philippen zÿn/ met die
Bisscopen eñ Diaconen.
Gracie si v eñ vrede/ vã God on-
sen vader eñ dẽ here Jesu Christo
Jck danc mÿ god/ in alle gehoghenisse vã v / altÿt in al-
le mijn gebedẽ voer v allẽ/ met blÿscap mÿ ghebet stortẽ
de/ dat ghi gecomẽ sijt in die gemeenscap des Euangelÿ

anden eersten dach/tot deser tijt toe. ✠ seker hebben
/dat die geen/ die in v een goet werc begonnē heeft/ dz
olbrengē sal in dien dach Jesu Christi/ gelijc als mij be
oort/dat ic dat vā v allen gheuoelē sal/ daer om dat irk v
b int herte/eñ in mijn bandē/ eñ in dye bescherminge eñ
uestinge des Euāgelijs/ wāt gij mi al sijt me deelach
h des gracien.
Wāt God is mijn getuych/hoe dat ic v al begeer/ in dye
tmatē Jesu Christi. Eñ dat bid ic/dz v liefte noch meer
meer ouervloedich wert/in kēnisse eñ in alle verstant
dz ghi moecht ondersoeckē/wattet beste is/op dat ghi ō
smet sijt/eñ sodanich dat ghi niemāt tot ergernis en
/totten dach Christi/vervult zijde met vruchte des recht
erdicheits/welcke ons ghescthiet/ door Jesum Christū
glorie eñ tot prijs Goods. ✱.
Voert broeders soe wil ic dat ghij weet. dat geē/dat my
hoert is/ dat is meer gesciet tot profijt des Euāgelijs/
oe dat mijn bandē openbaer geworden zijn in Christo in
geheele vierstael eñ alle anderē (mēschen) Eñ datter
l vā de broeders betrouwēde op mijn bandē inden heer
heureest daer dorvē preken. Die sommige door haet eñ
istinghe/ die sommighē preken Christū door een goe
wil/ die sommighe verrondigen Christum wt twiste
t reynlic/menende mijn gheuanghenis meer last an te
ngē. Weder om die ander wt liefte/wetende dat ic tot be
rminge des Euangelijs ghesett ben.
Wāt wat ist? Nochtās in wat manier (dattet ghesciet)
si door orsaecke/ of door die waerachticheit. Christus
t nochtās verrondicht/eñ daer in verblide ick mi/ eñ oeck
ic mi verblijen/wāt ic weet dat mi dz comē sal tot salichz

doer v ghebet/eñ andieninghe des gheests Jesu Christi na die verwachtinghe eñ mijn hoep/dat ic in gheen dinc beschaemt en sal worden/mer met alle vriheyt/gelijcken altijt/also oec nv sal Christus groetghemaect worden/in mijn lichaem. Het si doert leuen/of doer dye doot/ want Christus is mi dat leuē/eñ die doot een profijt.

Voert.ist dat mi gheboert te leuen int vleysch / dat dinc is mi een vruchte des wercs/eñ wat ic kiesen sal/en weet ic niet. Want ic worde benaut wt dese twee/ begherende ontbonden te worden eñ met Christo te wesen/is veel eñ verde beter. Maer te bliuen int vleysch is meer van node om uwen wil. Eñ dat weet ic sekerlijck/dat ic bliuen sal/ eñ met v allen bliuen sal/tot v profijt eñ blischap des ge loefs/op dat v gloriarie ouervloedich wort/doer Christū Jesum/in mi/doer mijn wedercomst tot v.

Alsoe wandelt alle ghelijct behoerlic is dat Euangeli Christi/op dat of ic quaem/ eñ sage v/dan of ic van v bē eñ hoer vā uwen dinghen/dat ghi staet in een geest/in e siel/helpende dat strijende gheloef des Euangelijs. E en wilt in gheen dinc veruaert wordē vande tegen parti welcke(geloef)hoer is een oersaeck des verdoemenis/e v des salicheyts/eñ dat vā god. Want v is ghegeuē voe Christo/niet alleen dat ghi in hē gelouē/mer oec dat gh voer hem lijdt/den seluē strijt hebbende/welcken ghi ge sien hebt in mi/eñ nv hoert in mi.

¶ Dat.ij.Capittel.

Daer om isser enighe vertroestinge in Christo isser enighe solaes/des liesten/isser enighe gemeēscap des gheests/sijn daer enighe leetmatē eñ ontferminghe

veruolt mijn blischap/op dat ghi vā een geuoelē moget
sijn/die self de liefst hebbende/eendrachtelijcken/een dinck
gheuoelende/op dat daer niet en gheschiet doer twiste/of
doer ydel glorie/mer doer grōdelike oetmoedicheyt. Laet
een yghelijc meenē dat een ander beter is dan hi/ op dat
yemant dat sijn en acht/mer een yeghelijck dat eens an-
ders is.

✠ Want dus danigē toetreck si in v die in Christo Jesu
gheweest is/welcken als hi in die forme Goods was/en
heeft niet ghemeent dattet een roef was/op dat hij God
gelijc soude wesen/mer hi heeft hem seluen vernedert/eē
ghedaent des knechts ghenomē hebbēde/in die ghelike-
nisse der menschen ghesetwesende/eñ in die ghedaent ge
uonden als een mensche/ heeft hi sijn seluen veroetmoe-
dicht/werdende ghehoersaē totter doot toe/eñ totter doot
des cruces. Eñ daer om heeft hem god verheuē in die op
perste hoecheyt/eñ heeft hem ghegeuē een naem/welke
is bouē alle namē/op dat in die naem Jesu alle knye hem
buyghe/inden hemel/opter aerde/eñ inder hellen. eñ alle
tonghe belijdt/dat Jesus Christus een heer sij tot glorie
van God den vader. *

Aldus mijn liefstē gelijc gi altijt gehoersaē hebt geweest
nz alleen in mijn teghenwoerdichz/mer nv veel meer in
mi of wesen met vreese eñ beuinge. werct v salichz/wāt
god ist die in v werct/eñ op dat ghijt wilt eñ werct/ na eē
goet opset des gheests.

Doet alle dinc sonď murmurerē eñ twistinghe/ alsoda
nich/op dz niemāt vā v clagē mach/oer simpel wesende/
kiderē gods diemē nz straffē en mach/int middel des bo
sen eñ ꝑkeerde nacien/onď welkē licht als lichten in die

wereLt onderhouwēde datwoert des leuens/op dat ic glo
rieren mach inden dach Christi/dat ic niet te vergheefs
ghelopen en heb/noch te vergeefs ghearbeyt en heb. Eñ
oec ist dat ic gheoffert werde doer een offerhande/eñ een
sacrificie ws gheloofs/so verblide ic mi/eñ ic verblide mi
met v allen. Eñ om dat selue zijt ghi oec blide/eñ ghi ver-
blijt v met mi.

Voert hoep ic indē heer IESV/dat ic Timotheum cor
telijc sal seynden tot v/op dat ic blide mach zijn/ als ick v
staet kenne. want ic en heb niemāt die mijn ghelijc vā sin
is/die v dinghen naerstich waer soude nemē/wāt al souc
ken si dat hoer selfs is/eñ niet dat IESV Christi (is) Eñ
ghij kent zijn beproeuinghe/dat hij met mi ghelijck een
kint met die vader ghedient heeft int Euangelie. Daer ō
hope ic/dat ic dese senden sal/ter stont als ic mijn dingen
ghesien hebbe. Eñ ic betrouwe indē heer dat ic selue cor-
telijc comen sal.

Mer ic heb gemeent dattet vā node was tot v te seyndē
die broeder Epaphroditum mijn ghesel/eñ stalbroeder/
eñ v apostel/welcke my diende in mijn nootdrufticheyt/
want hij verlangde na v allen seer naerstich eñ was droe
uich/ouermits dat ghi ghehoert had dat hi siec geweest
is. Eñ sekerlijc hi heeft siec gheweest/also dat die doot na
was. Mer god heeft hē ontbarmt/eñ niet alleen hē/mer
oeck mi/op dat ic nz droefnis op droefnis hebbē en soude.

Aldus heb ic hem te naerstiger gesent/op dat ghi v we
der om verblydē soudt/als ghi hem siet/eñ dat ic vā droef
nisse ontslaghen soude wordē. Daer om ontfangt hē in
den heer met alle blischap/eñ die dusdanich zijn/dye hebt
in waerden/want om dat werc Christi was hi soe verde

ierome/dat hi alder naest den doot gheweest is/ nz ach
nde zijn leuen/op dat hi veruolken soude dat geen dat in
vē die nst tegens mi te weynich was.

¶ Dat.iij.Capittel.

Voert an broeders verblijt v indē heer/dat self de v
te scriuen/en verdriet mi niet/ ende het is v† goet
dchout die honden†schout die quade werckers†schout
besnidinghe/wāt wi zijn die besnydinge/welcke indē
geest god eeren/eñ glorieren in Christo IESV/ eñ en
trouwē niet in dat vleysch. Al ist dat ic oec betrouwe in
vleysch. Ist dat yemant anders schijnt betrouwen te
hben int vleysch/ic hebt veel meer/Besnedē sijnde op
achtē dach/een Jode wt die ofcoemste des geslachts
n Beniamin/eē Hebreeusch wtē Hebreen / nade wet
Pharizee/na die naerstichheyt veruolgende die verga-
inge goods na die rechtvaerdicheyt die in die wet is/
en ic ontstarflick.

Mer wat mi baet was/dat heb ic om Christus wil ge-
rent schade te wesen/mer oec/reken ic alle dinc scade te
vesen/ om die hoecheit des kennis Christi Jesu myns
hrs/om wiens wil ic alle dinc voer schade heb gheacht
hebt voer vuylnis gehoudē/op dat ic Christum mach
vinen/eñ op dat ic gheuondē werde in hem/niet hebbē
myn rechtuaerdicheyt wt die wet/mer die/die doer tge
geloef Christi is/welcke wt god is/een rechtuaerdichz
dr tgheloef/op dat ick hem mach kennē/eñ die crachte
s verrisenis/eñ die ghemeenschap sijnre tribulacien.
ic ghelijc worde sinen doot/ist dat ic in eniger manier
ch raken tot die verrisenisse der dodē.

iet dat ic nu begrepen heb of volmaeckt ben/maer ick

tvā node (margin)
tsiet (margin)

volcht/op dat ict oec mach ontfangē/ghelijc als ick oeck
ontfanghen ben/ van Christo Jesu Broeders ic en meen
niet dat ict noch vercreghē heb/mer een(doe ick)dat ach
ter rugghe is/vergeet ic/arbeydende nae tgheen dz voer
mi is/na dat teyken dat voergeset is volge ic/tot die prijs
des opperste roepinghe Gods doer Jesum Christum
Aldus/wi al die perfeckt sijn/laet ons dit gheuoelen. Eñ
ist dat ghi wat anders gheuoelt/dat sal v God oec open
baren Nochtās tgheen dat wi vercregen hebbē/laet wy
gaen met een reghel/op dat wi eendrachtich sijn.

✠ Weest tsamen mijn nauolgers broeders/eñ neemt
hoer waer die so wandelen/gelijc als ghij ons hebt voer
een exempel. Want veel wandelter van welcken ic v dic
gheseyt heb/ende nv al screyende v seg/ vianden des crs
Christi/welckers eynde. verdoemenis is / welcker God
(hoer)buck is/eñ welker glorie in hare scaemte is/wel
ken ertsche dinghen waer nemen Want ons cōuersaci
is inden hemel / wt welcken wij oeck ons verlosser ver
wachten/den here IESVM Christum. welcke ons oet
moedighe lychaem vermaken sal/ Op dat hijt ghelijc
maeckt sijn gloziose lichaem/doer die macht met welck
hy hem ondervoorpen mach maken alle dinck. *

¶ Dat vierde Capittel.

†mijn Aldus mijn lieue broeders eñ wtuercoren † die blij
schap ende mijn croen staet alsoe inden heere be
mindt. Euodiam bidde ick/ende Syntychem bidde ick/d
sy eendrachtich sijn indē heere Seker ick bidde voer mij
gheuoerchde rechte suster/ Helpt die vrouwē die int euā

elie met mi ghestreden hebben/te samen mit Clemens
nde mit dye ander mijn medewerckers/welcker namen
jn in dz bouc des leuens.
Verblijt v inden here altijt.ende weder om segge ick
erblijt v† V stichticheyt sy bekent allen menschen/Dye
ere is na bi sijt van gheen dinck sorchuondich/mer in al
n bedinghen ende bidden met dancbaerheyt / laet v be=
eerten bekent worden by God. Ende die vrede Goods
ie te bouen gaet alle verstant/sal bewaren v herten eñ v
nnen doer IESVM Christum. *
Voert broeders / wat waerachtich is/wat eerlijck(is)
at rechtuaerdich (is)wat † reyn(is) wat † profitelijck † heylich
is)wat een goede naem (heeft) ist eenighe doecht / isser † lieflijck
enich lof/dat denckt/dat ghi dat gheleert hebt ende ont=
anghen ende ghehoert eñ ghesien hebt in my. Dit doet/
nde god des vreedts sal met v wesen. Ende ick ben seer
nden heere verblijt/dat nu ten laetsten weder om sterck
ewozden is/v sorchuoudicheyt voer my/in dat geẽdaer
hij sorchuoudich in waert/mer die bequaemhz en was
aer niet. Niet dat ic van ghebrers weghen spreeck/ wãt
n dat gheen daer ic in ben heb ic gheleert te vredẽ te we=
en. Jc can mij veroetmoedigen/ic can mi oec verheffen/
ouer al eñ in alle dinc ben ick gheleert)versaet te sijn eñ
e hongheren/oueruloedich te wesen/eñ gebreck te liden
lle dinc vermach ic doer† Christum die mi starct Noch= †die geen
ans wel hebt ghi ghedaen/dat ghi mede deelachtich syt
ewozden mijnre tribulatien.
Eñ ghi Philippensen weet/dat int beginsel des Euan

gelijs/als ic reys de vā Macedonien/gheen vergaderin
ge deylde mi mede in manier vā gheuē eñ ontfangē/da
ghi alleen. Want als ic oeck in Tessalonia was/eens e
anderwerf hebt ghi my ghesent dat vā node was/nz da
ic die gaue begheer/mer ic souc die vruchte ouervloedic
werdende vā uwē weghen. Nochtans so heb ic dat al on
fangen/eñ ic hebt ouervloedich/ic ben veruult na dat ic
ontfinc van Epaphrodito/dat vā v ghesondē was in ee
roke des welrukentheits/een anghenaem offerhāde e
behagelic god. Eñ minē god die salt veruullen wat v vā
node is/na zijn rijcdom met glorie doer Jesum Christū
Voert. god eñ onsen vader si glorie inder tyden der
tyden. Amen. Groet alle heylich in Christo
Jesu. Die broeders die met mi syn groe
ten v/alle heylighē groetē v/eñ alder
meeste die vant Keyser huysghe-
tuwen sin. Die gracie ons heren Je-
gheest su Christi met † v allen Amē

¶ Desen brief is gheschreuen wt Romen
Doer Epaphroditum.

¶ Hier na volcht die Epistel die Sinte Paulus ghe-
sonden heeft tot die van Colossen.

¶ Dat eerste Capittel

Aulus een apostel Jesu Christi/doer die wille Gods eñ Timotheus die broeder.

Den heyligẽ die tot Colossie zyn eñ ghelouighen broederẽ in Christo Jesu.

Gracie si v/eñ vrede van God
de vader[eñ den heere Jesu Ch[...]sto].
Wi dancken God/eñ den vader ons heerẽ Jesu Cristi
[...]jt vã v/als wi bidden/wãt wi ghehoert hebben v ghe
[...]k in Christo Jesu/eñ v liefte teghen alle heyligen/om
[...] hoep die v gheschirt is in die hemelen. Van welc ghij
[...]st gehoert hadde/doer twararhtighe woert des Euã
[...]ijs/twelc tot v gheromẽ is/ghelijcken alst oeck in dye
[...]le werelt is/eñ vrucht brengt/als oer in v/van dyen
[...]h of/dat gi gehoert eñ bekent hebt die grarie Goods.
[...]r die waerheit/gheliken ghi oer geleert hebt/ vã Epa
[...]pa onse lieue mede knecht/welcke is een ghetrou die-
[...]r Christi Jesu voer v/welc oer ons beduyt heeft uwe
[...]te die indẽ geest is.
Daer om/oer wi/vandẽ dach dat wijt gehoert haddẽ/
[...]nyet op gehoudẽ en hebbẽ voer v te biddẽ/eñ te beghe
[...]/dat gi veruolt mocht wordẽ(na)de kẽnisse zyns wils
[...]ulke geestelike wijsheyt eñ cloucheyt/op dat ghi waer-
[...]r wandelt(weer)dẽ heer/op dat ghi in allen behaecht
[...]ulke goede werc vruchtbrengende/ eñ wasschende inde
[...]nisse Goods/met alle starcheit ghestarct zijnde/nae
[...]nacht sijnre glorien tot alle verdrachlicheyt eñ lijdsaẽ
[...]t met blijschap ✠ danckende God eñ den vader die

ons bequaẽ gemaect heeft/ totten erf deel der heylighen int licht.

Welcke ons verlost heeft van die macht des duysternis/ eñ ouergeuoert heeft int rijck des soens/ sijnẽ lieuẽ/ door welcken wi verlossinge hebbẽ [door zijn bloet] vergiffenis d' sonden/ welc is tbeeld/ des onsienlikẽ Gods (eñ) de eerste gheboren van allen creatueren/ want door hem alle dinc gescapen is/ dat inde hemelen is/ eñ dat inde aerde is/ sienlicke eñ onsienlicke dinghen/ oft sijn Thronẽ/ of heerscappien/ of machten/ al zijse door hem/ tot hem gescapen/ eñ hi is voer alle dinc/ eñ alle dinc blijft door hem staen.

vergaderic dz is eccle sia ende wort ge meẽlic de kerck ge= noempt.

Eñ hi is thooft des lichaems/ des vergaderings/ welcke ist beginsel/ de eerste geboren wten doden/ op dat hi in allen dingẽ tuoerbaerste houdẽde si. * wãttet (dẽ vad') behaget heeft/ dat alle volheyt in hẽ wonen soude/ eñ dat alle dinck versoent soude werden tegens hem te vredẽ stellende/ door tbloet zijns cruys/ door den seluen (Christũ alle dinck) het si dat inder aerden/ of inde hemelen is.

Eñ v die voertijts verureemt waert/ eñ vianden/ na t'verstant in quade werken/ nu heeft hi v nochtans versoent/ int lichaem zijns vleysches/ door dẽ doot/ op dat hi v stellẽ soude heylich eñ onsterffelic/ eñ onsculdich in zijn teghenwaerdicheyt. Ist saer anders dat ghi blijft in tgeloof ghefundeert/ eñ stãtachtich/ eñ niet bewegẽ en wort vãden hoep des Euãgelijs/ twelc ghi gehoert hebt/ twelck gepredict is bi alle creaturẽ/ die onder dẽ hemel zijn/ vã welc (Euãgelie) ic een dienaer geworden ben.

Nu verblide ic mi/ van mijn tribulacien voer v/ eñ ic veruol touerloop der tribulacien Christi/ in mijn vleysch/ voer zijn lichaem/ twelc is in die vergaderinge. ✠ welcx verga=

dings ic een dienaer ghewoꝛden ben/na die schickinge
Gods/die mi gegeuen is(om)in v te veruollen twoert
Gods/tverboꝛgentheyt dat verholen gheweest is/ van
tiden of/eñ vande gheslachtẽ of. Mer nv ist openbaer
gewoꝛden zijn heylighen/welckent God heeft bekent
elen maken wat die rijcdom der gloꝛien van deser ver=
ghentheyt onder de heydens welc Christus onder v is/
(: daer is)die hoep des gloꝛie/welcken(Chꝛistum)wy
vrondighen/vermanẽde alle menschen/eñ leerende al=
menschen in alle wijsheyt/op dat wi alle menscen vol
rect stellen souden in Chꝛisto Jesu. * waer toe ic ar=
ede oec stridende na die werckinge des geens/die in mi
erct in cracht.

¶Dat.ij.Capittel.

Want ic wil dat ghi weet/wattẽ soꝛchuoudicheyt ic
hebbe van v/eñ vande gheen die tot Laodicia zijn
alle die mijn aensicht niet ghesien en hebbẽ int vleysch
dat hoer herten vertroestinghe ontfanghen/als wan
er si tsamen ghebondẽ sijn inder liefde/eñ in alle rijcdõ
vollen verstants(die daer is)in die kennisse des ver=
ghentheyt Goods/eñ des vaders/eñ Chꝛisti Jhesu
welcke (Chꝛisto)sijn alle schatten des wijsheyts/eñ
entheyts verboꝛghen.
Ende dat segghe ic/op dat v niemant en bedꝛiecht mz
tyle woerden/want al ben ic daer niet naden vleysche
chtans ben ick inden gheest by v/verblijdende eñ siede
oꝛdinancie/ende die vasticheyt uwes gheloefs tot Chꝛi
m. Hier om/ghelijcken ghi anghenomẽ hebt dẽ here
um Chꝛistũ/also wãdelt in hẽ/alsoe dat ghi in hẽ zijt
wottelt/eñ ghetimmert/eñ gheuesticht doꝛt gheloef

geliken ghi geleert sijt/ouervloedich zijde in dat(geloef)
met danckbaerheyt.

Philoso-phie/is liefte van dewijsh3

✠ Siet/datter niemãt en sy die v na hẽ treet doer de phi losophie/eñ ydele bedrieghinge na die insettinge der men schẽ/na die elementẽ des werelts/eñ niet na Christum.
✠ Want in hẽ woent alle volheyt des Godheyts lich amelick.eñ ghi sijt in hẽ veruolt/welcke thoeft is vã alle heerscapie eñ moghenth3/doer welckẽ ghy oeck besnede sijt/met die besnidenis die sonder handẽ geschiet/als gh wtgetoghẽ hebt dlichaẽ der sondẽ des vleysches doer die besnidenisse Christi/tsamẽ met hẽ begrauẽ sijnde doert doepsel/in welcke ghi oeck met hẽ tsamẽ opghestaẽ sijt doer tgeloef der werckinge Goods/welck hẽ vandẽ dode verwerkt heeft.

Eñ hi heeft v tsamẽ met hem leuendich ghemaect/als ghi doet waert doer die sondẽ/eñ doer die onbesnidinghe
tv uwes vleysches/met hẽ vergeuende tons alle sondẽ ✱
wtgedaẽ hebbende thantschrift dat tegẽ ons was/twelc ons teghẽ was doer schriftelike insettinghẽ/eñ dat heeft hi aen deen syde ghenomẽ(eñ heeftet)aent cruys gheue sticht/eñ heeft de heerschapien eñ machten beroest ghe toent/triũpherende van hoer doer hem seluen. ✱

Hier om/en laet v niemant cõscientie maken in spijs of in dranc/of een deel des vierdaechs/of niewe maents ofte sabbatẽ.welcke sijn eẽ schijn der toecomender dingẽ Mer
t3leyden dlichaem behoert Christo.Laet v niemant † den prijs õt rucken/willende doer oetmoedich3 / eñ geestelicheyt der enghelen/intredẽ tgheen dat hy niet ghesien en heeft.Te vergeefs opgeblasen/doer die wysheyt sijns vleysch/eñ niet vast houdende dat hooft/waer wt al dat lichaẽ doer

nsettinge eñ biuoeginge/opgerecht eñ gheuesticht/op
asscht een wasdom goods.
Hier om ist dat ghi gestoruẽ sijt met Christo/vã die ele-
enten des werelts/wat wort ghi/als in de werelt leuẽ
/mz scriftelike insettinge belast:(seggẽde)en raetet nz
itproeftet niet/eñ en handeltet niet/welcke alle vergaen † smaeckt
t misbruyc/na die gebodẽ eñ leringe der menschẽ/welc
hebben wel een schijn des wijsheits/door valsche gee
elicheyt/eñ oetmoedicheit/eñ quetsinghe des lichaems
et tot enige eer/tot veruollinge des vleys.

¶Dat.iij.Capittel. ✠

AL dus ist saec dat ghi samẽ met Christo verresen zijt
so soect dat bouen is/daer Christus aẽ die rechter
ant goods sittende is. Denckt(na)tgheen dat bouẽ is/
niet dat opter aerden is/want ghij ganselic gestoruen
t/eñ v leuen is verborghẽ met Christo in God/ so wan
er Christus geopenbaert sal werdẽ/v leuen(wesende)
n sult ghi oec met hẽ geopenbaert wordẽ in glorien. ✱
Hier om so doodet v ledẽ/die op aerden zijn/ouerspel/
reynicheyt/lusten/quade begheerten/ eñ ghiericheyt/
elcke is afgodie/õ welker willen die toern goods plach
comen op die kinderen des ongeloefs/onder welckẽ gy
ertijts gewandelt hebt/doe ghi hier in leefde
ler legt gi nu al dese of/toernichz/õwaerdichz:quacthz
alicksprekinthz/scandelikew oerden wt uwe mont. En
cht niet tegen malcander/ na dat ghi wtgetogen hebt/
n oudẽ mensch/met zijñ werckẽ/eñ ghi een niewe mẽsch
ngetoghẽ hebt/welck vernieuwet wort/totter kennisse
oods/eñ beelde des ghees/die hẽ ghescapẽ heeft waer
en man ende vrou en is/ waer gheen Grieck en is

Barbarus/ is eē die qualic gespraect is.
Sythais man of vrou wt Scythia.
†hebt
†Christi.
†dē heere

eñ Jode/besnidinge eñ onbesnidinghe/een Barbarus/
eñ Scyta/knecht eñ vrie/mer Christus ist al/in allen *
Aldus weest aengetoghē als wtuercoren Goods heili-
ghen/eñ beminde leden der ontfermhertichey den/vrien-
delicheyt/oetmoedicheyt / sachtmoedichz/lanckmoedichz/
malcanderen verdragende/malcanderē toegheuende/ist
dat yemant teghē den anderen een clacht heeft/gheliken
Christus v mede toegegeuē heeft/Alsoe ghi mede. Ende
bouē al dit/so† laet die liefte/welc is de bant des volmaert
heyts/eñ die vrede† Goods den prijs hebbē in uwe hertē
in welcke(vrede)ghi geropen sijt in eē lichaem/eñ weest
danckbaer.

Laetet woert Christi rijckelick in v woenen/met alle
wijsheyt. leert eñ vermaent malcanderē met psalmē eñ
louē eñ geestelike liedekēs / mette graci/singēde den here
in uwe hertē ✠ Eñ al wat ghi doet/mit woerden ofte
wercken/doetet altemael in den naem des heerē IESV
Christi/Danckende god eñ den vader doer hem.

Ghi wyuē/weest onderdanich uwe mānē/alst behoert
inden here. Ghi mannē hebt lief uwe wiuē/eñ en weest
niet bitter teghē haer. Ghi kinderē weest v ouderē onder
danich in allen/want dat dē here wel behaecht. Ghi va-
ders/en tercht v kinderē niet tot onwaerdichz/ op dat
sy niet cleynmoedich en wordē. Ghi knechtē/weest in al-
len gehoersaē/den ghenē/die herē sijn na den vleys/niet
schoen woert ooch dienende/als den menschē behagēde/
mer met simpelheyt des hertē† God vresende/ Eñ al wat
ghi doet/dat doet wter hertē/als den heer/eñ niet den mē
schē/wetende dat ghi vandē here ontfanghē sult dat loen
des erfs * [want ghi] dient den here Christo: Voert

die daer ongheliyck doet/die sal sijn ongheliyck draghen/
Want daer en is gheen aensien van personen bi god.
¶ Dat vierde Capittel.

Ghi heren/bewijst v knechten rechtuaerdicheyt en
gheliycheyt/wetende dat ghi oeck een heer inde he-
melen hebt. Houdt aen int ghebet/wakende daer in/met
danckbaerheyt/biddende te samen oeck voer ons / op dat
God ons die doer des woerts opdoe/en dat wi spreke mo
ghe/die verborgentheit Christi/om welcke ick oec ghebonde
bin/op dat ick dat openbaren soude/ghelikent van node is
dat ic spreer. Wandelt wijslic bi die van buyten sijn / den
tijt waernemende. Laet alle uwe woert sijn met gracie
(ende) met soudt ghemenget. op dat ghi weet hoe ghy een
ygheliyc moet antwoerden.

Hoe alle dinghen met mi staet/sal Tychicus v doen we — By soudt vstamen wijsheit
ten/die lieue broeder ende ghetrouwe dienaer ende mede-
knecht inden heere/welc ick tot v ghesonden hebbe/ hier
om/op dat hy weten mach hoe dattet met v is / ende ver-
troesten uwe herten tsamen met Onesimo den ghetrou
wen ende lieuen broeder/welc wt v is/van als sullen si v
beduyden hoe dattet hier staet.

Aristarchus mijn medegheuanghen groetet v / Ende
Marcus de neue van Barnabas/van welcken ghy hebt
gheboden ontfanghen Ist dat hi tot v coemt soe ontfanct
hem. En Jesus die ghenoemt wort iustus/welcke wten
besnidinghe zijn/dese zijn alle mijn medewerkers tottet
rijc Godts/die mijn een troest gheweest hebben. Epa-
phras groet v/welc wt v is een knecht Cristi Jesu / al-
tijt naerstelic arbeydende voer v/in bedinghe/ op dat ghi
staet volmaect/ en vervolt in alle die wille Godts want ic

geef hem getuych/dat hy grote naersticheyt voer v heeft
eñ voer die tot Loadicea zÿ/eñ die te Hierapoli zÿ. lucas
de lieue medicijn meester gruetet v/eñ Demas. Groet de
broeders die tot Laodicea zijn/eñ Nympham/ eñ die ver
gaderinghe die in hoer huys is/eñ als de brief vã v voer
ghelesen is/so doet dat si oer van de vergaderinge in Lao
dicea voer ghelesen wert/eñ die ghee die van Laodicea is
dat ghi die mede leest. Eñ segt Archippo/siet/den dienst/
die ghi inden heer ontfangen hebt/dat ghi die volbrengt
Mijn groet/met mijn hant vã Paulus. Ghedenct mijn
der bandẽ/ die gracie ons heerẽ Jesu Christi si met v
Amen.

¶ Ghesonden van Romen door Tichicum/
eñ Onesimum.

¶ Hier beghint die eerste Epistel/ die Sinte Paulus
ghesondẽ heeft tot die van Tessalonica.

¶ Dat eerste Capittel

Aulus eñ Silua-
nus eñ Tymotheus.
Dẽ vergaderinge die tot Tessa-
tonsen lonia is/in god † den vader eñ den
heere IESV Christo.
Gracie si v eñ vrede[vã onse va
der/ eñ den here Jesu Christo]
Wi dancken God altijt vã v allen/uwer ghehoechnis
hebbende in onse ghebeden/sonder ophouden uwer ghe
dachtich zÿde/om dwerc des geloefs eñ arbeyt des liefts

ñ dat ghi volstandich ghebleuẽ sijt inde hope des heerẽ
ESV Christi/voer god eñ onse vader/wetẽde broeders
an god bemint/uwe verkiesinghe/want ons Euange-
e is tot v geweest/niet alleen doer dwoert/ mer oec doer
en heyligen geest eñ doer veel sekerheyts/ gelijkerwijs
hij weet hoedanich dat wi onder v gheweest hebbẽ om
wen wille.

Eñ ghij sijt onse nauolghers gheweest/eñ des heeren
at woert ontfanghende/met veel tribulaci met blijscap
es heyligen gheests. Also dat ghij een exempel zijt ghe
eest alle den ghelouighen in Macedonien eñ Achayen
Dant van v ist woert des heeren bekent ghewordẽ/nz
leen in Macedonia eñ Achaya mer oec in alle plaetsen
v ghelooue in god verbreyt gheweest/ alsoe dattet ons
et van node en is/ yet te spreken/want si vercondighen
n v hoedanighẽ ingane wi tot v gehadt hebbẽ/ eñ hoe
t ghi bekeert sijt gheweest tot god vanden beelden/ op
t ghi dienen soudt den leuendigen eñ warachtigẽ god.
verwachten soudt sijnẽ soen vandẽ hemelen(te wetẽ)
sum welcke hi vandẽ doden verwect heeft/welcke ons
rlost vande toecomẽde toernicheyt.

¶ Dat.ij. Capittel.

WAnt ghij kent self broeders onsen inghanc tot v/
datse niet ydel geweest en is/mer dat wi eerst ge
en hebbende/eñ spiticheyt anghedaen zijnde/ghelijc-
wijs ghi weet/tot Philippen/so hebben wi stoutelijc
edaen in onsen †heere/om te spreken tot v dat Euãge †god
goods/in veel strijts. Want onse vermaninghe en is
t gheweest wt bedroch/noch wt onreynichz.noch mz
mer ghelikerwijs/wi vã god gheproeft warẽ op dat

ons deuangelie beuolen worde. Alsoe spreken wi. niet als den mensche behagede/mer gode/die onse herten proeft. Want wi noeyt doer dwoert des pluymstrikerys verkeert en hebben/als ghy weet/noch doer oersaer des gie richeyts/god is tghetuych/noch soekende glorie vā menschen noch vā v/noch vā andere/na diē dat wi mochtē we sen als apostelen Christi/mer wi hebben lieflyc geweest int middel van v/ghelyken als een voetster haren kinderen opbrengt/alsoe gheneycht syndetot v/hebben wi wt der herten begheert/v mede te deelen/niet alleen deuāgelie Goods/mer oec ons selfs sielen/daer om dat ghi ons lief ghewordeu syt.

Want ghy ghedenct broeders/ons arbeyts eñ sweet/ Want nacht eñ dach (waren wi) werckende/daer om dz wi niemant van v lastich en souden wesen/hebben wi de uangelie **Goods** by v gepredict/wāt ghi syt ghetuygē eñ god/hoe heylichlyc/eñ rechtuaerdelyc/eñ onschuldelyc wi bi v/die daer gheloof den/verkeert hebbē/gheliker wys ghy weet/hoe dat wi tot een yeghelyc van v/als eē vader tot zyn kinderē ghemoet zȳ gheweest/biddende v eñ vertroestēde/eñ betuyghende/op dat ghi waerdelyc (voer) god wādelen soudt/die v gheroepen hadde in zyn ryc eñ glorie.

Waer om wi oec god danckē/ sonder ophoudē/dat als ghi dwoert vā ons ontfinct doer welcke ghi God leerde (kennē) soe en hebt ghi niet ontfanghē dwoert der menscen/mer alst warachtich was/ dwoert Goods/dwelcke oec in v/gelouēde/werct. Want broeders/ghi syt nauolgers gewordē/der vergaderingē goods/die welke in Ju deen syn/in Christo Jesu/wāt ghi tselue geledē hebt/vā

vergade= ringe dat

v eygen maghen/ghelijken wi seluer oec vanden Joden
welcke als si oec dē heere Jesum gedoot hebbē/eñ (hoer)
eyghen prophetē/also hebben si oec ons veruolcht/ eñ sy
in behagē god niet/welcke ons wederstaē/op dat wi den
Heydenē niet spreken en soudē/waer doer dat si salich mo
ghen wordē/op dat si hoer sonden altijt veruollen/eñ dye
toernicheyt is op hoer gheromē int eynde. is ecclesia eñ wordt gemeēlic dye kerck genoemt
Mer wi broeders beroeft sijnde vā v een wijl tijts na
aēsicht/ mer metter hertē/soe hebbē wi seer naerstich ge
weest (om) v aensicht te sien/met grooter begeertē/waer
om ic heb willen tot v comē/ic Paulus/eñ eens/eñ weder
om/eñ sathanas heeft ons wedergheltaē/wāt wie is on
se hope/of blischap/of croone des glorierings? of en sijt
ghijt oec niet? in die teghenwoerdicheyt ons heerē Jesu
Christi/in zijn toecoemst? wāt ghi sijt onse glorie eñ bli
schap.

¶ Dat.iij. Capittel.

Daer om als wijt niet meer en verdroeghē: heeftet
ons goet ghedocht dat wi tot Athenē alleē ghela-
ten worden/eñ wi hebbē ghesonden Tymotheum onsen
broeder eñ dienaer goods/eñ helper van onse werck int
Euāgelie Christi/op dz hi v vestigē soude eñ v †vertroestē †vermanē.
soude/van †ons gheloue/op dat niemant verstoert en sou †v
de worden in dese tribulacie/want ghij wetet selue/dz wi
daer toe gheset zijn/want als wi by v waren/soe voersey
den wi v dattet gheschien soude/dat ghi tribulacie lijden
soudt/ghelijken alst oec gebeurt is/eñ ghij wetet. Waer
om/ic oec niet langher verdraghende/hebbe ic (hem) ge-
sondē daer toe/op dat ic v geloef kennen soude/op dat dye
tempteerder v niet tempterē en soude/eñ onsen arbeyt te
vergheefs soude wesen.

Mer nv als Tymotheus tot ons van v gheromē was. eñ ons vercondicht hadde v gheloue eñ liefte/eñ dat ghij altijt een goede ghehoechnisse van ons hebt, begerende ons te sien/gelijkerwijs als wi oec v. Dair om broeders hebben wi vertroestinghe ontfangē doer v/van alle onse tribulacie/eñ nootdrufticheyt doer v gheloue. Want wy nv leuen/ist saer dat ghi indē here staet. Want wat danc moghen wi god doen van v/van alle die blijscap daer wi mede verblijt sijn om v/int aenschijn ons Goods: nacht eñ dach bouen maten biddende op dat wi v aensicht sien moghen/eñ veruollen dat v gheloue ghebreect.

Eñ god selue eñ onse vadr/eñ onsen heere IESVS Cristus/moet onse wech schicken tot v. Eñ god maeck v vol eñ oueruloedich van die liefte tot malcanderē/ eñ tot allē (menschen) ghelijken ons oec tot v/op dat hi v hertē versticht/onstraffelick in die heylicheyt voer god/eñ onse vader/in die toecoemst ons heeren IESV Christi met alle zijn heylighen.

¶ Dat. iiij. Capittel. ✠

ALdus. voert an/broeders/bidden wy v eñ vermanē/doer den heere IESVM ghelijckerwijs ghij van ons ontfanghen hebt/hoe dat ghij wandelen moet/ eñ god behagen/op dz ghij also wandelt eñ oueruloediger sijt. Want ghi weet/wat ghebođen wy v ghegeuē hebben/doer onsen heere Jesum. Want dit is dye wille Goods/v heylichmakinge/dat ghi ophout vā oncuysheẏ eñ dat een yeghelijc weet sijn vat te besitten/ met heylichmakinghe/eñ eere/niet met lust des begeerlicheyts/ ghelijken als die heydenē/die god nyet gekent en hebben/op dat niemant en verdruct eñ bedriecht sijnē broeder in dye

[..]ntieringe. Daer om/ dat god een wreker is van alle de
[..]als wi oec v te voren geseyt ē ghetuycht hebbē. Wāt
[..]d en heeft ons niet geroepen in onreynicheyt/ mer tot
[..]ylichmakinge. * Want die (mij) verwerpt/ die en v
[..]erpt niet een mensce/ mer god/ welcke zynē heylighen
[..]eest in v gegheuen heeft.
[..]oert van die broederlike liefte/ en heb ic niet van node
[..]t ic v schriue/ want ghi selue van god geleert sijt/ op dz
[..]i malcanderē lief hebt/ want ghi oec dat doet teghens
[..]en broederē/ die in heele Macedonien zȳ. Eñ wi biddē
[..]roeders/ op dat ghi ouervloediger sijt/ eñ dat ghi daer
[..]naerstich sijt/ dat ghy vreedsaem sijt/ eñ v eygen dingē
[..]et/ eñ werct met v hāden/ als wi v gebodē hebbē/ op dz
[..]i v eerliken hebt/ tegen dye van buten zijn/ eñ ghi geē
[..]ick van node en hebt
* Voert soe wil ic dat ghi weet broeders/ van die ge-
[..]die †geslapen hebben/ op dat ghy niet droeuich en zijt †slapē
[..]liken oec ander/ gheen hoop hebbende. Want ist dz wi
[..]elouen/ dat Jesus gestoruen is/ eñ verresen is/ also sal
[..]r god die geen/ die gheslapen hebben/ doer Jesum met
[..]m brengen/ want dat seggen wi v/ int woort des herē
[..] wi die daer leuen sullen/ eñ ouerbliuen sullen. indē toe
[..]mst des heren. geensins hoer voer comen en sullen de
[..]r slapen. want die heer selue met vermaninghe eñ ge
[..]t des archangels/ eñ met die blasuyn goods/ vandē he
[..]l comen sal. eñ die dooden in Christo sullen eerst verri
[..]/ daer na wi welke leuē sullen. Die ouergebleuē sullē
[..]/ sullen met hoer ghenomen worden indē wolckē/ dē
[..]e tegemoet/ inde lucht/ eñ alsoe sullen wi altijt metten
[..]r wesen. Aldus vertroest malcanderē in dese woerdē. *

¶ Dat. v. Capittel.

Wert/van die tyden en punrten der tidẽ/ broeders en ist van ghenen node/dat ic v schriue/ want ghi selue wel weet/dat die dach des heren alsoe comen sal/als een dief inder nacht. Als si seggen sullen(het is)vrede/ en al sonder sorghe/dan hangt hoer die haestige verderinge ouer thooft/ geliken die droefnis des baerings/ een vrouwe die barende is/en si en sullen niet ontulien. Mer ghy broeders/en sijt niet in duysternissen/ op dat v dien dach als een dief beuangt. ✠ Ghi sijt alle kinderẽ des lichts en kinderẽ des daechs/wi en zÿ niet(kinderẽ)des nachts noch des duysternissen

Daer om laet ons niet slapen/gelijcken oec ander/ mer laet ons waecken en sober zijn/ want die daer slapen/ die slapen inden nacht/en die dronrken zijn/ die zijn snachts dronrken. Mer wi die vanden dach zÿ/laet ons sober wesen/aengedaen zijnde den borstplaet des geloefs/ en des liefts/ende voer een helm/dien hoep des salicheyts/want God en heeft ons niet ghestelt tot toernicheyt/ mer om dat wi salicheyt verrighen souden/ doer onsen Here IESVM Christũ/die voer ons ghestoruen is/ op dat of wy waken of wi slapen/ wi te samen met hem leuen moghẽ Daer om vermaent malcanderen/ en sticht die een die anderen/ ghelikẽ ghi oec doet ✱

En wi bidden v broeders/ op dat ghi hoer kent die ons v arbeyden/en v ouerste zijn inden heere/ en v vermanen op dat ghi hoer hebt inde groetste achtinghe/doer die liefde om hoer werck/hebt vrede met hoer.

✠ En wi bidden v broeders/ vermaent die ongeschicten vertroest die cleynmoedige/opheft die crancke/ weest ver

agende tegen alle(menschen) Siet/dat niemant quaet
ver quaet yemant en gheeft/ mer volcht altijt dat goet
/eñ teghen malcanderen/eñ tegen alle(menschen) sijt
tijt vrolick. Bidt sonder ophouden/danct in allen dingē
ant dat is die wille goods/ doer Christum IESVM bi
allen.
En doet die gheest niet wt/ en versmaet die prophecien
et/proeft alle dinck/hout dat goet is. Wacht v van alle
ade schijn/ eñ God des vredes selue/ moet v gheheel
ylich maken/op dat v pure gheest/eñ ziele/eñ lichaem/
houden moet worden/also dat ghi in geen dinck besculd-
cht en mocht werden/in die toecoemst ons heren IE
SV Christi. * Hi is getrou/ die v gheroepen heeft
diet self de doen sal Broeders bidt voer ons. Groet-
tet alle die broeders met een heylige cusse. Ic be
sweer v doer den herē/op dat desen brief ver-
telt wort alle den heyligen broederē. Die
gracie ons heren IESV Chri
sti/ si met v Amen.

Die eerste Epistel/totten Tessalonicensen/is ghescre
uen te Athenen.

Hier nae volcht dander Brief/die Sinte Paulus
ghesonden heeft/ tot die van Tessalonia.

¶ Dat eerste Capittel.

aulus eñ Siluan⁹ eñ Tymotheus.

Den vergaderinghe/ die tot Teſſalonia is /in God onſen vader eñ den Here IESV Chriſto

Gracie ſi v eñ vrede/van god onſen Vader/ eñ den Heere IESV Chriſto.

Wy behoren god te dancken altijt van v/broeders/ alſt
recht is/wāt uwe ghelooue vermeert wort/ eñ v alder liefte
ouervloedich wort onder malcander/alſo dat wi ſelue vā
v gloriere/in die vergaderingē goods/ vā v verduldicheyt eñ
ghelooue in al uwe veruolginghe eñ tribulacie/die ghi ver-
draecht(twelc is) een bewijs des rechtuaerdigen oerdel
goods/daer om dat ghij waerdich gehoudē wort trijcke
goods/voer welcke ghi oec lijdt/wāttet bi God recht is/
lijdē weder te geuen den ghenē die v quellen. Eñ v diege-
quelt wort verlichtenis met ons/ als geopenbaert ſal wer
den die here IESVS vandē hemel/ met die engelen zijns
mogentheyts: met den .vuer des vlams/ twelcke wraeck
doen ſal/dē genen/die god niet gekent en hebbē/ eñ nz ge
hoerſaem en zijn/ den Euangelic ons herē IESV Chri
ſti/welcke gelden ſullen pijn/dat ewige verdoemenis vāt
†Des herē aenſchijn†goods/eñ van die glorie zijns ſtarcheyts/ als
hi comen ſal/op dat hi geglorificeert mach wordē/in zijn
heylighen/eñ wonderlic mach wordē in alle ghelouighē
want ghij gheloeft hebt onſe ghetuychnis/ tot v in dien
dach/waer toe dat wi oec altijt voer v bidden/op dat onſe
god/v waerdich houdē mach/deſer roepinge/eñ dat hi ver-

ist/alle goet opset des goetheyts/en̄ werck des geloefs
macht/op dat die naē ons Heren Jesu Christi gheglo
riceert mach wordē doer v/en̄ ghi doer hem/na die gra
ons Gods en̄ des heren Jesu Christi

¶ Dat.ij. Capittel. ✠

AEnde wi bidden v broeders/ doer die toecoemst ons
herē Jesu Christi/en̄ onse versamelinghe in hem/op
ghi niet haestelic beweghen en wort vant verstant/
ch verstoort en wort/ noch doer den gheest/ noch doer
woort/noch doer een brief/als van ons comēde/als of dē
h des heren aenstonde. Laet v niemant bedriegen in
ge manieren/want die here en sal niet toecomē/ ten sij
ck/datter eerst enē ofual come/ en̄ dat die mensche des
dts gheopenbaert wort/ die soon des verderuings/de
r is een tegen partier/en̄ wort verheuē/tegen al tgeē
God of goods dienst genoemt wort/ also dat hi hem
t indē tempel goods/als een God/ en̄ geeft hem seluē
r een god wt.
En ghedenct ghi niet/dat/doe ick noch bi v was/ic v dit
eseyt hebbe? en̄ nu wattet ophout/weet ghi (te wetē)
dat hi geopenbaer wort in zijn tijt/ want hi nu werct
borghenheyt des boesheyts/alleen afterhoudt hi dit
tot dat (hi) vant middel wech genomen wert/ en̄ dan
gheopenbaert wordē die boose/ welcke die heer sal ver
n/metten geest zyns monts/ende sal hem te niet ma
/doer die openbaringe zijns toecoemst. * Welcs
ose mensche) toecoemst/is na die werckinge van Sa
nas/met alle macht en̄ teykenē/ en̄ valsche wonderlic
dē/ en̄ met alle bedriechlicheyden des onrechtuaerdic
ts/indē genen die vergaen/daer om datse die liefte des

warachticheyts niet ontfangen en hebbē/daer toe dat sy salich souдē wordē. Eñ daer ō/sal god hoer seyndē cracht des bedriechlicheyts/dat si de loghen gelouē/op dat sy al le gheoerdelt wordē/die de waerheyt niet geloeft en hebben/mer si hebbē gepresen die onrechtuaerdicheyt.

Mer wi behorē god te dancken/altijt van v broeders/ vanden here bemint/dat v god wtuercoren heeft van beginsel tot salicheyt/doer dye heylichmakinge des geests eñ geloef des warachticheyts/tot welckē hi v geroepen heeft/doer ons euangelie/tot een vercrighinghe des glo rijs/ons heeren IESV Christi.

✠ Aldus broeders/staet/hout die insettinghe/die ghi geleert hebt/het si doer dwoert/of doer onse brief. Eñ die selue onse heere IESVS Christus/ eñ god/eñ onse vader die ons lief ghehadt heeft/ eñ eewige troost ghegheuen heeft/eñ goede hope/doer gracie/die moet uwe hertē ver troestē/eñ v vestighē in alle woert eñ goet werc.

¶Dat.iij. Capittel.

Voert an/broeders/bidt voer ons op/ dattet woert goods lopē mach/eñ gheglorificeert wort ghelijckē oec by v/eñ op dat wi verlost mogē worden vandē on geschicten eñ verkeerdē menschē. Want alle mā en heeftet ghelouе niet/mer die here is ghetrou/die v vestighen sal/eñ bewaren van quaet. Eñ wi hebben betrout broeders doer den heere van v/dat ghi oec doet/eñ doen sult/ tgheen dat wi v ghebodē hebbē Voert. die here moet uwe hertē stuerē/in die liefte goods/eñ tot die verwachtinghe Christi. ✱

✠ Eñ wi gebiedē v broeders/doer den naem ons heren IESV Christi / dat ghi v ontrect van alle broeder/

ongeschictelic wandelt/en̄ niet na die insettinghe/die
van ons ontfanghen heeft. Want ghi selue weet/hoe
mē ons moet nauolghen/wāt wi ons niet ongeschic=
ic onder v gedragen hebbē/noch te vergheefs dbroot
niemant ontfangen en hebbē/mer met arbeyt ende
et/nacht en̄ dach werckende/daer om/op dat wy nie=
nt vā v tot last en soudē wesen. Niet dattet ons nz en
emt/mer op dat wi ons seluen v tot een exempel sou
setten/om ons na te volgen. Want doe wi bi v warē
odē wi v dit/ist saer datter yemāt niet werckē en wil/
die niet eten en soude.
Dāt wi hebbē gehoert/dat sommighe ongheschictelic
er v wandelende zijn/gheen werc doende/ mer curio=
leuende. En̄ den ghenē die aldusdanich zijn/ghebie=
wi/en̄ bidden wi doer onsen here IESVM Christū/
at si met rust werckēde/hoer selfs broot eten. En̄ gij
eders/en wilt niet vermoeyt wordē/in goet te doē. *
ist saer dat yemant onse woert niet ghehoersaem en
ien beteykent ons/doer een brief/en̄ en hebt niet met
te doen/op dat hi hem schamē mach. En̄ en hout hē
als een viant/mer vermaent hē als een broeder.
n̄ die heere des vredes selue/moet v vrede geuen/al=
jt in alder manieren. Die here si met v allen. Mijn
groet met Paulus hant/dwelc in alle brief dat
teyken is/schrijue ic aldus. Die gracie ons
heeren IESV Christi/si met v allen
Amen.

¶ Ghesonden van Athenen

¶ Hier beghint die eerste Epistel die sinte Paulus ghesonden heeft/tot sijnē lieuen discipel Tymotheus.

¶ Dat eerste Capittel.

Aulus eē apostel Jesu Christi/na dbeueel Goods ōs salichmakers/ eñ [here] Jesu Christi/ Welcke onse hoep is.

† bemidē Tymotheo den † rechtē soenint gheloef.

Gratie eñ bermhertichheyt eñ

† den vrede/vā god † ōse vader eñ [den here] IESV Christo onsen heer.

Ghelijckerwijs ick v ghebeden hebbe/op dat ghi tot Ephesien bliuen soudt/doe ick in macedonien reysde [Alsoe doet] Op dat ghi den sommigē vercundicht/dz sy geē ander leringhe en volghē/eñ niet en achten op fabulen/ eñ geslacht rekeningē/die sonder eynde syn. welck meer vragē aenbrengē/dan stichticheyt Goods/welck int gheloef is ✠ Voert/teynde des ghebodts is de liefte/wt eē reyn hert/eñ goede cōscientie eñ onbeueynst geloef. Vā welcke wātter sommige ofgedwaelt sijn/so hebbē si (hē) gheneycht tot ydele clappagye/willende leeraers zijn des wets/nz verstaende dat sy spreken/noch bewijsende zijn.

Eñ wi wetē dat die wet goet is/ist saeck dz hoer yemāt wettelijck ghebruyct/dat wetende/dat dē rechtuaerdigē gheen wet gheset en is/mer den onrechtuaerdigē/eñ ongehoersamē/den ongoduruchtigē eñ sondaren, onheylighē eñ onreynē/ vadermoerders eñ moedermoerders/ doosflaghers.oncuyschers/bogghers/ dē mensch dieuē/

ghenarē/meynedigen/eñ watter anders is/twelck den
ylsamē leringe teghen is/na den Euāgelie des glorie/
s saligē gods/ twelck mi toe betrout is.
Eñ ic danck(hem) die mi sterc gemaeckt heeft in Chri
IESV onsen here. * want hi mi voer trou gehou
n heeft settende(mi) indē dienst/ die eerst een blaesphe-
erder was/eñ vervolger eñ een gheweldige/mer ic heb
eck barmhertichheit vercregen/ want ict onwetende ge
en heb/doer ongheloef. Eñ die gracie ons heren heeft
r ouergevloeyt/mettet gheloef/eñ liefte/ twelcke is in
hristū IESVM. ✠ Tis een getrou woert eñ waer-
h met alle manieren te ontfangē Dat Christus Jesus
dese werelt ghecomen is/ op dat hy die sondaren salich
ude maken/welcker ic die eerste ben/ mer daer ō heb ick
rmhertichz vercregē/op dat Jesus Christus in mi eerst
nen soude/al zijn barmhertichheyt tot een exempel/ den
enen/die in hem ghelouen souden/ tottet ewige leuen.
ñ God den coninck des ewicheyts/ den onsterffeliken/
sienlicken[den alleen wijsen]god/ si eer/glorie vā ewic
ēt tot ewicheyt Amen. *
Dit ghebot beueel ic v/ soen Thimothee/ na de prophe-
n/die van v voergegaē zijn/ op dat ghi daer in strijt/ een
edet strijt/tgeloef hebbende eñ een goede conscientie/
lke sommige vā hoer gestotē hebbende/int geloef scip
king geleden hebben/vā welck getal is Hymeneus/
Alexander/welcken ic den Sathan ouergeleuert heb/
dat si leeren niet te blasphemeren

† Gods

† tramp

¶ Dat.ij.Capittel. ✠

ALdus vermaen ic/ op dat voer alle dingen gescien
vbiddingen/biddingē/eñ smekingē/ danckberheidē

voer allen menschen/voer coningē ē alle die in hoocheyt
ghestelt zijn/op dat wi een lieflic ē rustich leuē leydē mo
gē/met alle godvruchtichz ē eerlichz/ want dat is goet
ē aēgenaē voer god onsen salichmaker / welcke wil alle
menschē salich te werdē/ē tot die kēnisse des waerheits
te comē/want daer is een god/ē een middelaer (tusschē)
†wiēs ge god ē dē menschē/de mensch Christus IESVS/ welck
tuychnis hē seluē gegeuē heeft (tot een) verlossinge voer allē/op dat
op zijn tijt ter eē getuychnis in sinē tyden wesen soude/in welcker ic
vast ghe- ghesel ben een wtroeper ē apostel. Ic seg die waerheyt
maert is. [in Christo] ic en liege niet/een leraer der heydenē/int ge
loue ē waerheyt *

Aldus so wil ic dat die mannē bidden in alle plaetsen/ op
borende haer suuere handē/sonder toernichz ē twistin
ge. Des gelijcx oec (dat) die vrouwē in eerlike cledinge mz
†matichz scamelichz ē †reynichz haer seluē verrierē/nz in gebrey
dē hare/of gout/of paerlen/ of costelike cledinge/ mer dat
die vrouwē betaemt/die gods dienst opēbaer belidē doer
goede werckē. Laet die vrouwē in stilheyt lerē/met alle ō
derdanicheyt/mer ic en laet niet toe/dat een vrouwe (an
der) leert/noch dat si macht hebbē soude in die mānē/mer
in stilheyt te wesen. Want Adam is eerst ghemaect/ daer
na Eua/ē Adam en is niet bedroghen gheweest/mer die
vrou is verleyt door ouertredinge/mer si sal behoudē wer
den door tkinder telen/ist dat si blijft int gheloef/ē liefte/
ē heylichmakinge met reynicheyt. ¶ Dat .iij. Capittel.

T Is een ghetrou woert/ist dat yemant een bisscops
werc begeert/die begheert een eerlic werck. Aldus
soe moet een bisscop onstraffelick wesen/eens wijfs man/
[wakende] sober/manierlick wijs reyn/gastlieflick be-

aem om (ander) te lerē/ geen wijnsuper/ gheen smiter
er stichtich/ geen kijuer/ niet gierich [na scandelike
inninge/ mer recht wt/ niet vichtachtich/ niet ghierich]
zȳ huys wel voerstaet/ die kinderen heeft in onderda-
heyt met alle eerbiedinge. Eñ ist saer dat yemant zijn
ys niet voerstaen en can/ hoe sal hi die vergaderinghe
ods besorgē: Nz niewe (en moet hi wesen) int geloef op
t hi doer opgeblasenhz nz en valt int oerdel des duuels
hi moet oec een goet getuychnis hebbē/ vā die vā butē
/ op dat hi niet en valt in die scande eñ stric des duuels.
Des gelicx die dienaers (moetten zȳ) reyn [eerbiedich]
et van twee tongē/ niet gescict tot veel wijns/ niet gie-
h na scandelike winsel/ houdende dē dienst des geloefs/
t een puere cōscientie/ eñ laet dese eerst beproeft wordē
laet si dan alsoe dienē/ dat si geen sonde en hebben.
Des selue gelike die vrouwē (moetē zȳ) reyn [manier-
] nz oftreckende [niet besculdigende] sober/ getrou
allen dingē. Laet die dienaers wesen eens wijfs man-
/ die † den kinderen wel werstaen/ eñ hoer huysgesin-
/ wāt die wel dienē/ die vcrigen hoer seluē een goede
et/ eñ veel vrihz int geloef/ twelck is in Christo Jesu
Dit scriue ic v hopende/ dattet gescien sal/ dat ic geringe
v comen sal. Eñ ist dat ic verlanghe comen sal/ op dat
(dan) wetē moecht/ hoe datmē int huys goods vkee-
moet/ twelc is de vgaderinge des leuendē Gods. een
ine eñ vastichz des waerheyts. Eñ sond twifel/ tis eē
te vborgēthz des godvruchticheits † god is geopen-
rt int vleysch/ gerechtuaerdicht indē geest/ dē engelē
ē/ dē heydenē is hi gepredict/ inde werelt is hi geloeft/
s ontfanghen in glorie.

ghaftlief lic/ dat is ghaerne- gastē hebbē of her- bergende

† reinichz

sonde/ die de mēscē scādalizerē mogē/

† zijn

† twelc

¶ Dat vierde Capittel.

ENde de geest seyt sekerlick/dat indē laetsten tijden/ A
sullen sommighe vant geloef gaen/ anhanghende
dē bedriegende geestē/en̄ leringe der duuelen/die doer be=
ueynstheyt logen spreken/een brantteyken in hoer consci
encie hebbende/ver biedende te huwelijcken/ verbiedende
ofte houdē van spijsen/ welc God gescapen heeft den ge
louighen/om met danckbaerheyt te ontfangen/ en̄ den ge
nē die de waerheyt bekent hebbē/ wāt alle creatuer gods
goet is/en̄ niet en is te verworpen/dat met danckbaerheyt
ōtfangē wert/wāt het wort geheylicht doer twoert gods
en̄ tgebet. Ist dat ghi dit dē broeders vermaēt/so sult ghi
een goede dienaer IESV Christi wesen/ opgheuoedet in
de woerdē des gheloefs/ en̄ goede lerings/ welck ghi tot
hier toe noch geuolcht hebt. Voert ongeestelike en̄ oude
wijfsche fabulen verworpt.

Mer oefent v seluē lieuer tot godiēstachtichheit(vā bin=
nē)wāt die lichamelike oefeninge/ is tot weynich profij=
tich/mer die godienstichheit(vā binnē)is tot alle dinc pro=
fitich/hebbende die beloftenissen des teghēwoerdighē en̄
toecomende leuēs. Tis een getrou woert/ en̄ alle ōtfanc=
kelihꝫ waerdich/wāt daer om arbeyden wi/ ende werden
bespot/want wij een vasten hoop hebben/indē leuenden
god/welcke is eē salichmaker aller mēschē/ alder meest der
gelouigē. Gebiet en̄ leert dit/en laet niemāt v ionchꝫ ver
smadē/mer weest eē exēplaer der gelouigē/ int woert int
verkerē/inde liefte[inde geest]int geloef/ in puerheyt.

Weest naerstich int lesen ꝟmanige leringe/tot dat ic co
me. En ꝟgeet niet die gaue die v gegheuē is/ welc v doer
prophecie gegeuē is/met die oplegghinge der handen der

ıderen. Defent dit weeſt hier(naerſtich)in/ op dat uwe
ɔertganck alle(menſchen)openbaer ſi. Aenmerckt v ſel=
en en̄ die leringhe/en̄ weeſt hier volherdich in/want iſt
ıt ghi dit doet/ſo ſult ghi v ſeluen ſalich maken/en̄ dē ge
ɔn die v ghehoert hebben.

¶ Dat .v. Capittel.

EN bekijſt den oudē niet/ mer ꝟmaent(hē)gheliken
als dē vader/ den iongherē als broeders/ den oude
ouwē/als moeders. Den ionghen/als ſuſters met alle
yſheyt. Eert den weduwen dat rechte weduwen zijn/ †kints ki
er iſt dat de weduwe kinderen of †neuen heeft: ſo laet ſi deren
rſt hoer eygē huys † godlic regierē/en̄ dē ouderē(hoer) †leren
ıert ꝟgelden/want dat is[eerlic]ontfanckelic voer god boert ver
ɔert/die waerachtich weduwe is/en̄ verlatē/ die hoept gelden dz
ı god/die blijft volherdich in bedingen/en̄ ſmekinghen/ is doē als
ıcht en̄ dach. Mer die in wellnſten verkeert is/ die is le= de ouders
ınde doot. En̄ gebiet hoer dit/dat ſy onſtraffelic zijn̄/ En̄ hoer ghe
ı dat eenighe weduwe den horē/en̄ biſonder horen huyſ daē hebbē
ɡnoten niet en voerſiet/die heeftet geloef verſaert/en̄ is
ɡer dan een onghelouighe. de horen
.aet gheen weduwe wtkieſen min dan(vande)tſeſtich dz is horē
ɩen/die eens mans wijf gheweeſt heeft/die ghetuych= naeſten
ı heeft in goede wercken/iſt dat ſy kinderē opgeuoedt
ɩft/iſt dat ſy gaern geherbercht heeft/iſt dat ſy der hey
ɩen voeten gewaſſchen heeft/iſt dat ſy dē verdructē ge=
ɩnt heeft/iſt dat ſy in alle goede werckē ſtadich geweeſt
ɩft. Voert/ſchuwet de ionghe weduwē/wānt als ſy we= ledich of.
ı werdē teghē Chriſtum/ſo willen ſy huwelikē/hebbē leu: die nz
ɔerdoemenis: want ſi teerſt gheloef verſet hebben: en̄ en luſt te
ɔk ledich leeren ſi tſamen die huyſen ommeghaen. En̄ doen.

niet alleẽ ledich/mer oec claparchtich/eñ curioes[berecht achtich]sprekende dat niet en behoert.

Aldus wil ic/dat die ionghe(weduwen)huwelikẽ/kinderen baren/thuys dienẽ/geen oersaec den tegher party gheuen/dat hi een saec soude hebben om te vermaledien/ wantter hoer sommighe omgekeert hebbẽ nadẽ Sathanas. Ist dat enich gelouige[man/of gelouige vrou]weduwen heeft/laet si hoer besorgen/op dat die vergaderinghe niet belast en wort/op dattet den ghenẽ die warachtich weduwen sijn. ghenoch mach sijn.

ouders dats priesteren of die ouerste zÿ / of dienen

Die ouderẽ die wel voerstaẽ die laet dubbelde eer waerdich ghehoudẽ worden. Aldermeest dẽ genẽ die arbeyden int woert/eñ leeringe. Wãt die scriftuer seyt/ Den osse die dorschet/en suldy dẽ mont niet toe bindẽ. Eñ die werker/is zijn loen waert. Teghen den ouden/en laet nz toe eenige besculdinge/dan onder twee ofte drie ghetuyghen.

deut.25.a.

Die daer sondighen/die straffet voer(hoer) allen/op dat die andh oer vrees hebben.

Ic betuyge voer God/eñ dẽ Here Jesu Christo/eñ zijn wtuercorẽ enghelen/op dat ghi dit onderhout/sondh licht uaerdich oerdel/niet doende wt toeneygentheyt. En legt niemãt lichtelic de handẽ op/noch en weest niet gemeen met vreemder (luyden)sonden. Houdt v seluen reyn/ en drinct voert an gheen water/mer besicht weynich wijns om v maech willen/ eñ (dat ghi hebt)dicwil cranckheydẽ.

Sommiger menschẽ sondẽ zijn te voer openbaer/voer comẽde tottet oerdel/eñ den sommigen volgen si na. Des ghelijc oec die goede wercken/zijn te voer openbaer/eñ die hoer anders hebben/die en mogen niet vborgẽ werdẽ.

¶Dat.vi.Capittel.

A Lle die/die onder iuc knechten zijn/laet si hoer he
ren alle eer waerdich houdē/op dat de naē† Gods † des herē
i leeringhe niet gheblasphemeert en wert. Ēn die ghe
uighe heeren hebben/en laet si(die)niet versmadē/wā-
t broeders zijn/mer laet sise te meer dienē/wāttet geloui
e zijn/ēn beminde/ēn des weldaets deelachtich zijn.
Leert ēn vermaent dit. Ist dat yemāt een ander leerige
olcht/ēn niet aen en valt den heylsamē woerdē/ons hee
n Jesu Christi/en dē leeringe/die nade goddiēstichz is
se is opgeblasen/niet wetende/mer rasende in vragen/
i striden van woerdē wt welckē haticheyt coemt/kiuin
he/qualic sprekingē/quaet vermoeden/verlozen disputa
en der menschen/vā bosen verstanden/ēn welcken dye
aerheyt ontnomē is/welcke profijt rekenē voer goddie-
icheyt[wert gescheydē vā de genē die aldus danich zijn].
Maer het is een groot profijt/ goddienstichheyt/met een
ert twelc mettet sijn te vreden is. Want wi hebben niet
de werelt ghebrocht/ Tis claer/dat wi daer niet wtuoe
n en moghen.
Mer hebbende voetsel/ēn derselen/so laet ons genoe
hen. Voert/die rijc worden willen/die vallen in tempta
en/ēn inden strick des duuels/ēn veel sotte ēn quade
gheerlicheydē/welcken den menschē verdrenckē/in ver
ruinge/ēn verdoemenisse/want de wortel vā alle quaet
s)begeerlicheyt[van gelt]dwelcke alsse sommighe be
jeren/hebbē si vant gheloef gedwaelt/ēn hebben hoer
uen ghemengt in veel droefnissen. Mer ghi o mensch
ods/schouwet dese/ende volcht die rechtuaerdicheyt
odurucht icheit/tgeloef/die liefte/verduldicheyt saftmoe
chz/strijt een goede strijt des geloefs/ōtfangtet ewige

leuen/ tot welcke ghi oec gheroepen sijt/ en̄ hebt beleden een goede belidinge/ voer veel getuygen.

Jc gebiede v voer God diet al leuendich maect/ en̄ Jesu Christo/ die onder Poncio Pilato betuycht heeft een goede belidinge/ op dat ghi tgebot houdt/ onbeulect (sijnde) ontstraffelic/ tot die openbaringe ons herē Jesu Christi welcken hi op zijn tiden tonen sal/ hi (is) salich/ en̄ alleen een princ/ en̄ coninc/ der genē die regneren/ en̄ heere der ghenē die heerscappie hebbē/ welcke alleē ontsterffelichz heeft/ wonende (int) licht daer niemāt toegaen en mach welcke geen mensch gesien en heeft/ noch sien en mach/ welcke si eer/ en̄ ewige macht Amen.

Den rijcken in dese tegenwoerdighe werelt/ gebiet/ dat si niet hoechmoedich en zijn/ noch hoep en setten inde onsekere rijcdom/ mer op den leuendigen God/ die ons alle dinc rikelic gheeft om wel te ghebruyken/ dat si goet doē op dat si rijc worde in goede wercken/ lichtelic mede deylēde/ gaerne gemeenscap makende/ hemelende hoer seluen een goet fundamēt totte toecomēde (tijt) op dat si vercrighen tewighe leuen.

Tnyeuwe O Tymothee/ bewaert (dat v is) beuolen/ scouwende/ de vreemde ꝛ verloren woerden/ en̄ die twisten des valsch ghenoemde consten/ welcke sommighe houdende/ vandē ghelooue gedwaelt hebbē. Gracie si met v Amen.

¶ Dese brief is ghesonden van Laodicea/ welc is eē hooftstadt van Phrigia Paraciana.

¶ Hier beghint die ander Epistel/ die Sinte Paulus ghesondē heeft tot Tymotheum.

¶ Dat eerste Capittel.

Aulus eē apostel
Jesu Cristi/doer die wille Gods
na de beloftenis des leuēs/ twelc
n Christo Jesu is.
Tymotheo dē lieuen soen.
Gracie eñ barmhertichheyt/ eñ
vrede van God dē vader eñ Chri-
i Jesu onse heere.
Ic danc mijnen God/welcken ic diene/vā minē (voer)
uderē/met reyner cōscientie/dat ic sonder ophoudē vā v
ehoechnis hebbe/in minē gebedē/nacht eñ dach verlan
hende v te sien/uwe tranē ghedenckende/ op dat ic met
liscap veruolt mach worden/als ic vermaent ben/ vant
nbeueynst geloef/dat in v is/twelc eerst gewoent heeft
i v grote moeder Loide/eñ v moed᷑ Eunica. Eñ ic weet
erteyn dattet oec in v (is).
Waer om/dat ic v vermaē/dat ghi die gaue goods ver-
vect/die in v is/doert opleggen mijnre handen. Want
God en heeft ons niet gegeuē een gheest des vreese/mer
es machts/eñ liefts/eñ soberheyts. ✠ Daer om/ en
aemt v niet vant getuychnis ons heeren Jesu Christi/
och en schaemt v mijnre niet/ic die geuangen ben/mer
idt met den Euangelie nae die cracht goods/die ons sa
h ghemaect heeft/eñ gheroepen heeft/in† een heylige †sijn
oepinghe/niet na onse wercken/mer nae sijn opset/ eñ
racie/welcke ons ghegheuen is doer Christum Jesum
oer de tyden des werelts/mer nu isse openbaer ghewor
en/doer die openbaringhe ons heeren IESV Christi/

die den doot te niet ghedaen heeft/ende tleuen ghebrocht heeft int licht/ende onuerganclicheyt/doert Euangelie/ waer in ic gheset ben een predikaer eñ Apostel/ eñ leraer der heydenẽ/õ welcke saec/ic oec dit lyde/mer ic en scaẽs mi niet/wãt ic weet/eñ ben des seker/dat die gheen/die ic gheloeft hebbe/machtich is mijn pandt te bewaren/tot dyen dach.

Hebt een manier van wise woerden/welcke ghij van mi ghehoert hebt/mettet gheloef/ende liefte/ welc is in Christo IESV ✱ Bewaert dẽ goeden pant doer den heiligen gheest/die in ons woent. Dat weet ghi/ dat sij alle van mi ghekeert hebbẽ/die in asia sijn (onder) welckẽ is Phygelus/eñ Hermogenes. God gheef Onesiphorus huysghesin bermhertichеyt/want hi mi dickwil ꝟmaert heeft/eñ mijn kettinghe en heeft hi niet gescaempt/mer als hi te Rome was/doe heeft hi mi noch naersteliker ge socht eñ gheuonden. God geue hem barmhertichеyt te vinden/bi den heer in dien dach. Eñ in hoe veel dinghen hi mi tot Ephesien gedient heeft/dat weet ghi beter.

¶Dat. ij. Capittel.

ALdus/ghi mijn soen/weest starc inde gracie/wel ke is doer IESVM Christum/eñ dat ghi vã my gehoert hebt/doer veel getuygẽ. Beueelt dit dẽ trouwẽ menschen/die bequaem sullen zijn/dat si ander mede lee ren. Aldus lijdt(v)tribulacie/als een goet ruter IESV Christi. Niemant die om God strijt/en onderwint hẽ/ hantieringe des leuens/op dat hi behagẽ mach dẽ genẽ die hem tottẽ strijt vercoren heeft.

Eñ ist dat yemant strijdt/die en wordt niet ghecroont

n si dat hi te recht ghestreden heeft/die inden acker ar=
eyt/moet eerst vande vruchten ontfangen Verstaet dat
segge. God geue v in allen dingen verstant.
Ghedenckt op dat den heer IESVS Christus van
en doden verresen is/wt den saet van Dauid/nae mijn
Euangelie/in welck ic tribulatie lyde/totten banden toe
ls een misdadige. Mer twoert Gods is niet gebondē
heweest. Daer om verdraghe ict al/om die wtuercoren
p dat si oec salicheyt verrigē/welcke is in Christo Jesu
net eewighe glorie.
Tis een seker woert. Ist saec dat wi mede gestoruē zijn/
e sullen wy oec mede leuē/ist dat wi mede verdragē/wi
ullen oec mede regnieren/ist dat wi versaken/hij sal ons
ec versaken/zijn wi onghelouich/hi blijft ghetrou/ hij
n mach hem seluen niet versaken. Vermaent dit/betuy=
ghende voer †den heere/op dat si niet met woerdē en stri
en/tot gheen profijt/tot verkeeringhe der gheenen diet
ooren. † God
Weest naerstich v seluen gheproeft te tonen voer God
en wercker/welcs men nyet schamen en mach/ te recht
eylende twoert des waerheyts. Voert. laet varen die on=
godlijke ydele woerden/want si vorderen tot meerder on
goddiensticheyt/ ende hoer woert dz cruypt voert als die
ancker. Van welcker ghetal is Hymeneus/ eñ Phile=
us/die(van)den waerheyt ghedwaelt hebbē/seggēde
at de verrisenis thans gesciet is/eñ hebben sommigher
gheloef verkeert.
Nochtans tvaste fundamēt Gods/staet dit segel heb
ēde/die heer kent/wie de sine zijn/eñ alle de gene wijct vā
ongherechticheyt/die dē naem Christi noempt. Voert. in

eē groot huys/en zȳ niet alleē goude eñ siluere vatē/mer oec houte/eñ aerde/eñ sommige ter eeren/eñ dander tot oneere. Aldus/ist saec dat yemāt hem seluen hier of reynicht/die sal een geheylicht vat wesen/ter eere/ bequaem totten ghebruyc des heren/tot alle goede werc bereyt. D
Vliet die begheerlicheydē des ioncheyts/eñ volcht dye rechtuaerdicheyt/tgeloef/hope.liefte/vrede/met den ghenen die den heere aenroepen/met een reyn herte. Voert, so schouwet die sotte eñ ongheleerde vraghen/wetende/ dat si striden voertbrenghen. Mer een dienaer goods/en moet niet †striden/mer lieflic zijn teghen alle(mensch en) geneycht om(een ander) te leeren/den quaden met saftmoedicheyt verdragende/lerende den ghenen/ die daer tegen staen/of hoer God eens penitencie gaef/om de waerheyt te kennē/eñ dat si tot verstāt comen/vā den stric des duuels/geuangē sijnde vā hē/tot sine wil.

† kijuen

¶ Dat.iij.Capittel.

ENde weet dit/dat in die laetste dagen sullender periculose tiden aenstaen. Want daer sullen menschē wesen/hem seluē lief hebbēde/gierich houaerdich/hoerch moedich/qualic sprekende/dē ouderē ongehoersaem/ondancbaer/ongeestelijc/sonder bewegentheit/sonder[ver bont(des]vredes)beschuldighers/onmatich/niet sachtmoedich/traech in Gods(wercke)verraders/weeldich [haestich]op geblasen/ blindē lief hebbers der wellustē meer dan God lief hebbende. Die hebbē een gedaent des goddienstichheyts/mer zȳ cracht hebbē si versaect/eñ keert v vā dusdanigen/wāt wt dese sijnt/ die daer gaen tot dye huysgesinnē/eñ dē vroukēs die met sondē beladē zȳ/gheuanghen leydēde/welcke doer menigerley lusten geleyt A B

worden. altijt leerende en̄ nimermeer totter kennisse des
waerheyts comende.
En̄ ghelijken Jannes en̄ Jambres wederstonde Moy
C Allsoe wederstaen dese oec de waerheyt/ menschen van
verrotten verstant/ onturhtich int geloef/ mer si en sullē ōturhtich
niet meer vorderē/ wāt die onuerstandicheyt vā desen/ sal dz is flau
alden (menschen) openbaer worden ghelikent oec vā die of walgē
ander geweest is. Mer ghi hebt mijn leeringe geuolcht/ de
(mijn) insettinghe/ opset/ gheloef/ saftmoedicheyt/ liefte
verduldicheyt/ veruolginghē: tribulacien/ welcke my ghe
beert sijn tot Antiochia Ionien Lystris: welcke veruol-
ghinghe ic verdraghen heb. En̄ die heer heeft mi wt allē
verlost. En̄ oec alle die gheen die godvruchtich willen le
uen in Christo Jesu/ die sullen veruolginge lyden. Voert
quade menschen en̄ bedrieghers sullen vorderen tot een
argher/ als sy tot dwalinghe brenghen/ en̄ dwalen oeck
D selue.
Mer blijft ghi volherdich int gheen dat ghij geleert
hebt/ en̄ dat v betrout is. wetēde vā wien dat gijt geleert
hebt/ en̄ dat ghi van een kint (of) die heylighe scriftē ge-
wetē hebt. dwelcke mogē v geleert makē totter salicheyt/
doert tgheloef twelc is in Christo Jhesu. Alle schrift uer
van god ingeblasen (die is) nut tot leeringe/ tot straffin-
ghe tot beteringhe. tot onderwisinge: welc is in die recht
vaerdichz. op dat de mensche Gods geheel si tot alle goe
werc gheschict. ¶ Dat. iiij. Capittel.
A ALdus betuych ic voer god: en̄ den here Jesu Chri
sto: welcke leuende en̄ dodē oerdelen sal in sijn opē
baringe: en̄ zijn rijc. Preectet woert. hout aen: het si te tij
de of tontijde: straft: dtiecht: vermaēt met alle saftmoedichz

eñ leringe/wanter ſal een tijt weſen/dat ſy heylſame le-
ringe niet verdragē en ſullē/mer na hoerre begeerlicheyſ-
den/ſullen ſy hoer ſeluē leeraers ꝯgaderē/deſe die(hoer)
oren kittelen/eñ ſi ſullen hoer ooren vande waerhz keerē
eñ tot fabulen ſullen ſy keerē. Mer waert ghi in allē/vol
hert in tribulacien/voldoetet werc des euangeliſts/doet
uwen dieſt volcomelic/**weeſt ſober:**

Want ic worde nu geoffert/eñ de tijt mijnre ontloſſin B
ge ſtaet aen. Jc heb een goede ſtrijt geſtredē/ ick heb den
loep voleyndt/ic heb tgeloef gehoudē/voert aen/is mi op
geleyt die croen des rechtuaerdicheyts/welc mi die heer
geuē ſal/in dien dach/ welc is een rechuaerdich rechter/
eñ niet alleen mij/mer oec alle dē ghenē die ſijn toecoēſt
lief hebbē. Weeſt naerſtich/dat ghi geringe tot mi coēt.

opgeleyt of voer mi bewaert.

Wāt Demas heeſt mi ꝯlatē. eñ dē tegēwoerdige we-
relt aēgehangē/eñ hi is gereyſt tot Teſſaloniā/ Creſcēs
in Galaciā/Tytus in Dalmaciā/ Lucas is met mi alleē.
Marcū genomē hebbende brengt hē tſamē met v/want C
hi is mi ſeer profitich totten dienſt. Voert/ Tychicū heb
ic tot Epheſum geſondē. Den mantelken die ic tot Troa
de ghelatē heb/bi Carpū/als ghi comē ſult/ſoe brengtſe/
eñ die bouckē/eñ byſonder die parchamenten. Alexander
die coperſmit heeft mi veel quaets aengedaē/ de here ver
gelde hē na ſijne werckē/(voer)welkē ghi(v)oer wacht/
want hi onſe woerden ſeer wederſtaen heeſt.

Jn mij eerſte beſcherminge/en was niemāt bi mi/mer
ſy hebbē mi allegader gelaten/en laetet hoer niet verwe-
ten wordē ✠ mer de here heeft bi mi geweeſt/eñ heeft D
mi geſtarct/op dat die prekinghe doer mi veruolt ſoude
worden/eñ dat alle heydenē horen ſoudē/eñ ic bē verloſt

ghewee?t van des leeus mont/eñ die here sal mi verlossen
van alle quade werc/eñ sal(mi)onderhoudē tot sijnen he
melschē rijcke/wiē sy glorie vā ewicht tot ewicht amē *
Groet Priscam eñ Aquilam/eñ Onesiphorus huisge-
zin/Erastus is te Corinthen ghebleuē. Eñ Trophimum
heb ic ghelatē in Mileto cranc. Weest naerstich dat ghi
voer die winter coemt. Eubulus groet v eñ Pudens eñ
Linus eñ Claudia eñ alle de broeders/ Die here/ Jesus
Christus si met uwen geest. Gracie sy met v.

Gheschreuē vā Romen de tweede tot Timo
theū/doe Paulus wederom ghepresentert
worde den keyser Nero.

Hier begint die epistel die sinte Paulus gesondē heeft
tot Titum sijnen lieuen discipel.

¶ Dat eerste capittel.

Paulus eē knecht Gods/eñ apostel IESV Christi/na tgeloef dr wtuercorē gods eñ kennisse des waerheyts/welc is na die Goddienstichheyt/ in de hoep des ewighen leuens/twelc beloeft heeft/ die niet lieghen en mach(te weten)God/voer ewighen tijdē. Eñ heeft sijn wert openbaer ghemaect op sijn tijt/doer die predikinghe welcke mi beuolen is na tbeuel Gods ōs salichmakers.

Tyto(mijn)rechten soen/nae dē gemeenē ghelove.
Gracie [bermhertichteyt] vrede vā God den vader/eñ
den here IESV Christo/onse salichmaker.
Om dese saeck heb ic v in Creta ghelatē/op dat ghi ver
betert datter ghebreec is/eñ dat ghi in allen stedē ouderē
schict/gelijckē ic bi v geschict hadde/ist dat yemant is on
straffelic/eens wijfs mā. ghelouighe kinderen hebbēde/
niet berucht van die sonde van oncuisheyt/of diemē niet
beschickē en mach/wāt een bisscop moet onbeschuldicht
sijn/als een huyshouwer Goods/niet goetdūckende[nz
hert]niet toernich/geen wijnsuper/gheē slager/niet be-
gerich na schandelike winsel/mer gaern herberghende/
naerstich in goede dingē/sober/rechtuaerdich/Goddien-
stich/matich/houdēde tgetrouwe woert. welc na de goe-
de leringe is/op dat hi oec machtich sy te vermanē/doer
rechte leeringhe/eñ den wederseggers verwinnē.

ōhādelic. dat is die mē nz on derwisen en mach.

Wātter veel onhandelic eñ ydelclappers eñ ꝟleyders
der herten(sijn) alder meest die gheē/die wtē besnidinge
sijn/welckē moetmē de mont stoppē. die heele huysen ver
kerē/lerende dat niet en behoert/om dē schandelikē gewi
Een van dese heeft gheseyt(eñ hi was) hoer eyghē pro-
pheet. Die van Creto sijn altijt logenachtich/quade bee-
sten/traghe buykē. dat ghetuychnis is waer. Om welc
ke saec/so straft hoer strengelic/op dat sy recht sijn int ge
loef/niet merckende op ioetsche fabulen/eñ geboden der
menschē/die vā de waerheyt keerē. Den reynē ist al reyn.
Eñ den onreynē eñ ongelouighē/is niet met allen reyn/
mer besmet is hoer verstāt ende conscientie/ Sy beliden
dat sy God kennē/mer met de werckē ꝟsakē sijt/dat sy ꝟo-
achtelic eñ ōmanierlic/eñ tot alle goet werc ōbequaē zijn.

Epimenides.

¶Dat.ij. Capittel.

A MEr spreect ghi/dat dē rechte leere toebehoert. Dē
ouden/op dat si sober sijn† stemmich/ recht int ge †reyn
ef/inde liefte.inde verduldicheyt.Desghelijc die oude wijs/
iuen/dat si int habijt zijn/twelc hoer heylicheyt betaēt
een beclapsters/noch veel wijn supende/dat si eerbaer-
eyt(den anderen)leeren/op dat si den iongen maechde-
ens stichtighen moghen/op dat si hoer mannē lief heb
en/eñ hoer kinderē lief hebbē/op dat si wijs sijn/ sober
ijn/reyn/bewaersters des huis/goet/haren mannē on
rdanich/op dattet woert Goods niet veracht en wert.
Des ghelijc vermaent den ionghelinghen/dat si sober
B ijn/bouē al/v seluen geuende tot een exemplaer vā goe-
: werrken/in leeringhe/volmaectheyt/in treffelicheyt/
echte woert/onstraffelick/op dat die geen die daer tegē
rijt/beschaemt worde/niet quaets hebbēde/dat hi vā† v †ons
yt. Den knechten vermaent/dat si hoer heerē onderda-
ich zijn/hoer in allen behaghen/niet teghen sprekende
iet ontstelen/mer alle goede betrou tonende/op dat si de
ringe Goods ons salichmakers vercierē in allē dingē.
C ✠ Want die gracie Goods heeft gheopenbaert/salic
eyt brengende alle menschē/leerende ons dat wi v'sakē
alle boesheyt/eñ wereltlijke begheerlicheydē/soberlic/
i rechtuaerdelic/eñ goddienstelic leuē souden in dese we
lt/verwachtende den heyligen hoep/eñ† openbaringe †toecoēst
s glorie/vanden grootē God/eñ ons salichmakers Je
Christi/die hem seluen voer ons gegeuen heeft/ op dz
D ons verlossen soude van alle ongherechticheyt/eñ rey
gen hem seluen een † sonderlinc volc/ naerstich staēde †angenaē
goede werrken Segt eñ vermaent dit * eñ straft/mz

alle naerſtichz vā ghebiedē En laet v niemant ꝟſmadē.

¶ Dat vierde Capittel.

VErmaent hoer dat ſy den vorſtē eñ machtē onder A
danich ſyn/dat ſy den ouerſtē ghehoerſaē ſyn/dz
ſy tot alle goede werck bereyt ſyn/dat ſy van niemāt qua
† kÿſachtich lic en ſprekē/dat ſy niet † vechtachtich en ſyn/mer minlic/
alle ſachtmoedicheyt betonende tegē alle menſchē/want
wi waren voertyts oec onuerſtandich / ongehoerſaem/
dwalende/dienende den begeertē/eñ menigerley welluſten/in quaetheyt eñ haticheyt wadelende/malcanderen
hatende.

✠ Mer na dat die goetheyt/eñ die liefte tottē menſchē B
vā God onſe ſalichmaker geopenbaert heeft/nz wt werc
ken die in rechtuaerdicheyt ſyn/die wi deden/mer na ſyn
bermhertichheyt heeft hy ōs ſalich gemaect/doert bat des
wedergheboerte/eñ ꝟnieuwings des heyligē geeſts/welkē hi ouerulœdich wtgeſtort heeft in ōs doer IESVM
Chriſtū onſe ſalichmaker/op dat wÿ/gherechtuaerdicht
doer ſyn graci/erfgenamē ſoudē werdē na den hoep des
ewigen leuens * Een ſeker woert.

Van deſe wil ic dz ghi (hoer) veſticht/op dat die in god C
geloeft hebbē naerſtich ſyn dat ſy in goede werckē voergaen/want dit is eerlic eñ profitich den menſchen. Mer
laet varē die ſotte vragē/eñ geſlacht rekeninge/eñ kiuingen/eñ wet ſtridē/want ſi ſyn onprofitich eñ ydel. Schuwet den eygenſinnighē menſch/na die eerſte eñ anderde
vermaninge/wetende dat hi verkeert is/die alduſdanich
is/eñ hy ſondicht/doer hem ſeluen veroerdelt ſynde.

Als ic tot v ſeyndē ſal Arteman of Tychicū/weeſt naer D
ſtich te comen tot mi/te Nicopolim/want ic heb geſlotē

aer (mijn) winter te houdẽ/ Zenam den wetgheleerde/ ẽn Apollo die geleydet naerstelic/op dat haer niet en ghe reect. Eñ laet oec die† onse met goede wercke leerẽ voer aen tot noettruftigen gebruyc/op dat sy niet onvrucht aer en sijn. Si groeten v die met mi sijn allegad. Groe t den ghenen die ons lief hebben int gheloef. **Die** gra e **Goods** sy met v allen Amen. †uwen

Gescreuẽ wt Nycropolis in Macedonien.

Hier na volcht die Epistel die Sinte Paulus ghesonden heeft tot Philemonem/synen lieuen vrient.

Aulus die gebondẽ Christi IESV ende Timotheus de broeder. Philemoni den lienen ende onsen medewercker/eñ Apian dẽ lieuẽ **suster**/eñ Archippo onse mederuyter/ende den vergaderinge in syn huys.

Gracie sy v/ ende vrede van god onsen vader / ende den ere IESV Christo.

Ick danc minen God/altijt uwer gehoechnis hebben in mijn gebeden/ horende v liefte eñ gheloef.twelc ghi t tot den here IESVM / ende tot allen heylighẽ/op dye ghemeenschap uwes gheloefs crachtich werdt ye kẽnisse vã alle goet **werc** [dat in v is] tot Christũ

Jesum. Want wi hebbē veel blijschap/ eñ vertroestinge in uwe liefte (om) dat die leetmatē der heiligē veruersct zijn in v broeder.

Waer om/ al heb ic grote betrouwē in Christo/ v te gebieden datter toe behoert/ nochtans om de liefte/ so bidde ic lieuer/ als ic aldus danich ben/ te weten Paulus den oude. Eñ nv een gebonden IESV Christi. Eñ ic bidde voer mijn soen/ welcken ic voertghebrocht heb in mijn bandē (te weten) Onesimo/ voertijt v onprofitich/ mer nv/ v eñ mi seer profitich/ welcken ic weder om gesondē heb. Eñ ontfanct ghi hem voer mijn ledekens/ welcken ic begeerde by mi te houdē/ op dat hi voer v mi dienē soude/ inde bāden des Euangelijs/ mer sonder v sentencie en heb ic nz willen doen/ op dat v goet niet wesen en soude als van bedwanc/ mer goetwillich.

Want daer om heeft hi by auontuer ontweken tot een tijt toe/ op dat ghi hem eewich weder om ontfangē sout/ nv niet als een knecht/ mer meer dan een knecht/ te wetē een lieue broeder/ bysonder mi/ ende hoe veel te meer v/ in den vleysch/ eñ indē heere. Daer om/ ist dat ghij mi hout voer een mede gesel/ so ontfangt hē geliken mi. Eñ ist dz hi v yet ongelijc gedaen heeft/ of sculdich is/ dz wijt my. Ic Paulus hebt met mijn hant ghescreuen. Ic salt betalen/ op dat ic v niet en segge/ dat ghi oec v seluen mi daer en bouen sculdich sijt/ ia broeder laet ic v gebruken inden heere. Veruorscht mijn leetmatē indē heere.

Betrouwēde vā v gehoersaemheyt/ heb ic v gescreuen wetēde/ dat ghi doen sult/ oec meer dan ic segghe. Eñ bereyt mi oec een herberch/ wāt ic hoep/ dat ic doer v ghebeden v gegeuen sal worden. Epaphras mijn mede geuā-

gē in Christo Jesu(die)groetet v Marcus Aristarchus Demas Lucas/mijn hulpers(groeten v)

Die gracie ons heeren IESV Christi/ si met uwen gheest Amen.

¶Dese Epistel was ghesondē wt Romen doer den knecht Onesimum.

¶Hier beghint die Epistel/die sinte Paulus ghe sondē heeft totten Hebreeuschen.

¶Dat eerste Capittel. ✠

GOd die hier voer-
maels menichfoudelickē in me
nigerley manierē gesprokē heeft
den vaderen doer den propheten/
heeft ons in dese wterste daghen
gesproken doer den soen/dē welc-
ken hi geset heeft een erfgenaem
alre dingē/doer den welckē hi oec gescapen heeft die we-
relden/welcke nae dien hy is tschijnsel der glorien eñ dat
wtgedructe beelt zijns wesens/eñ regiert alle dinc met-
ten woerde zijns mogentheyts doende die suueringe ton tder
der sonden[doer hem seluē]heeft hi gesetē an die rechter
hant des heerlicheyts indē hoechstē/gewordē also veel te
waerdiger dan de enghelen.hoe veel te hogher naem hij
ontfangē heeft dan si doen.

B Van wien vanden Engelen heeft hi oeyt geseyt. Ghy
zijt mijn soen. Ic heb v huydē voertgebrocht: eñ weder Psal.2.
om ic sal hē een vader wesen/eñ die sal mi een soen wesen Psal.88.
Eñ ;weder om/doen hi in leyde sinē eerstē geboren inden

(omloop des werelts) ſpreect hi. Eñ alle engelen goods
Pſal 96. ſullē hē aēbidden/eñ voerwaer tottē engelē ſpreect hi Die
Pſal.103. welcke daer maect zȳ engelen geestē/eñ zȳ dienaers een C
Pſal. 44. vlam des vuers/ mer totten ſoen. O god uwē ſtoel is vā
ewichz tot ewichz/eñ die roede uwes rijcks/ is een roede
des gerechticheyts. Ghi hebt bemint die rechtuaerdichz
eñ hebt ghehaet die boeſhz: Daer ō heeft v god gheſalft/
uwe God/mz die olye des vrolicheyts/ bouē uwe mede- D
Pſal.101. geſellē. ¶ Eñ ghi o here hebt geleyt die fundamētē des
aertrijcs indē begiſel eñ de hemelē zȳ de werckē uwer hā
dē. Si ſullen ꝟgaen/mer gi blijft/eñ ſi ſullē al(ꝟſlitē)als
eē cleet/eñ gi ſultſe ōkerē als enē roc/eñ ſi ſullen ꝟandert
wordē/mer ghi ſijt die ſelfde/eñ v iarē en ſullē nz ꝟgaē. *
wāt tot wien vādē engelē heeft hi oeyt geſeit. Sit an mȳ
Pſal.106 rechter ſide ter tijt toe/ dz ic geſet ſal hebbē v viandē in eē
voetſcabel uwer voetē: En zȳt doch niet al aēdienēde gee
ſtē: die welke wtgeſondē wordē indē dienſt/ ō dē genē die
daer weſen ſullē erfgenamē des ſalicheits: ¶ Dz.ij.Cap.

Daer ō ſo moetē wi naerſteliker anmerckē/die dingē
die welcke † ons geſeyt zȳ/op dat wi niet tot eniger A
†wy ghe hoortheb ben tijt heenē(en ꝟgaen)wāt voerwaer iſt ſake dat die ſprake
welker doer dē engelen geſprokē was/is vaſt gheweeſt/
eñ alle ouertredinghe eñ ongehoerſaemheit/ heeft ōtfan
Exod.20 a gē eē rechtuaerdige betalinge haers loōs/ hoe ſullē doch
wi mogē ontuliē/iſt dz wi ſo grotē ſalichz ꝟgetē: de welc-
ke(ſalichz)na diē ſi tē eerſten heeft begonnē ꝟtelt te wor
dē/doer dē ſelf dē heer is in ōs geueſticht geweeſt vādē ge
nē diet gehoort haddē/god getuych geuēde/tſamē mz tey
kenē eñ wōderlichedē met menigerley crachtē eñ deelin-
ge des heyligē geeſts na ſinē wille.

Wãt hi en heeft nz onderdaẽ gemaert dẽ ẽghelẽ de toe
omẽde werelt/ vã welker (werelt) wi sprekẽ/ mer eẽ heeft
getuych gegeuẽ/ op een and' plaets seggẽde. Wat is een
mẽsch dat ghi hẽ gedachtich sijt/ of een soẽ des mẽscẽ dat
ghi hẽ visiteert. Ghi hebt hẽ gemaert eẽ weynich laeger dã Psalm.8
die engelẽ/ eñ ghi hebt hẽ gecroent met glorie een eere/ eñ
ghi hebt hẽ gestelt op die werckẽ uwer handẽ. Alle (dingẽ)
hebt ghi geworpẽ ond' zijn voetẽ/ wãt in dat gene dat hi al
le (dingẽ) heeft ond' hẽ geworpẽ/ en heeft hi nz achter ge
latẽ dat hẽ niet õderdanich en is/ mer noch en siẽ wi nz dz
hẽ alle (dingẽ) onderdanich zijn. Voerwaer diẽ Jesum/ de
welke eẽ cleyn weynich was benedẽ den enghelẽ v'cleynt
sien wi õ die pijlicheit des doots gecroent met glorie
eñ ere/ op dz hi doer gods gracie smakẽ soude dẽ doot voer
allen (mẽschen) wãt het betaẽde hẽ (te wetẽ God dẽ vad')
om dẽ welckẽ zijn alle (dingẽ) eñ doer den welckẽ zijn alle
dingẽ) als dz veel kinderẽ toe geleyt wesende in glorien
soude makẽ dẽ prinsch haers salicheits/ volmaert doer lij
dẽ/ wãt voerwaer so wel die heylich maert eñ die heylich
gemaert wordẽ/ zijn alle gad' wt enẽ. Om welcker sakẽ en
scaẽt hi hẽ nz haer broeders te hietẽ/ seggẽde. Ic sal boet-
scappẽ uwẽ naẽ minẽ broederẽ/ eñ ic sal v louẽ int middel
des v'gaderinghe. Eñ weder om voerwaer. ick bẽ betrou psalm.21.
wende in hẽ eñ wed' Siet ic eñ die kinderẽ/ welcke god mi psalm.17
gegeuẽ heeft. ¶ Hier õ na diẽ die kinderẽ ghemeenscap Esaye.8.
hebben metten vleysche eñ den bloede eñ hi des ghelics
deelachtich ghewordẽn is der self'/ op dat hij doer den
doot te niet makẽ soude den ghenen die daer hadde heer-
schapie des doots. dat is den duyuel/ eñ soude die vri ma-
ken/ die welcke ouermits vreese des doots/ al haer leuen

sculdich waren die eygenheyt. Want hi en anneemt geē engelen/mer hi anneemt dat saet vā Abraham/ want hy sculdich was gelijc te wordē sinē broeders in allen dingē op dat hi soude wesen een barmhertich eñ getrouwe bisscop/in dien dingē/ die welcke souden moeten voer Gode gedaen wordē/om te reynigen die sonde des volcx/ want wt dat gene/ welcke hē seluen ghesciet is/ō gheproeft te werdē/ mach hi oec te hulpe comen/ den genē die gheten teer wordē.

¶Dat vierde Capittel.

DAer om o ghi heylige broeders/ deelachtich des hemelschē roepings/ anmerct den Apostel eñ bisscop ons belidings IESVM[Christū]* als dat hi ghetrou is den genen die hem ghestelt heeft. Gelikerwijs als oec Moyses in zijn gheheele huys. Mer dese is veel te meer der glorien dan Moyses/ hoe veel te meer eer dat hi heeft die welcke thuys ghetimmert heeft/ dan thuys/ wāt alle huys wort vā yemant ghetimmert. Mer sekerlic god is die alle dinghen ghescapen heeft. Ende Moyses is voerwaer ghetrou gheweest in heel sinen huyse/ als een dienaer tot een ghetuychenisse van dingen/ welcke namaels ghesproken souden worden.

ti sinē huse welcke Mer Christus als een soen† heeft aengedient sinē huyse/ wiens huys wi zijn/ist dat wi betrouwē eñ bliscap des hoops houdē/totten vasten eynde toe Daer om als de heilige geests seyt. Ist dat ghi huyden gehoert hebt zijn stē
psal. 94. me/ en wilt niet verharden uwe herten/ ghelijc als in dye bitterheyt inden dach des tentacijs/ inder woestinen/al daer v vaderen mi ghetenteert hebben. Si hebben mi gheproeft/eñ hebben ghesien mijn wercken veertich iaren lāc waer om ic seer vertoernt was dien gheslachte eñ ic sprack

B

alltoos dwalen si metter herten/ si en hebbē voerwaer nz
gekent mȳ wegen/ daer om en sullē si niet inghaen in mȳ
re rustē/ geliken ic gesworē hebbe in mijnre toernicheit.
¶ O broeders siet toe/ als dz tot geēder tijt in yemāt vā v
en si eē boes hert/ besculdicht met onghelouicheyt/ dat hē
soude mogen ꝟscreydē vandē leuēdē God/ mer vermaent
v malcanderen dagelicx/ so langhe als den dach van huy
dē genoemt wert/ op dat niemāt vā v ꝟhert en mach wor
dē/ door die verleydinge der sonden.
Wij zȳ Christus deelachtich gewordē/ ist dat wi seker
lic dat beginsel zijns wesens vast houdē totten eynde toe
alsser geseyt wert. Ist dat gi huydē gehoert hebt zijn stē
me en wilt niet ꝟhardē v herten/ gelijck in die ꝟbitterige
want die sommige als zijt gehoert hadden/ hebbē hē ver
bittert/ mer niet alle gader die gereyst waren met Moy=
ses wt Egyptē/ mer op welckē heeft hi ꝟtornt gheweest
xl. iarē? En ist niet alsoe/ dat den genē die gesondicht had
dē: der welcker lichamē geuallē zȳ indē woestijnē? mer dē
welckē heeft hi gesworē/ dat si niet en soudē ingaen in zȳ
ruste dan den genē die nz †gehoersaē geweest en haddē? †ghelo uich
Eñ wi sien datse niet en hebbē mogen ingaē in zȳ ruste
om des onghelouefs wille.

¶ Dat. iiij. Capittel.

Laet ons dan vreesen/ op dat wi niet achter en laten
die beloftenisse om in te ghaen in zȳ ruste/ eñ dat
yemant vā v schijnt verlaten te wesen/ wāt sekerlic het is
ons vercōdicht/ gelikerwijs als hoer/ mer ten heeft hoer
niet gebaet datse twoert gehoert hebbē/ ouermits dattet
woert niet en was vercōdicht mettē gheloue der gheen
re diet gehoert hadden/ wāt wij die gheloeft hebben/ gaē
in rustē ghelikerwijs hi geseyt heeft. Sij en sullen nyet

ingaen in mÿn rust/als is gesworẽ hebbe in minẽ toern
hoe wel dat die werckẽ volmaert zÿ̃/want leggẽ des fun- B
damẽts des werlts. Wãt hi heeft gesprokẽ in eẽ plaetse
vandẽ seuendẽ dach aldus. Eñ god heeft gerust opten se
Geñ.2 uendẽ dach van allen sinẽ wercken. Eñ weder om/in die
(plaetse) Si en sullen niet ingaen in mÿn rust.

Eñ na dien/dan dattet toecomẽde noch is/als dat som
mige ingaẽ sullen in die ruste/eñ dẽ genẽ diet eerst vercõ
dicht is/en zÿ̃ nz ingegaẽ/om des ongeloefs wille/wed
om so beteykẽt hi eenẽ dach huydẽ doer David/seggẽde
Psal.94. na so langẽ tÿt/gelikerwÿs alsser geseyt is Jst dat ghÿ
huydẽ hebt gehoert sÿn stẽme/eñ wilt niet verherdẽ v her
tẽ. Wãt waert sake/dat Jesus haer rust ghegeuẽ hadde
hi en soude hier na in gheenre manierẽ vã eenẽ anderen
dach gesprokẽ hebbẽ. Daer om so wort dẽ volcke goods
een rustdach after gelatẽ. Wãt die ingegaẽ is/in zÿ̃ ruste
die rust oec vã sinẽ werckẽ gelikerwÿs als god vãdẽ sinẽ.
✠ Daer õ so laet ons naerstich wesen/ õ in te gaẽ in dye C
ruste/op dat niemãt en valle in dz selfde exẽpel des ongẽ
loefs. wãt goods woert is leuẽdich eñ crachtich/eñ doer
snidẽder dã enich swaert an beydẽ sidẽ snydẽde/eñ is doer
dringẽde tot dz scheydẽ des siels/eñ oec tsamẽ des geests
eñ der tsamẽ voegingẽ der ledẽ eñ merchgẽ/eñ is eẽ rech
ter der ghedachtẽ eñ voernemingẽ des harts/ eñ daer en
is gheẽ creatuer welcke nz opẽbaer en is/in zÿn aensien.
Mer alle dingẽ zÿ̃ naect eñ ontdect sinẽ oogẽ/tottẽ welc- D
Bischop kẽ ons woert is. ¶ Daer om/wi hebbẽde een grotẽ op
perstẽ priester Jesum goods soen/die doer die hemelẽ ge
stegẽ is/laet ons houdẽ zÿn belidinge. want wi en hebbẽ
geenẽ Biscop de welcke niet en soude mogẽ gheuoelẽtlÿc

bewegē wordē met ōsen cranchedē. Mer doer al beproeft na die gelikenisse sond' sonde Daer om so laet ons toegaē met grotē betrouwē/ tottē stoel † der gracië op dat wi mo gen verwerue barmhertichz/ eñ gracie vinden tot een be quame hulpe. ✱.   ¶ Dat. v. Capittel.   ✠ †sijns

WAnt alle Bischop die wten mensē genomē wort die wort gestelt voer dē mēscen/ in dien (dingen) welcke voer gode geschien/ als dat hi sal offerē/ gauē/ eñ offerhandē voer dē sondē/ welcke versoenlikē mach wesen den onwetendē eñ dē dwalendē/ wāt hi oec selue ombeuā gen is met cranckeyt. Eñ om dese (crācheyt wille) moet hi also wel voer hē seluē/ gelikerwijs als voer den volcke offerhāde doen/ voerdē sondē. Niemāt en neēt hē seluē die eer/ mer die gheroepē wort oec vā gode/ ghelikerwijs als Aaron.. ¶ Alsoe oec Christus en heeft hē seluē nz verhe uen dat hi Biscop soude wordē/ mer die welcke tot hē ge= seyt hadde. Ghi sijt mijn soen/ huyden heb ic v voertghe brocht. Als hi oec op een ander plaetse seyt. Ghi sijt prie= ster inder eewichz/ nader ordinancie van Melchisedec. ✱ Psal. 2. psal. 109.
Welcke in die dagen zijns vleysch/ als hi oec op geoffert hadde/ met eenē crachtigē roep eñ tranē/ zijn gebedē/ eñ smeekingē voer dē genē die hē vandē doot bewarē moch= te/ eñ verhoert was om zijre eerwaerdichz. hoe wel dz hi die soē was/ nochtās so heeft hi wt dese (pinē) welcke hij geledē heeft/ geleert gehoersaēhz/ eñ volmaect is hi ghe weest/ eē sake des ewige salicheits al dē genē die hē onder danich geweest zijn. Genoemt vā gode eē ouerste priester nader ordinancien vā Melchisedec. ¶ Vanden welcken ons veel souden wesen te segghē/ eñ dye self de swaer om wt te spreken ouermits dat ghi seer traech gewordē zijt.

om te hoorē/ Want voerwaer na diē ghi na wtwisen des tijts wesen sout leraers/ hebt ghi vā node weder om als dat wij v leerē moetē/ welc die oersprōckelike beginselen sijn der woerdē Goods Ende ghi sijt geworde die self de den welcken melc van node is eñ niet starcke spijse/ wāt een yeghelic die daer noch melc is nuttende/ die is noch onbesorcht aen twoert des rechtuaerdicheyts/ want hi is een ionc kint/ eñ sekerlic dē volmaertē hoert starcke spyse toe/ Bisonder den ghenē welcke doer gewoente hebbē ge oefende sinnē om te onderscheydē goet eñ quaet. D

¶ Dat seste Capittel.

Daer om/ achterlatende twoert/ welcke dē onbereyden grouē mēschē eerst een beginsel maect in christo/ laet ōs voert varē totter volmaecthz. Niet weder om leggende tfondament des penitencys/ vandē dodē werc ken eñ des ghelooefs in gode/ eñ der doepselen eñ der leeringen/ eñ der handē opleggynghe eñ des verrisenis der doden eñ des eewigē oerdels/ Ende dit sullen wi doen in dien dattet God toelaet. Want het en mach niet wesen/ als dat die ghene die eens verlicht gheweest sijn/ eñ hebben gesmaect die hemelsche gaue/ eñ zijn deelachtich ghe-worden des heylichs geests/ eñ hebben gesmaect niet te min dat goede woert Goods/ eñ die crachten des toecomende werelts/ ist dat sy ontuallen/ weder om soudē mogen doer penitencie vernieut worden/ crucende al geheel haer seluen den soen goods/ eñ voer spot hebbende. A B

Want die aerde welcke opdrinct den reghē die dicwils op haer comt/ eñ bequaē cruyt voertbrenct dē genē doer wiens naerstichz datse gebouwet wort/ ōtfanct die benedictie van god/ Mer die welcke voertbrēct doernē eñ diste

ken die is te vworpē. eñ na bi die maledictiē/ wiens wtganc
hier toe strect datse vbrāt wordē. Veert an o beminde soe
hebbē wi vast geloeft vā v/(dingē) die beter sijn/ eñ die de
salichz† hebbē. hoe wel dat wi so sprekē/ wāt god en is nz †naerder sijn
orechtuaerdich dat hi wil vergetē ws werry eñ arbeyts
des liefts/ welke (liefte) ghi bewesen hebt in sinē naē/ gy
die gediēt hebt sinē heyligē eñ noch diēt. Eñ wi begerē dz
een yegelic van v bewisen wil de selfde naerstichz tot een
volle sekerheyt des hoeps/ tottet eynde toe. Eñ en wilt nz
trac sijn/ mer nauolgers der geenre die doer den gelo. †traech
ue eñ lancmoedichz ontfangē die erfnisse des beloftenis.
Want God heeft beloeft Abrahā/ wāt hi nz yemāt gro
ter en hadde bi welckē hi mocht swerē/ heeft hi bi hē sel.
uē geswotē/ seggēde. Waerlic gebenediēde sal ic v ghebe
nediē. eñ vmenichuoudigende sal ic v vmenichuoudigē.
Eñ na diē hi also lijdsamelic verwacht hadde/ heeft hi vcre
gen die belofte. Wāt voerwaer die menschē swerē bi dien
die meerder is/ eñ so is hē een eynde vā alle twist/ ist saec dz
in een vastichz volcht den eedt In welckē dingē als god
woude tonē seer hoechlic dē erfghenamē des beloftenis/
die vastichz sijns raets/ heeft daer eenē eedt tusschē geset
Op dat doer twee onuergāckelike dingē/ indē welcken nz
geschiē en mocht/ als dat god liegē soude/ wi hebbē soudē
een starcke vtroestinge/ wi die hier toe gheulodē sijn/ dat
wi gebruykē soudē die hoep/ die (ōs) voergeleyt is/ welc=
ke wi houdē als een vri eñ vast ancker des siels. oec ingaē
de tot die dingē toe die welcke binnen dē bedersel sijn/ daer
IESVS die voerloper voer ons inghegaē is/ nader ordi.
nancie Melchiseder/ ghewordē een ouerste priester inder Psal 109
ewicheyt.

¶ Dat seuende Capittel.

Want dese Melchiseder was een coninck van Salem/een Bischop des alder hoochsten Gods/die A
Gen. 14. te gemoet gelopen is Abraham doen hi weder quam vā den slach der coninghen/en̄ heeft hē ghebn̄dijt/welcken (Melchiseder) Abrahā gedeelt heeft/tiende vā allen (dingen) welke (Melchiseder) ten eerstē na de bedudenissen genoēt wort/coninc des rechtuaerdicheits. Mer daer na oec eē coninc vā Salē/twelc is/eē coninc des vreets/sonder vader/sonder moeder/sonder geslacht/nz hebbēde noch beghinsel der dagen noch eynde sijns leuens/ mer hi is gelikent den sone goods/en̄ blijft priester inder eewicheyt.

Anmerct doch/hoe groot dese geweest heeft/dē welckē oec Abraham die Patriarch/tiende gegeuē heeft/vanden roef. En̄ voerwaer/die welke ouermits datse zijn vādē getale der kinderē Leui/ontfanghen ghebruyc des priesterschaps. hebben een ghebodt/als datse sullen mogen nader wet ontfangen tiendē vandē volcke/dat is van haren broederen/hoe wel datse wtgheromē zijn wt die lendenē van Abrahā. Mer dese wiens geslacht nz vtelt en werdt heeft wt hoer ōfangē tiendē vā Abrahā/en̄ heeft gebenedijt dē ghenē die daer hadde die beloftenissen. Voerwaer B
niemāt en missaect dz/tē is also/dattet gene twelc tminst is/wort gebenedijt/van tgene dz meest is. En̄ voerwair hier/die mēscē/welcke steruē/nemē tiendē. Mer daer van den welckē getuycht is/dat hi leeft/en̄ om te seggē/ so is oec die self de Leui vtient in Abrahā. welcke plach tiendē te nemē. wāt hi was noch in die lendenē zijns vaders/wā neer Melchiseder Abrahe te gemoet liep. ¶ Voert an/ist sake dz die vuollige was doer Tleuijtsce priesterdō/wāt voerwaer tvolc hadde doer dz (Leuijtsce priesterdō) ōtfāgē die wet/wat wast voert meer vā node/datter eē ander

priester rijsen soude/die welke nach ordinārie vā Melchi
seder genoēt soude wordē/eñ nz nach ordinārie vā Aarō.
Wāt sekerlic ouergeset wesende dz priesterdō/ so ist oeck Psal 109
vā node/als dz oec geschiē sal/die ouersettinge des wets.
Wāt die gene vādē welckē dese geseit wordē/hoert toe aē
een andh geslachte/vā welckē(geslachte)niemāt anders
andē outaer gestaē en heeft. Wāt het is openbaer als dz
ōse heer geborē is vādē geslachte vā Juda. Eñ Moyses
en heeft nz gesprokē vādē priesterdō/dattet toehoerde an
desen geslachte. ¶ Eñ dit blijct oec noch meer/wātter op
rijst eē andh priester/nach gelikenisse vā Melchiseder/wel
ke nz gemaect en is nade wet des vleyscelikē gebots/mer
na de macht des ōuergācliкē leuēs. wāt hi getuych geeft
na deser manierē. Ghi sijt eē priester indh ewichz/nach or=
dinārie vā Melchiseder. Wāt het gebot dz voergegaē is
wort te nz gedaē/ouermits zijn crāchz/eñ ōprofitelicheyt.
wāt de wet en heeft nz met allē toegebrocht tot perfectiē
Mer si was eē inleydh vā beter hoep/doer welcke (hope)
wi nakē god. Eñ die also te bequamer/als dz dit werc nz
geschiet en is sondh geswōrē eet. ¶ Wāt voerwaer die zijn
sondh geswōrē eet priesters gewordē/mer dese met geswo
rē eedt/doer dē genē die gesprokē heeft/tot hē. Die heere
heeft gheswōrē/eñ tē sal hē niet berouwen. Ghi zijt een
priester indh ewichz[nach ordinārie vā Melchiseder] Eñ
Jesus is gewordē eē belouer/vā so veel te beter testamēt.
Eñ voerwaer dh geēre zijn veel geweest/die priesters ge
wordē zijn nadē wet/eñ dz ō datse ouermits dē doot nz toe
gelatē en wordē ō te bliuē. Mer dese ouermits dz hi blijft
indh ewichz heeft hi eē eewich priesterdō/ waer wt hi oec
tot† volmaechz salich makē mach welc doir hē gaē tot god †inder ee
stoes leuēde/eñ dz daer ō op dz hij soude biddē voer haer wicheyt

Want het betaemt ons alsulcken oversten priester te
† heylich hebben† goedertieren/onnosel/onbeulect/verscheydē vā- D
den sondaren/eñ hogher geworden dan die hemelen/den
welcken niet vā node en is dagelicx (gelikerwijs als dyē
oversten priesteren eerst offerhande voer sijn eygen son
den te offeren/eñ daer na voer die sondē des volcx Want
dat heeft hi eens gedaen/doen hi hem seluē op geoffert
heeft. Want die wet stelt menscen tot priesters die cranc
† na heyt hebbende Mer dat woert des gheswoṙē eets/welc
(woert) geweest is† bouen die wet/heeft gestelt den soen A
inder eewicheyt volmaert.

¶ Dat.viij. Capittel.

Die somme vā allen dien dingen die welcke wi seg-
ghen is dese/als dat wi hebben alsoedanigen Bis-
cop/dieghesetē is totter rechterhant des stoels/des mo
gentheyts/een andienaer der heyligē/in die hemelen/eñ
des warachtigē tabernakels/twelc God [de heere] ghe-
uesticht heeft eñ gheen mensche Wāt alle Biscop wort
ghestelt om te offeren gauen eñ offerhanden. Waer om
ist van noot/als dat dese oec wat hoert te hebbē/welc hi
offeren mach. Want waer hi inder aerden/ soe en soude B
hi voerwaer gheen priester wesen. Want al daer zijn prie
steren/welcke gauen offeren nader wet/welcke sekerlijc
dienēde zijn den exemplare eñ schimsele der hemelscher
(dingen) ghelikerwijs Moysi geantwoert is doer gods
stemme/doen hij soude volmaken dat Tabernakel. Wāt
siet (sprac hi) dat ghi alle (dingen) maect nadē exempla-
Exodi.25 re/twelc v getoent is indē berch.

Mer nu soe heeft hi verworuen een heerliker hoogher
priesterschap/dan dat was/doer den welcken dat hi is eē

middelaer vā hoe veel te waerdigher tstament/ twelc in
waerdiger beloftenissen geuesticht is / wāt waert dattet
eerste(priesterscap)alsodanich geweest hadde/als datter
niet in hē en soude bestraft mogē worden/ gheendersins
en soude anderwerf een plaets gesocht zȳ geweest/ wāt hiere.31.a
besculdigende haer/spreect hi tot haer Siet/die dagē sullē
comē seyt die heer/ eñ ic sal vuollē opt huys vā Israel/ eñ
opt huys vā Juda/een niewe testament/ niet nadē testa=
ment/twelc ic ghemaect hebbe haren vaderē/ in dien da
ge/doen ic aenvattede die hant vā haer/ dat ickse wtleydē
soude wt Egiptē/want si en bleuē niet staen in mȳ testa
ment/ eñ ic hebse oeck vergeten seyt die heer.
Wāt dat ist testament/ welc ick bestellen sal den huys
van Israel/ na dien dagē seyt die heer/geuende mȳ wet=
ten in hare verstandē/eñ ick sal die inschriuē in harer her
ten/eñ ic sal haer een God zȳ/eñ si sullen mi een volc zȳ/
Eñ si en sullen niet lerē een yegelick sinē naesten/ eñ een
yghelick sinē broeder/seggende Kent dē heer/ ouermits hiere.31.f.
datse allegader mi sullen wesen kennende/vandē ghenen
die de minste wesen sal onder haer/tot den genē toe/die de
meeste wesen sal onder hoer/ wāt ick sal versoent wesen
ouer hare ontrechtuaerdichedē eñ haren sonden/ eñ hare
boesheden en sal ic niet meer ghedenckē Doer dat(gene)
dat hi seyt niewe/so heeft hi verout dat eerste/ mer dat ver=
oudt eñ veriaert/is seer na bi dattet vergaen sal.

¶Dat.ix.Capittel

HIer om soe hadde voerwaer oeck dat eerste (testa=
ment)zijn vierlickheyden/ ende een wereltlicke he
licheyt. ✠ Want ten eersten so is ghemaeckt geweest/ exe.40.a
dat Tabernakel/indē welckē warē die candelarē eñ die ta=

kelen die voersettinge der broedē/ welck si hieten heylich. Mer achter dat āderde gordijn was dz tabernakel/ welc gehieten wordt/dat heylich der heylighen/hebbende een gouden wieroeck vat/ eñ die Arcke des testaments/ouer al met goude omdect. In welcke(Arck)die gulden cruyc was/hebbende hemels broot/ eñ Aarons roede/welc ghebloeyt hadde/eñ die tafelen des testaments. Mer bouen desen tabernakel waren figueren vandē engelē der glorië ghenoemt Cherubim/om bedeckende den stoel der ghenaden/vanden welcken en is nu niet bysonderlinc te seg ghen. B

Leu.16.a Mer dese(dinghen)geschict wesende[nae deser manieren]so ginghen die priesteren altijt in dat eerste tabernakel/om dat si volbrengē soudē/die ghesette gewoentē des dienst goods. Mer in dat anderde(tabernakel/daer) eēs alle iaers die Bisschop alleen (ingaet)nyet sonder bloet/ twelc hi offert voer hem seluen/eñ voer die onwetentheden des volcs. Dat beteykende die heilige gheest/ als dat den wech der heylicheyts/noch nyet openbaer en was/ bliuēde noch staēde die eerste Tabernakel/ welke was eē gelikenisse/naden tijt doen teghenwoerdich. Inden welken gheoffert worden/gauen eñ offerhandē/ welcke na der consciencien dē dienaer niet perfect makē en mochtē/ alleen ingeset wesende in spisen in dranckē/eñ menigerley suyuermakinghe/ eñ rechtuaerdichmakinghen des vleysch/tottē tijt des beterings. C

✠ Mer Christus toecomēde als een ouerste priester der toecomēder goeden/ doer een meerder eñ volmaecter tabernakel/niet met handē gemaect/**dat is** niet deses timmerings/noch oec doer tbloet der Bockē of caluerē/ mer D

doer sijn eyghē bloet is hi is gegaē eens in dye heylighe †traluerē
op dat hi soude vindē eewige verlossinge. * Want ist dat vaersen
tet bloet der stierē eñ borken/eñ die assche der †vaersen/ dat zij iō-
besprenkelende die beulecte heylich maect/tot suyuerma ge riderē
kinghe des vleysch. Hoe veel te meer dat bloet Christi/ devolwas
welcke hem seluen gheoffert heeft/doer dē teewigē geest sen zijn
Gode onbeulect/sal suuerē †uwe consciencie vandē dodē † heyligē
werckē/om te dienē dē leuēdigē God? tonse,

Eñ daer om/is hi eē paeysmaker des niewē testamēts
op dat doer middelinghe des doots/tot verlossinghe van
die ouertredinghē/welcke waren onder teerste testamēt/
soudē ontfangen moghē die ghene die geroepē zijn/de be
loftenisse des ewigē erfenisses. * Want so waer een te-
stament is/ist van node datter tusschen gaet die doot des
geens die dat testamēt maect. Wāt een testamēt is vast
inde dodē/anders en ist noch van geender waerde so lan
ghe als hij leeft/diet testament ghemaeckt heeft. Waer
wt/woerwaer oec dat eerste niet gheuesticht en is sonder
bloet. Want als Moyses bedudet hadde/alle ghebot na
der wet/alle den volcke ghenomen hebbēde dat bloet der
Calueren/eñ Borken/met water eñ purpure wolle eñ exo.24.b.
hysope/heeft hi tsamen besprenget dat boec/eñ alle tghe
heel volc/segghende.

Hier is tbloet des testamēts/dat welc v god ghebodē
heeft. Ende oeck daer en bouen besprenckelde hij desghe
lijcs metten bloede/ dat tabernakel/eñ alle dye vaten des
diensts. Eñ bi nae alle(dinghē)nae der wet wordē met-
ten bloede ghereynicht. Eñ sonder wtstortinge des bloets
en geschiet geen vergiffenisse.

Daer om ist van node/als dat die exēplaren der dingē

die in die hemelen zijn/sullē met dusdanighen dingen ghe
suuert wordē. Mer die hemelsche dingē moetten gherey F
nicht wordē met beter offerhanden dan dese zijn. wāt Cri-
stus en is niet ingegaen in de heylighe plaetsen met han
dē gemaert/dat ghelikenissen zijn der waerachtiger plaet-
sen. mer indē hemel selue/om dat hi nu openbaren soude
voer goods aenschijn/voer ons/niet om dat hi dicwils hē
seluē offeren soude/ ghelikerwijs als die ouerste priester
ingaet alle iaers in die heylighe (een plaets des tēpels so
genoemt) door vreemt bloot Anders so soudet vā node ge
weest zijn/dat hi dicwils moeste ghepassijt zijn/van begin G
des werelts. Mer nu recht voer dat eynde der werelden
is hi eens geopenbaert/ om te draghen die sonde/ doer op
offeringe zijns selfs. Eñ gelikerwijs alle mensce† dat ver
†geset is warcht/als datse eens steruē moeten/ eñ daer na dat oer-
del. Alsoe is oer Christus eens gheoffert/ om dat hi ofne-
mē soude/die sonden van veel[mensen]weder om sal hij
ghesien wordē sonder sonde/ vandē ghenen/ die hem ver-
warhten tot salicheyt.

¶ Dat. x/Capittel.

WAnt die wet hebbende eē schimme der toecomēde A
goeden/ eñ niet dat waerachtige beelt der dingen
en mach nēmermeer harē toe gangers perfect makē/ mz
desen offerhandē/de welcke si alle iaers staechlic op offe-
rē/want anders en souden si dat opofferen niet hebbē ge
laten: daer om dat si altehans gheen cōsciencie soude ge-
had hebben der sonden/ die daer sacrificie gedaen hadden
als si eens ghereynicht warē/mer in desen(offerhande)
geschiet alle iaers een gehoechgenisse der sondē/want dz
bloot deē stierē eñ bocken en mach niet ofnemē de sondē.

Daer om doen hi gaen soude in die werelt seyt hi. Ghij
en hebt niet gewilt sacrificie eñ offerhandē/ mer tlithaē psal. 39.
hebt ghi mi toegheschict offerhandē diemen verbrant/ eñ
(offerhanden) voer den sonden en hebt ghi niet ghepresen
Doen heb ic geseyt. Siet ic ben teghenwoerdich (int be-
ghin des boecks is van mi gheschreuē) als dat ic doen sou troem
de o God uwen wille. Als hi hier bouen seyt. Offerhāde
eñ gauen eñ verbrande offerhandē/ eñ oec (offerhanden)
die voer den sondē geschien en hebdi niet gewilt noch oec
ghepresen/ de welcke na de wet gheoffert worden. Doen
heeft hi gheseyt. Siet ic ben teghenwoerdich als dat ick
doen sal o God uwen wille. Hij neemt wech dat eerste/ ō troem
dat hi vestigen mach dat leste/ doer welckē wille/ wy hey-
lich gemaect zijn/ doer die offerhande des lichaems IE
SV Christi die eens ghesciet is.

Eñ alle priester staet sekerlic alle dage volbrenghende
goods dienst/ eñ dicwils offerende die selfde offerhandē
welke nēmermeer ofnemē en mogē die sondē. Mer dese
een offerhande voer die sonden gheoffert hebbende/ sidt
ewelic an die rechterhant goods/ verwachtende tghene
datter ouer is/ ter tijt toe/ dat sine vianden sullen wordē
geset tot een voetscabel zijnre voeten/ want met een of- psal. 106
ferhande/ heeft hi perfect ghemaect inder ewicheyt den
ghenē/ die gheheylicht worden/ want dat tuycht ons oec
die heylighe gheest selue/ als hi te voeren gheseyt heeft/
dit is dat testament/ welc ick teghē haer maken sal/ na diē
dagen seyt die heer/ geuende mijn wetten in harer herten
eñ sal die (wetten) inschriuen in harē sinnē/ eñ harer son hiere 31.
den eñ boesheden en sal ick niet meer ghedencken. Voert
waer vergiffenisse is der (sonden) daer en is oec niet meer

offerhande voerdẽ sondẽ. Daer om broeders als wi hebbẽ die vrijheyt om toe te gaen in die heylige (tabernaculẽ) doer tbloet IESV doer den selfden wech/den welckẽ hi ons gesticht heeft/vorsch eñ leuendich doer een deršel/dz is doer zijn vleysch. Eñ als wi hebbẽ dẽ grotẽ priester gestelt een ouerste wesende des huys Goods/laet ons toe

†volheyt. gaen met eẽ warachtich herte/in †sekerheyt des geloefs/ besprenckelt in onser hertẽ/eñ verdreuẽ wesende/die quade conscientie/eñ gewasschen ons lichaem met reynen water. laet ons houden die belidinge †des hoeps/ nz wãt

†ons kelẽde/wãt hi is getrou diet beloeft heeft/eñ laet õs malcãderẽ aenmerckẽde/tot dien eynde/op dz wi mogẽ verwecketot liefte eñ goedẽ werckẽ/nz verlatende onse eẽdrachtighe vergaderinge gelijkerwijs alst der sommiger manier

†vertroestende is/mer †vermanẽde onderlinge malcãderẽ. Eñ dat alsoe veel te meer dat ghi siet dẽ dach nakende. Want ist dz wy al willens sondighen nader ontfanghẽ kennisse des warachticheyts. Daer en is voert an geen offerhande meer voerden sonden/mer een veruaerlyke verwachtinge des oerdels eñ een groote strengicheit des vuers/twelck die viandẽ verslindẽ sal.

¶ Soe wie datter versmaet die wet Moysi/dye sterft sonder barmhertichéyt/doer twee oft drie ghetuy-

deut.17.b gen/hoe veel te meer meent ghi sal die met veruaerliker pinen ghepinicht worden/die den soen goods onder die voeten treet/eñ dat bloet des testaments acht ghelijc of hi had/eẽ dinc dat niet heylich en waer/doer welc (bloet) hi heylich gemaect was/eñ dẽ geest des gracien spijt de-

deut.32.c. de. Want wi kennẽ dẽ genẽ welcke geseyt heeft. Thoert mi toe te wraken/eñ icsalt vergelden/spreect die heer Eñ

weder om. Die heer ſal oerdelen zijn volc. Het is ſeer grou
welic te vallen in die handē des leuendē goods.
✠ Mer laet die voerledē dagē weder ō comē in uwer ge
hoechniſſen/in die welcken ghij verlicht weſende/geledē
hebt eenē grootē ſtrijt der pijnlicheden. Een deels/ doen Pſalm.8
ghi met ſchanden eñ mz verdruckinghe lidende geweeſt
zijt tot een gaepſpel allen(mēſchen)een deels doen ghij
ghewozden zijt mede deelachtich der ghenē die alſoe wā
delende waren.

Want ghij zijt deelachtich ghewozden/der bangiche=
den/welcke geſchiet zijn wt minen banden/eñ ghi heb=
tet met bliſcappen ontfanghen/dat uwē goeden ontwel
dicht worden/kennende dat ghij hebt in v ſeluen/een be=
ter goet duerende [in die hemelen]eñ (dat) blijuende is.
Daer om en wilt uwe betrouwen niet verwozpen/welc
ke heeft een groote wederom geuinge[des loens]Wāt
lijdtſaemheyt is v van noot/op dat wanneer ghi den wil
le Goods volbrocht hebt/ontfangen moecht die belofte=
niſſe. Want noch een weynich tijts/dye daer toecomēde
is/ſal comē eñ en ſal niet vertoeuen. eñ † dye rechtuaerdi †mijn
ghe ſal leuen wten geloone * eñ iſt dat hi hem oftrect Aba.2.a
ſoe en ſal hij van mijnre ſielen nyet ghepzeſen wozden.
Maer wi en zijn niet/die ons ſeluen oftrecken ſullen ter
verdoemeniſſen/mer wi hoozen toe/den gheloone in ver
crighinghe des ſiels.

¶ Dat.xi. Capittel.

Wert dat geloue is eē weſen dier dingē welcke ge=
hoept woordē/eñ eē bewijs d(dingē)die nz geſiē en
wozden. Want doer deſen(gheloone)hebben die ouders
getuychniſſe verdient. Doer deſen geloue verſtaē wi dz

gen.1.a de tydē perfect gemaect zijn/doer twoert Goods dattet
gheen dat niet openbaer en was/werden soude tgeē dat
ter ghesien wordt.

Doert ghelove heeft Abel gode geoffert een overvloe-
gen/4.a. diger offerhande dā Cain. Doer welke hi verdient heeft
een getuychnisse/dz hi rechtuaerdich was/als god was
gheuende ghetuychnisse van sijnre gauen/eñ hier doer
doot wesende spreect hi noch.

Doer tgeloue is Enoch op genomen geweest/om dat B
hi den doot niet sien en soude/noch hi en is niet geuondē
gen.5.d. gheweest/ouermits dat hem God opghenomen hadde.
Want eer dat hi opghenomē wordt/so hadde hi verwor
uen ghetuychnisse/dat hi gode behaechde/mer sond tge
loue en macht niet wesen/dz yemant hem behagē mach
Want wie tot god gaet/desen ist van node te ghelouen/
dat god is/ende dat hi is een loengheuer der gheenre dye
hem sourkende sijn.

Doer tgheloue is Noe daer Goods stemme vermaent
gen.6.b. geweest(eñ)heeft geureest tgeē dz noch nz gesiē enwor-
de/Eñ heeft getimmert een Arck tot saliiheyt zijns huys
doer welcken Arck hi verdoemt heeft die werelt/ eñ hi is C
ghewordden een erfghenaem van dye rechtuaerdicheyt/
welcke doer tgheloue is.

Doer tgeloue Abraham geroepen sijnde/heeft gehoer
gen.12.b. saem geweest/als dat hi wtgaē soude in een plaetse/wel
ke hi ontfangen soude in een erffenisse/eñ hi is wtgegaē
niet wetende waer hi comē soude.

Doer tgeloue is hi ghereyst int lant des beloftenisses/
gen/13.a. als in een vreemt(lant)dat hi ghewoōt hadde in Taber
naculen/met Isaac eñ Jacob/mede erfgenamē der self-

der belofteniſſen/wāt hy verwacht hadde een ſtadt/ heb
bende fundamentē/welcker timerman eñ ſcepper god is gen.21.a.
Doer tgeloue heeft oec Sara ſelue ontfangē cracht/ ō
te ontfangen eñ te behoudē tſaet/eñ heeft gebaert bouē
tyden haers outheyts. want ſi ſtantachtich oerdelde den
ghenē diet beloeft hadde. Daer om/zijn wt eenē voertge
brocht die nacomelingen/eñ als hi nu tot zijn iaren ghe
comen was/in ſo groten getal/als zijn de ſterren des he gen.15.a.
mels/eñ gheliken dat ſant twelc is byden oeuer des zees
ontallijck.
Alle deſe ſijn geſtoruen naden geloue/als ſi noch die be
lofteniſſen niet ontfangen en hadden/mer van verre dye
ghesien eñ gheloeft haddē/eñ gegroet haddē/eñ beleden
hadden/dat ſi gaſten waren/eñ oec vreemde inder aerdē
Want wie dit ſeggen/bewiſen dat ſi ſouckē een vaderlic
lant. Eñ in dien ſi dies(lants)gedachtich gheweeſt had
den/vandē welckē ſi gereyſt warē/ſo haddē ſi een bequaē
heyt/om weder om te keerē. Mer nu begherē ſi een beter
(lant)dat is/dat hemelſche. Daer om en ſcaemt hē God
ſelue niet ghehieten te worden haer god. Want hi hadde Exo.3.a.
haer bereyt een ſtadt.
Doer tgheloef ſo heeft gheoffert Abraham Jſaac/als gen 22.a.
hi ghetempteert wordt/eñ heeft geoffert ſinē enigē ghe
boren/indē welckē hi ontfanghē hadde die belofteniſſen
totten welcken gheſeyt was. Jn Jſaac ſal v dijn ſaet ghe
hietē wordē/als hi dat bi hem ſeluē ouergeleyt haddē/dat
god oec mogē ſoude verwecken/tſact vanden dodē/ waer
wt hi hem oeck weder om ghebrocht heeft/in een figuer
des verriſenis
Doer tgeloue heeft gebñdijt Jſaac/ſinē ſone Jacob en

Esau vā toecomende (dingē) Doer tgeloue Jacop steruē
de/ heeft gebñdijt een yegelic kint vā Joseph/ eñ hi heeft
gen. 27. c aengebedē topperste zijs roedes
gen. 48 c
gen. 50. d Doer tgheloue Joseph steruēde/ heeft gedachtich ghe
Exo. 2. a. weest/ vanđ wtganck der kinderē vā Israel/ eñ heeft be= E
uolē van sinē gebeeten. Doer tgeloue als Moyses gebo
rē was/ is hi drie maendē ꝟborgen vā sinē ouderen/ ouer
mits dat si sagē een suuerlic scoē kindekin/ eñ en hebben
niet geureest tghebot des coninckś

Doer tgeloue/ Moyses nu groot zijnde/ heeft hi geweyʒ
gert gehietē te wordē eē soē des dochters vā Pharaonis
ꝟkiesende lieuer mettet volc goods tsamē gequelt te wor
dē/ dan te gebruyckē die ꝟganclike profitelichedē des son
des/ achtende die scande Christi meerder rijckdom te we=
sen/ dan die scattē der Egiptenarē/ wāt hi hadde een aen=
gesicht des loonings.

Doer tgeloue heeft hi gelatē Egyptē niet vresende die
wreethz des conincs/ wāt recht of hi gesien hadde den ge F
nen/ die daer is onsienlic/ alsoe is hi ꝟhart geweest.

exo. 12. b Doer tgeloue heeft hi gehoudē den Paesschē/ eñ die wt
stortinge des bloets/ op dat die geen die dodet die eerste ge
boren/ haer niet raken en soude.

exo. 14. g. Doer tgeloue zijn si gegaē doer dat roede meer/ gelijck als
doer droge aerde/ welcke als die vā Egiptē besochtē/ zijn si
Josu. 6 g ꝟslondē. ¶ Doer tgeloue zijn tsamē nedergeuallē die ves=
ten van Hiericho/ doen si tot seuē dagen toe omgesingelt
Josu. 2. a. warē. ¶ Doer tgeloue en is niet ꝟgaen Raab die gemeē
vrou/ tsamē mettē ghenē die nz onderdanich gheweest en
hadden/ doen si ontfanghē hadde vreetsaemlic die ꝟspiers
in harer herberge ¶ Eñ wat wil ic voert meer segghē/

āt die tijt ſoude mi ōtbrekē ꝟtellēde vā Gedeon vā Ba=
rch/ vā Sāſon/ en̄ Jephthe/ en̄ oeck mede vā Dauid/ en̄
Samuel en̄ die prophetē/ welcke doer dz geloue ꝟwō
en hebbē die coninrrijkē/ en̄ hebbē gewrocht rechtuaer
rhz/ en̄ ſi hebbē vercregē de beloftениſſen Si hebbē ghe
opt de mondē d leuwē/ ſi hebbē wt gedaē die cracht des
uers/ ſi zȳ ontulodē die ſcerphedē des ſwaerts/ ſi zȳ ſterc
eworde wter crācheit/ ſi zȳ vroem ghewordē indē ſtrijt/
hebbē vā hoer gekeert de aenuechtinge der vreēder Die
rouwē hebbē ontfangē hare dodē wter ꝟriſeniſſen/ mer
ie andere zȳ wtgerect ꝟſmaet hebbēde die ꝟloſſinge/ om
z ſi eē betere ꝟriſeniſſe ſoudē ꝟcrigē. ✠ Wed ō die and
ȳ ōderſocht geweeſt mz beſpottinge en̄ geeſſelingē/ en̄
aer en bouē mz bādē en̄ kercker/ ſi zȳ geſtenicht geweeſt
zȳ ōtweē gercloeft geweeſt/ ſi zȳ getenteert geweſt/ en̄
oer dootſlagige des ſwaerts zȳ ſi geſtoruē/ ſi hebbē om
aē dwalē in ſcapē en̄ geytē vellē ꝟſlatē zȳde benaut zȳde
edzurt zȳde/ welcke de werelt ōwaerdich was / dwalēde
die wilderniſſen en̄ bergē/ en̄ holen en̄ ſpelōkē des aert
ȳcs. ¶En̄ alle deſe † ꝟdiēt hebbēde getuych doer dz ge † beproſt
eff. * en haddē die beloftenissen nz ōtfanghē/ ō dz god zȳde doer
at beters vā ons voerſiē hadde/ op dat ſi niet ſonder ōs dat ghe=
oleyndt en ſoudē worden. ¶Dat .xij. Capittel. tuich des
gheloefs

ALdus oec wi/ na diē wi mz ſulckē grotē wolcke d
getuygē omuāgē zȳ/ ofgeleyt hebbēde alle laſt en̄
ie vaſtcleuēde anhangēde ſonde/ laet ons lopē doer de ꝟ=
uldichz indē ſtrijt die ōs voergeſet is/ anſiēde dē leytſmā
n̄ ꝟuoller des gheloefs Jeſum/ welcke voer die blijſcap/
e hē voergeleyt was/ geledē heeft dz cruys/ de ſcāde ver
madēde/ en̄ is geſetē an de rechter hāt des ſtoels goods.

✠ Want ouerlegt als dat die (IESVS) ghelede heeft alsulcken teghensprekinghe vanden sondaren teghens hem/op dat ghij nyet vermoeyt en wort v moet verlaten hebbende. Ghi en hebt noch niet wederstaen totte bloede toe/vechtende teghēs die sonde/ende ghi hebt vergetē
Prou.3.b. die vermaninge welcke tot v als tot kinderē spreect. O mijn soen en wilt niet vergheten die bestraffinghe des heren noch en wilt niet den moet begeuē / wāneer ghi van hē gestraft wort. Wāt diē die here bemint/castijt hi/eñ geesselt alle kint diē hi ōtfanct.

Ist dat ghi †lijdet die castijnge/so biedt God hē seluen
†volhert in die
v/ghelijc als den kinderē. want wie is dat kint/welcken die vader niet en castijt? Ist dat ghi sijt buyten die castijnge welcker sy alle deelachtich sijn/daer ō sijt ghi bastaerden eñ gheen kinderē. Aldus doen wi haddē vaderen ons vleysches tot castiers. eñ hebbē hoer ontsien/en sellen wi dan niet veel meer onderdanich wordē dē vader der gheesten/eñ wi sullen leuē? * Eñ die leerdē ons een weynich dagē na haren †dunckē/mer dese te weten die vader
†wille
der geesten tot onsen profite/eñ dat daer om dat hi ōs geuen soude sine heyliginge. Eñ alle castijnge in desen teghenwaerdigē tijt/en schijnt niet te wesen tot vrolicheit mer tot moeylicheyt. Mer hier namaels soe geeft sy een vreedsamige vrucht des rechtuaerdicheyts/den genē die doer die castijnge geoefent sijn gheweest.

Daer om soe recht weder op die nedergelatē handē/eñ die ontbondē knien/eñ doet dat die gangen uwer voeten recht sijn. op dat die crepelheyt niet vandē wege en doelt mer lieuer gesont mach worden. Wilt stadelic nauolgē den vrede met allen menschen/eñ die heylicheyt sonder

welcke niemant den here sien en sal/ sorch draghende op Deu.29.
datter niemãt en sy die daer verscheydẽ mach van die gra
tie goods/ ende op dat geẽ wortel des bitterheits wtspru
tende ꝯstorẽ mach/ eñ veel door dese beulect mochtẽ wordẽ
eñ op dat niemãt en si een onruysch mensch/ of een ongee
stelic (mensch) eñ si gelijc Esau/ welke om eẽ spijse ꝯmã geñ.12.b.
gelt heeft dz recht zijs eerste geboortenis. Wãt gi weet
wel/ dat oec namaels als hi vercrigẽ woude die bñdictie geñ.25.[a.]
door een erffelijck recht is hi verworpen. Eñ hi en heeft
niet gheuondẽ een plaetse der penitencien/ hoe wel dz hi
die (penitencie) met tranen gesocht heeft.
Want ghi en sijt niet ghegaen totten geraertẽ [berch] Exo.19.b
eñ den † ontstekenẽ vuyre/ eñ den onwedere/ eñ der duy- † toeganckelijken
sternissen/ eñ der wolcken/ eñ gheluyde des trompettes/
eñ stemme der woerden. welcke (stemme) diese ghehoert
hadden/ hebben ghebeden op dat dye woerden nyet ghe-
schien en souden tot haer. want si en mochten niet verdra
ghen/ dat daer ghebođen worde. Ist dat een beeste raect
den berch/ so salt ghestenicht worden [of met stralẽ door-
schoten worden] eñ alsoe veruaerlijck was dat [visioen]
dat daer geopenbaert was. Eñ Moyses heeft geseyt. Ic
bẽ veruaert gemaect eñ beuende.
Mer ghi sijt gegaen totten berch syon/ eñ totter stadt
des leuenden goods/ de hemelsche Hierusalem/ eñ totter
ontalliker vergaderinge der Engelen/ eñ totter vergade
ringe der eerster ghebozender. die welcke beschreuẽ zijn in
die hemelen/ eñ tot god/ den rechter van allen/ eñ totten
geesten der volmaecten rechtuaerdighen/ eñ tot Jesum
den versoener des nyeuwen testaments/ eñ tottẽ bloede
des besprengins beter sprekende/ dan tbloet vãAbel sprac geñ.4.a.

Siet toe dat ghi doch niet en versmaedt den genē die v
spreect/ want ist saer dat die niet ontgaē en hebbē/ die der D
versmadē den genē die daer sprac inder aerdē. veel te meer
wi/ ist dat wi versmaden den ghenen die vandē hemel is/
† beloeft wiens stemme doen die aerde beroert heeft/ eñ † verron=
Hag. 2. b dicht heeft segghende. Noch eens/ eñ ick maer beroert nz
alleen die aerde/ mer oeck mede den hemel. Voerwaer dz
ghene dat hi seyt Noch eens/ beteykent die veranderin=
ghe der ghecre welcke beroert wort. als te weten die ge
maect sijn/ op dat bliuen moghen die dinghen die niet be
roert en worden. ✠ Daer om/ aennemende dat rijcke
twelcke niet beroert en mach worden/ laet ons dancbaer
wesen doer welcke wi alsoe god moetē eeren dat wi hem
behaghen mogē mit vreese eñ reuerencie [eñ doechdelike
dienstachticheyt]

¶ Dat derthiende Capittel.

Deu. 4. d Want onse God is een verterende vier. Laet doch A
bliuen die broederlike liefte in v. En sijt niet ver=
getende die ontfangingen der gasten/ want doer die heb=
ben die sommighe onwetende ontfanghen die enghelen
Geñ. 18. in haer herberghe. Weest oec ghedachtich der gheuāge=
Eñ 19 nen/ ghelijcken als gheuanghen tsamen mit haer. Ende
(ghedenct) der geenre die gequelt worden/ als of ghi oec
selue inden lichaem sijt wandelende. Den echtelikē staet
is eerwaerdich onder alle menschē/ eñ een onbeulect bed
de. Oncuysschers eñ ouerspeelders sal god oerdelen Laet
v manieren verde verscheyden sijn vander giericheyt/ te
vredē sijnde met dat gheen dat ghi hebt. Wāt hi heeft ge
Josue. 1 b seyt/ Ick en begheue v niet/ noch en verlaet/ op dat wi be
trouwelic segghen mogen/ die here is mijn hulper ic en

sal niet vresen/ wat mi die mensche doen mach. Weest ge
dachtich den ghenē die uwe voergangers sijn/ die v dat
woert Goods ghepredict hebben/ Der welcker gheloue Psal. 117.
wilt nauolghen/ aenmerckende hoedanich gheweest is En 55.
den wtganc van haerder conuersacien.

IESVS Christus is ghisterē eñ huyden/ die selfde oec
inder ewicheyt * En wilt niet verleyt worden mit me
nigerley eñ vreēde leringē/ Want het is goet dattet her-
te gheuesticht wordt metter gracien eñ niet met spijsen/
welcke niet gebaet en hebben den ghenē die daer in ghe-
wandert hebben. Wi hebben een outaer vandē welcken
niet en betaemt te eten/ den ghenē die den tabernakel die
nen/ want de dieren welcx bloet doer den bisschop inghe
bracht wort in die heylighe (tabernakel) voer die sonde/
deser lichamen worden verbrant buyten den heerlegher.
Daer om oec IESVS op dat hi heylich maken soude dz
volc doer sijn eygen bloet/ heeft geledē buytē der poertē.

Daer om soe laet ons wtgaen tot hē buyten den heerle
ger/ dragēde sijn versmactheit. Want wi en hebben hier
geē bliuēde stadt/ mer wi soeken die toecomēde. Daer ō of
ferē wi doer hē/ gode altijt een offerhande des lofs/ dz is/
die vrucht onser lippē/ die daer beliende zijn sinē naē Voert
en wilt nz vergetē dē weldaet eñ medeylinge/ wāt met al
sulcken offerhande versoentmē Gode. ✠ Sijt onder-
danich den genen die v ouerste sijn/ eñ eert se. want sy wa
ken voer uwe sielen/ als die rekeninghe gheuē sullen/ op
dat sy mit blischappen dat doen moghen/ ende niet such-
tende. Want dat is v onprofitelic.

Bidt voer ons/ wāt wi betrouwen/ als dat wi hebbē eē
goede cōsciencie ond' v allē/ begerende eerliken te wādelē.

Mer noch meer so bid ick v/dat ghi dat doen wilt/op dat ic v so veel te eer weder om gegeuen mach worden.
En god des vreets/die weder om geleyt heeft/ vanden dooden/den grooten harder der schapen/doer tbloet des eewigen testaments/Jesum onsen heere/die moet v perfect maken in allen goeden wercken/om te doen siñe wille/doende in v op dattet tghene dat ghi doet/ angenaem zijn in siñe aensichte/doer Jesum Christum/den welcken si glorie van eewicheit tot eewicheyt Amen. * D

†vertroestings

Jc bidde v broeders/wilt verdraghen twoert des† vermanings/want ic hebt v opt cortste gheschreuen. Ghij weet wel/dat Tymotheus onsen broeder ontslaghen is/ metten welcken/in dien hi gheringe coemt/ ic v visiteren sal. Groet allen den ghenē die v ouerste zijn/eñ allen heyligen. Die van Italien groeten v. Die gracie si met v allen Amen.

¶Gesonden wt Jtalien doer Tymotheum.

¶Hier beghint die Epistel die de heylige Apostel Sinte Jacob gescreuen heeft.

¶Dat eerste Capittel.

Jacobus eē knecht Goods/eñ des herē Jesu Christi Die twalef geslachtē/welcke zijn in verstroeytheyt. Salicheyt. A
Mijn broeders rekentet voer die hoechste blijschap/al soe dickwils als ghi in verscheydē temptacien

geuallen sijt/dat wetende/dat die ondersokinge uwer ge-
loef voort brengt pariencie/ Voort laet pariencie een vol
maect werck hebbē/ op dat ghi moecht wesen volmaect
eñ geheel/in gheē deel vermindert zijde.
Ist saeck dat die wijsheyt enighe vā v gebreckt/laet hij †oueruloedelic
begeren[van hē diet geeft/te weten]van god/ die welcke
geeft allen(mēschē)†simpelick/eñ hi en verwijtet niet/ eñ
sy sal hēgegheuē wordē.Mer laet hi begeren met betrou
winghe/niet twifelende.
Want die daer twifelt/ is ghelijck die vloet vander zee/
welcke wort beroert met windē/eñ wort werchghenomē
met een storm/want die mensce en sal hē niet laten dunc-
ken dat hi wat vandē heren ontfanghē sal.Die man van
een dubbelde sinne/is onstantachtich in alle zijn weghē.
Mer die broeder die oetmoedich is/ laet hi in zijn hoecheit
glorieren.Weder om die daer rijc is/ in vernederinghe zijns
selfs/ wāt hi sal vergaen als die bloeme des cruyts/ wāt
die sonne is opgegaen met hette/ eñ tcruyt is dorre ghe-
wordē/eñ sijn bloeme is of geuallen/eñ die schoenheit ha
re aenschouwinge is vergaen.Alsoe sal oec die rijcke dor-
re worden in sijn weghen.
Salich is die man/die daer tentacie verdraecht/ want als
hi geproeft sal wesen/ sal hi ontfangē die croon des leuēs
welcke†die here beloeft heeft den genē/daer hi of bemint †God
sal wordē.En laet niemant seggē als hi getenteert wort/
dat hi vā god getenteert wort/Wāt ghelijck als god met
genē quadē getenteert en mach worden/alsoe en tenteert
hi oec niemāt. Immer eē yegelic wort getenteert/als hy
afgetrockē wort vā zijn eygē begheerlicheit/ eñ daer in ghe-
voedt wort. Daer na als dā die begeerlicheit ontfanghen

heeft/sor brenct si sonde voert/eñ die sonde volbroeht we-
sende/brengt voert die doot. C

Mijn lieue broeders en wilt niet dwalē. ✠ Alle goe-
de geuinge/eñ alle volmaerte gaue/is van bouē neder da
lende/vandē vader der lichten/ bi welcke geē verāderinge
en is/of ōscheemsel des bekerings Dese heeft ōs voert ge
brocht met opghesettē wil/mettet woert des waerheyts/
op dat wi wesen souden eerste vruchtē zijnre creaturē

Aldus mijn lieue broeders/laet alle mensren haestich we
sen om te horē/traech om te sprekē / traech tot grāscappe
Want die toernicheit des mans/en volbrēct niet de recht
uaerdicheyt des heren.

Daer om ofgeleyt hebbende alle onreynicheyt eñ ouer-
uloedicheyt des quaets/wilt ontfangē met saftmoedichz
het ingesaeyde woort/twelc v zielē salich maken mach. *

✠ Wilt wesen volbrengers des woerts/eñ geē hoer-
ders alleē/bedriegēde v seluē. Wāt ist sake datter yemāt D
twoert hoert/eñ dat met die werckē niet en toent/ dese is
gelijc eē mā/aēschouwēde in die spiegel/ taēsicht zijre ge
boertenisse/wāt hi heeft hē seluē aengeschouwē/eñ hi is
wech gegaē/eñ ter stont heeft hi vergetē hoedanich hi ge-
weest is. Mer die daer toesiet in die volmaerte wet/welc-
ke is des vriheyts/eñ(daer in)blijft/ dese als hi niet en is
eē vergetende hoerder/mer volbrēger des wercs/ sal mz
zijn werck salich wesen.

Ist saer datter yemāt onder v schijnt geestelic te wesen/die
welcke zijn tonge niz en bedwinct/mer zijn hert laet hi dwa
lē/dees(mēsrē)geestelichz is ydel. Die suuere eñ ōbeulec-
te geestelichz bi god eñ dē vader is dese Te visiterē de weesen
eñ die weduwē in haer quellinghe/hē seluē onbeulecht te

houdē vā die werelt. * ¶Dat.ij.Capittel.

MIn broeders en hebt doch nz mz aēschouwinge d'
personē tgeloef vā ōsen here Jesu Christo/wt ver
moedinge wāt ist saer dz in v ꝟgaderinge comt eē mā/ eē
goudē rinc dragēde/aēgetogē zȳde met eē schoen cleet/ eñ
laetter oec ingaē eē arme in eē ꝟworpē cleet/eñ ghi dā aē=
merct tot dē genē/die daer draecht tblinckēde cleet/eñ segt
hē sidt gi hier wel/eñ dē armē segt gi.staet gi gind'/of sidt
hier ond' op mȳ voetscabel† Of en syt gi in v seluē niet ꝟ= tē oerdelt
oerdelt/eñ bēt geworde rechters d' quader ghedachtē. gi niet bi
Mȳ lieue broeders hoert. En heeft god nz dē armē de= v seluen?
ser werelt wtuercorē rijck(te wesen) int geloef eñ ersghe
namē vant rijck dat welcke hi beloeft heeft dē ghenē van
welckē hi lief gehadt is? Mer gi hebt den armen ꝟsmaet
En doē die rijcke tegēs v nz tyranscap? eñ dese selue trec
kē v tot die vierscalē? eñ noch die selue sprekē qualikē vā dē
goedē naem die welcke is ouer v aēgheropen?
Certeyn ist saer/ dz gi nad' scrifture volbrēgt die rechte Leu.19.8
wet Ghi sult beminnē uwē naestē als v seluē/so doet ghi
wel. Mer ist dat gi ansiet personē/so doet gi sonde/eñ ghi
wort gestraft vā die wet als ouertreders. Eñ wie gehou
dē heeft de hele wet/eñ in enē ontgaē heeft/die is sculdich
gewordē al dand'/ wāt die geseyt heeft en doet ghee ouer=
spel/die heeft oec mede geseyt/en slaet niet doot. Jst alsoe
dat ghi geē ouerspel gedaē en hebt/mer nochtās doot ge
slaghen hebt/ ghi syt gewordē eē ouertreder des wets/
Spreect also eñ doet also als die daer geoerdelt sult wordē
doer de wet des vriheits. Wāt sekerlic/ toerdel sond' barm
hertichz sal wesen dē genē/die geē barmhertichz bewesen
en heeft. Eñ de barmhertichz gloriceert tegēs toerdel.

Mijn broeders/wat profitelicheit ist/ist dat yemāt seyt
dat hi tgeloef heeft/mer die wercke̅ en heeft hi nz/macht
geloue he̅ salich make̅? Ist saer dat broed en̄ suster naect
ware̅/en̄ behoeue̅ de̅ daghelicxen cost/ en̄ yemāt van v lu
de̅ hoer seyt/ ghaet hee̅ met vreden/ wermt v en̄ wort ver
saet/en̄ nochtās haer nz en geeft/die welcke behoeflic zȳ
tlichae̅/wat profitelicheyt salt wesen? Also tgeloef/ist dat
tet die wercke̅ niet en heeft/is in hem seluen doot.

Mer yemāt sal seggen/ghi hebtet gheloef/en̄ ic heb die
wercken. Toent mi v gheloef wt v wercke̅/ en̄ ic sal v wt
mȳ wercken tonen mȳ gheloef. Gheloeft ghi datter een D
god is? rechtelic doet ghi/ en̄ die duuelen ghelouent ende
schroemen/

O ydel mensche/ wilt ghi weten dattet gheloef sonder
wercke̅ doot is? Abrahā onse vader/ is hi niet rechtuaer=
dich gemaect wt die wercken? doe hi geoffert hadde sine̅
gen̄.22/a. soen Isaack op den outaer? Siet ghi wel dattet ghelooue
heeft gheweest tot een hulpe zȳre wercke̅/ en̄ dattet ghe
loef volmaect is geweest wt die wercke̅? En̄ die scristuer
gen̄.15.b. is vuolt die daer seyt. Abrahā heeft god geloeft/en̄ tis he̅
gerekēt tot rechtuaerdicheyt/ en̄ is genoe̅t een vrie̅t goods
Aldus siet ghi dat ee̅ me̅sche wort rechtuaerdich gemaect
wt die wercke̅/ en̄ niet wt de̅ geloue alleen. En̄ des gelijc
Iosu.2.b. Rhaab die openbaer vrou/en is si niet rechtuaerdich ghe
maect wt de wercke̅/doe si ontfange̅ hadde die bode̅ en̄ wt
gelate̅ hadde hoer doer ee̅ achter wech? Wāt alst lichae̅/
sond geest doot is/alsoe is tgeloue sond wercke̅ doot.

¶ Dat.iij.Capittel A

MIn broeders/en wilt nz veel meesters worde̅/ we
tede dat wi groter oerdel ontfange̅ sulle̅ In veel

vallen wi alle gader. Ist saer dat yemant niet en valt int woert/ dese is eē volmaect mā/ welcke mach zȳ heel lichaē met eē tōge regierē [Siet] wi leggē dē paerdē tomē inde mont/ op dat si ons onderdanich zȳ/ eñ wi ommestuerē thele lichaē. Eñ siet die scepē/ al zȳ se also groot/ eñ wordē gedreuē vandē strangen winde/ wordē omgestuert van eē seer cleyn roeder/ daert die cracht des regierders hebbē sal willē. Also oer die tonge is eē cleyn lidt/ eñ vermet grote dinghen.

Siet wat groter materie ontstert eē cleyn vuer/ eñ dye tonge is vuer. eē wereldt des boesheyts. Also wort die tonge in onse ledē geset/ die welcke beuleckt tgehele lichaē/ eñ ontsteectet radt † des geboortē eñ wort ontstekē vā die helle † tons

Wāt alle natuere vā wilde beesten/ eñ vogelē/ eñ serpentē/ eñ die daer zȳ in die zee/ wort getemt/ eñ is getemt van die menscelike natuer/ mer niemāt der menscē mach tēmē die tonge (twelc is) onbedwinlic quaet/ eñ vol doodlic venȳs. Doer haer gebūdien wi god eñ dē vader/ eñ doer haer vermaledīē wi die mēschē/ welcke ghescapē zȳ na dat beelt eñ die ghelikenisse goods/ wt die selue mont coemt voert die gebūdynge eñ vermaledijnghe. Mȳ broeders dit en moet aldus niet wesen. Wt laet eē fonteyn wt eē rōduit wel soet eñ bitter water? Mȳ broeders mach eē vijgeboē olȳnē/ of eē vȳgaert vijgē voertbrengē? Also en mach geē fonteyn soet eñ soudt water voertbrenghen.

Wie isser onder v wijs eñ met wetēscap begaeft? laet hi wt sine goede cōuersacie mit sachtmoedicheit des wijsheits tonē zȳ wercken. Ist saer dat ghi hebt enige bitter achteruolginghe/ eñ tweedracht in v hert/ en wilt niet glorieren eñ loghenachtich wesen teghen die waerheyt/ want dese

wijsheyt en is niet nederdalende van bouen **vandē va der des lichts** mer (is) aertsche/vleyscelike(eñ)duuel sche. Want waer achteruolginge eñ tweedtracht is/dair is onstantuastirheyt/eñ alle boes werc. Mer die wijshz die vā bouen is/inden eersten is si suuer/daer na vreedsa-
tradelic mich/seechlic†tracteerlic/**goet willich** vol nz barmher
†oerdelē- tirheyt eñ goede vruchten†sonder veroerdelinge/ sonder
de. beueynstheyt. Die vrucht des rechtuaerdicheyts wordt in vrede gesaeyt/die vrede makēde sijn.

¶Dat.iiij.Capittel.

Van waen sijn die oerloghē eñ kijuingen onder v: zijn si niet [vā hier/te wetē] wt uwe begeerlicheden/die daer striden in v leden? Ghi begheert eñ en heb- A
†Doot- tet niet. Ghi†benijt eñ achteruolchtet/eñ ghi en moerh-
slaet tet niet verrighen. Ghi vecht eñ oerloecht/eñ en hebtet niet/daer om/om dat ghijt niet en begheert Ghi begeert
verteert/ eñ en ontfanctes niet/om dat ghij qualiken begheert/op
of goet dat ghi in uwe begheerlicheydē/verteert. Ghi ouerspeel-
chier ders[eñ ouerspeelsters]weet ghi niet dat vrientschap de
maert ser werelt/is viantschap met god? Daer om/al die sal we B
†Deser sen wilken vriēt†des werelts/wort geset te wesen goods viant. Of meent ghi dat die scriftuer te vergeefs seyt Die
Gala.5. geest die in v woent heeft begeert tot hatichz? mer God geeft meerder gracie. **waer om dat hi seyt. God we derstaet die houaerdighe/mer dye oetmoedighe gheeft hi gracie**

Daer om weest god onderdanich. Mer staet den viant teghen/eñ hi sal van v vlien. Genaert god/eñ hi sal v genaken. O sondige mensche reynicht v handē/eñ ghi dubbelde van sinnē/maect de hertē reyn/eñ wordt ghequelt

eñ schreyt/eñ huylt. Laet v lachen verkeert worden in huylinghe/eñ blyschap in droefnis. Weest oetmoedich int aenschijn Goods/eñ hij sal v opheffen. Broeders en wilt malcanderẽ niet achterclappen. Die achterclapt dẽ broeder/eñ die sijnen broeder oerdelt/die achterclapt den wet/eñ oerdelt den wet. Ist saer dat ghij die wet oerdelt/ ghi en sijt gheen onderhouder des wets/maer een oerdelaer. Een wetsetter isser eñ rechter die behouden mach eñ verdoemen. Wie sijt ghi die oerdelt †een ander. 1.pet.5.b.

†Eyia/ghi die nu segt/laet ons gaen huden eñ morgẽ in dese stadt/eñ laet ons daer makẽ een iaer/eñ laet õs comanschap eñ winsel doen/die niet en weet wat den anderen dach gheboren sal. Want wat is v leuen? want het is een walmpt/welck openbaert tot een weynich tijts/ daer nae vergaet sy. Daer voer dat ghij behoorde te segghen. Ist dattet die heere willen sal/eñ ist saer dat wy leuen sullen/so laet ons dit of dat doen. Maer ghi verblijt nu in uwe houaerdichedẽ/alle sulcke verblidinge is quaet Daer om die weet rechtelijc te doen/eñ niet en doet/dien ist sonde. †v naeste †Siet

¶ Dat. v. Capittel.

EYia nu ghi rijcken/schreyt/huylende/op v katiuicheyden/die v toecomen sullen. V rijcdommen zijn verrot/v cleederen zijn van die motten gheghetẽ/v gout ende siluer is roestich geworden/ende haer roest sal v wesen tot een ghetuychnis/eñ het eet v vleysch wt alst vuer Ghi hebt† schatten vergadert in die leste dagẽ Siet/tloõ der wercluyden dye v landen ghemaeyt hebben/twelck doer bedroch van v nyet gegeuen en is/dz roupt/eñ troupen der geenre die ghemaeyt hebbẽ is ingegaẽ indẽ oorẽ †v toernicheyt

des heeren sabaoth. Ghij hebt gheleeft opter aerden in wellustirheyt/ eñ hebt broetdronckẽ gheweest/ eñ hebt v herten gheuoet/ als inden dach des dootslaginge Ghij hebt veroerdelt eñ dootgheslagen den rechtuaerdigen/ eñ hi en heeft v niet tegen gestaen.

✠ Broeders weest daer om lijdsamich tot die toe coẽst des heeren. Siet/ den ackerman verbeyt die costelijcke vrucht des aerde/ lijdsameliken verbeydede hem/ ter tijt toe dat hi ontfanct tijtliken eñ laten reghen. Daer om weest ghi oec lijdsamich eñ vesticht v herten/ want dye toecoemst des heeren ghenaect. En wilt niet suchtẽ teghen malcanderen/ op dat ghi niet veroerdelt en wordt/ Siet/ die rechter staet voer die dore. Mijn broeders neẽt die propheten tot een exempel des lydens eñ lijdsamichheyts die ghesproken hebbẽ inden naem des heerẽ. * Siet/ wi achtense salich die verdraghen. Ghi hebt ghehoert die verdraechlicheyt vã Job/ eñ hebt gesien teynde des heeren/ dat die heere seer barmhertich is/ eñ ontfermende. B

Mijn broeders voer al en wilt niet sweren/ noch bi dẽ hemel/ noch by daerde/ noch gheenderhande ander eedt Mer laet v ia/ ia/ neen/ neen/ wesen/ op dat gi niet en valt in beueynstheyt Wort yemant lyden anghedaen ond' v: laet hem bidden. Isser yemant goets moets: laet hi vrolic wesen. Isser yemant onder v sieck: laet hi tot hẽ ontbieden die priesteren des vergaderings/ eñ laten sy ouer hem bidden/ saluende hem met olye/ inden naem des heeren/ eñ tghebet des gheloefs sal den sieken behouden/ eñ God sal hem opheffen/ eñ is hy in sonden/ sy sullen hem vergheuen worden. C

Mat. 5. a

✠ Belijdt malcanderen/die een den anderē die misdaden. eñ bidt voer malcanderen/op dat ghi ghesont wort. Mat.5.
Want een stadich ghebet der rechtuaerdigen mach veel 3.regū.4.
Helyas was een mensch gepassioneers als wi/eñ heeft mettet gebet gebedē dattet niet reghenē en soude/eñ ten heeft niet geregent opter aerde(in)drie iaer/eñ ses maenden. Eñ anderwerf heeft hi gebeden/eñ den hemel heeft reghen ghegheuen/eñ die aerde heeft zijn vrucht voertghebrocht.

gepassioneert. dat is toeghe neycht tot sinlicheyt

Mijn broeders ist datter yemant onder v dwaelt/van die waerheyt/eñ yemant hem bekeert/ laet hi weten dat die dē sondaer doet bekeerē vā die dwalinge sijns weechs sal salich maken† die siele vander doot/eñ sal bederkē dye veelheyt der sondē.*

†sijn

¶ Hier is voleynt Sinte Jacobs Epistel.

¶ Hier beghint die eerste Epistel die de heylighe Apostel Sinte Pieter gheschreuē heeft.

¶ Dat eerste Capittel. ✠

Etrus eē Apostel IESV Christi/den verstroeyden vreemdelingē inwonēde/ pōtum Galatiā/Capadociam/Asiam/eñ Bythiniam dē wtuercorē nae die voersienichz vā God den vader/ doer heylich makinge des geests in ghehoersaemheit/eñ besprenckenisse des bloets IESV Christi.

Die gracie ende vrede moet v vermenichfuldicht wor-
den.

Gelouet ſi god/eñ den vader ons heerē IESV Chriſti
die na ſijn ouervloedighe barmherticheyt ons weder ge
baert heeft/tot een leuende hope/daer doer dat Chriſtus
is opgeſtaē wt den dodē/in eē ontſterflike ōbeulertelike
eñ onuerderflike erue bewaert weſende inde hemelen te-
ghen v/die bewaert wortſte met die cracht Goods/doert
geloef/tot ſalichz die daer toe bereyt is/op dat ſy opēbaer
mach worden indē leſtē tijt/in die welcke ghi verblijt/nu B
tot een corte tijt gequelt zȳde in ꝟſceydē beproeuingē/iſt
dattet vā node is/waer doer die onderſoukinge uwer ge-
loue (veel coſteliker dā gout dat daer vergaet/eñ nochtās
doert vier beproeft wort) mach wordē gheuondē tot lof/
glorie/eñ eere/dan/als IESVS Chriſtus gheopēbaert
ſal worden. * den welckē als ghij niet en ſiet/bemint/
indē welcken als ghi hem niet geſien en hebt in teghen-
woerdicheyt/nochtans gelouēde/verblijt met onſprekeli
ke eñ geglorificeerde blijſchap/werhdraghēde teynde ws
geloefs/die ſalicheyt der ſielen.

Van welcke ſalicheyt die prophetē hebbē naerſtelic ge- C
uraecht eñ onderſocht/welcke hebbē geprophetecrt van
die toecomēde gracie in v/onderſouckēde tot wat/of hoe-
danige punt des tijts/die gheeſt Chriſti die in hoer was
te kennē gaf/die welckē eer ſi geſchieden gaf getuygenis
vander tribulacien die Chriſtū ouer comē ſoudē/eñ welc
ken gloriē daer na volgē ſoudē/welcke (prophetē) dit oec
geopēbaert is dat nz haer ſeluē mer ons deſe dingē diedē
die v nu vercondicht zijn/doer die gene die v gepreect heb-
bē Teuangelium/ doer den heylighē geeſt wt den hemel

gesondē/inden welcken die Engelen begheren te schou-
wen.
Waer omme opgeschort sijnde die lenden ws v̄stants
sober zijnde/hoopt volmaertelikē in die gracie die tot v ge
brocht wort/als Christus Jesus v opēbaer wort/ als ge
hoersame kinderen/op dat ghi v seluen niet en gheeft die
voerledē begeerlichedē/met de welckē ghi worde geleydt
doe ghi Christum niet en kende/ maer ghelykerwijs die
gheen die v gheroepen heeft heylich is/alsoe wordt oeck
heylich in alle conuersacie. Wantter ghescreuen staet/ Leu.19.a
Weest heylich/ wāt ic heylich ben.
En ist saer dat ghi sonder ansien van personē/ anroept
den vader oerdelende naet werc vā een yegelijc/ siet toe/
op dat ghij in die vreese wandelende doerbrengt den tijt
uwer inwoninghe ✠ Als ghij weet dat ghij niet ver-
lost en zijt van uwer ydel conuersacie/die ghi ontfangen
hadt.wt die instellingen der vaderē/ met verganclike din
ghen/als Gout en̄ siluer/maer met dat costelijcke bloet/
als de s onbeuleртē en̄ pueren lam Christi/die daer voer
gheschict was/ eer die werelt gheschapen was/Mer in-
de leste tyden is hi openbaer ghewotden om uwen willē
die welcke doer hem gheloeft in God die hem verwerkt
heeft wt die dooden en̄ hē glorie gegeuē heeft/ op dat ghi
hebben sout geloef en̄ hoop tot god.
Die daer suuer ghemaert hebste uwer sielen / onderda
nich zijnde die waerheyt doer den geest/met broederlike/
liefte/verscheyden wesende vā alle beueynsthz/wt †puere †simpel
herten bemint malcanderen seer/weder om gheborē zijn
de/niet wt sterflijke saet/mer wt onsterflike/doer twoert
des leuenden Gods/en̄ inder eewicheyt blyuende.

Daer om/want alle vleysch gras is/eñ alle glorie des
esa.40. b menscs als die bloem des gras. Tgras is dorre gewor-
dẽ/eñ die bloem is of geuallen/mer twoert Gods blijft
inder eewicheyt. Mer dat ist woert dat doer Teuangelie
is gebrocht tot v.* ¶Dat.ij.Capittel.✠ A

VOert an/alle quaetheyt ofghe set wesende eñ alle
bedroch eñ beueynstheit/eñ nidicheydẽ/eñ alle af-
terclappingẽ/als redelike geborẽ kinderẽ/ begheert dye
melc [niet des lichaems/mer des siels] die geen bedroch
en weet/op dat gi daer doer op wassen moecht tot salic
† soet heyt. Ist dat ghi gesmaert hebt dat die heer† goedertierẽ
is/tot wien gaẽde die daer een leuẽde steen is/mer noch
tans veracht vanden mẽschen/mer by god wtuercoren/
eñ costelic/ghi oec als leuende steenẽ wort ghetimmiert/
tgheestelijke huys/theylige priesterschap/om te offeren
geestelike offerhanden/angenaem God doer IESVM
Christum.

esay.28.d Waer om inhout die scriftuer. Siet ic sette in Syon eẽ
wtuercoren costelike steen/die daer sal ghe set worden in
den opperstẽ houcke. Eñ die in hem gelouen sal die en sal B
niet besraemt worden. Daer om v die daer gheloeft is hi
psal. 117. costelic. Mer den genẽ die niet en ghelouen (is si) dye steẽ
Esay.8.a die de timmerluyden hadden veracht/dese heeft begonnẽ
te wesen/een hooft des houcs/eñ den steen teghen wien
ghestoten wort/eñ den steen an wien si quetsen/te weten
desen die (hem) stoten ant woert eñ niet en gelouẽ in dat
tot den welcke si oec inghe set waren. Maer ghi (sijt) het
wtuercoren geslachte/die coninclike priesterschap/ they
exo.19. a. lich volc/volc twelc vercregen is/op dat ghi moecht ver-
condighen sijn crachtẽ/die v wt die duysternissen geroe-

pen heeft in sijn wonderlike licht. Die welcken voertijts waert gheen volc/nu Goods volc/die voermaels gheen barmhertichheyt vercreghen/nu hebdy barmhertichheyt vercreghen. * Osee.2.d.

✠ Lieue (broeders) ic bid v als toecomelingē eñ vreēdē ofhout vā vleyschelikē begeertē/die daer stryden tegens die siele/eñ hebt v conuersarie eerlick onder die heydenē/ op dat daer si v in achterclappē/als vā quaetdoenders wt goeder wercken v werderende mogen glorificeren God inden dach des visiteringe.

Voert weest onderdanich alle menscelike creatueren ō den heer/het sijn den Coningen als den ouerstē/ofte den stadthouderē/als die doer hem gesondē wordē tot wrake die daer scadelijc sijn/mer tot lof die rechtelic doendē sijn Wāt also is die wille Goods op dat gi weldoēde moecht stoppen/den sotten eñ onwetendē menschen/den mont/ als vrye/eñ niet als hebbende die vriheyt (tot een) deckſel des quaetheyts/mer als goods knechten. Eert allē (menschen) bemint die broederschap/vreest god/eert dē coninc

Laet die knechtē met vreese onderdanich wesen dē heeren/niet alleen de goedē eñ redeliken/mer oec den bosen want dit is die gracie * Ist datter yemant om die kennisse van God moeylicheyt verdraecht onrechtelijck quaet lijdt/wāt wat lof ist/ist also dat ghij verdraghen sout als ghi quaet doende/wort geslagen met kennebacslaghen. Mer als ghi wel doet/eñ nochtans quaet angedaē wort lijtet. Want dit is die gracie by God.

Wāt ghi daer toe geroepē sijt. ✠ Wāt Cristus heeft voer ons gheleden †ons afterlatende een exempel/ op dz †v twi zijn voetstappen souden na volgen/die welcke geen †ghij

sonde en hadde ghedaen noch gheē bedroch geuondē en
is in sijn mont/die welcke doe hi geterckt wort met ver=
maledijnge/en heeft niet weder vermaledijt/doe hy met
quaden gemoeyt wort/en dreychde hi niet. Mer hi heeft
†hē seluē ouergheleuert †die wraecke den ghenen die daer rechtelic
dē genen oerdelt/die selue ghedraghē heeft onse sonden in sijn lich
die hē on aem/op dat hout/op dat wi doot sijnde de sondē/soudē le=
rechtelyc uen die rechtuaerdicheyt. Met wiens selfs litteykē † wij
oeedelde. ghesont ghemaect sijn. Want ghi waert als dwalende
†ghi schapen/mer ghi sijt nu bekeert tot den herder en̄ gesont
Esa.53.b. maker uwer sielen. * ¶Dat derde Capittel.

DEsgelyck ghi vrouwē weest onderdanich v man=
nen/op dat die gene die niet onderdanich en zijn het
woert/mogē gewonnē wordē sonder twoert/doer die cō.
uersarie der vrouwē/als sy siē uwe suuer cōuersarie met A
eerbaerheyt vreuicht/welcke cyeragie moet sijn nz vā bu
ten/welcke is in die vlechtinge des haers en̄ aensettinge
des gouts oft in cledinge der mātelē/Mer die heymelike
mensche die int hert is/ist dat dese derft alle gebrec/alsoe/
op dz die geest behaechlic is en̄ rustich/welke geest in die
ogen Goods een groet en̄ costelic dinck is/wāt in die ma
nier oec voertijts die heylige vrouwē hopēde in god vcier
den haer seluē en̄ warē harē mannē onderdanich. Gelijc
Gen.18. Sara gehaersaē geweest is Abrahe/hē hietende eē heer/
Wiēs dochterē ghi gewordē sijt als ghi weldoet/ en̄ niet
veruaert en wort met enighe anxt.

Die mannē/laten sy desgelijcs tsamē woenē nade wetē
scap/als mede deylende tcrancke vrouwelike vat de eere/ B
als oec mede erfghenamē der gracie des leuēs. Op dat v
gebeden niet behindert en worden.

Inde somme ✠ weest allegadr eedrachtelic int geloef/ gelijc gesint/ ꝯtriert mz die broederlike liefte/ barmhertich oetmoedich/ toesprekēde/ niet lonende quaet met quaet of scempicheyt met scempicheyt/ mer cōtrarie gebūdidēde/ wetende dat ghi daer toe geropē sijt/ op dat ghi doert erue besittē moecht die bñdictie/ want die tleuen beminnē wil/ eñ sien goede dagē/ die moet zijn tonge bedwingē van quaet eñ zijn lippen/ dat si geē bedroch en sprekē. Eñ laet hi gaen vā quaet eñ doē tgoet/ laet hi pays soekē/ eñ haer uolgē/ wāt die ogē goods zijn op die rechtuaerdigē/ eñ zijn oorē tot haer gebet. Wedr om het toesicht des herē/ is op die geē die quaet doē. ¶ Eñ wie isser die v liden aēdoē sal ist dat ghi sijt nauolgers des goetheyts/ ymmer ist saeck dat daer wat scade geboert ō de rechtuaerdichz/ nochtās sijt ghi salich. Voert en wordt niet veruaert met hoerder ꝯuaernisse eñ en woert niet ꝯstoert/ mer maeckt heylich †god dē heer in uwer hertē. * Eñ weest altijt bereyt om te ātwoerdē/ eē yegelike de v vragēde is/ op dat gi spreect vā die hoop ende geloef die in v is/ mz saftmoedichz eñ eerbaerhz/ hebbende eē goede cōsciencie/ op dat si int tgeē daer si v in achterclappē als sondige (mēscē) moghen bescaēt wordē/ die geē die qualic sprekē (vā) uwe cōuersacie in Cristo. ¶ Wāt het is beter is goods wil alsoe/ dat gi wel doende geteccht wort met quaet/ dan quaet doender ✠ Wāt Christus heeft oec eens voer die sonde geleden de rechtuaerdighe voer die onrechtuaerdighe/ op dat hy ons brenghen soude tot god/ eñ hi is oec ghedoot naden vleysch/ mer leuendich gemaect indē geest.

psalm. 33.

esay. 8

† Christū

Inden welckē hi wech gegaē is/ eñ heeft ghepreect dē geestē die daer warē idē karkar/ die voertijts ōgehoersaē

hadden gheweest / Doe die goedertierẽheyt goods eens
Gen. 9. verwacht worde inden tiden vã Noe/doe die arcke bereyt
worde/in welcke luttel/dat is acht sielen behouden hebbẽ
gheweest/doer twater/welcx syguer tdoepsel nu ghelijc
kenende/ons oeck ghesont maect/met de welcke die on-
reynichedẽ des vleysch niet wech ghewoepẽ en worden/
mer daer mede wort/dat die consciencie wel antwoerden
mach bi God/doer die verrisenisse IESV Christi * **vã dẽ dodẽ**/die daer ghereyst is[indẽ hemel]an die rechter
hãt Goods/**verslindende den doot**/onderdanich sijn-
de hẽ die engelen eñ potestatẽ eñ virtuten/**op dz wi erf ghenamen soudẽ wesen des eewighen leuens.**

¶Dat vierde Capittel.

Oder om want Christus geledẽ heeft indẽ vleysche
[voer ons]wort ghi oec ghewapẽt na die selue ge- A
dachtenisse/dat die welcke die daer leedt indẽ vleysche he-
uet ofgestaen van sonde/daer toe op dat hy indẽ vleysch
sijnde die ander tijt die daer ouerschiet nu niet en leeft die
begheerlichedẽ der menschẽ/mer de wille Goods. Het is
ons ghenouch/dat wi voertijts des leuẽs volbrocht heb
ken dẽ wille der heydenen/doe wi wandeldẽ in broetdronc
kenscrappen/begheerlicheden/ wijnsupinghẽ/eñ brasseri
† afgodẽ en/drinckerien/eñ met onbehoerlike diensten der †beeldẽ.

Mer dit schijnt hoer dwaesheyt te wesen/dat ghi niet
tsamen met hoer en loept/tot die selue ouergeuinghe des
weeldicheyts/die welcke qualiken van v spreken/ die redẽ
geuen sullen die bereyt is om te oerdelen leuenden eñ do-
den/Want daer toe is teuangeliũ vercundicht oec dẽ do-
den/op dat si ghe oerdelt souden worden na dẽ menschen
inden vleysch/mer leuẽ indẽ geest na God.

Voert/ het eynde van allen dingen staet an. ✠ weest
daer om†sober en̄ wakende om te bidde̅/ en̄ voer al/ ondr v
grote liefte hebbe̅de/ wa̅t die liefte sal bedecke̅ die veelheyt †wÿs
der sonden. Weest malcanderē ontfangende (ter herber- prou.10
ge) sonder murmuratie̅. So als een yegelic een gaue ont
fangen heeft/ also die een den anderē dat bedienende/ als
goede wtgeuers der ꝟscreydē gratie̅ goods. Ist dz yema̅t
spreeckt/ laet hi spreke̅/ als die woerde̅ goods. Dient daer
yemant/ laet hi diene̅/ als wt die macht die god gheeft/ op
dat god in allē dingē geglorificeert mach worde̅ doer IE-
SVM Christum. * die welcke is glorie en̄ ghebot in-
der ewicheyt Amen.

Mÿ alder liefsten/ en verwondert v niet als/ ghi besocht
wort doer tvuer/ twelcke ghesciet tot ondersoekinge van
v als of v yet nieus gheboerde/ mer verblijt v in dien dat
ghi sijt medeelachtich die tribulatie Christi/ op dat gi vro
lic zÿde/ moecht oec verblide̅ in die vertoninghe der seluer
glorie̅. Ist saec dat ghi inde̅ naem Christi wort spiticheyt
aengedae̅/ ghi sijt salich/ wa̅t die glorie en̄ de geest goods
rust op v/ bi hoer wort die geest ꝟmaledijt/ mer bi v wort
hi gheglorificeert.

Laet daer niema̅t van v gepijnicht worde̅/ als een doot
slager/ of ee̅ dief/ of misdoendr/ of curioes va̅ vreemde̅ din
ghen. Voert ist dat yemant lijdt/ als een Christiaen/ laet
hi hem niet schame̅/ mer glorificere̅ god/ in dat deel/ want hyere.23.
het is oec tijt dattet oerdel beghint vant huys goods/ ist ezechiel 9
saec dattet eerst beghint va̅ ons/ wat eynde sal wesen der
ghenen/ die teuangelium goods niet en gelouen? En̄ ist Prou.11.
dat die rechtuaerdige nau salich en wort/ waer sal de̅ god
lose en̄ sondige openbaren? Voert die gequelt worden na

die wille goods/laet si goetdoende hoer sielen ofleggen/ als bi een getrou bewaerder.

¶Dat.v.Capittel.

IC bidde de priesterē die onder v zijn/dye selue oeckeē priester ben/eñ een getuyge des lydens Christi/ eñ A
mede selue delachtich der glorie die geopenbaert sal worden in toecomende tijt. Voedt also veel als in v is dye vergaderinghe Christi/de sorghe van haer hebbēde niet bedwonghen/mer willich na God/niet begherēde scādelic winsel/mer met een toegheneychde moet/eñ nz als heerschappie ghebruykende/onder dat erue/mer also op dat ghi zijt een exemplaer des vergaderings. Ende als
ōtfangē die prince der herderen sal comē.dā sult ghi† werchdragē een onuerderflike croen des glorie.

Des ghelijcs ghij ionghen weest onderdanich den ou B
den/ alsoe op dat ghy alle gader den eene den anderen onderdanich wordt. Hebt die oetmoedicheyt des moets inghewortelt/daer om/want god den houaerdigē tegens staet/mer die oetmoedighen geeft hi gracie. ✝Daer om
†inde tijt wort oetmoedich/onder die machtighe hant Goods/ op
des van= dat hij v verheffen wil†alst bequaem sal wesen/alle v sor
dings ghe in hem ghewotpen sijnde/want hi heeft sorge vā v.

Weest sober/waert/want v teghenparti de duuel gaet C
om bruysschende als een leeuwe/ souckende dye hij verslindē mach/den welcken/vast int geloue sijnde/ teghen staet/wetende dat die selue tribulatien uwe broederscap/ die inder werelt is/gheeynt wordt.

Mer god vā alre gracie die ons doer IESVM Cristū gheroepen heeft/tot zijnder ewighe glorie/die moet v eē D
luttelken ghepijnt zijde vermaken/onderschorē starcke/

(eñ)beuestighen/ hem si glorie eñ ghebodt inder eewic-
heyt Amen.*

Ic heb v doer Siluanum uwẽ ghetrouwẽ broeder/als
ic meen met weynich woerden gescreuẽ vermanẽde eñ
betuygẽde/dat dit die warachtighe gracie goods is/daer
ghij in staet. Die vergaderinghe die daer is in Babiloni
en deelachtich uwer wtkiesinghen groet v/ eñ Marcus † heylige
minen soen. Groet malcanderẽ met een † cussinghe des cusse
liefts.† Vrede sy v allen dye daer sijt in Christo IESV † Gracie
Amen.

¶ Hier beghint die ander Epistel/ die de heylighe
Apostel Sinte Peter gescreuen heeft.

¶ Dat erste Capittel.

Symeon Petrus knecht eñ Apostel Jesu Christi/ den ghenẽ die euẽ costeliken gelo ue met ons vercregẽ hebbẽ/ doer dye rechtuaerdichz ons gods/ eñ des behouders Jesu Christi.

Die gracie eñ vrede moet v ver menichfuldicht worden/doer die kennisse Goods/ende Christi Jesu ons heeren.

Also als zijn godlike cracht ons al gegeuen heeft/dat tot leuen eñ Goddienstichheyt behoert/doer die kennisse van hien die ons gheroepẽ heeft/doer die eygen glorie ende cracht/doer welcken ons die costelike eñ alder grootste beloftenissen gegeuẽ zijn/op dz ghi doer dese worden sout te deelachtich des godlike natuers/ist dz ghi af vlijt van die vergãclichz die inde werelt is/doer die begeerlicheyt.

Mer ghi al v naerstichèyt daer toe doende/ soe dient in
uwen geloue die doecht.in die doecht die wetenschap/ in
wetenscap maticheyt/ ē in maticheyt paciencie [weder
om] in paciencie goddienstichèyt/ē in goddienstichz die
broederlike liefte/in die broederlicke liefte die (ghemeen)
liefte. Dese dingē/als si bi v zȳ ē ouervloyen en maken
v niet ledich/noch te vergeefs werckende tot die kennisse
ons heren IESV Christi/want die dese dingē niet bi en
zȳ/die is blint ē souckende dē wech met de hāt/vergeten
de dat hi van die oude sonde gereynicht was.

Waer om broeders doet lieuer naerstichèyt/ op dat ghi
vast maect **doer goede wercken** v ropinge ē ꝟkiesinge
† sondigē want ist dat ghi dit doet/ so en sult ghi nēmermeer †vallē
want aldus sal v ouervloedelic bedient worden die ingāc C
int ewige rijck ons herē ē behouders Jesu Christi.

Waer om ic en salt niet vergetē v te vermanē van dese/
al ist dat ghijt weet/ē geuesticht sijt in die tegenwoerdi
ge waerheyt. Nochtans ic acht dattet recht is/v te ꝟwer-
Taberna kē doer die vermaninge/alsoe lange als ic ben in dit taber
kel dat is. nakel/wāt ic weet dattet corts gheschien sal/dat ic dese ta
lichaem bernakel of setten sal/als oeck onse heer Jesus Christus
mȳ te kennē gegeuē heeft/ ē noch sal ic naerstichèyt ge-
uē.op dat ghi na mȳ wtganck moecht makē gehoechge-
nisse deser dinghen.

Wi niet gheuolcht hebbende Fabelen met const tsamē
geset/maken v condich die cracht van onse heer Jesu Cri
sti ē die toecoemst/mer wi hbbeen met onsen ogen āge D
sien sijn heerlicheyt/want hi hadde van god den vader ōt
fangen eer ē glorie/doe dus danigen stemme nederdael
de tot hem/van die grootmakende glorie. Dese is die mȳ

lieue sone/ in die welcke mi behaecht is hoort hem. Eñ
dese stemme hebbẽ wi gehoert nederdalende vanden he-
mel/ doe wi tsamẽ waren met hem indẽ heyligen berghe
Eñ wi hebben een vaster prophetelic woert/ den welc-
ken als ghijt aenmerct als een licht openbarende is in eẽ
duystere plaetse/ soe doet ghi recht ter tijt toe dat dẽ dach
begint te lichten/ eñ den lichtdrager opgaet in uwe hertẽ
Ist saer dat ghi dat eerst geweten hebt/ dat alle prophete
licke scrifture niet en is van een eygen beduydenis/ want
die prophecie en is voertijts niet toegebrocht met die wil
le des menschẽ/ mer die heylighe menscẽ goods gedreuẽ
sijnde vandẽ heyligen geest/ hebben gesproken.

¶ Dat.ij. Capittel

Elde daer hebbẽ oec geweest int volck valsche pro-
pheten/ gelikerwijs onder v sullen wesen valsche
leraers/ die [heymeliken] inbrengẽ sullẽ scadelike secten/
oec versakende den heer/ die haer gecoft heeft god te we
sen/ vercrigende haer seluen die haestelike verdomenisse/ eñ
veel sullen hoer verderffenisse volgẽ/ doer welcke die wech
des waerheyts sal geblasphemeert worden/ eñ doer die
gierichz met gemaecte sermoenẽ sullen se vã v comãscap
pen/ dẽ welckẽ toerdel nu thans niet en toeft/ eñ haer ver
doemenisse en slaept niet.

Want ist saer dat god niet ghespaert en heeft die enge
len die ghesondicht haddẽ/ mer heeftse met die kettenen
des nachts ofghestoten in die helle/ ouergeleuert tottet
oerdel behoudẽ te pinighen. eñ hi en heeft niet gespaert
de oude werelt/ mer den achtsten bode des rechtuaerdic-
heyts (te weten) Noe heeft hi bewaert/ die vloet ingeleyt gen.7.a.
sijnde in die werelt der godloosen. eñ die steden Zodoma

Somorra ghemaect synde tot assche/heeft se veroerdelt/
met eē ōkeringe/en̄ hi heeftse gemaect eē exēpel die daer
gen̄.19.c. ongodlic doen soudē/en̄ hi heeft dē rechtuaerdigē Loth B
verlost/die welcke verdruct worde vā die sondige(mēsc̄ē)
doer dat onrecht en̄ ōcuische cōuersacie/wāt dese recht
uaerdich wesende vā ogē/en̄ orē/doe hi woende ond' hoer
so quelde hi alle dage die rechtuaerdige siele mz haer bose
werckē. Die here kan die goddiēstige verlossen wter ten
tacie/en̄ bewarē die onrechtuaerdige tot dē dach des oer=
dels(om)te pinighen. ¶ Ald' meest dē genē die tvleys
volgēde wandelen in begeerlichz des beulerckenisse en̄ ver
smaē heerscappie/stout/eygensinnich/die welcke nz en ōt
siē spitich te sprekē vā die in erē gestelt syn/na dien dat die
Engelē Gods die meerder syn van sterchz en̄ crachten
niet en ꝟdragē teghē hoer by den heer een quaet oerdel.
Mer dese als onredelike beestē/geborē nader natuer tot C
vāginge en̄ ꝟderffenis/in tgeē die si nz en ꝟstaē blasphe=
merende/sullen in hoer ꝟderffenisse ꝟgaē/werchdragēde
tloen des ōrechtuaerdicheyts/voer wellust achtende dz
si tytlyke weelde gebrukē moghē/(welcke mēschen syn)
vleckē en̄ besmettinghē/ouervloedich in wellustē/die
welcke houerēde in haer dwalingē v bespottē/hebbende
ogē vol des ouerspeelsters/en̄ die nz en cōnē ophoudē vā
te sondigē. lockende(met eē aes)die onstātuastige sielen/
hebbēde oer eē hert gewēt tot rouē/vermaledide kinderē/
achterlatēde dē rechtē wech hebbē afgedwaelt/geuolcht
synde dē wech vā Balaā eē soen vā Bosor/die liefgehadt
nūe.24.c. heeft tloē des ōrechticheits/mer hi is gestraft gheweest
vā synd' ōrechtuaerdichz. Dz stōme lastdragēde dier spre
kēde mz mēscelike stēme ꝟboedt die dolhz des propheets.

Deſe ſijn fonteynē ſond watere/en̄ roocke die gedreuē
wordē vā een cleyn ſtorme/den welckē den neuel der duy
ſterniſſe [inde ewichz] gehoudē is. Wāt nademael dat ſy
die ſeer houaerdige woerdē des ydelheyts geroepē hebbē
ſo locke ſi die menſchen doer die begeerlichz des vleyſchs
met die welluſtichedē. dē genē die † waerachtich wech ge- † welnich
ulogē waren/den genē die wandelē in dwalinghe/als ſy
haer vriheyt loef den na dz ſy ſelue ſijn knechtē des ꝯderf
fenis. wāt diē is hi eygē vandē welckē yemāt verwonnē
is. Wāt iſt ſaer nademael dat ſy wech gelopē ſijn van die
beſmetteniſſe des werelts doer die k.nniſſe † des herē en̄
des behouders IESV Chriſti/nochtās wed om gewē- † ons
telt ſynde/in deſe dingē wordē ꝯwonnē/die leſte ſijn hoer
quad gewordē dan die eerſte/want het hadde haer beter
geweeſt dat ſy dē wech des rechtuaerdicheyts nz en had
dē gekēt dā na ſy ſe bekēt hebbē af te kerē van dz heylige
gebot dz haer gegeuē is. Mer haer is geſciet datter plach
geſeyt te wordē met eē waerachtige biſpraec/Den hōt is
weder om gecomē tot ſijn ſelfs ouergeuinge/en̄ die ſoge pro.26.b.
(is) gewaſſcē en̄ (is) weder om gecomē in haer vuylniſ-
ſe om te wentelen.

Dat derde Capittel.

ALder liefſte nu ſchriue ic v deſen anderē brief in de
welcke ic ꝯwecke v reyn herte doer ꝯmanige op dz gy ge
dachtich ſijt die woerdē die voergeſeyt zijn vā de heylighe
prophetē en̄ ōs gebots/die daer zijn apoſtelē des herē en̄
des ſalichmakers.

Dat alde eerſt wetēde datter comē ſullē in die leſte dagē
beſpotters die na hoer eygē begeertē wādelē en̄ ſeggen/
waer is die beloftenisſe † zijre toecoēſt? wāt van die tijt dz
die vaders geſlapē hebbē alſo bliuē alle dīgē van tbeginſel † of zijn

des scheppinghe/wãt dat wetense willens niet/dat die he-
Gen.7. melen eñ aerdẽ voermaels geweest hebbẽ/wt den water B
eñ doer twater staende/doer dat woert Goods.doer welc
ken dese werelt die toe was is vergaen/ouer geuloeyt zŷ
de met twater.Mer die hemelen eñ aerde die nu zŷ / sijn
bset doer zijn selfs woert/eñ wordẽ bewaert den vier in
dẽ dach des oerdels/eñ verdoemenisse der onrechtuaerdi
ge menschen.

Mer en laet v niet dit een dinck ontgaen ghi bemindẽ/
dat eenẽ dach by de heer is gelijc als dusent iaren/eñ du-
sent iarẽ als eenẽ dach.Dẽ heer en touft niet/ die beloeft
heeft.als daer sommighe achtẽ die verlancheyt/maer hi
is teghens ons lijdtsamich/als hi niet en wil dat yemãt
vergaet/mer alle gader ontfangen tot penitencie/eñ den
dach des heerẽ sal comẽ als een dief [inder nacht] inden
welcke die hemelen sullen vergaen ghelijken een storm/
eñ die [heete] elementen/sullen ghesmolten worden vã C
hette/die aerde/eñ alle die werckẽ die in haer zŷ/sullẽ ver
brant worden.

Daer om als dese dingen nv al vgaen/hoedanich moet
ghi wesen in heylighe conuersacien eñ goddienstichey dẽ
Des herẽ verwachtẽde eñ haestẽde dẽ toecoemst vã dẽ dach † goods
doer welcke die hemelen ontsteken sijndẽ sullen vergaen
eñ die [heete] elementẽ smeltẽ **vã die hette des vuers**
Mer wi verwachtẽ niewe hemelen eñ nieuwe aerde na
zŷ beloftenisse in welcken die rechtuaerdichz woent.

Waer õ ghi bemindẽ dese dingẽ vwachtẽde weest naer D
stich/op dat ghi onbeulect eñ suuer geuõdẽ moecht wor-
dẽ van hẽ in vrede/eñ acht die lanckmoedichz ons heren
Jesu Christi voer salichz/als oec onse lieue broeder Pau

lus/ na die wijsheyt die hem gegeuē is v gescreuē heeft
oer byna in alle sine brieuen/ sprekende van dese dinghen
onder welcke zijn sommige swaer om te verstaē/ die welke
die ongeleerde eñ onstantvastige verwarrē/ gelijc oeck dā
der schrifturen/ tot haer selfs verdomenisse.

Daer om ghi † beminde/ nademael dat ghi te voerē ver-
maent sijt wacht (v) op dat ghi niet te samen met die an-
derē quader dwalinge verleyt zijnde/ valt van v eygen stāt-
vasticheyt/ mer wast in die gracie eñ kennisse ons herē eñ
behouders Jesu Christi. Hem si glorie eñ nu eñ tot den
dach des ewicheyts Amen. † broeders

Hier begint die eerste Epistele/ die de heylige Apostel
Sinte Joannes gheschreuen heeft

¶ Dat eerste Capittel.

DAt vādē begin was
dat wy ghehoert hebben/ dat wi met
onse ogen gesien eñ doergesiē hebbē/
eñ onse handē gehandelt hebben/ vā
twoert des leuēs Eñ tleuē is geopē-
baert/ ende wi hebbēt gesien eñ ghe
tuygent/ eñ vercondigē v tewige leuen
twelc was bi dē vad'/ eñ is ons gheopēbaert. Twelck wi
ghesien eñ gehoert hebbē (dat) vercondighen wi v/ op dat
ghi oec met ons geselscap hebt/ eñ onse geselschap si met-
tē vader. eñ sinē soen Jesu Christo. Eñ dit schriuē wi v/
op dat ghi v verblijt ende dat uwe blijschap vol si.

Eñ dit is die boetscap/ die wi wt hē gehoert hebben/ eñ
wi vercundighē v dat God het licht is/ eñ duysternisse en

is in hem niet. Ist dat wi seggē dat wi geselscap met hem
hebben/ en̄ wi in duysternisse wandelen/ so liegē wi en̄ en
doen de waerheyt niet. Ist dat wi int licht wandelē/ geli-
kē hi int licht is/ soe hebbē wi geselscap onder malcander/
en̄ tbloet IESV Christi zijs soens reynicht ons van al-
le sonden.

Ist dat wi seggē/ wi en hebbē geē sonde/ so bedriegē wi D
ons seluē/ en̄ die waerheyt en is in ōs niet. Ist dat wi on-
se sonden belidē/ hi is getrou en̄ rechtuaerdich/ op dat hij
onse sonden ons ꝟgeeft/ en̄ reynighet ons vā alle onrech
ticheyt. Ist dat wi seggen/ wi en hebbē niet ghesondicht/
soe maken wi hem loghenachtich/ ende zijn woert en is
in ons niet.

¶ Dat. ij. Capittel. ✠

MIn kinderkins/ dit scriue ic v/ op dz ghi niet en son A
dicht/ en̄ ist datter yemant ghesondicht heeft/ soe
voerspra ker of pa troen hebben wi een voerspraker bi dē vader (te weten) Jesum
Christum dē rechtuaerdigē. En̄ hi is die ꝟsoeninge voer
onse sondē/ en̄ niet voer onse (sondē) alleē/ mer oec voer al
Roma. 5. le des werelts (sonde) en̄ daer doer weten wi/ dat wi hem
gekēt hebbē/ ist dat wi zijn geboden onderhouden Die daer
†God seyt ic heb †hem gekēt/ en̄ hi en onderhoudt sine geboden
niet/ die is logenachtich/ en̄ in hem en is die waerheyt nz
Mer die zijn woert onderhoudt/ voerwaer/ die waerheyt
†dat Goods is in †hem volmaect. Daer doer weten wi/ dat wi
†Christo in hem zijn/ die daer seyt/ dat hi in †hem blijft/ die behoert B
self oeck te wandelen/ geliken hi gewandelt heeft

Alder liefste/ ic schriue v niet een nieu gebot/ mer eē oudt
gebot/ twelck ghi van beginsel gehadt hebt/ ende tghe
bot is twoort dat ghi gehoert hebt. Weder om scri

ue ic v een nieuwt ghebot/ twelck waerachtich is in hem
dat selue is oeck waerachtich in v/ want die duysternissen
zijn verbi ghegaen/ eñ twaerachtige licht/ lichtet nu. *
Die seyt dat hi int licht is/ eñ benidet sinẽ broeder/ dye is
tot noch toe in duysternissen. Die zijn broeder lief heeft/
die blijft int licht/ eñ scandalizarie en is in hem niet. Mer
die zijn broeder hatet/ die is in duysternisse/ eñ hi wandelt
in duysternis/ eñ hi en weet niet waer dat hi henẽ ghaet/
wãt de duysternis heeft sijn ogẽ verblint.

Jck schriue v kinderẽ/ dat die sondẽ v vergheuẽ worden
om sinẽ naẽ. Jck schriue v (als) vaders/ wãt ghi hẽ gekẽt
hebt/ die vant beginsel was Jck schriue v (als) iongelin-
gẽ/ wãt ghi dien quadẽ verwonnẽ hebt. Jck schriue v (als)
kinderẽ/ wãt ghi dẽ vader bekẽt hebt. Jc heb v gescreuẽ
(als) vaders/ wãt ghi hẽ gekẽt hebt/ die vant beginsel is
Jc heb v gescreuẽ (als) iõgelingẽ/ wãt ghi sterc sijt/ eñ
twoert Goods blijft in v/ ende ghi hebt dien quaden ver
wonnen.

En hebt die werelt niet lief/ noch tgeẽ dat in die werelt
is. Jst dat yemãt de werelt lief heeft/ die liefte des vaders
en is in hem niet. Wãt al dat in die werelt is/ geliken be-
geerlicheyt des vleyschs/ eñ begeerlicheyt der oghen/ eñ
hoochmoedicheyt des leuens. en is niet wt dẽ vader/ mer — des leuẽs
wt de werelt. Ende de werelt vergaet ende hoer begheer — of d goe-
lichz/ mer die den wille Goods doet/ blijft inder ewichz. — dẽ of rijc-

Kinderen het is die laetste tijt/ eñ ghelijc ghi ghehoort — dommẽ
hebt/ dat Antichrist comen sal/ Der hebben oeck nu veel
Antichristen begonnen te wesen/ waer wt wy weten dat
tet die laetste tijt is. Sy sijn wt ons ghecomen/ mer sy
en waren wt ons niet. Want hadden sy wt ons

gheweest/si souden sekerlic by ons ghebleuē hebbē. Mer op dat si openbaer souden worden/dat si niet alle wt ons en sijn. D

Mer ghi hebt die saluinghe van dien heylighē (geest) ēn ghij wetet alle. Ic en heb v niet ghescreuen als die de waerheyt niet en weet. Mer als diese wetende sijn. Ēn wāt alle loghen niet en is wt die waerheyt. Wie isser loghenachtich/dan die gheen die versaeckt dat IESVS is Christus. Dese is Antichristus/die den vader ēn dē soen versaect. So wie den soen versaect/dese en heeft oec dē vader niet **die den soen belijdt/ die heeft den vader.** Daer om/dat ghi vā tbeghinsel ghehoert hebt/latet in v bliuen. Ist dattet in v bliuet/dat ghi van tbeghinsel ghehoert hebt/so sult ghi oec inden soen/ēn vader bliuē Ēn dit is dye beloftenis/welcken hi selue ons beloeft heeft/ tewighe leuen.

Christus dat is dye gesalft is

Dit heb ic v ghescreuen vanden ghenē die v verleyden. Ēn die saluinghe/die ghi van hem ontfangē hebt/ blijft in v Ēn ghi en hebt niet van node/dat v yemāt leert/mer gheliken die saluinghe self v van als leert/ēn tis warachtich/ēn ten is geen loghen Ēn gheliken si v geleert heeft blijft daer in. Ēn nu kinderkens blijft daer in/op dat wy betrouwē hebbē/als hi openbaert/ēn niet geschaemt en worden van hem in sijn toecoemst Weet ghi dat hi rechtuaerdich is/so weet dat alle die rechtuaerdicheit doet/die is wt hem geboren. ¶Dat.iij. Capittel.

saluinge dat is die heylighe gheest

SIet/hoedanigen liefte ons die vader gegeuē heeft Op dz wi kinderē Gods genoēt soudē wordē. Daer om en kent v die werelt niet/wāt si hem niet ghekent en heeft. Alder liefste/nu sijn wi kinderen Gods/ ēn noch A

en ist niet gheopenbaert dat wi wesen sullen. En wi weten/ist dattet openbaert/ so sullen wy hem ghelyc wesen want wi sullen hem sien als hy is. En alle die dese hoep in hem hebbē† die reynicht hem seluen/ghelycken hi oer †reyn is. Al die sonde doet/die selue doet oec ongherechticheyt/ en die sonde is ongerechtichz. En ghi weet dat hy gheopenbaert heeft/op dat hy † onse sonden wech nemē soude/ en in hem en is gheen sonde. Al dye in hem blyft die en sondicht niet. Al die daer sondicht/en heeft hē nyet ghesien/ en niet ghekent.

†heylicht
† heylich
†de

Kinderen laet v niemant verleyden/die rechtuaerdichz doet/die is rechtuaerdich/gheliken hy oec rechtuaerdich is/die sonde doet/is wt den duuel/wāt die duuel sondicht vant beghinsel. Daer toe heeft die soen Goods gheopenbaert/op dat hi de wercken des duuels losch soudē makē All die wt God gheboren is/en doet geen sonde/want zijn saet blyft in hem/ en hi en mach niet sondigen/wāt hi wt god gheboren is/daer in zijn die kinderen Goods/ en die kinderē des duuels/openbaer alle die † de rechtuaerdichz niet en doet/en is wt god niet/ende die zijn broeder nyet lief en heeft.

zijn saet dz is Gods saet
†nz rechtuaerdich en is

Want dit is die bootscappinge/die gi vant beginsel ghehoert hebt/op dat ghi malcander lief hebt. Niet als Cain die wt dien quadē was/ en heeft zijn broeder gedoot. En waer om heeft hi hem gedoot? wāt zijn werkē quaet waren/mer syns broeders wercken rechtuaerdich. ✠ En verwondert niet mijn broeders/ist dat v die werelt haet. Wi weten/dat wi ouer geuoert zijn vāden doot tottet leuē wāt wi die broeders lief hebbē/ Die dē broeder niet lief en heeft/blyft indē doot. Al die syn broeder haet/is een doot-

gen. 4

men is/en is niet wt god. Eñ dit is [die gheest] van Anti christus/daer ghi af gehoert hebt/dat hi comẽ sal/ eñ hij is nu thans inde werelt.

Kinderkens/ghi zijt wt god/eñ ghi hebt hoer verwon nẽ/wãt hi meerder is/die in v is/dan die inde werelt (is) Si zijn wt de werelt/daer om spreken si wt dye werelt/ eñ de werelt hoert (na) hoer. Wi zijn wt god. Die god kent/hoert (na) ons/die wt god niet en is/en hoert (na) ons niet. Daer doer kennẽ wi dẽ gheest des waerheyts/ eñ dẽ geest des dwalings.

Alder liefste/laet wy malcander lief hebben/ wãt dye liefte is wt god. Alle die lief heeft/is wt god gheborẽ/eñ hy kent god/die niet lief en heeft/en kent god nz. ✠ wãt god is de liefte. Daer in heeft goods liefte in ons geopẽ baert/dat god zijn enighe gheboren soen inde werelt ge sonden heeft/op dat wy doer hem leuen souden. Daer in is de liefte/niet dat wy god lief ghehadt hebbẽ/ maer dat hi ons lief gehadt heeft/eñ heeft zyn soen gesondẽ (tot) een versoeninge voer onse sondẽ.

Alder liefste/heeft God ons alsoe lief ghehadt/soe be- horen wy malcander oer lief te hebben. Niemant heeft God oeyt ghesien. Jst dat wi malcander lief hebben/soe blijft god in ons/ eñ sijn liefte is in ons volmaert. Daer wt weten wi/dat wy in hem bliuen/eñ hij in ons/want hi ons vã zijn heylighen geest gegeuẽ heeft. Eñ wi heb bent gesien/eñ ghetuygent/dat die vader heeft den soen ghesondẽ (tot een) salichmaker der werelts. Soe wie be lydet/dat Jesus de soen goods is. god blijft in hem/eñ hi in god. Eñ wy hebbent bekent/ eñ hebben gheloeft dy liefte die god in ons heeft.

God is die liefte/ẽn die in de liefte blijft/ blijft in God/
ẽn god in hẽ/daer in is de liefte **Gods** in ons volmaect D
op dat wi betrouwen hebben souden inden dach des oer-
dels/wãt gheliken hi is so zij wy oec inde werelt. Vrees
en is inde liefte niet/maer die volmaecte liefte worpt dye
vreese buyten/ wãt die vreese heeft pijnlicheyt. Mer dye
†God vreest en is niet volmaect inde liefte.
Wi hebbẽ† hem lief/wãt†hi ons eerst lief gehadt heeft
Seyter yemant ic heb God lief/ẽn benidet zijn broeder/
die is logenachtich/wãt die zij broeder niet lief en heeft/
welckẽ hi gesien heeft/hoe mach hi god lief hebbẽ dyẽ hi
†God niet ghesien en heeft? Ẽn dit ghebot hebbẽ wi vã†hem/
op dat die god lief heeft/oec zij broeder lief heeft. *

¶Dat.v.Capittel.

ALle die geloeft dat Jesus is Christus/is wt God A
geboren. Ẽn alle die lief heeft den genẽ die voert-
gebrocht heeft/heeft oec lief den genẽ die wt hẽ ghebodẽ
is. Daer in kennẽ wi dz wi die kinderẽ Goods lief hebbẽ/
als wi god lief hebbẽ/ẽn zijn geboden onderhoudẽ/ wãt
dit is de liefte goods/op dat wij zijn ghebeden houdẽ/ẽn
zij geboden en zijn niet swaer. ✠ Want al dat wt god
geboren is/dat verwint dẽ werelt/ẽn dit is die victorie die
dẽ werelt verwint/onse geloef. Wie isser die dẽ werlt ver-
wint/dan die geloeft dat Jesus is die sone Goods?
Dit is (hi) die doer twater ẽn bloet gecomẽ is. Jesus
Christus/niet alleen doer twater/ maer doert water ẽn B
†Cristus bloet. Ẽn de geest ist/die daer ghetuycht/wãt† de gheest
is die waerheyt/wãt drie zijnder dye getuych geuẽ wten
hemel/de vader/twoert/ẽn die heylige geest/ẽn dese drie
zijn een. Ẽn drie zijnder die ghetuych geuen inder aerde

de gheest/eñ twater/eñ tbloet/eñ dese drie sijn een. Ist dz
wi tghetuych der menschen ontfangen/tgetuych goods
is meerder/wãt dat is tghetuych gods twelc meerder
is/doer welcke hi getuycht heeft van sinẽ soen. Die indẽ
soen goods geloeft/die heeftet ghetuych goods in hem
seluen.* Die †God niet en gheloeft/die heeft hem loge | †den soen
nachtich ghemaect/wãt hi niet gheloofst en heeft in tge
tuych/ dat god vã sinẽ soen getuycht heeft. Eñ dit is tge=
tuych/dat god ons tewighe leuẽ gegeuẽ heeft/eñ dit le=
uen is in zijn soen. Die den soen goods heeft/ heeftet le
uen/dye den soen Goods nyet en heeft/en heeftet leuen
niet.

Dit heb ic v ghescreuen/ghij dye gheloeft inden naem
des soen goods/op dat ghij weet/dat ghi teewighe leuen
hebt [eñ op dat ghi gheloeft indẽ naem des soen goods]
Eñ dit is tbetrouwen/dat wi bi †hem hebbẽ/dat ist dz wi | †god
yet begheren na sinẽ wil/so hoert hi ons. Eñ weten wi
dat hi ons hoert/wat wi begheren/soe weten wi/dat wi
begheerten hebbẽ/die wi van hem gebedẽ hebbẽ.

Ist dat yemãt zijn broeder siet sondighen/een sonde nyet
totter doot/die sal begheren/eñ sal hem tleuen geuẽ/ den
ghenẽ die sondighen niet totten doot. Daer is een sonde
totter doot/daer voer en seg ic niet dat ghi bidden sult. Al
le õrechtichheyt is sonde/daer is eẽ sonde niet totter doot/
Wi weten/dat al die wt god gheboren is/en sondicht nz
Mer die wt god voertghebrocht is/die behout hẽ seluen
eñ die quade en raect hem niet.

Wi weten/dat wi wt god zijn/ende alle de werelt is in
tquade gestelt. Eñ wi weten/dat die soen goods gecomẽ
is/eñ heeft ons verstant gegeuẽ/op dat wi hem kennen

ſouden/die warachtich is/eñ wi zijn inden warachtigē
in ſinē ſoen[IESV Chriſto]dese is warachtich god/eñ
tewighe leuen. Kinder wacht v vandē beeldē.

¶ Hier beghint die ander Epiſtel van
Sinte Joannes.

Je ouder dē wtuer A
coren vrouwe eñ hoer kinderē/die ick
lief hebbe/inde waerheyt/eñ nz alleē
ic mer oec al die dē waerhz gekēt heb
bē/ om die waerheit die in v blijft/eñ
met ons weſen ſal inder eewichz.

kvſi Met † ons ſal weſen gracie/barm=
hertichheyt/vrede van God den vader/eñ vanden here Je
ſu Chriſto/den ſoen des vaders inde waerheyt eñ liefte. B
Ic heb ſeer verblijdt gheweeſt/dat ic geuondē heb van
v kinderen/ inde waerheyt wandelende/ghelikē wi tghe
bot ontfangē hebbē vandē vader Eñ nu bid ic v vrouwe/
niet als een nieuwe ghebodt ſchriue ic v/mer dat wi vant
beginſel gehadt hebbb/op dat wi malcander lief hebben
Eñ dit is de liefte/op dat wi wandelen na zijn ghebodt. C
Dit iſt gebodt/geliken ghi vant beginſel gehoert hebt
op dat ghi daer in wādelt/wāter veel verleyders inde we
relt gheromē zijn/die niet en belyden/dat IESVS Chri
ſtus inden vleyſch † comen ſal(ten oerdel) Deſe is de ver
† gecomē is leyder/eñ Antichriſt. Siet op v ſeluen/op dat wy niet en
verlieſen/dat wi gewrocht hebbē/mer op dat wi een vol=
le loen ontfanghen Al die daer ouertredet/eñ nz en blijft

in Christus leeringe/en heeft God niet/ die in Christus leeringhe blijft/ dese heeft den vader/ en̄ dē soen.
Coemter yemant tot v/ en̄ dese leeringhe niet en brengt en ontfanckt hem niet in huys/ en̄ en groet hem nz/ wāt die hem groetet/ die deelt mede zijn quade werckē Dict ic hebt v voersept/ op dz gi niet beschaemt en wort inden dach des heeren/ wāt ic v veelte schriuen hadde/ so en heb ict niet willen (doen) doer een recule en̄ inct Mer ic hoep dat ic tot v comē sal/ en̄ mont teghen mont spreken/ op dat onse blijscap veruolt sy V susters kinder/ die wtuercoren (is) groetē v. Gracie si met v Amē.

¶ Hier is voleynt Sinte Joannes anderde Epistel.

¶ Hier begint die derde Epistel/ die Sinte Joannes gheschreuen heeft.

Die ouder Gaio den lieuen/ dien ick lief heb inde waerhz/ (Mijn) lieue. Ic begeer op dattet v in allen wel gaet/ en̄ ghesont si/ ghelijken v siele weluaert/ want ick heb seer verblijt geweest als die broders quamen/ en̄ dinē waerheyt ghetuych gauen/ ghelyrken ghi inde waerheyt wandelt. Ick en heb gheen meerder blijschap/ dan dat ic hore/ dat mijn kinderen wandelē inde waerheyt.
Alre liefste/ gi doet trouwelic wat gi an die broeders doet

eñ vreemden/die uwe liefte getuych gegeuē hebbē/ voer die vergaderinge/welcken ghi wel doen sult/ist dat ghijs (hoer)waerdelic geleyt(voer)god/want si voer sinē naē ghereyst zijn/niet ontfangende vā de heydens. Daer behoren wi alsodanighe te ontfangē/op dat wi medewerckers zijn/den waerheyt.

Ic heb(tot)dē vergaderinge gescreuē. Mer die Diotrephes die de opperste in hoer wesen wil/ en ontfanckt ōs niet. Daer om ist dat ic comē sal/soe sal ic zijn wercke te kennē gheuē/die hi doet/met quade woerdē tegen ons snappēde/eñ hier niet mede te vredē zijnde/hi en ontfanct self die broeders niet/eñ diese ontfangē willen/ verbiet hi eñ worpt(hoer)wte vergaderinghe. C

Ic soude bi auontuer dē vergaderinge gescreuen hebbē

Lieue (broeder)en volcht niet dat quaet is/mer dz goet is. Die wel doet/is wt god/mer die qualic doet/en siet god niet. Demetrio is vā alle(mēschen)getuych ghegheuen eñ vande waerheyt selue. Eñ wi gheuē oer ghetuych/eñ ghi weet/dat onse ghetuychnis warachtich is. Ic hadde veel te schriuen/mer ick en wil v niet met inckt eñ penne schriuen. Mer ic hoep/dat ic v corts sien sal/eñ wi sullen mont teghen mont spreken. Vrede si v. De vrienden groeten v. Groet die vrienden by namen. D

¶ Hier zijn voleynt die Epistelen van Sinte Joannes.

¶ Hier beghint die Epistele/die de heylige Apostel Sinte Judas gescreuen heeft.

A Vdas een knecht IESV Christi/een broeder vā Jacobus (schrijft) dē genē die in god dē vader geheylicht zȳ/eñ in Jesu Christo behoudē zȳ/dē geroepen barmhertichheit eñ vrede/eñ liefte moet v vermeret wordē.

Lieue (broeders) als ic alle naerstichheit heb gedaē (om) tot v te schriuē/vande gemeē salicheyt/so ben ic gedwon gen tot v te schriuē/biddende/op dat ghi met uwē arbeyden/helpt dē gheloef/dat den heyligen eens ghegeuē is Wantter zijn sommighe godlose menschen heymelic in

B gheromen/die te voren beschreuen waren/tot dat oerdel/ 2. Petri. 2
die onser gods gracie ouerbrenghē tot (hoer) oncuyshz. oncuishz
Eñ god/die alleen de heer is/eñ onsen heer Jesum Christum versaken sij. dz is brodronrken

Eñ ic wil v vermanē/als ghi dat eens weet/ dz de heer na dat hi tvolc wt Egypten behoudē hadde/ so heeft hij weder om den ghenē die niet en gheloef dē/ verdoruē/ eñ dat de engelen die hoer oersprong niet behoudē en haddē mer verlietē hore huysinghe heeft hi behouden tottet oerdel/vā dien groten dach/met eewighen bandē/onder dye duysternis.

scap ende weeldichz nūe.14.

2.pet.2.

C Ghelijken Sodoma eñ Gomorra/eñ die omligghende steden/welcke in gheliker manierē mz hoer in oncuyshz besmet waren/eñ hebbē na gheuolcht vreemde vleysch/ eñ zijn (tot) een exempel voergheset/de pijn vant ewige vuer pȳ lidēde. eñ desgelijc dese/dromers beulerkē (hoer) vleysch/eñ de heerē verachten si/teghen die in macht ge-

geñ.19. dromers of die mz dromē be drogē of bespot zȳ

stelt sijn blasphemeren si.

Mer Michael die opperste engel/doe hi teghen den duuel twistende disputeerde vant lichaē Moysi/en dorst hy toerdel des blasphemijs hem niet opleggħē/mer hi seide de heer moet v straffen. Mer dese/dat si niet en kennē dat D
blasphemeren si/ende dat sy natuerlic als onredelike dieren weten/daer in wordē sy verdoruen. Wee hoer/si sijn
Gen̄ .4. den wech van Cain inghegaen/ende metten bedroch des
Nūe.24. loens daer Balaam doer bedrogē is gheweest sijn sy wt-
Nūe .16. ghestort/ende sy sijn verdoruen in die teghensprekinghe van Core.

wtgestortet. dat is tot allezōden ouer gegeuē.

Dese sijn vleckē onder v lief den/onder hoer werscappē de/sonder yemants vrese/na hoer eyghen sin ende wil leuende/wolcken sonder water/die vande winden omghewaeyt wordē/bomen indē ourpt verdorrende/ onuruchtbaer/verstoruen/ende wtgeroeyt/wilde goluen des zees/ hoer eyghen schanden wtschuymende/dwalende sterrē/ den welcken de schemeringe des duysternis inder ewicheyt ghehouden is. E

Ende Enoch de seuende van Adā/heeft dese(menschē) te vorē gheprophetecrt/segghende. Siet/de heer is gero men in sijn heylighe duysenden/op dat hi oerdel doē soude teghen alle (menschen) eñ straffen al hoer godlose vā al hoer werrken/die sy ongoddienstelic bedreuen hebben
ende van alle herde(dinghen) die de ongoddienstige son daren teghen hem(te weten god) ghesproken hebben.

Dese sijn murmureerders/claghers/na hoer begeerlic heyden wanderende/eñ hoer mont spreert houaerdighe (woerden) verwonderende dē personagien om profijts willen. Mer ghi lieue(broeders) weest ghedachtich der

Swōdere de.etc. of houdēde hoer nae dz de personen zȳ

woerdē/die voermaels gheseyt sijn vandē apostelen ons
F heren IESV Chisti/dat sy ons geseyt hebbē/datter inde 2. Tim .3.
laetste tijt souden bespotters sijn/die na hoer ongoddien 2. Pet .2.
stighe begeerlicheyden wanderen. Dit sijnse die verschey
dinghe maken/sinneliken/gheen geest hebbende.

Mer ghi (mijn) lieuen/v seluen op onsen alder heylich-
sten ghelof timmerende/door den heylighen geest biddē
de/behoudet malkander in die liefte Goods/verwachten
de de barmhertichyt ons herē IESV Chisti tottet ewi-
ghe leuen. Ende deser ontfermt als ghi onderscheydet/
mer ghene (anderen) maect in vreese salich/wt den brant
ruckende/hatende oec den beuleckten roc/die vanet vleisch is.

G Ende den ghenen die hoer mach behouden vā son
den/ende stellen inde tegenwoerdicheyt sijn
der glorie/onstraffelic/met vroechde/
den God/die alleen wijs is/on
se salichmaker/sy glorie
eñ groetmakinge
ende ghebot gebot. of
ende macht/ende een rijck.
nu ende tot allen tijden.
Amen.

Hier eyndet Sinte Judas Epistele.

¶ Hier na volcht dat bouck der heymeliker opēba-
ringhē/van Sinte Joannes/Dwelc Apoca
lipsis ghenoemt wort

¶ Dat eerste Capittel.

De openbaringe Je
ſu Chriſti/de welcke hem God heeft A
ghegeuen/op dat hi ſoude openbaer=
lic maken ſinē knechtē/ welcke dingē
is van node geringe te geſchien/ wā=
neer hy doer dē enghel zȳ knecht
Joanni zyn ghebot gheſonnē hadde
die welcke heeft getuych gegeuē dē woert goods/ eñ ghe
tuychnis Jeſu Criſti/eñ de digē die hi heeft geſiē Salich
tvā deſe is hi/ die welcke leeſt eñ hoert die woerdē† des prophecie/
eñ ondhoutſe die daer in geſcreuē ſtaē/wāt die tijt is na bi
Joannes den ſeuē vergaderingē/welcke zijn in Aſia. Ge B
nade ſi met v/eñ vrede/ vande gheen/die welcke is/ eñ die
was/eñ die comē ſal/eñ vande ſeuē gheeſtē/ welcke zȳ in
tegenwoerdicheyt ſijns ſtoels. Eñ van Jeſu Chriſto/die
welcke is een trou getuych/die eerſte geborē der dooden/
eñ een opperſte der coningē des aerde/eñ die gheen wel
ke ons heeft lief gehadt/eñ heeft ons gewaſſchē vā onſe
ſondē doer zijn bloet. * eñ heeft ons god eñ ſijn vader
gemaect coninghē eñ prieſters Lof ſi hem eñ heerſchap
pie/vander ewicheyt totter ewicheyt Amen.
Siet hi comt met die wolckē/eñ alle oge ſal hem ſiē/ eñ
Alpha eñ die hem laſt angedaen hebbē Eñ alle gheſlachtē des aer=
o/dz is de de/ſullē hoer ſeluen beſchreyen op hē/oec Amen.
eerſte eñ Ic bē alpha eñ O/beginſel eñ eynde/ ſeyt die heer/ god C
leeſte let= welcke die is/eñ die was/eñ die comē ſal almachtich.
ter vant Ic Joānes v broeder/eñ deelachtich in laſtichz/eñ rijc=
grircſhe hz/eñ lyſaēmichz in Chriſto Jeſu/ic heb geweeſt in een=
a b c eylant/dat welcke wort genoēt Patmos/ō twoert goods

eñ getuychnis Jesu Christi. Jc heb geweest indẽ gheest
op dẽ heers dach/ eñ ic heb gehoert na mi eẽ groot geluyt
als eẽ blasuyn/ seggẽde [Jc bẽ Alpha eñ O/ die eerste eñ
de leste] Dat gi siet/ scriftet int boec/ eñ sentet dẽ seuẽ vga
deringẽ/ welcke zijn in Asia Epheso/ eñ Smyrne/ eñ Perga
mo/ eñ Thyatire eñ Sardis eñ Philadelphie/ eñ Laodicie
Eñ ic heb mi õghekeert/ om te sien die stem die met my
sprac. Eñ omgekeert wesende/ heb ic gesiẽ seuẽ goudẽ cã
delarẽ/ eñ int middel d' goudẽ candelarẽ (eẽ) gelijc die soen
des mensce/ gecleet wesende met eẽ cleet/ tot die voetẽ toe
streckẽde/ eñ voer opgescott wesende mz eẽ goude zoẽ tot
tẽ borstẽ toe Mer zijn hooft eñ zijn haer warẽ blinckẽde als
witte wolle/ eñ als snee/ Eñ sijn ogẽ als eẽ vlã des viers
eñ zijn voeten waren/ ghelijc een seer blinckende Libanus libanus/
bernẽde als in eẽ coersteen. Eñ zijn stem/ als eẽ stem van is een co-
veel wateren/ eñ hi hadde in zijn rechter hãt seuẽ sterrẽ/ eñ stel boem
wt zijn mont ginc een swaert scharp gemaect wesende an wassẽde
beydẽ cantẽ/ eñ zijn aẽsicht schijnt/ als die son in haer cracht op eẽ ber-
Eñ wãneer ic hẽ sach/ heb ick geuallen an zijn voetẽ/ als ge.
die gheẽ die doot is. Eñ hi heeft gheleyt zijn rechter hãt op
mi seggẽde mi. En wilt niet vreesen/ ic bẽ die eerste eñ de
leste/ eñ die leeft/ Eñ ic heb doot geweest/ eñ siet ic ben le-
uende vã ewicheyt totter ewichz/ eñ ic heb die slotelẽ der
hellẽ eñ des doots Daer õ scrift die dingẽ die gi gesiẽ hebt
eñ dier noch zijn/ eñ die na dese dingẽ moetẽ ghescien Die
v'holẽthz der seuẽ sterrẽ die ghi gesiẽ hebt/ in mijn rechter
hãt/ eñ die seuẽ goudẽ cãdelarẽ. Die seuẽ sterren/ zijn die se
uẽ engelẽ d' seuẽ vgaderingẽ/ eñ die seuẽ cãdelarẽ welcke
ghi gesien hebt/ zijn die seuen vergaderinghen.

¶ Dat .ij. Capittel.

SChrijft den engel des ꝯgaderinge vā Epheso. Dit
seyt hi/ die welcke hout in zijn rechter hant die seuē A
sterrē/ de welke wādelt int middel d' seuē goudē candelarē
Ic weet v wercke/ eñ arbeyt/ eñ v lijtsaemheyt/ eñ dat gy
die quadē niet en moecht ꝯdragē/ eñ ghi hebt hoer onder
socht/ welcke seggē hoer te wesen Apostelē/ eñ sy sijns nz
eñ ghi hebt hoer geuondē logenachtich [eñ ghi hebse ge
doot] eñ ghi hebt lijdsamicheyt eñ ghi hebtet ꝯdraghen/
ouermits minē naem/ eñ ghi en sijt niet geflaut Mer ick
heb tegens v weynich dat ghi ꝯlaten hebt die alder eer=
ste liefte. Daer om weest gedachtich vā waer ghi geuallē
sijt/ eñ doet penitencie/ eñ doet die eerste werckē Ist anders
ic sal v [geringhe] comē/ eñ ic sal versettē v candelaer van B
haer plaets/ ten waer dat ghi wijs worde. Mer dat hebt
ghi/ want ghi hebt gehaet die werckē der nicolaytē/ welc
kē ic oec gehaet heb. Die ooren heeft laet hi horē/ wat dye
geest seyt dē vergaderinge. Ic sal geuen die daer verwin
nēde is/ te eten van dat hout des leuēs/ welcke is int mid
del des paradijs goods.

Eñ schrift den engel des ꝯgaderinge vā Smyrne. Dit
seyt die eerste eñ leste/ die welcke doot heeft geweest eñ hi C
leeft. Ic weet [v werckē] eñ laestichheyt eñ armoede/ mer
† gy wort ghi sijt rijc/ eñ † hoer blaphemie/ die hoer nomen Jodē te
gheblas= wesen/ eñ zijs niet. Mer si zijn een vergaderinghe des du=
phemeer uels. Niet deser dingē en ōtsiet/ twelcke ghi sult lidē. Siet
vā de geē de duuel sal sendē sommige wt v indē karcker/ op dat ghi
sult mogē aēgeuorchtē wordē/ eñ gy sult hebbē lastichz vā
thien dagē. Weest trou totter doot toe/ eñ ic sal v gheuen
de croen des leuēs: Die eē oer heeft [ō te horē] laet hi horē
wat de geest seyt dē vergaderinge. Die ꝯwinnē sal/ die en
sal nz gequelt wordē vanden anderden doot.

En scrift dē engel des vergaderinghe vā Pergamo. Dit
seit [de heer] welcke heeft eē swaert scarp wesende an bey
dē ranten. Jc weet [v wercke eñ] waer ghi woōt/ waer de
stoel is des duuels/ eñ ghi hout minē naē eñ ghi en hebt
mȳ geloof nz versaect En int minē dagē is Antipas mȳ getrou getuych/ welcke bi v is dootgeslaghē/ daer die duuel is wonēde. Mer ic heb weynich tegē v/ wāt ghi hebt daer die onderhoudēde zȳ die leringe van Balaā/ welcke leerde scande te sendē in Balac/ voer die kinder vā Jsrael/ t e eten [vant tgeē welcke dē beelde worde opgeoffert] eñ ouerspel te doen/ alsoe hebt ghi dē ghenē die onderhoudēde zȳ de leringe der Nicolaytē [welcke ic heb gehaet] eñ keert wed metter hertē/ anders so sal ic v comē geringe/ eñ sal met hoer vechtē/ mettet swaert mȳs monts Die heeft eē oer/ laet hi horē wat die geest seyt dē vergaderinge Jck sal gheuen die daer verwint te eeten wt verholen hemels broot/ eñ ic sal hē geuē eē blinckēde steen/ eñ in dese steen ghescrenē eē niewe naē/ welck niemant en weet/ dan diese otfanct. ¶ En scrift dē engel des vergaderinge vā Thyatire. Dit seyt die soē gods/ welcke heeft oghē als eē vlam des vuers/ eñ zȳ voetē zȳ gelyck eē seer blinckēde Lybanus Jc kē v wercke/ eñ de liefte eñ diēst/ eñ geloef/ eñ v lydsamichz eñ v wercke/ eñ die leste meer dan die eerste Mer ick heb een weynich tegēs v/ want ghi toelaet die vrouwe Jiezabel/ welcke seyt datse een propheet is/ eñ welck oeck leert ende verleyt mijn knechten ouerspel te doen/ ende te eten vant gheen datden afgoden gheoffert wert. En ick heb hair een tijt ghegheuen/ op dat sy soude haer hert we derom keeren van haer ouerspel/ noch en is sy nz tot hoer seluē gheromen. Siet ick sende haer int bedde/ ende dye te doē heeft met haer in ouerspel sullen wesen in dye alder

t Dien

grootste lastichheit/ten waer datse berou hadde van hare
wercken/en ic sal haer kinderē te niet doen mettē doot/en
alse die vergaderinghe sullen weten/dat ic ben die gheen
die daer ondersouckende is die nierē en hertē/en ic sal een
yeghelic van v gheuē na harē werckē.

Mer ic segghe v/en ander die te Thyatire sijn/ also wie
niet en heeft dese leeringhe/en die niet ghekent en hebbē
die diepheden des duuels/ghelikerwijs si segghen/ ic en G
sal op v anders geen last senden/ nochtās dat gheen dat
ghi hebt/hout dz/totter tijt toe dat ic sal comē. En die sal
verwinnē/en sal bewaren tottē eynde toe mijn wercken
dien sal ic gheuē macht ouer die heydenē/en hi sal haer re
geren met een ysere roede/en si sullen ghebroken wordē
als vaten des pottebackers/en als ic heb ontfanghē van
mijn vader/en ic sal hem gheuē die morghen sterre. Die
gheen die een oer heeft/laet hy horen/ wat die geest seyt
den vergaderinge. ¶ Dat .iij. Capittel.

Ende schrijft dē Enghel des vergaderincs/welcke A
is (in) Sardis Dit seyt hi welcke heeft seuē geestē
goods/en seuen sterrē. Ic weet v werckē/ wāt ghij hebt
die naem dat ghi leeft/en ghi sijt doot. Weest wakende
en sterc maect andi dingē die daer soudē vergaē wāt ic en
heb v werckē niet geuondē vol wesende voer mijn God
Daer om hebt in v hert/hoe dat ghijt hebt ontfangē/ en
gehoort/en ōderhoutet/en keert wedi metter hertē. Dair
om ist saec dat ghij niet en sult wakē/ic sal comē tot v als
een dief/en ghi sulet niet wetē/op wat wre ick sal comen
tinen tot v. Ghi hebt weynich namē† en Sardis/die haer clee
derē niet en hebben besmet/en si sullen met mi wandelen
in witten (cleederen) Want si sijnt waerdich. Die gheen

die verwint/die sal also met wittē cleederen gecleet worde/en ic en sal zijn naem niet wt doen/wtet boec des leuēs en sal zijn naem beliden voer mijn vader/en voer zijn engelen. Die een oer heeft/laet hi horē/wat dye gheest seyt dē vergaderinge.

En schrijft den enghel des vergaderinghe van Philadelphie. Dit seyt die heylich (is) ende warachtich/ welck heeft Dauids slotel/welcke op doet en niemāt en sluter/ hi sluyt/en niemāt en doet daer op. Jck weet v wercken Siet ic heb voer v die doer open ghedaen/en niemant en machse sluten/want ghi hebt weynich doecht. En ghij hebt bewaert mijn woert/ ende ghij en hebt minē naem niet versaect. Siet ic gheef van die vergaderinge den duuel/die segghen dat si Jodē zijn/en si en sijnt niet/mer sy lieghent. Siet ic sal hoer daer toe dwinghē/ op dat si mogen comē/om voer v voeten an te bidden/en dat sij mogē weten/dat ic v lief gehadt hebbe.

Wāt ghi hebt onderhoudē twoert mijnre lijdsamichz/ en ic sal v bewaren vant wre des anuechtinges/ welcke sal in alle die ganse werelt comē/op dattet mach die daer wonende zijn in die aerde/ondersoucken. Siet ic coem geringe/hout dat geen dz ghi hebt/op dat niemāt en mach nemē uwe croen. Wie verwint ick sal hem maken een columme in die kerc vā mijn god/en hi en sal voert an niet buytē gaen. En ic sal den naem vā minē god op hē schriuen/en den naem des stadts vā mijn god/welc nieu Hierusalem is/welcke vandē hemel is neder gedaelt vā mijn God/en mijn nieuwē naem. Die een ore heeft laet hij horen wat die geest seyt dē vergaderinge.

En schrijft dē Engel des vergaderinghe vā Laodicie.

Dit seyt Amen/een trou ghetuych eñ warachtich/ Welc
is een beginsel des creatuere goods. Ic weet v wercken
wãt ghi en sijt noch cout/noch warm/och of ghi waert
cout of warm Hier om/wãt ghi laeu zijt/eñ en sijt noch
cout noch warm/sal ic v wt minẽ mont beghinnẽ wt te
spouwẽ/wãt ghi segt/ic ben rijc/eñ ic bẽ rijc geworden/
eñ niemãt en behouf ick/eñ ghi en weet niet dat ghij zijt D
allendich eñ iammerlic/eñ arm eñ blint/eñ naect. Ic ra=
de v/dat ghij ghebrant gout wtet vier van mij coept/op
dat ghi rijc moecht worden/eñ met witten cleden wordẽ
ghecleet/op dat die schande ws naectheyts nz en worde
openbaer/eñ salft v ooghen met ooghẽ salue/op dat ghi
moecht siẽ. ¶ Alle die gene die ic lief hebbe/die straffe ic
eñ castie ic. Daer õ zijt sorchuuldich/eñ keert weder met-
ter hertẽ Siet ic stae voer die doer/eñ clop. So wie hoert
mijn stem/eñ doet mi die doer open/ic sal tot hem in gaen
eñ ic sal met hẽ dat auõtmael eten/eñ hi met mi. Die geẽ
die verwint/ic sal hẽ geuẽ te eten vã thout des leuẽs
ende met mijn te sittẽ in minẽ throen/als ick verwonnen
Die geest heb/eñ ic mz minẽ vad gesetẽ heb in zijn throen. Die een
oer heeft/laet hi horẽ wat † hi die vergaderinge seyt.

¶ Dat.iiij. Capittel

HIer na/heb ic gesiẽ/en siet eẽ doir op gedaẽ wesen A
de indẽ hemel/eñ de eerste stem/welcke ic gehoert
hebbe/als een blasuyn sprekẽde met mi/ seggẽde. Climt
hier/eñ ic sal v toonẽ die dingen die geringe hier na moe
ten geschien. Eñ ter stont heb ic geweest inden geest Eñ
siet indẽ hemel was geset eẽ stoel/eñ op die stoel was sit- B
tẽde (een) eñ die daer sadt was gelijc vã an te sien als een
steen Jaspis/eñ Sardius/eñ ront om die stoel was een

regẽboech/vã an te siẽ gelijc een Smaragdus. Eñ rõt õ
die stoel.xxiiij.stoelẽ/eñ.xxiiij.ouders sittẽde op die stoelẽ
mz wittẽ aluen gecleet wesende/eñ gou dẽ cronẽ hadden
si op hare hoofdẽ. ¶ Eñ blixemẽ quamẽ vtẽ throon/eñ
donderslagẽ/eñ stẽmẽ/eñ voer dẽ throõ warẽ barnende
seuẽ lãpẽ des viers/welcke zijn seuẽ geestẽ Goods. Eñ in
tegẽwoerdichz des stoels als een zee vã glas ghemaect
ghelijc wesende Cristal/ eñ int middel des stoels/ eñ rõt
õ die stoel.iiij.dierẽ vol met ooghẽ/voer eñ after. Eñ dat
eerste dier was gelijc den leeu/eñ dat anderde dier gelijc
een calf/eñ dz derde dier als eẽ mẽsce/eñ dz vierde dier ge
lijc een vliegẽde arent. Eñ een yegelijc vã dese vier dierẽ
haddẽ ront õ.vi.vlogelẽ/eñ si warẽ vã binnẽ vol met ogẽ
Eñ dach noch nacht en hebbẽse geẽ rust/segghẽde. Hey
lich/heylich/heylich heer/almachtighe god/die was/eñ
is/eñ sal comẽ. ¶ Eñ wanneer die dieren glorie gauen
eñ eer/eñ gebñdidinge die daer sadt opten throon/ leuen
de vander ewicheyt tot ewichz/so zijn die.xxiiij.ouders ge
uallen voer dẽ geen die daer sittẽde was in dẽ throõ/eñ si
badẽ aen die daer was leuẽde vã eewichz tot eewichz/ eñ
si worpẽ hoer cronẽ of voer den throõ seggẽde. Heer on
se god waerdich sijt ghi te ontfanghẽ glorie eñ eere/ eñ
cracht/wãt ghi hebtet al gescapen/eñ om dinẽ wil so zijn
si/eñ zijn si geschapen. ¶ Dat.v.Capittel.

ENde ic heb gesiẽ inde rechterhãt vã die daer sittẽde
was optẽ stoel/eẽ bouc bescreuẽ wesende vã binnẽ
eñ vã achterẽ/toe gestekẽ wesende met seuen segelen Eñ
ick heb ghesien een starcken enghel/ predikende met luder
stẽme. Wie is waerdich tbouc op te doen/ende zijn sege
lẽ of te brekẽ? Eñ daer en was niemãt/noch indẽ hemel/

noch inder aerden/noch onder die aerde/õ op te doẽ tbouc noch daer in te sien. Eñ ic schreyde seer/ datter niemant waerdich geuonden en was om open te doen/ eñ tbouck te lesen/noch te sien.

Eñ een vandẽ ouders seyde mi Eñ schreyt niet. Siet eẽ leeu vant gheslacht vã Juda die wortel Dauid/heeft ver wõnẽ/op dat hi tbouc mach opẽ doen/eñ zȳ seuẽ segelen mach of breken. Eñ ic heb ghesien/eñ siet int middel des stoels/eñ der vier dieren/eñ int middel der ouderen staen de een lam als doot gheslagen wesende/hebbende seuen hoernen/eñ seuen oogen/welcke zijn seuen geestẽ goods in alle die aerde ghesonden wesende. Eñ hi is ghecomen eñ heeftet bouc wter rechter hãt vã die daer sittende was inden stoel ghenomen. B

† opghe daen Eñ wanneer hi tbouc † ghenomẽ hadde/soe hebben die vier dierẽ/eñ vierentwintich ouders voert lam geuallen/ een yeghelijc hebbẽde harpen/eñ goudẽ scalen/vol met soeten roec/twelcke zȳ ghebedẽ der heyligen/ eñ si singẽ een nieu sanck/segghende. O Heere. Ghi zijt waerdich tbouc te ontfangẽ/eñ op te doen zijn segelen/wãt ghi sijt doot gheslaghẽ/eñ doer uwẽ bloet hebt ghi ons verlost= wt alle gheslachtẽ/eñ talen/eñ volc/eñ natien/ eñ onsen god ons coninghen eñ priesters ghemaect/eñ wi sullen opter aerden regemẽt hebbẽ. C D

Eñ ic heb ghesien/eñ gehoort een stemme van veel en gelen/ront om den stoel/ eñ der dieren/ende der ouderen eñ duysent der dusenden warender int ghetal met luy der stemme segghende. Tlam datter doot geslagen is/is

† godlic heyt waerdich/cracht te ontfangen eñ † rijcdom/eñ wijsheit/ eñ stercheyt/eñ eer/eñ lof/eñ gebenedidinge. Eñ ic heb

alle creaturē gehoert/ welcke is indē hemel/eñ opter aerdē/eñ onder de aerde/eñ inder zee/ eñ al die daer in zijn/ seggende hem die daer was indē stoel sittende. Eñ tlam si ge benedidinge/eñ eer/eñ lof/ eñ mogenthz vander ewichz totter eewichz. Eñ die vier dierē seydē Amē Eñ die.xxiiij. ouders hebbē in haer aensichtē geuallē/eñ hebben aengebedē die daer is leuēde vanđ ewicheyt totter ewicheyt

¶ Dat.vi.Capittel

ENde ic heb gesien/ wanneer tlam een vandē segelē hadde open ghedaē/ ic heb gehoert eē vādē vier dieren segghende/ als een stem des donderslachts/ coemt.eñ siet/eñ ic heb gesiē/eñ siet eē wit paert/eñ die daer op sadt hadde een boech/eñ hem is eē croon gheghenē/ eñ hi is wt gegaen verwinnēde/eñ op dat hi soude verwinnen.

Eñ wanneer hi tweede segel hadde opgedaē/ so heb ick gehoert tderde dier/seggende. Coemt eñ siet Eñ eē ander bruyn paert isser wt gheghaen/ eñ die daer op sat/ hē is gegeuē/op dat hi vrede vanđ aerde soude nemē/ eñ op datse malcanđ soudē dootslaē/eñ hē is eē groot swaert gegeuē.

Eñ wanneer hi dat derde segel opgedaē hadde/ so heb ic dat derde dier horē segghē. Coemt eñ siet/eñ ic heb gesien Eñ siet eē swaert paert/ eñ dier op sadt hadde een waech in zijn hant. Eñ int middel der dieren/ so heb ic eē stem ghehoert seggende Twee pont tarwe om een pēninc/ eñ drie mael drie pont gerst om een pēninc/ ende wijn eñ olie en quetst niet

Eñ wanneer hi dat vierde segel hadde opgedaē/ so heb ic des vierde diers stē horē seggē. Coemt eñ siet [eñ ic heb gesiē] eñ siet een groē paert/ eñ die daer op sadt/ zijn naem (is) die doot/eñ die helle volcht hē Eñ hē is macht geghe

uē om doot te slaē dat vierde deel des aerde metten swaer
de/ eñ honger/ eñ met die doot vā die beesten des aerde
Eñ wanneer hi twijffste zegel hadde open ghedaen soe
heb ic ghesien onder den outaer die sielen die om twoert
Goods warē doet gheslaghen / ende om tghetuych dat D
sy hadden. Eñ met luyder stemmen riepen si segghende
O here ghi die daer heylich sijt ende waerachtich/ hoe lā
ghe (selt ghi wachten) dat ghi niet en oerdelt eñ wraeckt
ons bloet/ vā die gheē die inder aerdē woenen? Ende wit
te clederē syn een yegelic ghegeuen/ ende hoer is geseyt/
datse noch een weynich tijt souden rusten / totter tijt toe
dat hoer medeknechten worden veruolt/ ende hoer broe=
ders/ diemen noch soude dootslaen/ als sij syn.
Eñ ic heb ghesien/ wanneer tseste zeghel was open ge
daen. Ende siet daer is een groten donderslach gewordē.
Ende die sonne is swart gheworden/ als een haren sack
ende alle die maen is gheworden/ als bloet / ende sterren
sijnder vanden hemel gheuallen opter aerden/ als een vi
ghen boem of worpt hoer vighen wanneer sy wort vā=
den groten wint beroert. Ende die hemel is ghewecken
als een bouck/ twelc wort tsamē gerolt / eñ alle bergē eñ
eylandē sijn vā hoer plaetsen beroert/ eñ coningē der aer=
den/ eñ heerscappen/ eñ rijcken/ eñ hoeftludē/ eñ starckē
eñ alle knechtē eñ vrien/ hebbē hoer in holen eñ stenē der
borgē ꝯ borgē/ eñ seggē den borgē eñ stenē. Valt op ons
eñ hout ons verholen vant aensicht die daer opten stoel
is sittende/ ende vande toernicheyt des lams. Want dien
groten dach syns toernicheyts coemt/ eñ wie mach daer
teghen staen?

¶ Dat seuende Capittel.

A Hier na heb ic vier engelen sien staē op de vier houc
ken der aerdē/die vier windē des aerde onderhou
dende/op dat die wint niet en soude waeyen opter aerdē/
noch opter zee/noch op gheen bomen.
✠ Ende vant opganc der sonnē heb ic eē ander enghel
ghesien/tsegel des leuende Goods soen hebbende/eñ mz
luyder stemme riep hi totten vier enghelen/die welcke is
ghegeuen hinderlic te wesen aerde ende zee/ segghende.
Wilt die aerde niet hinderlic wesen/ noch die zee/noch de
bomen/totter tijt toe dat wi teykenē die knechten van on
se God in hoer voerhoef den.
Eñ ic heb gehoert eē getal der geenre die geteykēt wa
ren.hondert vierenveertich dusent/geteykent wesende vā
alle gheslachten d kinderē vā Israel. Van tgeslacht Ju=
B da geteykēt twaelf dusent. Van tgeslacht Ruben ghetey
kēt.xij dusent. Van tgheslacht Gad geteykēt.xij.dusent.
Vā tgeslacht Aser gheteykēt.xij.dusent. Van tgheslacht
Neptalim geteykēt.xij.dusent. Van tgeslacht Manasse
geteykēt xij.dusent. Van tgeslacht Symeō geteykēt.xij
dusent. Vā tgheslacht Leui geteykēt.xij dusent. Vā tge=
slacht Isachar geteykēt.xij dusent. Vā tgeslacht Zabu=
lō geteykēt xij dusent. Vā tgeslacht Joseph geteykēt.xij
dusent. Vā tgeslacht Beniamin geteykēt xij.dusent.
Hier na heb ic gesiē eē grote menichte/ welcke niemāt
tellen en conste/wt allen heydenē eñ volcke eñ tongē staē
de voer dē stoel eñ voer tlam/mz wittē aluē gecleet wesen
de/eñ palmē in harē handē/eñ met luder stēmen riepen si
seggēde. Salichz (sy) hē die op ōs gods stoel sit/eñ tlā. eñ
alle ēgele stōdē rōt ō de stoel/eñ der ouderē eñ der vier die
rē/eñ si zijn geuallē in hoer aēsichtē voer de tegēwoordichz

des stoels/ende hebbē God angebedē segghende/
Amē Gebenedidinge/eñ liefd/eñ wijsheyt/eñ danckbaer
heyt/eer/doecht/eñ starcheyt(si)onse God/vā ewicheyt
tot eewicheyt Amen.*

✠ Eñ een vandē ouderē heeft gheantwoert/eñ heeft D
my gheseyt Dese die gheleet zijn met witten aluen/wie
sijnse/eñ van waen comensi: Eñ ic heb hem gheseyt. O
heer ghi wetet. Eñ hi heeft mi gheseyt. Dit sijn die geen
die wt groote tribulacie sijn gheromē/eñ hebbē hoer mā
telē verbreyt/eñ heb se doert bloet des lams wit gemaect
Daer om sijnse voerden stoel goods/eñ in zijn kerc dienē
se hem/daechs eñ nachts/ende die op haer woent sidt in
de stoel. Si sullen voert an niet meer hongher of dorst ly
den/noch die son en sal nz op hoer neder gaē/noch geē het
ten Wanttet lam dat int middel des stoels is/sal hoer re
gerē/eñ sal hoer leydē totte leuende fonteynē der waterē
eñ god sal ofwasschen al hoer tranē vā hoer oogē.*

¶ Dat.viij. Capittel.

ENde wāneer dat hi die seuende seghel hadde op ge
daen/indē hemel ontrent een half wre is een stilhz A
ghewozden/eñ in goods tegenwoerdicheyt sach ic seuē
engelen staen/eñ seuē blasunē sijn hoer ghegeuen Eñ eē
ander enghel is gheromē/eñ heeft voerden outaer ghe=
staen/hebbēde een gouden wieroecs vat/eñ veel datmen
branden soude is hem ghegeuen/op dat hi opten outaer
soude gheuē die biddinge vā alle heiligē/welcke(outaer)
voer den stoel goods is Eñ die roock vā datter verbrant
was/is op gherlommē/vander ghebedē der heyligē voer
god/wt die hant des enghels Eñ die engel heeftet gou B
dē wieroecs vat ghenomē/eñ heeft dat veruolt vā tvuer

des outaers/eñ heeftet opter aerdẽ geworpẽ/ eñ donder slaghen zijnder geschiet/eñ stemmẽ/eñ blixemẽ/eñ grote aertbeuinghe.

Eñ die seuen engelen welcke seuẽ blasuynẽ haddẽ/hebben hoer bereydt/om die blasuyn te blasen. Eñ die eerste enghel heeft dẽ blasuyn geblasen/eñ daer is geschiet een hagel/eñ vuer/gemengt wesende met bloet/eñ het is gesondẽ inder aerdẽ/ende tderde deel des aerde is verbrãt gheweest eñ tderde deel der bomẽ is verbrant gheweest/eñ alle groen hoey is verbrant geweest. Eñ danderde enghel heeft dẽ blasuyn geblasen/eñ als een grotẽ borch vã tvuer bernẽde is inder zee geworpẽ. Eñ tderde deel des zees/is als bloet ghewordẽ/eñ tderde deel vandẽ creaturẽ/die sielen haddẽ inder zee is vergaen/eñ tderde deel vandẽ schepẽ is te niet gegaen.

Eñ die derde enghel heeft den blasuyn geblasen/eñ een groote bernẽde sterre als een toorts heeft vanden hemel gheuallẽ/int derde deel der vloedẽ/eñ indẽ fonteynẽ der waterẽ/eñ die sterre wort genoemt Alsen. eñ tderde deel is alsen gewordẽ/eñ veel menschen zijnder vandẽ waterẽ ghestoruẽ/wãtse bitter warẽ gewordẽ. Eñ die vierde engel heeft dẽ blasuyn gheblasen. eñ derde deel des sons is geslagẽ/eñ tderde deel des maents/eñ tderde deel vandẽ sterrẽ. Also dat dz derde deel vã diẽ dingẽ wordẽ v̄duystert eñ tderde deel des daechs en was niet licht/eñ die nacht des ghelijcs. Eñ ic heb gesien/eñ ic heb gehoert † een engel vlieghẽde doert middel des hemels/met luyder stemmẽ seggẽde. Wee wee dẽ genẽ die inder aerdẽ zijn wonẽde vvt die ander stemme[des blasuyns]der drie engelẽ/welcke noch de blasuyn blasen sullẽ. ¶ Dat.ix.Capittel.

† teẽ stẽme van een arent

ENde die vijffste engel heeft dē blasuyn geblasen/eñ
ic heb ghesien datter een sterre vandē hemel is ge
uallen inder aerden/eñ hē is die slotel vanden put des af= A
gronts ghegeuē/eñ hi heeft open ghedaē die put des af=
gronts eñ die roec des puts is opgecommē/als eē roec
des grotē ouen/eñ die son worde verduystert/eñ de lucht
vāde roec des puts. Ende sprinchanē zynder wtghegaē
vāden roec des puts inder aerdē/eñ haer is macht gege
uen/als scorpioenē (die inder) aerde macht hebbē. Ende
hoer is gebodē/datse thoy des aerde nz hinderlick en sou
dē wesen/noch alle groente/noch alle boomē/ niet dan dē
mēschen die geen teyken goods in hoer voerhoofdē en
† gheseyt hebbē. Eñ haer is † gegeuē/datse die nz dootslaen en sou
dē/mer datmēse vyf maendē soude pijn an doē. Eñ hore B
pȳ is als pȳ vā een scorpioen/wāneer si eē mensch slaet.
Eñ in dien daghen sullen de menschen die doot soucken
ende si en sullen haer niet vindē/ende si sullen begherē te
steruē/en die doot sal van hoer vlien.

Eñ tmaersel der sprinchanē sal gelijc wesen die paerdē
die bereyt zȳ totten stryt/eñ op harē hoofden oft waren
cronē/gelijc gout/eñ hoer aensicht/als der menschen aē
sicht. Eñ si haddē haer als haer der vrouwē/eñ harē tan
den warē als tanden der leeuwē. Eñ panciers haddē si
als iserē panciers/eñ geluyt der vlogelen/als geluyt der
waghenē/met veel paerdē lopēde tottē strijt. Eñ hebbē C
staertē ghelijc als scorpioenē/eñ in harē staertē warē an
gelen/eñ haren macht was vyf maendē dē menschen te
schadē. Eñ den engel des afgronts hebbēse tot eē coninc
wyens naem is int hebreeusch Abaddō. Mer int griecx
Apollyon/dz is te seggē verderuēde. Een wee isser wech

gegaen/ eñ siet hier na so comeñder noch twee ween.
Eñ die seste engel heeft dẽ blasuyn geblasen/ eñ wt die vier hoernẽ des goudẽ outaers/ twelcke is voer dẽ oogẽ goods/ heb ic een stem gehoert seggẽde tottẽ sestẽ engel/ die dẽ blasuyn haddẽ. Ontdoet die vier engelen/ die gebõden zijn inde groote vloet Euphrate. Eñ die vier engelẽ/ zijn ontbondẽ welcke bereyt waren vã wre/ eñ tot dach/ eñ maent/ eñ iaer/ op dat hi soude tderde deel der menscẽ dootslaen. Eñ ghetal vandẽ menichtẽ der reysenarẽ/ waren twintich mael duysent mael duysent. Eñ hoer getal heb ic gehoert. Eñ also int visioen heb ic paerdẽ ghesien eñ die op hoer saten haddẽ vierighe borst schilden/ eñ gemaect vã Hyacintho ende swauel. Eñ horen hoofdẽ waren als leeuwẽ hoofdẽ/ eñ vier ginc wt horẽ mont/ ende roec ende swauel. Dat derde deel der menscen is doot geslagẽ vã dese drie (plagẽ) vãt vier/ eñ vandẽ roec/ eñ swauel/ welcke wt horen mondẽ ghingẽ. Wãt † horen macht is in horen mont (ende in horẽ staertẽ) Wãt horẽ staertẽ zijn gelijc dẽ serpentẽ/ hoofdẽ hebbende/ eñ dair doer soe zijnse hinderlic. † die macht der paerden
Eñ dander mẽscẽ die niet vã dese plagẽ zijn doot geslagẽ noch en hebbẽ berou gehadt vãde werckẽ hare handẽ/ op datse die duuelẽ niet en soudẽ an biddẽ/ eñ goudẽ beelden eñ siluerẽ/ eñ coperẽ/ eñ steenẽ/ eñ hout die niet siẽ en mogen/ noch horẽ/ noch wãdelen/ noch vã horẽ dootslaginge hebbẽse geen berou gehadt/ noch vã hoer veninghe werckẽ/ noch vã hoer ouerspel/ noch vã hoer dieuerie.

¶ Dat. x. Capittel.

Ende ic heb eẽ ãder starkẽ engel vãdẽ hemel siẽ neder dalẽde/ gherleet wesende metten wolc eñ een reghẽboech

op sijn hoofd. Eñ zijn aensicht was als de son/ eñ zijn voe-
ten/ als vierige pylaernē. Eñ een bouckē op gedaen we
sende hadde hi in zijn hāt/ eñ zijn rechter voet heeft hi op-
ter zee geset/ mer die lufter opter aerdē/ eñ heeft mz luy-
der stemme geroepē/ gelikerwijs als een leeu wāneer hi
briest. Eñ wāneer hi geroepē haddē/ so hebbēder seuē do
der slagē hoer geluyt gegeuē. Eñ wāneer die seuen don
der slaghē hoer geluyt gegeuē haddē/ so soude ic schriuē/ B
eñ ic heb tot mi een stem horē sprekē. Beseghelt wat die
seuen donderslaghē hebbē gesprokē/ eñ en scrijft die nz.
Eñ die engel welcke ic opter zee heb sien staē/ eñ opter
aerdē/ heeft zijn hant tottē hemel geboert/ eñ heeft doer dē
leuēde vā ewicheyt tot eewichz geswotē/ die welke heeft
dē hemel gescapē/ eñ datter in is (eñ die aerdē/ eñ datter
in is) eñ die zee/ eñ datter in is. Voert an en salder gheen C
tijt wesen. Mer in die dagen des stems vādē seuendē en-
gel/ wāneer hi sal beghinnē die blasuyn te blasen/ soe sal
goods verholētheit wordē veruult/ als hi doer zijn knech
ten die prophetē vercondicht heeft.
Eñ ic heb een stem vanden hemel ghehoert weder met
my sprekēde ende segghēde. Gaet ende neemt dat bouc-
ken datter open gedaen is in die hant des engels staēde
opter zee/ ende opter aerdē. Eñ ic heb gegaē tottē enghel D
seggēde hem. op dat hi dbouckē soude mi geuē. Ende hij
heeft mi geseyt. Neemtet (bouckē) eñ verslintet/ eñ het
sal v buyc bitter makē/ mer in v mont salt soet wesen als
honich. Ende ic heb tbouckē wte engels hant genomen
ende ic hebt verslonnē/ eñ het was in mijn mont soet als
honich Ende wāneer ict verslondē hadde/ so is mijn buyc
bitter gewordē. ende hi seyde mi. Gi moet weder prophe

teren in die heydenē/eñ mz tonghē(eñ volc)ende veel coningē. ¶Dat.xi.Capittel.

A Ende mi is gegeuē een pen/als een roe/eñ daer is mi geseyt. Staet op ende meet gods kerc.ende tou taer/ende die daer in biddende zijn. Eñ die sael die binnē in die kerc is worpt buytē eñ meet die niet.wāt het is ghegheuē dē heydenē/ende si sullen.xlij.maenden die heylighe stede vertredē/eñ ic salse mijn twee tuygē geuē/ende si sullen propheterē duysent twee hondert sestich dagen gecleet wesende met sacken. Dit zijn twee olijf boomē/eñ twee candelarē/staēde in tegēwoerdichz goods d' aerde.

Eñ ist dz hoer yemāt wil hinderlic wesen/ so gater vier wt hoer mōt eñ verslint al hoer viandē. Ende ist datter yemāt hoer wil quetsen/so moet hi wordē dootgeslagen

B Dese hebbē macht dē hemel te sluyten/dattet niet en regent in die dagen hoerder prophecien/eñ hebben macht op die waterē/om hoer te verwādelen in bloet/ende dye aerde te slaen met alle plaghen alsoe dick als si willē.

Ende wāneer datse hoer getuygenis hebbē geeynt/dz dier twelc wt die afgront is opstigēde dat maect een oorloge tegē haer/eñ salhaer verwinnē/eñ salhaer dootslaē Eñ hoer lichamē sullen op die straten des groote stadts leggē/ welcke geestelick wordt ghenoemt Sodoma.eñ Egiptus/waer †oec onse heer gecruyst is. Eñ vandē ge slachtē eñ volc/ende tongē/ende heidenē sullen die licha mē sien/doer drie dagē ende een half/ eñ en sullent nz toe laten dat hoer lichamē sullen worden in grauen gheleyt Eñ die opter aerdē zijn wonēde sullen hoer verblydē van hoer/ende sullen vrolic wesen/ende sullen malcander ga uen senden/want dese twee propheten hebben hoer last †hoer

anghedaen/ die opter aerdē zijn wonēde.

En̄ na drie dagen en̄ een half/ die geeſt des leuēs heeft
vā god in hoer ingegaē. Ende ſi hebbē op haren voeten C
geſtaen/ en̄ op haer is grote vrees geuallen/ die hoer heb
bē geſien. Ende ſi hebbē vā dē hemel een groot geluyt ge
hoert/ hoer ſeggēde. Climpt op herwaerts. Ende ſi zȳ in
den hemel op gherlommē in een wolc/ en̄ horen vyandē
hebbē hoer ghesien. En̄ in die wre iſſer een grote aertbe-
uinge geſchiet/ en̄ tiende deel des ſtadts is geuallen. En̄
in een aertbeuinge zijnder doot gheſlagē namē vā ſeuē
duyſent mēſcen/ en̄ dander zȳ veruaert ghewordē/ ende
hebbē god des hemels glorie ghegeuē. Die anderde wee
is heen gegaen/ en̄ ſiet de derde wee ſal geringe comē. D

Ende die ſeuende enghel heeft die blaſuyn geblaſen/ en̄
indē hemel zijnder groote ſtemmen gheſchiet/ ſeggende
Daer zȳ geſchiet ryckē deſer werelt ons heerē ende zijn
re geſalfdē/ en̄ hi ſal regneren vā eewicheyt tot eewichz
(Amen) Ende die. xxiiij ouders zijn in haer aenſichten
gheuallen/ welcke in hoer ſtoelen ſitten in goods tegen-
woerdicheyt. en̄ hebbē god aenghebeden/ ſegghende. O
heere onſe God almachtich/ wi dancken v/ die geen dye
is/ ende die was/ ende die ſal comē/ want ghij hebt v gro
te macht ontfanghen/ en̄ ghi hebt geregneert/ ende dye
heydenē zijn vertorent geweeſt/ en̄ v gramſcap is gerco-
mē inde tyt der dodē/ op datſe mogē wordē veroerdelt/ en̄
geuē loō dē prophetē v knechtē/ en̄ heyligē/ en̄ die vreſen-
de zȳ uwē naem/ cleyn en̄ groot/ en̄ verderft die gheē die
de aerde verderuē. En̄ indē hemel is die kerc goods open
gedaē/ en̄ in zijn kerc is die arc zijns teſtaments gheſien
en̄ blixemē/ en̄ ſtemmē/ en̄ donderſlaghen/ en̄ aertbeuin

ghe/eñ grootẽ haghel isser ghesc:hiet.

¶ Dat.xij.Capittel.

A ENde indẽ hemel heefter een groot teykẽ gheopenbaert. Een vrou gecleet wesende mitte son/eñ onder haer voetẽ die maen. Eñ op haer hooft eẽ croõ van. xij. sterren/ende in haer lichaẽ hebbẽde/soe riep si barẽde/eñ was in last/op dat si barẽ soude Eñ inden hemel isser een ander teykẽ gesiẽ/eñ siet/ een grote rodẽ draec/seuẽ hoofden hebbende/ende.x.hoernen/ende op zijn hoofdẽ seuẽ croonẽ/ende dat derde deel der sterren (des hemels) trect hy met zijn staert/eñ heeft die inder aerden gesondẽ.

Eñ den draec heeft voer de vrou ghestaen/die barẽ soude/op dz hi als si gebaert hadde/harẽ soẽ mochte verslinden. Eñ si baerde een soen dat een mannekẽ was/die mz een ijserẽ roede soude al die heydenẽ regerẽ/eñ haer soen
B is genomẽ tot god/eñ tot zijn throon/eñ in eenichz is dye vrou geweken/daer si een plaets heeft vã God bereyt/op datse aldaer haer voedẽ soude dusent twehõdert.lx. dagẽ

Ende een groote strijt geboerder indẽ hemel. Michael ende zijn enghelen streden metten draec/ende die draeck street ende zijn engelen/ende sy en hebbẽ niet machtich gheweest/eñ noch indẽ hemel is gheen plaets voert an voer haer gheuonden. Ende die grooten draeck een oude serpent wesende is neder ghewo:pen/welcke genoemt wo:t die duuel/ende Sathanas/die de gehele werelt der aerden verleyt/eñ is inder aerdẽ gewo:pen/eñ zijn engelẽ zijn neder gewo:pen (met hem) †hoer

C Ende ic heb een grote stem gehoert/seggẽde. Indẽ hemel is geschiet salichz eñ cracht/eñ trijc õs gods/eñ mogẽthz zijre gesalfde/wãt die besculdiger (õser b:oderẽ) is

verderuē/die hoer dach eñ nacht beſchuldicht voer (ons) gods tegenwoerdichz/eñ ſy hebbē hem ouermits tbloet des lams ꝯwonnē/eñ ouermits twoert ſijnre ghetuych nis/eñ totter doot ſoe en hebbē ſy hoer ſielen niet lief ghe hadt. Daer om ꝯblijt v hemelen ende die daer in woent. Wee die inwoenders des aerde/eñ des zee/want die duuel is tot v neder gedaelt hebbende grote toernichz. wetē
de dat hy weynich tijts heeft. D

Eñ na dat die draer heeft geſien/dat hi inder aerdē was ghewoꝛpē/ſoe heeft hi die vꝛou veruolcht/die dat mānekē gebaert hadde. Eñ die vꝛou ſijn gegeuē twee vlogelen des grotē Aernts/op dat ſy ſoude vliegē in die woeſtijn/in hoer plaets/waer ſi eē wijltijts woꝛt geuoet/doer eē tijt eñ doer tidē/eñ middel des tijts/vāt aēſicht des ſerpēts. Ende de ſerpēt heeft wt ſijn mont gewoꝛpē water na de vꝛou als eē ſtoꝛm/op dat hiſe ſoude doen grijpen vanden ſtoꝛm Ende die aerde heeft die vꝛou geholpē/eñ de aerde heeft hoer mōt opgedaē/ende heeft die ſtoꝛm ꝯslonnen/ welcke de draer wt ſijn mōt hadde gewoꝛpē/eñ de draeck is tegē die vꝛou toernich gewoꝛdē/ende is gegaē mit die anderē vā zijn ſaet een ſtrijt makē tegē die Goods geboden onderhoudē/ende die tgetuichnis IESV Chꝛiſti hebbē/ Ende heeft opt ſant des zees gheſtaen.

Dat.xiij.Capittel.

Ende ic heb geſien eē beeſt opclimmēde wt der zee/
hebbende ſeuē hoef dē/ende thiē hoernē/ende op zijn A
hoernē thiē cronē/ende op zijn hoef dē dē naē des blaſphe-
Pardus is eē wilt dier. mijs. Ende tbeeſt dz ic geſiē heb was gelijc eē pardus/eñ
zijn voetē gelijc die voetē eēs leeus/ende zijn mont gelijc de
mōt eēs leeus/ende de draer heeft hē zijn cracht gheghenē

[en syn stoel] ende grote macht/. Ende ic heb gesien een vā zȳ hoefdē/als geslaghē totter doot/en die plage syns doots is gesont gemaect/en eē verwōderē heeft geweest in al die aerde na tbeest/ende si hebbē dē draer angebeden welcke dē beest macht gegeuē heeft/ende si hebbē anghe bedē tbeest segghēde. Wie (is) gelijc den beest/ende wie sal met hem moghen vechten?

Ende hē is gegeuē eē mōt/sprekēde grote dinghē ende blasphemiē/ende hē is gegheuē macht om te makē. xlij. maendē/en theeft zȳ mōt opgedaē/tot blasphemi teghē God/op dattet blasphemerē soude sinē naē ende zȳ taber nakel/ende de gene die indē hemel wonē/en hē is gegeuē strijt te makē met die heyligē/ende hoer te verwinnē/ en hē is macht gegeuē in alle geslacht (ende volc) ende tale ende heydē/ende si sullen hē anbiddē/al die indē aerdē wo=nē/welcker namē niet gescrheuē en zȳ int bouc des leuēs des lās/welcke is gedodet vādē oerspronc des werelts. so wie eē oor heeft/laet hi horē. Die in geuāckenis brēct/ die gaet in geuāgenis/die mettē swaerde doot/die moet met tē swaerde ghedoot wordē/ dit is die lijdsamicheyt / ende gheloef der heylighen.

Ende ic heb gesien een ander beest opclimmēde vander aerde/ende thadde twee hoernē/gelijc des lās/en tsprack ghelikē den draeck/ende het doet alle die macht des eerstē beests in zȳ tegenwoerdicheyt/ Ende het doet die aerde/ en die daer in wonende zȳ anbiddē teerste beest/wiēs pla ge des doots gesont gemaect is/ende het doet grote tey=kenē/dattet oec vier dede vandē hemel dalē inder aerden voer die menschē/ Ende het verleydt die daer wonēde syn inder aerde/om die teykenē die hē gegeuē syn om te doen

voer dbeest/seggēde(tot)die daer wonēde zijn ind aerde op
dat si maken eē beeldt des beests/welcke heeft dye plaghe D
des swaerts/ende gheleeft heeft.

Eñ hē is gegeuē dat hi een geest soude geuē/den beeldt
des beests/eñ dattet beelt des beests sprekē soude/ eñ i sal
makē/dat al'e die gene die niet en ābiddē tbeelt des beests
ghedoot sullen wordē. Eñ het doet allē/ cleyne eñ groote
eñ rijc/eñ arme/eñ vrie eñ eyghē/een teykē ontsanghē in
hoer rechter hāt/ of in hoer voerhoofdē/ eñ op dat niemāt
en mach copē of vercopen/dan die dit teykē heeft of die naē
des beests/of tgetal zijs naems. Hier is wijsheyt/die ver
stant heeft/laet hi rekenē tgetal des beests/wāt tis tghe=
tal des mensces/eñ zijn getal(is)ses hondert/ses eñ sestich

¶ Dat.xiiij.Capittel. ✠

ENde ic heb gesiē/eñ siet/een lam staende optē berch A
Syon/eñ met hē hondert vier(eñ)veertich dusent
hebbende de naē zijs vaders gescreuē in haer voerhoofdē
Eñ ic heb gehoert een stem vandē hemel/als vā veel wa=
terē/eñ als een stē vā een grotē dond/eñ ic heb gehoert eē
stemme van harpspeelders/ die op haer harpen speelden
Eñ singē als een niewe liedekē/ voer dē stoel/ eñ voer die
vier dierē/ eñ ouders/eñ niemant en moechtet liedekē lerē
dan die hondert(eñ)vier en veertich duysent/de gecoft zijn
vand aerde Dit zijn se/die met vrouwē niet besmet en zijn/
wanttet zijn maechden dese volghen tlam/soe waer hene
dattet gaet. Dese zijn gecoft wt de mensce/de eerste vruch
ten god eñ den lam/ eñ in horē mont en is geen bedroch
geuonden/want si zijn sonder vlec/voer dē stoel goods.*

Ende ick heb ghesien een anderen Enghel/ vliegende
doert middel des hemels/ hebbende tewighe Euangelie

op dat hij Tevangelie prediken soude dye opter aerde woenende zijn/ ende alle heyden ende gheslacht/ ende tael/ eñ volck segghende met een groote stem. Vreest God/ ende geest hem glorie/ want die vre zijns oerdels is gheromẽ eñ bidt hem aen/ die hemel ende aerde/ de zee/ ende fonteynen der wateren ghemaeckt heeft. Eñ een ander Engel/ is hem gheuolcht seggende. Si is geuallen/ si is geuallen Babylon die grote stadt/ want wt die wijn des grãscaps/ hoerder onruysheyts/ heeft si alle heydens drincken ghegheuen

Eñ die derde Engel heeft hoer nagheuolcht segghẽde/ met een grote stemme. Soe wie den beest eñ zijn beelde aẽbiddet/ eñ een teykẽ in sijn voerhoeft/ of in zijn hant heeft/ dese sal oec van die wijn des grãscaps goods drinckẽ/ dat ter ghemengt is met puyre (dranck) inde kelck sijnds grãschaps. Ende hi sal ghepinicht werden mettet vuer ende swauel/ voer die heylighe enghelen eñ voert lam. Eñ die roeck hoerder tormenten/ climpt op inder eewicheit/ ende si en hebben gheen rust nacht ende dach/ dye tbeest eñ zijn beeldt aenbidden/ ende soe wie dat teyken sijns naems õtfanghen heeft. Hier is die verduldicheyt der heylighen/ hier (sijnse) die daer bewaren die ghebodẽ/ ende tgheloof IESV

Eñ ic heb gehoert een stemme vanden hemel seggende mi. Schrijft. Salich (sijn) die dooden/ die inden heer steruen/ van nu aen. Ja seyt dye gheest/ op dat sij rusten van hoeren aerbeyden/ mer hoer werckẽ volghen haer. Ende ic heb gesien/ eñ siet een witte wolck. ende op die wolc (eẽ) sittende/ ghelijck den soen des menschen/ hebbende op zijn hoeft een goude croon/ ende in sijn hant een scarpe seysen

Eñ een ander engel is wt den tempel ghegaen/ roepende
met een grote stēme tot die sittende was op dē wolc/ slaet
v seysen eñ maeyt/ want die wte is ghecomen op dat ghi
mayen soudt/ wāten ouryt des aerde is dotre ghewordden
Ende die op die wolck sadt/ heeft zȳ seysen opter aerde ge
slaghen/ ende daerde is of gemaeyt.

Ende een ander enghel is gecomē wtē kerck welc indē
hemel is/ hebbende oec een scarpe seysen. Ende eē andr en=
gel is wten outaer ghecomē/ die macht hadde ouer tvuer
ende heeft geroepen met luyder stēme tottē genen/ die de
scarpe seysen hadde seggēde Slaet uwe scharpe seysen in
der aerdē/ ende snijt of die wȳrancken des aerde/ want
haer druuē zȳ rijp/ ende hi heeft zȳ scarpe seysen geslagē
inder aerden/ eñ heeft gesnedē de wȳgaert des aerde ende
heeft se geworpē inde grote put des grāscaps goods/ eñ
die put is buyten de stadt getredē/ ende daer is bloet wt de
stadiē/ of velde we=ghes put ghecomen/ tot die toemē der paerden/ doer duisent ses A
hondert stadien. ¶ Dat. xv. Capittel.

Ende ick heb gesien indē hemel een ander groot ende
wonderlic teyken/ seuen Enghelē/ hebbende seuen
die laetste plaghē/ want in hoer is die toern goods vuolt/
Ende ic heb gesiē/ als een glasen zee gemengt met vuer/
ende den genē die victorie hadden vāt beest ende zȳ beelde
ende vant ghetal zȳder namen/ staende op die glasen zee
hebbēde Goods harpen ende si singē tliedekē Moysi des B
knecht goods/ ende een liedekē des lās segghende. Groot
ende wonderlic sijn v werckē heer God almachtich/ recht
uaerdich ende waerachtich zȳ v wegen/ coninc der heyli
gen. Wie sal di niet vresen heer/ ende uwen naē grootma
ken? wāt ghi alleē heylich sijt. want alle heydens sullen

sullen comen/ende sullen anbidden voer v/ wāt voerdelē
zijn openbaer.

Ēn daer na/ic heb ghesien/ē siet/ daer werde op ghe-
daen de kerc des Tabernakels des ghetuychnis/in dē he
mel/ē daer zijn wtgegaen vandē kerc seuen enghelen/
hebbēde seuen plaghen/ghecleet met reynen blinckende
lindewaet/ghegordelt an de borst met gouden gordelen.
Ēn een wte vier dieren/heeft de seuen enghelen gegeuē
seuē goude scalen/vol vande toren Goods/ die daer leeft
van eewicheyt tot eewicheyt Ēn de tempel is veruolt ge
weest met roeck vande glorie Goods/ē van zijn cracht
ē niemant en mocht inden tempel gaen/tot dat die seuē
plagē der seuē engelē voleynt werdē. ¶ Dat.xvi. Capit.

Ende ic heb ghehoert een groote stem vandē kerck
seggēde(totte)seuen engelen. Gaet heen/ ē giet
wt die seuē scalen des toren Goods inder aerde. Ēn deer
ste(enghel)is wech gegaen/ē heeft zijn scael inder aer-
de ghestort/ē daer is een quade ē schadelike swere ghe
worden an die mensen/die dat teikē des beests haddē/ ē
an die geen die dat beest ē zij beelt aēbadē. Ēn de twe
de engel heeft zijn scael wtghestort/inde zee/ē het is ge-
wordē bloet/als vā eē dode/ē alle leuēde siel is gestoruē/
inde zee. Ēn de derde engel heeft zij scael wtgestort inde
vloeden ē inde fonteynē der wateren/ē si zij bloet ghe
wordē Ēn ic heb gehoert eē engel der waterē seggēde
Ghi zijt rechtuaerdich/heer.die daer is/ ē dye daer was
[ē]heylich.want ghi dit gheoerdelt hebt.want si tbloet
der heylighen ende prophetē wtgestort hebben/ ē bloet
hebt ghi hoer te drinckē gegeuē/wāt si zijnt waerdich.ē
ic heb gehoert dē anderē engel seggē Ja heer almachtige

God/warachtich eñ rechtuaerdich (zȳ) v oerdelē.
Eñ de vierde engel heeft zȳ schael wtgestort inde sonne B
eñ tis hem gegeuen/dē mēschen met hette te quellen door
tvier. Eñ de menschē hebbē heet ghewordē met grooter
hettē/eñ si hebbē geblasphemeert den naē Gods/ die de
macht hadde ouer dese plaghen/eñ en hebben gheen be-
rou ghehadt/op dat si hem souden glorie gheuē. Eñ dye
vijfte enghel heeft zijn schael wtghestort op dē stoel des
beests/eñ zijn rijc is doncker geworden/eñ si hebbē hoer
tongē gegeten vā smerte/eñ si hebbē geblasphemeert dē
God des hemels/vā hoten lasten/eñ vā horē sweren/eñ
si en hebben hoer niet omghekeert metter hertē/ vā hoer C
wercken.
Eñ de seste engel heeft zȳ schael wtgestort/in dye grote
vloet Euphrates/eñ twater is droech ghewordē/op dat
de wech der Coninghen bereyt soude wordē vanden op
ganc des zons. Eñ ic heb ghesien wte mont des draecs/
eñ wte mont vant beest/eñ wte mont des valschen pro-
pheets (wtgaen) drie onreyne geesten/ gheliken vorschē
Wāt het zȳ geestē der duuelen/doende teykenē dat si mo
gen wtgaen totte Coningē van die heel aerde/ om hoer
te vergaderen tottē strijt des daechs van dien groten al-
machtigen God. Siet/ic coem als een dief. Salich is die
daer waect/eñ bewaert zijn clederen/op dat hi niet naect
en wādelt/eñ dat si zȳ leelicheyt niet en sien. Eñ hi heeft
hoer vergadert/tottē plaets/die ghenoemt wort int He-
breeusch Armageddon.
Eñ de seuende Engel heeft zijn schael wtghestort inde D
lucht/eñ daer is een (grote) stem wtē hemel gecomē/van
de stoel/seggēde. Tis geschiet. Eñ daer zȳ geschiet blixe-

mē/eñ stemmē/eñ donderslagē/eñ een grote aertbeuinghe isser gescheet/alsser noeyt gheweest en is/ vā datter mēschē op aerde geweest zȳ/alsodanigē aertbeuinge/also groot. Eñ die grote stadt is tot drie delen geworde/ eñ de stedē der heydenē zȳ geuallen. Eñ de grote Babylon is in gehoechnis geromē/voer God/op dat hi hoer gheuen soude/den kelc des wijns vande onwaerdicheyt zȳs toorns. Alle Eylant heeft geulodē/eñ dye bergen en syn niet geuondē. Eñ een groote haghel als een pont is vāden hemel gedaelt/opte menschē/eñ de menschē hebben God geblasphemeert/om de plaech des hagels/ wāt zȳ plaech is seer groot gheweest. ¶ Dat.xvij. Capittel.

Ende een vande seuen engheten is geromē/welcke hadde seuē schalen/eñ hi heeft met mi ghesproken seggēde mi. Coemt. Jc sal v toonē die verdoemenis vāde grote hoere/welcke sidt op veel wateren/met welcke oncuysslic geleeft hebbē die Coningē des aerde/eñ die opter aerde wonē/zijn dronckē ghewordē vande wijn hoerder oncuysheyts. Eñ hi bracht mi doer dē geest/inde woestenī. Eñ ic heb gesien/dat een vrou sadt op een roede beest/ vol (met) namē vā blasphemie/hebbēde (seuē hoef dē eñ) thien hoernē/eñ de vrou was omgedaen met scaerlaken eñ rosen verwe/eñ vergult met gout/eñ met costele ghesteentē/eñ paerlen/hebbēde een goudē drinckuat in haer hant/vol grouwelicheyts/eñ onreynicheyts haerder onsuuerheyts. Eñ in hoer voerhooft gheschreuē de naem/ tverborgētheyt/de grote Babylon/die moeder der ōcuysheden een der grouwelichedē des aerdes. Eñ ic heb gesiē een vrou (die was) dronckē vā tbloet der heyligē/eñ van tbloet der ghetuyghen Jesu. Eñ ick heb mi seer verwon

of roosen root beest

getuigen dz is martelaren.

dert/doe ickse sach met een grote verwonderinghe
Eñ die engel heeft mi geseyt Wat verwõdert ghi? Ic sal v seggen tverborghenthz des vrouwes/eñ des beests dat hoer draecht/twelc heeft seuen hoofden/eñ tien hoernẽ. Tbeest dat ghi ghesien hebt/heeft gheweest/eñ ten is niet/eñ tsal opclimmẽ vandẽ afgront/eñ tsal inde verdoemenis gaen/eñ si sullen hoir verwonderẽ/die inder aerde wonẽ/ welcker namẽ niet gescreuẽ en zijn int bouc des leuens/vã tbeginsel des werelts/siẽde tbeest datter was eñ niet en is. Eñ hier is tverstant/twelc wijsheyt heeft.
De seuen hoofden/zijn seuen berghen/daer die vrou op sidt/eñ seuen Coninghen zijnder. Vijf isser gheuallẽ/ C
een isser/eñ dander en is noch niet gheromẽ. Eñ als hij coemt/moet hi een cotte tijt bliuen Eñ tbeest datter was eñ niet en is/dat is die achste/eñ is vanden seuen/eñ gaet inde verdoemenis. Ende die tien hoernẽ die ghij ghesien hebt/zijn tien Coninghen/die trijc noch niet ontfangen en hebben/mer si sullen in een wre ontfangen macht als Coninghen mettet beest. Dese hebben eenẽ raet/eñ hoer cracht eñ macht sullen si tbeest ouer gheuen. Dese sullen mettet lam vechten/eñ tlam sal hoer verwinnẽ/ wanttet de heer der heerẽ is/eñ conin c der coninghen/eñ met hẽ de gheroepen/eñ wtuercorẽ/eñ ghelouighe
Eñ hi seyt mi. Die wateren die ghij ghesien hebt/ daer die hoer sidt(dat)zijn volcken eñ scaren/eñ heydẽs/eñ tõ D
gen. Eñ de tien hoernẽ die ghij in tbeest ghesien hebt/dese sullen die hoere hatẽ/eñ sullense verlatẽ makẽ/eñ naert eñ hoer vleysch sullen sy eten/eñ haer sullen si verbernen int vier Want God heeftet in hoer hertẽ ghegheuen/op dat si doen souden/dat hem behaechlic is/op dat si eenen

wil soudē makē/ eñ geuē hoer rijc dē beest/ tot dat de woer
dē goods voleyndet wordē Eñ die vrou die ghi gesiē hebt
is de grote stadt/ welcke trijc heeft op de Coninghen des
aerde.

¶Dat .xviij. Capittel

A EN de na dese heb ic ghesien een ander engel/ dalēde
vanden hemel/ hebbende groote macht/ eñ de aer-
de is verlicht gheweest van zijn glorie Eñ hi heeft ghe-
roepen doer cracht [met een groote stemme] segghende/
Si is gheuallen/ si is gheuallen Babylon die groote/ eñ
si is ghewordē een woninghe der duyuelen/ eñ een bewa
ringhe vā alle onreyne gheest/ eñ een bewaringhe vā al-
le onreyne eñ benyde voghel/ want vande wijn des toer
nicheyts/ hoerder hoerrerie hebbē alle heydens gedronc dye be-
ken Eñ de Coninghen des aerde hebbē met haer hoerre nijt wort
rie bedreuē/ eñ de coopluyden des aerde/ zijn vāde cracht
haers weeldicheyts rijc gewordē.
B Eñ ic heb gehoert een ander stē vandē hemel segghēde
Gaet vā haer mijn volc/ op dat ghi niet deelachtich en zijt
haerd sondē/ op dz ghi vā hoer plagē nz en ōtfanct/ want
haer sondē zijn tottē hemel gecomē/ eñ God heeft gedach-
tich gheweest haerder onrechtuaerdicheyden/ gheeft hoer
weder gheliken si v mede ghegeuen heeft/ eñ maect hoer
dubbelt tweeuoudige/ na hare wercken mz den drincuat
daer si mede gesconcken heeft/ schenct hoer dubbelt. Soe
veel als si hoer geglorificeert heeft/ eñ in weeldē geweest
is/ also veel tormētē en huylinge schenct hoer/ wāt si seyt
in hoer hart Ic sit als eē conigine/ eñ en bē geē weduwe
eñ ic en sal geē huyling siē Daer ō sullē in enē dach hoer
plagē comē/ de doot/ eñ screyige eñ hōger/ eñ si sal it vier
v'brāt wordē/ wāt god de heer is starc/ de hoer oerdelē sal

En si sulkense bescreyē/eñ die coningen des aerde/sulken
hoer(seluen)ouer haer beclagen/die met haer gehoereert
hebben/eñ in weeldicheyt geleeft hebbē/als si sien dē roec
van harē brant/verre staende/ om de vrees van hoer tor-
mente segghende. Wee wee/die grote stadt Babylon/die
starcke stede/want in een vre is v oerdel geromē. En de
coepluydē des aerde sullen screyen eñ huylen ouer haer/ D
cramerie want haerwaere niemāt meer en coept .Dye waere des
gouts eñ siluers/eñ van costeliste stenē/ noch paerlen eñ
syde/eñ purpur/eñ scaerlakē eñ alle Thinen hout/eñ vatē
van yuoren/eñ alle vat vā costelen hout/eñ matale /ende
ysere(eñ marmoren)eñ kaneel/eñ thimiaen/eñ salue/eñ
wieroeck/eñ wijn/eñ olie/eñ blomē van meel/eñ tarwe/eñ
vee/eñ beestē/scapen/eñ paerdē/eñ wagenen/eñ lichamē
ende zielen der menschen.

En(dat)oeft des lust uwer sielen/is vā v gegaen/eñ al
le wette ende clare zijn van v verghaen/ende die en sult ghi
niet meer vinden. Die coopluydē† van dese(dinghen)dye
† mēsrē rijck ghewordē sijn/sullen verre van hoer staen/ om dye
vreese van hare tormentē/screyēde/ weewende eñ seggen
de. Wee wee/die grote stadt/die ghecleet was met syde eñ B
purpur/eñ scaerlaken/ ende sy was vergult met gout eñ co
stele stene ende paerlen/want in een vre is soe grote rijck
dom verwoest/. En alle stuerman/ ende alle dye int schip
verkeeren/ ende schipluyden ende dye inder zee werrken/
hebben verre gestaen ende geropen/siende den roeck van
haren brant seggende Wie is gelijc dese grote stadt? En
si hebben stof op hoer hoefden geworpen/ende si hebben
ghecropen screyende/ende wenēde segghende. Wee wee/
die grote stadt/in welcke rijc ghewordden sijn/ alle die sce-

pen hadden inde zee/ van hoer waere/ want in een vre is
si verwoest.

F Verurvert v op hoer/ hemel ende aerde/ ende heylighe Apostelen ende propheten/ want God heeft gheoerdelt v oerdel van haer. Eñ een stercken engel heeft op genomē een steen/ als een grote molesteen/ ende heeftse inder zee geworpē segghende. Alsoe sal met een vlucht ghewotpen wordē Babylon die grote stadt/ eñ en sal niet meer geuōdē worden. Ende die stē der herpspeelders ende musikers eñ pipers/ blasuin speelders/ en sal niet meer in v gehoert wordē/ ende alle constenaere vā wat conste si zȳ/ en sal nz meer in v gheuonden wordē. Ende die stē des molens en sal niet meer in v gehoert wordē (ende tlicht des lichters en sal niet meer in v lichten) ende die stem des brudegōs ende bruyts/ en sal niet meer in v ghehoert worden/ wāt v coopluyden waren prinschen des aerde/ wāt in v toverie/ hebben alle heydens gedwaelt/ ende daer in is tbloot der propheten ende der heylighen gheuondē/ van alle die gedoot zijn inder aerde.

¶ Dat. xix. Capittel

ENde na dese heb ick ghehoert (als een grote) stem van veel scaren inden hemel seggēde. Alleluya Salicheyt/ ende eer/ eñ glorie/ eñ cracht is [dē heer] ōsen god/
A want waerachtich ende rechtuaerdich zȳ sijn oerdelen/ want hi geoerdelt heeft vande grote hoer/ die de aerde mz hare hoererie bedorven heeft/ ende hi heeft tbloot sijnder knechten ghewraert van haer hant. Eñ ten tweedemael hebbē si ghesegt Alleluya/ ende die roeck is opgegaen vā ewicheyt tot eewicheyt. Ende die vier (ende) twintich ouders zȳ ghevallen. eñ die vier dierē/ ende si hebben aenge-

Alleluya. dzis loeft den heer/

beden God die daer ſittēde was opten thꝛoon/ſeggende.
Amen. Alleluya. Eñ een ſtem is wtgegaen vandē thꝛoē.
(ſeggēde) looft onſen God (ghi) alle zȳ heyligē/eñ (gy)
†God die†hē vreeſt/cleyn eñ groot.
†blaſuyn Eñ ic heb gehoert een ſtem van een groote†ſcare/ende B
als een ſtē vā veel waterē/eñ als een ſtē vā groote dōder
ſlagen/ſegghēde Alleluya/wātter gheregneert heeft (de
heer onſe) god almachtich. Laet ons ꝛblidē/eñ vrolic zȳ
eñ laet hē glorie geuē/wāt de bꝛuloftē des lams geromē
zȳ/eñ zȳ wijf heeft hoer bereyt. Eñ tis hoer gegeuē/dat
ſi hoer andoen ſoude/met ſchone eñ blinckende ſyde/ wāt
de ſide is die rechtuaerdichmakinge der heylighē. Eñ hij
heeft mi geſeyt (Schꝛijft) Salich (zijſe) die tottē auont-
mael (der bꝛuloftē) des lams geroepē zȳ Eñ hi heeft mi
gheſeyt. Deſe woerdē goods zijn warachtich. Eñ ic heb
voer zȳ voetē geuallen/ō hem an te biddē. Eñ hi ſeyt my.
Siet dat gijt niet en doet Ic bē v mede knecht/eñ vā uwē
broederē/die tgetuych IESV hebbē Bidt god an/wātet
getuych IESV/is die geeſt des pꝛopherie.
Eñ ic heb geſien dē hemel op ghedaen/eñ ſiet/ Een wit
paert eñ die op hē ſat (worde genoēt) de getrouwe eñ wa
rachtighe/eñ doer de rechtuaerdichz oerdelt eñ vecht hi.
Eñ zȳ ogē (warē) als eē vlāme des viers/eñ op zȳ hooft C
veel cronē/hebbēde een naē geſcreuē/die niemāt en kent/
dan hi. Eñ hi was gecleet/met een cleet dat met bloet ge
uerwet was/eñ zȳ naē worde genoēt twoert goods. Eñ
de heerſcarē/die indē hemel zȳ/volchdē hem nae/in witte
paerdē/gecleet zȳde mz witte eñ reyn ſide/eñ wt zȳ mōt
coemt eē ſwaert/ vā beyde ſydē ſcarp/op dat hi daer mede
ſlaen ſoude de heydēs. Eñ hi ſal hoer regeren/met een iſe

ken roede. En hi treet dē wijperse des grāscaps/ en torēs
vandē almachtigē god. En hi heeft in zijn cleet/ en op zijn
dien een naem gescreuē. Coninc der Coninghē/ en heer
der ghenē die heerscappie hebbē.

En ic heb gesien een engel/ inde son staede/ en hij heeft
geroepē/ met eē grote stēme seggēde (tot) alle vogelē/ die
daer vlogē middē doer dē hemel. Coēt/ en wordt vergadert
tottet auōtmael vāde grootē God/ op dat ghi etē moecht
tvleysch der coningē/ en tvleysch der Tribunē/ en tvleysch tribunus
der starcken/ en tvleysch der paerdē/ en die op hoer sitten is een
en tvleysch vā alle vrye/ en eyghenē/ en der cleynē/ en gro hooftmā
ten. En ic heb een dier gesiē/ en Coninghē des aerde/ en van. M.
hoer heerscaren vergadert/ om te makē een strijt/ met dē knechten
ghenē/ die opt paert sadt/ en met zijn heerschaer.

En tbeest is gegrepē/ en met hem die valsce Propheet
die de teykenē ghedaē heeft voer hē/ in welcke hij verleyt
heeft dē genē/ diet teykē des beests ontfangē hebbē/ en die
zijn beelt aengebedē hebbē. Leuēde zijn dese twe geworpē
inde poel des viers bernende met swauel/ en dander zijn
ghedoot metten swaerde/ des gheens die opt paert sadt/ poel dz is
welcke (swaert) wt zijn mont gaet/ en alle die vogelen zijn eē staede
versadet vā hoer vleysch. water

¶ Dat.xx. Capittel.

ENde ic heb gesien een enghel/ dalende vandē hemel
hebbende den slotel des afgronts/ ende een groote
kettē in zijn hant. En hi heeft gegrepē dē draec (welc is) de
oude serpēt/ dz is de duuel en Satanas/ en hi heeft hē ge-
bonden M. iaer/ en heeft hem ghewörpen inde afgront/
en heeft hem ghesloten/ ende heeft ghesegelt op hem/
op dat hij dye heydens nyet meer verleyden en soude/ ter
tijt toe dat voleynt worden duysent Jaren.

Eñ daer na moet hi ontbondē worden eē weynich tijts.

Eñ ic heb ſtoelen geſien/eñ ſi hebbē daer op geſeten/eñ B
toerdeel is hoer gegeuē/eñ die ſielen der genē die ōthoeſt
waren/om tghetuychnis IESV/eñ om twoert Goods
ende die tbeeſt niet aengebedē en hebben/ noch zȳ beeldt
eñ niet ontfanghē en hebben zȳ teykē in hoer voerhoeſ-
den of in hoer handen/eñ ſi hebbē geleeſt eñ geregneert/
met Chriſto duyſent iaren Mer dander dooden / en heb-
ben niet weder gheleeſt/ter tijt toe dat voleynt werdē du-
ſent iarē. Dit is die eerſte vriſenis. Salich eñ heylich (is
hi) die een deel heeft in die eerſte vriſenis In deſe en heeſt
dye twede doot geen macht/ mer ſi ſullen weſen prieſterē
goods/eñ van Chriſto/ ende ſy ſullen met hem regneren C
duyſent iaren

Eñ als duyſent iaren voleynt zȳ/ſoe ſal Satanas ont-
bonden worden van ſijn karcker/ende hij ſal wtgaen/op
dat hi verleyden mach die heydens/die op die vier houckē
des aerde zȳ (den) Gog ende Magog/op dat hi hoer ver
gaderē ſoude in een ſtrijt/welcker ghetal is/als tſant des
zees. Ende ſi ſijn ghecommē op die breetheyt des aerde/
eñ ſi hebben omgegaē den heerlegher der heylighē/ende
dē lieuē ſtadt Eñ tvuer is ghedaelt van God wtē hemel/
ende heeſt hoer verſlonden/ende die duuel die hoer verlei
de is gheworpē in die poel des vuers eñ ſwauels/daer dz
beeſt eñ die valſche prophetē gepinicht ſullē wordē nacht
ende dach/van ewicheyt tot eewicheyt. D

Eñ ic heb geſiē een grote blinckēde ſtoel/ende (eē) daer
op ſittende/vā wiens aēgeſicht vliet aerde ende hemel/eñ
vā hoer en is geen plaets geuondē. Ende ic heb dodē ge
ſiē groot ende cleyn/ſtaēde voer God/ende bouckē zȳ der

opgedaen/ende eē ander bouck isser opgedaen/ twelck is (tbouck) des leuens/ ende die dodē sijn geoerdelt wtet ge ne datter gescreuē was inde boeckē na hoer werckē/ ende die zee heeft gegeuē die doodē die in haer waren/ ende die doot ende die helle/ hebbē gegeuē die dodē die in haer waren/ eñ daer is gheoerdelt van een yegelick na hoer werckē/ eñ die helle eñ die doot zijn ghewozpen in dye poel des viers Dit is die tweede doot Eñ die niet geuondē en is int bouck des leuens geschzeuen/ is ghewozpen in dye poel des vuers.

¶ Dat.xxi. Capittel

ENde ic heb ghesien een niewe hemel/eñ een niewe aerde/wāt de eerstē hemel eñ deerste aerde is wech ghegaē eñ de zee en is nu niet. ✠ Eñ ic Joannes heb gesien eē heylige stadt Hierusalē niewe/dalende wtē hemel van God toebereyt/gheliken een bzuyt verciert hozē man. Eñ ick heb ghehoozt eē grote stem vandē stoel segghende. Siet die tabernakel goods (is) mettē menschen eñ hi sal met hoer wonē/eñ si sullē sijn volck wesen/ ende hi God mit hoer/sal wesen hore God. Eñ god sal ofwasschē alle traen van hoer ogē Eñ die doot en sal nz wesen/ noch weninge/ noch roepinghe/noch droefnis en salder meer wesen/wāt die eerste wech gegaē sijn. Eñ die in die stoel sadt heeft gheseyt. Siet ick maecket al niewe. ✱ Eñ hi heeft mi gheseyt. Schzijft/want dese woerdē zijn waerachtich eñ ghetrouwe.

Eñ hi heeft mi geseyt. Tis ghesciet. Ic bē alpha eñ O/ tbeginsel eñ teynde Ic sal dē dozstigē geuē/vāde fonteyn des leuende waters om nz. Die daer vwint/die salt al besittē/eñ ic sal hē een god wesen/ eñ hi sal mi eē soē wesen/ mer dē vreesachtigē eñ ongelouigē eñ dē vulouckte ende

dootslagers/eñ ōcuischers/eñ touenaers/eñ dē dienaers
der beelden/eñ allen loegenachtighē/hoer deel sal wesen
inde poel/bernende van vier ende swauel/twelc is de twe
de doot.
C
Ende daer is tot mi gheromē een vandē seuen engelen
die de seuen schalen haddē/vol met die laetste plaghen eñ
hi heeft met mi ghesprokē segghende. Coēt eñ ick sal v to
twijf oft nen de bruyt (welc is) twyf des lams. Ende hi heeft mi
huisurou wech ghenomen inde geest/op een groten ende hoghen
berch/eñ hi heeft mi getoent een grote stadt/de heylighe
Hierusalem/dalende wt den hemel/van God/hebbende
de claerheyt Goods/ende hoer licht (was) gelyc dē ald
costelicsten cristallighen steen Jaspis/Ende si hadde een
grote eñ hoghe muer/hebbende twalef poerten/eñ inde D
† houckē poerten twaleft enghelen/ende de namen ingeschreuen/
welck sijn (de namen) der twalef geslachten der kinderē
van Israel. Vant oest drie poerten/vant noerdē drie poer
ten/vant suyden drie poerten/vandē ondergane drie poer
ten. Ende die muer des stadts hebbende twalef fundamē
ten/ende op die/de twalef namen der twalef apostelē des
lams
Ende die met mi sprack/hadde een maet van een goudē
riet/op dat hi meten soude den stadt/eñ sijn poerten/ende
sijn muerē/Ende de stadt is int vierrant gheset/eñ hoer E
lanckte is soe groot/als oeck de breete/ende hy heeft den
stadium. stadt gemetē vant goudē riet op twalef duysent stadien
is .c.xxv. eñ sijn lancte ende hoechte eñ breete sijn ghelijck/ Eñ hi
treden. of heeft hoer muer gemeten/ hondert vierenveertich cubitē
c.xxv.voe de maet des mēsches welcke (maet) des enghels is.
ten. Eñ de timeringe van hoer muer was (vā een costelike

ghesteente) Jaspis. Ēn de stadt selue louter gout/ gelijck schoē glas/ ēn die fundamētē van die muer des stadts met alle costelike ghesteente verciert/ Teerste fundamēt Jaspis/ tweede Saphirus/ tderde Calcidonius/ tvierde smaragdus/ tvijfste Sardonix/ tseste Sardius/ tseuende Chrisolitus/ tachste Berillus/ tnegende Topasius/ tiēde Chrisoprasus/ telfte Hyacinthus/ twaelfte Amethistus
Ende de twaelf poertē sijn twaelf paerlen/ in elcke poert was een paerle/ ēn de straet des stadts louter gout als eē doer schinende glas Ende ick en heb gheen tempel daer in ghesien/ wāt de heer God almachtich is hoer tempel ēn tlam. Ēn de stadt en behouft gheen son/ noch maen/ op dat sy daer lichten souden/ want die claerheyt Goods verlicht hoer/ ende hoer licht ist lam Ende die heydēs die behoudē gweest sijn sullen in hoer licht wanderē/ ēn die coninghen des aerde sullen hoer (selfs) glori ēn eer daer in brenghen/ ende hoer poerten en sullen niet ghesloten wordē daechs/ want die nacht en sal daer niet wesen/ ēn sullen bibrenghen glorie ēn eer der heydenen in haer. Daer en sal niet ingaen dat besmet/ of dat afgriselicheyt doet/ ēn loghen/ dan die ghescreuen sijn int bouck des leuens des lams.

¶ Dat. xxij. Capittel.

Ende hi heeft mi getoent een schone vloet des leuē de waters/ blinckende als een cristal/ wtcomēde vā de stoel Goods ēn des lams/ int middel van hoer straet/ Ēn an beyden sydē des vloets (stontet) hout des leuēs/ twaelf vruchtē brēgende/ alle maents zijn vrucht geuende ēn de bladerē des houts/ tot gesonthz der heydenē. Ēn alle ꝟ maledidige en sal nz meer wesen/ mer de stoel Goods

ē des lams sullen daer in wesen/ē zijn knechtē sullen
hem dienē. Ē sullen sijn aensicht sien/ē zijn naem (sal
wesen) in hoer voerhoofden. Ē die nacht en salder niet
meer wesen/ē si en behoeuē geē licht des lichters/ noch
tlicht des sons/wāt de heer God sal hoer verlichten/ ē
sal regnerē vā eewicheyt tot eewicheyt.

Ē hi seyt mi. Dese woerdē zijn ghetrou ē warachtich B
Ē God de heer der heyligē prophetē/heeft zijn Enghel
gesondē/te toonē sinē knechtē/datter gheringe geschien
moet. Ē siet/ic coem haestelic. Salich (is hi) die daer be
waert de woerden des propherie van dit bouc. Ē ic (bē)
Joannes/die dit gehoert ē gesien heb. Ē na dat ict ge
hoert ē ghesien hadde/so heb ic geuallen/op dat ic aēbid
den soude voer die voeten des enghels/die my dit toende.
Ē hi seyt mi. Siet toe dat ghijt niet en doet. Wānt ick
ben v medeknecht/ē uwer broederē der prophetē/ē der
genē die daer houdē/die woerden (des propherie) van dit C
bouck. Bidt God aen.

Ē hi seyt mi. En besegelt niet die woerdē des prophe
rie van dit bouc/wāt de tijt is na by. Die daer scadet/ laet
hi noch schaden/die vuyl is/laet hi noch vuyl worden/ē
die rechtuaerdich is/laet hi noch gerechtuerdicht wordē.
ē die heylich (is) laet hi noch geheylicht wordē. Ē siet
ic coem gheringe/ē mijn loen is met mi/op dat ic een ye
ghelijc geue/als zijn werc wesen sal. Ic ben Alpha ē O
Tbeginsel/ē teynde/deerste/ē laetste. Salich (zijn sij)
†die zijn gheboden houden/op dat hoer macht si int hout
des leuens/e ū doer de poerten ingaen inde stat. Mer bu
ten (zijn) de hondē/ē touenaers/ē oncuyssche/ē doot
slaghers/ende der beelden dienaers/ē alle die de loghen

†die hoer aluē wassen int bloet des lams

lief heeft en doet.

Ic IESVS heb mijn enghel ghesondē/op dat hi v dit ghetuygen soude/inde vergaderinghē. Ic ben die wortel en tgeslacht van Dauid/en een clare morgen sterre. En die gheest/en de bruyt segghen/coemt. En die dair hoert laet hi segghen coemt. En die daer dorstet/ laet hi comen ende die wil/laet hij nemen twater des leuens om niet.

Want ic betuyghe alle die daer hoert/die woerdē des prophetie van dit bouc. Ist datter yemant daer toe settet/soe sal God toesetten op hem/die plaghen(dye)in dit bouck gescreuen zijn. Ende ist datter yemāt vermindert/ van die woerden der Prophetie vā desen bouc. God sal af halē zij deel wtet bouc des leuens/en vande heylighe stadt/en van tgeen dat in dit bouc gescreuen is. Hi seyt/die ghetuych geuet van desen. Ja ic coem gheringhe Amen. Ja coempt heer Jesu. Die gracie ons heerē IESV Christi (si)met v allen Amen.

Vermindert of/of doet

¶ Hier is voleynt die heymelike openbaringhe van Sinte Joannes. Twelc tlaetste bouck is vant nieuwe Testament.

Register vande quaternen des boucks

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x

y z aa bb cc A B C D E F G H I K L

M N O P Q R ✠ ⊢

Dit sijn al heel bladen/ sonder tvoerste daer den tytel in staet ē cc ē ⊢ dat sijn half bladen.

Dit nieu testament is gheprent tot Delft in Hollant/ bi
mi Cornelis heynric.z. Lettersnider/ Ē is
voleyndt den negenden dach in
Nouēber Int iaer
ons heren. M.CCCCC.ē.xxiiij

15

